

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
SUBSECȚIA DE ȘTIINȚE ISTORICE ȘI INSTITUTUL DE ISTORIE DIN BUCUREȘTI

studii

REVISTĂ DE ISTORIE

15 ANI

DE LA

ELIBERAREA ROMÎNIEI
DE SUB JUGUL FASCIST

ANUL XII — 1959

4

www.dacoromanica.ro

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
SUBSECȚIA DE ȘTIINȚE ISTORICE ȘI INSTITUTUL DE ISTORIE DIN BUCUREȘTI

studii

REVISTĂ DE ISTORIE

4

ANUL XII

1 9 5 9

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

www.dacoromanica.ro

„STUDII” REVISTĂ DE ISTORIE
APARE DE 6 ORI PE AN

COLEGIUL DE REDACȚIE

Acad. P. CONSTANTINESCU-IAȘI (directorul Colegiului de redacție); EUGEN STĂNESCU (redactor șef); acad. A. OTETEA; T. BUGNARIU, membru corespondent al Academiei R.P.R.; B. BĂLTEANU; L. BĂNYAI; M. BERZA; B. CÂMPINA; V. CHERESTEȘIU; V. MACIU; GH. MATEI.

Redacția : București, B-dul Generalissimul Stalin nr. 1
Telefon : 18.25.86

www.dacoromanica.ro

S U M A R

15 ANI DE LA ELIBERAREA ROMÂNIEI DE SUB JUGUL FASCIST

	<u>Pag.</u>
GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ, A XV-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist	5
★	
P. CONSTANTINESCU-IAȘI, Eliberarea României de sub jugul fascist și însemnătatea ei istorică	21
A. OȚETEA, Dezvoltarea științei istorice românești după 23 August 1944	35
M. MĂNESCU și I. IȚICOVICI, Dezvoltarea economică a României în cei 15 ani de la eliberare	49
★	
V. LIVEANU, Din lupta P.C.R. pentru unitatea clasei muncitoare	71
GH. MATEI și B. BĂLTEANU, Din lupta P. C. R. pentru pregătirea și înfăptuirea insurecției armate de la 23 August 1944	119
N. MUNTEANU, Acțiuni de masă conduse de Partidul Comunist Român în perioada pregătirii insurecției armate	145
I. N. BÎRDEANU, Din lupta maselor populare din Turnu Severin pentru răsturnarea dictaturii militar-fasciste și victoria insurecției armate	173
★	
N. CIACHIR și L. LOGHIN, Aspecte ale frăției de arme româno-sovietice pe frontul antihitlerist	189
V. ATANASIU, Luptele Armatei I Române pe teritoriul Cehoslovaciei	205
ION LEONIDA, Un episod eroic din războiul antihitlerist. Lupta de la Păuliș	225
★	
T. UDREA, Rolul comitetelor țărănești în făurirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănime, sub conducerea P.C.R.	237
T. NECȘA, Aspecte din lupta pentru instaurarea unor autorități locale democratice	281
I. CICALĂ și A. EGYED, Lupta oamenilor muncii sub conducerea P.C.R. pentru refacerea economică a regiunii Cluj și sprijinirea frontului antihitlerist (octombrie 1944 — mai 1945)	303
★	
GR. CHIRIȚĂ, Contribuții la cronologia primei etape a revoluției populare din România	325

VIATA ȘTIINȚIFICĂ

Sesiunea științifică consacrată celei de-a XV-a aniversări a eliberării României de sub jugul fascist (L. Șt. și Gr. C.)	361
Muzeul de istorie a Partidului Muncitoresc Român (L. Ștefănescu)	365
Expoziția „Pregătirea și înfăptuirea insurecției armate din August 1944” (I. Ardeleanu și L. Petrovi)	375

RECENZII

* * * O sinteză științifică a experienței construirii economiei socialiste în R.P.R. (M. Horovitz)	385
* * * Teatrul în România după 23 August 1944 (Al. Porțeanu)	392
* * * Artele plastice în România după 23 August 1944 (Al. P.)	396
N. Giachir—L. Loghin, <i>Frăția de arme româno-sovietică</i> , Ed. M. F. A., Buc., 1959, 163 p. (I. Apostol)	402

REVISTA REVISTELOR. Numere închinare aniversării a 15 ani de la eliberarea României de sub jugul fascist

Lupta de casă, nr. 8/1959 (A. Stan)	407
Analele Insitului de istorie a partidului de pe lângă C. C. al P.M.R., nr. 4/1959 (I. A.)	411
Cercetări filozofice, nr. 4/1959 (I. E.)	415
Probleme economice, nr. 8/1959 (M. Stănescu)	420
Studii și cercetări juridice, nr. 1/1959 (L. P. M.)	424
15 ani de la eliberarea României de sub jugul fascist în presa și publicațiile din țara noastră (Al. P.)	428

ÎNSEMNAȚI BIBLIOGRAFICE

LOGHIN L., Acțiunile de luptă ale armatei române între Nitra și Vah, Ed. militară a M.F.A., Buc. (C. Ș.); GH. ȚUȚUI și E. CIMPONERIU, Aspecte ale activității formațiilor de luptă patriotice din Banat (23 August 1944—6 Martie 1945), în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.”, nr. 2, martie-aprilie 1958, Ed. Știința, Buc. (L. Șt.); M. LUNGEANU și S. CUTIȘTEANU, Unele aspecte ale luptei P.C.R. pentru izolarea partidelor reacționare de masele largi ale țărânimii în procesul ocupării pământurilor moșierești (23 August 1944—6 Martie 1945), în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.”, nr. 3, 1956 (I. A.); M. I. SEMIRIEAGA, Victoria insurecției populare armate din 23 August 1944 în România (I. O.); * * * Documente privitoare la lupta maselor muncitoare sub conducerea P.C.R., împotriva războiului antisovietic și a ocupației hitleriste și pentru pregătirea condițiilor care au dus la înfăptuirea actului revoluționar de la 23 August 1944, în „Revista arhivelor”, organ al Direcției Generale a Arhivelor Statului din R.P.R., an. II, nr. 1, Buc., 1959 (L. Șt.); A. I. EREMENKO, Împotriva falsificării istoriei celui de-al doilea război mondial, Ed. politică, 1959 (Gh. R.); Figuri de eroi utocești voluntari din războiul anti-hitlerist (23 August—9 Mai 1945), în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C. C. al P.M.R.”, nr. 4 (iulie—august), 1957 (I. A.)	451
--	-----

15 ANI DE LA ELIBERAREA ROMÂNIEI DE SUB JUGUL FASCIST

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ A XV-a ANIVERSARE A ELIBERĂRII ROMÂNIEI DE SUB JUGUL FASCIST*

Tovarăși deputați,

Poporul nostru întâmpină cu inima plină de bucurie a 15-a aniversare a mării sale sărbători naționale — eliberarea patriei de sub jugul fascist.

Anii care au trecut de la eliberare au fost ani de luptă și muncă încordată, de adânci transformări revoluționare, care au ridicat la o viață nouă masele muncitoare de la orașe și sate. 15 ani sînt o perioadă relativ scurtă în viața unui popor, dar în acest răstimp țara noastră a făcut un asemenea salt pe calea progresului, cum n-ar fi fost cu putință sub stăpînirea burghezo-moșierească. Poporul român, constructor al socialismului, se mîndrește pe drept cuvînt cu rezultatele tot mai îmbelșugate ale eforturilor sale creatoare pentru dezvoltarea economiei naționale și ridicarea nivelului său de trai material și cultural.

Epoca luminoasă pe care o trăiește poporul român ne apare într-o strălucire și mai vie cînd ne amintim cît de amar era traiul oamenilor muncii sub călcîiul burgheziei și moșierimii.

Muncă peste puteri și salarii de foamă, amenințarea de fiecă zi de a se vedea azvîrliți în rîndurile șomerilor, teroare și gloanțe în loc de pîine și drepturi — aceasta era partea muncitorilor, din truda căroră capitaliști din țară și de peste hotare îngrămădeau uriașe profituri. Pe spinarea țăranilor, lipsiți de pămînt, de unelte și vite, înglobați în datorii, goi și înfometați, se îmbogățeau moșierii, fabricanții și negustorii, cămătarii și chiaburii. Cea mai mare parte a intelectualilor ducea o viață de lipsuri și umilințe, izbindu-se de disprețul cu care clasele stăpînitoare priveau cultura națională și talentele poporului.

* Expunere făcută la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale din 22 august 1959.

Politica burgheziei și moșierimii hărăzea României soarta de hinterland agrar al marilor puteri industriale, de țară aservită economică și politică capitalului monopolist.

Acestei politici antinaționale i se opunea clasa muncitoare călăuzită de avangarda ei marxist-leninistă — Partidul Comunist din România — care, în ciuda prigoanei sălbatice, organiza lupta maselor muncitoare împotriva exploatării capitalisto-moșierești și stării de dependență a țării față de puterile imperialiste.

În anii când clasele exploatoare căutau prin teroare sălbatică să înăbușe avântul luptei revoluționare a oamenilor muncii și pregăteau pas cu pas instaurarea dictaturii fasciste, comuniștii ridicau masele în apărarea drepturilor și libertăților călcate în picioare, chemau la unire forțele democratice.

Mărețele lupte muncitorești din februarie 1933, acțiunile antifasciste care au luat în anii următori o amploare din ce în ce mai mare, demonstreu că în țara noastră existau forțe însemnate care se împotriveau fascizării. Lupta plină de abnegație dusă sub conducerea partidului de clasa muncitoare și de forțele progresiste grupate în jurul ei a frînat pentru un timp procesul de fascizare a țării.

Caracterul antinațional al politicii claselor exploatoare a ieșit deosebit de puternic în evidență în perioada premergătoare războiului, când expansiunea Germaniei hitleriste devenise o gravă amenințare pentru independența patriei. O singură cale de salvare exista pentru poporul nostru — alianța cu Uniunea Sovietică, marea țară socialistă vecină, care își oferise sprijinul pentru apărarea independenței Cehoslovaciei, Poloniei, României. Dar clasele dominante ale vechii României au refuzat sprijinul Uniunii Sovietice, devenind instrumente și complici fățiși ai celui mai înverșunat dușman al poporului român — fascismul german. După ce au acceptat slugarnic odiosul dictat de la Viena, au împins țara în prăpastia dictaturii militar-fasciste și a criminalului război antisovietic alături de Germania hitleristă. Interesele naționale ale poporului român au fost subordonate țelurilor criminale ale hitlerismului înrobitor de popoare. Grîul și petrolul românesc, ca și alte bogății ale țării, au fost puse la dispoziția mașinii de război hitleriste. Tineretul, floarea poporului român, a fost dat lui Hitler drept carne de tun. Aproape n-a rămas cămin în care războiul de jaf și cotropire să nu fi adus jalea și doliul.

În aceste clipe grele pentru țară și popor, partidul comunist a fost acela care a organizat lupta maselor împotriva dictaturii militar-fasciste și a războiului antisovietic. Nici o clipă nu s-a clătinat dragostea de patrie a comuniștilor, convingerea lor că forțele democrației și socialismului în frunte cu Uniunea Sovietică vor triumfa asupra ciumei fasciste, încrederea lor în victoria cauzei eliberării poporului. Punîndu-și la fiecare pas viața în primejdie, comuniștii uneau în jurul lor forțele patriotice ale țării, organizau lupta oamenilor muncii din orașe și sate împotriva jafului și terorii, sabotau mașina de război hitleristă, chemau prin ziarele și manifestele ilegale întregul popor la luptă pentru răsturnarea clictii antonesciene, pentru ieșirea României din criminalul război antisovietic și alăturarea ei la coaliția antihitleristă.

Tovarăși,

În lupta de eliberare a popoarelor de sub jugul hitlerist a avut o însemnătate hotărâtoare faptul că în momentul izbucnirii celui de-al doilea război mondial, în lume exista marea putere socialistă — Uniunea Sovietică. Această realitate istorică primordială a epocii noastre și-a pus pecetea asupra întregii desfășurări a războiului, asupra conținutului și rezultatelor sale. Imperialismului hitlerist, care reprezenta o primejdie de moarte pentru ființa națională a popoarelor, pentru civilizația umană, i se opunea coaliția antihitleristă, a cărei forță fundamentală era Uniunea Sovietică.

În această gigantică încheștare, de proporții cum nu mai cunoscuse istoria, poporul sovietic, suferind distrugerii din cele mai grele și dînd uriașe jertfe de sînge, a purtat cu un eroism fără seamăn greul luptei pentru zdrobirea fascismului, pentru eliberarea patriei sale și salvarea omenirii de primejdia înrobirii hitleriste.

În marile bătălii purtate pe întinderile imense ale frontului, în fața Moscovei și Leningradului, în istorica bătălie de la Stalingrad, în luptele de la Kursk și Oriol, la Iași și Chișinău glorioasa Armată Sovietică sfărîma pas cu pas mașina de război hitleristă, pune pe fugă pe cotropitori, frîgîndu-le trufia și apropiind tot mai mult, prin lupta ei victorioasă, ceasul eliberării popoarelor.

Înfrîngerile suferite de armatele fasciste, perspectiva zdrobirii inevitabile a Germaniei hitleriste, apropierea Armatei Sovietice de granițele Romîniei, iar apoi ofensiva ei eliberatoare pe teritoriul patriei noastre, stîrneau panică și derută în rîndul clicii antonesciene, a aparatului ei de stat și a întregii reacțiuni din țara noastră. Tot mai mult se clătina dictatura militară-fascistă — izolată de popor și urîită de masele populare. În orașe și sate creșteau minia și revolta maselor, care-și găseau expresia în numeroase acțiuni de luptă împotriva ocupanților hitleriști și a slugilor lor din țară. În rîndurile armatei se resimțea tot mai puternic ura ostașilor împotriva clicii fasciste care-i trimitea să moară într-un război dus pentru o cauză străină și nedreaptă; procesul de clarificare în rîndurile ofițerilor, care își dădeau tot mai bine seama în ce dezastru erau împinse țara și armata, se intensifica din ce în ce mai mult.

În aceste condiții prielnice, partidul nostru, curățindu-și rîndurile de elementele lașe, trădătoare și capitulante, a trecut la înfăptuirea unui ansamblu de măsuri politice și organizatorice pentru pregătirea insurecției armate.

Partidul a intensificat munca de organizare, înarmare și pregătire militară a formațiunilor patriotice de luptă, alcătuite în cea mai mare parte din muncitori. În rîndurile armatei, unde își crease mai de mult legături, partidul a reușit să cîștige pentru cauza insurecției numeroși ofițeri și generali patrioți.

La 1 Mai 1944 pe baza înțelegerii intervenite între Partidul Comunist din Romînia și Partidul social-democrat, a fost înfăptuit Frontul Unic Muncitoresc. Aceasta a avut o mare însemnătate pentru activitatea desfășurată de partid în vederea strîngerii laolaltă a tuturor forțelor antihitleriste pe baza unei platforme care prevedea: răsturnarea guvernului de

dictatură fascistă, formarea unui guvern de uniune națională din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste, ieșirea României din războiul antisovietic, izgonirea armatelor hitleriste din țară, trecerea României de partea coaliției antihitleriste, reforme democratice.

După cum se știe, în iunie 1944 a fost alcătuit, din inițiativa partidului nostru, Blocul Național-Democrat din care au făcut parte, în afară de Partidul Comunist Român, partidele social-democrat, național-țărănesc și liberal.

Partidul Comunist Român era conștient că partidele „istorice” — acceptând parțial propunerile noastre atunci când prăbușirea dictaturii militaro-fasciste devenise iminentă — vor încerca să pună piedici înfăptuirii platformei elaborate de partid, nutriend speranța că vor putea abate masele de la calea luptei pentru transformări democratice și menține regimul burghezo-moșieresc. Partidul nostru a considerat însă necesară formarea Blocului Național-Democrat în vederea coalizării tuturor forțelor antihitleriste. În același timp el a dus o acțiune consecventă de combatere a duplicității și pozițiilor reacționare ale partidelor „istorice”, militând pentru unirea tuturor forțelor patriotice și pentru formarea unui guvern din reprezentanții tuturor partidelor și grupărilor politice democratice.

Partidul Comunist Român a fost inițiatorul și organizatorul insurecției armate, care a dus la răsturnarea dictaturii militaro-fasciste. În conformitate cu planul elaborat de partid, insurecția a început în ziua de 23 August 1944 prin arestarea clicii antonesciene de către formațiunile patriotice de luptă. Răspunzând chemării partidului și exprimând voința și hotărârea de luptă a poporului, armata română a întors armele împotriva Germaniei hitleriste.

În noaptea de 23 August și în zilele următoare formațiunile patriotice și unitățile militare au ocupat principalele instituții și obiective militare, au curățit Capitala de trupele hitleriste. Mase largi populare s-au ridicat la luptă pentru izgonirea hoardelor hitleriste, mii de muncitori și intelectuali patrioți au intrat în rândurile formațiunilor patriotice de luptă. Aproape concomitent cu acțiunea militară din Capitală, a început lupta armată și în alte regiuni ale țării.

Luată prin surprindere de această acțiune simultană, hitleriștii încercau cu desperare să-și mențină pozițiile și să înăbușe lupta de eliberare a poporului. Aceste încercări au fost zdrobite de unitățile armate și formațiunile patriotice care, în luptele crâncene purtate împotriva hitleriștilor în Capitală, pe Valea Prahovei, la Brașov, Constanța, Turnu Severin, au capturat zeci de mii de prizonieri, numeroși ofițeri și generali.

Populația Capitalei, locuitorii orașelor și satelor de pe întregul cuprins al țării noastre au întâmpinat cu nemărginită bucurie și dragoste pe ostașii sovietici, ca pe prietenii și eliberatorii lor. Armata română a participat cu toate forțele ei la războiul antihitlerist, luptând alături de Armata Sovietică pînă la victoria finală asupra fascismului german, aducîndu-și contribuția la îndeplinirea sarcinilor strategice și tactice elaborate cu măiestrie de comandamentul sovietic.

Sîngele vărsat de vitejii ostași sovietici și romîni pentru eliberarea pămîntului patriei noastre a pecetluit pe veci frăția de arme sovieto-romînă,

expresie a prieteniei și alianței de nezdruccinat dintre poporul român și poporul sovietic.

Însuflețiți de cauza dreaptă pentru care luptau, ostașii armatei române au săvârșit minunate fapte de bravură. Peste 300 000 soldați, subofițeri și ofițeri români au fost decorați cu ordine și medalii de război românești, sovietice, cehoslovace și ungare. Faptele lor de arme în războiul antihitlerist au înscris o pagină glorioasă în cartea marilor tradiții de luptă ale poporului nostru pentru independența și libertatea sa.

Luptătorii de pe front au simțit sprijinul entuziast al întregului popor. Chemarea partidului nostru : „Totul pentru front, totul pentru victorie !” a fost urmată cu însuflețire de muncitori, țărani intelectuali, de toți oamenii muncii care, învingând greutatea de tot felul, luptând cu sabotajul reacțiunii, au sprijinit cu hotărâre și dârzenie efortul României în războiul antihitlerist. La apelul partidului muncitorii au refăcut noduri de cale ferată, au reconstruit într-un timp extrem de scurt atelierele, podurile și tunelurile distruse de naziști, au asigurat aprovizionarea frontului cu muniții, hrană și combustibil.

Dând o apreciere contribuției României la războiul antihitlerist, I. V. Stalin scria în luna mai 1945 într-un mesaj adresat lui W. Churchill : „Au trecut mai bine de 8 luni de când România și Bulgaria au rupt alianța cu Germania hitleristă, au încheiat un armistițiu cu statele aliate și au intrat în război de partea aliaților, împotriva Germaniei, folosind în acest scop forțele lor armate. Prin aceasta ele și-au adus aportul la cauza înfrângerii hitlerismului și au contribuit la terminarea victorioasă a războiului în Europa”.

Tovarăși,

Insurecția armată victorioasă a dat un puternic avânt luptei maselor populare, a constituit începutul revoluției populare, a cărei sarcină de bază era lichidarea rămășițelor feudale și desăvârșirea revoluției burghezo-democratice, înfăptuirea unui șir de reforme democratice care să deschidă larg drumul progresului economic și social.

În vederea realizării acestor sarcini istorice, Partidul Comunist Român chema partidele, organizațiile politice și obștești să-și unească eforturile și să alcătuiască în acest scop un guvern de largă concentrare democratică.

Reacțiunea grupată în jurul monarhiei, sprijinită de cercurile imperialiste, — temându-se că valul luptei revoluționare a maselor largi va mătura din cale vechile rînduiri burghezo-moșierești — încerca prin toate mijloacele să împiedice înfăptuirea transformărilor democratice cerute de popor.

Demascînd pas cu pas manevrele reacțiunii, partidul nostru a desfășurat o muncă politică de mare amploare pentru izolarea partidelor „istorice” și cîștigarea majorității poporului.

Partidul era urmat cu entuziasm și încredere de oamenii muncii din fabrici, uzine, mine, transporturi. Clasa muncitoare, organizată în syndicate unice se manifesta din ce în ce mai puternic ca forță conducătoare a poporului. În înfăptuirea sarcinii de bază a acestei etape a revo-

luției — reforma agrară — partidul, cu ajutorul muncitorilor trimiși la sate, ridica la luptă masele țărănimii, care în întregul ei era interesată în lichidarea proprietății moșierești; comitetele țărănești confiscau și împărțeau pământurile moșierilor, în focul luptei pentru înfăptuirea reformei agrare se făurea alianța între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, neutralizându-se pătura avută a țărănimii — chiaburimea.

În decurs de câteva luni după 23 August partidul a reușit să cîștige de fapt majoritatea poporului, să făurească un larg front democratic, care cuprindea pe muncitori, țărani, intelectuali, păturile mijlocii de la orașe, masele de femei și tineret, oamenii muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare.

Oamenii muncii, manifestîndu-și în uriașe mitinguri și demonstrații voința de a instaura puterea democrat-populară și a cuceri o viață nouă, luau cu asalt primăriile și prefecturile, înlăturau din conducerea acestora elementele reacționare, antonesciene, înlocuindu-le cu oameni devotați intereselor celor ce muncesc. Toate acestea demonstau că reacțiunea era din ce în ce mai izolată, masele populare conduse de partid fiind acea forță care determina mersul evenimentelor.

Sub presiunea maselor, Rădescu și ceilalți reprezentanți ai reacțiunii din guvern au demisionat, iar la 6 martie 1945 a fost instaurat guvernul prezidat de dr. Petru Groza — guvern în care reprezentanții clasei muncitoare aveau rolul preponderent.

Cu acest prilej, permiteți-mi, tovarăși deputați, să evoc figura unuia din cei mai străluciți fii ai poporului român, doctorul Petru Groza, care prin activitatea sa desfășurată în strînsă conlucrare cu partidul nostru și-a cîștigat merite deosebite în opera de făurire și consolidare a regimului democrat-popular.

Guvernul democrat a legiferat reforma agrară, definitivînd prin lege împărțirea pămînturilor moșierești către țărani fără pămînt sau cu pămînt puțin. Partidul și guvernul, întregul popor, și-au concentrat eforturile pentru lichidarea marasmului în care se afla industria și agricultura, a haosului financiar provocat de capitaliști, pentru refacerea și dezvoltarea economiei naționale. S-a pășit cu hotărîre la curățirea și la transformarea vechiului aparat de stat.

Datorită succeselor obținute de oamenii muncii sub conducerea partidului s-a ajuns la acel stadiu al raportului de forțe în care s-au copt condițiile eliminării din guvern a ultimilor reprezentanți ai burgheziei și a înlăturării monarhiei — principalul stîlp al reacțiunii burghezo-moșierești. La sfîrșitul lui 1947 aceste sarcini istorice au fost îndeplinite: la 30 decembrie 1947 a fost proclamată Republica Populară Romînă, ceea ce a însemnat începutul unei noi etape — etapa revoluției socialiste. În iunie 1948 a fost înfăptuită naționalizarea principalelor mijloace de producție din industrie, transporturi. S-a trecut la construirea bazei economice a socialismului.

Astfel, ziua de 23 August are o mare și profundă semnificație: o dată cu eliberarea de sub jugul fascist, ea a deschis poporului român calea spre victoria asupra claselor exploatare — victorie care i-a dat putința să făurească o nouă Romînie înfloritoare, socialistă.

În această zi de mare sărbătoare națională a țării noastre exprimăm din nou de la această înaltă tribună, recunoștința fierbinte a poporului român față de poporul sovietic, care l-a ajutat să se elibereze, să-și ia soarta în propriile sale mâini și să-și clădească în libertate o viață nouă, luminoasă.

Astăzi, la împlinirea a 15 ani de la 23 August 1944, gândurile noastre se îndreaptă spre cei care, jertfindu-și viața în lupta împotriva regimului burghezo-moșieresc și a fascismului, au contribuit la eliberarea României, la triumful revoluției populare, la instaurarea noii orînduiri sociale și de stat.

Glorie veșnică eroilor căzuți în lupta pentru libertatea și independența patriei, pentru fericirea poporului nostru, pentru socialism !

Tovarăși deputați,

Devenind stăpîn al țării și al bogățiilor ei, poporul nostru a desfășurat o uriașă activitate creatoare în lupta de zi cu zi pentru aplicarea politicii partidului, pășind, după exemplul măreț al Uniunii Sovietice, pe drumul făuririi unei orînduiri superioare capitalismului, orînduirea socialistă.

Partidul nostru, elaborînd programul dezvoltării economice a țării, a pus la temelie teza leninistă că „baza materială a socialismului poate fi numai marea industrie mecanizată”. Conferința Națională a Partidului Comunist Român din octombrie 1945 a trasat ca linie a partidului nostru pentru reconstruirea țării, „refacerea și dezvoltarea industriei grele, pivotul în jurul căruia întreaga economie a țării se va dezvolta în condiții noi”.

Caracteristic pentru dezvoltarea economiei naționale în anii puterii populare este linia ei mereu ascendentă, creșterea impetuoasă a forțelor de producție.

Analizînd perspectivele întrecerii economice între sistemul mondial al socialismului și sistemul mondial al capitalismului, Congresul al XXI-lea al P.C.U.S. a arătat că ritmul rapid de dezvoltare este o lege generală a socialismului, verificată de experiența tuturor țărilor socialiste. Această apreciere este confirmată pe deplin și de experiența țării noastre. Într-un singur deceniu de dezvoltare planificată a economiei socialiste, producția industrială a crescut de patru ori și jumătate, cu un ritm mediu anual de creștere în anii 1948—1958 de peste 16 la sută, față de ritmul de numai 4 la sută realizat în anii dinaintea războiului cînd s-au atins cei mai înalți indici de creștere a producției industriale a României burghezo-moșierești.

Într-o serie de ramuri de importanță hotărîtoare pentru crearea bazei tehnico-materiale a socialismului, s-a atins un ritm și mai ridicat : în industria constructoare de mașini — 23 la sută, în industria electro-energetică — 18,5 la sută, în industria chimică — 23 la sută. Producem, în 1959, de aproape 5 ori mai mult oțel decît în 1938, de 6 ori mai multă fontă, de peste 6 ori mai multă energie electrică, de 2 ori mai multe țesături, de peste 3 ori mai mult ulei, de două ori și jumătate mai mult zahăr.

În anii puterii populare au fost construite 138 fabrici și uzine noi, iar alte peste 300 au fost reutilate cu instalații și agregate noi; s-au creat ramuri de producție inexistente înainte, ca, de pildă, industriile de utilaj petrolifer, electrotehnic, de tractoare și mașini agricole, îngrășăminte chimice, coloranți, fire și fibre sintetice, mase plastice, medicamente. În timp ce pe vremea burgheziei România importa 95 la sută din utilajul industrial, astăzi industria construcțiilor de mașini și de prelucrare a metalelor reprezintă 23 la sută din producția industrială, satisface o mare parte din necesarul intern și exportă mașini și instalații industriale.

Planul de electrificare elaborat de partid se îndeplinește cu succes; este semnificativ că unul din cei mai importanți indici ai progresului industrial, producția de energie electrică calculată pe cap de locuitor, a crescut de la 72 kWh în 1938 la 342 kWh în 1958 și este în continuă creștere.

Factorul cel mai important pentru victoria noii orînduiri sociale este creșterea continuă a productivității muncii. În industria socialistă, productivitatea muncii a sporit în cursul celor două cincinale pînă în prezent cu aproape 90 la sută, ca urmare a reutilării tehnice a întreprinderilor și a ridicării calificării profesionale a muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor.

Partidul nostru cheamă poporul la muncă și la luptă pentru noi realizări în domeniul dezvoltării economiei naționale și creșterii bunăstării a oamenilor muncii. Forțele trebuie îndreptate în mod deosebit spre scoaterea la iveală a numeroaselor și importantelor rezerve care există în toate ramurile economiei naționale. În fiecare uzină, în fiecare loc de producție aceste rezerve pot și trebuie să fie puse în valoare în vederea creșterii producției și productivității muncii, reducerii continue a prețului de cost și sporirii rapide a acumulărilor, asigurîndu-se un volum sporit de investiții în scopul dezvoltării în ritm accelerat a industriei socialiste.

Congresul al II-lea al partidului și plenarele recente ale Comitetului Central au subliniat că principala rezervă pentru creșterea neconținută a productivității muncii este introducerea în producție a celor mai noi cuceriri ale tehnicii. Direcția principală spre care partidul și guvernul îndreaptă eforturile materiale și financiare, pentru progresul întregii economii și valorificarea în condiții mereu mai bune a resurselor naturale ale țării, este înzestrarea cu tehnica înaintată a industriei, agriculturii, construcțiilor, transporturilor, modernizarea mașinilor și utilajelor existente perfecționarea continuă a tehnologiei, mecanizarea operațiunilor grele și cu volum mare de muncă, automatizarea proceselor de producție. Trebuie să ținem mereu seama că tehnica nu stă pe loc, că noțiunea de „tehnica nouă” este o noțiune dinamică, în virtutea progresului neconținut al științei și tehnicii mondiale.

Rezultatele obținute pînă acum în aplicarea liniei generale economice a partidului și care schimbă pe zi ce trece înfățișarea tuturor regiunilor țării, sînt un puternic îndemn de a ne înzeca eforturile în munca pentru dezvoltarea, în ritm susținut, a bazei tehnico-materiale a socialismului. Aceasta este cheazășia avîntului întregii economii naționale, a creșterii venitului național și a ridicării continue a nivelului de trai al celor ce muncesc.

Este meritul istoric al clasei muncitoare de a se fi dovedit promotorul consecvent al politicii de industrializare și transformare socialistă a țării, de a fi înfruntat cu abnegație lipsurile și greutatea începutului, de a fi dat întregului popor un înalt exemplu de eroism, de credință neșrămutată în partid, în cauza socialismului. (Aplauze furtunoase, prelungite). Clasa muncitoare s-a dovedit demnă de glorioasele ei tradiții revoluționare și își îndeplinește cu succes misiunea de clasă conducătoare a societății și statului nostru, a operei de construire a socialismului.

Tovarăși,

Progresele realizate în dezvoltarea forțelor de producție, întărirea continuă a regimului democrat-popular, a alianței muncitorești-țărmnești, au deschis calea rezolvării cu succes a uneia din cele mai complexe sarcini ale perioadei de construite a economiei socialiste, — sarcina creării relațiilor socialiste în agricultură.

Practica a verificat justetea politicii partidului nostru în opera de reorganizare socialistă a agriculturii, politică bazată pe aplicarea creatoare la condițiile țării noastre a genialului plan cooperatist al lui Lenin și a experienței istorice a Uniunii Sovietice.

Datorită politicii de industrializare socialistă, statul democrat-popular a putut crea o puternică bază tehnico-materială a agriculturii, temelie trainică a socialismului la sate.

În timpul regimului burghezo-moșieresc, parcul de tractoare și mașini agricole nu depășea numărul de 4 050 tractoare fizice, proprietate a moșierilor și a capitaliștilor. Pământul milioanei de țărani era lucrat cu mijloace înapoiate de producție, iar aproximativ un milion de gospodării țărânești nu aveau nici măcar un plug. Astăzi țărănimea are la dispoziție peste 36 000 de tractoare fizice, peste 11 000 combine pentru recoltatul cerealelor păioase și numeroase alte mașini produse de industria noastră socialistă.

Sarcina trasată de Congresul al II-lea al partidului ca la sfârșitul anului 1960 sectorul socialist al agriculturii să fie preponderent ca suprafață și ca producție-marfă, a și fost realizată.

Sectorul socialist al agriculturii a ajuns la peste 70 la sută din suprafața arabilă a țării și cuprinde cca 70 la sută din numărul total al gospodăriilor țărânești.

În fruntea mișcării de transformare socialistă a agriculturii stau principalele regiuni cerealiere — Constanța, Galați, Timișoara, București, Iași, Cluj, Craiova.

Ca urmare a progreselor realizate în lărgirea sectorului socialist, în mecanizarea agriculturii și a aplicării în măsură tot mai mare a regulilor agrotehnice, oamenii muncii din agricultură au obținut însemnate rezultate în sporirea producției agricole, demonstrând în practică superioritatea agriculturii socialiste.

Înlocuirea sistemului de cote obligatorii prin sistemul de contractare a produselor agricole s-a dovedit a fi o pîrghie puternică pentru stimularea interesului material al țărănimii în ridicarea producției agricole și dezvoltarea ei.

tarea schimbului între oraș și sat, contribuind la întărirea alianței între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

Astăzi se ridică o țărănime nouă colectivistă care a învățat să folosească și să prețuiască din ce în ce mai mult mașinile și agrotehnica, își muncește tot mai bine pământul, își gospodărește cu chibzuință avutul obștesc în continuă dezvoltare, își ridică neconținut nivelul ei de trai material și cultural, participă tot mai activ la conducerea treburilor obștești.

Întărirea pozițiilor socialismului la sate și dezvoltarea agriculturii au un puternic sprijin în gospodăriile agricole de stat, care devin din ce în ce mai mult un exemplu de agricultură socialistă mecanizată. Înzestrate cu mijloace moderne și cu cadre calificate, gospodăriile agricole de stat dau o mare contribuție la sporirea producției principalelor culturi agricole și participă în măsură crescândă la formarea fondului central de produse agricole.

Sprijinindu-se pe dezvoltarea rapidă a construcției socialiste la orașe și sate, puterea populară a putut trece, în martie 1959, la desființarea completă a rămășițelor oricăror forme de exploatare de la sate. Aceasta reprezintă un nou pas în dezvoltarea social-economică a țării noastre pe drumul victoriei depline a relațiilor de producție socialiste.

Pășind pe o cale nouă, de propășire și bunăstare, țărănimea sprijină cu hotărâre politica partidului. Alianța muncitorească-țărănească — temelia orînduirii democrat-populare — este astăzi mai puternică decît oricînd și constituie o uriașă forță socială a mersului înainte spre socialism.

Tovarăși,

Rezultatul cel mai prețios al eforturilor depuse pentru dezvoltarea tuturor ramurilor economiei și culturii socialiste este îmbunătățirea sistematică a condițiilor de viață ale oamenilor muncii.

Dezvoltarea industriei, construcțiilor, transporturilor, agriculturii și reducerea cheltuielilor materiale de producție au făcut posibilă creșterea de peste trei ori a venitului național în perioada de la naționalizarea principalelor mijloace de producție și pînă în prezent.

Aceasta a permis partidului și guvernului să introducă în mod sistematic măsuri pentru sporirea salariului real al muncitorilor și al tuturor celorlalte categorii de salariați, pentru creșterea veniturilor țărănimii muncitoare, pentru construcții de locuințe, ocrotirea sănătății poporului, dezvoltarea învățămîntului, artei și culturii, ca și pentru alte scopuri social-culturale. Întregul mers al construcției economice și culturale din țara noastră confirmă că esența orînduirii socialiste constă în satisfacerea tot mai deplină a necesităților de viață ale oamenilor muncii, făuritorii tuturor valorilor materiale și spirituale ale societății.

Cointeresarea oamenilor muncii în rezultatele activității lor productive, convingerea lor profundă că ridicînd la un nivel din ce în ce mai înalt producția și productivitatea muncii își făuresc condițiile propriei lor propășiri materiale și culturale, reprezintă un puternic stimulent al dezvoltării eforturilor creatoare ale celor ce muncesc.

Preocuparea crescîndă pentru problemele economice ale producției de care depinde creșterea rentabilității întreprinderilor reprezintă un

semn al maturității clasei noastre muncitoare, al creșterii conștiinței ei politice și experienței ei profesionale, al pregătirii ei tehnice și culturale.

Rezultatele mărețe obținute în cei 15 ani de la eliberare sînt rodul muncii perseverente desfășurate sub conducerea partidului, de clasa muncitoare, de țărănimea muncitoare, de intelectualitatea noastră, care muncesc cu devotament pentru cauza nobilă a înfloririi economiei și culturii socialiste în țara noastră.

O mare realizare a puterii populare este făurirea unității frățești între oamenii muncii romîni și cei aparținînd minorităților naționale, pe baza rezolvării marxist-leniniste de către partidul nostru a problemei naționale.

La a 15-a aniversare a eliberării patriei de sub jugul fascist, avem imaginea unei societăți în care se întărește zi de zi unitatea întregului popor în jurul clasei muncitoare și al partidului ei, al guvernului Republicii noastre populare. Această unitate a poporului stă la baza tăriei de neînfrînt a statului democrat-popular, principalul instrument al clasei muncitoare în opera de construire a socialismului și de apărare a cuceririlor revoluționare ale oamenilor muncii.

Pe baza realizărilor obținute în toate ramurile economiei naționale, partidul nostru a pășit la elaborarea planului de dezvoltare a economiei naționale pe perioada 1960—1965 și a schiței programului de perspectivă pe o perioadă de 15 ani.

Obiectivul pus de partid de a termina în linii mari în anii apropiați construirea socialismului și a trece la etapa desăvîrșirii construcției socialiste însuflețește masele la noi realizări în lupta pentru înflorirea patriei noastre.

Tovarăși deputați,

Trăim o epocă istorică măreață, epoca trecerii omenirii de la capitalism la socialism.

Existența și continua dezvoltare a sistemului socialist mondial exercită o influență determinantă asupra întregii situații internaționale. Mișcarea muncitorească internațională s-a întărit considerabil. Partidele comuniste și muncitorești joacă un rol din ce în ce mai mare în viața popoarelor, însuflețind lupta lor pentru progres, democrație și pace. A luat o amploare fără precedent mișcarea popoarelor pentru apărarea activă a păcii. Sute de milioane de oameni din foste țări coloniale au scuturat jugul colonialismului, cucerindu-și independența națională.

Parte integrantă a profundelor transformări care au loc în lumea întreagă, rezultatele importante obținute de poporul român în anii puterii populare oglindesc forța creatoare a unui popor descătusat, a cărui activitate constructivă ține pas cu necesitățile dezvoltării sociale, cu cerințele de progres ale omenirii.

Poporul nostru își clădește viața sa nouă ca forță activă a puternicului lagăr socialist în frunte cu Uniunea Sovietică, unit prin identitatea intereselor vitale și a scopului final al țărilor care-l alcătuiesc, prin atașamentul comun al popoarelor lor față de ideile marxism-leninismului. Ajutorul internaționalist al Uniunii Sovietice, relațiile de într-ajutorare

dintre țările socialiste acționează ca o puternică forță materială care sporește considerabil eficacitatea eforturilor creatoare ale fiecărui popor din aceste țări, accelerează dezvoltarea lor. Lărgirea continuă a legăturilor de cooperare între țările socialiste, înfăptuirea unor forme tot mai înalte de colaborare cum sînt coordonarea planurilor economice, au adus și aduc poporului nostru, ca și celorlalte popoare frățesti, economii de timp și de mijloace care sînt folosite în interesul propășirii mai rapide a țării.

Prietenia indestructibilă cu popoarele țărilor socialiste, întărirea continuă a unității și coeziunii lagărului socialist reprezintă temelia politicii externe a statului nostru, corespunzînd intereselor vitale și voinței întregului nostru popor.

O însemnătate covârșitoare în viața omenirii contemporane, în întreaga evoluție a societății, în lupta tuturor popoarelor pentru pace și progres, au victoriile obținute de Uniunea Sovietică în construirea comunismului — victorii în care poporul nostru vede imaginea propriului său viitor. Se înfăptuiesc cu succes prevederile de o amploare gigantică ale planului septenal, forțele de producție ale U.R.S.S. se află în plin avînt; se dezvoltă puternic industria sovietică și agricultura colhoznică, pe baza introducerii în producție a celor mai noi și mai îndrăznețe cuceriri ale științei și tehnicii; crește necontenit bunăstarea oamenilor sovietici. Toate acestea stîrnesc admirația popoarelor, produc o impresie profundă în opinia publică mondială.

Pînă și unii dintre acei „întîrziați ai istoriei”, care se obișnuiseră să ignoreze realitățile și au negat vreme îndelungată realizările Uniunii Sovietice, ajung acum să recunoască superioritatea ritmului de dezvoltare a economiei sovietice, înțietatea științei și tehnicii sovietice în domeniul folosirii pașnice a energiei atomice și în alte domenii esențiale. Tot mai greu le este să ascundă popoarelor aceste succese — pe care și ei încep să le privească nu ca pe simple evenimente interne ale Uniunii Sovietice, ci ca evenimente de importanță mondială de care este cu neputință să nu se țină seamă.

Confruntarea celor două sisteme mondiale — socialist și capitalist — aduce zi cu zi noi și noi dovezi ale superiorității socialismului, ca orînduire care a preluat sarcina istorică a progresului civilizației umane și asigură satisfacerea cerințelor materiale și spirituale ale omului eliberat de exploatare.

Succesele de însemnătate istorico-mondială ale socialismului, prefacerile adînci petrecute în lume, creșterea neîntreruptă a forțelor sociale care acționează pentru pace au o înrîurire hotărîtoare asupra vieții internaționale în interesul cauzei păcii.

Caracteristic zilelor noastre este afirmarea cu o forță fără precedent a principiilor coexistenței pașnice, tot mai larga recunoaștere a faptului că acestea sînt principiile care trebuie așezate la baza politicii tuturor statelor.

Țările socialiste, guvernele și popoarele lor arată stăruitor că politica de pe poziții „de forță” promovată de cercurile imperialiste este plină de pericole și condamnată de omenire.

Acele cercuri care continuă să ducă politica de încordare în relațiile internaționale, de cursă a înarmărilor și de război rece, își asumă o gravă răspundere în fața propriilor lor popoare și a întregii umanități. A devenit evident că în epoca noastră guvernele, partidele, oamenii politici, dacă vor să nu se rupă de viață, trebuie să recunoască noile realități și să tragă concluziile ce decurg din ele, situându-se pe pozițiile coexistenței pașnice. Numai o asemenea politică realistă poate avea șanse de succes, numai cine duce o asemenea politică poate conta pe aprobarea opiniei publice.

Întreaga desfășurare a evenimentelor dovedește că există posibilitatea reală a preîntâmpinării războiului și a eliminării acestui flagel din viața societății. Răspunderea pentru asigurarea unor relații internaționale de înțelegere și colaborare revine guvernelor și factorilor de conducere ai tuturor țărilor și în primul rând ai marilor puteri. Pe bună dreptate tovarășul N. S. Hrușciiov, care, în fruntea P.C.U.S. și a guvernului sovietic, desfășoară o activitate neobosită pentru consolidarea păcii în lume, sublinia : „Țările socialiste se călăuzesc în mod constant după principiile coexistenței pașnice. Pentru ca să triumfe cauza păcii este însă necesar ca politica coexistenței pașnice să fie recunoscută și promovată dacă nu de toate statele, cel puțin de majoritatea lor, și în primul rând de acele state de a căror politică depinde perspectiva păcii și a războiului”. Inspiră stimă lumii întregi faptul că Uniunea Sovietică promovează statornic și perseverent metoda tratativelor, venind cu noi și noi propuneri constructive pentru apropierea pozițiilor divergente și realizarea unor acorduri în interesul destinderii și colaborării internaționale.

Dacă și din partea forurilor conducătoare ale țărilor occidentale și îndeosebi ale S.U.A., Angliei și Franței se va manifesta hotărîrea de a duce în fapt o politică de bună înțelegere și destindere internațională, se vor crea condițiile în vederea asigurării unei păci trainice în întreaga lume. Cele mai largi cercuri ale opiniei publice mondiale doresc arzător și cer înfăptuirea unei astfel de înțelegeri și își exprimă convingerea că o dată ce ea a fost posibilă în timpul războiului antihitlerist, cheazăuind eliberarea omenirii de pericolul robiei fasciste, o astfel de înțelegere este pe deplin posibilă și imperios necesară și în actualele condiții internaționale.

Poporul român salută călduros apropiatul schimb de vizite între conducătorii guvernelor U.R.S.S. și S.U.A., Nikita Sergheevici Hrușciiov și Dwight Eisenhower. Aceste întâlniri, privite în toate țările lumii ca unul din cele mai importante evenimente ale vieții internaționale, pot crea temelia stabilirii unei mai bune înțelegeri între cele mai mari puteri ale lumii, U.R.S.S. și S.U.A., ceea ce ar juca un mare rol pozitiv în ansamblul relațiilor între state. Opinia publică din toate țările vede în contactele personale dintre conducătorii de state un mijloc important de netezire a drumului spre bună înțelegere între popoare.

Desigur nu ne închipuim că problemele litigioase care s-au acumulat după cel de-al doilea război mondial, ar putea fi soluționate dintr-odată. Propunerile constructive făcute de Uniunea Sovietică puterilor occidentale, inclusiv cele prezentate la Conferința de la Geneva a miniștrilor de Externe, urmăresc tocmai scopul de a înlesni realizarea unor acorduri. Dacă și din partea puterilor occidentale va exista dorința sinceră de a găsi

soluții reciproc acceptabile, cauzele încordării și neîncrederii în relațiile dintre state vor putea fi pas cu pas lichidate.

Recentele tratative în problema încetării experiențelor cu armele nucleare au vădit o anumită apropiere între punctele de vedere ale celor două părți. O hotărâre comună privind renunțarea la astfel de experiențe ar fi o contribuție de mare valoare la stabilirea unui climat de încredere în relațiile dintre state și ar putea constitui un punct de plecare pentru crearea unor zone denuclearizate, interzicerea armelor atomice și reducerea armamentelor.

Unul din factorii încordării în lumea contemporană și îndeosebi în Europa îl constituie menținerea de către S.U.A. de baze militare în alte țări. Existența acestor baze nu poate să nu provoace îngrijorarea legitimă a acelor state împotriva cărora sînt ele îndreptate. Atît popoarele țărilor pe teritoriul cărora sînt instalate bazele militare, cît și popoarele iubitoare de pace din toată lumea exprimă tot mai insistent cerința ca declarațiile cu privire la intenții pacifice, care se fac auzite în ultima vreme din partea reprezentanților autorizați ai țărilor occidentale — și care în sine reprezintă un element pozitiv — să fie urmate de fapte concrete, inclusiv lichidarea bazelor militare pe teritorii străine.

La aproape 15 ani de la terminarea războiului, în Europa mai continuă să existe rămășițe ale stării de război. Aceasta se referă în primul rînd la Germania. Menținerea ocupației în Berlinul occidental, refacerea Wehrmachtului și alimentarea spiritului revanșard în Germania occidentală, hotărîrea S.U.A. de a înzestra Germania occidentală cu armament nuclear sînt în mod justificat considerate de opinia publică mondială drept sursa principală a încordării și primejdiei de război în Europa. Lichidarea ocupației Berlinului occidental ar fi un element important pentru destinderea internațională.

Problemele vitale ale poporului german trebuie rezolvate de către germani înșiși, în interesul dezvoltării democratice a Germaniei, în interesul păcii și securității generale. Așa cum s-a vădit și la Conferința miniștrilor de Externe de la Geneva, rezolvarea problemei germane este cu puțință numai pornindu-se de la recunoașterea existenței a două state germane cu regimuri sociale diferite.

O bază constructivă pentru încheierea tratatului de pace cu Germania oferă propunerile Republicii Democratice Germane sprijinite de U.R.S.S. și de celelalte țări ale lagărului socialist.

Evoluția situației internaționale către destinderea atît de dorită de omenire stîrnește furia cercurilor imperialiste care promovează politica de pe poziții de forță și caută să întretină focare de neliniște în diferite părți ale lumii. Dușmanii socialismului și păcii privesc scrișnind din dinți creșterea forțelor mondiale ale păcii, minunatele succese economice, tehnico-stiințifice, social-culturale ale țărilor socialiste. Dar viața osîndește la eșec pe cei care se cramponează de politica războiului rece și a încordării internaționale.

Acest curs al evenimentelor, care provoacă panică în rîndul diversilor pescuitori în apele tulburi ale încordării, displace și rămășițelor claselor exploatatoare naufragiate de la putere, transfugilor care trăiesc din pome-

nile reacțiunii internaționale. Este de înțeles demoralizarea și deznădejdea acestora — precum se vede, rugăciunile înălțate de ei la ceruri dau rezultate contrarii celor scontate, iar aici pe pământ mersul istoriei nu vrea să se împiedice de cioturi !

Tovarăși deputați,

Călăuzindu-se în permanență de principiile coexistenței pașnice, R.P. Romînă militează activ pentru slăbirea încordării internaționale, pentru dezvoltarea colaborării și prieteniei între popoare. În spiritul acestei politici, noi acordăm o mare atenție îmbunătățirii relațiilor cu țările situate în regiunile geografice apropiate țării noastre. Aceasta își găsește expresie în repetatele propuneri ale guvernului romîn privind crearea unei largi colaborări interbalcanice, în recenta noastră propunere de a se convoca o conferință a țărilor din Balcani în cadrul căreia, între altele, să se examineze și să se adopte un Tratat de înțelegere și securitate colectivă a regiunii balcanice, cu garanția marilor puteri. Pînă acum dintre marile puteri numai U.R.S.S. și-a exprimat acordul de a da astfel de garanții. Convins de justetea propunerilor făcute, guvernul romîn va continua să militeze neobosit pentru traducerea lor în viață, în interesul tuturor popoarelor din Balcani, al păcii și securității generale.

Ca și celelalte țări ale lagărului socialist, țara noastră acordă o mare atenție dezvoltării schimburilor comerciale și culturale internaționale, fără stavile și discriminări artificiale — ca factor care contribuie la statornicirea încrederii în relațiile dintre state, la întărirea păcii și la progresul popoarelor.

Poporul romîn, care a cunoscut odinioară înrobirea străină și și-a cucerit cu grele sacrificii propria sa independență și suveranitate, nutrește o caldă simpatie și solidaritate față de popoarele Asiei și Africii care luptă pentru apărarea și consolidarea independenței lor naționale, pentru progres economic, ca și față de popoarele care luptă pentru eliberarea din jugul colonial.

Trecînd pragul celui de-al 16-lea an al vieții sale libere, poporul nostru este hotărît să-și consacre toate eforturile sale luptei pentru țelurile păcii și progresului, scumpe omenirii întregi. În epoca noastră, în care omul cucerește cosmosul, el poate să devină stăpîn pe destinele sale aici, pe globul pămîntesc, să înlăture războiul din viața omenirii, să-și impună voința de a statornici pacea trainică în lume.

Poporul romîn este conștient că realizările sale au fost cu puțință datorită faptului că el are în fruntea sa un conducător încercat, Partidul Muncitoresc Romîn. Călăuzindu-se după învățătura marxist-leninistă și aplicînd-o creator potrivit condițiilor istorice concrete ale țării noastre, folosind inepuizabila experiență a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, studiind experiența mișcării comuniste internaționale, partidul nostru a știut să dea răspuns problemelor complexe ce s-au ivit în lupta pentru instaurarea puterii celor ce muncesc, a organizat și mobilizat forțele poporului pentru construirea orînduirii noi, socialiste. Unitatea și coeziunea rîndurilor sale, legăturile indisolubile cu masele largi ale poporului, i-au dat partidului o tărie de neînvins. Fiecare din victoriile obținute a făcut

să crească încrederea în regimul democrat-popular, a oamenilor muncii, care s-au convins prin propria experiență de justetea drumului pe care-l conduce partidul, de justetea politicii sale.

Făcînd bilanțul celor 15 ani ce s-au scurs de la eliberare, poporul nostru resimte o bucurie și o mîndrie îndreptățită. În orice domeniu ne-am arunca privirile, vedem profunde schimbări înnoitoare. Sub conducerea partidului oamenii muncii merg cu hotărîre înainte pe drumul socialismului, muncind cu entuziasm pentru întărirea continuă a puterii populare, a alianței între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare — temelia regimului democrat-popular, pentru înflorirea patriei, pentru bunăstarea și fericirea poporului !

În încheiere, tovarăși deputați și deputate, îngăduiți-mi ca în numele Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, al guvernului Republicii Populare Romîne și al Prezidiului Marii Adunări Naționale să vă felicit cu prilejul mării sărbători naționale a poporului nostru, pe dumneavoastră și prin dumneavoastră pe oamenii muncii ai căror reprezentanți sînteți.

Trăiască 23 August, ziua eliberării patriei noastre scumpe !

Trăiască poporul nostru muncitor, constructor al socialismului !

Trăiască prietenia de nezdruccinat dintre poporul român și marele popor sovietic !

Trăiască și să se întărească prietenia dintre poporul nostru și celelalte popoare care construiesc socialismul !

Trăiască lagărul socialismului în frunte cu Uniunea Sovietică !

Trăiască pacea în întreaga lume !

ELIBERAREA ROMÂNIEI DE SUB JUGUL FASCIST ȘI ÎNSEMNĂTATEA EI ISTORICĂ

DE

ACADEMICIAN P. CONSTANTINESCU-IAȘI

Eliberarea României de sub jugul fascist la 23 August 1944 reprezintă în istoria țării noastre începutul unei epoci noi.

Începutul acestei epoci noi a fost marcat de răsturnarea revoluționară a dictaturii militaro-fasciste prin insurecția armată populară, în urma căreia s-a pus capăt criminalului război antisovietic și România s-a alăturat coaliției antihitleriste în frunte cu Uniunea Sovietică.

Insurecția armată de la 23 August a fost posibilă datorită pregătirii și înfăptuirii ei de către Partidul Comunist prin mobilizarea și conducerea tuturor forțelor patriotice din țară, civile și militare, spre victorie.

Anul 1944 a adus schimbări importante în situația internă a României care, conjugate cu situația de pe front, au pregătit și înlesnit o cotitură fundamentală politică și militară. „Starea dezastruoasă a economiei naționale, adâncirea contradicțiilor interne din România, creșterea frământărilor în rândul celor mai diferite clase și pături sociale, îndeosebi în rândul maselor muncitoare, au adâncit criza politică a regimului antonescian”¹.

În același timp însă, pentru guvernul lui Hitler și pentru comandamentul german menținerea României la dispoziția lor era de o însemnătate capitală, deoarece România constituia o poziție cheie a dispozitivului militar german pentru menținerea frontului cât mai departe de teritoriul Germaniei, asigurarea continuității războiului contra coaliției antihitleriste și stăpânirea Peninsulei Balcanice ; asigurarea aprovizionării cu produsele petrolului românesc, necesar întregii economii și mașinii de război hitleriste. De aceea comandamentul hitlerist — pentru a menține România în războiul hitlerist — a procedat la o concentrare masivă de forțe, fixând noi linii de

¹ Victoria insurecției populare de la 23 August 1944, organizată și condusă de P.C.R. în condițiile înfăptuirii armatei sovietice eliberatoare pe teritoriul României, E.S.P.L.P., p. 7.

apărare. În acest timp, guvernul lui Antonescu, înfricoșat de revolta crescîndă a maselor populare din România, a întreprins noi acțiuni represive, intensificînd teroarea.

Deși lupta împotriva regimului fascist se desfășura în condițiile teroarei dezlănțuite de zbirii antonescieni și hiteriști împotriva luptătorilor antifasciști, conducerea Partidului Comunist, prin pregătirea insurecției armate, a luat măsurile necesare salvării p'porului român de la catastrofa națională. Insurecția armată trebuia să ducă la: doborîrea dictaturii militaro-fasciste; instaurarea unui regim democratic; ieșirea României din criminalul război antisovietic; aderarea României la coaliția antihitleristă în frunte cu Uniunea Sovietică¹.

În înfăptuirea insurecției armate, Partidul Comunist Român a aplicat creator învățătura leninistă privitoare la momentul izbucnirii insurecției armate și la desfășurarea ei. Lenin a arătat că „...insurecția trebuie să se sprijine nu pe un complot, nu pe un partid, ci pe clasa înaintată. Aceasta în primul rînd. Insurecția trebuie să se sprijine pe avîntul revoluționar al poporului. Aceasta în al doilea rînd. Insurecția trebuie să se sprijine pe acea cotitură hotărîtoare în istoria revoluției în creștere cînd activitatea rîndurilor înaintate ale poporului este maximă, cînd șovăielile în rîndurile dușmanilor și în rîndurile prietenilor slabi, inconsecvenți și nehotărîți ai revoluției sînt extrem de puternice. Aceasta în al treilea rînd”².

Aplicînd în mod creator tezele leniniste cu privire la insurecția armată, pentru fixarea datei acestcia, Partidul Comunist a folosit ofensiva victoriosă a Armatei Sovietice din august 1944, care a asigurat condiții prielnice pentru desfășurarea acțiunii Partidului Comunist, începută în timpul și în urma ofensivei din primăvară.

Starea de spirit a poporului român se caracteriza printr-o revoltă crescîndă împotriva regimului fascist. Muncitorimea, țărănimca, funcționarimea, mare parte din intelectualitate și, mai ales, soldații de pe front doreau ieșirea cît mai grabnică a României din războiul antisovietic. Aastă stare de spirit cuprînsese și o parte din cadrele de ofițeri ale armatei. Muncitorimca suferca din pricina marelui decalaj dintre salarii și prețuri, consecință a intensificării exploatarei capitaliste, scumpetca obiectelor elementare de trai accentuîndu-se mereu; regimul polițienesc din fabrici și teroarea în general contribuiau la starea de revoltă. Funcționarii primeau salarii mizere și erau ținuți într-un regim de cazarmă. Creștea în rîndurile țărănimii revolta din cauza sistemului de rechiziții, jaf deschis, care nu respecta nici parodia de înțelegere contractată între comandamentul hitlerist și Antonescu pentru plata celor rechiziționate. Din recolta anului 1944, evaluată

¹ Raportul delegației P.M.R. cu privire la lucrările Congresului al XX-lea al P.C.U.S., în *Scnteia* din 29 martie 1956.

² V. I. Lenin, *Opere*, vol. 26, E.S.P.L.P., 1954, p. 4.

la 174 000 vagoane, guvernânții fasciști hotărâseră să lase pentru hrana populației doar 10 000 vagoane.

Ca urmare a creșterii influenței partidului în rîndurile intelectualității, se întărea și în cercurile acesteia zi de zi starea de spirit antihitleristă și antiantonesciană. În luna aprilie 1944 un grup de 69 academicieni și profesori de la București, Iași și Cluj au înaintat un memoriu lui Antonescu, prin care cereau ieșirea din războiul hitlerist, exprimîndu-și protestul față de politica fascistă a guvernului. Mulți intelectuali activau în gruparea ilegală „Uniunea Patrioților” al cărei organ ilegal *România liberă* avea o largă răspîndire. Toate acestea contribuiau la maturizarea condițiilor necesare doborîrii regimului fascist prin insurecția armată.

★

„În aceste condiții prielnice, — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — partidul nostru, curățîndu-și rîndurile de elementele lașe, trădătoare și capitulante, a trecut la înfăptuirea unui ansamblu de măsuri politice și organizatorice pentru pregătirea insurecției armate”¹.

Prima măsură în vederea răsturnării dictaturii militar-fasciste a fost crearea Frontului unic muncitoresc, realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare, pe care trebuia să se bazeze insurecția armată. Printre mulți din membrii Partidului social-democrat exista înțelegerea pentru crearea unității muncitorești și ea s-ar fi realizat, dacă nu s-ar fi opus conducătorii social-democrați de dreapta. Încă dinainte muncitorii comuniști și social-democrați închegaseră frontul unic de jos prin multe acțiuni comune. Datorită luptei Partidului Comunist și creșterii influenței elementelor de stînga din conducerea Partidului social-democrat, s-a hotărît crearea F.U.M.

Astfel, la 1 Mai 1944 s-a realizat Frontul unic muncitoresc, care a însemnat în același timp primul pas spre unificarea politică, organizatorică și ideologică a clasei muncitoare, după o sciziune de aproape 25 de ani. Crearea Frontului unic muncitoresc însemna ridicarea luptei muncitorimii pe o treaptă superioară, fapt ce s-a concretizat în primul manifest răspîndit în ziua de 1 Mai; el cuprindea sarcinile imediate ale luptei pentru eliberarea națională, la înfăptuirea căreia era chemată în primul rînd clasa muncitoare. „Pace imediată. Răsturnarea guvernului Antonescu. Formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste, izgonirea armatelor hitleriste din țară, sabotarea și distrugerea mașinii de război germane. Sprijinirea Armatei Roșii eliberatoare. Alianță cu Uniunea Sovietică”². Manifestul *Către întreaga clasă muncitoare! Către poporul român!* mai arăta că „Pacea pe care întreaga națiune o dorește trebuie cucerită prin lupta poporului, care trebuie să ia în propriile sale mîini soarta sa”³. În diferite întreprinderi mari au luat naștere comitete ale F.U.M. care au lansat manifeste chemînd pe muncitori la luptă.

¹ Expunerea făcută de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej *A XV-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist*, la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale, în *Scînteia*, 23 August 1959, p. 1.

² *Documente din istoria Partidului Comunist din România*, E.S.P.L.P., 1953, ed. a II-a, p. 382.

³ *Ibidem*, p. 381.

Paralel cu afirmarea hotărârii de luptă a clasei muncitoare, era vădită intenția conducătorilor partidelor „istorice” de a nu trece la acțiune. Ei ar fi dorit să vadă în țară nu Armata Sovietică, ci pe prietenii și patronii lor, anglo-americanii, așteptând debarcarea acestora în Balcani, conform „variantei Churchill”. Doreau ca armistițiul să fie încheiat tot de Antonescu și nu de un guvern popular la care să participe și reprezentanții clasei muncitoare. Conducătorii partidelor național-țărănesc și național-liberal avuseseră legături strânse cu Antonescu în tot timpul guvernării acestuia și îi exprimaseră în scris toată încrederea, la începutul războiului¹. Cu toate tergiversările și rezervele P.N.Ț. și P.N.L., s-a ajuns după mai bine de două luni de tratative, la un acord ce s-a perfectat printr-o „declarație” comună, în ziua de 20 iunie 1944.

A fost creat, în felul acesta, Blocul Național-Democratic, din care făceau parte P.C.R., P.S.D. și cele două partide burghezo-moșieresti. Astfel, s-a redactat un act comun „declarație”, prin care se stabileau scopurile B.N.D., precizate în patru puncte: încheierea armistițiului fără întârziere; ieșirea din războiul antisovietic și alăturarea de Națiunile Unite; înlăturarea dictaturii și restabilirea regimului constituțional-democratic; realizarea unei păci „conforme cu interesele poporului și statului român”².

Referindu-se la constituirea B.N.D., tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej menționa că: „Partidul Comunist Român era conștient că partidele „istorice” — acceptând parțial propunerile noastre atunci când prăbușirea dictaturii militar-fasciste devenise iminentă — vor încerca să pună piedici înfăptuirii platformei elaborate de partid, nutrind speranța că vor putea abate masele de la calea luptei pentru transformări democratice și menține regimul burghezo-moșieresc. Partidul nostru a considerat însă necesară formarea Blocului Național-Democrat în vederea coalizării tuturor forțelor antihitleriste. În același timp, el a dus o acțiune consecventă de combatere a duplicității și pozițiilor reacționare ale partidelor „istorice”, militând pentru unirea tuturor forțelor patriotice și pentru formarea unui guvern din reprezentanții tuturor partidelor și grupărilor politice democratice”³. Cu toate repetatele propuneri ale Partidului Comunist de a se include în Blocul Național-Democratic și celelalte organizații antihitleriste: Frontul plugarilor, Uniunea patrioților și Partidul socialist țărănesc, P.N.Ț. și P.N.L. au refuzat categoric aceasta. Forțele democratice alcătuiau încă din 1943, într-un front comun cu P.C.R. și P.S.D., „Frontul patriotic antihitlerist” cu care partidele burgheze refuzau să colaboreze.

★

Partidul Comunist a pregătit insurecția armată prin întărirea organismului propriu de luptă și atragerea elementelor militare, ofițeri și

¹ Între alte documente declarațiile de la procesul criminalilor de război. Cf. *Procesul marii trădări naționale*, Buc., 1946, p. 200—210.

² Memorii din arhiva Institutului de istorie a partidului, publicat și în *România liberă*, 9, 10 august 1944.

³ Expunerea făcută de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist*, la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale, în *Scinteia*, 23 August 1959, p. 1.

trupă, pentru întoarcerea armelor împotriva hitleriștilor. Partidul organizase încă mai de mult formațiunile de luptă sau gărzile patriotice, constituite din muncitori, din membri ai Partidului Comunist și ai Uniunii Tineretului Comunist, înarmați și activînd în cele mai sigure condiții de conspirativitate.

Comandamentul formațiilor de luptă avea sediul în București și organizase numeroase puncte de sprijin în țară, conduse de regionalele Moldova, Oltenia, Dobrogea, Țara Bîrsei. S-au format baze de aprovizionare cu muniții la București, în principalele orașe și în munți, prin sprijinul elementelor patriotice din armată care fuseseră atrase de partid.

Partidul, prin comitetele sale regionale, a condus acțiunea partizanilor dintre care cei mai mulți se aflau în munți, a căror activitate se face simțită mai ales în primăvara și vara anului 1944. Importante grupe de partizani acționau în munții Vrancei, în munții Bucegi, în jurul Brașovului, în diferite puncte din Oltenia, cu un centru la Craiova, în Delta Dunării. În nordul țării, partizanii din munții Dornei și din Maramureș erau sprijiniți de Armata Sovietică care le trimitea muniții și alimente.

Pe linia ferată dintre Plocești și Făgăraș, cale importantă de transporturi de cisterne petroliere spre Germania sau de muniții aduse din Germania, a acționat detașamentul de partizani denumit „I Carpați”. Bazele principale ale detașamentului se aflau pe muntele Piatra Mare de lângă Predeal și pe muntele Clăbucet între Predeal și Azuga, de unde prin păduri se ajungea lesnicios pînă la calea ferată din Valea Timișului. Numai în lunile iunie-august 1944, partizanii acestui detașament au făcut să explodeze 16 garnituri cu vagoane nemțești ce transportau benzină¹.

Un alt grup de partizani, format mai ales din muncitori din Timișoara, a acționat în munții Banatului. Un grup purta numele „Mărăști”; unul din conducătorii partizanilor din această regiune a fost comunistul cefierist Ștefan Plavăț, căzut eroic în luptă. Zona lor de acțiune era importanta regiune industrială a Reșiței și Timișoarei.

În regiunea Baia Mare activa un alt grup de partizani, care era în legătură cu muncitorii ce lucrau la tăiatul lemnului din pădurile Maramureșului. În vara anului 1944 un grup de 29 țărani au fost împușcați la marginea comunei Moiseni, pentru sprijinul pe care-l dăduseră partizanilor. Alți patrioți din Valea Vaserului au fost executați pentru același motiv: sprijin dat partizanilor².

La București au fost formate de către partid numeroase formațiuni de luptă patriotice: la C.F.R., S.T.B., la uzinele „Lemaître”, „Gaz și electricitate”, „Malaxa”³ etc., cu misiunea de a efectua munca de sabotare a mașinii de război hitleriste.

În provincie, Partidul a dat o mare atenție regiunii Valea Prahovei. „Capitala și Valea Prahovei constituiau cei doi stâlpi pe care se sprijinea

¹ *Analele Inst. de ist. a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.*, nr. 3, 1956, p. 78.

² *P.C.R. organizatorul și conducătorul luptei pentru răsturnarea dictaturii fasciste antonesciene și întoarcerea armelor împotriva cotropitorilor hitleriști*, E.S.P.L.P., 1956, p. 43—44.

³ *Analele Inst. de ist. a partidului*, nr. 4, 1956, p. 14.

întreaga acțiune din interior”¹. La Ploești se înființează formațiuni de luptă la întreprinderile „Steaua” „Steaua României”, „Vega”, „Romino-Americană”, ca și în alte fabrici. În Moldova se alcătuiesc în orașul Iași, în jud. Neamț și Bacău, una din cele mai puternice fiind la fabrica „Buhuși”. În Banat s-au înființat astfel de formațiuni la Timișoara, Arad, Orșova.

Insurecția armată a fost pregătită de Partidul Comunist prin propaganda în rândurile ofițerilor și trupei, prin atragerea elementelor nemulțumite de dictatura fascistă și de atitudinea disprețuitoare a comandanților hitleriști. Partidul Comunist a făcut apel la sentimentele patriotice ale ofițerilor români care au început să se apropie cu încredere de Partid, convingându-se de adevărurile susținute de acesta în ce privește soarta țării, în ce privește căile de salvare din marele impas în care o minase clica antonesciană-hitleristă.

În noaptea de 13—14 iunie a avut loc o ședință conspirativă organizată de Partid la care au participat reprezentanți ai P.C.R. și ai grupului de ofițeri superiori patrioți. Delegații P.C.R. au subliniat în această consfătuire necesitatea imperioasă a unei acțiuni organizate, propunând formarea unui comitet militar². Acțiunea Comitetului militar a fost tot timpul condusă de către Partidul Comunist.

În decursul lunilor iunie-iulie s-au desfășurat acțiunile pregătitoare ale insurecției, stabilindu-se după propunerile Partidului, din timp și pînă la cele mai mici amănunte, întreg planul de măsuri tehnico-militare ca și alte măsuri cu caracter mai larg³.

Partidul a mobilizat masele prin membrii săi și prin simpatizanți, în vederea extinderii acțiunilor de sabotaj, intensificării împotrivirii muncitorilor la evacuarea uzinelor în Germania (acte de împotrivire care la Sibiu, Arad, Timișoara, București au luat proporțiile unor ample demonstrații antifasciste), în vederea împiedicării funcționării aparatului de stat fascist⁴.

Comitetul militar a luat, din însărcinarea partidului, măsuri cu caracter militar propriu-zis. A întărit legăturile cu unii generali comandanți de divizii și alte unități de pe front, ca acestea să fie pregătite pentru a întoarce armele împotriva hitleriștilor la momentul potrivit. S-a făcut aceasta cu mare precauție, deoarece trupele române erau intercalate cu cele germane și în număr mai mic. După indicațiile Partidului Comunist, șeful Statului major al Comandamentului Capitalei, unul din ofițerii devotați cauzei patriotice, a folosit tot felul de pretexte pentru a reține cît mai multe trupe la București. Astfel, forțele patriotice au avut la îndemînă în jurul Capitalei două divizii motorizate.

Conducerea Partidului Comunist a hotărît ca principalele cadre ce se găseau în lagărul de la Tg. Jiu să evadeze. În noaptea de 9—10 august, activiști de partid din regionala Olteniei, cu ajutorul unor învățători și

¹ Arh. Inst. de ist. a partidului, dos. 55/168, f. 70.

² P.C.R. organizatorul și conducătorul luptei pentru răsturnarea dictaturii fasciste antonesciene și întoarcerea armelor împotriva cîmpitorilor hitleriști, E.S.P.L.P., 1956, p. 44.

³ Ibidem, p. 45.

⁴ Ibidem, p. 46.

țărani, au organizat-evadarea din lagăr a tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej. Peste câteva zile au evadat tovarășii Chivu Stoica, Gh. Apostol și alte cadre de bază ale Partidului.

În a doua jumătate a lunii august existau toate condițiile favorabile dezlănțuirii insurecției : avântul revoluționar al maselor populare, sprijinul armatei de pe front și din interior, deruta din rîndul guvernanților și a întregului aparat de stat aflat dispersat în diferite puncte ale țării.

În noaptea de 19 spre 20 august, Armata Sovietică a pornit o largă ofensivă pe întreg frontul Moldovei ; curînd linia de rezistență Iași-Chișinău a fost spartă prin două breșe mari în direcția Iași-Vaslui și Bender-Bolgrad, cu rezultate excepționale : 15 divizii hitleriste au fost încercuite și 22 divizii romîne și germane au fost împrăștiate. Guvernul antonescian, cuprins de panică, a hotărît mobilizarea totală pe ziua de 22 august și organizarea rezistenței pe linia Galați-Nămoloasa-Focșani, ceea ce nu i-a reușit, datorită desfășurării victorioase a ofensivei Armatei Sovietice și declanșării insurecției.

Insurecția s-a declanșat în după-amiaza zilei de 23 August. În momentul cînd Ion Antonescu și Mihai Antonescu s-au prezentat la palat cu planul mobilizării totale, au fost arestați și ridicați de o formațiune patriotică de luptă¹.

În timp ce politicienii burghezi încercau în toate felurile să împiedice răsturnarea de la putere a clicii antonesciene, Partidul Comunist a continuat să ia cele mai hotărîte măsuri conform planului stabilit. Astfel, în seara zilei de 23 August, la posturile de radio a fost anunțată victoria insurecției armate și a fost transmis un apel către întreaga țară, către întreg poporul român.

Partidul a lansat un manifest chemînd poporul la acțiune armată. „Chemarca noastră, chemarca țării ! La arme ! Citește-o cu glas ridicat în grupurile din jurul tău : în adăpost, fabrică, stradă, local și pretutindeni unde te afli ! Viața noastră e în pericol. Cu toții la arme !”².

S-a trecut la măsuri rapide de curățire a capitalei și a țării de trupele germano-hitleriste. Acestora regele voia să le admită o retragere de bună-voie în timp de 15 zile, acțiune care demasca încă o dată caracterul trădător și antipatriotic al monarhiei. Formațiile patriotice au ocupat în seara zilei de 23 August principalele instituții centrale și punctele strategice ale capitalei : Președinția Consiliului de Miniștri, Ministerul de Interne, Palatul Telefoanelor, Prefectura Poliției ș.a. A fost întreruptă legătura telefonică dintre comandamentul militar german și restul trupelor hitleriste, precum și legătura lor cu străinătatea.

¹ *Victoria insurecției populare*, p. 10.

² *Doc. din ist. P.G.R.*, ed. a II-a Buc., 1953, p. 392.

În Capitală, oamenii muncii au ieșit în stradă chiar în aceeași noapte și cu un entuziasm de nedescris s-au alăturat formațiilor patriotice și detașamentelor militare în lupta contra hitleriștilor, care erau concentrați în cazărmi și în tabere la marginea Bucureștilor. Luptele au fost destul de grele la Cotroceni, la Școala superioară de război, unde își avea sediul misiunea militară germană din România, pe Splaiul Independenței, unde își avea sediul misiunea germană de aviație, între cartierele Șerban Vodă și Rahova, unde acționau trupe germane venite dinspre Giurgiu și Alexandria, în dealul Spirii etc.¹. Alte formațiuni aveau misiunea să asigure ordinea, să asigure paza lagărelor de prizonieri germani, a întreprinderilor industriale și a instituțiilor mai importante, arstarea agenților hitleriști din Gestapo și a diferiților demnitari hitleriști. La ambasada germană din Calea Victoriei a fost capturat un mare grup de hitleriști civili și militari.

Greutăți mari în executarea întocmai a măsurilor militare au fost provocate de palat care a eliberat pe generalii Hansen și Gerstenberg, „pe cuvânt de onoare”. Fără știrea comandamentului formațiunilor de luptă, ei au plecat liberi de la palat, iar Gerstenberg o dată ajuns la Băneasa, a dat ordin de concentrare a trupelor germane pentru reocuparea Bucureștilor. În dimineața zilei de 24 august și în ziua următoare, aviația germană a bombardat în chip sălbatic capitala, îndeosebi instituțiile culturale din centru. Gerstenberg a dat ordin trupelor germane de la Ploești să vină în ajutorul celor de la București. Dar comandamentul militar al Capitalei a reușit să concentreze forțe noi ce se găseau la marginile Bucureștilor și astfel, trupele din oraș, împreună cu populația înarmată, au dejuat planul comandamentului hitlerist.

După două zile, prin lupta formațiunilor patriotice și a unităților militare, Capitala a fost curățită de hitleriști: ultimele lor rezistențe au fost lichidate în seara zilei de 25 august. Imediat Partidul Comunist și alte organizații democratice au reluat munca legală. *România liberă* a apărut legal și în format mare. Începea în acest fel o viață nouă, care marca succesul primei și celei mai importante acțiuni a insurjecției armate.

Au fost date dispoziții pentru dezarmarea și internarea trupelor germane din România și pentru reorganizarea trupelor de pe frontul din Moldova. Fiecare unitate românească a trecut la acțiune în garnizoanele unde se găsea, pentru o mai rapidă îndeplinire a planului.

În ziua de 24 august, comandamentul hitlerist de la nordul Capitalei începea atacul pentru recucerirea Bucureștilor la Pipera, pădurea Băneasa și Otopeni, întărit fiind și cu unele unități aduse în grabă de la Ploești. Comandamentul militar al Capitalei a organizat două grupări de forțe militare românești la Chitila-Mogoșoaia și alta pe linia ferată București-Constanța. Lupte grele s-au dat în sectorul Băneasa, unde

¹ *Contribuția României la războiul antihitlerist*, București, 1958, p. 58.

trupele germane au fost încercuite de trupele române. Un grup sub comanda lui Gerstenberg a reușit să se retragă spre nord, dar la Gherghița a fost dezarmat și capturat de unitățile armatei a 4-a române.

În aceleași zile s-au dat lupte grele în regiunea petroliferă din Valca Prahovei și Dimbovița, nemții ocupând nu numai Plocești și satele din împrejurimi, ci și numeroase centre : Bușteni, Comarnic, Cîmpina, Buzău, Îndeosebi gările, concentrînd trupe în unele păduri. Rezistența inamică a fost distrusă peste tot de trupele comandamentului 5 teritorial, de sub comanda generalului Vasiliu-Rășcanu, ajutate de muncitorimea din Plocești și întreaga regiune, înarmată și organizată în formațiuni de luptă. În seara zilei de 29 august orașul Plocești a fost deblocat de către divizia 18 de infanterie, venită din Moldova. În ziua de 31 august au fost lichidate ultimele rămășițe hitleriste de către unitățile românești, ajutate de tancurile sovietice¹.

În perioada 24—31 august s-au dat lupte și în alte regiuni din interiorul țării, unde se găseau unități hitleriste. Lupte însemnate s-au dat astfel în sectorul Orșova-Turnu-Severin, prin atacul trupelor germane venite de peste Dunăre. Episoade eroice au fost înregistrate peste tot ; la Turnu-Severin, unde nu se aflau decît trupele de la partea sedentară, muncitorii și cetățenii orașului s-au prezentat în număr mare la comandamentul militar unde, după ce au fost înarmați, au participat la lupta contra hitleriștilor². În Dobrogea trupele hitleriste au fost lichidate pînă în ziua de 29 august de către divizia a 9-a infanterie, ajutată de populația romînă.

În general în cadrul operațiunilor pentru curățirea teritoriului au fost lichidate toate trupele hitleriste aflate pe teritoriul Romîniei, cu pierderi enorme pentru ele. În afară de 5 000 morți, efectivele capturate s-au ridicat la 53 159 oameni, din care 14 generali și 1 224 ofițeri³.

Nimicirea trupelor hitleriste a împiedicat comandamentul german de a opune rezistență trupelor sovietice și de a organiza o nouă apărare pe linia Carpaților. În zilele de 30 și 31 august trupele sovietice își fac în chip masiv intrarea triumfală în București, primite cu entuziasm de întreaga populație, salutate la bariera de est de reprezentanții Partidului Comunist, sindicatelor și comandamentul forțelor patriotice.

★

Insurecția populară de la 23 August 1944 a avut un mare răsunet internațional. Opinia publică din țările coaliției antihitleriste și forțele democratice din toate țările au salutat cu bucurie întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste și alăturarea la lupta antihitleristă.

Postul de radio Moscova a transmis în ziua de 25 august o declarație prin care sublinia că : „Îeșirea Romîniei din Axă are o importanță covârșitoare nu numai pentru această țară, ci și pentru întregul Balcan, deoarece prin această lovitură se prăbușește întregul sistem de dominație germană

¹ *Contribuția Romîniei...*, p. 64.

² *Ibidem*, p. 26.

³ *Ibidem*.

din sud-estul Europei”¹. Postul de radio Londra arăta că „fapta României constituie un act de mare curaj și acest act va grăbi sfârșitul războiului”². Postul de radio american din Europa, anunțând „marele eveniment”, spunea : „De acum înainte România este un nou aliat în tabăra Națiunilor Unite, ea manifestându-și voința de a se alătura la lupta ce se duce împotriva inamicului comun”³. Un alt post american la 9 februarie 1945 afirma că atunci când „se va scrie istoria, actul de la 23 August va fi consemnat ca un factor important în desfășurarea acestui război”⁴.

O importantă consecință pe plan internațional a actului de la 23 August a fost trecerea României în tabăra Națiunilor Unite și participarea ei la războiul antihitlerist. Începînd de la 24 august, România a pornit, cu întregul ei efectiv militar, războiul împotriva Germaniei hitleriste. Armata română a sprijinit activ acțiunea patriotică inițiată de P.C.R., participînd alături de popor la înfăptuirea insurecției armate și ulterior la războiul antihitlerist.

Însuflețite de cauza nobilă pentru care erau chemate să lupte, forțele patriotice și militare din Transilvania și Banat, sub comandamentul armatei I, într-un timp record de numai 48 de ore, au acoperit frontierele de nord-vest și de vest, pentru a împiedica pătrunderea inamicului din exterior pe teritoriul țării. După cîteva zile, ele au fost întărite cu marile unități de pe front, care după ce s-au desprins de trupele hitleriste, s-au concentrat în mare grabă în Transilvania.

Văzîndu-și dejucate planurile de a-și reface apărarea în interiorul României, comandamentul hitlerist a adunat forțe importante în Podișul Transilvaniei și la vest de Munții Apuseni, cu care a trecut la ofensivă în cursul lunii septembrie, cu scopul de a respinge trupele române și a ocupa creasta Carpaților Meridionali, unde să oprească apoi înaintarea trupelor sovietice. Pretutindeni ofensiva inamicului a fost zdrobită de trupele române. Prin rezistența lor eroică, trupele române au asigurat înaintarea trupelor sovietice la nord și la vest de Carpați.

În cursul lunii octombrie 1944, 20 de divizii române încadrate în cele două armate (I și IV), au acționat ofensiv alături de trupele sovietice din compunerea Frontului II Ucrainean, pentru eliberarea nordului Transilvaniei, zmulș României prin odiosul dictat de la Viena. Trupele noastre au adus un aport însemnat la eliberarea orașelor Oradea, Cluj, Tg. Mureș, Carei, Satu-Mare, luptînd cot la cot cu glorioasele unități ale Armatei Sovietice. La 25 octombrie, era eliberat întregul teritoriu al țării, copleșit vremelnice de fascismul germani și maghiari.

Concomitent cu luptele pentru eliberarea nordului Transilvaniei, alte forțe sovietice și române își desfășurau cu succes ofensiva pentru eliberarea părții de est a Ungariei. Trupele române, alături de cele sovietice, în ultimele zile ale lunii octombrie au ajuns pe râul Tisa, pe care l-au forțat în mai multe puncte.

¹ Citat în *Contribuția României...*, p. 74.

² *Ibidem*, p. 75.

³ *Ibidem*, p. 74—75.

⁴ *Ibidem*, p. 75.

În cursul lunilor noiembrie și decembrie forțele sovietice și-au desfășurat ofensiva impetuoasă în direcția Budapesta. În timp ce forțele principale ale fronturilor II și III Ucrainean încercuiau gruparea inamică din raionul capitalei maghiare, forțele de la drapta frontului II Ucrainean dădeau lovituri puternice inamicului din nordul Ungariei. Trupele române au participat activ la această operație, contribuind — alături de cele sovietice — la eliberarea capitalei maghiare și la zdrobirea pilonilor principali pe care hitleriștii își sprijineau apărarea în partea de nord a Ungariei.

În lunile care au urmat, în timp ce forțele sovietice din partea sudică a teatrului de acțiuni militare desfășurau ofensiva pentru lichidarea grupării inamice încercuite la Budapesta, apoi operația de la Viena și cea de la Praga, trupele române intrând în compunerea dreptei frontului II Ucrainean duceau o ofensivă neîntreruptă pe teritoriul Cehoslovaciei. În condiții grele de iarnă, într-un teren muntos, dificil, unitățile române într-o strinsă frăție de arme cu cele sovietice, în urma unor eforturi eroice, au înfrînt pas cu pas rezistența inamicului și nu și-au oprit ofensiva pînă ce ultimul focar de rezistență hitleristă din Europa n-a fost nimicit.

Aportul însemnat pe care poporul român l-a adus pentru înfrîngerea hitlerismului constituie o mîndrie a tuturor fiilor săi. Armata Romînă a participat la vest de Tisa cu 15 divizii; un corp aerian; o divizie antiaeriană; un regiment de tancuri. Efectivul total participant la războiul antihitlerist s-a cifrat la 355 389 oameni. Trupele române au străbătut prin luptă peste 1 000 km, au eliberat 3 831 localități, dintre care 53 orașe, au provocat inamicului pierderi mari în morți și răniți și au capturat peste 100 000 prizonieri. Pierderile trupelor noastre se cifrează la peste 160 000 de oameni (morți, răniți și prizonieri). Conștienți că luptă pentru cauza nobilă a eliberării popoarelor de sub jugul fascist, ostașii romîni au săvîrșit mărețe acte de eroism individual și colectiv.

Sîngele vărsat în comun de ostașii romîni și cei sovietici a cimentat puternic legăturile frățești care există astăzi între poporul român și popoarele Uniunii Sovietice, între poporul român și popoarele Ungariei și Cehoslovaciei.

★

Eliberarea Romîniei de sub jugul fascist a deschis poporului perspective nelimitate de dezvoltare a economiei și culturii sale naționale. Acest lucru a fost posibil datorită conducerii de către Partid a luptei eroice și a muncii fără preget a maselor populare pentru transformarea revoluționară socialistă a patriei noastre.

În cei cincisprezece ani de regim democrat-popular, țara noastră a cunoscut prefaceri hotărîtoare. A fost făurită o puternică industrie socialistă, o agricultură în cea mai mare parte cooperativizată, o cultură socialistă înaintată, bază trainică a creșterii neîntrerupte a nivelului material și spiritual al poporului nostru.

În repetate împrejurări s-a subliniat importanța actului revoluționar de la 23 August 1944 și ce înseamnă el pentru istoria întregului popor român.

Tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, cu prilejul aniversării a cinci ani de la Eliberarea Romîniei de sub jugul fascist, a spus: „... Sărbătorim

această zi ca o mare sărbătoare națională, care are pentru poporul nostru o semnificație istorică adâncă și anume desprinderea țării noastre din lanțul monstruosului sistem mondial al imperialismului... Pentru prima dată în istoria sa poporul român a devenit liber și stăpîn pe soarta sa”¹.

De asemenea, cu prilejul aniversării a 15 ani de la eliberarea patriei noastre, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a arătat că „ziua de 23 August are o mare și profundă semnificație: o dată cu eliberarea de sub jugul fascist, ea a deschis poporului român calea spre victoria asupra claselor exploatare — victorie care i-a dat putința să făurească o nouă Romînie înfloritoare, socialistă”².

Recenta „Hotărîre a C.C. al Partidului Muncitoresc Român și a Consiliului de Miniștri al R.P.R. cu privire la cea de-a 15-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist”, definește încă o dată, în partea introductivă, ce a însemnat insurecția armată din 23 August 1944 și răsturnarea dictaturii militare fasciste: „Ea a însemnat începutul revoluției populare care a dus la instaurarea regimului democrat-popular și la construirea socialismului în țara noastră”³.

Țara noastră, supusă exploatarei nemiloase a capitalismului străin, și-a cîștigat independența, cu ajutorul dezinteresat al Uniunii Sovietice, sinceră prietenă a tuturor țărilor socialiste. Astăzi Romînia face parte din C.A.E.R., organizație interstatală economică, cu drepturi egale și cu posibilități de punere în valoare a bogățiilor naturale prin sprijin reciproc. Astăzi țara noastră s-a transformat dintr-o țară agricolă înapoiată într-o țară industrial-agrară înaintată, în continuă dezvoltare, ce fabrică mașini și unelte pentru folosință internă și export, cum nici nu s-ar fi putut visa înainte de 23 August. Țara noastră întreține relații economice cu peste 70 de țări.

Dezvoltarea culturii și științei a luat forme care au ridicat prestigiul țării noastre în lume. Participăm la toate manifestările mari culturale și științifice internaționale; facem parte din marea organizație mondială U.N.E.S.C.O., cu contribuții remarcabile — iar în interior am lichidat rămășițele unui regim înapoiat, ilustrat de analfabetism și ignoranță. Cultura a devenit azi un bun al maselor, al întregului popor.

Prestigiul internațional al țării noastre a crescut. Sîntem o țară cu drepturi egale și cu cuvîntul ascultat la O.N.U., cu toate piedicile puse de puterile imperialiste timp de mai bine de 12 ani în recunoașterea drepturilor noastre. Prin tratatul de la Varșovia și diferite acorduri bilaterale facem parte din puternica tabără a democrației și progresului, garanția cea mai sigură pentru păstrarea independenței noastre naționale, de care niciodată poporul nostru n-a fost atît de sigur ca astăzi.

Prin prietenia cu Uniunea Sovietică și cu celelalte țări socialiste, Romînia și-a asigurat o deplină independență politică și economică

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, p. 244.

² Expunerea făcută de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist*, la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale, în *Scnteia*, 23 August 1959, p. 2.

³ *Scnteia*, 14 iunie 1959.

cum n-a cunoscut niciodată poporul nostru în istoria sa milenară. În trecut țările românești au fost subjugate timp de veacuri de Poarta Otomană și de Imperiul habsburgic. După cîștigarea independenței politice cu ajutorul Rusiei, în urma războiului de la 1877—1878, a urmat o epocă de înrobire economică față de statele capitaliste din Apus, exprimată prin diferite convenții economice, prin introducerea capitalului străin și a controlorilor de genul lui Charles Rist, prin dinastia străină. Alianțele Romîniei vechi însemnau înrobiri politice ; formațiunile dintre cele două războaie mondiale — Mica Antantă și Înțelegerea Balcanică — nu erau altceva decît încadrarea Romîniei în politica puterilor imperialiste, împotriva Uniunii Sovietice, contrar intereselor poporului, contrar independenței naționale.

Iată pentru ce poporul romîn, conștient de ceea ce a adus în viața sa insurecția armată populară de la 23 August 1944, consideră această zi ca cea mai mare sărbătoare națională a Romîniei.

DEZVOLTAREA ȘTIINȚEI ISTORICE ROMÎNEȘTI DUPĂ 23 AUGUST 1944

DE

ACADEMICIAN A. OȚETEA

Viața nouă pe care regimul de democrație populară a inaugurat-o a determinat o transformare radicală în orientarea și activitatea istoriografiei noastre. Victoria forțelor populare asupra reacțiunii a deschis istoricilor capabili de a înțelege sensul acestei revoluții și dornici de a contribui la construcția lumii noi, cele mai largi perspective de creație științifică. După o scurtă perioadă de dezorientare pentru unii, între 1944 și 1948, marea majoritate a istoricilor noștri, înțelegând sensul vremii, au optat pentru viitor. Sub îndrumarea partidului clasei muncitoare, ei au părăsit pozițiile ideologice ale burgheziei, care îi condamnau la stagnare și sterilitate, și au adoptat ideologia proletariatului care le arăta calea cunoașterii adevărate a fenomenelor istorice și legile generale de dezvoltare a societății.

În această privință, în anii 1944—1948, un rol hotărîtor l-a jucat activitatea în domeniul ideologic a C.C. al P.C.R. Astfel, s-au editat o serie de lucrări în care se promova concepția materialistă a istoriei și se popularizau figurile de seamă din istoria patriei și a mișcării muncitorești. Lupta clasei muncitoare pentru cucerirea puterii, pentru instaurarea dictaturii proletariatului și pentru refacerea vieții economice pe baze noi, socialiste, a trezit o adeziune tot mai însuflețită și mai hotărîită în rîndurile istoricilor. După cotitura decisivă de la 23 August 1944, organizarea și orientarea ideologică a studiilor istorice au primit un puternic impuls în 1918, o dată cu reorganizarea Academiei, cu înființarea institutelor de istorie de la București, Cluj și Iași și cu Reforma învățămîntului. Atunci s-au creat condițiile necesare unei puternice și rapide dezvoltări. Iar noile institute de istorie au fost înzestrate cu mijloace, la care mai înainte istoricii nici n-ar fi îndrăznit să viseze.

De la întemeierea lui, P.C.R. a acordat o atenție deosebită problemelor de istorie, mai întîi fiindcă marxismul consideră toate

chestiunile sociale sub raport istoric; în al doilea rînd, fiindcă, chiar pentru elaborarea programului său, Partidul a avut nevoie să cunoască realitatea istorică de la noi.

Interesul Partidului pentru istorie n-a încetat nici în ilegalitate. Documentele de partid dovedesc că toate marile probleme ale istoriei contemporane—avîntul revoluționar din 1917—1923, stabilizarea relativă a capitalismului, criza economică generală, primejdia fascizării țării—au fost analizate de pe poziția materialismului istoric.

După înfrîngerea fascismului, la Conferința Națională din octombrie 1945, P.C.R. a indicat direcția de urmat și a formulat limpede sarcinile principale ale noii istoriografii marxist-leniniste. O primă aplicare a acestor indicații s-a făcut în Manualul de Istoria R.P.R., elaborat de un colectiv de istorici, sub conducerea acad. Mihail Roller, și publicat în 1947. Acest manual reprezintă prima încercare de sinteză a istoriei Romîniei de pe poziții marxiste. Cu toate lipsurile inerente oricărui început, manualul a avut o incontestabilă însemnătate pentru dezvoltarea istoriografiei marxiste. El a introdus periodizarea științifică, bazată pe modul de producție specific celor cinci orînduiri social-economice, și a acordat un loc preponderent istoriei contemporane și mișcării muncitorești. Elaborarea acestui manual și inițiativa publicării sistematice a documentelor interne ale istoriei țării noastre au dovedit că istoricii noștri înțelegeau, în conformitate cu tradițiile progresiste ale poporului nostru, să facă din studiul istoriei „istoria producătorilor de bunuri materiale, istoria maselor muncitoare, istoria poporului”. Această concepție a devenit norma călăuzitoare întregii noastre istoriografii.

În același timp, istoriografia noastră marxistă a înțeles că trebuia să susțină lupta proletariatului pentru construirea socialismului și, în spiritul internaționalismului proletar, al păcii și înfrățirii între popoare, să ducă o campanie neîncetată împotriva ideilor dușmănoase și neștiințifice ale vechii istoriografii și împotriva resturilor concepțiilor burgheze din gîndirea oamenilor. Această nouă orientare a istoriografiei noastre nu s-ar fi putut efectua atît de repede fără exemplul și ajutorul creator al științei istorice sovietice. Prin lucrările teoretice asupra materialismului istoric, ca și prin dezbaterile asupra periodizării, asupra producției de mărfuri în feudalism sau asupra marii exploatări agricole bazate pe clacă în Europa Centrală și Orientală, prin studiile lor despre trecerea de la orînduirea feudală la cea capitalistă, despre revoluțiile burgheze și burghezodemocratice, despre influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și principalele momente din istoria statului sovietic, istoricii sovietici ne-au arătat cum se aplică principiile concepției materialiste ale istoriei. Schimbul de experiență între specialiști din Uniunea Sovietică și de la noi ne-a fost de mare ajutor în organizarea muncii științifice și didactice. Astfel, în locul anarhiei care lăsa inițiativei și fanteziilor individuale alegerea problemei și făcea imposibilă rezolvarea unor probleme mari, am adoptat metoda planificării și muncii în colectiv, care a dat o direcție fermă cercetărilor științifice și a permis formarea de colective puternice pentru rezolvarea problemelor complexe sau urgente. Așa s-a format, de pildă, Comisia pentru studiul uneia din problemele fundamentale și cele mai con-

troversate ale istoriei noastre : aceea a formării poporului și limbii romine, comisie care cuprinde istorici, arheologi, lingviști, antropologi și etnografi.

Un moment important în dezvoltarea istoriografiei noastre l-a constituit Congresul al II-lea al P.M.R. din decembrie 1955. Raportul de activitate al C.C. al P. M. R., prezentat de tov. Gh. Gheorghiu-Dej, a relevat pe de o parte succesele dobândite de știința istorică sub regimul democrației populare, iar pe de alta a indicat sarcinile de viitor ale istoricilor noștri. Congresul a indicat sarcina „de a elabora, cu forțele unui larg colectiv de cercetători științifici, o istorie a României care să sintetizeze, de pe pozițiile învățăturii marxist-leniniste, tot ce s-a realizat la noi pe tărîmul științei istorice și să însemne un pas înainte în dezvoltarea acestei științe, îndeosebi în soluționarea unor probleme de bază ale istoriei noastre — probleme ale procesului de formare a poporului român, ale istoriei contemporane, ale periodizării istoriei”. Îndeplinirea acestei sarcini presupunea existența prealabilă a două condiții : o bază largă de documentare și formarea acelui „larg colectiv de cercetători științifici” de care vorbește raportul. Aceste condiții erau în mare parte realizate, cînd Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român a pus problema elaborării Tratatului de Istoria României.

Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român a trasat, în același timp, sarcina de mare răspundere de a asigura elaborarea unui manual de istorie a partidului, care să înarmeze oamenii muncii cu cunoașterea drumului glorios de luptă a partidului nostru.

Pentru completarea documentării asupra comunei primitive și asupra epocii vechi și medii s-au întreprins pe scară largă și în mod sistematic săpături arheologice. În locul explorărilor izolate și întîmplătoare, s-a adoptat sistemul săpăturilor planificate în vederea lămuririi unor probleme fundamentale ale istoriei noastre. Importante fonduri, alocate în fiecare an de stat, au permis arheologilor noștri să-și lărgească într-o măsură considerabilă cercetările și să arunce lumini noi asupra perioadei vechi și medii a istoriei țării noastre, încît spațiul alb dintre secolele IV și XII, în legătură cu care istoricii din trecut vorbeau ca de o perioadă istorică despre care nu se va ști niciodată nimic — se restrînge cu fiecare campanie arheologică.

O atenție deosebită s-a acordat regiunilor altădată neglijate, cum e Moldova. S-a început cercetarea, cu rezultate deja apreciabile, a vestigiilor paleoliticului de pe teritoriul țării noastre și s-a adîncit cercetarea etapelor neoliticului din Moldova și Muntenia, în urma căreia s-au descoperit culturi necunoscute în aceste părți ale Europei : cultura Criș și cea a ceramicii liniare. S-a adîncit în chip esențial cunoașterea procesului de formare și a dezvoltării culturii Cucuteni-Tripolie.

Săpături de proporții necunoscute la noi pînă acum, și cu rezultate într-adevăr extraordinare, au fost efectuate sub conducerea acad. C. Daicoviciu în complexul de cetăți dace din munții Orăștiei, la Blidaru, Piatra Roșie și la Grădiștea Muncelului. Acestea au scos la iveală o nouă

civilizație puțin cunoscută pînă azi, civilizația poporului dac, strămoșul poporului român.

Cu privire la orînduirea sclavagistă, principalul obiectiv al cercetărilor l-au constituit Histria și teritoriul ei rural. Săpăturile conduse de acad. Em. Condurachi au pus în lumină numeroase aspecte noi din existența mai mult decît milenară a coloniei milesiene, în special raporturile dintre coloniștii greci și populația băstinașă. Viața economică a Histriei, instituțiile și unele momente total necunoscute pînă acum, precum și inscripțiile inedite, au făcut obiectul unor studii ale lui D. Pippidi, dintre care amintim *Contribuții la istoria veche a Romîniei*.

Săpăturile de la Sărata-Monteoru, de sub conducerea lui I. Nestor, au reconstituit dezvoltarea culturii bronzului în nord-estul Munteniei și sudul Moldovei. Din ansamblul epocii fierului, așa-numitul „al doilea fier”, în care se încadrează cultura geto-dacilor, a format obiectul unor cercetări speciale, la Zimnicea, Poiana și Popești, care au aruncat o lumină nouă asupra dezvoltării perioadei dintre secolul al IV-lea î.e.n. și cucerirea Daciei de către romani.

Descoperiri făcute la Cernavoda au făcut cu puțință să fie clarificate așezările și formarea culturii geto-dace.

O mențiune specială se cuvine cercetărilor întreprinse în diferite puncte ale țării pentru a completa cu date arheologice informația documentară asupra epocii prefeudale. Colectivul de arheologi de la Cluj a reușit să dovedească pe de o parte continuitatea dacilor în timpul stăpînirii romane, iar pe de alta persistența populației dace romanizate după părăsirea Daciei de către romani. La lămurirea secolelor IV—X, în cursul cărora slavii își fac apariția pe teritoriul patriei noastre, au contribuit săpăturile de la Morești și descoperirea cimitirului timpuriu de la Sărata-Monteoru (sec. VI—VII) și a aceluia de la Ciumbrud (sec. X). Problema locuirii slavilor pe teritoriul R.P.R. în secolele VIII—X a primit o bază documentară nouă prin săpăturile lui M. Petrescu-Dîmbovița de la Hlincea, Spinoasa și Dănești, și prin studiile întemeiate pe aceste descoperiri. Săpăturile conduse de Gh. Ștefan de la Garvăn-Dinogetia au scos la lumină o așezare din secolele X—XII.

Cercetările arheologice privind perioada de formare a poporului român au fost reorganizate și unificate prin grija Comisiei pentru studiul formării limbii și poporului român. În urma clarificărilor aduse de aceste descoperiri, prin săpăturile făcute la Dridu-Bucov s-a putut pune problema identificării pe cale arheologică a populației romînești din secolul X (cultura Dridu-Bucov).

Rezultatele cercetărilor pe teren au fost concretizate în volumele de *Materiale și cercetări arheologice*, în *Dacia*, în periodicul *Studii și cercetări de istorie veche* și într-o serie de lucrări printre care amintim monografiile *Histria* de acad. Em. Condurachi și colaboratori, *Hăbășești Izvoare* de R. Vulpe, *Capidava* de Gr. Florescu și colaboratori, *Oltenia romană* de D. Tudor. De relevat este de asemenea contribuția unor arheologi tineri ca : E. Comșa, M. Comșa, S. Morintz etc.

*

În primii ani de la înființarea lor, Institutele noastre de istorie și-au concentrat activitatea asupra publicării unui corpus de documente medievale și a unor culegeri de izvoare relative la mișcarea muncitorească, la răscoala din 1821, la războiul de independență, la chestiunea agrară din secolele XVIII, XIX și XX și la răscoalele țărănești din 1888 și 1907.

Criticabil din punctul de vedere al metodei de bază, pentru că a publicat documentele în traducere, fără textul original, Corpusul de documente, care numai pentru perioada medie numără până acum 27 de volume compacte, constituie o operă monumentală, care a permis unele din realizările cele mai însemnate ale istoriografiei noastre în domeniul social-economic. Experiența dobândită de medievistii noștri în cursul elaborării corpusului de documente s-a concretizat în cele două volume ale *Introducerii*, care cuprinde o serie de studii privitoare la disciplinele auxiliare ale istoriei, la paleografie, cronologie, diplomatică și sigilografie. Aceste studii, care umplu un gol de mult simțit în istoriografia noastră, sînt prețioase instrumente de lucru pentru cercetători și excelente mijloace de inițiere pentru începători. Pentru a înlesni cercetătorilor utilizarea colecției de documente, un Indice general al numelor de locuri, de persoane și de materii e în curs de elaborare la București și Cluj. Primul volum consacrat toponimiei, a apărut și el constituie, prin preciziunea cu care a fost stabilită forma exactă a numelor localităților menționate în documente, un adevărat dicționar de geografie istorică al Țării Românești.

Institutul de istorie din București a întreprins publicarea unor ediții critice a cronicelor noastre și a unui Repertoriu al tuturor manuscriselor în care s-au păstrat aceste cronici. Opt volume sînt deja pregătite, din care două date la tipar. De asemenea s-a întocmit o culegere de descrieri de călătorie din secolele XVI și XVII.

Colectivul de istoria vechiului drept românesc a inițiat publicarea principalelor izvoare ale vechiului drept românesc scris, din care au apărut până acum cinci volume: *Legiuirea lui Caragea*, *Pravilniceasca condică*, *Codul lui Calimach*, *Sobornicescul Hrisov* și *Manualul juridic al lui Andronachi Donici*. Ele constituie o bază sigură pentru studierea relațiilor agrare în epoca destrămării feudalismului și a apariției relațiilor de producție capitaliste.

De asemenea un succes al istoriografiei noastre e prima ediție critică a *Cronicei* lui Ducas, izvor de mîna întîi pentru istoria turco-bizantină din secolele XIV și XV și pentru istoria romînească din prima jumătate a secolului XV. Autorul acestei ediții remarcabile e profesorul Vasile Grecu, care în 1958 a publicat și traducerea romînească a lucrărilor de istorie ale lui Laonic Chalcocondil.

Aceste lucrări au constituit importante realizări ale istoriografiei noastre. Efortul pentru realizarea lor a corespuns perioadei de închegare a frontului marxist-leninist al istoricilor. Congresul al II-lea al P.M.R. a coincis cu trecerea activității lor la o etapă superioară, de la strîngerea și publicarea materialului documentar la opera de interpretare și creație istorică. Trecerea a fost marcată prin încheierea colecției de *Documente privind istoria Romîniei*. Cele trei colective constituite în 1948—1949 la București, Cluj și Iași și-au considerat misiunea încheiată prin publi-

careă „tuturor documentelor referitoare la Moldova și Țara Românească pînă la 1625 și a celor privind Transilvania pînă la 1350”. După aceste date, numărul documentelor crește într-o măsură atît de considerabilă încît comitetul de redacție a socotit că publicarea lor nu se mai poate face decît pe probleme sau pe fonduri.

★

Paralel cu publicațiile de documente, istoriografia noastră a atacat o serie de probleme neglijate sau denaturate de istoriografia burgheză. Îndrumarea Partidului și documentele de partid au fost și aici determinante. Ele au pus problemele fundamentale ale istoriei noastre și au arătat modul în care ele pot fi rezolvate.

Problema apariției relațiilor feudale, a feudalismului timpuriu, a creării statelor feudale românești a fost obiectul unor temeinice cercetări ale tînărului și talentatului istoric Barbu Cămpina. Luînd poziție critică împotriva denaturărilor vechii istoriografii romîne și străine, interpretînd științific știrile care ni s-au păstrat și încadrînd procesul istoric de la noi în acela al țărilor vecine, a izbutit să înfățișeze fazele de dezvoltare a societății romînești de la formarea poporului și limbii romîne pînă la sfîrșitul veacului al XV-lea. O operă similară au săvîrșit pentru istoria Transilvaniei acad. D. Prodan și alții. Crearea statului feudal apare în această evoluție ca un rezultat al maturizării procesului de feudalizare și a nevoii de apărare împotriva cotropitorilor străini. Dezvoltarea economiei feudale și începuturile luptei pentru centralizarea statului în a doua jumătate a secolului al XV-lea a constituit o temă în soluția căreia Barbu Cămpina a adus idei noi care sînt o cucerire însemnată a istoriografiei noastre marxiste.

Problema obștiilor sătești în Moldova și Țara Românească a fost obiectul cercetărilor Valeriei Costăchel și ale lui C. Cihodariu. P. P. Panaitescu a reluat problema mult discutată a „legăturii lui Mihai Viteazul”, i-a fixat data la 1594 și a stabilit că Mihai n-a făcut decît să consacre, prin îngrădirea dreptului de strămutare, procesul de aservire a țăranilor care se poate urmări din secolul al XIV-lea. O problemă asemănătoare, aceea a robotei în Transilvania în secolele XVI—XVIII, face obiectul unui studiu de mari proporții al acad. D. Prodan.

Împlinirea a 450 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare și a 500 de ani de la urcarea lui în scaun a fost comemorată printr-o serie de studii asupra bazei puterii lui politice și militare, asupra culturii moldovenesti din timpul său, asupra relațiilor sale cu țările vecine și cu Rusia, și printr-un *Repertoriu al monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare*, recent apărut.

Cu organizarea centrală a statului moldovenesc pînă la mijlocul secolului al XVIII-lea s-a ocupat C. Cihodariu. D. Berlescu s-a ocupat de orașul moldovenesc, de oamenii de scuteală și de Regulamentul organic.

Un loc important în cercetarea medievistilor îl ocupă lupta maselor populare împotriva jugului otoman. Barbu Cămpina a evidențiat rolul trădător al marilor boieri, care, amenințați în poziția lor politică de centralizarea statului, au preferat să se supună stăpînirii otomane, care le res-

pecta privilegiile de clasă și împărțea cu ei exploatarea economică a țării.

Contribuții în acest sens au fost aduse de studiul lui Eugen Stănescu cu privire la căderea Moldovei sub dominația otomană în 1538, precum și de M. Guboglu, mai ales prin traducerile sale din cronicile otomane.

Mihail Berza a stabilit printr-o documentare solidă greutatea sarcinilor impuse țărilor române de Poartă și a calculat cu precizie valoarea reală a haraciului și a celorlalte obligații zise voluntare. El a izbutit să stabilească cum ba ascendentă a acestor sarcini și să arate repercusiunile fuste pe care le-au avut asupra vieții economice, sociale și culturale a maselor populare, atestate de scăderea continuă a puterii economice a gospodăriei țărănești între secolele XVI și XVIII. Lucrările lui M. Berza constituie o bază solidă pentru cercetarea perioadei următoare, aceea a destrămării feudalismului și începuturilor capitalismului.

Un colectiv format la Institutul de istorie din București, pentru studiul acestei perioade, a ajuns prin întinse cercetări de arhive să strângă un material important și să efectueze lucrări speciale, care, împreună cu studiile cercetătorilor de la Iași ne vor permite să rezolvăm problema iobăgiei a doua la noi și dezvoltarea relațiilor capitaliste de la sfârșitul secolului al XVIII-lea până la revoluția din 1848. N. Grigoraș a consacrat organizării fiscale a Moldovei până în secolul al XVIII-lea o lucrare mai amplă.

Problema producției în epoca feudală, în special producția meșteșugărească, a făcut obiectul nu numai al unei serii de studii publicate, mai ales de autori tineri, în reviste, ci și al unei ample monografii intitulate *Meșteșugurile din Transilvania până în secolul al XVI-lea* de Șt. Pascu.

Problema legăturilor străvechi între poporul român și popoarele vecine, în special marele popor rus, a fost tratată de Valeria Costăchel, S. Vianu, Tr. Ionescu-Nisicov, C. Șerban și mai ales de acad. P. Constantinescu-Iași, care a publicat interesante monografii *Relații culturale româno-ruse din trecut*, *O prietenie de veacuri*, *Scurt istoric al relațiilor româno-ruse* și *Influența vechii arhitecturi ruse asupra arhitecturii române*. Mihai Dan a căutat în cronicile ucrainene știrile privitoare la țările române, iar Eugen Stănescu a studiat *Colaborarea militară a românilor și cazacilor în ultimul sfert al secolului al XVI-lea*.

De o importanță deosebită pentru studiul relațiilor româno-ruse e constituirea în 1956, la Moscova, sub președinția acad. M.N. Tihomirov, a unei comisii româno-ruse pentru explorarea fondurilor de arhive sovietice și române și publicarea documentelor privind relațiile româno-ruse din cele mai vechi timpuri până în secolul al XVII-lea. Membrii sovietici ai acestei comisii au descoperit documente care pun într-o lumină nouă relațiile româno-ruse, bazate pe lupta comună împotriva turcilor și tătarilor și arată ce rol important a jucat de pildă Vasile Lupu ca mediator în negocierile ruso-turce. Atât documentele cât și studiile bazate pe aceste documente vor fi publicate de Institutul de istorie din Moscova. Institutul de istorie din București va publica în cadrul acestei acțiuni de colaborare o Bibliografie a relațiilor româno-ruse și româno-sovietice.

Cercetări remarcabile în domeniul medievisticii se datoresc echipelor de tineri formați de regimul nostru, unii cu studii de perfecționare în U.R.S.S., care la București, Cluj și Iași desfășoară o activitate încununată de pe acum de cele mai frumoase rezultate. Cercetările asupra rentei feudale, întreprinse sub conducerea lui Barbu Cămpina, de Damaschin Mioc, Șt. Ștefănescu și alții, au dat deja rezultate importante, ca și studiile lui Șt. Olteanu și C. Șerban asupra vechilor meșteșuguri la noi, și altele asupra relațiilor agrare din secolul al XVIII-lea și ale lui Radu Manolescu asupra relațiilor comerciale ale Țării Românești cu Sibiul și cu Brașovul. La fel trebuie să menționăm studiile lui B. Surdu asupra manufacturilor de stat din Transilvania și ale tinerilor cercetători de la Iași : C. Istrate asupra *Relațiilor dintre proprietari și țărani în regiunea de munte*, E. Negruți asupra *Organizării breslei de slujitori și asupra Domeniului Comănești* și Lucian Boicu asupra *Transporturilor în prima jumătate a secolului al XIX-lea*.

Prin concentrarea studiului asupra unor probleme limitate și precise, dar importante prin concluziile la care duc, prin spiritul lor combativ și prin însuflețirea lor în muncă, tinerii cercetători constituie deja cadre care ne îndreptățesc să privim cu încredere și mândrie viitorul istoriografiei noastre.

★

Istoricii au răspuns, deși nu în măsura cuvenită, și sarcinii trasate de Congresul al II-lea de a reconsidera critic moștenirea culturală a trecutului. Cum era firesc, Nicolae Bălcescu a fost în fruntea preocupărilor istoricilor. Viața și opera lui au fost înfățișate într-un mare număr de studii, și chiar într-o monografie mai largă. Dar pînă acum nu avem încă o lucrare demnă de personalitatea și opera marelui democrat revoluționar. Încercările de reconsiderare a lui M. Kogălniceanu, Vasile Pârvan, B. P. Hasdeu, A. D. Xenopol și a altora n-au mers totdeauna pînă la rădăcina socială a ideilor lor și nu s-a făcut o demarcație destul de precisă între „ceea ce e viu și ceea ce e mort” în opera lor.

P.P. Panaitescu a publicat recent o monografie largă și solidă despre viața și operele lui Dimitrie Cantemir. Lucrarea bazată pe un bogat material documentar în parte inedit sau puțin cunoscut înfățișează genetic gîndirea și acțiunea politică a lui Cantemir. Ideea dominantă a lucrării este că Dimitrie Cantemir a urmărit în lupta cu boierii, să desființeze regimul aristocratic al Moldovei și să-l înlocuiască cu un stat centralizat.

În sfîrșit, trebuie să menționăm o altă inițiativă a Partidului, aceea de a înfățișa pentru marea public, mai ales pentru educația patriotică a tineretului, evenimentele și personalitățile marcante ale trecutului, fără aparat savant, dar la nivelul ultimelor date ale științei istorice. Acestei inițiative au răspuns *Bobîlna* de Șt. Pascu, care expune pe înțelesul nespecialiștilor marea răscoală a țăranilor din 1437 și *Ioan de Hunedoara și vremea sa* de Camil Mureșan, care arată rolul progresist al acestuia în dezvoltarea istorică a popoarelor din sud-estul Europei amenințate de turci.

Un colectiv al Institutului de istorie din București a pregătit, pentru lămurirea caracterului antifeudal, antiotoman și național al răscoalei populare de sub conducerea lui Tudor Vladimirescu, o mare culegere de documente, în cinci volume, pe care importante descoperiri făcute la Ar-

hivele de Stat din Budapesta și din Moscova ne-au permis să o îmbogățim într-o măsură considerabilă.

★

Cercetările cu privire la epoca modernă s-au concentrat asupra celor trei evenimente capitale din punct de vedere politic, ale secolului al XIX-lea : Revoluția din 1848, Unirea Țărilor Române și Războiul pentru Independență.

Centenarul revoluției din 1848 a atras, din primii ani ai regimului nostru, atenția istoricilor marxiști asupra unor probleme ale luptei de emancipare socială și politică. M. Roller, în *Anul revoluționar 1848*, s-a ridicat împotriva tezei „revoluției importate” și a căutat în sistemul politic și social al țărilor române cauzele profunde ale revoluției. În acest sens au fost concepute și următoarele studii : al lui Gh. Georgescu-Buzău, *Aspectul agrar al revoluției din 1848* și Val. Popovici, *Dezvoltarea mișcării revoluționare din Moldova, după evenimentele din martie 1848*. Gh. Ungureanu, în *Frământări premergătoare mișcării din 1848 în Moldova*, a descris pe bază de documente inedite, acțiunea unei societăți secrete, numită „Asociația patriotică”, care, descoperită în 1846, a fost acuzată de a fi desfășurat „o acțiune foarte primejdioasă de răzvrătire a populației”, împotriva domniei lui Mihail Sturza. Membrii ei au fost în parte arestați, în parte siliți să emigreze. Decapitarea „Asociației patriotice” revelează una din cauzele slăbiciunii mișcării revoluționare din 1848 în Moldova. Acad. P. Constantinescu-Iași a publicat *Trei pictori români în revoluția din 1848*.

Revoluția din 1848 în Transilvania constituie obiectul unei largi monografii a prof. Victor Chereșteșiu, din care au apărut *Contribuție la istoria mișcărilor țărănești din Transilvania în anul revoluționar 1848* și *Pregătirea și obiectivele Adunării de la Blaj din 3/15 mai 1848*. A. Csetri a studiat rolul muncitorilor de la Baia Mare în timpul anilor revoluției din 1848—1849. *Mișcările revoluționare de la Brăila din 1841—1843* au fost puse într-o lumină nouă de Const. N. Velichi.

Unirea Principatelor, al cărei centenar a fost sărbătorit în mod solemn, și-a regăsit în azeziunea însuflețită a maselor caracterul profund și autentic popular. Pentru istorici, Centenarul a fost un prilej de a relua problema Unirii, pe baza unui material documentar nou și în lumina principiilor marxist-leniniste. Institutul de istorie din București a predat pentru tipar trei volume de documente noi și a contribuit, împreună cu Institutele de la Iași și Cluj, la celebrarea Unirii printr-un număr mare de comunicări. Din aceste studii rezultă că Unirea a fost înfăptuită împotriva rezistenței unei părți a marii boierimi și a celorlalte elemente feudale, sub presiunea maselor populare, care au văzut în Unire începutul unei radicale transformări a țării prin emanciparea economică și politică a muncii. În această privință trebuie subliniat remarcabilul număr special al revistei *Studii*, închinat centenarului Unirii.

Împlinirea a 75 de ani de la proclamarea independenței a fost comemorată printr-o serie de studii dintre care remarcăm pe cele ale lui V. Maciu și N. Adăniloae.

Un element înnoitor, de o deosebită importanță, în epoca modernă, a găsit istoriografia noastră în mișcările țărănești și muncitorești, în care s-a manifestat și mai puternic lupta de clasă. Marea răscoală țărănească din 1888, care s-a continuat printr-o serie aproape neîntreruptă de răcoale locale, pînă la răscoala din 1907, a făcut obiectul unor prețioase publicații de documente și unei serii de studii care au scos la iveală ascuțirea contradicțiilor regimului burghezo-moșieresc și rolul trădător al burgheziei, care a făcut cauză comună cu moșierii, împiedicînd reformele care ar fi lichidat rămășițele feudale. Comemorarea semi centenarului răscoalei din 1907 a fost un act impresionant de solidarizare a oamenilor muncii de azi cu victimele represiunii burghezo-moșierești din 1907.

Lupta comună a maselor populare romîne și maghiare a fost pusă în lumină de o serie de studii consacrate răscoalei de la Bobîlna, a celei condusă de Doja în 1514, a Sibienilor din 1556, a Secuilor din 1552, a ardelenilor din 1559—1600, a lui Horia, Cloșca și Crișan etc.

În legătură cu lupta comună a naționalităților din țara noastră împotriva exploatării, trebuie să amintim preocuparea permanentă a istoricilor noștri de a demonstra unitatea celor trei țări romîne și de a scoate în evidență elementele comune din istorie.

Pentru studiul mișcării muncitorești și a răspîndirii ideilor socialiste, ca și pentru istoria P.M.R., o importanță deosebită a avut înființarea, în 1950, a Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., care a publicat mai multe volume de documente și o primă versiune a istoriei P.M.R.

Dacă istoriografia burgheză a escamotat sau denaturat unele din problemele fundamentale ale epocii medii și moderne, ea a ignorat complet istoria contemporană, sub pretextul că, din lipsă de documente și de perspectivă istorică, ea nu poate fi tratată științific.

Lucrările conducătorilor partidului au avut un rol hotărîtor în această privință. *Documente din istoria Partidului Comunist din România* (4 vol.) și *Articole și cuvîntări* ale tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej constituie călăuze sigure pentru cercetătorii istoriei contemporane. Principiile și metoda de urmat au fost ilustrate de lucrările: *Treizeci de ani de luptă a Partidului Comunist din România* a tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej și *Eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști în 1933* a tovarășului Chivu Stoica.

Publicarea documentelor privitoare la istoria partidului, editarea unei reviste speciale privitoare la istoria mișcării muncitorești, *Analele Institutului de istorie a Partidului*, publicarea de lecții privitoare la diferite capitole din istoria mișcării muncitorești și istoria Partidului, toate acestea au alcătuit o bază solidă de pornire pentru intensificarea cercetării problemelor de istorie contemporană. Acestea au o importanță deosebită deoarece slujesc direct educației comuniste a maselor de oameni ai muncii care din trecutul de luptă al Partidului învață

sensul istoric al evenimentelor pe care le trăiesc și la care participă activ.

Pe această bază o echipă de tineri, istorici, formați și îndrumați de partid, între care menționăm pe Gh. Matei, V. Liveanu, B. Bălțeanu, Tr. Udrea și alții, au început tratarea sistematică a istoriei contemporane, începând cu perioada avântului revoluționar, din 1917 — 1922, până în zilele noastre. S-a scos în evidență întetirea mișcărilor populare sub influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, lupta maselor populare împotriva intervenției în U.R.S.S. și Ungaria și împotriva politicii de infeudare față de marile puteri imperialiste a guvernelor burghezo-moșierești.

Cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la Adunarea de la Alba-Iulia (1 decembrie 1918), acad. C. Daicoviciu, L. Bányai, V. Chereșeșiu și V. Liveanu au publicat un important studiu intitulat *Lupta revoluționară a maselor factor hotărîtor în unirea Transilvaniei cu România*. În acest studiu sînt lămurite de pe pozițiile marxism-leninismului importante probleme ale istoriei noastre contemporane.

În legătură cu perioada stabilizării relative a capitalismului, V. Hurmuz și S. Fuchs s-au ocupat de situația materială a muncitorilor, de greve și de activitatea P.C.R.

Însemnătatea istorică a Congresului al V-lea al P.C.R. și a eroicelor lupte din februarie 1933 a fost studiată, pe baza documentelor de partid, de o serie de tineri istorici.

Politica antinațională de fascizare a țării și de progresivă infeudare față de Germania hitleristă și lupta P.C.R. împotriva acestei politici a guvernelor burghezo-moșierești au făcut obiectul mai multor lucrări elaborate în cadrul Institutelor noastre de istorie, care au scos la lumină un bogat material documentar, nu însă totdeauna just interpretat sau exact formulat.

În ultimii ani au apărut lucrări asupra revoluției populare și anume asupra insurecției de la 23 August 1944, asupra începutului activității guvernului democrat (B. Bălțeanu) și asupra contribuției României la războiul antihitlerist (col. I. Cupșa, col. L. Ion, V. Zaharescu, B. Bălțeanu, Gh. Matei, col. Focșăneanu) *Contribuția României la războiul antihitlerist*.

Situația politică în România în preajma instaurării regimului democrat-popular, rolul comitetelor țărănești în perioada 23 August 1944 — 6 Martie 1945 și încercările monarhiei și reacțiunii interne și externe de a răsturna guvernul democrat-popular au format obiectul studiilor lui B. Bălțeanu și Tr. Udrea.

Naționalizarea întreprinderilor din diferitele regiuni ale țării a fost tratată într-o serie de articole publicate în Analele Institutului de istoria partidului. Reforma agrară din 1945 a format obiectul mai multor studii și lucrări monografice, cuprinse în două volume editate de Institutul de istorie a partidului. Aceste lucrări atestă progresele realizate de istoriografia noastră marxistă.

Activitatea științifică desfășurată în cadrul Institutelor noastre s-a reflectat și în periodicele pe care le susțin aceste Institute: în *Studii*

și *Studii și materiale de Istorie medie, modernă și contemporană* ale Institutului de istorie din București ; în *Studii și cercetări științifice* ale Institutelor din Cluj și Iași.

★

Dar, în desfășurarea activității lor, nu toți istoricii au ținut seama de faptul că ne aflăm în condițiile unei lupte aprige și necruțătoare a proletariatului împotriva rămășițelor claselor exploatoare, care, înlăturate de la putere și zdrobite în sectorul vieții economice, continuă lupta pe plan ideologic. Lupta împotriva forțelor și tradițiilor vechii societăți burgheze nu s-a terminat cu instaurarea dictaturii proletariatului. Încurajate de propaganda țărilor imperialiste, rămășițele vechilor clase stăpânitoare au transpus pe plan ideologic lupta împotriva socialismului și, în această luptă, ele se servesc îndeosebi de revizionistii falsificatori ai marxismului.

Persistența în conștiința oamenilor a resturilor ideologiei burgheze ușurează răspândirea concepțiilor străine de ideologia clasei muncitoare și explică faptul că unii cercetători s-au lăsat influențați de teze și concepții de mult condamnate de știința marxistă și astfel s-au făcut, conștient sau inconștient, purtători ai ideologiei burgheze, dușmană a ideologiei clasei muncitoare. Influența ideilor burgheze, naționaliste, s-a manifestat mai limpede în aprecierile făcute de unii istorici asupra caracterului participării României la primul război mondial, aprecieri care duc la justificarea politicii imperialiste a burghezo-moșierimii și la ignorarea rolului maselor populare. Insistența asupra rolului diferitelor fracțiuni ale burgheziei în lupta pentru cucerirea independenței a dus de asemenea la subaprecierea participării maselor la această luptă. Astfel, bazindu-se pe izvoare și lucrări burgheze, interpretându-le obiectivist și folosind în măsură insuficientă documentele de partid, unii istorici au ajuns la concluzii nemarxiste și au prezentat burghezia și pe exponenții ei ca pe niște luptători pentru interesele naționale.

Or, experiența ne învață că orice concesie făcută ideologiei burgheze, orice renunțare la tezele marxism-leninismului, orice abatere de la concepția despre lume a materialismului dialectic, în cercetarea și interpretarea fenomenelor sociale, înseamnă o trecere pe pozițiile ideologiei burgheze. Toleranța față de astfel de manifestări constituie o capitulare în fața dușmanului de clasă.

Cu ajutorul Partidului, istoricii au pornit să lichideze aceste lipsuri și se străduiesc să ridice istoriografia la nivelul marilor realizări ale socialismului în celelalte sectoare ale activității noastre economice, sociale, politice și culturale. Elaborarea *Tratatului de Istoria României* ne va impune de altfel lămurirea tuturor problemelor controversate și de pe baza sigură pe care ea o va oferi viitoarelor cercetări, istoricii noștri vor putea trece la o etapă superioară a creației științifice și vor contribui prin lucrările lor la desăvârșirea revoluției culturale din țara noastră.

Dezbaterile care au avut loc asupra unora din problemele controversate ale istoriei au dovedit importanța, pentru progresul științei istorice, a elaborării tratatului de Istoria României. Ele au contribuit la elucidarea unor probleme fundamentale care au fost ocolite sau

greșit puse pînă acum și au facilitat munca de redactare. Volumul I cuprinzînd istoria veche și un tom al volumului II, consacrat istoriei medii, vor fi predate înainte de congresul al III-lea al P.M.R.

Paralel cu elaborarea tratatului de Istoria Romîniei, continuă la Institutele și Facultățile de Istorie, conform cu planurile anuale și de perspectivă, întocmite împreună cu marile noastre edituri, publicațiile de documente, pregătirea edițiilor critice a cronicilor și operelor clasice ale înaintașilor noștri și studiile monografice asupra unor probleme speciale.

Cu prilejul acestui 23 August, cînd clasa muncitoare sărbătorește cu legitimă mîndrie succesele a cincisprezece ani de luptă eroică și de muncă constructivă, succese care au fost concretizate în hotărîrile Plenarei C. C. al P.M.R. din 13—14 iulie 1959, și care deschid mărițe perspective de viitor, sarcini noi și la fel de mari revin istoricilor.

Încurajați, îndrumați și sprijiniți de P.M.R., să pornim cu forțele noi care ne vin din rîndul clasei muncitoare și în spiritul internaționalismului proletar care o însuflețește, la munca cea mare și dreaptă care ne așteaptă. Sarcina care ne revine e la înălțimea vremurilor excepționale prin care trecem. Pentru a o împlini trebuie să fim alături de masele populare care creează o lume nouă. Sensul orientărilor ne e dat de învățătura marxist-leninistă. Noi n-avem decît să ne pătrundem de principiile ei și, cu viziunea limpede a scopului urmărit, să fim alături de clasa muncitoare, fără de care noi n-am fi nimic. În scrisul și în cuvintele noastre, clasa muncitoare să găsească ceea ce-i trebuie ca să ne citească și să ne asculte. Să nu uităm că, în sens marxist, orice istorie adevărată și vie e istorie contemporană. De aceea orice subiect am trata, să ne gîndim că oamenii vor să studieze istoria pentru a înțelege sensul vremii noastre și a face față necesităților istorice. Să arătăm mai ales tinerei generații care ne urmează, că secolul acesta e al nostru și că nouă ne revine sarcina de a face din el începutul unei ere noi. Scopul pe care-l urmărim, sub conducerea proletariatului și a Partidului său, e de o măreție fără precedent. Oricîte greutăți am întîmpina, de un lucru sîntem siguri: că ne aflăm la o cotitură decisivă a istoriei, care ne impune reînnoirea radicală a oamenilor și a tuturor rosturilor lor. Numai însuflețiți de această credință vom face opera pe care marii noștri înaintași au conceput-o și pe care poporul, „îzvor al tuturor mișcărilor și isprăvilor”, o așteaptă de la noi.

DEZVOLTAREA ECONOMICĂ A ROMÂNIEI ÎN CEI 15 ANI DE LA ELIBERARE

DE

MANEA MĂNESCU

MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI R.P.R.

și I. IȚICOVICI

La 23 August se împlinesc 15 ani de la memorabilele evenimente din vara anului 1944, când poporul român, sub conducerea Partidului Comunist a doborât prin insurecția armată, dictatura fascistă și s-a alăturat războiului drept împotriva Germaniei hitleriste, în condițiile favorabile create de înfrîngerile zdrobitoare, pricinuite trupelor hitleriste de către glorioasele Armate Sovietice, de ofensiva eliberatoare a Armatelor Sovietice pe teritoriul țării noastre.

Răsturnarea dictaturii fasciste a marcat o cotitură radicală în istoria poporului nostru, începutul unei perioade de adînci transformări revoluționare în viața țării, în cursul căreia poporul român, sub conducerea Partidului clasei muncitoare, și-a cucerit pentru prima oară adevărata independență națională, a instaurat regimul democrat-popular și a pășit la construirea socialismului.

În această perioadă, poporul român a realizat profunde transformări economice și politice de o amploare fără precedent în istoria țării noastre. Ele au dus la schimbări radicale în dezvoltarea economiei, în formele de organizare social-economice, în cultură și ideologie, în condițiile de trai ale oamenilor muncii. Aceste realizări însușesc poporul nostru și constituie totodată cheazășia obținerii a noi și mărețe succese pe drumul construirii socialismului.

★

O dată cu eliberarea Romîniei de sub jugul hitlerist și al dictaturii fasciste interne, a început o eră nouă în istoria poporului român, eră care

însucamă adevărată sa renaștere națională și socială și crearea unor condiții necunoscute pînă atunci de rapidă dezvoltare politică, economică și culturală a țării.

Partidul Muncitoresc Român, forță conducătoare și îndrumătoare a poporului, a stat și stă în fruntea luptei pentru consolidarea independenței naționale, pentru construirea noii societăți socialiste — eliberate de exploatarea străini și autohtoni — pentru asigurarea unei vieți îmbelșugate și fericite pentru toți oamenii muncii. Partidul Comunist Român s-a situat încă de la înființarea sa în fruntea luptei de eliberare socială și națională pe care poporul nostru a dus-o timp de veacuri în decursul istoriei sale.

În anii grei ai ilegalității și ai teroarei burghezo-moșierești, Partidul Comunist Român nu a încetat o clipă lupta sa pentru apărarea drepturilor și intereselor celor ce muncesc, întărindu-și legăturile cu masele, sporindu-și necontenit influența în rîndurile acestora, ridicîndu-le permanent la luptă pentru zdrobirea puterii burgheziei și moșierimii. În perioada dictaturii monarho-fasciste și a războiului, și în condițiile trădării politice a poporului din partea vechilor partide „istorice”, P.C.R. a fost singurul partid politic care a arătat maselor drumul salvării naționale, mobilizîndu-le în lupta pentru ieșirea din criminalul război antisovietic. Această luptă a culminat cu organizarea insurecției armate de la 23 August 1944, care a dus la răsturnarea dictaturii fasciste și la trecerea României de partea coaliției antihitleriste în frunte cu Uniunea Sovietică.

Meritul istoric al Partidului constă în faptul că apreciind în mod just condițiile istorice ale poporului nostru, raportul dintre forțele politice exponente ale diferitelor clase sociale existente în țara noastră, orientîndu-se după geniala învățătură a clasicilor marxism-leninismului — Marx, Engels, Lenin — și cu sprijinul frătesc și multilateral al marii noastre prietene și eliberatoare — Uniunea Sovietică — a știut să conducă lupta poporului muncitor, în frunte cu eroica sa clasă muncitoare, pe drumul unor transformări revoluționare continue, menite să schimbe din temelii situația economică și socială a țării noastre, să întărească independența sa de stat, să asigure poporului muncitor o viață luminoasă și îmbelșugată.

Încă în decursul primilor ani de după eliberare, în condițiile instaurării de către masele populare, conduse de partid, a regimului democrat-popular, au fost lichidate rămășițele feudale la sate și desființată clasa moșierilor, au fost zdrobite forțele politice ale burgheziei și moșierimii, s-au înfăptuit reforme democratice, a fost întărită independența națională a țării prin desprinderea ei din sistemul imperialist. Totodată au fost luate o serie de măsuri cu un pronunțat caracter anticapitalist ca, etatizarea Băncii Naționale, organizarea controlului muncitoresc asupra producției prin înființarea Oficiilor Industriale, reforma monetară din 1947, interzicerea cumpărărilor de pămînt de către chiaburi.

În urma abolirii monarhiei — la 30 Decembrie 1947 — și a înfăptuirii actului revoluționar al naționalizării principalelor mijloace de producție, industrială, minieră, a transporturilor, a întreprinderilor bancare și de asigurări, din 11 iunie 1948, a fost asigurată concordanța dintre relațiile de producție și caracterul forțelor de producție în sectorul socialist al

economiei, s-au creat condiții pentru trecerea la o formă superioară de economie pe baza planificării.

Așa cum arăta tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, în raportul prezentat cu ocazia aniversării a 30 de ani de la întemeierea Partidului Comunist din România „smulgerea puterii politice din mâinile claselor exploatare de către proletariat reprezintă cucerirea fundamentală a oamenilor muncii din România. Ea a însemnat trecerea de la desăvârșirea revoluției burghezo-democratice la revoluția socialistă”.

Preluarea întregii puteri politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare și crearea sectorului socialist al economiei în urma naționalizării principalelor mijloace de producție au constituit premisele esențiale pentru trecerea la construirea socialismului în țara noastră. Concomitent cu apariția noilor legi economice — specifice socialismului — ca legea economică fundamentală a socialismului, legea dezvoltării planice proporționale a economiei naționale și altele, sfera de acțiune a legilor economice ale economiei capitaliste s-a îngustat treptat sau și-a pierdut în mare măsură conținutul său esențial.

Crearea sectorului socialist al economiei naționale a dus la desființarea exploatarei clasei muncitoare în întreprinderile naționalizate, a înlăturat piedicile pe care le pune capitalismul în calea dezvoltării continue a forțelor de producție și a descătușat energia creatoare a maselor de milioane ale oamenilor muncii, ceea ce a permis un ritm de creștere a producției sociale de neconceput și fără precedent în condițiile vechii Români.

Cît de profunde sînt schimbările care au avut loc în anii regimului democrat-popular, în toate sectoarele vieții economice și politico-sociale ne putem da seama reamintindu-ne de situația existentă sub vechile regimuri burghezo-moșierești.

Sub regimul burghezo-moșieresc, România era o țară înapoiată din punct de vedere economic, avînd puternice rămășițe feudale. Industria era slab dezvoltată, economia țării fiind tributară puterilor imperialiste pentru aproape toate produsele industriale de bază. Guvernele reacționare care și-au împărțit perioadele de guvernare în ultimele decenii dinaintea celui de-al doilea război mondial, preocupate de apărarea intereselor înguste de clasă ale moșierimii și burgheziei, în colaborare cu capitalul străin care avea în acea vreme un rol predominant în țara noastră, au adus economia într-o situație dezastruoasă. Înfeudarea vechii Români burghezo-moșierești față de monopolurile imperialiste este oglindită și de faptul că acestea stăpîneau 91,9 % din capitalurile investite în industria petrolieră, 74 % în industria metalurgică, 95 % în industria gazului și electricității, 72 % în industria chimică, 70 % în industria lemnului etc. Bogatele resurse de materii prime de care dispune țara noastră, ca gaze naturale, cărbuni, minereuri neferoase, sare, lemn, hidroenergie și multe altele, erau valorificate în măsură cu totul neînsemnată.

Burghezia internă și străină nu era interesată în dezvoltarea unei industrii naționale puternice. Mare parte din producția industriei petroliere era exportată sub formă brută, importîndu-se în schimb la prețuri ridicate produse petroliere prelucrate.

Rezervele noastre de gaze naturale erau foarte puțin folosite. Mai mult chiar, an de an se iroseau miliarde de metri cubi de gaz metan și gaze de sondă, în loc să fie prelucrate prin industrializare. Patrimoniul forestier a fost exploatat în mod sălbatic, producându-se astfel uriașe pagube economiei naționale și înrăutățindu-se în felul acesta condițiile naturale pentru agricultură.

Agricultura se caracteriza printr-o serioasă înapoiere economică, predominând întrebuințarea de mijloace de muncă rudimentare. În condițiile menținerii clasei moșierilor și a rămășițelor feudale de exploatare legate de aceasta, masele țărănimii noastre — în mare parte lipsite de pământ și lucrând în condiții înrobitoare pe pământurile moșierilor — erau lipsite de uneltele elementare de muncă în agricultură. Pe baza unui recensământ din 1930, rezultă că 50 % din totalul gospodăriilor țărănești nu aveau pluguri, iar 37 % nu aveau vite de muncă. Inventarul tehnic agricol pe hectar, era în anul 1939 în România de 15 ori mai mic decât în Germania, de 3 ori mai mic decât în Polonia, de 2 ori mai mic decât în Bulgaria. Deși țărănimea noastră era pomenită deseori în mod demagogic în manifestele electorale ale partidelor burghezo-moșierești ca fiind „talpa țării”, ea era aproape totalmente lipsită de un ajutor din partea industriei naționale în unelte, îngrășăminte etc., care s-o sprijine în îmbunătățirea folosirii pământului, la ridicarea nivelului ei de viață. În țara pe care guvernării și apologeții lor au denumit-o cu cinism „eminamente agricolă” considerând că România trebuia să rămână o simplă anexă agrară și izvor de materii prime ieftine pentru țările imperialiste, milioane de țărani împreună cu familiile lor trăiau în cea mai cruntă mizerie și înapoiere culturală și sanitară. În timp ce moșierii obțineau la fiecare tonă de cereale exportate, prime mari de export, plătite din bugetul statului de pe spinarea oamenilor muncii, țăranii erau siliți în împrejurările date să-și vândă la prețuri foarte scăzute produsele lor, pentru a putea plăti dobânzi cămătarilor și bancherilor și datoriile către moșieri. Cu toate recoltele bune care au fost obținute un șir de ani în perioada 1930—1940, majoritatea familiilor de țărani erau în mod cronic subalimentate, supuse inaniției și bolilor de tot felul.

Slaba dezvoltare a industriei și starea de înapoiere a agriculturii făceau ca nivelul de trai al majorității populației să fie extrem de scăzut.

Mizeria maselor largi de oameni ai muncii, care își găsea expresia în durata excesivă a zilei de lucru (12—14 și chiar 16 ore), salariile de mizerie, impozitele împovărătoare etc. erau o caracteristică esențială a economiei vechii României burghezo-moșierești.

Cifrele statistice arată că nivelul de trai al maselor muncitoare — așa redus cum era — avea o tendință permanentă de scădere. Astfel, pînă la finele anului 1926, prețul mediu la principalele produse de consum (alimente, îmbrăcăminte, servicii) a crescut cu 57,3 % față de anul 1914, în timp ce salariul mediu al muncitorilor a crescut numai cu 24,9 %. Criza economică din 1929—1933, cu scăderea producției în principalele ramuri industriale, a dus la înrăutățirea situației muncitorilor. Burghezia românească împreună cu capitaliștii străini au căutat să arunce pe spinarea clasei muncitoare urmările crizei, prin concedieri în masă și prin așa-numitele

„curbe de sacrificiu”. Aceasta a avut ca efect o nouă înrăutățire a situației muncitorilor, sporirea masivă a șomajului.

În anul 1932, numărul șomerilor crescuse de peste 5 ori față de anul 1929, — în timp ce salariile nominale au scăzut cu 32%. Criza industrială a fost însoțită de o criză agrară care a agravat concomitent mizeria maselor largi ale țărănimii muncitoare.

Nivelul de trai al muncitorilor a continuat să scadă și în anii următori crizei din 1929—1933. Astfel, salariul real al clasei muncitoare era în 1938 cu 6,8% mai scăzut față de anul 1933.

În perioada fascismului și războiului antisovietic, situația oamenilor muncii s-a agravat și mai mult. Acest lucru reiese și din datele de mai jos :

Scăderea nivelului de trai al maselor muncitoare în perioada 1939—1944 *

	1939	1941	1942	1943	1944
Indicele prețurilor	100	412	712	1 085	1 392
Indicele salariului nominal	100	168	212	275	275
Indicele salariului real	100	40,8	29,8	25,3	19,7

* După datele Muzeului de Istorie al P.M.R.

Scăderea la mai puțin de o cincime a indicelui salariului real în 1944 față de 1938 scoate în evidență o dată mai mult exploatarea singeroasă de către capitaliști a oamenilor muncii și urmările catastrofale ale războiului antisovietic, antinațional, îndreptat împotriva intereselor maselor populare.

Consumul de alimente, încălțăminte, îmbrăcăminte, pe cap de locuitor, era foarte mic în România antebelică.

De pildă, consumul de zahăr era în anul 1938 cu 28,3% mai mic decât în 1925, consumul de țesături din 1937 era cu 9% mai mic decât în 1928. Zahărul era un aliment cvasi inaccesibil în casele țăranilor și muncitorilor, în ciuda vastei reclame comerciale ce se făcea de către cartelurile fabricilor și comercianților de zahăr. Milioane de țărani nu-și puteau permite să consume piine decât la „zile mari”; trei sferturi din populația rurală era lipsită de încălțăminte.

Scăderea puterii de cumpărare a țăranilor în perioada 1938—1942 comparativ cu perioada 1927—1929 este ilustrată prin cifrele de mai jos :

Scăderea puterii de cumpărare a agricultorilor
1927—1929 = 100 *

Anii	Puterea de cumpărare
1938	72,1
1939	71,3
1940	61,9
1941 (octombrie)	58,2
1942	45,3

* Datele luate după Mitică Constantinescu, *Politică economică aplicată*, vol. 5, p. 347.

Așadar, puterea de cumpărare a țărănimii a scăzut în perioada arătată an de an, ajungând ca la finele anului 1942 să reprezinte mai puțin de jumătate față de nivelul perioadei 1927—1929.

Starea de înapoiere a economiei și mizeria maselor se oglindesc și în volumul foarte scăzut al venitului național.

Potrivit statisticilor burgheze — vădit majorate prin includerea unor posturi din sfera neproductivă — volumul venitului național în România antebelică era în anul 1938 de 263 miliarde lei. Din punct de vedere al venitului național pe cap de locuitor în perioada dintre cele două războaie mondiale România făcea parte dintre cele mai sărace țări din lume, situându-se doar cu puțin deasupra nivelului țărilor coloniale.

Datorită slabei dezvoltări a industriei, partea hotărîtoare a venitului național era obținută în agricultură (41,4 %), deși ea era, așa cum s-a arătat, într-o stare de cruntă înapoiere; industria participa cu 19,9 %, iar transporturile cu 7,8 %, restul fiind participarea meseriilor, comerțului etc. Această structură a participării ramurilor economiei naționale la formarea venitului național este caracteristică de altfel țărilor agrare înapoiate¹.

Starea de înapoiere a economiei sub regimul burghezo-moșieresc se oglindește și în structura comerțului exterior. În timp ce exportul țării era format în special din materii prime (cereale, țigeti, lemn, animale etc.) pentru produsele industriale eram aproape în totală dependență de import. Fiecare tonă de produse importate ne revenea în 1938 de 8 ori mai scump decît prețul mediu al unei tone de produse exportate, ceea ce arată că relațiile de comerț exterior erau în cea mai mare măsură un mijloc de spoliere a poporului nostru în folosul capitaliștilor străini și autohtoni.

Trebuie avut de asemenea în vedere că venitul național — așa redus cum era — revenea în primul rînd fabricanților, moșierilor și altor pături sociale parazitare, care își însușeau mai bine de 50 %. Paralel cu creșterea cu peste 80 % a impozitelor directe și indirecte, ce reveneau pe cap de locuitor în 1938 — 1939 față de 1933—1934, a avut loc totodată în cei 10 ani dinaintea lui 1939 o dublare a beneficiilor întreprinderilor industriale.

Așadar, în România burghezo-moșierească partea din venitul național ce revenea oamenilor muncii se micșora tot mai mult, mărindu-se astfel gradul exploatării lor și dependența lor față de capital. Astfel, în anul 1938, față de un volum de salarii de 8,3 milioane lei, capitaliștii din 3 767 întreprinderi industriale au încasat sub formă de beneficii 18 miliarde lei.

Tabloul înapoierii economice a țării trebuie completat cu situația dezastruoasă a populației din punct de vedere sanitar și cultural.

Mortalitatea infantilă ridicată constituia o caracteristică recunoscută a României burghezo-moșierești. Indicele de mortalitate infantilă, care se ridica la cca 18—20 %, era apropiat celui din țările cele mai înapoiate din lume. Aceasta însemna că aproximativ fiecare al cincilea nou născut era sortit morții înainte de a împlini vîrsta de un an. Rețeaua de spitale, case de naștere, sanatorii și dispensare era slab dezvoltată, iar în cea mai mare parte din mediul rural, ca și inexistentă. În același timp o mare parte a populației era analfabetă. Potrivit recensămîntului din 1930,

¹ *Enciclopedia României*, vol. IV, p. 941—966.

mai bine de 43% din totalul populației de peste 7 ani erau neștiutori de carte, ceea ce așeza România, potrivit statisticilor Ligii Națiunilor pe locul al 55-lea din cele 56 țări cercetate. În aceste condiții nu este de mirare că în special în rîndul maselor din mediul rural domneau ignoranța și superstițiile, iar în locul medicilor își găseau cîmp de activitate fel de fel de șarlatani. Menținerea unei asemenea stări de lucruri era în deplină concordanță cu interesele claselor dominante. Numai în acest fel ei puteau menține nestingherit exploatarea cruntă a maselor. Numai în astfel de condiții, o parte a populației putea fi manevrată după voie în mascarada politică a alegerilor, potrivit cărora de fiecare dată puterea era preluată de către un alt grup de exploatare, tot așa de antipopular ca și cel înlocuit și în cele mai multe cazuri în deplină înțelegere cu acesta.

La fel ca și ceilalți oameni ai muncii, se aflau într-o situație foarte grea și oamenii muncii intelectuale. Reduși la condiții de mizerie, fără sprijin din partea statului și siliți la fiecare pas să suporte umilințe din partea claselor dominante, oamenii de știință, artă, cultură, erau puși în situația de a se transforma în mare parte în simple elemente aservite claselor exploatare, împotriva convingerilor lor. Înfruntînd tot felul de greutăți materiale și morale, adevărații intelectuali, cei mai buni scriitori, ziariști, profesori, medici etc., însuflețiți și îndrumați de lupta Partidului Comunist Român, s-au alăturat luptei poporului, muncind în acele condiții pentru ridicarea lui, pentru luminarea maselor.

Subjugarea țării noastre de către Germania hitleristă a agravat considerabil situația economică a statului. Pagubele cauzate economiei românești de pe urma subjugării țării noastre de către Germania hitleristă echivalau cu bugetul țării pe mai bine de 12 ani. Din toamna anului 1940 și pînă la 23 August 1944, fasciștii au prădat din țara noastră peste două milioane și jumătate vagoane de mărfuri, din care 7 390 000 tone petrol, 1 378 000 tone cereale și semințe, 75 147 tone animale, 126 605 tone legume și fructe etc. În momentul eliberării Patriei noastre, situația economică a țării era dezastruoasă. Utilajul întreprinderilor industriale era în mare parte distrus de către fasciști cu ocazia retragerii, sau de pe urma bombardamentelor anglo-americane. În urma distrugerilor provocate de bombardamente, capacitatea de prelucrare a rafinăriilor de petrol a fost redusă cu 82,85%. Ca urmare a distrugerii rezervoarelor de produse petroliifere, capacitatea de înmagazinare a scăzut cu 61%. În anul 1944, producția de petrol se micșorase cu o treime față de anul 1943, fiind de numai 3,5 milioane tone. Întreaga industrie lucra cu o capacitate foarte redusă, fie din lipsă de materii prime, fie din cauza degradării utilajului. Deosebit de grea se prezenta situația în transporturi. În noiembrie 1944 se aflau în funcțiune numai 50% din parcul total de locomotive și 68% din cel de vagoane. Au fost distruse un mare număr de spitale, școli, clădiri publice, locuințe, inventar agricol și mijloace de comunicație.

În urma răsturnării regimului fascist, s-a deschis poporului român posibilitatea de a trece imediat la refacerea economică a țării.

Elementele reacționare, reprezentante ale burgheziei, aflate în sînul guvernelor constituite în perioada imediat următoare eliberării patriei noastre, au căutat să saboteze pe toate căile refacerea economică a țării.

urmărind totodată prin aceasta, să slăbească participarea țării noastre la războiul antihitlerist și să creeze un focar de neliniște în această parte a Europei, pentru a da astfel motiv de intervenție din partea puterilor occidentale.

Cu sprijinul maselor populare, Partidul Comunist a reușit să instaurareze la 6 Martie 1945 primul guvern democrat. După înfăptuirea reformei agrare și a măsurilor de refacere economică a țării, reforma monetară din 15 august 1947 a pus capăt haosului provocat de inflație, asigurând condiții pentru stabilizarea și consolidarea situației noastre economice. Preluarea întregii puteri de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare, prin eliminarea reprezentanților burgheziei din guvern, înlăturarea monarhiei și instaurarea dictaturii proletariatului au creat posibilitatea consolidării pozițiilor cucerite și a cuceririi de noi poziții.

Actul revoluționar al naționalizării principalelor mijloace de producție și crearea prin aceasta a sectorului socialist al economiei a asigurat posibilitatea concentrării resurselor economiei și folosirea lor în scopul ridicării rapide a nivelului economic, politic, și cultural al poporului nostru.

În perioada anilor dinaintea actului naționalizării, burghezia a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a sabota procesul de producție, pentru a împiedica dezvoltarea economică a țării.

Cu toate că se obținuseră unele succese în domeniul refacerii economiei țării, situația la finele anului 1948, ca urmare a gravelor distrugerii provocate de război, precum și a sabotajului capitalist, se prezenta încă grea. Venitul național reprezenta abia 66 % față de anul 1938, iar producția industrială 85 %. La o serie de produse de bază producția era cu mult sub nivelul anului 1938, ca de pildă la extracția de țiței 4,1 milioane tone față de 6,6 milioane tone în 1938. Producția de laminat, cărbune, cherestea etc. era aproximativ la nivelul anului 1938, producția agricolă a anului 1948 reprezenta doar 59 % față de nivelul anului 1938, ceea ce se resfrîngea în greutate în aprovizionarea oamenilor muncii cu produse alimentare.

În urma naționalizării principalelor mijloace de producție și a trecerii la economia planificată, oamenii muncii din țara noastră, răspunzând cu elan chemării Partidului Muncitoresc Român, au depus eforturi susținute pentru îndeplinirea primelor planuri anuale pe 1949 și 1950, care cuprindeau importante sarcini în legătură cu refacerea și dezvoltarea economiei naționale. Aceasta a permis ca încă la finele anului 1949 să fie depășit nivelul producției industriale dinainte de război, iar prin îndeplinirea și depășirea planului pe anul 1950, s-au asigurat condițiile necesare pentru trecerea la planificarea de lungă durată, concretizată în planurile cincinale de dezvoltare a economiei naționale. Încă la finele primului cincinal, superioritatea economiei planificate devenise evidentă. Volumul producției industriale a fost în anul 1955 de 2,9 ori mai mare decât în 1938 și de 3,4 ori mai mare decât în 1948. Au fost create ramuri industriale noi care nu existau în vechea Românie ca : producția de utilaj petrolier, utilaj minier, utilaj energetic, producția de tractoare și camioane, sectoare noi ale industriei chimice, extracția de uraniu și altele.

Față de anul 1938, producția anului 1955 era de 3,8 ori mai mare la energia electrică, de 2,2 ori la cărbune, de 1,6 ori la țiței, de 13 ori la gaz

metan, de 4,3 ori la minereu de fier, de 4,3 ori la fontă, de aproape 4 ori la ciment, de 2,8 ori la produsele textile, de 2,7 ori la uleiuri comestibile, de 1,4 ori la zahăr etc. În decursul primului cincinal au avut loc importante schimbări în structura producției industriale. Astfel, producția industriei mijloacelor de producție a crescut de 3,9 ori față de anul 1948, iar cea a obiectelor de consum de 2,9 ori.

Un moment important în dezvoltarea economiei noastre l-a constituit cel de-al doilea Congres al P.M.R. Directivele Congresului, primite cu entuziasm de către oamenii muncii, au constituit un vast program de muncă și luptă pentru dezvoltarea economiei naționale, creșterea rapidă a producției în toate ramurile și ridicarea pe această bază a nivelului de trai material și cultural al celor ce muncesc.

În anii de după Congres, însuflețiți de către perspectivele mărețe ale construirii socialismului, oamenii muncii au obținut sub conducerea Partidului succese deosebite. Față de anul 1955 — anul când s-a ținut cel de-al II-lea Congres — producția industrială din 1959 este cu 45 % mai mare, obținându-se un ritm mediu anual de creștere de aproape 10 %. În perioada anilor 1956—1959, producția industriei mijloacelor de producție a crescut cu 56 %, înregistrând un ritm mediu anual de creștere de 11,6 %, iar producția obiectelor de consum cu 29 %, cu un ritm anual de creștere, în medie, de 6,5 %. Ritmurile realizate în această perioadă arată de pe acum că sarcinile Congresului al II-lea cu privire la sporirea producției industriale vor fi îndeplinite, iar la o serie de produse principale chiar depășite.

Dacă facem o comparație între producția anului 1959 față de cea a anului 1938, constatăm că drumul dezvoltării economiei naționale parcurs în anii regimului democrat-popular este măreț.

Este edificator a se arăta că întreaga producție industrială a anului 1938 se realizează în prezent în mai puțin de un trimestru. Față de anul 1938, producem în prezent de 6,1 ori mai multă energie electrică, de 2,8 ori mai mult cărbune, de 20 ori mai mult gaz metan, de 6 ori mai multă fontă, de 4,6 ori mai mult oțel, de 5,4 ori mai mult ciment, de 3,5 ori mai multe țesături de bumbac, lână și mătasă, de 3,1 ori mai mult ulei, de 2 ori mai mult zahăr etc.

Pe ansamblu, producția industrială a anului 1959 este de 4,3 ori mai mare decât în anul 1938.

Credincios învățăturii leniniste cu privire la industrializarea socialistă, Partidul și Guvernul au asigurat dezvoltarea cu precădere a producției industriei grele cu pivotul ei — industria constructoare de mașini. Producția pe întreg anul 1938 a ramurii constructoare de mașini și a prelucrării metalelor se realizează în prezent în mai puțin de o lună și jumătate, ea fiind de 8,6 ori mai mare decât în 1938. Dezvoltarea cu precădere a industriei grele și în primul rând a industriei constructoare de mașini a făcut posibilă înzestrarea tehnică a celorlalte ramuri industriale, a agriculturii și transporturilor, într-un cuvânt dezvoltarea în ritm accelerat a întregii economii naționale.

Sub regimul burghezo-moșieresc ar fi fost de neconceput crearea în țara noastră a unei producții proprii de tractoare, motoare electrice, autocamioane, mașini agricole, strunguri etc. Exportul nostru de mașini și-a

cîștigat un loc recunoscut, pe piața internațională. Anul acesta exportul de mașini va reprezenta 15 % din totalul volumului exportului față de numai 4,2% în anul 1950.

Producția de utilaj petrolifer și minier nu numai că satisface pe deplin necesitățile interne, dar o parte se și exportă, avînd o bună apreciere în străinătate în ceea ce privește calitatea produselor. An de an, se asimilează în fabricație noi produse, de înaltă tehnicitate. Numai în anul 1959, de pildă, se vor produce locomotive electrice Diesel, combine perfecționate pentru recoltat porumb, nave de tonaj mai mare etc.

Analiza dezvoltării producției noastre industriale scoate în evidență în primul rînd ritmul rapid al creșterii producției. Față de o creștere a producției industriale pe ansamblu de 4,5 ori în 1959, în comparație cu anul 1938, creșterea producției industriei mijloacelor de producție este de 5,5 ori, iar cea a obiectelor de consum de 3,2 ori. Aceasta constituie o ilustrare a modului de aplicare de către Partid a legii creșterii cu precădere a producției mijloacelor de producție.

O deosebită atenție a fost acordată creșterii producției în industria constructoare de mașini și de prelucrare a metalelor, producției energiei electrice, industriei chimice, industriei materialelor de construcție etc.

Față de creșterea medie a producției industriale în 1959, de 4,4 ori în comparație cu anul 1938 și de 5,5 ori a producției mijloacelor de producție, producția industriei constructoare de mașini crește de 8,6 ori, a energiei electrice de 6,1 ori, a industriei chimice de 10,3 ori, a materialelor de construcție de 10,8 ori. Directivele Congresului al II-lea al P.M.R. au trasat ca sarcină dezvoltarea mai accentuată a producției în ramurile care asigurau pe deplin materia primă în țară. Creșterea producției în industria chimică de 10,3 ori față de anul 1938 reprezintă o ilustrare a îndeplinirii acestei sarcini. Se știe, că industria chimică are o contribuție importantă la dezvoltarea celorlalte ramuri ale industriei grele : construcția de mașini, industria petrolului, a cărbunelui, a minereurilor etc. care necesită o varietate de produse chimice în cantități importante. Alături de celelalte ramuri ale industriei socialiste, industria chimică este chemată să asigure baza tehnico-materială necesară transformării socialiste a agriculturii și dezvoltării producției agricole, prin punerea la dispoziția agriculturii a mari cantități de îngrășăminte chimice și produse pentru combaterea bolilor și dăunătorilor la plante și animale. Sarcini importante revin industriei chimice pentru realizarea produselor sintetice necesare industriei bunurilor de consum în vederea satisfacerii în măsură tot mai mare a nevoilor crescînde ale oamenilor muncii. După cum se știe, România are importante bogății naturale ca : țiței, gaz metan, cărbune, stuf, lemn, sare, minereuri neferoase și nemetalifere etc. care permit dezvoltarea în proporții mari a industriei chimice în țara noastră. Folosind aceste posibilități, Partidul și Guvernul au asigurat o dezvoltare rapidă a industriei chimice. A luat un mare avînt producția de îngrășăminte chimice, fire și fibre sintetice, mase plastice, cauciuc sintetic, celuloză și hîrtie, medicamente de sinteză etc. S-au construit și sînt în curs de construcții mari unități de producție care prelucrează și valorifică pe o treaptă superioară gazele naturale și de rafinării prin transformarea lor în cauciuc sintetic și mase plastice, sarea în

produse sodice, stuful în celuloză și altele. În colaborare cu R.D.G., Republica Cehoslovacă și Republica Populară Polonă se construiește un complex de uzine pentru fabricarea celulozei cu o capacitate de pînă la 200 000 tone anual, folosindu-se ca materie primă stuful din Delta Dunării. Importanța economică a combinatului de chimizare a stufului poate fi ilustrată prin faptul că în 1959, se înlocuiesc prin valorificarea stufului cca 160 000 m³ lemn rășinoase, în 1960—1965, cca 325 000 m³ anual, iar în 1965—1970 cca 550 000 m³ lemn rășinoase anual. În acest fel, pe lîngă valorificarea unei importante bogății naturale — stuful — se eliberează totodată mari cantități de lemn de rășinoase pentru valorificare superioară.

O mare dezvoltare a cunoscut în anii regimului democrat-popular industria metalurgiei feroase, a cărei producție este în 1959 de 5 ori mai mare decît în 1938. În acest an este prevăzut a se produce 1 300 000 tone oțel. Realizările de pînă acum precum și angajamentele oamenilor muncii din această ramură arată că această cifră va fi depășită cu cca 100 000 tone oțel.

De o deosebită importanță pentru dezvoltarea întregii economii este electrificarea țării. Depășirea nivelelor de producție, de energie electrică prevăzute în planul de 10 ani de electrificare a țării a constituit unul dintre principalii factori care au asigurat ritmurile rapide de dezvoltare în ramurile de bază ale industriei și ale întregii economii naționale. În acest an se prevede o producție de aproape 7 miliarde Kwh, adică la nivelul prevăzut prin planul de electrificare pentru anul 1960, depășindu-se de 6 ori producția anului 1938. Burgheziei i-au fost necesari 25 de ani pentru a instala 330 000 Kwh. Sub regimul nostru democrat-popular, în numai 9 ani, adică din 1950 pînă la începutul anului 1959 s-a realizat o putere instalată de cca 3 ori mai mare, cu un ritm de 4 ori mai ridicat.

În scopul asigurării bazei de materii prime necesare industriei prelucrătoare a fost dezvoltată în mare măsură industria extractivă. Extracția de cărbune este în 1959 de 2,8 ori mai mare decît în 1938, producția de minereuri neferoase de 6 ori.

Încă în primii ani de după eliberare, capitaliștii și exponenții lor politici din partidele burgheze au lansat teoria declinului fatal în industria noastră petroliferă. Partidul nu a acceptat nici un moment această așa-zisă „teorie” care în fond era expresia sabotajului capitalist, îndreptat împotriva refacerii și dezvoltării industriei noastre petrolifere. Cu ajutorul Uniunii Sovietice, industria noastră petroliferă a fost refăcută în timp scurt, ajungînd ca în acest an nivelul extracției de țiței să ajungă la 11,4 milioane tone, depășind cea mai mare producție realizată sub regimul burghezo-moșieresc — în 1936 — cu mai mult de 2,7 milioane tone. Deosebit de important este faptul că în prezent volumul rezervelor de petrol este mai mare decît cel cunoscut în 1950 ceea ce este de natură a asigura dezvoltarea în continuare a industriei noastre petrolifere. Însăși viața a infirmat „teoriile” capitaliștilor cu privire la „epuizarea zăcămintelor” de petrol.

O mare atenție a fost acordată de către Partid și Guvern folosirii raționale a patrimoniului nostru forestier. Exploatarea de jaf a capitaliș-

tilor a lăsat regimului nostru și în acest domeniu o grea moștenire. Politica Partidului nostru urmărește folosirea patrimoniului forestier în condiții care să nu ducă la reducerea suprafeței pădurilor, ci dimpotrivă treptat să fie asigurată creșterea lui. Ca urmare a acestei politici aplicate cu perseverență, Republica Populară Română se numără în prezent printre țările cele mai bogate din Europa în ceea ce privește masa lemnoasă, fondul forestier reprezentând 6,5 milioane hectare, adică peste 27 % din suprafața țării. De asemenea, s-au depus importante eforturi pentru a se asigura industrializarea și valorificarea superioară a lemnului. Drept urmare, dintr-un metru cub de masă lemnoasă se obțin în prezent produse finite în valoare de 3,3 ori mai mare ca în 1938. S-au dezvoltat considerabil capacitățile de producție de placaje și mobilă, a fost dată în funcțiune o fabrică de plăci aglomerate.

O dezvoltare rapidă a cunoscut și producția industriei bunurilor de consum. Față de anul 1938, producția industriei textile este mai mare în 1959 de 3,5 ori, a industriei confecțiilor de 5,8 ori, a industriei alimentare de 2,3 ori.

Dezvoltarea rapidă a tuturor ramurilor industriei noastre confirmă pe deplin valabilitatea tezei enunțate de tovarășul Hrușciiov la Congresul al XXI-lea al P.C.U.S., potrivit căreia „ritmul rapid este o lege generală a socialismului, confirmată în prezent de experiența tuturor țărilor lagărului socialist”.

În ultimii 5 ani, de pildă, în timp ce ritmul mediu anual de dezvoltare a producției industriale a fost pe întreg lagărul socialist de 11 %, în întreaga economie a țărilor capitaliste creșterea a fost numai de 3 %. Numai această comparație este suficientă pentru a scoate în evidență superioritatea de necontestat a orînduirii socialiste față de cea capitalistă.

Ritmul înalt de creștere a producției este o legitate generală a dezvoltării economiei țărilor socialiste.

Caracteristic pentru ilustrarea progresului înregistrat de industria noastră în anii regimului democrat popular este creșterea producției pe cap de locuitor. Cu toate că, față de 1938, populația țării noastre este în prezent mai mare cu mai mult de 2 milioane locuitori, producția ce revine pe cap de locuitor a crescut la principalele produse, astfel :

Producția pe cap de locuitor

		1938	1958
Cărbune	kg	181,2	409,1
Energie electrică	Kwh	72,4	342,8
Țiței extras	kg	422,7	627,7
Gaz metan	m ³	19,3	281,0
Ciment	kg	32,7	142,4
Hirtie	kg	3,9	6,6
Țesături de bumbac	m ²	6,7	11,5
Piele	dm ²	6,9	15,4
Zahăr	kg	6,1	10,4
Bere	l	3,3	8,4

Ca urmare a industrializării socialiste a țării care a creat baza tehnico-materială a mecanizării agriculturii, în satele noastre s-au petrecut mari transformări socialiste. Partidul a lămurit cu perseverență masele țărănimii muncitoare că singura cale a eliberării definitive de mizerie și pentru asigurarea unei vieți îmbelșugate o constituie reunirea micilor gospodării individuale în mari gospodării colective bazate pe marea producție mecanizată și folosirea celor mai avansate cuceriri ale agrotehnicii.

Așa cum a arătat tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în raportul ținut la plenara C.C. al P.M.R. din 13—14 iulie 1959, sectorul socialist în agricultură reprezintă în prezent 67% din suprafața arabilă a țării și a ajuns să cuprindă aproape 2 500 000 familii de țărani.

Trebuie subliniat că în opera de transformare socialistă a agriculturii, Partidul urmărește cu strictețe respectarea principiului liberului consimțământ. Mase din ce în ce mai largi se conving din propria lor experiență că transformarea socialistă a agriculturii este în propriul lor interes.

Ca urmare a succeselor obținute în transformarea socialistă a agriculturii, în anul 1958 cca 54% din producția cerealiară a țării a fost dată de sectorul socialist al agriculturii.

A crescut în măsură considerabilă înzestrarea agriculturii cu mașini și utilaje agricole. De la 4 800 tractoare convenționale de 15 CP deținute de moșieri și chiburi în anul 1938, astăzi ogoarele țării sînt lucrate cu un număr de tractoare corespunzător cu 50 000 tractoare convenționale a 15 CP. În direcția creării unei puternice baze tehnico-materiale în agricultură statul a alocat însemnate investiții. Numai în perioada 1956—1959, investițiile în agricultură reprezintă 8,7 miliarde lei, din care utilaje și agregate agricole peste 3,6 miliarde lei, pentru construcții aproape două miliarde lei, pentru animale de producție și de muncă peste un miliard lei.

Ca urmare a mecanizării, muncile agricole se efectuează în prezent în condiții agrotehnice mai ridicate și în timp mai scurt. An de an, participarea sectorului socialist la formarea fondului central de produse agricole al statului este în creștere, ceea ce constituie o bază sigură a aprovizionării populației cu produse agro-alimentare și a industriei bunurilor de consum cu materii prime.

Au crescut randamentele medii obținute la hectar. Au fost obținute importante succese pe linia refacerii și creșterii șeptelului. Numărul bovinelor a crescut de la 3,7 mil. capete în 1938, la peste 4,4 mil. în 1959, iar cel al porcinelor de la 2,7 mil. în 1938, la 4 mil. capete în anul 1959.

Transformările fundamentale în relațiile de producție, înlăturarea pentru totdeauna a exploatării omului de către om la sate, creșterea producției agricole, vegetale și animale, confirmă cu puterea de netăgăduit a faptelor, înțeleaptă politică a Partidului nostru de transformare socialistă a agriculturii și de ridicare a nivelului de trai a țărănimii muncitoare.

În același timp cu dezvoltarea producției industriale și agricole au fost mărite corespunzător capacitățile tuturor felurilor de transporturi pe calea ferată, pe apă și aeriene. Mărirea vitezei comerciale a parcului rulant paralel cu dezvoltarea lui, creșterea simțitoare a capacităților celorlalte feluri de mijloace de transport asigură în prezent buna deservire a economiei naționale în acest domeniu. Și pe viitor Partidul va acorda atenția

cuvénită dezvoltării ramurii transporturilor pentru a face față în bune condiții necesităților crescînde ale ramurilor economiei naționale.

O mare dezvoltare a luat comerțul nostru exterior. În prezent întreținem relații comerciale cu peste 70 de țări, față de anul 1950 cînd aveam legături comerciale numai cu 29 de țări. Țara noastră duce o politică de dezvoltare a relațiilor comerciale cu toate țările, pe bază de egalitate și avantaje reciproce. În perioada 1950—1959, volumul exportului a crescut de 2,3 ori, iar cel al importului de aproape 2 ori. Ca o consecință a ritmului industrializării noastre a sporit considerabil exportul de produse finite (mașini, utilaje, produse chimice, produse finite din lemn etc.).

Un factor hotărîtor care a contribuit la realizarea ritmurilor rapide în dezvoltarea tuturor ramurilor economiei precum și în activitatea social-culturală l-a constituit politica de investiții. Folosind condițiile determinate de superioritatea relațiilor de producție socialiste și avînd în mîna sa principalele pîrghii economice și financiare legate de natura proprietății obștești asupra principalelor mijloace de producție, Statul a dus cu perseverență o politică de mobilizare a mijloacelor materiale și bănești ale economiei în scopul finanțării investițiilor necesare pentru industrializarea socialistă a țării, pentru dezvoltarea celorlalte ramuri ale economiei, pentru finanțarea acțiunilor social-culturale legate nemijlocit de ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc.

La Plenara C.C. al P.M.R. din noiembrie 1958, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a arătat : „Pentru a asigura un ritm susținut al industrializării socialiste a țării trebuie mobilizate toate eforturile, rezervele materiale și financiare pentru sporirea rapidă a acumulărilor. Partidul și Guvernul duc o politică perseverentă de realizare a acumulărilor necesare investițiilor pentru industrializare, ceea ce constituie cheazășia avîntului întregii economii naționale, a creșterii neîncetate a venitului național și, ca urmare, a ridicării nivelului de trai al oamenilor muncii. Aceasta este singura cale de dezvoltare rapidă a forțelor de producție, de creare a bazei tehnice-materiale a socialismului”.

Politica de investiții din perioada 1950—1959 a permis realizarea unui ritm mediu anual de creștere a investițiilor pe întreaga economie națională de 14 %. Volumul investițiilor din 1959 depășește suma de 18 miliarde lei, adică cu 15 % mai mult decît în 1958, ceea ce înseamnă un ritm mediu superior celui din perioada 1950—1958. Orientarea generală a investițiilor a avut în vedere, în primul rînd, creșterea rapidă a potențialului economic al țării, prin industrializarea și în primul rînd prin dezvoltarea ramurilor producătoare de mijloace de producție, prin lărgirea bazei tehnice-materiale a agriculturii.

În ultimii 10 ani, mai mult de jumătate din totalul investițiilor au fost îndreptate spre dezvoltarea industriei și construcțiilor, pentru crearea noilor capacități de producție și pentru lărgirea și modernizarea celor existente, pentru ridicarea continuă a nivelului tehnic al întreprinderilor. Sume importante din fondurile de investiții au fost de asemenea îndreptate pentru lărgirea bazei tehnice-materiale a industriei bunurilor de larg consum, a serviciilor și a acțiunilor social-culturale destinate populației (învățămînt, cultură, ocrotirea sănătății, odihnă).

În anii puterii populare au fost puse în funcțiune un mare număr de întreprinderi noi, dotate cu tehnica modernă. Pentru dezvoltarea siderurgiei, numai în anii 1956—1959 s-au construit, printre altele, un furnal de 700 m³ la Hunedoara, o oțelărie electrică de 40 000 tone pe an, o oțelărie Martin cu o capacitate de 420 000 tone/an, fabrica de țevi Roman cu o capacitate de 300 000 tone/an, 3 linii de laminare pentru tablă subțire cu o capacitate de cca 68 000 tone etc. Pentru dezvoltarea producției de îngrășăminte chimice, în acest an intră în funcțiune fabrica de superfosfați de la Năvodari și fabrica de azotat de amoniu de la Făgăraș, iar în anul următor va fi dat în funcțiune Combinatul de îngrășăminte azotoase Roznov. A fost pusă în funcțiune fabrica de fibre sintetice poliamidice (relon) de la Săvinești și e în curs de construcție fabrica de fire de rolan.

Volumul ridicat al investițiilor de stat efectuate în anii regimului democrat-popular, înzestrarea întreprinderilor cu tehnica nouă, modernizarea proceselor tehnologice pe baza celor mai avansate cuceriri ale tehnicii sovietice și mondiale, au asigurat premisele obținerii unei productivități a muncii incomparabil mai ridicate față de trecut. Partidul a arătat mereu oamenilor muncii că numai prin ridicarea productivității muncii se asigură creșterea bogăției sociale și îmbunătățirea traiului populației. Așa cum ne învață Lenin, productivitatea muncii constituie în ultimă analiză factorul hotărâtor al victoriei oricărei orînduiri sociale.

Teza cu privire la superioritatea economiei socialiste în ceea ce privește obținerea unei productivități incomparabil superioare față de cea realizată în economia capitalistă își găsește o deplină verificare și în țara noastră.

Răspunzînd cu elan chemării Partidului, oamenii muncii din țara noastră desfășoară larg întrecerea socialistă pentru îmbunătățirea indicilor de folosire a capacităților de producție, pentru creșterea eficienței de folosire a materiilor prime, materialelor, combustibilului și energiei, pentru obținerea de economii bănești și sporirea acumulărilor. Inițiativa patriotică a celor 8 întreprinderi din Capitală pentru a desfășura în acest an întrecerea socialistă în vederea reducerii consumurilor specifice de materii prime, materiale, combustibil și energie a fost primită cu entuziasm de oamenii muncii. Răspunzînd acestei chemări, colectivele din aproape 1 200 întreprinderi s-au angajat ca în acest an să dea economii din reducerea peste plan a prețului de cost în sumă de cca 1 miliard lei.

Nivelul productivității muncii din anul 1959 este cu 31 % mai mare decît în 1955, ritmul de creștere anual fiind în medie de 7 %. În timp ce în primul cincinal producția industrială a crescut pe seama ridicării productivității muncii cu 57 %, se prevede că în perioada 1956—1960 aproximativ 80 % din creșterea producției să fie obținută pe seama creșterii productivității muncii.

Creșteri mai importante ale productivității muncii au fost realizate în industria construcțiilor de mașini și în industria chimică, în care la finele anului 1958, nivelul productivității muncii era cu 44 % superior celui din 1955, înregistrîndu-se un ritm mediu anual de aproape 13 %.

O dată cu creșterea productivității muncii au fost obținute rezultate însemnate și în domeniul reducerii prețului de cost. Pe ansamblul indus-

tricii republicane prețul de cost în anul 1959 a fost redus prin eforturile proprii ale muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor și funcționarilor cu 12 %. Realizări deosebite au obținut oamenii muncii din industria constructoare de mașini, care au redus prețul de cost față de anul 1955 cu peste 35 %, cei din industria materialelor de construcții care au reușit să reducă prețul de cost cu 20 %, din industria energiei electrice cu aproape 18 % etc.

Pe întreaga economie națională, economiile realizate an de an în perioada 1956—1959 însumează cca 9,4 miliarde lei, din care în industria republicană 5,1 miliarde lei, în construcții-montaj 1,3 miliarde lei etc.

Rezultatele obținute pe linia creșterii productivității muncii și reducerii prețului de cost oglindesc în mod grăitor noua atitudine față de muncă și față de proprietatea obștească. În condițiile regimului nostru democrat-popular, oamenii muncii sînt conștienți că lucrează pentru ei înșiși, pentru statul lor, pentru întărirea puterii economice a țării și creșterea bunăstării lor materiale. Această nouă atitudine își găsește expresia în întrecerile socialiste la care participă mase largi ale oamenilor muncii din toate întreprinderile noastre, în contribuția activă a muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor și funcționarilor la îmbunătățirea activității întreprinderilor, la reducerea prețului de cost și ridicarea rentabilității producției. A luat un mare avînt mișcarea raționalizatorilor și inovatorilor. Numai în anii care au trecut de la cel de-al doilea Congres al P.M.R., s-au aplicat în producție circa 100 000 inovații care au adus economii de peste 200 milioane lei anual.

„Rezultatele obținute pînă acum — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — în aplicarea liniei generale economice a partidului și care schimbă pe zi ce trece înfățișarea tuturor regiunilor țării, sînt un puternic îndemn de a ne înzeca eforturile în munca pentru dezvoltarea, în ritm susținut, a bazei tehnico-materiale a socialismului. Aceasta este cheazăia avîntului întregii economii naționale, a creșterii venitului național și a ridicării continue a nivelului de trai al celor ce muncesc”¹.

Concomitent cu dezvoltarea multilaterală a economiei naționale s-a realizat și o importantă creștere a venitului național. Față de anul 1938, venitul național din anul 1959 este de două ori mai mare. În timp ce în 1938, ponderea industriei în formarea venitului național era de numai 19,9 %, în prezent industria și construcțiile participă cu 60 % în totalul venitului național. O dată cu creșterea venitului național a crescut și fondul de consum al populației, care reprezintă aproximativ 80 % din întregul venit național.

Avîntul tuturor ramurilor economiei noastre, succesele obținute pe linia creșterii productivității muncii și reducerii prețului de cost și creșterea venitului național, au asigurat premisele înfăptuirii politicii Partidului de ridicare continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii.

Veniturile bănești ale salariaților provenite din salarii, alocații de stat pentru copii și din pensii au sporit în 1958 cu cca 8,4 miliarde lei față

¹ Expunerea făcută de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist*, la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale, în *Scnteia*, 23 August 1959, p. 2.

de 1955. Salariul real a crescut în 1958 cu 26 % față de anul 1955 și cu aproape 60% față de 1950. Au crescut de asemenea veniturile bănești ale țărănimii. Numai în anul 1958, țărănimea a primit din vânzarea către stat a produselor agricole peste 8 miliarde lei, adică cu 2,2 miliarde lei în plus față de anul 1955.

Trebuie avut în vedere de asemenea că veniturile nete ale oamenilor muncii au crescut în ultimii ani și de pe urma efectuării de către stat a patru reduceri parțiale de prețuri la unele produse de larg consum, datorită cărora populația realizează o economie anuală de cca 500 milioane lei.

Plenara C.C. al P.M.R. din 13—14 iulie 1959 a luat o serie de hotărâri deosebit de importante menite să ducă la o nouă ridicare a nivelului de trai al oamenilor muncii. Succesele importante obținute de economia noastră în domeniul creșterii producției industriale și agricole, a creșterii productivității muncii și reducerii prețului de cost, au făcut posibile în prezent o nouă creștere a veniturilor bănești ale salariaților, o creștere a puterii de cumpărare a salariului real. Plenara a hotărât sporirea salariilor, reducerea impozitului pe salarii și majorarea tuturor categoriilor de pensii. Salariile tarifare ale maeștrilor se măresc în medie cu 20%, iar cele ale personalului tehnico-ingineresc și administrativ, inclusiv lucrătorii din aparatul de stat, în medie cu 8%. Importante majorări de salarii, în medie cu 24%, au fost stabilite pentru cadrele didactice din învățământul general, profesional și tehnic. Salariile pînă la 500 lei au fost scutite de impozit, iar cele pînă la 1 500 lei vor beneficia de importante reduceri de impozite pe salarii.

În același timp cu sporirea salariilor, au fost majorate toate categoriile de pensii, stabilindu-se totodată și principii mai juste la acordarea lor. Pensiile de bătrînețe au fost sporite în medie cu 63%, cele de invaliditate din accident sau de boală în medie cu 48%, iar cele pentru urmași cu 62%.

Îmbunătățirea regimului pensiilor scoate în evidență în mod izbitor situația diferită a pensionarilor sub regimul nostru democrat-popular față de cel burghezo-moșieresc. În trecut, deși erau obligați să plătească cotizații de asigurări sociale, în mod practic muncitorii nu reușeau să beneficieze de pensii. Chiar și acei cca 1% din numărul muncitorilor cotizanți care au reușit să obțină pensii, primeau sume derizorii, care nu puteau depăși 12,5% din salariu și aceasta la o vîrstă înaintată de 65 de ani, atît pentru bărbați cît și pentru femei. Limita de vîrstă stabilită în prezent pentru pensii este de 60 de ani pentru bărbați și 55 de ani pentru femei. Întregul sistem al asigurărilor sociale este organizat pe seama contribuției statului, fără nici o reținere din salariul muncitorilor și funcționarilor.

O dată cu majorarea salariilor și pensiilor, a reducerii impozitului pe salarii, au fost reduse prețurile de vânzare cu amănuntul la un număr de peste 2 600 sortimente de produse industriale și alimentare.

De pe urma aplicării tuturor măsurilor hotărîte de Plenara C.C. al P.M.R. din 13—14 iulie 1959, sporul net de venituri al salariaților și pensionarilor este de 4,7 miliarde lei anual.

Oamenii muncii își exprimă recunoștința față de Partid sub conducerea căruia, au fost obținute succese mărețe în dezvoltarea economiei,

chezășia creșterii continue a bunăstării materiale și culturale a celor ce muncesc.

În țara noastră, ca și în celelalte țări socialiste, statul alocă în scopul ridicării nivelului de trai al oamenilor muncii, importante mijloace pentru finanțarea acțiunilor social-culturale, pentru trimiteri la odihnă, ocrotirea și îngrijirea sănătății, învățămînt, ajutoare pentru copii și altele. De aceste servicii beneficiază populația gratuit sau cu plată redusă. Cheltuielile social-culturale ale statului au crescut de la 6,8 miliarde în 1955, 11,3 miliarde lei în 1958, din care pentru învățămînt-cultură 3,7 miliarde lei, pentru ocrotirea sănătății și prevederi sociale peste 3,4 miliarde lei. Ținînd seama de numărul familiilor de muncitori, rezultă că cheltuielile social-culturale ale statului revin aproximativ la 3 000 lei pe an de familie. Cu toate că această sumă muncitorii nu o realizează sub formă de venit bănesc, efectele ei pozitive și în domenii diferite, este resimțită de populație în viața de toate zilele.

Ridicarea veniturilor bănești ale oamenilor muncii și sporirea puterii lor de cumpărare au ca efect sporirea cererii de mărfuri de consum. În anul 1958, volumul desfacerilor de mărfuri prin comerțul socialist a sporit de 2,3 ori față de anul 1950. Deosebit de grăitor pentru ilustrarea ridicării nivelului de trai este creșterea consumului personal al familiilor de muncitori.

În comparație cu anul 1948, consumul personal al familiilor de muncitori a crescut de 3,3 ori la grăsimi, de 2,4 ori la carne, de 2,8 ori la zahăr, de 4,7 ori la unt, de 2,1 ori la ouă etc. A crescut de asemenea, și consumul personal al familiilor de țărani muncitori. Consumul de zahăr, care sub vechiul regim era o raritate în mediul sătesc, a crescut numai în ultimii 4 ani de 7 ori.

Grija Partidului nostru pentru asigurarea unor condiții bune de locuit pentru oamenii muncii și-a găsit expresia în cele 43 000 apartamente construite din fondurile alocate de stat în perioada 1956—1958, pentru care s-a cheltuit suma de 2,7 miliarde lei. În anul 1959, urmează a se construi încă 21 000 apartamente, pentru care statul a alocat suma de 1 miliard lei, ținîndu-se seama și de reducerea costului de deviz al unui apartament.

Trebuie menționat că numai prin reducerea costului de deviz se realizează în anul 1959 peste 7 400 apartamente. Din 1950 pînă la finele anului 1959, suprafața locuibilă crește cu peste 3,5 milioane m² executate din fondurile statului, în afară de cele construite din mijloace proprii. În anii regimului nostru au fost electrificate peste 2 000 sate, adică mai mult de patru ori, decît a realizat burghezia în decursul întregii sale existențe.

În trecut, o mare parte din salariul bănesc, era cheltuit pentru plata chiriilor excesive și a serviciilor comunale. În 1938, aceste cheltuieli grevau cu cca 45—50% salariul mediu. În prezent, aceste cheltuieli sînt cu mult mai reduse, ele reprezentînd doar 8—11% din salariu.

Dacă în urmă cu 15 ani eram una din țările cu cea mai mare mortalitate generală și infantilă din Europa, astăzi sîntem printre primele zece țări din lume cu un medic la 750 locuitori, cu o mortalitate scăzută. În

timp ce în 1938 mortalitatea generală era 19,1 ‰ iar cea infantilă 17,9 ‰, în prezent mortalitatea generală a scăzut la 8,7 ‰ iar cea infantilă la 6,9 ‰.

De o deosebită importanță pentru exprimarea generală a condițiilor de viață ale unui popor este indicele longevității. În țara noastră longevitatea oamenilor muncii a crescut vertiginos. Ca urmare a îmbunătățirii nivelului de trai, material și cultural, a dezvoltării rețelei de ocrotire a sănătății, media vieții a crescut de la 43 de ani în 1938, la aproape 65 de ani în 1958.

O grijă deosebită o manifestă Partidul și statul nostru pentru dezvoltarea învățământului. Față de anul școlar 1938—1939 numărul școlilor de 7 ani este în prezent de 5,8 ori mai mare, iar al facultăților de 2,9 ori. Studenții Institutelor de Învățământ Superior se bucură în prezent de cele mai bune condiții de studiu, numărul lor fiind de 2,6 ori mai mare ca în 1938—1939. Aproape 60 % din totalul studenților primesc burse de stat, iar peste 55 % locuiesc în cămine. Tuturor studenților li se asigură asistență medicală gratuită, odihnă și tratament în stațiunile balneo-climatice. În perioada 1951 până în 1959, statul a alocat pentru nevoile învățământului peste 20 miliarde lei, din care aproape 4 miliarde lei numai pentru învățământul superior.

Neștiința de carte — altădată unul din flagelele poporului nostru — a fost complet lichidată. Generalizarea învățământului de șapte ani este în prezent realizată în proporții de 3/4.

Cu un mare entuziasm au primit oamenii muncii hotărîrea Partidului și Guvernului din martie a.c. cu privire la îmbunătățirea învățământului fără frecvență și seral care va da posibilitatea unui număr și mai mare dintre cei ocupați în producție să studieze și să ajungă la o calificare tehnică superioară.

Ridicarea nivelului cultural al oamenilor muncii este de asemenea larg sprijinită de către Partid și stat, prin sporirea tirajului ziarelor, creșterea numărului caselor raionale de cultură, a bibliotecilor, cluburilor, extinderea considerabilă a rețelei cinematografice, creșterea numărului teatrelor și instituțiilor muzicale. Un mare aport în acest sens, îl aduc emisiunile radiofonice, precum și studiourile televiziunii puse în funcțiune în ultimii ani.

În procesul construcției socialiste și concomitent cu înfăptuirea revoluției culturale, s-a format, a crescut și s-a întărit o nouă intelectualitate — sute de mii de ingineri, tehnicieni de înaltă calificare, economiști, medici, profesori, artiști, proveniți din rândurile oamenilor muncii. În expunerea făcută la adunarea activului de partid cu privire la lucrările celui de-al XXI-lea Congres extraordinar al P. C. U. S., tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a arătat că: „Partidul acordă o mare însemnătate intelectualității și contribuției ei la opera de construcție socialistă. În această activitate intelectualitatea veche se transformă și se contopește cu noile generații de intelectuali formați în anii puterii populare, alcătuind un detașament unic al intelectualității legate de popor, devotată construcției socialiste și înconjunată de dragostea și prețuirea celor ce muncesc”.

Făcînd un bilanț al succesorilor multilaterale obținute în cei 15 ani de la eliberare, poporul nostru își manifestă recunoștința profundă față de marea Uniune Sovietică. Poporul nostru nu va uita niciodată că eliberarea țării noastre, desprinderea ei din lanțul sclaviei imperialiste și trecerea la construirea socialismului au fost posibile datorită victoriilor istorice obținute de Uniunea Sovietică în cel de-al doilea război mondial.

În perioada primilor ani de eliberare, Uniunea Sovietică ne-a acordat un ajutor politic deosebit de important care a împiedicat realizarea încercărilor de intervenție ale statelor imperialiste, care sprijinindu-se pe vechile partide „istorice” urmăreau reinstaurarea rînduieiilor dinainte de război. Prietenia cu Uniunea Sovietică a constituit un ajutor de neprețuit pentru poporul nostru în lupta pentru răsturnarea regimului burghezomoșieresc, în lupta pentru făurirea regimului de democrație populară. Este evident că dacă încercările de intervenție în țara noastră ale imperia-liștilor nu ar fi fost împiedicate ca urmare a atitudinii principiale a Uniunii Sovietice, reformele democratice și socialiste, înfăptuirile regimului nostru și însăși crearea regimului democrat-popular, nu ar fi fost posibile.

Este viu în memoria poporului nostru ajutorul frățesc trimis din partea poporului sovietic în anii grei de după război, cînd seceta consecutivă de doi ani pustiise ogoarele țării noastre. În acele împrejurări, deși ea însăși avea încă greutăți enorme determinate de consecințele războiului abia terminat, Uniunea Sovietică ne-a acordat cu împrumut peste 300 mii tone cereale.

Un ajutor deosebit ne-a fost acordat de Uniunea Sovietică în perioada refacerii potențialului economic distrus de război, prin livrări de utilaje, de materii prime, prin ușurări și prelungiri de termene pentru achitarea unor credite etc.

Cantitățile considerabile de cocs metalurgic, minereu de fier, fontă, oțel, materiale refractare, oțeluri speciale etc. au contribuit la dezvoltarea industriei noastre grele. Sprijinul economic al Uniunii Sovietice în materii prime, în utilaje, în specialiști, credite, condiții deosebit de avantajoase de plată, au reprezentat în minile clasei muncitoare un instrument care a fost folosit pentru consolidarea independenței noastre de stat, la refacerea și dezvoltarea economiei naționale, la ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc.

Din Uniunea Sovietică am primit 56 de uzine și fabrici complete, instalații pentru cinci mari termocentrale, uzina cocso-chimică, un laminor modern de țevi, fabrica de antibiotice, reactorul atomic, fabrica de superfosfați, fabrica de lapte praf și multe altele.

Între Uniunea Sovietică și țara noastră au fost stabilite relații principal diferite față de cele cunoscute în lumea capitalistă. Aceste relații sînt bazate pe respectul reciproc, pe principiul într-ajutorării economice pentru dezvoltarea potențialului fiecărei țări, pe principiul întăririi independenței și suveranității naționale a fiecărei țări.

Oamenii muncii știu că prietenia și colaborarea dintre țara noastră și Uniunea Sovietică, colaborarea cu toate celelalte țări socialiste, repre-

zintă un factor al mersului nostru înainte, un factor de întărire a păcii în lume.

★

Dezvoltarea multilaterală a colaborării economice dintre U.R.S.S. și toate țările socialiste, constituie izvorul tăriei lagărului socialismului. Coordonarea planurilor de perspectivă dintre țările socialiste din Europa deschide noi posibilități pentru înfăptuirea repartiției internaționale a muncii între țările socialiste, ceea ce va permite folosirea și în mai mare măsură a uriașelor avantaje ale sistemului socialist al economiei mondiale.

În condițiile actuale, când economia națională se dezvoltă în ritm rapid și se largesc neconținut relațiile economice între toate țările lagărului socialist pe baza diviziunii internaționale a muncii, a specializării și cooperării în producție, a apărut necesitatea elaborării unor schițe-program de dezvoltare în perspectiva fiecărei țări, care să permită rezolvarea mai justă a problemelor legate de dezvoltarea națională și armonioasă a întregii economii, întărind caracterul științific al planificării economiei naționale.

Potrivit directivelor date de Partid, în prezent s-au intensificat lucrările privind elaborarea unei schițe-program de dezvoltare în perspectivă a economiei naționale pe o perioadă de 15 ani și a planului economic pe 1960—1965. „Prin înfăptuirea prevederilor planului de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965, poporul nostru va termina în linii mari construirea socialismului, trecînd într-o nouă etapă — aceea a desăvîrșirii construcției socialiste”, a arătat tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, în expunerea privitoare la lucrările celui de-al XXI-lea Congres extraordinar al P.C.U.S.

Dezvoltarea tuturor ramurilor economiei naționale și în primul rînd a industriei socialiste, creșterea producției agricole, dezvoltarea transporturilor, creșterea productivității muncii sociale, vor duce în următorii șase ani la sporirea simțitoare a venitului național, a producției și consumului pe cap de locuitor la principalele produse, asigurînd satisfacerea într-o măsură tot mai mare a cerințelor materiale și culturale ale oamenilor muncii.

La cea de-a 15-a aniversare a eliberării patriei noastre, poporul nostru în frunte cu clasa muncitoare strîns unit în jurul Partidului Muncitoresc Român, privește cu încredere viitorul și își încordează toate forțele în slujba dezvoltării economiei și culturii, a ridicării nivelului de trai și întăririi luptei pentru cauza păcii în lumea întreagă.

DIN LUPTA PARTIDULUI COMUNIST ROMÎN PENTRU UNITATEA CLASEI MUNCITOARE *

DE

V. LIVEANU

Crearea Partidului Muncitoresc Român — partidul unic, marxist-leninist, al clasei muncitoare din țara noastră — a fost încununarea luptei neîntrerupte, consecvente, pentru unitatea clasei muncitoare, dusă de Partidul Comunist Român din primele zile ale existenței sale. Lupta Partidului Comunist Român pentru unitatea clasei muncitoare oferă un material de studiu care nu poate fi nici pe departe epuizat în cadrul unui singur studiu; ne propunem să ne oprim în cadrul acestui articol la perioada cuprinsă între sfârșitul lunii aprilie 1944 — când acțiunea comuniștilor care au antrenat alături de ei pe social-democrații de stînga a dus la încheierea Frontului Unic Muncitoresc — și octombrie 1945, cînd Conferința Națională a Partidului Comunist Român a pus în mod concret problema și a trasat în mod practic căile îndeplinirii partidului unic muncitoresc în condițiile revoluției populare.

Lupta comuniștilor pentru unitatea clasei muncitoare, departe de a fi dictată de calcule conjuncturale, așa cum încearcă să susțină calomniatorii din lagărul burghez, a izvorît din credința lor neclintită față de cauza proletariatului, față de învățătura marxist-leninistă.

Marxism-leninismul a arătat că dezvoltarea industriei capitaliste a creat în mod inevitabil *necesitatea* unirii muncitorilor, deoarece proletarii, fiind lipsiți de mijloace de producție, nu aveau altă armă în lupta împotriva capitaliștilor decît unirea, organizarea. Dezvoltarea mării industrii capitaliste a creat totodată *posibilitatea* unirii muncitorilor¹, deoarece marea producție mecanizată rupe muncitorii de pămînt, sau de micul atelier,

* Articolul de față constituie prima parte a unui studiu privind lupta Partidului Comunist Român pentru unitatea clasei muncitoare din țara noastră între aprilie 1944 — februarie 1948.

¹ Cu privire la apariția *necesității* și *posibilității* unirii clasei muncitoare ca urmare a dezvoltării mării industrii, vezi Lenin, *Opere*, vol. 2, București, 1951, p. 91.

li transformă în proletari deplini, care au interese comune, care „nu au de pierdut decât lanțurile și au în schimb o lume de câștigat”; pe de altă parte, marea industrie concentrează laolaltă mii și zeci de mii de muncitori, înlesnește legăturile între muncitori, înlesnește dezvoltarea rapidă a unirii și solidarității muncitorilor în lupta împotriva burgheziei¹.

Marxism-leninismul a subliniat din totdeauna că unitatea clasei muncitoare este o condiție fundamentală pentru victoria revoluției socialiste. „Proletari din toate țările uniți-vă” — această chemare la unitate pe plan național și internațional, adresată clasei muncitoare de Marx și Engels acum peste 100 de ani, a constituit de atunci principiul călăuzitor al întregii mișcări revoluționare internaționale. În statutul Internaționalei I, Marx a înscris lupta pentru unificarea organizațiilor muncitorești ca o sarcină fundamentală a revoluționarilor proletari: „Deoarece succesul mișcării muncitorești din fiecare țară poate fi asigurat numai prin puterea unirii și a organizării. . . membrii Asociației internaționale, fiecare în țara lui, trebuie să facă toate eforturile pentru a unifica organizațiile muncitorești fărăîmite, în organizații naționale reprezentate prin organe centrale naționale”².

Întemeietorii comunismului științific subliniau că unitatea clasei muncitoare poate fi asigurată numai de un partid revoluționar. Atunci când se punea în mod concret problema unificării unui partid marxist cu un partid reformist care avea o anumită influență în sinul clasei muncitoare, Marx și Engels cereau ca *unificarea să se facă pe baze principiale* și anume pe baza principiilor socialismului științific. În 1875, când partidul social-democrat german s-a unit cu partidul lassaleian, Marx și Engels au condamnat cu asprime concesiile ideologice făcute lassaleienilor de conducătorii social-democrației germane; Marx și Engels au arătat că unificarea trebuia înfăptuită pe baza socialismului științific, pe baza renunțării lassaleienilor la ideile lor oportuniste. „Prima condiție a unificării — scria Engels — era ca ei (lassaleienii — *n.n.*) să înceteze de a mai fi sectari — lassaleieni”³ (în acea vreme deviatorii și oportuniștii din mișcarea muncitorească erau denumiți „sectari”)⁴.

Lenin, continuatorul lui Marx și Engels, a dus de la începuturile activității sale o luptă neîntreruptă pentru unitatea clasei muncitoare sub

¹ Este interesant de semnalat că în 1947, din totalul salariaților din întreprinderile industriale particulare din România, 30,4% lucrau în întreprinderi cu peste 1000 de salariați și 15,9% lucrau în întreprinderi cu 501–1000 de salariați (*Probleme economice*, nr. 2 din 1948, p. 113). Aceste cifre se referă la întreprinderile industriale particulare cu peste 10 salariați și peste 20 HP care cuprindeau 81% din totalul salariaților din industria particulară (*Probleme economice*, nr. 2 din 1948, p. 112, nr. 3 din 1948, p. 136); o parte însemnată a muncitorilor lucrau în întreprinderi de stat, care făceau parte de obicei din categoria întreprinderilor cu peste 500 de salariați. Faptul că peste 45% din numărul salariaților industriali lucrau în întreprinderi cu peste 500 salariați ilustrează puternica concentrare a proletariatului industrial din România care constituia unul din factorii materiali ce înlesnea unirea muncitorilor ca clasă.

² Marx-Engels, *Opere alese*, vol. I, București, 1949, p. 388 (subliniat de V.L.).

³ *Ibidem*, vol. II, București, 1952, p. 30–31.

⁴ William Z. Foster, *Istoria celor trei Internaționale*, București, 1958, p. 50.

conducerea partidului revoluționar marxist. „Clasa muncitoare — arată Lenin — are nevoie de unitate. Aceasta poate fi înfăptuită numai de o organizație unică ale cărei hotărâri sînt aplicate din convingere de către toți muncitorii conștiinți... Și această unitate este infinit de scumpă și extrem de prețioasă pentru clasa muncitoare. Muncitorii dezbinați nu înseamnă nimic. Uniți, ei sînt totul”¹.

Bizuindu-se pe năzuința spre unitate a muncitorilor, bolșevicii, care în 1905 se separaseră în fapt de menșevici, au luptat în 1906—1907, de pildă, pentru unificarea cu menșevicii, dar nu pentru orice fel de unificare, ci pentru o unificare pe platforma marxismului². Clasei muncitoare nu îi este necesară orice fel de unitate, ci numai unitatea de *luptă revoluționară*, unitate principială, pe baza marxismului, „Unitatea, spunea Lenin, este un lucru mareț și o lozincă măreață ! Însă cauza muncitorească are nevoie de unitatea marxiștilor ci nu de unitatea marxiștilor cu acei care sînt adversarii marxismului, care îl denaturează”³. Aceasta nu înseamnă că Lenin era contra oricărei acțiuni comune cu partidele nemarxiste. În interesul clasei muncitoare și potrivit condițiilor istorice concrete, Lenin se pronunța pentru încheierea de acorduri cu partidele reformiste, cu condiția ca aceste acorduri să nu dăuneze independenței ideologice a partidului marxist și să contribuie la stimularea și dezvoltarea luptei revoluționare a maselor.

Sub îndrumarea directă a lui Lenin, mișcarea internațională comunistă (la Congresul al III-lea al Internaționalei Comuniste din iunie 1921, la plenaryle Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste din decembrie 1921 și februarie 1921, la Congresul al IV-lea al Internaționalei Comuniste din noiembrie 1922) a elaborat tactica *frontului unic muncitoresc* cu partidele social-democrate, cu muncitorii aflați sub influența partidelor reformiste. Subliniind importanța luptei pentru unitatea de acțiune a clasei muncitoare, Lenin scria în aprilie 1922 „pentru a ajuta aceste mase (proletare — V.L.) să lupte împotriva capitalului pentru a le ajuta să înțeleagă „mecanismul complicat” al celor două fronturi în întreaga economie internațională și în întreaga politică internațională, noi am adoptat tactica frontului unic și o vom duce pînă la capăt”⁴.

După moartea lui Lenin, mișcarea comunistă internațională, însuflețită de ideile marilor ei dascăli, a continuat lupta pentru unitatea clasei muncitoare în fiecare țară. Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste, de exemplu, în condițiile ofensivei pe plan internațional a fascismului, a dezvoltat învățătura asupra frontului unic muncitoresc ca bază pentru închegarea frontului popular antifascist. De asemenea, Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste a arătat, printre altele, că partidele comuniste trebuie să lupte pentru unificarea, pentru unitatea

¹ Lenin, *Opere*, București, 1957, vol. 19, p. 515.

² История Коммунистической Партии Советского союза Москва, 1959, p. 103—104.

³ Lenin, *Opere*, București, 1950, vol. 20, p. 227.

⁴ *Ibidem*, 1957, vol. 33, p. 325.

organică, cu partidele social-democrate, în vederea creării unui partid unic revoluționar al clasei muncitoare, care să lupte pentru răsturnarea dominației burgheziei și instaurarea dictaturii proletariatului¹.

Călăuzit de învățătura marxist-leninistă, Partidul Comunist Român a luat asupra-și sarcina făuririi unității de luptă revoluționară a clasei muncitoare². Crearea frontului unic muncitoresc ca bază a deplinei unificări a clasei muncitoare a fost posibilă datorită faptului că, de îndată ce și-a început activitatea, Partidul Comunist Român a chemat în nenumărate rânduri organizațiile social-democrate și toate organizațiile muncitorești la înfăptuirea frontului unic muncitoresc, pe baza revendicărilor imediate ale proletariatului și ale mișcării democratice în general³. În ciuda împotrivirii liderilor social-democrați de dreapta, care respingeau una după alta chemările la front unic, comuniștii, antrenând alături de ei muncitorii socialiști și fără de partid, au obținut o serie de succese pe calea înfăptuirii unității clasei muncitoare. Acțiunile muncitorești — grevele, demonstrațiile ș.a. — care s-au desfășurat după sciziunea mișcării muncitorești sub influența și conducerea comuniștilor, erau în imensă majoritate a cazurilor rezultatul unității muncitorești pe scara locală sau a întreprinderilor. Unitatea muncitorească a luat însă din inițiativa comuniștilor și forme mai largi și mai organizate. Așa de pildă, înființarea în noiembrie 1923 a sindicatelor unitare, conduse de Partidul Comunist, a fost o expresie a frontului unic sindical inițiat de comuniști⁴. Crearea sindicatelor unitare a fost un rezultat al frontului unic inițiat de comuniști cu muncitori

¹ VII-ème Congrès de l'Internationale Communiste, Moscou, 1935.

² Sciziunea mișcării muncitorești din România a fost provocată, după primul război mondial, de liderii social-democrați de dreapta care au refuzat să țină seama de voința clar exprimată a marii majorități a membrilor Partidului socialist de a transforma Partidul socialist în partid comunist. La ședința din 30 ianuarie — 2 februarie 1921 a Consiliului General al Partidului socialist și al Sindicatelor, cel mai mare număr de voturi l-a întrunit moțiunea comuniștilor care proclama adoptarea de către Partidul socialist a principiilor Internaționalei Comuniste și cerea Consiliului General să militeze pentru ca apropiatul congres al Partidului socialist să-și însușească aceste principii (*Socialismul* din 2—6 februarie 1921). Congresul Partidului socialist întrunit la 8 mai 1921 la București a hotărât cu majoritate de voturi zdrobitoare aderarea la Internaționala a III-a Comunistă și crearea Partidului Comunist Român. Încălcând voința majorității Partidului socialist, reprezentanții social-democraților de dreapta au pășit pe drumul spargerii mișcării muncitorești; ei au ieșit în 2 februarie 1921 din Consiliul General al partidului (*Socialismul* din 4 și 5 februarie 1921) și au înființat câteva zile după aceea un centru scizionist, „Comitetul Central provizoriu al social-democrației române” care a început să organizeze partide social-democrate pe provincii (*Vremea nouă* din 15 martie 1921). După congresul din mai 1921, social-democrații de dreapta au încălcat din nou voința marii majorități a partidului, au convocat la Ploiești, în iunie 1921, un simulacru de conferință și au hotărât înființarea „Federației partidelor socialiste din România” (*Vremea nouă* din 22 iunie și 3 iulie 1921) care s-a transformat într-un partid centralizat — Partidul socialist din România — abia în mai 1927.

³ Încă în primul număr al celui dintâi organ central de presă al Partidului Comunist Român — a fost adresată către toate organizațiile muncitorești, către toți muncitorii, chemarea la înfăptuirea frontului unic muncitoresc în vederea apărării libertăților democratice. În fața terorii guvernamentale, se spunea, în această chemare, „singura soluție este: front unic al tuturor organizațiilor, grupurilor și instituțiilor proletare, pentru înlăturarea terorii albe, pentru eliberarea muncitorilor din închisori, pentru desființarea tribunalelor ilegale și casarea sentințelor trecute” (*Socialismul* din 14 decembrie 1921).

⁴ *Socialismul* din 20 decembrie 1921.

aflați sub influența unor lideri reformiști „independenți”¹ și alții, — și cu muncitorii neorganizați².

O cotitură în direcția precizării și îmbunătățirii metodelor de luptă ale Partidului Comunist Român pentru unitatea clasei muncitoare, s-a produs în urma Congresului al V-lea al Partidului. Congresul al V-lea a subliniat însemnătatea tacticii frontului unic de jos, pe baza cerințelor parțiale, *immediate* ale clasei muncitoare. În legătură cu aceasta, important a fost cu deosebire faptul că hotărârile congresului precizau metodele practice de înfăptuire a frontului unic. Congresul a scos în evidență că pentru încheierea frontului unic este necesară *alegerea din sinul maselor* a organelor de front unic care să cuprindă în afara muncitorilor comuniști și muncitori fără partid și membri ai Partidului social-democrat, ai sindicatelor reformiste și ai diferitelor sindicate aflate sub influența politicianilor burghezi; aceste organe călăuzite de Partid aveau sarcina de a organiza și conduce lupta pentru revendicările zilnice ale maselor. Hotărârile congresului trasau organizațiilor de partid sarcina de a lupta pentru alegerea comitetelor de întreprindere, ca organe permanente ale frontului unic și pentru alegerea comitetelor de acțiune și comitetelor de grevă care să funcționeze temporar — pe durata anumitor acțiuni sau greve. Metodele practice indicate de Congresul al V-lea al Partidului Comunist din România în vederea închegării unității de acțiune a clasei muncitoare și-au dovedit pe deplin eficacitatea în cursul luptelor ulterioare conduse de partid.

Un strălucit exemplu de înfăptuire a unității de acțiune a clasei muncitoare, de aplicare a indicațiilor Congresului al V-lea, l-au dat eroicele lupte organizate și conduse de partid ale muncitorilor ceferiști și petroliști, din ianuarie-februarie 1933. Sub conducerea comuniștilor, în rândurile ceferiștilor și petroliștilor au fost create încă din 1931 comitete de acțiune din care făceau parte muncitorii de diferite păreri politice, dar care erau hotărâți să lupte pentru revendicări economice și politice imediate. Comitetele de acțiune ale ceferiștilor au fost unite pe scară națională, sub conducerea Comitetului Central de Acțiune al Ceferiștilor, al cărui secretar era tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej. Comitetele de acțiune — organe ale muncitorilor uniți în lupta pentru revendicări comune, organe din care se dezvoltau apoi comitetele de întreprindere și comitetele de grevă — au constituit acea formă de organizare și de luptă care a dat partidului posibilitatea de a ridica și conduce ceferiștii și petroliștii în marea bătălie din ianuarie-februarie 1933, desfășurată pe baza frontului unic muncitoresc de jos. Constituirea unui larg și organizat front

¹ Grupul „independenților”, al liderilor sindical reformiști în frunte cu Müller, susținea printre altele, că în conducerea sindicatelor nu trebuie să intre conducători ai partidelor politice, încercând în acest fel să rupă sindicatele de luptă revoluționară a comuniștilor (vezi *Socialismul* din 29 noiembrie și 2 decembrie 1923). În 1929 — 1930 unii lideri „independenți” în frunte cu Müller, încercând înțelegerea realizată la înființarea sindicatelor unitare, au părăsit sindicatele unitare, încercând să le lichideze și să le înlocuiască prin sindicate „independente” (Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului, Ab. XVI—3, Inv. 474. „Congresul al V-lea al Partidului Comunist din România” — Rezoluția. „Luptele economice ale proletariatului, sarcinile și tactica partidului în mișcarea sindicală”, punctul 7).

² La Congresul din 1929 de la Timișoara, au participat și delegați ai muncitorilor din sindicatele social-democrate și ai muncitorilor neorganizați.

unic de luptă a fost unul din principalii factori care au permis partidului să transforme luptele din ianuarie-februarie 1933 în cea mai mare ciocnire din România dintre proletariat și burghezie, în perioada dinaintea celui de-al doilea război mondial. Pe de altă parte, luptele din ianuarie-februarie 1933, care au stăvilit pentru un timp instaurarea fascismului, au constituit un puternic exemplu și imbold pentru desfășurarea și intensificarea ulterioară a luptei pentru unitatea clasei muncitoare.

Lupta pentru unitatea clasei muncitoare a căpătat o nouă și deosebită însemnătate după ce virfurile cele mai reacționare ale burgheziei și moșierimii au dezlănțuit ofensiva pentru fascizarea țării. Partidul Comunist Român arăta atunci întregului popor că făurirea frontului unic muncitoresc și constituirea pe această bază a frontului popular antifascist este absolut necesară pentru zdrobirea fascismului, pentru stăvilirea agresiunii hitleriste și salvarea independenței naționale. În fața ofensivei fasciste, păături tot mai largi ale oamenilor muncii și-au dat seama că, așa cum arătau comuniștii, unitatea clasei muncitoare era absolut necesară pentru unirea tuturor forțelor democratice în lupta contra fascismului. Pe această bază, precum și datorită radicalizării crescînde a clasei muncitoare în timpul crizei economice și al depresiei de un fel deosebit care i-a urmat — după 1933 s-a întărit în mod pronunțat *aripa de stînga* a organizațiilor social-democrate, care tindea spre colaborarea cu comuniștii și care cerea tot mai viguros conducătorilor acestor organizații să accepte propunerile de front unic făcute de comuniști. Bazîndu-se pe starea de spirit antifascistă a maselor și pe radicalizarea clasei muncitoare, folosind întărirea aripei de stînga a social-democrației și ajutînd această aripă să se plaseze pe pozițiile cerute de interesele proletariatului și să se ridice împotriva liderilor social-democrați de dreapta, Partidul Comunist Român a izbutit în anii 1934—1937 să asigure încheierea unor acorduri de front unic muncitoresc și de front popular antifascist cu o serie de organizații social-democrate ¹.

În 1934—1937 forțele reacționare sprijinite de liderii social-democrați de dreapta au izbutit să împiedice formarea frontului unic muncitoresc și a frontului popular antifascist pe scară mai largă, națională. Lipsa

¹ În octombrie 1934, de exemplu, din inițiativa Partidului Comunist Român s-a încheiat, pentru puțin timp, un acord de front unic între organizațiile legale conduse de partid: Liga muncii și Comitetul național antifascist pe de o parte, și Partidul socialist unitar pe de altă parte (*Ecoul*, nr. 16 din 18 noiembrie 1934, *Tempo*, nr. 385 din 10 octombrie 1934 și *Libertatea*, nr. 942 din 10 octombrie 1946). (Partidul socialist unitar era o disidență a Partidului social-democrat, desprinsă din acest partid în 1928 și revenită în cadrul P.S.D. în 1937). În 1934—1935 o serie de organizații locale ale P.S.D. și sindicate reformiste cer conducerii lor încheierea frontului unic. În decembrie 1935, la propunerea comuniștilor, se încheie un acord de front unic între „Blocul Democratic” organizație legală condusă de partid și Partidul socialist condus de C. Popovici (*Flacăra*, nr. 2 din 15 decembrie 1935) care se desprinsese de Partidul socialist unitar în toamna aceluiași an. În 1936—1937, în alegerile parțiale de la Hunedoara și Mehedinți și în unele alegeri comunale, acționează cu succes, pe baza propunerilor Partidului comunist, un front democratic de luptă la care alături de Blocul Democratic, Frontul Plugarilor, Madosz, participă și Partidul socialist condus de C. Popovici (*Gîndul nostru*, nr. 2 din 5 ianuarie 1936; *Viața nouă* din 2 februarie 1936). În unele locuri frontul democratic a fost sprijinit și de organizațiile locale ale P.S.D.

unității clasei muncitoare a înlesnit burgheziei și moșierimii să instaureze dictatura fascistă deschisă, să înfeudeze țara imperialismului hitlerist și să o arunce în criminalul război antisovietic. Continuarea politicii de „împăciuire” cu burghezia, frica și neîncrederea față de lupta revoluționară a maselor au făcut ca principalii conducători social-democrați de dreapta, în frunte cu Gh. Grigorovici, președintele Partidului social-democrat, și I. Fluieraș, președintele Confederației generale a muncii reformiste, să intre în conducerea aparatului de stat fascist¹. Partidul Comunist Român a demască în fața maselor trădarea fățișă comisă de conducătorii social-democrați de dreapta care au trecut în posturi de conducere în aparatul de stat fascist. Comuniștii chemau muncitorii social-democrați și întreaga clasă muncitoare ca, ridicându-se împotriva conducătorilor reformiști trecuți în mod direct în slujba guvernelor dictatoriale, să lupte pentru răsturnarea fascismului². Partidul Comunist a contribuit astfel la mobilizarea muncitorilor social-democrați împotriva liderilor reformiști, ceea ce a ajutat social-democraților de stînga să impună, în decembrie 1938, excluderea din partid a lui Fluieraș, Grigorovici și altor lideri social-democrați de dreapta, care trecuseră la colaborare deschisă cu dictatura regală³. Excluderea din Partidul social-democrat a unora din conducătorii de dreapta care, prin posturile ce le ocupaseră în partid și în mișcarea sindicală, fuseseră timp de două decenii cei mai cunoscuți campioni ai luptei împotriva unității de acțiune cu comuniștii, a contribuit într-o măsură însemnată la compromiterea și slăbirea acelei aripi a social-democrației care își făcuse din anticomunism principala sa platformă politică. Dar și după 1938, conducerea Partidului social-democrat a continuat să rămînă în mîinile aripei de dreapta; din cauza atitudinii pasive oportuniste a conducătorilor săi de dreapta care refuzau să lupte împotriva guvernelor fasciste — Partidul social-democrat timp de cîțiva ani și-a încetat în mod practic activitatea⁴. Amara experiență a dictaturii fasciste, a robiei naționale și a războiului antisovietic au fost pline de învățăminte pentru clasa muncitoare și întregul nostru popor. În aceste împrejurări, lupta desfășurată de Partidul Comunist în timpul dictaturii fasciste și al

¹ I. Fluieraș și alți conducători ai sindicatelor reformiste au colaborat cu guvernul Goga-Cuza, intrînd în comisiile interimare profasciste de pe lîngă camerele de muncă (*Lupta de clasă*, nr. 2 din 1938. C. Titel Petrescu, *Socialismul în România*, București (1944), p. 457. În timpul dictaturii regale, autorul lucrării mai sus citate publica el însuși, în ziarul *Lumea Nouă*, articole de sprijinire a dictaturii). Gh. Grigorovici și I. Fluieraș, împreună cu alți conducători de dreapta ai Partidului social-democrat au primit posturi în guvernul, „consiliul economiei naționale” și „senatul” dictaturii regale (C. Titel Petrescu, *op. cit.*, p. 457—458, *Lupta de clasă*, nr. 2 din 1938). I. Fluieraș și alți fruntași social-democrați de dreapta au primit apoi posturi înalte în aparatul de stat fascisto-antonescian, au făcut declarații publice de adeziune la regimul fascist antonescian (*Scnteia*, nr. 96 din 28 decembrie 1944; *Poporul*, nr. 90 din 23 mai 1945).

² *Lupta de clasă*, nr. 2 din 1938.

³ *Libertatea*, nr. 115 din 29 decembrie 1944 și nr. 305 din 20 august 1945; *Scnteia*, nr. 9 din 2 decembrie 1944.

⁴ Din numeroase articole cu caracter retrospectiv publicate în *Libertatea*, nr. 305 din 20 august 1945, reiese că în anii dictaturii fasciste, activitatea Partidului social-democrat s-a redus la consfătuirile unui număr restrîns de membri ai conducerii acestui partid.

războiului antisovietic, a dus în mod nemijlocit la încheierea frontului unic muncitoresc.

★

Partidul Comunist Român a fost singura forță politică care a organizat și condus lupta maselor populare împotriva guvernelor de dictatură fascistă, împotriva dictaturii de la Viena, împotriva robiei hitleriste și a războiului antisovietic. Încă din primele zile ale războiului antisovietic, P.C.R. s-a adresat în numeroase rânduri tuturor partidelor și tuturor formațiilor politice democratice, propunându-le realizarea *frontului unic național* al poporului român împotriva jugului hitlerist și a dictaturii fasciste antonesciene — pentru eliberarea națională a țării, pentru ieșirea din războiul antisovietic și alăturarea la războiul antihitlerist, pentru anularea dictaturii de la Viena¹. Partidul chema pe toți patrioții să lupte cu arma în mână împotriva autorităților și trupelor fasciste, să saboteze mașina de război hitleristă. Partidul Comunist Român sublinia că baza frontului unic național antihitlerist trebuie să fie frontul unic muncitoresc. Elementele trădătoare, contrarevoluționare, strecurate în conducerea partidului au dat partidului lovituri grele și dureroase. În ciuda acestora, comuniștii au organizat acte de sabotaj, și detașamente de patrioți înarmați au răspândit ziare ilegale și manifeste împotriva dictaturii fasciste și a războiului antisovietic. Întreaga țară știa că P.C.R. este forța conducătoare a luptei antihitleriste și aceasta a contribuit la creșterea considerabilă a influenței sale asupra muncitorilor social-democrați, ca și asupra muncitorilor fără de partid. În rândurile muncitorilor aflați sub influența social-democraților s-a produs o nouă și puternică cotitură spre unitatea de acțiune cu comuniștii. Faptul că Uniunea Sovietică era principala forță a coaliției antihitleriste, faptul că războiul a demonstrat în ochii întregii lumi uriașa putere a statului sovietic și a făcut să crească pretutindeni prestigiul forțelor socialismului, a determinat o cotitură în atitudinea față de U.R.S.S. a majorității social-democraților, care s-au convins de justetea politicii Partidului Comunist de prietenie frățască cu Uniunea Sovietică².

În cursul celui de-al doilea război mondial s-a produs astfel o *cotitură radicală* în rândurile muncitorilor aflați sub influența social-democraților. Devenise evident că salvarea țării de sub jugul dictaturii și al imperialismului german era posibilă numai alături de comuniști și pe drumul

¹ Vezi diferite hotărâri, circulări și manifeste din 1941—1944, ale C.C. al P.C.R., la Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului — cota Ab. XXV — 2 Inv. 1122; Ab. XXVI — 1 Inv. 1136; Buletinul din august 1943, mapa 24.

² Referindu-se la cotitura intervenită în timpul războiului în atitudinea unei mari părți a social-democraților față de U.R.S.S., Lotar Rădăceanu scria: „mai mult decât orice tratate teoretice, evenimentele au convins pe cei sceptici și șovăicnici. Care ar fi fost soarta clasei muncitoare și a democrației dacă nu exista Rusia Sovietică? Nu ar fi triumfat hitlerismul în Europa și în lume? Abia Rusia Sovietică a dat unui război, care la început avea un caracter vădit imperialist (din partea marilor puteri imperialiste — V.L.) caracterul unui război nu numai de apărare națională, dar și de război antifascist și de cucerire a democrației...” (Lotar Rădăceanu, *Temeliile politicii de front unic muncitoresc și perspectivele ei*, București, 1945, p. 18). Aceasta era o confirmare a justetei politicii comuniștilor, ceea ce a contribuit la creșterea prestigiului lor (*ibidem*, p. 21).

indicat de ei, — drumul luptei cu arma în mână pentru răsturnarea guvernului fascist. Asigurarea unității de acțiune a clasei muncitoare făcea parte integrantă din planul pregătirii și îndeplinirii insurecției armate, elaborat în toamna anului 1943 de către cadrele de bază ale partidului, sub conducerea directă a tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej. În indicațiile date de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej cu privire la calea ce trebuia urmată pentru răsturnarea dictaturii fasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, se accentua cu tărie necesitatea încheierii Frontului unic muncitoresc cu Partidul social-democrat, și a asigurării refacerii sindicatelor pe baza unității sindicale¹.

Chemările la unitate de acțiune împotriva războiului antisovietic și a robiei hitleriste adresate Partidului social-democrat de către Partidul Comunist Român, propunerile directe în acest sens făcute conducătorilor social-democrați în cursul unor convorbiri cu reprezentanți ai Partidului Comunist (de pildă în 1942)² au rămas mult timp fără răspuns, din cauza împotrivirii liderilor social-democrați de dreapta. Ținând seamă de influența pe care chemările la unitate ale comuniștilor o aveau în rândurile muncitorilor și social-democraților de stînga, conducătorii social-democrați de dreapta au fost nevoiți să adopte în septembrie 1943 o rezoluție prin care, de formă, își luau angajamentul de a milita pentru unitatea de acțiune politică și sindicală cu comuniștii³. În practică însă, conducătorii social-democrați de dreapta au continuat să se opună frontului unic, preferînd să-și orienteze activitatea în înțelegere cu liderii partidelor burgheze, Maniu și Brătianu⁴.

Trecînd peste împotrivirea liderilor social-democrați de dreapta, comuniștii, potrivit planului elaborat de cadrele de bază ale partidului în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, au pășit la îndeplinirea în practică a frontului unic, cu muncitorii social-democrați. Comuniștii au convins muncitorii socialiști să ceară conducătorilor social-democrați încheierea frontului unic cu comuniștii. Încă înaintea acceptării de către conducătorii de dreapta ai P.S.D. a acordului de front unic, în fabrici a fost pregătită, sub conducerea comuniștilor, înființarea unor comitete de front unic între comuniști, social-democrați și muncitori fără de partid, a fost pregătită editarea și difuzarea unor manifeste ale frontului unic⁵. Potrivit cu planul de pregătire a insurecției armate, cadrele de bază, din

¹ *Scnteia*, nr. 608 din 24 august 1946 și nr. 681 din 18 noiembrie 1946.

² *Libertatea*, nr. 365 din 20 august 1944.

³ *Ibidem*, nr. 305 din 20 august 1945. Rezoluția vorbea chiar de realizarea partidului unic al clasei muncitoare. Reprezentanții social-democraților de dreapta au arătat mai tîrziu că autodizolvarea Internaționalei Comuniste a constituit un factor care i-a împins să adopte rezoluția din septembrie 1943 (*Buletinul Partidului social-democrat din România*, nr. 6 din martie 1946, p. 31 și *Libertatea*, nr. 12 din 8 septembrie 1944). Se știe că autodizolvarea Internaționalei Comuniste a corespuns noului stadiu de dezvoltare a partidelor comuniste, care se întăriseră și se căliseră din punct de vedere ideologic și politic. Social-democrații de dreapta nutreau iluzia că după autodizolvarea Internaționalei Comuniste, partidele comuniste vor renunța la lupta revoluționară și se vor pune la remorca reformiștilor. Practica a spulberat repede aceste deșarte iluzii.

⁴ C. Pirvulescu, *Adevărul asupra lui 23 August*, în *Scnteia*, nr. 486 din 27 martie 1946.

⁵ Materiale în această privință se află la Arhiva Centrală a Instit. de ist. a partidului.

inchisori și din lagăre și cele din afară în frunte cu tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej înălătură la 4 aprilie 1944, agentura dușmană strecurată în conducerea Partidului Comunist Român. Acest act istoric a creat condițiile unui puternic avânt al luptelor revoluționare, a creat de asemenea condițiile pentru desfășurarea cu succes a acțiunii pentru înfăptuirea frontului unic muncitoresc. În unele întreprinderi s-au desfășurat acțiuni practice pe baza frontului unic de jos. La uzinele Lemaître (azi Timpuri Noi) din București, de pildă, în aprilie 1944, muncitorii, acționând în front unic, au ales o delegație și au făcut o adunare în fața direcției, obținând o indemnizație de scumpete și scutirea de subscriere la împrumutul de stat obligatoriu, iar printr-o grevă ei au impus reducerea zilei de lucru ¹. Astfel de acțiuni care contribuiau la satisfacerea revendicărilor imediate ale muncitorilor și loveau în același timp în mașina de război fascistă, aveau o contribuție însemnată la realizarea frontului unic.

Comuniștii, antrenând alături de ei social-democrații de stînga și pe muncitorii fără de partid, au pregătit toate condițiile pentru ca, prin intermediul comitetelor de întreprindere, frontul unic muncitoresc să poată începe să acționeze efectiv în întreprinderi, chiar dacă social-democrații de dreapta s-ar fi opus ². Această acțiune a comuniștilor a avut ca rezultat faptul că, ținînd seama de cotitura hotărîită spre unitatea de acțiune cu Partidul Comunist, a muncitorilor social-democrați, conducerea Partidului social-democrat a acceptat la sfîrșitul lunii aprilie 1944 ³ propunerea Partidului Comunist de a se încheia frontul unic muncitoresc. Mai trebuie să avem în vedere că intrarea Armatei Sovietice eliberatoare pe teritoriul Patriei noastre, la începutul lunii aprilie 1944, arăta că zilele regimului fascist sînt numărate, că acțiunea pentru răsturnarea dictaturii fasciste și pentru salvarea țării de dezastrul național nu mai putea fi amînată. Aceasta a întărit și mai mult năzuința spre unitatea de acțiune a muncitorilor comuniști și social-democrați. Constituarea frontului unic muncitoresc s-a datorat luptei pentru unitatea de acțiune a clasei muncitoare dusă de Partidul Comunist, care, folosind condițiile obiective favorabile, a știut să-și apropie social-democrații de stînga și să-i ajute a se ridica împotriva social-democraților de dreapta, creînd astfel o situație în care liderii social-democrați de dreapta n-au mai putut să împiedice încheierea acordului de front unic ⁴. Este semnificativ că social-democrații de dreapta, ca de pildă trădătorul transfug Șerban Voinea, se plîng că atunci cînd au acceptat acordul de front unic, au fost puși de comuniști în fața unui „fapt împlinit” ⁵. „Faptul împlinit” în fața căruia au fost puși social-democrații de dreapta — era deplina maturizare a condițiilor pentru închegarea pe scară națională a unității de acțiune a clasei muncitoare, era lupta consecventă a comuniștilor pentru

¹ *România liberă*, din 16 aprilie 1944.

² Vezi nota 5 de la pagina precedentă.

³ C. Pîrvulescu, *op. cit.*

⁴ *Scînteia*, nr. 495 din 7 aprilie 1946.

⁵ *La Revue Socialiste*, nr. 24—25—26 din 1949, p. 104. În articolul plin de falsuri și calomnii publicat în această revistă, Șerban Voinea este silit totuși să recunoască năzuința muncitorilor social-democrați spre unitate cu comuniștii.

frontul unic, era năzuința puternică a social-democraților de stînga, a muncitorilor social-democrați sau fără de partid spre unitate de acțiune cu comuniștii, — era faptul că, pe baza acestei năzuințe, la sfîrșitul lunii aprilie 1944, comuniștii atrăgînd alături de ei social-democrații de stînga, au asigurat constituirea frontului unic de jos, în întreprinderi, între muncitorii comuniști, social-democrați și fără de partid. Astfel, ca urmare a apropierii între comuniști și social-democrații de stînga¹, conducerea Partidului social-democrat a acceptat propunerea Partidului Comunist de a se încheia frontul unic muncitoresc. „La 1 Mai 1944, pe baza înțelegerii intervenite între Partidul Comunist din România și Partidul Social-Democrat, a fost înfiptuit Frontul Unic Muncitoresc. Aceasta a avut o mare însemnătate pentru activitatea desfășurată de partid în vederea strîngerii laolaltă a tuturor forțelor antihitleriste pe baza unei platforme care prevedea: răsturnarea guvernului de dictatură fascistă, formarea unui guvern de uniune națională din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste, ieșirea Romîniei din războiul antisovietic, izgonirea armatelor hitleriste din țară, trecerea Romîniei de partea coaliției antihitleriste, reforme democratice”². Manifestul editat de frontul unic muncitoresc în cîntea zilei de 1 mai 1944 anunța poporului încheierea frontului unic muncitoresc³. Frontul unic muncitoresc a constituit un acord de un tip cu totul opus acordurilor încheiate din calcule politicianiste, conjuncturale, între partidele burgheze. Frontul unic muncitoresc s-a încheiat pe temeiuri *principiale*, pe baza unei platforme *antifasciste și antiimperialiste* expusă în manifestul din 1 mai 1944. Platforma pe baza căreia s-a încheiat frontul unic muncitoresc exprima *linia elaborată de Partidul Comunist, a luptei pentru realizarea frontului unic național împotriva hitlerismului*. Această platformă —potrivit condițiilor istorice din acel timp — nu prevedea încă înfiptuirea unor transformări ale relațiilor de producție, ci indica sarcina îmbinării luptei pentru revendicările economice imediate ale clasei muncitoare cu lupta pentru răsturnarea dictaturii fasciste, pentru eliberarea națională de sub jugul hitlerist, pentru ieșirea din războiul antisovietic.

Manifestul din 1 mai 1944 al frontului unic muncitoresc chema clasa muncitoare să lupte pentru ziua de opt ore, pentru mărirea salariilor pe măsura scumpetei, pentru înfiptuirea altor măsuri tinzînd la îmbunătățirea situației ei economice imediate—și totodată sublinia datoria clasei muncitoare de a lupta pentru înfiptuirea marilor sarcini politice ce stăteau în fața întregului popor. Manifestul arăta că toate clasele și păturile sociale, toate partidele și organizațiile trebuie să lupte pentru ieșirea din războiul antisovietic, pentru înlăturarea guvernului Antonescu și formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste, pentru

¹ Este semnificativ că în cursul tratativelor cu conducerea Partidului Comunist pentru F.U.M. și la redactarea manifestului ce anunța încheierea Frontului unic muncitoresc, P.S.D. a fost reprezentat de conducători ai aripii de stînga (*Liberlatea*, nr. 958 din 22 octombrie 1947).

² Expunere făcută de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist*, la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale, în *Sctnleia*, 23 August 1959, p. 1.

³ *Documente din istoria P.C.R., E.S.P.L.P., ediția a II-a, București, 1953, p. 380—382.*

izgonirea trupelor hitleriste din țară, pentru alianța cu Uniunea Sovietică și Națiunile Unite, pentru democrație și independență națională¹. Pe aceeași linie preconizată de comuniști, a frontului unic național de luptă împotriva hitlerismului, mergea și un alt manifest din iunie 1944, al frontului unic muncitoresc². Aceasta era expresia faptului că social-democrații de stînga, ca și întreaga muncitorime conștientă, își dădeau seama de justetea politicii partidului comunist. Încheierea frontului unic muncitoresc a însemnat, deci, chiar de la începuturile sale, o apropiere tactică și politică între cele două partide, o apropiere înfăptuită nu pe baza unui compromis neprincipial, ci pe baza liniei de luptă elaborată de comuniști în lumina învățăturii marxist-leniniste. De asemenea, o dată cu constituirea frontului unic muncitoresc între cele două partide s-a ajuns la propunerea comuniștilor, la un acord de principiu în problema restabilirii unității sindicale.

Desigur, acordul de front unic încheiat la sfîrșitul lunii aprilie 1944 era un acord privitor la un număr limitat de probleme. Cele două partide își păstrau deplina independență ideologică și organizatorică. Dar încă de la încheierea acordului de front unic cu Partidul social-democrat — Partidul Comunist nu privea acest acord ca o înțelegere temporară oarecare, ci ca un pas spre realizarea deplinei unități a clasei muncitoare în lumina învățăturii marxist-leniniste³.

Conducătorii social-democrați de dreapta, după ce au acceptat încheierea acordului cu Partidul Comunist, pentru că nu l-au mai putut împiedica și pentru că voiau să obțină un capital politic prin aderarea fătarnică la politica unității de acțiune, au continuat în practică să saboteze frontul unic, au susținut politica partidelor burgheze reacționare care au acordat sprijin dictaturii antonesciene pînă în ultimele ei clipe⁴.

În timp ce conducătorii social-democrați de dreapta continuau, în practică, să acorde sprijin partidelor burgheze reacționare și guvernului fascist — unitatea clasei muncitoare continua să se întărească în lupta pentru răsturnarea dictaturii fasciste. Într-o serie de întreprinderi din București, la Atelierele C.F.R. Grivița, la Malaxa, Lemaître, Vulcan (azi Mao-Tze-dun), S.T.B., la uzinele electrice — și apoi în numeroase întreprinderi din țară, au luat ființă comitete de front unic — denumite de obicei comitete patriotice⁵, sau mai rar „comitete de acțiune”. Aceste comitete alcătuite de muncitori comuniști, social-democrați și fără de partid, luptau pentru satisfacerea revendicărilor economice, profe-

¹ *Documente din istoria P.C.R.*, E.S.P.L.P., ediția a II-a, București, 1953, p. 380—382.

² *România liberă* din 28 iulie 1944.

³ *Scnteia*, nr. 1034 din 2 februarie 1948.

⁴ C. Titel Petrescu a arătat în mai multe rânduri, în 1945—1946, că el era de părere ca sarcina încheierii armistițiului să revină ... guvernului Antonescu. C. Titel Petrescu a arătat că, chiar în dimineața zilei de 23 August 1944, într-o consfătuire în trei cu Maniu și Brătianu, el a fost de acord ca Gheorghe Brătianu, în numele celor trei, să propună lui Antonescu să rămînă la guvern pentru a încheia armistițiul (*Libertatea*, nr. 9, din 5 septembrie 1944 și 309 din 26 august 1945; *Ultima oră* din 23 august 1945; *Almanahul socialist*, 1946, p. 44).

⁵ *România liberă*, nr. 6 din 28 iunie 1944 și nr. 7 din 10 iulie 1944. *Scnteia*, nr. 485 din 25 martie 1946.

sionale ale muncitorilor din întreprinderea respectivă, punînd însă accentul pe lupta politică împotriva regimului fascist și a războiului antisovietic¹. Manifestele editate de aceste comitete reproduceau de obicei revendicările cuprinse în manifestele centrale ale F.U.M., aplicîndu-le la situația locală și subliniind necesitatea unirii tuturor forțelor patriotice în lupta contra hitlerismului².

Frontul unic muncitoresc a stat la baza organizării, sub conducerea și din inițiativa comuniștilor, a formațiilor de luptă patriotice³. Listele de membri ai formațiilor de luptă patriotice organizate de P.C.R. arătau că în aceste formații conduse de comuniști au intrat pe lângă muncitorii comuniști și muncitorii socialiști și fără de partid⁴. Lupta comună cu arma în mînă în cadrul formațiilor patriotice a contribuit la întărirea unității între cei mai înaintați muncitori.

★

Condițiile favorabile create de înaintarea Armatei Sovietice eliberatoare, panica și dezorientarea din lagărul burgheziei și moșierimii, starea de spirit revoluționară a poporului, realizarea Frontului unic muncitoresc — au fost folosite de Partidul Comunist pentru a conduce acțiunea forțelor patriotice populare și a soldaților și ofițerilor patrioți — acțiune care a dus la biruința insurecției armate de la 23 August 1944. Victorioasa insurecție armată din 23 August, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, a însemnat începutul revoluției populare. În prima etapă a revoluției populare, Partidul Comunist a stabilit ca direcția atacului principal, nimicirea organizațiilor legionarofasciste, demascarea partidelor burghezo-moșierești și a social-democraților de dreapta ca dușmani ai maselor populare, izolarea lor de masele largi ale țărănimii și micii burghezii, pentru a atrage aceste mase în alianță și sub conducerea proletariatului, în lupta pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice. Se înțelege că aceste sarcini complexe puteau fi îndeplinite numai cu condiția consolidării și dezvoltării unității de acțiune a clasei muncitoare.

Un moment istoric pe drumul realizării deplinei unități a clasei muncitoare a fost restabilirea unității sindicale și pe această bază, furtunosul avînt al organizării muncitorilor în sindicatele unite. Din inițiativa comuniștilor, sindicatele s-au dezvoltat pe baza unității muncitorești din primele zile după 23 August 1944, încă *înaintea* constituirii oficiale a Comisiei de Organizare a Mișcării Sindicale Unite. Partidul Comunist arăta muncitorilor că nucleul organizării sindicatelor trebuia să-l constituie organizarea comitetelor de fabrică, căci aceste organe,

¹ *România liberă*, nr. 6 din 28 iunie 1944 și nr. 7 din 10 iulie 1944. *Scnteia*, nr. 485 din 25 martie 1946.

² Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, dosar 3029 14 Mf. 265, dosar 15 232—5537 f. 285. *România liberă* din 16 iunie 1944.

³ Se știe că hotărîrea luată în toamna anului 1943 de partid cu privire la organizarea formațiilor de luptă patriotice a putut fi pusă în practică numai după înlăturarea agenturii dușmane din conducerea partidului.

⁴ *Scnteia* din 6 iulie 1946. Cuvîntarea rostită de tov. E. Bodnăraș la întrunirea muncitorilor de la S.T.B.

fiind alese de toți muncitorii, erau cele mai potrivite pentru asigurarea unității reale a tuturor muncitorilor organizați și neorganizați dintr-o anumită întreprindere. Apelul din 28 august 1944 al C.C. al P.C.R. îndruma muncitorii „organizați-vă în comitetele de fabrică, în sindicatele voastre”¹. La mitingul din 30 august 1944 — tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej îndemna muncitorii Capitalei „organizați-vă în sindicatele unite ale întreprinderilor voastre, formați comitete de fabrică”². Înfăptuind chemările comuniștilor, care antrenau alături de ei pe social-democrații de stînga, între 27—31 august, muncitorii principalelor întreprinderi metalurgice, textile, tipografice ș. a. din București țin adunări la care hotărâsc organizarea sindicatelor din ramurile respective, începînd cu alegerea comitetelor de fabrică³. În alte orașe comuniștii au luat de asemenea inițiativa înființării sindicatelor încă în cursul lunii august 1944. La Bacău, de exemplu la sfîrșitul lunii august, organizația de partid a trecut la convocarea adunărilor muncitorești pentru alegerea comitetelor de fabrică⁴. Din prima zi a înființării lor — comitetele de întreprindere au pornit lupta cu patronii pentru înfăptuirea zilei de muncă de opt ore, mărirea salariilor, salarii egale la muncă egală pentru femei și tineri, înființarea de cantine etc. Comitetele de întreprindere au luat locul comitetelor patriotice înființate în mai—august 1944 (În unele locuri organizarea sindicatelor a început cu organizarea unor comitete de inițiativă).

Conferința sindicală convocată la 1 septembrie 1944, pe baza frontului unic muncitoresc, la care au participat delegația P.C.R. condusă de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej și delegația P.S.D.⁵, a consfințit refacerea sindicatelor pe baza unității muncitorești și a luptei de clasă. Conferința a hotărît constituirea Comisiei de Organizare a Mișcării Sindicale Unite din România și a indicat principiile care trebuiau să stea la baza activității sindicatelor unite.

Conducătorii social-democrați de dreapta urmăreau să evite așezarea principiului luptei de clasă la baza mișcării sindicale⁶. În actul de constituire al Comisiei de Organizare a Mișcării Sindicale Unite din România se prevedea însă, potrivit propunerii delegaților comuniști, ca „organizațiile sindicale să aibă la bază principiul luptei de clasă”⁷. Comisia de Organizare, însușindu-și poziția delegației Partidului Comunist, preciza de asemenea că mișcarea sindicală unită din România se întemeia pe principiile internaționalismului proletar, iar din punct de vedere organizatoric

¹ *România liberă*, nr. 15 din 30 august 1944.

² *Ibidem*, nr. 17 din 2 septembrie 1944.

³ Cu privire la adunările din 27—31 august din București, pentru înființarea comitetelor de întreprindere și a sindicatelor, vezi *România liberă*, nr. 15—19 din 30 august—3 septembrie 1944 și *Libertatea*, nr. 5 din 31 august 1944.

⁴ Arhiva Centrală a Instit. de ist. a partidului, fond. 1, dos. 10, f. 22.

⁵ *România liberă*, nr. 17 din 2 septembrie 1944.

⁶ Unul din delegații P.S.D. la consfătuirea din 1 septembrie 1944, I. Jumanca, publicase în preajma acestei consfătuiri un articol care referindu-se la sarcinile sindicatelor, se mărginea să vorbească în vechiul limbaj reformist despre „colaborarea” sindicatelor la astfel de acțiuni ca „organizarea producției” sau la „conducerea instituțiilor create de Ministerul Muncii” fără a pomeni nici un singur cuvînt despre organizarea sindicatelor pe baza luptei de clasă (*Libertatea*, nr. 3 din 29 august 1944).

⁷ *România liberă*, nr. 17 din 2 septembrie 1944.

pe principiile autonomiei sindicale și ale centralismului democratic, pe principiul organizării pe ramură¹. Toate acestea însemnau o serioasă înfrângere a politicii reformiste de colaborare de clasă, însemnau un succes al principiilor revoluționare susținute de comuniști, reprezentau un succes al acțiunii unite a comuniștilor și social-democraților de stînga. Refacerea unității sindicale pe baza luptei revoluționare de clasă, consfințită apoi la congresul sindical din ianuarie 1945, care a hotărît constituirea Confederației Generale a Muncii, a oglindit faptul că ajutați de comuniști, social-democrații de stînga s-au apropiat de poziția principală a Partidului Comunist într-o problemă de cea mai mare însemnătate pentru lupta de clasă a proletariatului. Principiile care au fost așezate la baza mișcării sindicale asigurau educarea *maselor* muncitorești în spiritul unității în lupta revoluționară de clasă — ceea ce a contribuit la crearea premiselor deplinei unități a clasei muncitoare din țara noastră. În fruntea muncii de organizare a sindicatelor pe baza frontului unic au stat comuniștii². Mobilizînd muncitorii social-democrați și fără de partid, comuniștii au asigurat zădărnicierea încercărilor social-democraților de dreapta de a pune piedici organizării sindicatelor unite pe baza luptei de clasă³ și au creat condițiile unui furtunos avînt al mișcării sindicale, în proporții nemai-văzute pînă atunci în țara noastră. Sindicatele în scurt timp ajung să cuprindă o mare parte a clasei muncitoare din România. În ianuarie 1945, syndicatele cuprindeau 560 000 de membri⁴. Dar influența sindicatelor depășea cu mult puterea lor numerică, ea însăși considerabilă. Influența sindicatelor se extindea în practică asupra întregii clase muncitoare, exercitîndu-se prin *comitele de întreprindere*. Datorită conducerii de

¹ *România liberă*, nr. 17 din 2 septembrie 1944.

² La Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului se află materiale privind rolul de inițiatori și organizatori ai constituirii sindicatelor pe care l-au avut comuniștii de exemplu la Hunedoara (loc. cit., fond. 1, dosar 380, f. 122—123), la Calan și în Valea Jiului (loc. cit., fond. 1, dosar 10, f. 118—129), la Anina și Bocea (loc. cit., fond. 1, dosar 40, f. 9) și în general în Banat (ibidem, f. 11), la Brăila (loc. cit., fond. 1, dosar 10, f. 51), în regiunea industrială Bacău — Piatra-Neamț (ibidem, f. 22 și 25) ca și în județele mai puțin industrializate ca Muscel și Argeș (ibidem, f. 66—69; 173), Teleorman (ibidem, f. 88) etc. În nordul Ardealului, în septembrie 1944, în Cluj și alte orașe aflate încă sub ocupația fascistă, comuniștii au luat inițiativa transformării „sindicatelor” înființate și controlate de autoritățile școlastice în syndicate bazate pe lupta de clasă și pe unitatea muncitorească, constituind syndicate unite (ibidem, f. 132; 178); pe măsura eliberării nordului Ardealului, organizațiile de partid de acolo au luat inițiativa constituirii sindicatelor unite afiliate la Comisia de Organizare a Mișcării Sindicale din România (loc. cit., fond. 1, dosar 486, f. 11 și urm. 1).

³ Liderii social-democrați de dreapta manifestîndu-și ostilitatea împotriva așezării principiilor luptei de clasă la baza activității sindicatelor, debitau fraze goale despre „solidaritatea socială și umană a tuturor” ca prețios principiu ce trebuie să călăuzească syndicatele (*Libertatea* din 17 decembrie 1944). În diferite locuri, social-democrații de dreapta au refuzat să participe la organizarea sindicatelor sub pretextul „lipsei de directive de la centru” (loc. cit., fond. 1, dosar 40, f. 11). În Valea Jiului, de exemplu în 14 sept. 1944, social-democrații de dreapta s-au opus organizării sindicatelor spunînd că nu s-au primit instrucțiuni (loc. cit., dosar 1, f. 118). Revoltați de această atitudine, mulți mineri din Lupeni și Petroșani voiau să îndepărteze pe conducătorii social-democrați din sindicat și cereau să se aleagă în conducerea sindicatului numai tovarăși ieșiți din închisori (ibidem, f. 121—122); comuniștii au combătut aceste tendințe sectare arătînd că trebuie făcută deosebire între liderii reformiști trădători și social-democrații cinstiți cu care trebuie luptat în comun împotriva forțelor reacționare (ibidem).

⁴ *Viața sindicală*, nr. 59 din 3 februarie 1946.

către Partidul Comunist, datorită legăturii lor nemijlocite cu masele, datorită faptului că erau organe ale sindicatelor unite, datorită faptului că îmbinau lupta pentru revendicări economice și politice privind întreaga țară cu lupta pentru revendicări economice și politice specifice muncitorilor din întreprinderea respectivă, reușind în acest fel, în lupta directă cu patronii, să impună schimbări importante în viața întreprinderilor (ziua de muncă de 8 ore, desființarea carcerilor, a pedepsei corporale și a militarizării întreprinderilor, îmbunătățirea simțitoare a sistemului de salarizare, înlăturarea capilor legionari, a directorilor antonescieni, controlul muncitorilor asupra producției), comitetele sindicale de întreprindere au devenit scurt timp după 23 August 1944, organele de conducere recunoscute ale muncitorimii, acționând ca exponente ale unei noi puteri populare. Succesele rapide obținute de comitetele sindicale de întreprindere în direcția satisfacerii revendicărilor imediate ale muncitorilor au consolidat și au dat un nou și puternic impuls unității de acțiune a clasei muncitoare. Comuniștii erau aceia care, păstrând o legătură strânsă tovarășească cu muncitorii social-democrați și fără de partid, reprezentau factorul însuflețitor și conducător al comitetelor de întreprindere. Comuniștii au obținut aceasta luptând pentru respectarea cu stricteță a principiilor autonomiei sindicale. Tocmai pentru că politica Partidului Comunist corespundea celor mai scumpe năzuințe ale oamenilor muncii, tocmai pentru că toată încrederea și toată nădejdea lor de mai bine și-o puneau în Partidul Comunist, membrii sindicatelor, pe baza autonomiei sindicale, alegeau în organele de conducere sindicale pe comuniști sau pe acei muncitori care mergeau pe linia Partidului Comunist¹.

Reacțiunea a căutat zadarnic să împiedice formarea comitetelor de întreprindere prin încercarea de a interzice adunările în fabrici² prin încercarea de a intimida membrii comitetelor prin concedieri³ sau atacuri teroriste⁴, prin manevre neizbutite de a înființa syndicate galbene⁵. Neputînd împiedica organizarea muncitorilor, reacțiunea a trecut la încercări de a cucerii comitetele de întreprindere. Încă la sfîrșitul lunii decembrie 1944, într-un articol al tovarășului Chivu Stoica publicat în *Scînteia*, se arăta că trebuie zdrobite manevrele reacțiunii care, regru-

¹ Această situație se oglindește în materialele citate la p. 84, nota 3.

² Ministerul de Război în 30 august 1944 și Subsecretariatul de Stat al Industriilor de Armament în 23 septembrie 1944 au emis ordine circulare care prevedeau că în toate întreprinderile militarizate—adică, practic în toate marile întreprinderi—comandanții militari trebuie să interzică adunările și celelalte acțiuni politice ale muncitorilor (*Scînteia* din 3 octombrie 1944). Direcțiile întreprinderilor au încercat, fără succes, să aplice aceste ordine (A.C.I.P., fond. 1, dosar 10, f. 119—120).

³ Vezi cazuri de acest fel în *România liberă*, nr. 30 din 14 septembrie și *Scînteia*, nr. 33 din 23 octombrie 1945.

⁴ La Uzinele Mărgineanca, de pildă, s-a încercat asasinarea unui conducător sindical (*Scînteia*, nr. 41 din 31 octombrie 1945).

⁵ Ministrul comunicațiilor din primul guvern Sănătescu a preconizat, într-un discurs public, organizarea unor „sindicate” de tip corporatist, fascist, pentru care „să nu existe lupta de clasă”, și în care să intre și patronii (*Scînteia*, nr. 41 din 31 octombrie 1945). La întreprinderea textilă Găvana din județul Argeș (Arhiva Centrală a Instit. de ist. a partidului, fond. 1, dosar 10, f. 173), la exploatarea întreprinderii Mica (Arhiva C.C.S., Raport din 4 ianuarie 1945 al Comisiei de Organizare al Sindicatelor Zlatna), patronii au încercat fără succes să organizeze „sindicate” naționaliste galbene care „să nu facă politică”.

pîndu-și forțele în jurul partidului național țărănesc, încearcă să ridice muncitorii împotriva conducătorilor sindicali pe care ei înșiși i-au ales ¹. La S.T.B., la Malaxa (aici prin atacuri înarmate și folosind unele slăbiciuni ale comitetului de întreprindere), partidele reacționare au încercat să impună formarea unor comitete de întreprindere formate din legionari și alți agenți ai reacțiunii ². Acțiunea unită a muncitorilor mobilizați de comuniști a provocat eșecul lamentabil al acestor încercări; comitetele de întreprindere au rămas mai departe citadele ale unității clasei muncitoare în lupta contra reacțiunii. Se poate aprecia că pînă la generalizarea comitetelor F.U.M. pe întreprinderi în aprilie—iunie 1945, și chiar după aceea, acolo unde comitetele F.U.M. au funcționat în mod defectuos — comitetele sindicale de întreprindere au constituit principalele organe de jos ale frontului unic muncitoresc ³. Rolul dobîndit de comitetele de întreprindere în mișcarea muncitorească era o nouă confirmare a justetei tacticii Partidului Comunist, — care încă din anii ilegalității, și în special după Congresul al V-lea — subliniasse în nenumărate rînduri însemnătatea creerii comitetelor de întreprindere ca organe ale luptei *unite* a clasei muncitoare.

★

În perioada 23 August 1944—6 Martie 1945, unitatea între partidele comunist și social-democrat s-a întărit în lupta condusă de comuniști împotriva guvernelor cu majoritate reacționară, pentru un guvern democratic. După victoria insurecției armate, în sinul partidului social-democrat s-a întărit tendința spre ruptura hotărîtă cu politica de colaborare cu burghezia reacționară, s-a întărit aripa care dorea o apropiere strînsă de Partidul Comunist. În septembrie 1944, cînd sarcinile cu caracter *antifascist, antiimperialist*, precumpănneau asupra tuturor celorlalte sarcini ale revoluției populare, se formează Grupul Patriotic Antihitlerist. Ținînd seama de acest fapt în primele zile ale lunii septembrie, Partidul Comunist ia inițiativa creerii Grupului Patriotic Antihitlerist. Grupul Patriotic Antihitlerist ia ființă în 6 septembrie 1944, cuprinzînd pe lîngă partide și organizații care formaseră în 1943 Frontul Patriotic Antihitlerist (Partidul Comunist Român, Uniunea Patrioților, Frontul Plugarilor, Partidul socialist-țărănesc) și Partidul social-democrat ⁴. Grupul patriotic antihitlerist, își propunea să lupte pentru realizarea unui „Front Patriotic Național Unic” care să asigure eliberarea nordului Ardealului, înlăturarea deplină a fasciștilor din aparatul de stat și din viața publică, respectarea libertăților democratice. Potrivit condițiilor din acea perioadă imediat următoare insurecției, — cînd nici măcar nu era încheiat armistițiul cu U.R.S.S. și nu se terminase eliberarea teritoriului național — platforma Grupului Patriotic Antihitlerist se baza pe linia frontului unic național.

¹ *Scînteia*, nr. 97 din 30 decembrie 1944.,

² *Scînteia* din 23 și 26 februarie 1945; *Carnetul activistului*, nr. 18 din februarie 1946, p. 48—49.

³ În unele locuri — de exemplu la Calan — formarea comitetelor de întreprindere a fost precedată de formarea comitetelor de inițiativă (Arhiva Centrală a Inst. de istorie a partidului, fond 1, dos. 10, f. 128).

⁴ *România liberă*, nr. 33, din 17 septembrie 1944.

În cursul lunii septembrie, în diferite locuri inclusiv la sate, s-au format comitete și grupe patriotice antihitleriste ¹. În orașe, ca de pildă, la Brăila, organizația de partid a luat inițiativa convocării unei mari adunări a frontului unic muncitoresc la care au luat cuvîntul reprezentanți ai ambelor partide și la care cetățenii au aprobat o moțiune în sprijinul frontului unic național patriotic ². Dar în câteva săptămîni de revoluție s-au succedat mai multe cotituri decît în ani întregi de evoluție pașnică.

La o lună după victoria insurecției de la 23 August faptele arătau că însăși sarcinile *antifasciste*, *antiimperialiste*, ale revoluției populare (nimicirea resturilor fasciste din viața socială și politică a țării, eliberarea nordului Ardealului, participarea alături de Armata Sovietică la războiul antihitlerist) nu puteau fi rezolvate fără înfăptuirea unor transformări a relațiilor de producție, fără lichidarea resturilor feudale din viața social-economică a țării. Faptele arătau că înlăturarea de la putere a principalelor forțe ale burgheziei și moșierimii grupate în jurul partidelor lui Maniu și Brătianu era o condiție absolut necesară pentru deplina lichidare a resturilor rînduielilor și organizațiilor fasciste și pentru mobilizarea tuturor resurselor țării în războiul antihitlerist. Pe de altă parte, victoria insurecției armate dăduse un nou și uriaș avînt năzuințelor revoluționare ale oamenilor muncii care vedeau în răsturnarea dictaturii fasciste doar un prim pas pe calea transformării întregii orînduiri sociale în interesul maselor populare. În aceste condiții, trecerea la lupta imediată pentru lichidarea resturilor feudale era necesară pentru a da o lovitură zdrobitoare reacțiunii, pentru a asigura alianța proletariatului cu masele de bază ale țărănimii, pentru a instaura o putere populară capabilă să desăvîrșească revoluția burghezo-democratică și să pregătească trecerea la revoluția socialistă. Călăuzit de interesele generale ale luptei de eliberare a proletariatului, și potrivit cu împrejurările istorice date, Partidul Comunist Român a prezentat în fața întregii țări, în 25 septembrie 1944, proiectul de platformă a Frontului Național-Democrat. Acest proiect era un program al luptei consecvente împotriva hitlerismului și a resturilor fasciste din interior, pentru deplina eliberare a teritoriului național și pentru alianța strînsă cu Uniunea Sovietică, un program de luptă pentru instaurarea unor largi libertăți democratice pentru masele populare, un program de luptă pentru lichidarea moșierimii ca clasă pentru ridicarea nivelului de trai al clasei muncitoare. Proiectul de platformă a F.N.D. reprezenta de fapt un program revoluționar, un program al desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice ³.

Partidul Comunist Român a desfășurat într-un timp scurt o muncă politică de explicare și popularizare a proiectului de platformă care a fost repede înșușit de mase deoarece cuprindea revendicările vitale.

¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului fond. 1, dos. 10, f. 22.

² Ibidem, dos. 380, f. 64. Cf. *Scînteia*, nr. 12, din 2 octombrie 1944.

³ Măsura naționalizării principalelor bănci și a cartelurilor din industria de bază, precizată în proiectul de platformă nu avea un caracter socialist (Se știe că naționalizările au un caracter socialist numai în condițiile trecerii întregii puteri în mîinile clasei muncitoare). Această măsură nu a mai fost inclusă în programul de guvernare al F.N.D., ceca ce a înlesnit folosirea rezervelor indirecte — ca de exemplu gruparea burgheză a lui Tătărescu — în lupta împotriva principalelor forțe ale burgheziei și moșierimii.

Proiectul de platformă a trezit entuziasmul maselor muncitoare. Social-democrații de stînga au primit în mod favorabil acest proiect. Încă înainte de a se anunța o hotărîre oficială a Partidului social-democrat, în fabrici au avut loc numeroase adunări, pregătite de organizațiile de partid, adunări la care muncitorii, atît comuniștii, cît și muncitorii social-democrați, și fără partid, și-au însușit proiectul de platformă propus de P.C.R.¹ Social-democrații de dreapta au încercat să pună piedici creării unui larg front democratic de luptă, să îlesnească menținerea guvernelor cu majoritate reacționară². Reformei agrare preconizate de Partidul Comunist, social-democrații de dreapta îi opuneau lozinci demagogice cu scopul de a zădărnici confiscarea pămînturilor moșierești³. Dar liderii social-democrați de dreapta erau nevoiți să țină seama că muncitorii social-democrați ca și muncitorii fără de partid, mobilizați de comuniști în cadrul adunărilor pe întreprinderi, aprobau în mod public platforma. Sub presiunea muncitorilor social-democrați care își însușiseră sau erau pe cale de a-și însuși proiectul de platformă propus de P.C.R., liderii social-democrați de dreapta nu au îndrăznit să se opună în mod public adoptării proiectului de platformă al F.N.D. După consfătuiri între reprezentanții celor două partide⁴, la 2 octombrie 1944 a avut loc ședința comună a delegației C.C. al P.C.R. condusă de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej și a delegației C.C. al P.S.D. alcătuită aproape exclusiv din reprezentanți ai stîngii social-democrate⁵. La această ședință au fost adoptate o serie de hotărîri extrem de importante, consfințite printr-o rezoluție. Rezoluția oglindea faptul că între Partidul Comunist din România și Partidul social-democrat se stabilise o înțelegere pe baze principiale nu numai în ce privește sarcinile imediate de luptă contra hitlerismului și resturilor fasciste din țară, dar și în ce privește sarcinile de perspectivă ale proletariatului pe linia proiectului de platformă propus de Partidul Comunist. Rezoluția sublinia

¹ *Scnteia*, nr. 13, din 3 octombrie 1944 și nr. 14, din 4 octombrie 1944. Înainte de 2 octombrie 1944, organizația Partidului Comunist din Brașov a convocat o adunare a muncitorilor din oraș și din împrejurimi, la care s-a decis aderarea la platformă.

² Împotrivindu-se organizării unui front larg al tuturor forțelor democratice, Titel Petrescu căuta să sugereze în comentariile publicate în presă cu privire la proiectul de platformă, că gruparea laolaltă a „prea multe” organizații ar fi dăunătoare. În schimb el propunea convocarea unei „Adunări consultative” formate în mod egal din reprezentanții partidelor liberal, național-tărănist, social-democrat și comunist (*Libertatea*, nr. 34, din 30 septembrie 1944). Propunerea lui Titel Petrescu privind „Adunarea consultativă” a fost inclusă în scrisoarea din 29 IX 1944 a C.C. al P.S.D. către C.C. al P.C.R. (Vezi *Libertatea*, nr. 35, din 1 octombrie 1944) — Adunarea propusă de social-democrații de dreapta prin modul ei de alcătuire ar fi constituit un instrument și un paravan pentru încercările reacțiunii de a se menține la putere în cadrul guvernelor așa-zise „de colaborare”, cu majoritate reacționară.

³ Social-democrații de dreapta au opus prevederii proiectului de platformă cu privire la reforma agrară, lozinka demagogică a exproprierii tuturor suprafețelor de pămînt lucrate prin muncă străină (*Ibidem*). Caracterul demagogic al acestei propuneri se vede și din aceea că social-democrații de dreapta, prin liderul lor Titel Petrescu, susțineau că exproprierea trebuie condiționată de o „despăgubire justă și prealabilă” (*Libertatea*, nr. 1, din 12 septembrie 1944). Lozinka exproprierii cu „despăgubire prealabilă a întregului pămînt lucrat prin muncă străină” ar fi însemnat amînarea fără termen a reformei agrare, căci în condițiile de atunci era imposibil să se asigure mijloacele financiare pentru „despăgubirea prealabilă” a proprietarilor pămîntului lucrat prin muncă străină.

⁴ *Tribuna poporului* din 27 septembrie 1944.

⁵ *Scnteia*, nr. 16 din 17 octombrie 1944.

sarcina oamenilor muncii de a lupta pentru o *democrație de tip nou* care să promoveze în practică interesele oamenilor muncii, precizînd că desăvîrșirea unității de acțiune este necesară pentru „apărarea intereselor muncitorimii și ale întregului popor prin înfăptuirea unei reale democrații progresiste”¹. Rezoluția arăta că Frontul unic muncitoresc trebuie să se bazeze pe o *platformă de luptă comună* și că prin introducerea unor mici *adăugiri*² — proiectul de platformă a F.N.D. propus de către Partidul Comunist Român devine *platforma frontului unic muncitoresc*.

Platforma prezentată de Partidul Comunist constituia de fapt, așa cum s-a mai subliniat, un program măreț de desăvîrșire a revoluției burghezo-democratice sub conducerea clasei muncitoare. Însușirea acestei platforme de către social-democrații de stînga și ca urmare a acțiunii lor de către însuși Partidul social-democrat, însemna că social-democrații de stînga, datorită muncii de clarificare politică și ideologică desfășurată de Partidul Comunist s-au apropiat de comuniști nu numai în probleme tactice sau probleme politice de interes imediat. Adoptarea de către P.S.D. a proiectului de platformă, însemna că social-democrații de stînga s-au apropiat *de fapt* de poziția comuniștilor într-o problemă strategică și ideologică de cea mai mare însemnătate — în problema perspectivelor, a căilor de dezvoltare a revoluției în țara noastră.³ Desigur în acea vreme, principiile teoretice care stăteau la baza platformei Frontului unic muncitoresc elaborată de comuniști erau departe de a fi clare tuturor militanților Partidului social-democrat sau muncitorilor care urmau acest partid. Acțiunea comună pentru înfăptuirea acestei platforme trebuia însă în mod inevitabil să înlesnească înțelegerea și însușirea acestor principii — principiile Partidului Comunist, principiile învățaturii marxist-leniniste — de către muncitorii social-democrați.

Pentru a se asigura în mod efectiv strînsa unitate de acțiune a clasei muncitoare, rezoluția din 2 octombrie 1944 indica o măsură de cea mai mare însemnătate: înființarea unui organ comun permanent al celor două partide — Comitetul Central al frontului unic muncitoresc — precum și înființarea comitetelor locale ale F.U.M. acolo unde existau organizații ale celor două partide⁴. Trebuie arătat că încă înaintea adoptării și publicării acestei rezoluții, organizațiile locale ale Partidului Comunist Român s-au adresat organizațiilor locale ale Partidului social-democrat cu propuneri de a se înființa comitete pentru coordonarea acțiunilor comune⁵. Acum, hotărîrea organelor centrale ale celor două partide privind constituirea unor organe permanente ale frontului unic muncitoresc și în special constituirea unor organe locale de front unic muncitoresc —

¹ *Scnteia*, nr. 16 din 17 octombrie 1944.

² Micile adăugiri introduse în proiectul de platformă al P.C.R. priveau măsurile pentru combaterea speculei.

³ Referindu-se la sarcinile frontului unic muncitoresc în prima etapă a revoluției populare, tovarășul Alexandru Moghioroș, cu prilejul prelucrării hotărîrilor plenarei din ianuarie 1946 a C.C. al P.C.R. în fața activului de partid a regionalei Banat, preciza: „Frontul unic muncitoresc este o forță care ajută la desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice” (Arhiva centrală a Institutului de istorie a part., fond 1, dosar 385, f. 52).

⁴ *Scnteia*, nr. 16 din 17 octombrie 1944.

⁵ Vezi rapoarte cu privire la astfel de propuneri ale organizațiilor din jud. Brașov și Hunedoara la Arh. Centr. a Inst. de ist. a partidului, fond. 1, dos. 10, fil. 96 și 114.

reflecta consolidarea frontului unic și în același timp crea noi posibilități pentru întărirea unității de acțiune în *practică*, — în lupta pentru înfăptuirea transformărilor revoluționare prevăzute în platformă. Hotărârile consfătuirii din 2 octombrie 1944 au însemnat prin aceasta un mare pas pe drumul unității de acțiune a clasei muncitoare. Însușirea de către P.S.D. a proiectului de platformă elaborat de P.C.R. a fost urmată imediat de constituirea pe baza aceleiași platforme a Frontului național democrat și de un uriaș val de demonstrații și alte acțiuni populare pentru instaurarea unui guvern de F.N.D.

Social-democrații de dreapta au sabotat lupta pentru un guvern democratic¹ — dar manevrele lor au fost zadarnice. Pe baza propunerilor comuniștilor, în cursul lunii octombrie 1944 au fost constituite comitete de front unic ale organizațiilor regionale și județene ale celor două partide. În 15 octombrie, de pildă, a fost constituit comitetul de F. U. M. la Galați². În procesul verbal de constituire a frontului unic muncitoresc în regiunea Cluj se arată că organizațiile regionale ale celor două partide „s-au declarat de comun acord cu propunerea de a se crea Frontul unic muncitoresc pe baza platformei propuse de Partidul Comunist”³. În cursul lunii noiembrie 1944 comitetele de F.U.M. din regionala Banat, pentru a lua alt exemplu, erau deja constituite și rezolvau dificultățile și diferențele provocate de social-democrații de dreapta⁴. Chiar și acolo unde nu existau comitete de front unic⁵ — aveau loc consfătuiri între membrii celor două partide⁶. Comitetele de F.U.M. au înlesnit dezvoltarea muncii comuniștilor „de la om la om” pentru clarificarea muncitorilor social-democrați, au contribuit la întărirea și dezvoltarea aripii de stînga din

¹ După căderea primului guvern Sănătescu, — conducătorul social-democraților de dreapta C. Titel Petrescu, a refuzat să intre în noul guvern pentru a susține politica de front național-democratic (*Scinteia*, nr. 496, din 7 aprilie 1946) și, cu toate că se anunțase intrarea lui în Consiliul F.N.D., a refuzat să facă parte din acest organ de coordonare a luptei pentru un guvern democratic (ibidem) la care participau social-democrații de stînga. În timp ce la numeroasele întruniri din octombrie 1944 — martie 1945, social-democrații de stînga Ștefan Voitec, Lotar Rădăceanu cereau instaurarea unui guvern F.N.D., — liderul social-democraților de dreapta nu s-a pronunțat niciodată pentru un astfel de guvern și a refuzat să sprijine o serie de acțiuni ale social-democraților de stînga pe linia luptei pentru un guvern democratic (*Ardealul*, din 18 și 24 februarie 1946). El a luat o serie de atitudini opuse liniei F.N.D., împotrivindu-se epurării radicale a elementelor fasciste din viața publică (*Libertatea* din 12 ianuarie 1945) aprobînd vînzarea aurului Băncii Naționale către speculanți, decisi de ministrul de finanțe liberal sub paravanul unui împrumut de stat (*Libertatea* din 15 ianuarie 1945). Cîteva zile înaintea înlăturării guvernului Rădescu, Titel Petrescu cerea într-un interviu dat presei burgheze, menținerea „guvernului de colaborare” adică a guvernelor cu majoritate reacționară (*Semnalul* din 18 februarie 1945). Pe această linie, conducătorul social-democraților de dreapta a dus negocieri cu Rădescu și a întreprins o serie de manevre pentru menținerea la putere a guvernelor cu majoritate reacționară (*Ardealul* din 17 februarie 1945). Despre această politică de „împăciuire” cu reacțiunea dusă de unii social-democrați se vorbea și în *Libertatea* din 28 februarie 1945.

² Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, dos. 10, f. 187.

³ Ibidem, f. 138—139.

⁴ Ibidem, dos. 380, f. 118. Cf. dosar 10, f. 202 și dos. 40, f. 1—3.

⁵ Imediat după 23 August 1944 și la începutul anului 1945, constituirile comitetelor de F.U.M. în foarte multe locuri nu se puteau face din cauză că nu existau organizații social-democrate. Ibidem, dos. 10, f. 51; dos. 40, f. 11, dos. 486, f. 11.

⁶ Ibidem, dos. 10, f. 20.

Partidul social-democrat. Ca urmare a muncii politice desfășurate de comuniști, încă din această perioadă, unii reprezentanți ai P.S.D. în comitetele de front unic — de exemplu la Timișoara — se pronunțau pentru formarea partidului unic pe baza principialității de clasă¹. Întărirea aripii de stînga din Partidul social-democrat, largile acțiuni comune desfășurate de muncitorii social-democrați și fără de partid, împreună și sub conducerea Partidului Comunist, s-au resimțit la ședința din 1 decembrie a Sfatului Partidului social-democrat care adoptă o rezoluție în favoarea unității cu comuniștii².

O altă rezoluție propusă de un grup de 40 de delegați și care oglindea procesul clarificării ideologice a socialiștilor de stînga, arăta că Partidul social-democrat s-a abătut în trecut de la lupta pentru interesele clasei muncitoare, că vechile metode trebuie schimbate prin efectuarea unei cotituri hotărîte spre stînga, potrivit cu năzuințele muncitorilor³.

Folosind întărirea aripii de stînga din Partidul social-democrat, comuniștii, acționînd în strînsă unitate cu muncitorii social-democrați⁴, au mobilizat proletariatul și întregul popor în lupta contra guvernelor cu majoritate reacționară. Sprijinindu-se pe comitetele de întreprindere, comitetele de front unic, Partidul Comunist a mobilizat întreaga clasă muncitoare la uriașe demonstrații de masă pentru un guvern al Frontului național democrat⁵, la acțiunile pentru instaurarea unor primari și prefecți democrați, pentru ridicarea țărănimii în lupta pentru reforma agrară.

¹ Arhiva Centrală a Inst. ist. a partidului, dos. 10, p. 20.

² *Libertatea*, nr. 105, din 14 decembrie 1915.

³ În rezoluția propusă viitorului congres al P.S.D. care ținea seamă de cotitura produsă în starea de spirit a muncitorilor social-democrați, dornici să rupă cu metodele reformiste, se spunea că „Într-o vreme, o parte din social-democrația de la noi și din alte țări se abătuse de la misiunea ei, săvîrșise greșeli tactice care înstrăinase încrederea și simpatia proletariatului...”. În rezoluție se afirma în continuare că „transformarea radicală a societății nu mai poate fi concepută prin mijloacele de altădată. În slujba muncitorilor, locul nostru nu poate fi decît la stînga; cu muncitorii și pentru muncitori” (*Libertatea*-din 15 decembrie 1945).

⁴ Comuniștii au ajutat pe social-democrații de stînga în lupta pentru zdrobirea încercărilor de revenire în viața politică a liderilor social-democrați de dreapta excluși din P.S.D. În 1938, dar care mai păstrau legături cu social-democrații de dreapta rămași în P.S.D. Partidele burgheze au proiectat în primele zile ale lunii decembrie 1944 numirea lui I. Fluieraș ca ministru al muncii (*Semnalul* din 6 decembrie 1944 și *Scnteia*, nr. 96, din 28 decembrie 1945). Acest proiect n-a putut fi realizat dar grupul condus de Fluieraș a încercat să formeze syndicate proprii cu ajutorul aparatului de stat și s-a adresat Partidului social-democrat cu cererea de a părăsi politica Frontului unic și a Frontului-național democrat (*Libertatea*, nr. 116, din 30 decembrie 1944. Cf. *Scnteia*, nr. 96 din 28 decembrie 1944). În 28 decembrie, organul central al P.C.R. chema la luptă pentru zdrobirea politică a grupului lui Fluieraș (*Scnteia*, nr. 96, din 28 decembrie 1944) — iar a doua zi C.C. al P.S.D. publica un comunicat prin care înfieră încercările social-democraților de dreapta excluși din P.S.D. încă din 1938, de a sparge F.U.M. și F.N.D. (*Libertatea*, nr. 115, din 29 decembrie 1944). În zilele următoare, conducători ai social-democraților de stînga au publicat articole de denascare a lui Fluieraș și acoliților săi (*Libertatea*, nr. 117, din 31 decembrie 1944). Încercarea grupului lui Fluieraș de a reveni în viața politică a fost zdrobită.

⁵ Acolo de pildă unde conducătorii de dreapta ai organizațiilor social-democrate locale au refuzat sub un motiv sau altul să participe la acțiunile pentru instaurarea unor primari și prefecți democrați — sau la demonstrațiile convocate de organizațiile democratice — ca la Timișoara, Arad, Ploiești, în Valea Jiului etc., comuniștii au acționat împreună cu social-democrații de stînga, au mobilizat muncitorii social-democrați și fără de partid peste capul liderilor de dreapta, au convins pe reprezentanții social-democraților de stînga să ia cuvîntul

„În decurs de câteva luni după 23 August, — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — partidul a reușit să cîștige de fapt majoritatea poporului, să făurească un larg front democratic, care cuprindea pe muncitori, țărani, intelectuali, păturile mijlocii de la orașe, masele de femei și tineret, oamenii muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare”¹. Forța muncitorimii unite, care unea în jurul ei masele largi populare a dus la înfrîngerea provocărilor sîngeroase ale reacțiunii, la instaurarea puterii populare.

Pe baza propriei lor experiențe masele muncitorești s-au putut convinge că unitatea de acțiune a muncitorilor comuniști, social-democrați și fără de partid, sub conducerea Partidului Comunist, asigură unirea întregului popor în jurul proletariatului și sub conducerea proletariatului, asigură victoriile împotriva clasei muncitoare în lupta contra burgheziei. Victoria de la 6 Martie 1945 n-a fost numai o victorie în bătălia pentru putere — ea a fost și o victorie a luptei pentru întărirea unității revoluționare a clasei muncitoare.

★

După cum se știe, în prima etapă a revoluției populare, puterea instaurată la 6 Martie 1945 a îndeplinit, sub conducerea Partidului Comunist Român, sarcinile dictaturii proletariatului și țărănimii. Frontul unic muncitoresc a reprezentat în această perioadă garanția trăiniciea puterii populare. Înfăptuirile istorice ale noii puteri au fost obținute datorită luptei unite a clasei muncitoare condusă de comuniști. Măsurile inițiate pe linie de stat de Partidul Comunist — care avea rolul hotărîtor în guvern — erau luate în înțelegere și cu sprijinul social-democraților de stînga ai căror conducători participau și în guvern. Acțiunea unită în cadrul guvernului de dictatură a proletariatului și a țărănimii arăta că social-democrații de stînga s-au apropiat și acționau alături de comuniști în problema fundamentală a revoluției — problema puterii de stat și a sarcinilor ei.

Imediat după instaurarea puterii populare, Partidul Comunist a mobilizat clasa muncitoare pentru a ajuta țărănimii să aplice legea de reformă agrară care asigura lichidarea moșierimii ca clasă și înlăturarea resturilor feudale din agricultură. Trimiterea muncitorilor la țară pentru a îndruma țărănimea în înfăptuirea reformei agrare s-a efectuat potrivit indicațiilor C.C. al P.C.R., sub conducerea organizațiilor de partid, pe

la aceste manifestații pentru a sprijini lupta contra forțelor reacționare; social-democrații de dreapta au rămas astfel izolați (Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului, fond 1, dos. 10, f. 86—87; 113; 115; dos. 40, f. 1—3, 10; dos. 10, f. 115). Trebuie reamintit că și la București, așa cum reiese din studierea atentă a presei, liderii de dreapta ai P.S.D., ca de exemplu Titel Petrescu, nu au luat cuvîntul niciodată la mitinguri pentru a cere instaurarea unui guvern democratic. Comuniștii au organizat totuși în Capitală uriașe demonstrații de masă, la care muncitorii social-democrați au participat alături de muncitorii comuniști și fără de partid și la care social-democrații de stînga luau parte activă, pronunțîndu-se pentru un guvern democratic.

¹ Expunere făcută de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist* la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale, în *Scnteia*, 23 August 1959, p. 1,

baza frontului unic muncitoresc, în cadrul și cu acordul sindicatelor¹. Comitetul Central al Partidului Comunist Român a arătat că pentru aplicarea cu succes a reformei agrare este necesar ca muncitorii să ajute țărănimea nu numai la confiscarea și împărțirea pământului moșieresc, dar și la *însămânțarea întregii suprafețe arabile a țării*². Într-adevăr, reforma agrară a fost realizată de masele de bază ale țărănimii sub conducerea și cu ajutorul direct al echipelor de muncitori comuniști, social-democrați și fără de partid, trimiși la țară pe linia sindicatelor. Aceste echipe au cuprins zeci de mii de oameni³. Numai organizația regională Banat a P.C.R. a organizat în martie — iulie 1945, trimiterea la țară, pentru ajutorarea țărănimii în problema reformei agrare și a muncilor agricole 54 069 muncitori⁴. Trimiterea în masă a muncitorilor la țară pentru a ajuta pe țărani și înfăptuirea cu succes a reformei agrare a constituit nu numai un moment istoric în lupta pentru înfăptuirea alianței proletariatului cu țărănimea sub conducerea partidului. Ea a constituit totodată un moment însemnat pentru consolidarea unității clasei muncitoare pe temeiul propriei experiențe care a confirmat încă o dată justetea politicii comuniștilor într-o problemă esențială a revoluției: problema țărănească. Ca și rezolvarea problemei agrare toate celelalte realizări ale puterii populare în cele mai variate domenii (amintim doar restabilirea administrației românești în nordul Ardealului, participarea la zdrobirea militară a hitlerismului, instaurarea celor mai largi libertăți democratice pentru masele oamenilor muncii, promovarea unei politici externe de strînsă prietenie cu Uniunea Sovietică) au reprezentat totodată jaloane pe drumul unității clasei muncitoare care se convingea pe baza faptelor că unirea în jurul comuniștilor și a ideilor lor corespunde intereselor vitale ale muncitorilor, este condiția victoriei în lupta de eliberare socială și națională a proletariatului și a întregului popor.

★

Partidul Comunist a arătat poporului că o dată războiul terminat, sarcina imediată și principală era refacerea economică a țării, în vederea ridicării nivelului de trai al maselor. Lupta pentru refacerea economică făcea atunci parte integrantă din lupta politică pentru rezolvarea problemei fundamentale a revoluției: problema puterii. Refacerea economică și prin aceasta îmbunătățirea situației oamenilor muncii trebuia să aibă o însemnătate hotărîtoare în desfășurarea bătăliei pentru consolidarea noii puteri. Redresarea economică a țării trebuia să smulgă din

¹ O circulară a C.C. al P.C.R. de la începutul lunii aprilie 1945 arăta că „C.C. al P.C.R. a hotărît ca organizațiile de partid să trimită la sate echipe de muncitori în înțelegere și în cadrul sindicatelor, (respectiv a organizațiilor din întreprinderi) ținînd seama de experiența tovarășilor care au luat parte la campania de reformă agrară” (Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, fond 1, dos. 380, f. 2—3).

² Ibidem, f. 1.

³ G. Apostol, *Sindicatele din R.P.R. în lupta pentru construirea socialismului*, în 50 de ani de la crearea Comisiei Generale a Sindicatelor din România, București, 1956, p. 36.

⁴ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, fond 1, dos. 40, f. 19. Rapoarte din iunie și iulie 1945 privind trimiterea de echipe la țară de către organizațiile de partid din Moldova și din Cluj se află la loc. cit., dos. 27, f. 40 și dos. 21, f. 13.

mîinile burgheziei principala ei armă politică — trebuia să zădărnicească încercările reacţiunii de a folosi greutăţile economice provocate de război şi de secetă, de specula şi sabotajul capitaliştilor, pentru a provoca nemulţumirea maselor populare şi a le ridica împotriva puterii populare.

Partidul Comunist a arătat oamenilor muncii că refacerea economică era posibilă numai prin eforturi maxime pentru folosirea resurselor interne ale ţării, prin acceptarea unor privaţiuni şi sacrificii grele, dar temporare, cu scopul de a deschide poporului nostru un viitor luminos¹. În condiţiile unor neîncchipuite greutăţi economice şi a luptei îndârjite cu forţele reacţionare, s-a întărit organizarea şi unitatea clasei muncitoare. A crescut în primul rînd influenţa politică şi forţa numerică şi organiza-torică a Partidului Comunist. Creşterea şi întărirea partidului de avan-gardă „*cea mai înaltă formă a unirii de clasă a proletarilor*”² — era prin-cipalul izvor al forţei unităţii muncitoreşti.

S-a întărit unitatea clasei muncitoare în sînul sindicatelor unite. Faţă de 560 mii în ianuarie 1945 numărul membrilor de sindicat a crescut la circa un milion în aprilie 1945³ şi la 1 300 000 în august 1945.⁴ Creşterea sindicatelor s-a desfăşurat în condiţiile luptei neîntrerupte cu patronii pentru respectarea drepturilor muncitorilor înscrise în legile promulgate de guvern şi în contractele colective. Departe de a se mărgini la proble-mele îngust profesionale, syndicatele participau în mod activ la lupta pentru refacerea economică, pentru sprijinirea puterii populare. Creş-terea furtunoasă a sindicatelor era prin aceasta un indiciu al întăririi coeziunii, al dezvoltării conştiinţei şi activităţii politice ale celor mai largi pături muncitoreşti.

În acest timp a crescut şi numărul membrilor partidului social-democrat; muncitorii intraţi în acest partid constituiau baza socială a aripilor de stînga a social-democraţiei, sprijineau eforturile comuniştilor de a întări unitatea clasei muncitoare. Muncitorii membri ai Partidului social-democrat erau însufleţiţi de spiritul unităţii cu comuniştii, parti-cipau la lupta condusă de Partidul Comunist Român pentru consolidarea şi dezvoltarea regimului democrat-popular. O dată cu procesul apropierii social-democraţilor de stînga de poziţia revoluţionară a comuniştilor, — proces care progresa mulţumită muncii de clarificare politică desfăşurată de Partidul Comunist Român, — s-a desfăşurat un proces opus de acti-vizare în sînul Partidului social-democrat a elementelor social-demo-crate de dreapta. Înlăturate de la putere, principalele forţe politice ale burgheziei şi moşierimii încercau să folosească în scopurile lor reacţio-nare Partidul social-democrat, punîndu-şi speranţele în social-demo-craţiei de dreapta de la care aşteptau spargerea Frontului unic munci-

¹ La 1 mai 1945, în editorialul *Greutăţile trebuie învinse*, publicat în organul C.C. al P.C.R., *Scînteia*, se spunea: „este vorba de ales între o nouă întrecere între preţuri şi salarii care duce la inflaţie şi la haos economic, şi între o muncă încordată pentru o producţie pe o scară mărită a mărfurilor şi la organizarea cooperativelor şi economatelor de aprovizionare. Muncitorimea n-a stat la îndoială şi a ales această de-a doua cale, calea sacrificiilor momen-tane, e drept, dar singura justă şi care va duce la rezultate pozitive”.

² Lenin, *Opere*, vol. 31, Bucureşti, 1956, p. 33.

³ *Scînteia*, număr special pentru 1 Mai 1945.

⁴ *Scînteia* nr. 316 din 2 septembrie 1945.

toresc. În această perioadă principalul sprijin politic al social-democraților de dreapta îl formau în primul rînd elementele neproletare¹ mic burgheze, chiaburești² și burgheze³ pătrunse în acest partid, elementele reacționare — foștii hitleriști, antonescieni, legionari⁴, maniști⁵ sau din alte partide burgheze⁶ intrate în acest partid — înainte și mai ales după 6 Martie 1945 — pentru a scăpa de răspunderile trecutului și pentru a avea un paravan în spatele căruia să-și continue activitatea antipopulară⁷. Chiar și organele de presă oficiale ale Partidului social-democrat vorbeau despre afluxul în acest partid a elementelor reacționare⁸. (Trebuie subliniat că aceste fapte arată că poziția comuniștilor, care subliniau că excluderea elementelor reacționare era o condiție pentru făurirea partidului unic muncitoresc pe baze revoluționare, era absolut îndreptățită).

Sprijinul social-politic al social-democrației de dreapta îl mai formau elementele chiaburești sau mic burgheze (mici patroni etc.) intrate în fabrici în timpul războiului pentru a obține „mobilizarea pe loc”⁹ unele elemente din fabrici corupte de patroni sau de politicienii burghezi, elementele fasciste din fabrici încă nedemascate etc.

¹ Un material de sinteză redactat de secția organizatorică a C.C. al P.C.R. în cursul lunii decembrie 1945 arată că în timp ce muncitorii din Partidul social-democrat sprijină aripa stîngă a partidului, — social-democrații de dreapta sînt sprijiniți de elemente neproletare nou intrate în P. S. D. (Ibidem, dos. 380, f. 49).

² În Banat de pildă, au intrat în P.S.D. numeroși chiaburi, în special chiaburi germani hitleriști a căror apărare o luau social-democrații de dreapta (Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, fond. 21, dos. 125, f. 111, 228, 238).

³ Încă înainte de 23 August 1944 în P.S.D. au început să intre negustori și patroni care făceau agitație reacționară (Ibidem, fond. 1, dos. 10, f. 32). În cadrul P.S.D. funcționa în mod oficial „gruparea industriașilor social-democrați” și „gruparea comercianților social-democrați”.

⁴ Cu privire la intrarea încurajată de social-democrații de dreapta a legionarilor și altor fasciști în P.S.D. vezi Arhiva centrală a Inst. de ist. a partidului, fond. 2, dos. 125, f. 111, dos. 10, f. 70, 112, 136; dos. 27, f. 71, 90; dos. 33, f. 67; dos. 40, f. 31, 44, 283; dos. 125, f. 111; dos. 380, f. 119; dos. 385, f. 121.

⁵ La 22 martie 1945 *Libertatea* anunța că în județul Ilfov, în numeroase comune, organizațiile maniste au trecut în bloc la P.S.D. Cu privire la intrarea în mare număr a maniștilor în P.S.D., la Reșița și în împrejurimi, cf. Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, fond. 2, dos. 125, f. 3.

⁶ Încă de la 22 iunie 1944, conducătorii partidului radical-tărănesc (iunianist) au iscălit fuziunea acestui partid cu Partidul social-democrat (vezi actul de fuziune între P.S.D. și P.N.T. în *Libertatea*, nr. 3, din 29 august 1944. Cf. *Almanahul socialist* din 1946, p. 77).

⁷ La congresul din octombrie 1947 al Partidului social-democrat raportul secretariatului arăta că muncitorii formează 27,65% din numărul membrilor P.S.D. (*Libertatea*, nr. 429, din 10 octombrie 1947).

⁸ În revista teoretică a P.S.D. se arăta că „elementele neproletare care au venit în număr așa de mare în partid, n-au făcut-o însă, fiindcă în noaptea de 23 August și-au schimbat concepțiile subit, ci o mare parte dintre ei au căutat numai un ascunziș sigur... „O mare parte dintre acei veniți la noi n-au căutat conducerea noastră politică, ci apărarea lor însăși prin sediile noastre”... În continuare se vorbea despre „reacționari și elemente dușmănoase partidului, care au servit prin origina sau concepția lor mai mult sau mai puțin fascismul român și care s-au introdus și se ascund în partidul nostru” (*Viitorul social*, an, II, seria IV, nr. 7—8—9 din iulie-august-septembrie 1947, p. 74—75).

⁹ La Reșița și în centrele industriale lucrau numeroși chiaburi (inclusiv în posturi cheie ca la furnale) care sprijineau reacțiunea și sabotau producția (A.C.I.P., fond 2, dos. 125, f. 71—72).

Conducătorii social-democrați de dreapta continuând vechea politică de colaborare cu burghezia reacționară, au căutat să submineze guvernul democratic și baza lui — unitatea clasei muncitoare. După ce în primele săptămâni de după 6 Martie 1945 au adoptat atitudine de vădită „rezervă”, adică de refuz de a sprijini guvernul democratic¹, social-democrații de dreapta trec, în iunie-iulie 1945, la cererea de a se înlocui guvernul de concentrare democratică²; atunci când regele în complicitate cu cercurile imperialiste străine „întreține raporturile” cu guvernul democratic (august 1945—1 ianuarie 1946)—încercând în mod direct să-l răstoarne — social-democrații de dreapta întetesc atacurile contra guvernului, își anunță intenția de a merge singuri în alegeri și de a forma un guvern de colaborare cu partidele burgheze „istorice”³.

Politica fermă a Partidului Comunist Român îndreptată spre consolidarea și dezvoltarea continuă a unității de luptă a clasei muncitoare, a zădărnicit încercările social-democraților de dreapta de a submina frontul unic muncitoresc și puterea populară. Aplicând o tactică elastică, Partidul Comunist Român și-a îndreptat eforturile spre clarificarea ideologică și politică a muncitorilor social-democrați, cu scopul de a-i apropia de aceștia de comuniști și a ridica însăși masa membrilor P.S.D. împotriva social-democraților de dreapta din conducerea acestui partid⁴. Potrivit indicațiilor Comitetului Central al P.C.R.⁵, comuniștii s-au străduit cu succes ca pe baza stabilirii legăturilor tovarășești, prietenești și a muncii politice „de la om la om” să convingă social-democrații de stînga să condamne în

¹ *Scinteia*, nr. 96, din 7 octombrie 1946. C. Titel Petrescu a refuzat să intre în guvernul de la 6 Martie, iar la uriașă demonstrație din 1 Mai 1945 din București, el a fost singurul dintre vorbitori care nu a rostit un singur cuvînt despre frontul unic muncitoresc (*Libertatea*, 4 mai 1945). Reprezentanții social-democraților de dreapta care au ocupat posturi de subsecretari de stat sabotau măsurile guvernului democratic (Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, dos. 40, f. 409, dos. 380, f. 49).

² La începutul lui iunie, Titel Petrescu își exprima la o adunare publică speranța în formarea unui guvern al Partidului social-democrat (*Libertatea*, 4 iunie 1945) iar în iulie 1945 a prezentat un întreg proiect în acest sens care cerea formarea unui guvern „pur social-democrat”. (Lesacov, *România în drum spre socialism*, București, 1950, p. 36). Formarea unui guvern „pur social-democrat” trebuia de fapt să preceadă formarea unui guvern de colaborare cu partidele reacționare manist și brătienist în favoare a cărora Titel Petrescu a făcut o serie de declarații publice (vezi *Libertatea*, nr. 305, din 20 august 1945; *Ultima oră*, 23 August 1945).

³ La 26 septembrie 1945 și la 14 octombrie 1945, C. Titel Petrescu, în discursuri la adunări publice reia zvonurile calomnioase ale burgheziei cu privire la caracterul antidemocratic al guvernului de la 6 Martie 1945 în care intraseră după cum se știe și social-democrații de stînga (*Libertatea*, nr. 354, din 7 octombrie 1945; *Scinteia*, nr. 394 din 7 aprilie 1946); la adunarea din 14 octombrie el a mai declarat cu dezinvoluță că Partidul social-democrat va ieși primul la alegeri și va lua puterea împreună cu alte partide (*Libertatea*, nr. 337 din 28 septembrie 1945). Care erau aceste alte partide se putea vedea din aceea că în cuvîntare nu se vorbea nimic despre unitatea de acțiune cu comuniștii și cu celelalte forțe democratice și din aceea că social-democrații de dreapta considerau că partidele lui Maniu și Brătianu ar fi fost îndreptățite să participe la guvern (*La revue socialiste*, nr. 24, 25, 26 din 1949, p. 106).

⁴ Sarcina trasată de Comitetul Central al Partidului Comunist Român, de a se mobiliza muncitorii social-democrați în vederea întăririi unității muncitorești și a demascării scizioniștilor era temeinic prelucrată în cadrul organelor locale de partid (Cf. Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, fond. 1, dos. 27, f. 309).

⁵ Cu privire la prelucrarea acestor indicații în cadrul organelor locale de partid. Cf. ibidem, f. 302.

mod public sau în cadrul organizațiilor social-democrate politica scizionistă, antipopulară a social-democraților de dreapta¹.

Un important rol în întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare l-a avut crearea propusă de Partidul Comunist Român a organelor comune de F. U. M. însărcinate cu coordonarea activității organizațiilor de jos, din întreprinderi, ale partidelor comunist și social-democrat. Înființarea unor astfel de organe fusese prevăzută, după cum se știe în rezoluția din 2 octombrie 1944 ale delegaților conducerilor celor două partide. În perioada pregătirilor pentru ziua de 1 Mai 1945, Comitetul Central al frontului unic muncitoresc a trimis organelor locale ale celor două partide „Circulara nr. 2”² care prevedea înființarea și modul de funcționare a comitetelor județene, orașanești, de sectoare și de întreprindere ale frontului unic muncitoresc. Comitetele de F. U. M. pe scară regională, județeană și orașenească luaseră ființă, așa cum s-a arătat, încă din octombrie 1944. Circulara nr. 2 preciza cu mai multă claritate sarcinile și atribuțiile lor. Funcționarea acestor comitete alcătuite pe baza parității nu afecta deplina independență a celor două partide. Circulara arată că sarcina comitetelor de front unic era de a asigura colaborarea strânsă a comuniștilor și social-democraților în lupta pentru înfăptuirea tuturor măsurilor inițiate de guvernul democratic, de a demasca și zdrobi manevrele dușmanilor unității clasei muncitoare. Circulara sublinia în special datorita comitetelor de F. U. M. de a demasca și sancționa elementele reacționare și fasciste intrate în organizațiile muncitorești pentru a submina dinăuntru unitatea de luptă a clasei muncitoare. Însemnătatea comitetelor de front unic consta în aceea că înlesneau o legătură continuă între membrii și organizațiile de jos ale celor două partide, înlesneau apropierea practică, zilnică, conlucrarea tovarășească între muncitorii comuniști și social-democrați. Comitetele de front unic din întreprinderi reprezentau cadrul pentru rezolvarea de comun acord a problemelor intervenite în munca zilnică a organizațiilor de jos ale celor două partide. Clauza cuprinsă în Circulara nr. 2 a C.C. al P.M.R. cu privire la sarcina comitetelor de F. U. M. de a demasca elementele scizioniste, crea noi posibilități pentru ca muncitorii comuniști să ajute și să ridice pe tovarășii lor social-democrați în lupta contra dușmanilor unității muncitorești. Imediat ce s-au format, comitetele de front unic din întreprinderi au acționat pentru întărirea unității de acțiune, pentru sprijinirea guvernului democratic, pentru mărirea producției³.

Îndeplinind sarcinile trasate de Comitetul Central al P.C.R.⁴, comuniștii au fost în fruntea acțiunii pentru înființarea comitetelor de front

¹ Informații privind acțiunile pe care muncitorii social-democrați, ca urmare a muncii politice duse de comuniști, le-au desfășurat împotriva conducătorilor de dreapta, pentru întărirea Frontului unic muncitoresc se află la Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, fond. 1, dos. 380, f. 77, 49.

² Un exemplar al acestei circulare se află la biblioteca Inst. de ist. a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.

³ Relatări cu privire la adunările și hotărârile comitetelor de front unic din întreprinderi se găsesc în *Scnteia* din 27 iunie 1945, 4 iulie 1945, 14 iulie 1945, 2 iulie 1945, 31 iulie 1945 etc.; *Libertatea*, nr. 302 din 17 august 1945, nr. 322 din 10 septembrie 1945, nr. 341 din 3 septembrie 1945 etc.

⁴ La conferința organizației regionale Brașov, din august 1945, de exemplu, din partea Comitetului Central a participat tovarășul Ioșif Rangheț, care a arătat că muncitorii social-

unic muncitoresc pe scară locală și în întreprinderi. În cursul lunii iunie 1945 erau organizate comitetele de front unic muncitoresc în toate marile întreprinderi și în sectoarele din București; organizația P.C.R. din Capitală a luat inițiativa organizării ședințelor pe capitală a comitetelor de front unic, precum și a adunărilor de front unic în întreprinderi cu organizațiile celor două partide¹. Adunări asemănătoare pe orașe și pe întreprinderi care au însemnat un punct de plecare pentru o nouă întărire a frontului unic, au fost inițiate de comitetele regionale pentru Regiunea Cluj², unde în iulie existau comitete de front unic în toate întreprinderile cu excepția uneia singure³, la Brașov și în centrele muncitorești apropiate unde s-au înființat comitete de front unic în toate marile întreprinderi⁴, la Simeria și Alba Iulia⁵. Astfel de adunări au devenit o practică obișnuită a muncii organizațiilor de întreprinderi și locale și a comitetelor de front unic. Scurt timp după înființare și începerea funcționării comitetelor de front unic, organizațiile Partidului Comunist au obținut succese însemnate în direcția îmbunătățirii raporturilor cu muncitorii social-democrați, a rezolvării de comun acord a problemelor economice, administrative, politice, a combaterii elementelor scizioniste, în toate centrele industriale importante la București, Brașov⁶, Reșița⁷, Timișoara⁸, Arad⁹, și centrele petrolifere¹⁰, Cluj¹¹, Iași¹², Ferdinand¹³ ș.a.

Directivile conducerii Partidului Comunist precizau că este necesară cuprinderea în frontul unic a întregii *mase* a proletariatului, a tuturor muncitorilor pentru a se zădărnici astfel manevrele reacționare ale social-democraților de dreapta și a se asigura victoria luptei revoluționare a clasei muncitoare. În legătură cu aceasta, conducerea Partidului Comunist sublinia că sarcina comitetelor de front unic muncitoresc nu se mărginea la asigurarea colaborării între membrii partidelor comunist și social-democrat. Comitetele de front unic, arătau comuniștii, trebuiau să asigure întărirea unității tuturor muncitorilor în jurul oganelor frontului unic. La o adunare convocată de comitetul de front unic de la S. T. B. tovarășul Emil Bodnăraș arăta că „legătura între aceste două partide, comunist și social-democrat, este o bază de unire, de orientare, dar Frontul unic muncitoresc trebuie înțeles în sensul larg de cu-

democrați „trebuie clarificați asupra acestei necesități (a întăririi F.U.M.) și chemați să colaboreze cu noi, prin crearea Comitetele de F.U.M. în toate marile întreprinderi, în toate cartierele, în toate circumscripțiile” (Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, fond. 1, dos. 40, f. 159),

¹ *Scinteia* din 27 iunie 1945, 4 iulie 1945, 14 iulie 1945, 20 iulie 1945, 31 iulie 1945, 3 august 1945.

² Arhiva centrală a Inst. de ist. a partidului, fond. 1, dos. 21, f. 84.

³ Ibidem, f. 7.

⁴ Ibidem, dos. 40, f. 77.

⁵ *Scinteia* din 17 august 1945.

⁶ Arhiva centrală a Inst. de ist. a partidului, fond. 1, dos. 40, f. 77.

⁷ Ibidem, f. 42.

⁸ Ibidem, f. 35.

⁹ Ibidem, f. 31.

¹⁰ Ibidem, f. 177.

¹¹ Ibidem, dos. 21, f. 12, 84, 89.

¹² Ibidem, dos. 27, f. 105.

¹³ Ibidem, dos. 40, f. 33.

prindere a fiecărui om al muncii, indiferent dacă el face parte din Partidul social-democrat, din Partidul Comunist, sau nu este înscris în nici unul din aceste partide”¹. În același sens, la conferința regională Satu Mare, în august 1945, tovarășul Leontin Sălăjan sublinia : „Este adevărat că frontul unic muncitoresc s-a format prin acordul intervenit între Partidul Comunist și Partidul social-democrat, dar Frontul unic muncitoresc nu se mărginește la atât, ci reprezintă unitatea de acțiune a întregii clase muncitoare, atât a celor care sînt încadrați în cele două partide cît și a celor fără partid”².

★

Pe linia indicată de Partidul Comunist Român, comitetele de front unic au contribuit la dezvoltarea unității de acțiune a întregii muncitorimi, inclusiv a muncitorilor care nu erau membri în nici unul din cele două partide.

Firește, comitetele de front unic nu reprezentau un scop în sine — ci aveau ca sarcină să mobilizeze muncitorimea și toți oamenii muncii în lupta pentru rezolvarea numeroaselor și grelelor probleme care se puneau în fața puterii populare. Constituirea comitetelor de front unic din întreprinderi era însoțită de obicei de adoptarea unei motiuni care cuprindea angajamentul membrilor celor două partide de a lupta pentru sprijinirea guvernului democratic, pentru mărirea producției, pentru demascarea sabotajilor, speculanților și scizioniștilor clasei muncitoare³. Studiarea amănunțită a acțiunilor desfășurate în cadrul comitetelor de F.U.M. ar depăși cadrul lucrării de față, căci aceste acțiuni se identifică cu uriașa luptă desfășurată de clasa muncitoare condusă de comuniști pentru consolidarea și dezvoltarea regimului democrat-popular. Este necesar totuși să amintim unele aspecte mai importante. Așa cum s-a mai subliniat, problema centrală care trebuia rezolvată de puterea populară era aceea a reconstrucției economice a țării. Comitetul Central al Partidului Comunist Român a trasat ca sarcină membrilor de partid de a fi în fruntea muncii pentru mărirea producției, de a mobiliza toți oamenii muncii la reconstrucția economică și de a veghea la întărirea unității clasei muncitoare în cursul acestor acțiuni. Circulara C. C. al P.C.R. din aprilie 1945 arăta că : „în campania de ridicare a producției din întreprinderi, din fabrici, trebuie scos în evidență rolul partidului și întărite sindicatele și frontul unic muncitoresc. Comuniștii merg înainte nu numai în munca politică în legătură cu mobilizarea maselor, dar și pe teren, în muncă, în producție”⁴. Îndeplinirea sarcinii de mărire a producției era cu atât mai dificilă cu cît, ca urmare a războiului, lipseau materiile prime, utilajul, piesele de schimb.

Trebuie subliniate eforturile uriașe depuse de proletariat în frunte cu comuniștii în vederea măririi producției. În condițiile în care muncitorii aveau de suportat enorme greutăți în problema traiului de fiecare zi, aceste eforturi sînt ilustrate de faptul că ori unde era asigurată aprovi-

¹ *Scnteia*, 6 iulie 1945.

² Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, fond I, dos. 385, f. 121.

³ *Scnteia* din 27 iunie 1945, 4 iulie 1945, 14 iulie 1945.

⁴ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, fond. 1, dosar 380, f. 1.

zionarea cu materii prime și materiale, muncitorii obțineau realizări însemnate în direcția refacerii economice. În domeniul transporturilor feroviare, de pildă, în primele șase luni ale puterii populare, muncitorii ceferiști au refăcut 60% din linii, podețe și ramificații, 70% din telecomunicații, 85—90% din liniile principalelor triaje, 45% din gări și loca-luri¹. Aceste cifre seci oglindesc munca mobilizatoare, grea, dar rodnică, a organizațiilor de partid ale muncitorilor ceferiști. Într-un centru fero-viar relativ mai puțin important, cum este Tecuci, în iulie 1945 celula de partid de la C.F.R. a organizat din proprie inițiativă punerea în racordare a unei linii suplimentare Făurei-Tecuci și a asigurat îndrumarea a 179 de trenuri în loc de 120 cât prevedea livretul². La Timișoara, organizația de partid de la C.F.R. a inițiat importante lucrări de refacere³. Astfel de exemple indică factorul — activitatea Partidului Comunist — care a asigurat desfășurarea rapidă a marilor lucrări de refacere a rețelei feroviare.

La uzinele Reșița, în august — septembrie 1945 în secția de locomotive la care existau materii prime și semifabricate, s-au fabricat 19 locomotive în 380 079 ore, față de 16 locomotive în 346 699 ore în 1941; aceasta înseamnă că în 1945 muncitorii au mărit atît producția cît și productivi-tatea față de 1941 cînd: a) utilajul nu suferise uzura accentuată provo-cată de război; b) existau mult mai mulți muncitori calificați. Aceasta arăta în mod clar că mărirea producției se datora efortului cantitativ și calitativ, cu adevărat eroic în acele condiții, ale muncitorilor⁴. În întreprinderile textile, după ce a sosit în mari cantități materia primă — bum-bacul — din U.R.S.S., organizațiile de partid au mobilizat muncitorii pentru buna desfășurare a producției, asigurînd în fabricile textile din Timișoara, Arad, București, Iași, o creștere a producției de zeci de procente, mergînd în unele locuri pînă la 100%⁵. La „I.A.R.” Brașov, azi „Ernst Thälmann” comuniștii din comitetul de fabrică au inițiat refacerea uzinelor distruse și dispersate, au fost în fruntea luptei pentru trecerea la producția de tractoare în serie⁶. Încă din aprilie 1945, în cadrul sindicatelor, comu-niștii iau inițiativa organizării întrecerilor patriotice pentru mărirea producției, iau ființă „echipe de șoc” pentru sporirea producției. S-ar putea cita nenumărate exemple privind activitatea desfășurată de orga-nizațiile de partid, pentru a antrena muncitorinca pe linia sindicatelor și a comitetelor de front unic, în vederea mării producției⁷. Greută-

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ediția a IV-a, București, p. 19.

² Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, fond. 1, dosar 385, f. 165.

³ Ibidem, dosar 40, f. 30.

⁴ Ibidem, dosar 385, f. 16.

⁵ Ibidem, dosar 27, f. 80; dosar 380, f. 75.

⁶ Ibidem, dosar 40, f. 78, 87. Pentru a împiedica pe comuniștii din comitetul de fabrica să lupte pentru trecerea la producția de tractoare, elementele reacționare au încercat să-i corupă promițîndu-le în 1945, firește fără nici un rezultat, milioane de lei și chiar acțiuni ale întreprin-derii (Ibidem, f. 78).

⁷ La Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului se păstrează dări de seamă cu privire la munca dusă în scopul mării producției și a refacerii întreprinderilor, drumurilor, podurilor, locuințelor etc., distruse de război — de organizațiile de partid subordonate comi-tetelor regionale Banat (ibidem, dosar 40, f. 30—44), Dobrogea (ibidem, f. 251), Brașov (ibidem, dosar 40, f. 78 și urm. și 116 și urm.), Satu Mare (ibidem, dosar 385, f. 116 și urm.), Iași (ibidem, dosar 27, f. 80/1), Bacău (ibidem, f. 71, 79—80).

tile economice provocate de urmările războiului și în special de sabotajul capitaliștilor au făcut pînă la jumătatea anului 1947, ca în ansamblul economiei mărirea producției să nu fie nici pe departe un fenomen general, constant și corespunzător necesităților și potențialului economic al țării. Esențial și demn de reținut este însă faptul că încă din primele luni după instaurarea puterii populare masele muncitorești au început să manifeste o nouă atitudine față de muncă, privită ca o chestiune de interes patriotic general, ceea ce era un aspect al transformărilor revoluționare din țară pe calea trecerii la revoluția socialistă. În aceste condiții lupta comună pentru mărirea producției, pentru biruirea greutăților economice a devenit un teren pe care se făurea în practica zilnică apropierea muncitorilor comuniști, social-democrați și fără de partid—un teren pe care se consolida unitatea de acțiune muncitorească pe drumul arătat de comuniști.

În acest timp Partidul Comunist Român a stimulat și promovat noua atitudine a clasei muncitoare, a oamenilor muncii, față de organele de stat și de măsurile autorităților. Pe baza propunerilor comuniștilor, comitetele de front unic au organizat acțiuni pentru aplicarea în practică a legilor promulgate de puterea populară. În vara anului 1945, de exemplu comitetele de front unic dintr-o serie de întreprinderi au trecut la formarea unor echipe muncitorești de control, care să sprijine aplicarea legii speculei ¹.

În legătură cu întărirea unității clasei muncitoare în focul luptei conduse de partid pentru sprijinirea puterii populare este necesar să relevăm încă un aspect important. În 1917, în perioada de trecere de la revoluția burghezo-democratică, Lenin a subliniat că acțiunea de critică a partidelor burheze și mic burheze, conciliatoriste și lămurirea politică a oamenilor muncii „pare a fi o muncă, numai *propagandistică*. De fapt este munca *revoluționară, cea mai practică*. . .” ². Putem aprecia că în condițiile deosebite ale primei etape a revoluției populare din România, după instaurarea puterii populare, cînd forțele reacționare interne mai aveau posibilitatea de a desfășura o largă campanie de calomnii și provocări împotriva guvernului democratic, munca de lămurire politică desfășurată în sinul maselor largi, de către muncitorii comuniști în unire cu cei mai ridicați dintre muncitorii social-democrați și fără de partid, prezenta o enormă însemnătate practică revoluționară. O enormă însemnătate practică revoluționară aveau în acele condiții și demonstrațiile de masă în vederea sprijinirii puterii populare. Provocărilor și încercărilor reacțiunii de a lovi guvernul democratic, clasa muncitoare le-a răspuns unită, prin puternice demonstrații de masă în sprijinul puterii populare. Cînd la Cluj, în ziua de 2 august 1945, elemente reacționare au asasinat doi din muncitorii veniți să întîmpine trupele venite de pe front, organizația de partid din acest oraș a luat imediat inițiativa convocării în cadrul Frontului unic muncitoresc și a sindicatelor unite, a unei uriașe demonstrații de protest la care au participat 60 000 de oameni ³. În a doua jumă-

¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, Ibidem, dosar 40, f. 31.

² Lenin, *Opere*, vol. 24, București, 1954, p. 45.

³ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, fond 1, dosar 21, Raport al Comitetului Regional Cluj, pe luna august 1945.

tate a lunii august, cînd reacțiunea în cap cu regele a încercat să provoace o așa-zisă criză constituțională pentru răsturnarea guvernului Groza, în întreaga țară, sub conducerea organizațiilor P.C.R. s-au desfășurat mari întruniri muncitorești de sprijinire a puterii populare¹. În toiul acestor bătălii de clasă se înfrîngeau dificultățile din calea deplinei închegări a unității de acțiune a proletariatului. În această perioadă se manifestau între organizațiile de jos ale celor două partide unele fricțiuni care, așa cum arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, izvorau din nivelul politic și ideologic scăzut al membrilor celor două partide, din rămășițele perioadei dinainte de 1 Mai 1944 (sectarism, neîncredere reciprocă), care mai dănuiau în mentalitatea unor membri ai celor două partide². Fricțiunile existente un timp în unele locuri între muncitorii comuniști și social-democrați se refereau însă la probleme secundare, constituiau un fenomen cu totul neesențial, care nu putea șterge faptul esențial, că în problemele fundamentale, cardinale ale revoluției, social-democrații de stînga sprijineau poziția justă a comuniștilor. Din acest motiv, discuțiile dintre comuniști și social-democrați se terminau prin strîngerea unității în luptă revoluționară comună. „Aceste frămîntări, spune tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, ne-au dat prilej să lămurim membrilor partidelor noastre că Frontul unic muncitoresc nu este o chestiune de oportunitate, că el constituie prima verigă în drumul clasei muncitoare spre eliberarea sa definitivă. Aceste frămîntări care existau la bază și se oglindeau într-o oarecare măsură și în vîrf, n-au putut întuneca cu nimic marile și importante realizări obținute în comun în lupta dusă împotriva resturilor fasciste la noi, pentru democratizarea țării, pentru asigurarea unor poziții dominante clasei muncitoare din România”³. În stabilirea unei depline înțelegeri între comuniști și social-democrați au avut un mare rol comitetele de front unic muncitoresc, în cadrul cărora, pe baza indicațiilor cuprinse în Circulara nr. 2 a C. C. al F.U.M., erau examinate și înlăturate obstacolele ce ar fi putut să împiedice lupta unită a comuniștilor și social-democraților⁴. Comitetele de front unic din întreprinderi au contribuit și din acest punct de vedere la strîngerea unității între comuniști și social-democrați, la înfrîngerea atacurilor dezlănțuite de reacțiune împotriva guvernului democratic, la strîngerea și mai puternică a rîndurilor clasei muncitoare în jurul puterii populare.

Organizațiile Partidului Comunist Român militau cu consecvență pentru combaterea tentativelor de subminare a unității muncitorești⁵.

¹ *Scnteia*, nr. 319 din 6 septembrie 1945 și urm.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *Partidul unic muncitoresc, partid de avangardă al clasei muncitoare*, în *Scnteia*, nr. 2 din 17 decembrie 1947.

³ *Ibidem*.

⁴ Arhiva Centrală a Instit. de ist. a partidului, fond 1, dosar 40, f. 42, 35, 31, 33; dosar 27, f. 41; dosar 385, f. 173.

⁵ Conferința regională Dunărea de Jos a P.C.R. din 14—15 august 1945 hotăra „a mobiliza membrii de partid pentru lărgirea și întărirea frontului unic muncitoresc” (ibidem, dosar 40, f. 416). În Rezoluția conferinței din 13—15 august a regionalei Dobrogea a P.C.R., se spunea: „conferința pune ca sarcină tuturor organizațiilor de partid, să întărească Frontul unic muncitoresc printr-o strînsă colaborare cu organizațiile partidului social-democrat” (ibidem, f. 356).

Apropierea între muncitorii comuniști și social-democrați, datorită liniei juste a Partidului Comunist Român, a ajutat aripa de stînga a social-democrației să împiedice planurile reacțiunii de a împinge Partidul social-democrat împotriva puterii populare, pe linia spargerii frontului unic muncitoresc. În Rezoluția adoptată de C. C. al P.S.D. la 29 septembrie 1945, deși social-democrații de dreapta, ai căror reprezentanți dețineau posturi importante inclusiv cel de președinte al P.S.D., au impus unele declarații echivoce, a precumpănit în esență poziția social-democraților de stînga; Rezoluția sublinia că Partidul social-democrat trebuie să meargă în continuare pe linia frontului unic cu comuniștii și a participării la guvernul democratic și condamna politica partidelor istorice¹.

Eliberarea Romîniei de către Armata Sovietică și ajutorul multilateral acordat după aceea poporului nostru de către statul sovietic, vastă și neîntreruptă muncă desfășurată de comuniști în vederea stabilirii relațiilor frățești cu Uniunea Sovietică, au arătat maselor muncitorești, inclusiv muncitorilor social-democrați, că frăția internaționalistă cu Uniunea Sovietică constituie o condiție pentru ca poporul nostru să-și ia soarta în propriile lui mîini; împreună cu întreaga clasă muncitoare, muncitorii social-democrați s-au putut convinge că problema atitudinii față de U.R.S.S. este o problemă de clasă, o problemă a luptei pentru socialism. Oglindind procesul evoluției ideologice a social-democraților de stînga, în Rezoluția din 29 septembrie a C.C. al P.S.D., se spunea că „politica Partidului social-democrat față de U.R.S.S. nu izvorăște din considerente tactice inspirate de vecinătatea cu U.R.S.S., ci din caracterul de clasă și socialist al partidului”². După adoptarea acestei rezoluții, în opoziție cu social-democrații de dreapta, care la întruniri publice se dedau la atacuri mai mult sau mai puțin fățișe contra guvernului democratic — reprezentanții social-democraților de stînga se pronunțau cu vigoare pentru sprijinirea puterii populare și pentru unitatea de acțiune cu comuniștii, împotriva partidelor „istorice”³.

Calomniatorii din lagărul burgheziei, denaturînd condițiile reale în care s-a înfăptuit deplina unitate a clasei muncitoare, încearcă să conteste faptul că social-democrații de stînga, pe baza propriei experiențe și datorită eforturilor depuse de comuniști pentru clarificarea ideologică a mișcării muncitorești, s-au convins de justetea pozițiilor ideologice ale comuniștilor. Realitatea se însărcinează singură cu dezmințirea acestor calomniiatori. Faptele istorice arată că încă din perioada pe care o studiem în această lucrare, colaborarea practică în guvern a comuniștilor și social-democraților de stînga, lupta comună a muncitorilor comuniști, social-

Conferința organizației regionale București din 10—12 august 1945 sublinia: „membrii organizației noastre trebuie să vegheze și să lupte pentru lărgirea și întărirea Frontului unic muncitoresc” (Conferința organizației regionale București, București, 1945, p. 170).

¹ *Libertatea*, nr. 339 din 30 septembrie 1945. Lotar Rădăceanu sublinia într-un articol că Rezoluția din 29 septembrie 1945 deși era o „medie”, un compromis între curente, se pronunța în sprijinul Frontului unic muncitoresc, a puterii populare, a luptei contra partidelor istorice (*Libertatea*, nr. 342, din 4 octombrie 1945).

² *Libertatea*, nr. 339 din 30 septembrie.

³ *Ibidem*, nr. 311, din 3 octombrie, nr. 313 din 5 octombrie 1945 și nr. 347 din 10 octombrie 1945.

democrați și fără de partid, pentru sprijinirea puterii populare, pentru înfăptuirea transformărilor revoluționare pe linia promovată de Partidul Comunist Român, și activitatea de clarificare ideologică desfășurată de comuniști au dus la apropierea social-democraților de stînga de comuniști în ce privește concepțiile teoretice asupra puterii — problema fundamentală a revoluției. Social-democrații de dreapta, străduindu-se să abată masele de la lupta pentru zdrobirea politică a reacțiunii burghezo-moșierești, propagau mitul reformist al „democrației pentru toți”, al egalei libertăți pentru fasciști și democrați, pentru exploatatori și exploatați¹; social-democrații de dreapta susțineau că masele populare nu au dreptul să recurgă la măsuri de constrîngere, la forță, împotriva dușmanilor puterii populare², care recurgeau mereu la atacuri teroriste de tip fascist.

În opoziție cu vîrfurile social-democrate de dreapta care se pronunțau pentru democrația burgheză, social-democrații de stînga demascau caracterul formal al democrației burgheze. Convingîndu-se de justetea poziției comuniștilor, social-democrații de stînga subliniau că democrația burgheză reprezintă în fapt dictatura claselor exploatatoare³.

Baza principală pe care se întemeia unitatea de acțiune a partidelor comunist și social-democrat era, așa cum se arăta în rezoluția consfăturii din 2 octombrie 1945 a delegaților celor două partide, „lupta pentru o reală democrație progresistă”, care să apere interesele oamenilor muncii. Mergînd alături de comuniști, marea majoritate a membrilor P.S.D. vedeau necesitatea făuririi unei democrații reale, progresiste, în care puterea să aparțină clasei muncitoare și aliaților ei care să deschidă drumul Romîniei spre socialism⁴.

Luptă în practică pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, P.S.D., cu excepția unei minorități de dreapta, s-a orientat spre ruptura cu vechea teză reformistă potrivit căreia desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice era o sarcină a burgheziei; și în această problemă el și-a dat seama că Partidul Comunist Român avea dreptate. Ca atare, apropiindu-se de poziția ideologică a comuniștilor, social-democrații vedeau în desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice în țara noastră o sarcină a clasei muncitoare, care putea îndeplini această misiune numai prin propria unitate de acțiune și prin unirea cu celelalte forțe democratice⁵.

Social-democrații de stînga au înțeles și faptul că, așa cum arătau comuniștii în lupta pentru apărarea cuceririlor democratice ale poporului, în lupta pentru înfrîngerea încercărilor claselor exploatatoare de a răsturna puterea populară prin forță, victoria poate fi obținută numai printr-o dictatură revoluționară⁶.

¹ C. Titel Petrescu, *Ce este Partidul social democrat*, București, 1946.

² *Ibidem*, p. 8.

³ Vezi Lotar Rădăceanu, *Democrația și clasa muncitoare*, București, 1946, p. 14.

⁴ *Ibidem*, p. 26.

⁵ „Desăvîrșirea revoluției burgheze — spunea Lotar Rădăceanu în octombrie 1945 — nu este și nici nu poate fi în Răsărit misiunea burgheziei, ci devine misiunea clasei muncitoare” (Lotar Rădăceanu, *op. cit.*, p. 26). „Democrația în țara aceasta va fi opera clasei muncitoare unite, ajutată de celelalte forțe democratice” (*Ibidem*, p. 30).

⁶ „Să nu ne impresionăm — declara Lotar Rădăceanu — dacă unii miorlăie că nu există destule libertăți, dacă alții ne acuză de dictatură, căci pentru democrați există

Toate acestea erau o confirmare a faptului că activitatea *practică* alături de comuniști în lupta pentru instaurarea și sprijinirea puterii populare a dus la un proces de ruptură *ideologică* între aripa de dreapta și restul Partidului social-democrat, a dus pe social-democrații de stînga la apropiere *ideologică* față de comuniști, față de poziția lor marxist-leninistă în problema fundamentală a revoluției, problema puterii. Desigur, în acea perioadă, o serie de confuzii și teze greșite mai aveau încă influență în rîndurile Partidului social-democrat ; desigur, procesul clarificării ideologice în rîndurile acestui partid nu era încă terminat. Faptele amintite arătau că acest proces era încă în curs de desfășurare, în curs de desăvîrșire.

★

Unitatea de acțiune a comuniștilor și social-democraților de stînga în lupta pentru victoria revoluției populare, procesul de clarificare ideologică a social-democraților, oglinda dezvoltarea condițiilor pentru deplina înfăptuire a unității ideologice, politice și organizatorice a clasei muncitoare.

Apreciind progresele înfăptuite pe calea întăririi unității de acțiune a clasei muncitoare, Partidul Comunist din România, încă din perioada pregătirii Conferinței Naționale din octombrie 1945, a pus în fața clasei muncitoare problema luptei pentru *crearea Partidului Unic Muncitoresc*¹.

Conferința Națională a Partidului Comunist Român din octombrie 1945 a analizat cuceririle revoluționare obținute de poporul nostru, a indicat sarcinile care se puneau în fața întregului popor, a înarmat partidul cu linia politică clară, bazată pe învățătura marxist-leninistă, a luptei pentru consolidarea și dezvoltarea mai departe a regimului democrat-popular. În centrul preocupărilor Conferinței a stat problema refacerii economice a țării. Conferința a arătat, de asemenea, că masele populare stăteau în fața unei mari bătălii politice — alegerile electorale, care trebuiau să ducă la zdrobirea reacțiunii. Raportul Comitetului Central, expus de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, demasca încercările de subminare a frontului unic muncitoresc întreprinse de forțele reacționare în legătură cu alegerile.

Conferința Națională a mobilizat partidul în lupta pentru întărirea și dezvoltarea mai departe a unității clasei muncitoare. În raportul Comitetului Central ca primă sarcină politică generală era indicată „întărirea frontului unic muncitoresc și lupta pentru întărirea unității politice a clasei muncitoare”².

Conferința Națională a apreciat că progresele realizate pe linia întăririi frontului unic muncitoresc creau condițiile pentru trecerea la o etapă superioară a luptei pentru unitatea clasei muncitoare — la lupta pentru făurirea Partidului Unic Muncitoresc.

libertăți destule, iar pentru acei care nu sînt democrați nu trebuie să existe libertăți, ci măsuri care poate că par dictatoriale observatorului superficial, dar care în realitate nu sînt decît măsuri legitime de apărare și de asigurare a regimului democratic”. (L. Rădăceanu, *op. cit.*, p. 28—29).

¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, fond. 1, dos. 40, f. 408. Cuvîntarea tov. Gh. Apostol la Conferința Organizației regionale P.C.R. Dunărea de Jos.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, E.S.P.L.P., ed. IV, 1954, p. 81.

„Unitatea clasei muncitoare — se spune în Rezoluția Conferinței Naționale a P.C.R. — a dus la înfringerea fascismului, unitatea clasei muncitoare trebuie să fie un plan al democrației și al păcii.

Conferința Națională a Partidului Comunist Român, în numele întregului nostru partid, cheamă în mod solemn pe tovarășii social-democrați la înfăptuirea unității politice a clasei muncitoare, printr-un mare Partid Unic Muncitoresc”¹.

Sarcina luptei pentru înfăptuirea partidului unic al clasei muncitoare decurgea pe de o parte din realizările deja înfăptuite în direcția închegării unității muncitorești, iar pe de altă parte din necesitatea strîngerii și mai puternice în jurul clasei muncitoare a tuturor forțelor populare, în lupta împotriva forțelor reacționare.

„Față de sarcinile importante care stau în fața poporului, muncitorimea, a cărei unitate de acțiune a constituit punctul de plecare a unirii tuturor forțelor democratice, are datoria de a întări și mai departe această unitate de acțiune și a o desăvîrși prin înfăptuirea unității sale politice. Această unitate va da muncitorimii din România o forță, o capacitate de acțiune și de mobilizare mai mare. Realizarea Partidului Unic Muncitoresc va spori în mod considerabil influența ei politică și va întări și mai mult unitatea tuturor forțelor democratice”².

Împotriva celor ce concepeau înfăptuirea partidului muncitoresc printr-o contopire mecanică — fie prin aderare automată a membrilor celor două partide la o nouă organizație în cadrul căreia s-ar fi menținut vechile deosebiri de vederi, fie prin „înghițirea” unuia din partide de către celălalt — Conferința Națională sublinia că făurirea viitorului partid unic trebuie să se bazeze pe realizarea prealabilă a deplinei unități de acțiune, pe desfășurarea prealabilă a unei intense munci ideologice, astfel ca noul partid să se întemeieze pe adevărata conștiință, pe o deplină unitate politică și ideologică a membrilor săi.

Rezoluția Conferinței Naționale arăta că: „Partidul Comunist Român concepe înfăptuirea Partidului Unic Muncitoresc nu ca pe o contopire mecanică între cele două partide existente, ci ca o unificare politică și organizatorică, pe baze principiale, în urma unei acțiuni de lămurire ideologică și înfăptuirii unei depline unități de acțiune”.

Chemarea adresată de comuniști la înfăptuirea partidului unic al clasei muncitoare a trezit un puternic ecou în rîndurile muncitorilor social-democrați, în rîndurile întregii clase muncitoare.

S-a arătat că încă înaintea începerii Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român, Comitetul Central al Partidului adresase clasei muncitoare chemarea la luptă pentru crearea Partidului Unic Muncitoresc. Chiar în timpul desfășurării lucrărilor Conferinței Naționale a P.C.R. au avut loc întruniri comune ale muncitorilor comuniști, social-democrați și fără de partid la care delegații organizațiilor celor două partide își exprimau hotărîrea de a lupta pentru făurirea partidului unic; membrii ai organelor de conducere, locale și centrale, ale Partidului social-democrat

¹ Rezoluția Conferinței Naționale P.C.R., în *Scnteia* din 1 noiembrie 1945.

² *Ibidem*.

își exprimau de asemenea voința de luptă pentru realizarea partidului unic¹.

Este semnificativ că la Conferința Națională a P.C.R. delegatul Comitetului Executiv al C.G.M. — membru în conducerea Partidului social-democrat, — s-a declarat de acord cu făurirea Partidului Unic Muncitoresc².

Comitetele de Front unic muncitoresc din Cluj și din Iași, adunarea din Iași a muncitorilor textiliști și din alte ramuri, Comitetul frontului unic muncitoresc de la Uzinele Vulcan, adunarea generală a muncitorilor comuniști, social-democrați și fără de partid de la Malaxa, iată numai câteva din organele care au adoptat rezoluții prin care arătau că vor lupta pentru constituirea partidului unic³. În numeroase alte întreprinderi muncitorii atât comuniști cât și social-democrați și fără de partid se pronunțau, de asemenea, pentru crearea partidului unic⁴. Ținând seama de starea de spirit a muncitorilor, social-democrații de dreapta strecurăți în conducerea unor organizații de întreprinderi ale P.S.D. — ca de exemplu la S.T.B. — se vedeau nevoiți să se declare în vorbe, de acord cu crearea Partidului Unic Muncitoresc⁵.

Subliniind puternicul răsunet pe care l-a avut în rîndurile muncitorilor comuniști și social-democrați chemarea la crearea Partidului Unic Muncitoresc lansată de Conferința Națională a P.C.R., tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej arăta că „dovada acestui ecou o găsim în Rezoluția Comitetului Central al Partidului social-democrat din 25 octombrie 1945”⁶.

Avînd în vedere concluziile trase de masa muncitorilor social-democrați din experiența anilor de fascism și de război, Rezoluția recunoștea că lipsa unității de acțiune a clasei muncitoare „a făcut posibilă ascensiunea la putere a fascismului și ca o consecință izbucnirea celui de-al doilea război mondial”⁷. În continuare, Rezoluția C.C. al P.S.D. recunoștea „necesitatea istorică a unității depline muncitorești realizată însă pe baze principiale” și sublinia că „Partidul social-democrat din România va continua să sprijine tendințele de apropiere, să combată curentele care ar stînjiți unitatea de acțiune muncitorească și să pregătească condițiile favorabile pentru realizarea pe calea unei dezvoltări organice a unității...”⁸.

În Rezoluția C.C. al P.S.D. liderii social-democrați de dreapta au introdus unele formulări echivoce destinate să amîne la nesfîrșit înfăptuirea partidului unic al clasei muncitoare. Dar și după adoptarea acestei rezoluții, datorită muncii de clarificare politică dusă de comuniști, munci-

¹ *Scînteia*, nr. 357 din 20 octombrie 1945.

² *Viata sindicală*, nr. 45 din 28 octombrie 1945.

³ *Scînteia*, nr. 357 din 20 octombrie 1945 și nr. 359 din 22 octombrie 1945. Cu privire la adunările muncitorilor din Iași și alte orașe din Moldova pentru constituirea partidului unic, vezi Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, fond 1, dos. 27, f. 105.

⁴ *Ibidem*, dos. 380, f. 77.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Vezi cuvîntarea tov. Gh. Gheorghiu-Dej publicată în *Scînteia*, nr. 371 din 5 noiembrie 1945.

⁷ *Libertatea*, nr. 362 din 27 octombrie 1959.

⁸ *Ibidem*.

torii social-democrați și fără de partid continuau să se pronunțe pentru înfăptuirea partidului unic.

La 1 noiembrie 1945, de exemplu, a avut loc o adunare de Front unic muncitoresc a 7 000 de muncitori ceferiști din București, convocați din inițiativa organizației P.C.R. A luat cuvîntul tovarășul Chivu Stoica, care a subliniat că „întărirea Frontului unic muncitoresc este condiția principală pentru constituirea Partidului Unic Muncitoresc... Realizarea acestui act istoric însă, nu trebuie să aibă caracterul unei înțelegeri numai între fruntașii celor două partide muncitorești. Ea trebuie să fie izvorită din sînul maselor largi muncitorești”¹. Delegatul C.C. al P.S.D., care a luat cuvîntul la această adunare, s-a pronunțat, de asemenea, în favoarea partidului unic². Moțiunea adoptată arăta că muncitorii comuniști, social-democrați și fără de partid „vor merge pe drumul întăririi frontului unic muncitoresc și al creării partidului unic al clasei muncitoare”³.

Merită subliniat faptul că tezele elaborate în legătură cu ziua de 7 Noiembrie de către Comitetul Executiv al C.G.M. — în cadrul căruia colaborau comuniștii și social-democrații — arătau că sindicatele susțin necesitatea unui Partid Unic Muncitoresc care să realizeze unitatea completă a clasei muncitoare.

★

Partidul Comunist a desfășurat o intensă activitate politică și organizatorică pentru a face ca întrunirile convocate în cinstea zilei de 7 Noiembrie 1945 să fie totodată demonstrații ale comuniștilor și social-democraților de stînga în favoarea creării Partidului Unic Muncitoresc. La București, reprezentanții C.C. al P.C.R. — tov. Gh. Apostol — și ai social-democraților, Lotar Rădăceanu și tov. Șt. Voitec, s-au pronunțat pentru înfăptuirea unității depline a clasei muncitoare, pentru Partidul Unic Muncitoresc⁴.

Constatînd succesele luptei duse de partid pentru unitatea clasei muncitoare, un material de sinteză privind perioada 1 octombrie — 15 noiembrie, redactat de secția organizatorică a C.C. al P.C.R., arăta :

„Colaborarea între organizațiile noastre și cele social-democrate merge spre îmbunătățire. În urma muncii de convingere și clarificare dusă de tovarășii noștri, atît în fabrici, unde începe să se perfecteze unitatea de vederi între noi și social-democrați asupra problemelor ridicate de interesele clasei muncitoare, cît și în comitetele de front unic, ideea unității de acțiune a clasei muncitoare, ideea unei juste colaborări în Front unic muncitoresc pînă [la crearea] Partidului Unic Muncitoresc prinde rădăcini puternice în rîndurile membrilor P.S.D. și chiar în rîndurile muncitorilor fără partid”⁵.

O importanță deosebită pentru clarificarea sarcinilor puse de lupta pentru înfăptuirea partidului unic al clasei muncitoare a avut cuvîntarea rostită de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej la adunarea publică din 2 noiembrie 1945, la București.

¹ *Scnteia*, nr. 370 din 4 noiembrie 1945.

² *Ibidem*, nr. 370 din 4 noiembrie 1945.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, nr. 374 din 9 noiembrie 1945, *Libertatea*, nr. 373 din 9 noiembrie 1945.

⁵ Arhiva centrală a Inst. de ist. a partidului, fond 1, dos. 380, f. 77.

Tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a subliniat că acțiunea comună a frontului unic dusese la înlăturarea în mare parte a cauzelor sciziunii mișcării muncitorești.

„Oare cauzele care au dus la sciziunea mișcării muncitorești au fost îndepărtate? Partidul Comunist Român — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — răspunde că mare parte din cauzele care au dus la sfărîmarea unității clasei muncitoare au fost îndepărtate. Răspunsul la această întrebare îl dă experiența unității de acțiune a celor două partide”¹.

În continuare, secretarul general al C.C. al P.C.R. arăta care erau condițiile *prealabile* ce trebuiau îndeplinite pentru a se asigura făurirea partidului unic al clasei muncitoare. „Unitatea de acțiune a clasei muncitoare, a celor două partide, comunist și social democrat — spunea tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — trebuie să fie condițiunea prealabilă în realizarea istoricului act de îndeplinire a Partidului Unic Muncitoresc”². Principala problemă imediată în care trebuia asigurată unitatea de acțiune a clasei muncitoare era problema alegerilor parlamentare. Totodată era necesar să se asigure colaborarea între comuniști și social-democrați, în toate problemele ce stăteau în fața regimului democratic, era necesar ca cele două partide să conlucreze în mod concret la soluționarea tuturor problemelor economice și politice ale țării.

Pentru realizarea partidului unic al clasei muncitoare era necesară în același timp clarificarea ideologică, precizarea unei baze principiale, singura capabilă să asigure coeziunea reală a partidului unic și să înlăture posibilitatea unei noi sciziuni. Conducerea Partidului Comunist preciza încă de pe atunci că pentru desfășurarea operei de clarificare ideologică va fi necesară elaborarea unei platforme care să indice principiile ce vor trebui să stea la temelia partidului unic. „Fără lămurirea ideologică — arăta tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — nu se poate vorbi de îndeplinirea unui Partid Unic Muncitoresc. Simpla contopire a acestor două partide ar da prilej la noi sciziuni, n-ar da acea coeziune necesară unui partid muncitoresc. Unificarea politică presupune discuții pe baza unei platforme principiale”³.

Subliniind că partidele comunist și social-democrat erau de acord cu privire la faptul că realizarea Partidului Unic Muncitoresc trebuia precedată de clarificarea divergențelor de ordin tactic și teoretic, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej arăta : „O discuție obiectivă asupra divergențelor ideologice, asupra divergențelor de tactică, va netezi calea îndeplinirii Partidului Unic Muncitoresc. Sîntem siguri de acest lucru”⁴.

Desfășurarea ulterioară a evenimentelor a confirmat și în această privință justetea liniei urmate de Partidul Comunist din România pe baza învățăturii marxist-leniniste.

★

În cursul acțiunilor ulterioare organizate de Partidul Comunist Român și duse în comun de comuniști și social-democrați, în cursul cam-

¹ *Scnteia*, nr. 371 din 5 septembrie 1945.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

paniei electorale din 1946, care a constituit o bătălie condusă de comuniști în vederea înlăturării definitive a partidelor reacționare de pe arena politică, în cursul luptei pentru înfăptuirea propunerilor Partidului Comunist Român pentru redresarea economică și stabilizarea monetară, în cursul coterii inițiate de Partidul Comunist spre trecerea la revoluție socialistă, s-a desăvârșit procesul izolării de mase a social-democraților de dreapta, a făcut noi și rapide progrese procesul clarificării politice și ideologice a muncitorilor social-democrați.

Cu ajutorul comuniștilor, muncitorii social-democrați s-au convins că interesele clasei muncitoare cer înfăptuirea Partidului Unic Muncitoresc pe baza principiilor marxism-leninismului. Partidul Unic Muncitoresc din țara noastră s-a înfăptuit pe baza unei platforme principiale, elaborate în lumina învățăturii comunismului științific. S-a confirmat încă o dată că revoluțiile în domeniul relațiilor economice și social-politice reprezintă totdeauna și revoluții în conștiința oamenilor. „Revoluția este deci necesară — scriau Marx și Engels — nu numai pentru că clasa *dominantă* nu poate fi răsturnată în nici un alt mod, ci și pentru că clasa care răstoarnă poate să se descotorosească numai în cursul revoluției de întregul putregai vechi și să devină capabilă să întemeieze societatea nouă”¹. Într-adevăr, revoluția populară a însemnat pentru oamenii muncii din țara noastră și o revoluție în gândire și ideologie, în formele de luptă și organizare. Făurirea deplină unități politice, ideologice și organizatorice a clasei muncitoare este o expresie a revoluției desfășurate după 23 August 1944 în ideologia și formele de organizare ale clasei muncitoare din țara noastră. Pe justa apreciere a desfășurării și perspectivelor acestei revoluții s-a întemeiat Conferința Națională a P.C.R. când a trasat sarcina luptei pentru deplina unitate a clasei muncitoare.

Procesul constituirii nemijlocite a Partidului Unic Muncitoresc, început în perioada trecerii la revoluția socialistă, s-a terminat o dată cu trecerea întregii puteri în mâinile clasei muncitoare. Clasa muncitoare din țara noastră care, prima în lume după al doilea război mondial, a înfăptuit deplina sa unitate pe scară națională, a adus prin aceasta o contribuție prețioasă la tezaurul experienței mișcării muncitorești internaționale. Partidul Muncitoresc Român, partid de avangardă marxist-leninist, al clasei muncitoare — conduce poporul nostru pe drumul construirii socialismului și comunismului, este un detașament activ al mișcării comuniste internaționale, speranța și conștiința epocii noastre.

ИЗ БОРЬБЫ РУМЫНСКОЙ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ ЗА ЕДИНСТВО РАБОЧЕГО КЛАССА

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Борьба, которую вела Румынская Коммунистическая партия первых дней своего существования за единство рабочего класса, явилась предпосылкой для создания Единого рабочего фронта. Единый рабочий

¹ K. Marx și Fr. Engels, *Ideologia germană*, E.S.P.L.P., București, 1956, p. 71.

фронт был создан в конце апреля 1944 г. и в его основу был положен план подготовки вооруженного восстания, разработанный в конце 1943 г. руководящим ядром Коммунистической партии во главе с Георге Георгиу-Деж.

Разъяснительная идеологическая и политическая работа, проводимая коммунистами, привлечение ими левых социал-демократов, а также рабочих социал-демократов и беспартийных рабочих к объединенным выступлениям по линии борьбы против фашизма и антисоветской войны — побудила лидеров правого крыла социал-демократов принять к концу апреля 1944 г. предложение Румынской Коммунистической партии о создании Единого рабочего фронта.

Единый рабочий фронт, между Коммунистической и социал-демократической партиями, о создании которого было сообщено стране нелегальным манифестом 1 мая 1944 г., отметил тактическое сближение позиции левых социал-демократов с марксистской позицией коммунистов; это сближение основывалось на линии Единого национального фронта, разработанной Коммунистической партией и направленной против фашизма и антисоветской войны; это сближение явилось результатом политической разъяснительной работы, проведенной коммунистами в рядах рабочего класса.

По инициативе и под руководством коммунистов и под знаменем Единого рабочего фронта, в целях борьбы против саботажа лидеров правых социал-демократов, были созданы патриотические комитеты на предприятиях и патриотические боевые отряды. Опираясь на единство рабочего класса в рамках Единого рабочего фронта и на антифашистское настроение всего народа, Коммунистическая партия добилась согласованного действия народных патриотических сил, а также солдат и офицеров-патриотов и в условиях наступления Советской освободительной Армии на территории Румынии, организовала и руководила вооруженным победоносным восстанием 23 августа 1944 г.

В период с 23 августа 1944 г. по 6 марта 1945 г. единство между коммунистами и социал-демократами укрепилось в борьбе за уничтожение фашистских остатков в общественной жизни, за устранение реакционного правительства, за установление народной власти. Важным моментом в борьбе за единство рабочего класса явилось возобновление профсоюзного движения на основе Единого рабочего фронта. Профсоюзное совещание, состоявшееся 1 сентября 1944 г., на котором присутствовала делегация Центрального Комитета Румынской Коммунистической партии и делегация Центрального Комитета социал-демократической партии, вынесло решение создать объединенные профсоюзы на основе революционных принципов, предложенных коммунистами, а именно: классовой борьбы, пролетарского интернационализма, рабочей демократии и профсоюзной автономии, создания профсоюзов по отраслям производства. Организацией объединенных профсоюзов и их борьбой против реакционных сил в целях защиты интересов рабочего класса руководили коммунисты, привлеченные к этой борьбе, помимо рабочих-коммунистов, также и беспартийных рабочих. 26 сентября 1944 г. Коммунистическая партия предложила всем демократическим партиям и органи-

зациям проект платформы Национально-демократического фронта. В результате разъяснительной идеологической и политической работы, развернутой коммунистами, на предприятиях, состоялись митинги, на которых рабочие, включая социал-демократов и беспартийных, изъявили свое согласие с платформой, предложенной Коммунистической партией. На заседании делегатов Коммунистической и социал-демократической партий, состоявшемся 2 октября 1944 г., было вынесено решение о том, что платформа Национально-демократического фронта станет платформой Единого рабочего фронта, предложившего ее первым. Платформа, предложенная Коммунистической партией представляла собой программу завершения буржуазно-демократической революции; таким образом факт принятия данной программы социал-демократической партией в результате политической работы, проведенной коммунистами, свидетельствует о сближении между коммунистами и левыми социал-демократами по одному из основных идеологических и политических вопросов, а именно, по вопросу перспектив, характера и ближайших задач революции в Румынии. В целях согласования деятельности обеих партий таким образом, чтобы не была затронута их идеологическая, политическая и организационная самостоятельность, на совещании, состоявшемся 2 октября 1944 г., было решено создать на равных началах Центральный Комитет Единого рабочего фронта и местные комитеты Единого фронта. Немедленно после этого совещания, на основании платформы, разработанной Коммунистической партией и принятой Единым рабочим фронтом, был создан Национально-демократический фронт под руководством Коммунистической партии и, несмотря на маневры правых социал-демократов, являвшихся опорой реакции, рабочие — коммунисты, социал-демократы и беспартийные тесно сплотились в борьбе за демократическое правительство. Установление народно-демократической власти 6 марта 1945 г. означало не только победу рабочего класса за власть, но и его победу за единство рабочего класса. Вследствие этой победы, рабочий класс на собственном опыте убедился в том, что его объединение вокруг коммунистов и под их руководством в то же время обеспечивает подобное объединение и всех народных сил, что является залогом победы над эксплуататорскими классами.

На первом этапе народной революции была установлена народно-демократическая власть, где руководящая роль принадлежала рабочему классу и ее авангарду — Коммунистической партии. В этот период Коммунистическая партия мобилизовала весь рабочий класс на борьбу за осуществление революционно-демократических преобразований, за экономическое восстановление страны в интересах трудящихся, в целях защиты национальной независимости; в условиях этой борьбы продолжало укрепляться единство рабочего класса, который выполнил задачи революционно-демократической диктатуры пролетариата и крестьянства. В то время, как руководители правых социал-демократов пытались подорвать народную власть и поддерживали реакционные силы, левые социал-демократы пошли по пути, намеченному Коммунистической партией, по пути укрепления народно-демократи-

ческого строя. В деле укрепления единства рабочего класса большую роль сыграли созданные на предприятиях комитеты Единого рабочего фронта, облегчившие разъяснительную политико-идеологическую работу, проводимую коммунистами среди левых социал-демократов. В разгар борьбы за поддержку народной власти, проведение революционных преобразований, начатых коммунистами, и благодаря их политической работе ускорился процесс идеологического сближения между позицией левых социал-демократов и марксистско-ленинской революционной позицией коммунистов в ряде основных идеологических вопросов (в основном вопросе революции, в вопросе о власти, в вопросе о характере и движущих силах революции).

Подводя итоги успехов, достигнутых в деле укрепления единства рабочего класса, Национальная конференция Румынской Коммунистической партии, созванная в октябре 1945 г., обратилась к рабочему классу с призывом включиться в борьбу за создание единой рабочей партии на основе революционных пролетарских принципов. Рабочие — коммунисты, социал-демократы и беспартийные откликнулись на этот призыв Национальной конференции Коммунистической партии и на проводившихся митингах высказались за создание единой рабочей партии на марксистско-ленинских революционных идеологических основах. Создание единой рабочей партии — Румынской рабочей партии — передового марксистско-ленинского отряда рабочего класса Румынии, подтвердило правильность линии, намеченной Национальной конференцией Коммунистической партии в октябре 1945 года.

MOMENTS DE LA LUTTE DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN POUR L'UNITÉ DE LA CLASSE OUVRIÈRE

RÉSUMÉ

La lutte engagée par le Parti Communiste Roumain, dès les premiers jours de son existence, pour l'unité de la classe ouvrière, a constitué les prémisses de la création du Front Ouvrier Unique. La constitution de ce front unique, fin avril 1944, eut pour point de départ le plan qui préparait l'insurrection armée, élaboré vers la fin de l'année 1943 par les cadres de base du Parti Communiste Roumain, ayant à leur tête le camarade Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Le travail d'élucidation idéologique et politique déployé par les communistes, la mobilisation par eux des social-démocrates de gauche, des travailleurs social-démocrates et sans parti, en vue d'actions communes dans la lutte contre le fascisme et la guerre antisoviétique, amenèrent les dirigeants social-démocrates de droite à accepter, en avril 1944, les propositions du Parti Communiste Roumain pour la constitution du Front Ouvrier Unique.

Le front unique des deux partis, annoncé au pays par le manifeste illégal du 1er Mai 1944, marquait un rapprochement tactique des social-démocrates de gauche de la position marxiste des communistes, rapprochement qui se fondait sur la conception du front national unique contre le fascisme et la guerre antisoviétique, élaborée par le Parti Communiste Roumain ; ce rapprochement était l'effet du travail d'explication politique, déployé par les communistes au sein de la classe ouvrière.

Sur l'initiative et sous la direction des communistes, sous le signe du Front Ouvrier Unique, des comités patriotiques furent créés dans les entreprises ainsi que des formations patriotiques de combat, en dépit du sabotage des leaders social-démocrates de droite. S'appuyant sur l'unité de la classe ouvrière, dans le cadre du Front Ouvrier Unique, et sur l'état d'esprit antinazi et antifasciste du peuple tout entier, le Parti Communiste Roumain réussit à coordonner l'action des forces patriotiques populaires, des soldats et des officiers patriotes et, dans les conditions créées par l'avance de l'Armée Soviétique libératrice en territoire roumain, organisa et dirigea l'insurrection armée victorieuse du 23 Août 1944.

Au cours de la période du 23 Août 1944 au 6 Mars 1945, l'unité entre communistes et social-démocrates se trouve renforcée dans la lutte commune pour écraser les restes fascistes qui demeuraient encore dans la vie publique, pour renverser le gouvernement à majorité réactionnaire et pour instaurer le pouvoir populaire. La reconstitution du mouvement syndical, dans le cadre du Front Ouvrier Unique, marqua un moment important de la lutte pour la consolidation de l'unité de la classe ouvrière. La conférence syndicale du 1er septembre 1944, à laquelle prirent part les délégations du Comité Central du Parti Communiste Roumain et du Comité Central du parti social-démocrate, décida la création des syndicats unis, sur la base des principes révolutionnaires proposés par les communistes : la lutte de classe, l'internationalisme prolétarien, la démocratie ouvrière et l'autonomie syndicale et constitution de syndicats par branches de production. L'œuvre d'organisation des syndicats unis et la lutte de ces derniers contre les forces réactionnaires, pour la défense des intérêts de la classe ouvrière, furent dirigées par les communistes qui y entraînèrent également, à côté des travailleurs social-démocrates, les travailleurs sans parti. Le 26 septembre 1944, le Parti Communiste Roumain soumettait, aux partis et organisations démocratiques, le projet de plate-forme du Front National Démocratique. A la suite du travail d'explication idéologique et politique, déployé par les communistes à l'intérieur des entreprises, des meetings ont lieu, où les ouvriers — y compris les ouvriers social-démocrates et ceux sans parti — adhèrent à la plate-forme proposée par le Parti Communiste. A la séance du 2 octobre 1944, les délégations des partis communiste et social-démocrate décidèrent que la plate-forme du Front National Démocratique serait désormais celle du Front Ouvrier Unique, qui l'avait proposée avant toute autre. La plate-forme proposée par le Parti Communiste Roumain représentait le programme de l'achèvement de la révolution bourgeoise-démocratique, de sorte que son adoption par le parti social-démocrate, à la suite du travail politique déployé par les communistes, marquait un rapprochement entre communistes et social-démocrates de

gauche, dans un problème idéologique et politique de la plus haute importance : celui des perspectives, du caractère et des tâches immédiates de la révolution en Roumanie. Dans le dessein de coordonner l'activité des deux partis, sans affecter l'indépendance idéologique et politique et l'organisation de chacun d'eux, la création d'un Comité Central et de comités locaux du Front Ouvrier Unique, constitués sur une base paritaire, fut décidée au cours de la séance du 2 octobre 1944. Aussitôt après cette séance, le Front National Démocratique fut constitué sur la base de la plateforme élaborée par le Parti Communiste et adoptée par le Front Ouvrier Unique. Sous la direction du Parti Communiste, et malgré les manœuvres des social-démocrates de droite, suppôts de la réaction, les travailleurs communistes, social-démocrates et sans parti luttèrent, étroitement unis, pour un gouvernement démocratique. L'instauration du pouvoir démocrate-populaire, le 6 Mars 1945, n'était pas uniquement une victoire de la classe ouvrière dans la lutte pour le pouvoir, elle représentait également une victoire de l'action menée pour l'unité ouvrière. La classe ouvrière avait pu se convaincre, par sa propre expérience, qu'en se rassemblant autour des communistes, et sous leur direction, elle assurait l'union, sous son hégémonie, de toutes les forces populaires en même temps que la victoire dans la lutte contre les classes exploiteuses.

Pendant la première étape de la révolution populaire — celle de la constitution d'un pouvoir démocratique populaire, où le rôle décisif revenait à la classe ouvrière et à son avant-garde, le Parti Communiste —, le Parti Communiste Roumain mobilisa la classe ouvrière toute entière pour la réalisation des transformations révolutionnaires démocratiques, pour la reconstruction économique dans l'intérêt des travailleurs, pour la défense de l'indépendance nationale. Au cours de cette lutte, l'unité de la classe ouvrière a continué à se fortifier, menant à bonne fin les tâches de la dictature révolutionnaire et démocratique du prolétariat et de la paysannerie. Alors que les dirigeants social-démocrates de droite tentaient de saper le pouvoir populaire et soutenaient les forces réactionnaires, les social-démocrates de gauche suivaient au contraire la ligne du Parti Communiste Roumain, celle de la consolidation et du développement du régime de démocratie populaire. Dans l'œuvre de consolidation de l'unité de la classe ouvrière, les comités du Front Ouvrier Unique des entreprises jouèrent un rôle important, en facilitant le travail d'explication idéologique et politique que les communistes menaient parmi les social-démocrates de gauche. Dans le feu de la lutte engagée pour le soutien du pouvoir populaire et la réalisation des transformations révolutionnaires, dues à l'initiative des communistes et grâce au travail politique des communistes, le rapprochement idéologique des social-démocrates de gauche de la position révolutionnaire marxiste-léniniste des communistes a marqué un progrès sensible dans nombre de problèmes idéologiques essentiels (tels le problème fondamental de la révolution, celui du pouvoir, celui du caractère et des forces motrices de la révolution).

Apprécient à leur juste valeur les succès remportés sur le plan de l'unité de la classe ouvrière, la Conférence Nationale du Parti Communiste Roumain, d'octobre 1945, appela la classe ouvrière à lutter pour la consti-

tution d'un parti ouvrier unique, fondé sur les principes révolutionnaires prolétariens. Répondant à l'appel de la Conférence Nationale du Parti Communiste Roumain, les travailleurs communistes, social-démocrates et sans parti se prononçaient, dans le cadre de grands meetings, pour la création du parti ouvrier unique sur une base idéologique révolutionnaire marxiste-léniniste. La constitution du parti ouvrier unique — le Parti Ouvrier Roumain —, parti d'avant-garde marxiste-léniniste de la classe ouvrière de Roumanie, a confirmé la justesse de la ligne tracée par la Conférence Nationale, d'octobre 1945, du Parti Communiste Roumain.

DIN LUPTA P. C. R. PENTRU PREGĂTIREA ȘI ÎNFĂPTUIREA INSURECȚIEI ARMATE DE LA 23 AUGUST 1944

DE

G.H. MATEI și B. BĂLTEANU

Insurecția armată de la 23 August 1944 a însemnat o cotitură radicală în istoria poporului nostru. Pregătită, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, insurecția armată a avut ca rezultat răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, scoaterea țării din războiul criminal antisovietic și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste. Ea a însemnat începutul revoluției populare, în al cărei proces de desfășurare rapidă a fost instaurat, dezvoltat și consolidat regimul democrat-popular, cea mai măreață cucerire a maselor populare din patria noastră.

„23 August este pentru poporul român — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — cea mai mare sărbătoare națională, deoarece ea a însemnat cotitura spre o schimbare radicală în viața sa — de la regimul burghezo-moșieresc de asuprire și exploatare sălbatecă a maselor muncitoare, de înrobire politică și economică a țării de către puterile imperialiste, la regimul democrat-popular, în care poporul eliberat și-a luat soarta în propriile mâini și a devenit singurul și adevăratul stăpîn al țării”¹.

★

Insurecția armată de la 23 August 1944 este urmarea firească, directă, a unor adînci procese petrecute în viața social-economică și politică a țării noastre în epoca crizei generale a capitalismului.

Țară în care se împleteau strîns forme avansate ale capitalismului monopolist cu puternice rămășițe feudale, înrobirea din partea imperialiștilor străini, cu proprii trăsături și tendințe imperialiste, România a cunoscut o înăsprire continuă a exploatării maselor muncitoare și o ascuțire tot mai puternică a tuturor contradicțiilor regimului burghezo-moșieresc.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., 1955, p. 693.

Pentru menținerea dominației lor de clasă, burghezia și moșierimea română au accentuat în continuu politica lor antipopulară și antinațională, exprimată în anii din ajunul și de la începutul celui de-al doilea război mondial prin măsurile de fascizare tot mai intensă a țării și de accelerare a pregătirilor războiului antisovietic, prin încurajarea și sprijinirea grupărilor fasciste și în primul rând a „gărzii de fier”, agentură a hitleriștilor în România, printr-o poziție de compromis și capitulare în fața agresorilor hitleriști și acceptarea rușinoasă a dictatului de la Viena din 30 august 1940 care răpea României o parte din teritoriul ei, nordul Transilvaniei. Expresia ultimă a acestei politici nefaste a constituit-o instaurarea sîngeroasei dictaturii fasciste, subordonarea țării imperialismului hitlerist și tirirea ei în războiul criminal antisovietic.

Aruncarea țării noastre în războiul antisovietic, împotriva voinței poporului român, a fost continuarea, pe calea armelor, a politicii antisovietice, cu totul contrară intereselor naționale ale țării, dusă neîntrerupt de clasele exploatoare din România de la crearea primului stat socialist din lume. Clasele exploatoare sperau că acest război se va solda cu nimicirea Uniunii Sovietice, a cărei forță de înfrîngere asupra maselor largi populare din țara noastră, prin exemplul ei măreț, constituia un izvor de permanență spaimă pentru ele. În același timp, forțele reacționare și agresive din România, urmăreau să anexeze întinse teritorii sovietice și să se îmbogățească prin jefuirea acestora.

Clasele dominante din România nutreau totodată iluzii că prin aportul lor la războiul hitlerist, vor obține un loc de seamă în așa-zisa „nouă ordine” europeană preconizată de Hitler. Căpeteniile fasciste române se și vedeau îndeplinind rolul de vătăfi ai hitleriștilor în sudul Europei¹. Dorința de a nimici statul sovietic și de a înrobi popoarele sovietice, planurile de acaparare a unor teritorii sovietice, uneau pe guvernanții fasciști și liderii partidelor burghezo-moșierești din România cu monoliștii germani și guvernul hitlerist. Politica claselor dominante de dezlănțuire și ducere a războiului criminal antisovietic a fost tradusă în viață de exponenții politici principali ai intereselor lor, clica militaro-fascistă, monarhia, și partidele burghezo-moșierești în frunte cu Maniu și Brătianu. Monarhia și-a exprimat fățiș aprobarea pentru războiul antisovietic². Liderii partidelor burghezo-moșierești au făcut numeroase declarații de aprobare fără echivoc a tiririi țării în războiul antisovietic și, drept

¹ Într-o notă alcătuită de I. Antonescu și remisă lui Hitler la începutul lui ianuarie 1941, căpetenia fascistă din România afirma hotărîrea sa de a participa la toate acțiunile agresive ale Germaniei hitleriste, în special contra Uniunii Sovietice. În această notă I. Antonescu își exprima speranța că Hitler va acorda României burghezo-moșierești „rolul natural de dominație regională” (Vezi Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, vol. 71/1939, E. 9 IV, vol. II, Documentul „Nota de la Salzburg”, fol. 4).

² A doua zi după dezlănțuirea agresiunii antisovietice, regele a trimis o telegramă lui I. Antonescu prin care și exprima „recunoștința” pentru aceasta și „bucuria” față de războiul tîlhăresc (vezi *Timpul* din 24 iunie 1941). Mihai de Hohenzollern a făcut apoi vizite pe front, primind defilări de trupe, decorînd ofițeri etc. (Vezi: Al. Gîrneață, *Adevărata istorie a unei monarhii — familia Hohenzollern*, Ed. Cartea Românească, p. 126—127). Biograful oficial al lui Mihai de Hohenzollern confirmă și el sprijinirea de către rege a războiului antisovietic (Arthur Gould Lee, *Crown against sickle*, Londra, 1951, p. 33).

acte fățișe, demonstrative în acest sens, au trimis ca „voluntari” pe front pe I. Mihalache și Gh. Brătianu¹.

Consecință a politicii profund antipopulare și antinaționale a claselor dominante, războiul nedrept antisovietic a avut ca urmare pierderea a sute de mii de vieți omenești, distrugeri uriașe de bunuri materiale, jefuirea în proporții colosale a economiei naționale de către hitleriști, sporirea maximă a profiturilor și bogățiilor pentru o infimă minoritate de mari exploataitori, pe de o parte, și exploatarea și sărăcirea în proporții nemaiîntâlnite până atunci a maselor largi, pe de altă parte. Războiul a accentuat puternic fenomenele de putreziciune și parazitism ale orânduirii burghezo-moșierești.

Cu sprijinul guvernanților fasciști trădători, imperialiștii germano-fasciști au subordonat pe deplin economia românească intereselor lor de jaf și expansiune, prefăcînd România într-o adevărată colonie a lor². Pagubele cauzate economiei românești de pe urma subjugării țării noastre de către Germania hitleristă s-au ridicat la cifra uriașă de 10 000 miliarde lei (la valoarea din 1945)³.

În exploatarea singeroasă a maselor muncitoare din țara noastră în anii criminalului război antisovietic, s-a manifestat cîrdășia dintre marii monopolii hitleriști, anglo-americani și autohtoni. Profiturile stoarse de aceștia au atins proporții enorme⁴.

În timp ce o infimă minoritate de mari jefuitori se îmbogățeau tot mai mult de pe urma războiului, marea majoritate a poporului dădea nenumărate jertfe pentru o cauză nedreaptă, străină cu totul intereselor lui și îndura nespuse greutăți, privațiuni și suferințe.

¹ La 18 iulie 1941 I. Maniu a trimis lui I. Antonescu un memoriu în care, între altele, arăta: „Recunoștința țării pentru generalii, ofițerii și soldații români și pentru dvs., domnule general, comandantul de capetenie, va fi eternă” (Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., dosar nr. 88). La 18 noiembrie 1941, tot I. Maniu declara că „aprobă acțiunea militară întreprinsă...” și afișa veleități de cîmpire a unor teritorii sovietice (Ibid.). Într-o scrisoare comună din 30 ianuarie 1943, Maniu și Brătianu dezlăuiau din nou sprijinul acordat de ei războiului antisovietic (Ibid.).

² Un exemplu grăitor în legătură cu acapararea bogățiilor țării noastre de către monopolurile hitleriste este faptul că, într-un timp scurt, cu complicitatea monopolistilor din S.U.A., Anglia și Franța și a celor autohtoni, acestea au reușit să controleze 17 dintre cele mai importante întreprinderi petrolifere din țară (Vezi: T. Savin, *Aseruirea și jefuirea economiei românești de către capitalul monopolist german în preajma și în cursul celui de-al doilea război mondial*, în „Probleme economice”, nr. 12/1957, p. 121—122). Concernul Herman Goering-Werke, cu concursul monopolistilor români și prin mijloace de presiune brută, a luat sub controlul său cele mai mari întreprinderi metalurgice din țară: „Reșița”, „Malaxa”, „Cugir”, Șantierul Naval de la Galați etc. (Vezi Arhiva M A E, cazier 4, vol. 20 și cazier 87, vol. 47, fila 1).

³ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și Cuvîntări*, ed. IV, E.S.P.L.P., 1955, p. 39.

⁴ Astfel, potrivit înseși datelor provenite din surse burgheze, „Creditul național industrial” care în 1938 realizase un profit de 49 724 000 lei, a obținut în 1942 un profit aproape dublu; „Banca Românească” și-a sporit profitul de la 56 308 000 lei în 1938 la 97 327 000 lei în 1942; „Astra Română” a obținut în 1938 un profit de 360 531 000 lei iar în 1941 unul de 438 151 000 lei; „Reșița” și-a ridicat profitul de la 188 700 000 lei în 1939 la 201 913 000 lei în 1941, la 268 000 000 lei în 1942 și la 305 000 000 lei în 1943. (Vezi: V. V. Protopopescu, G. M. Marin și I. Bozdog, *Ghidul pieței financiare*, București 1943, p. 44, 78, 111 și 129 și *Istoria României*, ed. IV, Buc. 1952, p. 665).

În perioada de la începutul războiului antisovietic pînă în primăvara anului 1944, armata romînă pierduse cca 400 000 oameni, morți, răniți și dispăruți¹. La aceștia veneau să se adauge victimele terorii fasciste sîngeroase, ale bombardamentelor, mizeriei cumplite etc. În țară și pe teritoriile sovietice vremelnice cotopte au fost create lagăre de concentrare, în care luptătorii antifasciști au fost supuși la torturi înfiorătoare, la chinuri și înfometare. Mulți dintre ei au căzut victimă acestui regim de exterminare. Condițiile de muncă și de viață ale clasei muncitoare, extrem de grele și pînă atunci, s-au înrăutățit cu mult. Următorul tabel exprimă viu decalajul crescînd, ajuns la proporții uriașe, între nivelul salariilor și cel al prețurilor la produsele de larg consum (în procente)²:

D a t a	Creșterea salariilor	Creșterea prețurilor la produsele de larg consum	Indicele puterii de cumpărare
August 1939	100	100	100
Decembrie 1941	168,5	412,1	40,8
Decembrie 1942	212,4	712,1	29,8
Decembrie 1943	275,5	1085,3	25,3
August 1944	275,5	1392,8	19,7

Din acest tablou reiese că puterea de cumpărare a clasei muncitoare a scăzut în perioada 1939—1944 mai mult de cinci ori.

În vederea înăsprii exploatării și a înăbușirii luptei clasei muncitoare, dictatura fascistă a militarizat întreprinderile industriale. În fruntea acestora au fost puși comandanți militari, care dispuneau de dreptul de a aplica muncitorilor cele mai crunte pedepse (carcera, bătaia, ferecarea în lanțuri etc.). Întreaga legislație socială, cucerită de clasa muncitoare în urma unei lupte grele, îndelungate, a fost abrogată. Ziua de muncă a fost prelungită pînă la 10—14 ore și uneori și mai mult, concediile au fost suspendate.

Iată unele exemple, din numeroasele care se pot aduce, referitoare la regimul militarist, de teroare și exploatare sîngeroasă a muncitorimii: Pentru motivul că la 1 martie 1943 un grup de 40—50 muncitori de la „Uzinele Romîne” din Ploești au refuzat o nouă prelungire a zilei de lucru și au părăsit întreprinderea cu o oră mai devreme, I. Antonescu a dat ordin ca aceștia „să fie puși în lanțuri și pedepsiți fără întîrziere”³. La 2 martie 1943, inspectoratul general al jandarmeriei comunica faptul că la „Întreprinderile metalurgice Dunărene” din Brăila, comandantul militar aduce forțat la lucru pe „muncitorii desculți și desbrăcați”⁴.

¹ *Contribuția Romniei la războiul antihitlerist (23 August 1944—9 mai 1945)*. Editura Militară a M.F.A., Buc. 1958, p. 9.

² *Scnteia* din 22 septembrie 1944.

³ Arhiva Centrală a Institutului de istorie al partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosar nr. 2950, vol. 13, f. 366.

⁴ *Ibidem*, f. 430.

La 4 octombrie a aceluiași an, inspectoratul regional de poliție Alba-Iulia raporta că la minele de la Lupeni s-au introdus „aresturi, carceră și aplicarea a 25 de lovituri ... Regimul muncitorului pedepsit cu arestul este ca în armată, primind numai jumătate din rația de hrană, iar pentru carceră, numai pîine cu apă, costul întreținerii suportîndu-l muncitorul”¹.

Într-o rafinărie din Ploești existau — după cum raporta poliția din localitate — nu mai puțin decît opt servicii de spionare și urmărire a muncitorilor : serviciul de informare al rafinăriei, serviciul de informare al detașamentului special de jandarmi, serviciul de control și informații german, serviciul de contrasabotaj român, serviciul de contrasabotaj german, serviciul secret german, serviciul de informații al diviziei a II-a și în sfîrșit serviciul de informații al chesturii de poliție Ploești².

Aceasta arată cît de mult se temeau dictatura fascistă și ocupanții hitleriști de lupta revoluționară și patriotică a clasei muncitoare.

O înrăutățire considerabilă a situației sale a cunoscut de asemenea țărănimia muncitoare.

Marii latifundiari ajunseseră să-și lucreze moșiile aproape gratuit cu munca forțată a țăranilor mobilizați, a prizonierilor de război etc.³. Ca urmare a exploatării tot mai intense și sistematice a țăranimii muncitoare, de către moșieri, chiaburi și uniunile monopoliste ca rezultat al lărgirii „foarfecei” dintre prețurile industriale și cele agricole, în decembrie 1942 puterea de cumpărare a maselor țărănești scăzuse cu peste 60 % față de anii începutului crizei agrare din 1929⁴. La 23 iunie 1942, guvernul fascist a emis decretul pentru crearea așa-ziselor „obștii țărănești”. Această măsură era menită să ofere mîna de lucru ieftină moșierilor și chiaburilor și permitea totodată slugilor hitleriștilor să subordoneze tot mai mult agricultura romînească intereselor de jaf ale Germaniei fasciste și ducerii războiului antisovietic.

În timp ce griul și celelalte produse alimentare luau drumul Germaniei hitleriste în cantități mereu sporite, în țară erau fixate pentru oamenii muncii rații de foamete. La toate acestea veneau să se adauge greutățile și suferințele provocate țăranimii muncitoare de rechiziții de vite, corvezi militare și mai cu seamă sutele de mii de morți, răniți și invalizi de război.

Favorizarea marelui capital printr-o politică fiscală care arunca greutatea impozitelor asupra maselor largi, inclusiv a unor pături însemnate mic-burgheze de la orașe, prin repartiția inegală în detrimentul

¹ Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C. C. al P.M.R., dosar nr. 2950, vol. 14, f. 509.

² Ibidem, dosar nr. 2950, vol. 13, f. 438.

³ Cu cinismul care-l caracteriza, I. Antonescu arăta în ședința Consiliului de Miniștri din 1 iulie 1944, ca răspuns la o intervenție a marelui moșier, N. Mareș : „Mîna de lucru a fost destul de ieftină și ați avut un număr suficient de prizonieri la dispoziție ... Dacă nu lucrează, nu le dai să mînce” (Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C. C. al P.M.R., fond Consiliul de Miniștri, dosar nr. 266, f. 7—8).

⁴ Costin Murgescu, *Reforma agrară din 1945*, București, 1955, p. 81.

acestor păături, a materiilor prime tot mai deficitară, prin măsurile arbitrare de expropriere etc., a lovit serios și în interesele acestor categorii sociale.

Dictatura militaro-fascistă a dus totodată o politică de ură națională sălbatică, de șovinism barbar, soldată cu exterminarea a zeci și zeci de mii de oameni¹.

Toate acestea au dus la ascuțirea pînă la extrem a contradicțiilor orînduirii burghezo-moșierești, la creșterea și dezvoltarea continuă a luptei de eliberare națională și socială a poporului.

Masele largi populare, în frunte cu clasa muncitoare, care conducea lupta patriotică a poporului român, au întâmpinat cu ură intrarea trupelor hitleriste în țară și aruncarea Romîniei în războiul antisovietic.

Însuși Marele Stat Major al Armatei Romîne, într-un document intitulat „Concluziuni asupra stării de spirit în armată în legătură cu prezența trupelor germane în România — 10 octombrie 1940 — 1 februarie 1941”, recunoștea că populația și armata au întâmpinat trupele hitleriste de invazie cu un spirit de ostilitate generală și puternică și semnală numeroase cazuri de împotrivire față de cîmpitori, de ciocniri între militari romîni și germani, precum și acte de sabotaj împotriva mașinii de război hitleriste².

Mînia și revolta mereu crescîndă a maselor largi ale poporului român împotriva hitleriștilor și a slugilor lor din țară, împotriva războiului tîlhăresc antisovietic n-au rămas fără urmări însemnate și pe front. Documentele vremii vorbesc despre multe cazuri cînd soldații romîni refuzau să lupte, ucideau comandanții și treceau de partea armatelor sovietice, despre ciocniri și chiar adevărate lupte între trupe romîne și germane³. O asemenea luptă a avut loc, de pildă, spre toamna anului 1942 între două companii ale regimentului 5 infanterie român și trupe germane care au primit ordinul să le atace pe motivul că refuzau să mai lupte împotriva armatelor sovietice. S-au înregistrat pierderi însemnate din ambele părți⁴.

Dîndu-și tot mai mult seama de caracterul antinațional și aventurist al tîririi Romîniei în războiul hitlerist și indignați de modul dușmănos și umilitor în care comandanții hitleriști tratau armata romînă, mulți

¹ Chemînd la asasinat în masă împotriva minorităților naționale I. Antonescu declara cu cinism fără margini la 8 iulie 1941 : „Îmi este indiferent dacă în istorie vom trece ca barbari ... Dacă este nevoie trageți cu mitraliera” (*Procesul marii trădări naționale*, Ed. Eminescu, 1946, p. 35).

² Astfel, de pildă, populația din Vlașca a refuzat să vîndă alimente unei unități germane; la București și Ploiești militari romîni au ripostat plini de mînie față de aroganța și samavolniciile unor militari hitleriști, dezarmîndu-i; un rezervor de 150 vagoane de benzină pentru aviația germană de la stația de pompare C.F.R.-Telcjen a fost incendiat la 9 decembrie 1940 de muncitori de la fabrica „Standard” etc. (Arhiva Marelui Stat Major, dosar nr. 725/1, filele 9, 12, 25 și 45).

³ Ibidem, dosar 9/E, p. 45, 47, 50 și dosar nr. 52, p. 21—23.

⁴ *Graiul liber* din 7 octombrie 1942.

ofițeri și însăși unele cadre superioare ale armatei române s-au situat pe o poziție tot mai vădit antihitleristă.

★

Prin atacul mișelesc al imperialiștilor hitleriști și al vasalilor lor împotriva statului socialist sovietic și prin intrarea U.R.S.S. în război, cel de-al doilea război mondial s-a transformat pe deplin într-un război drept, eliberator, din partea coaliției antifasciste în frunte cu Uniunea Sovietică. Marele război de apărare a Uniunii Sovietice era totodată războiul pentru salvarea civilizației mondiale periclitată grav de barbaria hitleristă, pentru dezrobirea popoarelor căzute în sclavia fascistă. Existența statului socialist sovietic, lupta eroică a popoarelor sovietice împotriva cotropitorilor fasciști, faptul că U.R.S.S. a reprezentat forța fundamentală a coaliției antihitleriste și-au pus pecetea asupra întregii desfășurări a războiului și asupra urmărilor acestuia.

În lupta generală național-eliberatoare împotriva hitlerismului, în fruntea căreia se afla Uniunea Sovietică, s-au încadrat din primul moment forțele patriotice ale poporului nostru, conduse de Partidul Comunist Român. P.C.R. a fost singurul partid care s-a ridicat la luptă pentru doborârea dictaturii fasciste, pentru ieșirea din războiul antisovietic și izgonirea din țară a armatelor hitleriste.

Pornind de la aprecierea că în eliberarea de sub jugul fascist erau interesate în mod obiectiv nu numai clasa muncitoare, ci și alte clase și păături sociale, inclusiv o parte a burgheziei, P.C.R. a propus la 6 septembrie 1941, o platformă pentru crearea unui larg front patriotic antihitlerist.

Condițiile în care Partidul Comunist își desfășura lupta erau însă mult îngreunate prin faptul că în conducerea sa se strecuraseră unele elemente trădătoare. La teroarea sângeroasă deslănțuită de dictatura fascistă și Gestapo împotriva P.C.R. se adăuga astfel activitatea criminală desfășurată de clica de trădători având în frunte pe Foriș. Neputând să împiedice adoptarea de către partid a unei linii politice juste, pentru a nu se demasca în ochii masei membrilor de partid ca adversară fățișă a luptei antifasciste, această clică trădătoare și-a îndreptat toate eforturile în direcția sabotării traducerii în viață a liniei partidului.

În acest timp, închisorile și lagărele în care erau deținute cadrele de bază ale partidului, în frunte cu tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, au reprezentat un centru din care iradia fermitate și încredere neclintită în victoria asupra fascismului, din care se imprima luptei comuniștilor și tuturor patrioților un spirit de luptă hotărât și combativ.

Dind dovadă de patriotism fierbinte și fidelitate față de internaționalismul proletar, comuniștii reușesc să organizeze acțiuni multiple și variate. Ei tipăresc și răspîndesc presa ilegală și manifeste care cheamă masele la luptă împotriva dictaturii fasciste și a războiului hitlerist. Încă din primele zile ale războiului antisovietic au fost organizate la Constanța o serie de acte de sabotaj, începînd cu tăierea cablurilor care alimentau cu curent electric instalațiile germane de apărare antiaeriană¹.

¹ Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., dosar nr. 58—181.

O lună mai târziu, hitleriștii erau alarmați de faptul că în Valea Prahovei „situația este insuportabilă” din cauza numeroaselor acte de sabotaj¹. La uzinele „Lemaître” din București, unde erau organizate echipe de sabotaj, muncitorii trăgăneau terminarea pieselor de importanță militară, împiedicând folosirea lor și provocând numeroase defecțiuni de executare.

Muncitorii de la Reșița au provocat de mai multe ori scurt-circuit, ceea ce a dus la încetarea lucrului zile de-a rîndul. Ei au stricat și făcut inutilizabile tunuri și tancuri². Trenuri întregi cu avioane I.A.R. erau înapoiate de pe front, deoarece, datorită defecțiunilor de construcție, avioanele s-au dovedit inutilizabile.

Muncitorii ceferiști din București, Brașov, Timișoara, Arad, Simeria și alte localități, provocînd aprinderea osiilor la vagoane, împiedicau transportul trupelor și armamentului spre front³. În iulie 1942 au fost aruncate în aer depozitele de muniții de la arsenalul armatei din Tîrgoviște⁴. Fabrica de armament din Avrig a fost de asemenea aruncată în aer spre finele anului 1942⁵.

În multe sate țărani ascund cerealele, refuză muncile forțate, ascund pe dezertori și ajută pe prizonierii sovietici din lagăre⁶. O moară țărănească din Piatra (Moldova), a fost aprinsă, distrugîndu-se 4 vagoane de făină pentru armată. Țăranii din Curtici au alungat cu furcile comisia de rechiziție. Plutașii de pe Bistrița, fiind puși să lucreze cu armele la spate pentru hitleriști, au trecut la acte fâțișe de împotrivire⁷.

Alături și sub îndrumarea comuniștilor au luptat eroic uteciștii. Într-o serie de întreprinderi și localități s-au constituit grupe de tineri patrioți, în frunte cu uteciștii, care au organizat acte de sabotare a războiului hitlerist. În decembrie 1942 un grup de 20 de tineri patrioți care au refuzat să meargă pe front au fost executați la poligonul de tragere Ghencea⁸.

În acțiunile împotriva dictaturii fasciste și a războiului hitlerist dintre care am amintit mai sus numai o parte, au căzut eroic numeroși comuniști, martiri ai clasei muncitoare și poporului român, cum au fost: Petre Gheorghe, Iosza Bela, Filimon Sîrbu, Pompiliu Ștefu, soții Panet, Ada Marinescu, Vasile Tudose, Suzana Pîrvulescu, Lazăr Grumberg, Bernat Andrei, Elena Sîrbu, Justin Georgescu și alți luptători dîrzi.

Sute și mii din cei mai buni fii ai clasei muncitoare și poporului, membrii ai P.C.R., U.T.C., patrioți cinstiți au fost arestați, schingiuiți în

¹ Vezi *Presa liberă* din 26 iulie 1941.

² Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosar 682, fond 96, f. 394—396.

³ Ibidem, dosar, nr. 52.

⁴ Ibidem, dosar, nr. 430.

⁵ Ibidem, dosar nr. 42 756, p. 12.

⁶ Ibidem, Ab. XXVI-1, inv. 1 136.

⁷ Ibidem, dosar nr. 682, fond 96, p. 425—426.

⁸ *România liberă*, nr. 1 din 28 ianuarie 1943.

beciurile siguranței, omorâți în torturi, condamnați la zeci de ani de închisoare sau la muncă silnică pe viață. Curțile marțiale lucrau din plin¹.

O expresie a creșterii spiritului de nemulțumire în straturile sociale tot mai largi și a hotărârii acestora de a se alătura luptei patriotice a clasei muncitoare și partidului ei comunist a constituit-o înființarea, spre sfârșitul anului 1942, a organizației „Uniunea Patrioților”. Îndrumată de P.C.R. „Uniunea Patrioților” a reușit să grupeze în jurul ei cercuri de intelectuali (profesori universitari, medici, avocați, studenți, învățători etc.) precum și meseriași, mici negustori etc. și să-i antreneze în lupta patriotică antihitleristă².

La începutul anului 1943 apare primul număr al ziarului patriotic ilegal „România liberă”. Ziarul reprezenta o chemare permanentă a partidului comunist la făurirea unui larg front al forțelor patriotice, antihitleriste, o armă ascuțită de demascare a liderilor partidelor burghezo-moșierești, Maniu și Brătianu, care continuau să sprijine regimul fascist și războiul său criminal.

Un mijloc deosebit de eficace de propagandă și agitație al P.C.R. l-a constituit postul ilegal de radio „România liberă”, care făcea ca chemările la luptă ale partidului să ajungă cât mai repede și mai adânc în masele poporului.

Dezvoltarea și intensificarea luptei forțelor populare, patriotice, conduse de P.C.R., a avut loc, în îmbinare strânsă cu victoriile Uniunii Sovietice împotriva agresorilor fasciști. Spulberarea mitului invincibilității armatelor hitleriste în urma bătăliei de la Moscova și mai cu seamă a victoriei mărețe a armatelor sovietice în bătălia de la Stalingrad, care a marcat începutul cotelurii radicale în desfășurarea celui de-al doilea război mondial, a influențat puternic starea de spirit a maselor largi din țara noastră, accelerând radicalizarea și revoluționarizarea lor, făcând să crească și mai mult ura și minia poporului român împotriva hitleriștilor și uneltelor lor, încrederea sa în victoria deplină asupra fascismului.

Mărețele victorii ale Uniunii Sovietice au avut un rol istoric hotărâtor pentru lupta de eliberare națională a poporului român. Eroismul înălțător al oamenilor sovietici, vitejia fără seamăn a armatei sovietice, sprijinite de întregul popor, știrile parvenite în țară prin intermediul muncitorilor și țăranilor români în haine militare despre realizările și viața poporului sovietic au contribuit puternic la demascarea propagandei mincinoase, calomnioase antisovietice și la înțelegerea tot mai clară a superiorității orînduirii sovietice.

Într-o notă alcătuită de Ministerul Afacerilor Interne pentru Antonescu în ziua de 15 aprilie 1943 se arăta că în numeroase comune din județele Vilcea și Suceava soldații veniți de pe front „au adus laude realiză-

¹ În cursul lunilor august-septembrie 1942 numărul internaților în lagărul de la Vapniarca a crescut de la 126 la 1135 (*Schiteia* din 16 mai 1946). Între februarie-septembrie 1943, numai Curtea Marțială Ploiești a dat cca 12 000 de sentințe (Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.G. al P.M.R., dosar 2168/2102, vol. I). În decembrie 1943 a fost arestat un grup de conducători ai „Uniunii Patrioților”, care au fost condamnați la ani grei de muncă silnică (*România liberă*, nr. 1 din 28 ianuarie 1944 și nr. 2 din 22 martie 1944).

² „Uniunea Patrioților”—Buletin cu ocazia zilei de 23 August 1945, p. 14—15.

rilor făcute de bolșevici”, în orașul Brașov soldații au comunicat că au văzut în Uniunea Sovietică o industrie puternică, iar în alte județe, țărani, care fuseseră nevoiți să îmbrace haina soldățească, au povestit despre bogăția colhozurilor¹.

Interdependența dintre stările de lucruri din spatele frontului și de pe front a dus la grăbirea coacerii unei situații obiective revoluționare în țară, al cărei ascuțiș era îndreptat împotriva dictaturii militaro-fasciste și a imperialismului hitlerist, precum și a războiului lor banditesc.

La data de 16 februarie 1943, scurt timp deci după victoria armatei sovietice de la Stalingrad, direcția generală a poliției comunica într-un raport :

„Muncitorimea din capitală se arată preocupată de evenimentele externe și sociale. Mersul războiului este urmărit cu atenție și întorsătura ce a luat a pus în discuție probleme sociale...”. Raportul arăta mai departe că muncitorii sînt convinși că în urma războiului va dispărea regimul de dictatură fascistă și „*va veni regimul de adevărată democrație*” (subl. ns. — Gh. M. și B. B.)².

Cu privire la starea de spirit a muncitorilor petroliști din Ploești se semnală la 5 martie 1943 faptul că mulți dintre aceștia declară :

„... Atunci cînd vor fi luați muncitorii pe front — de va fi cazul — ei vor depune armele..., deoarece n-au pentru ce lupta”³.

O stare de spirit asemănătoare era sesizată în ianuarie 1944 cu privire la muncitorii din Brașov, arătîndu-se că aceștia își manifestau deschis simpatia pentru înaintarea Armatei Sovietice, pentru P.C.R. și hotărîrea de a pune capăt regimului fascist⁴.

Într-o serie de întreprinderi legate de producția de război, muncitorii, înfruntînd teroarea cumplită, trec la acțiuni greviste îndrăznețe. Asemenea acțiuni au avut loc la „Uzinele Romîne” din Ploești la 1 martie 1943, la fabrica „Union” din Cîsnădie la 2 septembrie 1943, la rafinăria „Vega” la 2 septembrie același an etc.⁵.

Cît privește starea de spirit la sate, organele fasciste erau nevoite a recunoaște că țărani manifestau „ostilitate față de ordinea statului...”⁶.

În același timp, crește tot mai mult starea de spirit antihitleristă în rîndurile armatei romîne. Aceasta a dus la sporirea numărului militarilor care dezertau sau se predau armatei sovietice.

Pe de altă parte, victoria de la Stalingrad a Armatei Sovietice a creat derută în rîndurile claselor exploatatoare și în aparatul de stat fascist, a deschis șirul unor frămîntări, grupări și regrupări în sinul bur-

¹ Arhivele Statului, București, fond Președenția Consiliului de Miniștri, pachet 6, vol. I, f. 99—100.

² Arhiva Centrală a Inst. de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosar 2 950, vol. 13, fila 261.

³ Ibidem, f. 319—320.

⁴ Ibidem, dosar nr. 39 986, f. 18.

⁵ Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosar 33 112—2 950, vol. 13, p. 313 și dos. 33 113 — 2950, vol. 14, p. 466 și 491.

⁶ Ibidem, dosar nr. 3 663, f. 248.

gheziei și moșierimii, preocupate de acum să caute o ieșire din impas. La o consfătuire a comandanților de mari unități militare din aprilie 1943, I. Antonescu era nevoit să declare, că, după bătălia de la Stalin-grad, statul fascist „se clătina”¹.

În iunie 1943, eforturile P.C.R. pentru formarea unei coaliții anti-hitleriste înregistrează un succes prin crearea Frontului Patriotic Anti-hitlerist, la care alături de P.C.R. participau Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, Madosz-ul, unele organizații ale Partidului Social-Democrat și Partidul Socialist Țărănesc.

Sfârșitul anului 1943 și începutul anului 1944 cunosc o puternică accentuare a crizei politice a claselor dominante din România. Aceasta a fost rezultatul corelației strînse dintre factorii interni și cei externi. Înringerile catastrofale, în lanț, suferite pe front de trupele fasciste, starea de teroare sălbatică, de foamete și mizerie a maselor muncitoare au dus la adîncirea și generalizarea spiritului de minie și revoltă împotriva dictaturii fasciste și cîmpitorilor germano-fasciști.

Un factor de o importanță covârșitoare în crearea acestei situații l-a constituit atingerea de către armata sovietică a hotarelor de stat ale Romîniei și eliberarea unei părți a teritoriului țării noastre. În urma operațiilor ofensive de la Uman și Krivoirog, executate cu succes de fronturile II și III Ucrainean în primăvara anului 1944, armatele sovietice au aruncat trupele hitleriste și antonesciene peste Nipru, au eliberat Ucraina din dreapta Niprului și, forțînd Prutul, au trecut pe teritoriul Romîniei și au eliberat o parte din Moldova pînă la linia munții Carpați, nord-est Tirgu Neamț, Pașcani și nord Iași. Romînia era primul stat dintre cele înrobite de hitleriști pe teritoriul căreia a intrat armata sovietică eliberatoare.

Pornind de la principiile internaționalismului proletar, de la ideile leninismului asupra politicii externe a statului socialist sovietic, P.C.U.S. și Guvernul sovietic au formulat un întreg program al luptei pentru înfăptuirea scopurilor juste, eliberatoare ale războiului. La 6 noiembrie 1943, I. V. Stalin arăta că victoria în războiul antihitlerist trebuie să ducă la dezrobirea popoarelor Europei de sub jugul cîmpitorilor fasciști, la ajutorarea acestora în vederea refacerii statelor lor naționale, desmembrate de subjugătorii fasciști și a obținerii dreptului deplin și libertății de a hotări ele singure organizarea lor de stat².

Aceste înalte principii ale politicii externe sovietice au stat la baza declarației Guvernului sovietic din 2 aprilie 1944 cu privire la țara noastră, în care se arăta că intrarea armatei sovietice pe teritoriul Romîniei este cauzată de necesități militare, pentru zdrobirea rezistenței trupelor fasciste și că Uniunea Sovietică nu urmărește anexarea vreunei părți din teritoriul Romînesc sau să schimbe orînduirea socială din Romînia³.

¹ Arhivele Statului București, fond Președenția Consiliului de Miniștri, pachet 82, dosar 150, p. 11

² I.V. Stalin, *Despre Marele Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei*, Ed. P.M.R. 1952, ed. a III-a, p. 85.

³ *Politica externă a U.R.S.S. în perioada războiului pentru Apărarea Patriei*, vol. II, Moscova, 1947, p. 105 (ed. în l. rusă).

Aceste evenimente au găsit un profund răsunet în țara noastră. Masele largi populare au primit cu adâncă satisfacție eliberarea unei părți a teritoriului țării de sub jugul fascist și au căpătat o încredere tot mai puternică în victoria deplină, apropiată, a coaliției antihitleriste în frunte cu Uniunea Sovietică.

Ziarul patriotic „România liberă” a reprodus în întregime declarația Guvernului sovietic, subliniind totodată necesitatea ca poporul român să treacă la acțiune pentru răsturnarea prin forță a dictaturii fasciste și să-și ia soarta în propriile mâini ¹.

În condițiile în care sarcini imperioase stăteau în fața P.C.R. și a întregului popor, de o însemnătate fundamentală a fost elaborarea, spre sfârșitul anului 1943, de către cadrele de bază ale partidului în frunte cu tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, pe baza aprecierii juste, științifice a raportului de forțe și a previziunii clare asupra desfășurării evenimentelor, a liniei politice a Partidului îndreptată spre insurecția armată, ca singura cale posibilă în împrejurările date pentru răsturnarea dictaturii fasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

A fost elaborat totodată în amănunțime planul P.C.R. de pregătire și organizare a insurecției.

Drept prima sarcină cea mai urgentă se punea înlăturarea din conducerea P.C.R. a clicii trădătoare, ca o condiție primordială pentru ca partidul să-și poată îndeplini marea sa misiune.

La 4 aprilie 1944 a fost înlăturată din conducerea P.C.R. clica trădătoare.

Aceasta a dus la întărirea și consolidarea unității partidului; ea a fost hotăritoare pentru dezvoltarea întregii mișcări patriotice de eliberare națională, creînd condiția subiectivă ca partidul clasei muncitoare să-și îndeplinească marea sa misiune ².

Acțiunea de la 4 aprilie 1944 a fost primită cu încredere și entuziasm de către organizațiile de partid.

Referindu-se la însemnătatea istorică a victoriei repurtate de partid prin înlăturarea elementelor lase, trădătoare și capitulante, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej scria din lagărul de la Tg. Jiu, la 25 aprilie 1944: „Cu rîndurile strînse, cu unitatea adevărată a partidului, vom putea pași hotărît pe calea îndeplinirii sarcinilor ce stau în fața clasei muncitoare și a poporului român...” ³.

După acțiunea de la 4 aprilie 1944, întregul curs al activității partidului s-a îndreptat spre realizarea planului politico-militar de organizare a insurecției armate. Tezele marxist-leniniste cu privire la insurecția armată, experiența de însemnătate istorică a P.C.U.S. și patriotismul nețărmurit de

¹ *România liberă* din 9 mai 1944. În același timp ziarul elvețian *Journal de Genève* din 5 aprilie 1944, comunica faptul că declarația Guvernului sovietic „a produs o impresie profundă în București”.

² Emil Bodnăraș, Cuvîntarea rostită la adunarea solemnă consacrată celei de-a 13-a aniversări a zilei de 23 August, în *Scînteia* din 23 August 1957, p. 2.

³ Scrisoarea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, publicată în *Scînteia* din 22 august 1958, p. 3.

care era animat, au stat la baza activității desfășurate neobosit de partidul nostru în vederea înfăptuirii actului măreț de la 23 August 1944.

În aplicarea principiilor universal valabile ale marxism-leninismului la condițiile concrete ale țării noastre, P.C.R. s-a orientat în mod just, creator, în labirintul celor mai complexe împrejurări, dînd dovadă de principialitate fermă și în același timp de o mare elasticitate politică în elaborarea tacticii sale. Aceasta a făcut ca, într-un timp foarte scurt partidul să mobilizeze și să conducă cele mai largi mase ale poporului nostru la înfăptuirea insurecției armate.

Atenția centrală a partidului s-a îndreptat spre clasa muncitoare, hegemonul luptei revoluționare de eliberare națională. Pentru realizarea obiectivelor acestei lupte era imperios necesar făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare.

Evenimentele care se precipitau pe front și în spatele frontului au arătat mai clar maselor largi de muncitori că numai frontul unic muncitoresc poate constitui baza trainică a luptei victorioase antifasciste a întregului popor. În aceste condiții s-a creat în rîndurile clasei muncitoare un curent tot mai puternic îndreptat spre realizarea unității de acțiune. Aceasta a făcut să crească influența elementelor de stînga în conducerea P.S.D., care la 1 Mai 1944 a acceptat crearea Frontului Unic Muncitoresc, pentru care a luptat neînterupt P.C.R. Prin aceasta „s-a pornit pe drumul de a se pune capăt dezbinării de peste 20 de ani din sinul muncitorimii și s-a făurit coloana vertebrală a concentrării tuturor forțelor patriotice antifasciste din România”¹.

Crearea F.U.M. a făcut să crească cu mult forța de luptă a clasei muncitoare, capacitatea ei de a uni în jurul său și de a conduce în luptă toate forțele patriotice.

La 1 Mai 1944 a fost lansat manifestul F.U.M. intitulat „Către întreaga clasă muncitoare ! Către poporul român”, care chema la luptă unită pentru răsturnarea guvernului militar-fascist și formarea unui guvern democrat, la alungarea trupelor hitleriste din țară, la restabilirea suveranității de stat a României și trecerea de partea coaliției antihitleriste în frunte cu Uniunea Sovietică².

Chemarea de a se crea comitete ale F.U.M. pe întreprinderi a fost urmată cu avînt de masele muncitorești. Astfel, au luat ființă comitete ale F.U.M. la atelierele C.F.R.-Grivița, Malaxa, Lemaitre, Vulcan, S.T.B., Gaz și electricitate etc. în București, precum și în orașele importante industriale din provincie³.

Aceste comitete lansează manifeste care cheamă clasa muncitoare la lupta împotriva războiului hitlerist și a regimului fascist și pentru satisfacerea revendicărilor ei profesionale.

În condițiile realizării unității de acțiune a muncitorimii iau amploare în întreprinderi acțiunile de sabotaj împotriva mașinii de război fasciste ; muncitorii se pregătesc să apere fabricile și uzinele de distrugerile trupelor hitleriste.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, p., 24.

² *Documente din istoria Partidului Comunist din România*, ed. a II-a, 1953, p. 382.

³ C. Pîrvulescu, *Adevărul asupra lui 23 August* (în *Scînteia* din 25 martie 1946).

P.C.R. a trecut la intensificarea muncii de organizare, înarmare și pregătire militară a formațiunilor patriotice de luptă.

Aceste formațiuni erau alcătuite din muncitorii cei mai conștienți și mai hotărâți, îndeosebi din marile întreprinderi industriale. Ele aveau în frunte luptători comuniști și erau îndrumate și conduse direct de către partid.

Au fost create formațiuni patriotice de luptă înarmate la București, Ploiești, Constanța, Timișoara, Tr. Severin, și în alte localități.

Numărul acestor formațiuni patriotice s-a mărit, ajungând în perioada iunie — 23 August 1944 numai în București, la 50¹.

În perioada pregătirii nemijlocite a insurecției armate, formațiunile patriotice de luptă înarmate erau dotate cu armament și instruite sistematic pentru mînuirea acestuia. Ele erau organizate pe principii militare, fiecare compunîndu-se din cîte 2 echipe a cîte 5 oameni².

Activitatea acestora era condusă de Comandamentul formațiunilor patriotice de luptă, care și-a creat organe regionale în țară și puncte de sprijin în diverse orașe și sate.

Totodată, folosind experiența luptelor de partizani din Uniunea Sovietică și din alte țări, împotriva cîmpitorilor hitleriști, P.C.R. a acordat atenție acestei forme de luptă antihitleristă a poporului.

În primăvara și vara anului 1944 au fost organizate sub conducerea partidului, detașamente de partizani în munții Carasului, Vrancei, Bucegi, în Oltenia, Delta Dunării, în regiunea Maramureșului și a Sucevei. În acțiunile duse de grupul de partizani din munții Carasului, denumit „Mărășești” a căzut eroic conducătorul acestui grup, ceferistul comunist Ștefan Plavăț³. Grupul de partizani „Carpați”, care a acționat în sectorul liniei ferate Ploiești—Brașov—Făgăraș în perioada iunie—august 1944, a dat lovituri însemnate mașinii de război fasciste. Insufleteți de patriotism fierbinte, educați și călăuziți de partid, partizanii grupului „Carpați” au reușit să distrugă 16—18 trenuri cu cisterne de benzină⁴. Siguranța fascistă comunica alarmată la 4 august 1944 că „partizanii sînt organizați pe întreg întinsul țării, începînd din Moldova pînă în Banat” și că aceștia denotă „multă îndrăzneală, sfidare și curaj”⁵.

Acțiunile detașamentelor de partizani, care se bucurau de simpatia și sprijinul maselor, au contribuit la creșterea spiritului de ură și revoltă

¹ *Contribuția României la războiul antihitlerist*, p. 23.

² Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. 55/1'8.

Pentru asigurarea armamentului necesar formațiunilor patriotice de luptă înarmate, în diferite orașe și munți au fost create depozite de armament și muniții. Un ajutor prețios în procurarea armamentului au dat elementele patriotice din armată. De exemplu, au procurat armament ofițerii și soldații patrioți dintr-un regiment staționat la Turnu-Măgurele (*Scnteia* din 24 aug. 1946). Militarii din flotila 3 bombardament dislocată la Craiova au procurat și ei armament, muniții și benzină. (Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. nr. 53/168.

³ Vezi *Scnteia* din 24 august 1946.

⁴ M. Roller, *Despre acțiunea grupului de partizani „Carpați” în lunile iunie—august 1944*, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.”, nr. 3/1957, p. 124.

⁵ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. nr. 12 663/5, p. 390—393.

al poporului împotriva hitleriștilor. În același timp, sub conducerea partidului iau dezvoltare și alte forme de sabotare a războiului hitlerist : tăierea firelor telefonice ale comandamentelor hitleriste ¹, avarierea mașinilor hitleriste ² etc.

P.C.R. a desfășurat în perioada de pregătire nemijlocită a insurecției o intensă muncă de masă, folosind multiplele și variatele metode de propagandă și agitație și legându-se tot mai strâns de straturi largi ale poporului.

Însăși organele represive erau silit să recunoască faptul că „mişcarea comunistă a pornit o acțiune de propagandă mult mai susținută ca înainte” ³. S-a intensificat în acest timp munca partidului în masele țărănești. Chemarea de luptă a partidului găsea teren tot mai prielnic în rîndurile țărănimii muncitoare, a cărei situație devenea din ce în ce mai grea. Organele de stat fasciste erau nevoite să semnaleze tot mai des că în sate „se face o intensă propagandă comunistă” și că țărani ascultă cuvîntul comuniștilor ⁴.

Influența partidului a crescut considerabil și în rîndurile intelectualelor. Reprezentanți de seamă ai științei și culturii românești s-au alăturat protestelor împotriva războiului nedrept antisovietic. Ei întocmesc în aprilie 1944 un memoriu semnat de 69 de membrii ai Academiei Romîne, profesori universitari din București, Iași și Sibiu-Cluj, prin care cer înmediata încetare a războiului ⁵.

Multe alte categorii de intelectuali, învățători, profesori secundari, avocați etc., se alătură tot mai mult luptei patriotice antifasciste conduse de partid.

În vederea organizării insurecției armate de la 23 August 1944, partidul nostru s-a orientat cu hotărîre spre masele de muncitori și țărani în haine militare, precum și spre ofițerii patrioți, care-și dădeau tot mai mult seama de caracterul nedrept, tîlhăresc al războiului în care fuseseră aruncați și de nenorocirile și mai mari pe care le-ar fi adus continuarea acestuia.

Materialele editate de P.C.R. lămureau militarilor situația adevărată, îi ajutau să se smulgă din mrejele propagandei fasciste și să-și înțeleagă datoria de a se alătura luptei poporului.

În manifestul P.C.R. din 1 Mai 1944 se spunea între altele : „Soldați, subofițeri, ofițeri și generali ! *Refuzați să mai luptați și să muriți* pentru criminalii Hitler și Antonescu ! *Cei de pe front ! Treceți cu tot armamentul și echipamentul de partea Armatei Roșii, care vă va ajuta să luptați pentru dezrobirea Patriei noastre !*”.

Cei din spatele frontului erau chemați să refuze plecarea pe front și să formeze grupe de partizani : „Dezarmați și nimiciți pe cotropitorii

¹ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., dos. nr. 53/168.

² Ibidem, dos. special nr. 16375/5905, fascicola 9, filele 87 și 345.

³ Ibidem, dos. nr. 12 663/5, p. 433.

⁴ Ibidem, dos. special nr. 16 375/5 905, p. 9.

⁵ *Vezi 23 August — sărbătoarea națională a poporului român*, București, 1945, p. 29—31.

hitleriști ! Apărați și salvați populația și avutul ei de jefuitorii nemți ! Apărați și salvați onoarea, independența și avutul poporului român” !¹.

Munca intensă a partidului în rândurile armatei a contribuit la creșterea urei acesteia împotriva imperialiștilor germani, a dorinței ei de a lupta pentru eliberarea Patriei. Se înmulțesc cazurile de trecere în grup de partea Armatei Sovietice. Astfel, pe frontul de la Iași a trecut o grupă dintr-o companie a regimentului 93 infanterie, după ce soldații au împușcat sergentul care voia să-i denunțe. De asemenea a trecut de partea Armatei Sovietice un detașament întreg dintr-o unitate de căi ferate².

O anchetă întreprinsă la 28 iulie 1944 de Marele Stat Major constata că atât soldații, cât și ofițerii nu mai voiau să lupte împotriva Uniunii Sovietice. Majoritatea comandanților de regimente afirmă că nu se mai poate conta pe unitățile lor³.

O puternică mișcare patriotică a luat naștere în rândurile soldaților români, căzuți prizonieri în U.R.S.S. Convingându-se de mărețele realizări ale poporului sovietic și de justetea cauzei pentru care luptă, ajutați de comuniștii români să înțeleagă că adevăratul dușman al poporului român îl constituie dictatura militaro-fascistă și imperialiștii germani, că salvarea poate fi dobândită numai în luptă împotriva fascismului, prizonierii români au organizat în toamna anului 1943 divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu”, care a participat, acoperită de glorie, la luptele pentru eliberarea țării și a popoarelor frățești din Ungaria și Cehoslovacia.

La începutul anului 1945 a fost formată a doua divizie de voluntari „Horia, Cloșca și Crișan”, care n-a mai participat însă la luptă, din cauză că războiul se terminase.

De o importanță hotărâtoare în formarea celor două divizii de voluntari a fost ajutorul internaționalist al U.R.S.S. care nu numai că a permis organizarea lor pe teritoriul sovietic, dar le-a furnizat armament și a luat asupra sa toată întreținerea lor.

Vestea creării diviziei „Tudor Vladimirescu”, precum și propaganda desfășurată de comuniștii și antifasciștii români în rândurile armatei române de pe front, au constituit un factor însemnat al accelerării procesului de clarificare a acesteia asupra necesității de a întoarce armele împotriva cotropitorilor hitleriști.

Lupta patriotică dirză și plină de abnegație a P.C.R., prestigiul uriaș de care acesta se bucura în masele largi ale poporului i-au dat posibilitatea să ia legătură cu un număr de generali și ofițeri superiori cu orientare antihitleristă.

În noaptea de 13—14 iunie 1944, a avut loc o consfătuire organizată de P.C.R., la care au participat, alături de reprezentanții P.C.R. un număr de generali și ofițeri superiori, reprezentanți ai armatei. La această consfătuire s-a constituit un comitet militar care și-a însușit planul insurecției armate elaborate de partid și a îndeplinit sarcini trasate de partid.

¹ Documente din istoria P.C.R., ed. a II-a, E.S.P.L.P., 1953, p. 379.

² Buletinul capitalei din 1 iulie 1944.

³ Contribuția României la războiul antihitlerist (23 August 1944—9 mai 1945), p. 45.

Sub îndrumarea P.C.R. s-a desfășurat o muncă sistematică și minuțioasă de pregătire pas cu pas a participării armatei la insurecție. S-au strins date asupra efectivelor și dislocării trupelor hitleriste de pe front și din interior și asupra formațiunilor paramilitare ale hitleriștilor, s-au identificat mijloacele de transmisiuni ale comandamentelor germane, s-au stabilit obiectivele ce trebuiau ocupate din primul moment și s-au întocmit planuri pentru acest scop, au fost executate „exerciții de alarmă” care în realitate aveau drept scop antrenarea unităților române în vederea viitoarelor operații din cadrul insurecției, s-au întocmit din timp ordine precise de operații către unități și subunități etc.¹.

Având în vedere marea importanță a capitalei, ca centru de frunte atît al mișcării muncitorești revoluționare, cît și al aparatului de stat militaro-fascist și al comandamentelor hitleriste, P.C.R. a hotărît ca declanșarea insurecției armate să aibă loc în București și a luat toate măsurile în acest sens.

Deoarece din datele culese rezulta o serioasă superioritate numerică a trupelor hitleriste aflate în București față de cele române, iar guvernul fascist continua să trimită pe front trupe din capitală, au fost luate măsuri, sub o formă care a înșelat atenția autorităților fasciste, pentru sporirea efectivului armatei române în București².

Concomitent cu munca intensă de pregătire militaro-organizatorică a insurecției, P.C.R. n-a pierdut nici o clipă din vedere aspectele politice ale pregătirii răsturnării dictaturii militaro-fasciste și întoarcerii armelor împotriva Germaniei hitleriste. A fost un mare merit al partidului nostru faptul că, aplicînd în mod creator învățătura marxist-leninistă la împrejurările concrete din țara noastră, a știut să folosească cu pricepere disensiunile, fisurile și contradicțiile din sînul claselor dominante, pentru „a găsi un aliat de masă, fie chiar vremelnic, nestatornic, nesigur, condițional”³.

Evenimentele care se desfășurau pe front, creșterea împotrivirii maselor au adîncit deruta și panica în lagărul fascismului și reacțiunii. Însuși I. Antonescu recunoștea în ședința Consiliului de Miniștri din 22 aprilie 1944 că, în urma înaintării vertiginoase a Armatei Sovietice, în țară „s-a produs haos”⁴.

Evenimentele care se succedau cu repeziciune au silit partidele burghezo-moșierești să-și precizeze pozițiile și în acest fel să-și arate fața

¹ Vezi Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R. dos. nr. 51/168, ordin de operații.

² Sub pretextul că este nevoie de forțe sporite pentru a face față unor eventuale mișcări „rebele” în București, Comandamentul militar al Capitalei l-a determinat pe I. Antonescu să renunțe la unele expedieri de trupe pe front și chiar să ordone aducerea unor noi unități („Contribuția Romniei la războiul antihitlerist — 23 August 1944—9 mai 1945”, p. 38—39).

³ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 31, E.S.P.L.P., 1956, p. 53—54.

⁴ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. 257, fila 3. Încă în ziua de 3 aprilie 1944, șeful guvernului fascist recunoaște că comandamentul hitlerist și cel antonescian au fost surprinse de proporțiile „atît de grave” ale ofensivei sovietice și că nădejtile acestor comandamente cum că dezghețul și oboseala trupelor sovietice aflate de lung timp în ofensivă vor duce la slăbirea acesteia, au eșuat (Ibidem, dos. nr. 354, fila 7).

fără mască, fără farduri. Nevoite de împrejurări să iasă din umbră și să acționeze direct, partidele burghezo-moșierești s-au demascat ca dușmane înverșunate ale intereselor naționale ale poporului român. Într-un moment în care se creaseră condiții interne și externe prielnice trecerii la acțiune pentru scoaterea țării din războiul hitlerist și redobândirea independenței naționale, liderii partidelor burghezo-moșierești se cramponează de falimentara și criminala lor politică de sprijinire a regimului fascist și de dușmănie față de Uniunea Sovietică. Văzînd cum corabia hitleristă se îndreaptă spre înec și dîndu-și seama că singure, fără sprijin din afară, nu vor mai putea să țină poporul muncitor în exploatare și împilare, partidele burghezo-moșierești și monarhia, în înțelegere cu căpeteniile guvernului fascist, intră în contact direct cu reprezentanții imperialiștilor americani și englezi, în scopul menținerii țării noastre în jugul imperialist și a salvării orînduirii putrede burghezo-moșierești. Pe acest teren se întîlneau interesele de clasă ale reacțiunii din țara noastră cu cele ale cercurilor imperialiste din Anglia și S.U.A., între care în tot timpul războiului fusese menținută legătura prin agenți și mijloace tehnice.

Încă în decembrie 1943 fuseseră parașutați în România trei ofițeri din serviciul de spionaj englez, Chastelain, Porter și Metzianu, în scopul de a uneli pentru împiedicarea eliberării țării noastre de către armata sovietică și pregătirea ocupării ei de către trupele anglo-americane¹.

În martie 1944 pleacă la Ankara și apoi la Cairo, ca reprezentant al întregii reacțiuni din România, Barbu Știrbei, pentru a duce tratative cu reprezentanții Angliei și S.U.A. în vederea încheierii unei păci separate cu acestea și a aducerii în țară a forțelor lor militare².

La 12 aprilie 1944, guvernul Uniunii Sovietice a comunicat României condiții deosebit de generoase pentru încheierea armistițiului, care asigurau țării noastre eliberarea de sub jugul hitlerist, posibilitatea participării la războiul împotriva Germaniei fasciste și anularea dictatului de la Viena. Propunerile guvernului sovietic veneau în întâmpinarea celor mai profunde interese și aspirații naționale ale poporului român³.

În aceste împrejurări s-a vădit încă o dată cu toată tăria politica de josnică trădare națională dusă de cercurile reacționare românești. Guvernul fascist, în înțelegere cu monarhia și partidele „burghezo-moșierești”, a respins propunerile de armistițiu făcute de Uniunea Sovietică și a continuat tratativele de la Cairo cu cercurile reacționare din Anglia și S.U.A. punîndu-și toate speranțele în debarcarea trupelor anglo-americane în Balcani⁴.

¹ Robert Parker, *Headquarters Budapest*, New York, 1944, p. 309. Vezi și „Daily Express” din 14 ianuarie 1944.

² Din propunerile făcute de Barbu Știrbei la Cairo, rețea că cercurile reacționare românești intenționau să nu înapoieze Uniunii Sovietice teritoriile cotoprite și să nu declare război Germaniei Hitleriste, mărgînuindu-se „a invita armatele germane să părăsească România într-un termen anumit”. Știrbei propunea totodată ca România să fie ocupată de trupele anglo-americane („Daily Express” din 15 martie 1944).

³ Vezi propunerile guvernului sovietic în „Politica externă a Uniunii Sovietice în perioada Războiului de Apărare a Patriei”, vol. II, Moscova, 1946, p. 174—175.

⁴ La procesul guvernanților fasciști, M. Antonescu a declarat că I. Antonescu a fost împotriva încheierii armistițiului în condițiile oferite de Uniunea Sovietică. „Pot să vă spun

Legîndu-și toate speranțele de realizarea „variantei Churchill” în Balcani¹, monarhia și conducătorii partidelor burghezo-moșierăști nu pregetau să prelungească durata războiului, să expună țara la noi distrugerii, să impună noi jertfe de sînge poporului român.

În același timp partidele burghezo-moșierăști și monarhia, sub presiunea evenimentelor de pe front și din spatele frontului și preocupate să-și camufleze adevăratele scopuri, pentru a amăgi masele și a-și salva astfel pozițiile de clasă, sînt nevoite să accepte să trateze și chiar să încheie unele înțelegeri cu P.C.R., a cărui autoritate crescuse puternic în ochii maselor largi ale poporului.

În mai 1944 s-a ajuns la un acord cu gruparea liberală în frunte cu Gheorghe Tătărăscu².

Abia la 20 iunie 1944, principalele partide burghezo-moșierăști, P.N.Ț. și P.N.L., au acceptat și aceasta doar formal, o colaborare cu P.C.R. și P.S.D. în cadrul Blocului Național Democrat. Aceasta era o manevră prin care Maniu și Brătianu căutau să salveze dominația de clasă a burgheziei și moșierimii, să-și creeze o bază pentru sabotarea și subminarea din interior a luptei revoluționare și patriotice conduse de P.C.R. Manevrînd în acest sens, partidele burghezo-moșierăști mizau în același timp pe faptul că, în cazul prăbușirii politicii lor de menținere a regimului fascist „vor apare în postura unor „partide prigonite” de fascism, pentru a înșela masele, a le strînge în jurul lor și a le împiedica să se grupeze în jurul Partidului comunist — singura forță politică de care se temeau în manevrele lor”³.

O dovadă a atitudinii lor duplicitare, perfide, o reprezintă și faptul că Maniu și Brătianu au refuzat orice colaborare în cadrul B.N.D. cu celelalte organizații democratice și patriotice din Frontul patriotic anti-hitlerist. Totodată Maniu și Brătianu au informat pe I. Antonescu despre crearea B.N.D. și componența lui⁴.

Însă în același timp — arăta M. Antonescu — mai departe — că și alți factori determinanți în stat și partidele politice (se au în vedere monarhia și partidele burghezo-moșierăști — *n.a.*) nu s-au grăbit să încheie armistițiul... am văzut că ei vor să mai aștepte...” („Procesul marelui trădări naționale”, Ed. Eminescu, 1946, p. 81). Transfugul Al. Cretzianu recunoaște că Maniu insista ca anglo-americanii să trimită divizii aere purtate în România opunîndu-se în același timp ca armatele sovietice să urmărească trupele hitleriste pe teritoriul român, în vederea nimicirii lor (Alexandru Cretzianu, *The lost Opportunity*, London, 1957, p. 138).

¹ Revista conservatoare engleză „The nineteenth century and after” care de regulă exprima vederile lui W. Churchill, scria în numărul ei din mai 1944 cu privire la strategia comandamentului anglo-american: „Al doilea front” sau nu un „al doilea front” dar una din campaniile decisive, poate campania hotărîtoare a celui de al doilea război mondial, ca și în primul, nu trebuie să fie cîștigată la est sau la vest ci în Balcani”.

² Cînd înfrîngerea Germaniei hitleriste devenise tot mai evidentă această grupare a început, prin intermediul lui E. Beneș, tratative cu cercurile conducătoare din S.U.A., Anglia, în vederea ieșirii României din război. (Vezi cuvîntarea lui Gh. Tătărăscu din 1 iulie 1945, în ziarul „Drapelul” din 3 iulie 1945). Întrucît gruparea liberală Tătărăscu se pronunța pentru încheierea războiului antisovietic, P.C.R. a încheiat acordul sus-amintit cu acesta.

³ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, p. 384.

⁴ „Le procès des dirigeants de l'ancien parti national-paysan”, Buc., 1947, 18-a anexă. Trădătorul transfug Al. Cretzianu, fost diplomat al regimului fascist și intrat apoi în solda imperialiștilor americano-englezi încearcă fel și chip să denatureze adevărul istoric cu privire la poziția partidelor burghezo-moșierăști. În cartea sa plină de mistificări și calomnii, intitulată semnificativ pentru disperarea de care au fost cuprinși trădătorii, „The lost opportu-

În acest timp, monarhia, grav compromisă prin sprijinirea directă a dictaturii militar-fasciste și a războiului hitlerist, caută tot mai mult căi de salvare a ei și a orînduirii al cărei vâtaf era. În acest scop, ea își îndreaptă toate speranțele spre intervenția imperialiștilor anglo-americani în țara noastră¹. Urmărind să creeze în mase impresia falsă că ar fi animată de sentimente antifasciste, și să subordoneze mișcarea național-eliberatoare propriilor ei interese, monarhia se vede nevoită să intre în contact cu P.C.R., singura forță politică reală din țară.

Fidel tacticii sale de a utiliza orice fisură din lagărul claselor exploatare, P.C.R. a folosit cu măiestrie — pentru interesele naționale vitale ale poporului — și contradicțiile ce se manifestau pînă la un anumit grad între clica militar-fascistă și monarhie².

Dejucînd manevrele și uneltirile cercurilor reacționare, P.C.R. a continuat cu perseverență munca asiduă de pregătire politico-militară a insurecției armate. Partidul a menținut pregătirile de ordin militar ale insurecției într-un cadru de adîncă conspirativitate, pentru a nu putea fi comunicate guvernului fascist³.

nity" („Șansă pierdută”), A. Cretzianu pretinde că Maniu și Brătianu ar fi fost chipurile inițiatorii și autorii actului creării B.N.D. (p. 142). Propriile mărturii ale unui falsificator al istoriei ca Cretzianu, strîns legat în acel timp de Maniu, arată că liderii partidelor burghezo-moșierești au acceptat numai de nevoie să figureze formal în blocul național-democrat cu comuniștii și că în fond ei și-au continuat și după aceea politica lor antinațională, de sprijinire a dictaturii fascisto-antonesciene, în așteptarea debarcării trupelor anglo-americane în Balcani. De altfel cu sau fără voia sa, Cretzianu mărturisește în cartea sa că „variante Churchill” era privită ca, ultima salvare atît de Maniu și Brătianu cît și de I. Antonescu (p. 95).

Probabil numai din dorința de a nu-și compromite noii stăpîni, imperialiștii anglo-americani, Al. Cretzianu „scapă” să amintească de un raport trimis la București la 12 octombrie 1944 din Ankara în care arăta că I. Antonescu se declarase de acord „a intra, la propunerea Angliei și a Statelor Unite, în orice federațiune sau grupare de state” (Arhiva M.A.E., dos. special, raportul nr. 1506) și în înțelegere deplină cu Maniu și Brătianu să schimbe jugul hitlerist cu cel anglo-american.

¹ După cum arată biograful autorizat al lui Mihai de Hohenzollern, Arthur Gould Lee, fostul rege era la curent cu misiunea lui Știrbei la Ankara și Cairo (Arthur Gould Lee, *Crown against s'ckle*, Londra, 1951, p. 52).

² Scribii cercurilor imperialiste, războinice au încercat și încearcă să falsifice grosolan adevărul istoric și în legătură cu rolul monarhiei. În ciuda faptelor evidente, care arată că monarhia manevra pentru menținerea regimului fascist, propunînd în mai 1944 un guvern în frunte cu cunoscutul trădător, hitleristul I. Gigurtu (Vezi „Uniunea Patrioților”, Buletin cu ocazia lui 23 August 1945, nr. 5, p. 4) cu sprijinul baionetelor anglo-americane, biograful fostei familii regale, Arthur Gould Lee se străduiește să prezinte pe Mihai de Hohenzollern ca promotor al luptei antifasciste (*op. cit.*, p. 60—65 și altele).

Pentru înțelegerea motivelor care determinau pe rege să manevreze este semnificativ documentul intitulat „Consiliul de coroană” întocmit la 3 mai 1944 de un apropiat al regelui, în care se exprimă neliniștea că în caz de continuare a strîngerii colaborării dintre monarhie și clica militar-fascistă „poporul român va fi înclinat în mod natural să-și îndrepte privirile către noi forme de organizare”. Iar mai departe se spune: „Cine-și poate imagina că monarhia și o formă de stat ce și-au manifestat în acest fel solidaritatea totală cu cauza germană (subl. ns.) ar putea supraviețui” (Arhiva M.A.E., dos. special, p. 4).

De altfel, fostul rege avea să declare față de Killinger, în însăși ziua de 23 August 1944, că el „ca Hohenzollern regretă desfășurarea evenimentelor”, adică evenimentele care au dus la răsturnarea dictaturii fasciste și scoaterea României din războiul hitlerist (Andreas Hillgruber, *Hiller, König Carol und Marschall Antonescu*, Wiesbaden, 1954, p. 217).

³ Într-o scrisoare din 31 decembrie 1944, generalul Sănătescu, arăta că serviciul secret al dictaturii fasciste era la curent cu pregătirile politice în vederea răsturnării regimului fascist, dar nu știa nimic despre pregătirile militare (*Jurnalul de dimineață* din 31 decembrie 1944, p. 1).

În acest stadiu înaintat al pregătirilor pentru declanșarea însurecției armate, se impunea organizarea evadării din lagăr a tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej și a altor cadre conducătoare.

În acest scop, conducerea partidului, cu ajutorul unor activiști ai regiunii de partid din Oltenia și cu sprijinul unor țărani, învățători etc. a organizat evadarea din lagărul de la Tg. Jiu, în noaptea de 9—10 august 1944, a tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej. Ulterior a fost organizată evadarea tovarășilor Chivu Stoica, Gheorghe Apostol și a altor cadre de bază ale partidului¹.

Însurecția armată a fost dezlănțuită în condițiile favorabile create de ofensiva vijelioasă a Armatei Sovietice, începută în ziua de 20 august 1944 pe frontul Iași-Chișinău. Această ofensivă a rupt linia de apărare fascistă, încercuind și nimicind unitățile hitleriste. Unitățile românești de pe front s-au destrămat, soldații refuzau să continue a lupta alături de armata hitleristă. Venind pe front, I. Antonescu a dat ordin în ziua de 22 august 1944, ca toți cei ce nu vor să lupte și părăsesc frontul, să fie executați, și a încercat să înjghebe rezistența cât mai grabnică². Încercările acestea însă nu dau nici un rezultat. În dimineața zilei de 23 August 1944 comandamentul armatei a IV-a române comunică generalului Sănătescu, șeful casei militare a regelui, că armatele sovietice nu pot fi oprite³. În aceste condiții, conducătorii partidelor burghezo-moșierești, dimpreună cu unii lideri social-democrați de dreapta depuneau mari eforturi pentru a salva regimul fascist, trimițând la I. Antonescu în ziua de 22 august 1944 pe Ion Mihalache, iar în dimineața zilei de 23 August 1944 pe Gh. Brătianu, cu propunerea, ca el să înceapă tratative pentru încheierea armistițiului⁴ și să cîștige în acest fel timp pentru a continua să ceară intervenția trupelor anglo-americane în țară.

Deși inițial data declanșării însurecției fusese fixată pentru 24—26 august, P.C.R., folosind ofensiva victorioasă a Armatei Sovietice și înaintarea ei pe teritoriul țării noastre și ținînd seama de panica și deruta generală creată în aparatul de stat fascist, hotărăște începerea însurecției pentru ziua de 23 August 1944. În seara aceleiași zile, au fost arestați la palat Ion Antonescu și Mihai Antonescu precum și ceilalți guvernanți fasciști și transportați de formațiile patriotice de luptă într-o casă conspirativă a partidului, din cartierul Vatra Luminoasă.

După arestarea căpeteniilor fasciste au fost întrerupte toate legăturile comandamentului hitlerist cu unitățile în subordine și cu străinătatea. Formațiunile patriotice de luptă și unitățile militare, însuflețite și conduse de partid, au ocupat în noaptea de 23—24 august principalele instituții și puncte strategice ca: Președinția Consiliului de Miniștri, Ministerul de Interne, palatul telefoanelor, postul de radio etc.

În felul acesta, inițiativa a fost luată cu fermitate în mîină de către P.C.R. și forțele patriotice conduse de el, dictatura militaro-fascistă fiind împiedicată de a mai organiza vreo rezistență.

¹ Vezi *Scnteia* din 24 august 1946.¹

² Arhiva M.F.A., Secția istorică. Jurnal de operații al armatei a IV-a, p. 159—160.

³ Ibidem, fila 178.

⁴ Vezi declarațiile lui Titel Petrescu în *Jurnalul de dimineață* din 11 ianuarie 1945.

Planurile liderilor partidelor burghezo-moșierești de a împiedica răsturnarea dictaturii militaro-fasciste s-au prăbușit în urma succesului insurecției armate organizate și conduse de P.C.R.¹

În timp ce forțele patriotice și armata română, sub îndrumarea și conducerea directă a partidului, luptau cu hotărîre pentru nimicirea trupelor hitleriste, monarhia și conducătorii partidelor burghezo-moșierești în scopul stăvilirii și înăbușirii mișcării revoluționare a maselor au înscăunat un guvern compus din militari reacționari în frunte cu generalul Sănătescu.

Cercurile reacționare au trecut de îndată la sabotarea luptei active împotriva trupelor hitleriste.

Regele Mihai I-a primit în audiență pe Killinger și a tratat cu el retragerea nestingherită a trupelor naziste din țară declarîndu-i că „el, ca Hohenzollern, regretă desfășurarea evenimentelor și roagă pe Killinger să determine guvernul Reichului să retragă neîntîziat trupele germane din România, ca în acest fel să cruțe alianța de luptă a celor două armate de cele mai grele încercări”².

În noaptea de 23—24 august, regele a încheiat cu generalii hitleriști Hansen și Gerstenberg o înțelegere care le dădea de fapt acestora posibilitatea să-și regrupeze trupe pentru atacul împotriva Capitalei³.

Întrucît unitățile militare și formațiunile patriotice de luptă, aplicînd directivele partidului începuseră blocarea și atacarea obiectivelor hitleriste din capitală, Comandamentul militar al capitalei a primit, la ora 20, un ordin transmis direct de la Președenția Consiliului de Miniștri, ca trupele romîne să nu treacă la atacarea obiectivelor germane. Ministrul de externe, Gr. Niculescu-Buzești i-a comunicat oficial însărcinatlui cu afaceri hitlerist, Stelzer, că „guvernul romîn este dispus să permită ieșirea liberă a trupelor germane din țară”⁴. De altfel trădătorul Cretzianu relatează că la 24 august 1944 Stirbei și Vișoianu au primit instrucțiuni să informeze aliații la Cairo că guvernul romîn cere armatei germane să părăsească țara în decurs de 15 zile și, numai în cazul cînd hitleriștii refuză va începe lupta împotriva lor⁵. Marele Stat Major a făcut cunoscut în scris grupului de armate hitleriste „Ucraina de

¹ I. Maniu a aflat despre evenimentele din cursul nopții de 23 August abia a doua zi dimineața (Vezi depozițiile lui I. Maniu în *Procesul marii trădări naționale*, Buc., Ed. Eminescu, 1946, p. 212).

² Andreas Hillgrüber, *Hitler, König Carol und Marschall Antonescu*, Wiesbaden, 1954, p. 217.

³ Generalii Hansen și Gerstenberg „l-au asigurat” pe rege că vor evacua trupele hitleriste din țară. Regele le-a dat posibilitatea pe „cuvînt de onoare” să plece la comandamentul hitlerist și astfel să se pregătească de luptă împotriva unităților armatei romîne. Scopul acestei înțelegeri consta în aceea că cercurile reacționare romînești sperau că armata hitleristă va putea opune rezistență înaintării forțelor sovietice, iar între timp vor sosi în România trupe anglo-americane. În dimineața zilei de 24 august 1944 ofiterul englez De Chastelain, a sosit la Ankara unde a transmis comandamentului anglo-american cererea insistentă a regelui de a se trimite fără întârziere trei brigăzi aeropurtate anglo-americane în România (Al. Cretzianu, *op. cit.*, p. 149).

⁴ Andreas Hillgrüber, *Hitler, König Carol und Marschall Antonescu*, Wiesbaden, 1954, p. 217.

⁵ Al. Cretzianu, *op. cit.*, p. 151.

Sud" că „Înaltul Comandament Român înțelege să lase libere mișcările trupelor germane pentru ieșirea lor din țară...”¹. În ziua următoare, la 24 august, Marele Stat Major a adresat ordinul nr. 678 563, unităților românești, cerînd evitarea oricărui conflict cu trupele germane”², încunostuințînd despre acest ordin misiunea militară hitleristă din România.

Această înțelegere a fost însă zădărnicită de intervenția imediată și hotărîită a conducerii P.C.R. Îndeplinind planul de acțiune împotriva hitleriștilor elaborat de partid dinainte, formațiunile patriotice de luptă și unitățile militare au nimicit trupele hitleriste din Capitală, dezarmînd și capturînd unitățile și formațiunile hitleriste din oraș. Lupte mai importante pentru dezarmarea și capturarea trupelor hitleriste din București au fost duse la Școala superioară de război, unde era sediul misiunii militare hitleriste din România, pe Splaiul Independenței, între podul Senatului și podul Mihai Vodă, unde își avea sediul misiunea militară de aviație, în cartierele Șerban Vodă (către Cimitirul Belu) și Rahova, unde au acționat trupe germane venite dinspre Giurgiu și Alexandria etc.³.

Umăr la umăr au luptat patrioții civili și ostașii unităților armatei regulate. Astfel, o grupă a formațiunilor patriotice de luptă, în strînsă colaborare cu un grup de soldați și ofițeri din regimentul 21 infanterie, au dezarmat coloane întregi de hitleriști⁴. Concomitent cu acțiunile duse pentru lichidarea rezistențelor hitleriste din interiorul Capitalei, forțele insurecționale au trecut la nimicirea trupelor germane, care încercau să pătrundă în București din spre nord. Lupte deosebit de grele au avut loc la Băneasa. Luptătorilor din gărzile patriotice și ostașilor romîni li s-au alăturat prizonierii sovietici, care au reușit să iasă din lagărul din apropierea Capitalei și să se înarmeze cu armament capturat de la hitleriști. În seara zilei de 28 august s-au terminat complet luptele pentru lichidarea rezistențelor hitleriste în jurul Capitalei. Înaintarea rapidă a Armatelor Sovietice spre București și loviturile date hitleriștilor de forțele insurecționale au obligat comandamentul hitlerist să renunțe la planurile de a recupa Capitala.

Sosirea în Capitală a unităților Armatei Sovietice eliberatoare la 30 august 1944, a căror avangardă intrase în București cu o zi înainte, a consolidat victoria insurecției armate. Primirea entuziastă făcută de cetățenii Capitalei glorioșilor ostași ai Armatei Sovietice exprima hotărîrea fermă a poporului nostru de a lupta alături de Uniunea Sovietică pînă la nimicirea definitivă a hitlerismului.

P.C.R. a pregătit și condus desfășurarea insurecției nu numai în Capitală ci și în alte regiuni ale țării și în mod deosebit în regiunea Ploiești. Pînă la 31 august trupele romîne și muncitorii din întreprinderile petrolifere, cu sprijinul unităților de tancuri sovietice, au lichidat trupele hitleriste din regiunea petroliferă. Prin lupte dîrze au fost nimicite tru-

¹ Marele Stat Major, dosar nr. 457/62, p. 12.

² *Ibidem*, p. 11.

³ *Contribuția Romîniei la războiul antihitlerist*, 23 August 1944—9 mai 1945, p. 58.

⁴ *Ibidem*, p. 59.

pele germano-fasciste și din restul țării. Efectivele hitleriste capturate de unitățile române în perioada 24—31 august 1944 s-au ridicat la 53 159 oameni, din care 14 generali și 1 224 ofițeri. Inamicul a lăsat pe câmpul de luptă peste 5 000 morți¹.

Nimicirea trupelor hitleriste din țara noastră de către Armata Sovietică și forțele insurecționale a constituit o grea lovitură pentru comandamentul hitlerist, care s-a văzut silit să renunțe la planurile de a opune rezistență Armatelor Sovietice pe teritoriul României și de a organiza o nouă apărare pe aliniamentul munților Carpați.

Întorcînd armele împotriva trupelor hitleriste, armata română a luptat vitejește, cot la cot cu glorioasa Armată Sovietică, pentru eliberarea teritoriului țării noastre și dincolo de hotarele ei pînă la victoria finală asupra Germaniei hitleriste.

La 25 octombrie 1944 trupele sovietice și românești au terminat eliberarea nordului Transilvaniei, izgonind definitiv pe ocupanți de pe teritoriul țării noastre.

După eliberarea întregului teritoriu al României de sub jugul fascist, trupele române au adus o contribuție alături de Armata Sovietică la eliberarea popoarelor ungar și cehoslovac. Contribuția militară și jertfele trupelor noastre în lupta pentru eliberarea popoarelor ungar și cehoslovac constituie un factor de seamă al prieteniei frățești făurite între poporul nostru și aceste popoare, în lupta pentru idealul comun — construirea unei vieți noi, fericite.

În focul luptei comune împotriva fascismului s-a cimentat prietenia de nezdruncinat între popoarele sovietic și român.

Insurecția armată a fost opera maselor populare, organizate și conduse de eroicul Partid Comunist Român. Înarmat cu atotbiruitoarea învățătură marxist-leninistă, P.C.R. a știut să desprindă sarcina principală pe care istoria o puneă cu stringență în fața poporului român, aceea a răsturnării dictaturii fasciste și a izgonirii trupelor hitleriste — de a cărei rezolvare pe cale revoluționară depindea dezvoltarea ulterioară a țării noastre pe calea construcției unei societăți noi, socialiste — și a știut să mobilizeze și însuflețească masele largi populare la rezolvarea în mod hotărît, radical a acestei sarcini.

Zdrobirea dictaturii fasciste — dictatură a celor mai reacționare și agresive cercuri ale burgheziei și moșierimii — săvîrșită prin acțiunea fermă a forțelor populare patriotice conduse de P.C.R. a însemnat o lovitură grea, dată puterii claselor exploatare.

Masele populare erau hotărîte să-și făurească un regim de adevărată democrație și o viață nouă și să nu permită întoarcerea la orînduirea nefastă burghezo-moșierească — generatoare de fascism, de război și nesfîrșite suferințe pentru oamenii muncii.

Mișcarea revoluționară care s-a dezvoltat nemijlocit din lupta întregului popor pentru eliberarea de sub jugul fascist, revoluția populară începută prin insurecția armată de la 23 August 1944 a măturat din cale,

¹ Arhiva M.F.A. Serviciul istoric, Sinteza lucrărilor de documentare asupra contribuției militare a României la războiul antihitlerist, p. 7.

rînd pe rînd, toate piedicile ridicate de forțele reacționare, a dus la instaurarea, dezvoltarea și întărirea continuă a regimului democrat-popular și la succesele mărețe pe care le-a reputat și le repurtează clasa muncitoare și întregul nostru popor muncitor pe drumul construirii socialismului.

Falsificatorii istoriei, exponenți ai cercurilor monopoliste războinice din Occident, caută însă în fel și chip să prezinte ca totul denaturat faptele cu privire la lupta revoluționară a clasei muncitoare și maselor largi populare din țara noastră pentru eliberarea națională și socială.

Acestora li se adaugă revizionistii contemporani, care preiau din arsenalul propagandei imperialiste, mistificări și calomnii la adresa țărilor și popoarelor ce s-au desprins pentru totdeauna din robia imperialismului și înaintează victorios pe drumul socialismului.

Dar faptele rămîn fapte, oricît ar încerca falsificatorii istoriei să le treacă sub tăcere. Ele arată că în țara noastră, ca și în celelalte țări socialiste, instaurarea noii puteri de stat, democrat-populare, a fost rezultatul unui profund proces intern. Lupte revoluționare ca insurecția armată de la 23 August 1944, întoarcerea armelor împotriva hitlerismului și participarea țării noastre la războiul antihitlerist, înfăptuirea pe cale revoluționară a reformei agrare, marile acțiuni de masă care au dus la răsturnarea guvernelor cu majoritatea reacționară și instaurarea regimului de democrație populară, nu reprezintă altceva decît verigi ale revoluției populare victorioase.

Uniunea Sovietică a dat țării noastre, ca și altor țări un ajutor frățesc, hotărîtor, în scuturarea jugului hitlerist și în anihilarea încercărilor imperialiștilor americano-englezi de a se amesteca în treburile interne ale țării noastre și de a menține România în lanțurile imperialismului. Dînd lovituri zdrobitoare hoardelor fasciste — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — „vitezele armate sovietice au eliberat și țara noastră de jugul imperialismului hitlerist, dînd putință poporului nostru să-și ia soarta în propriile mîini, să pășească pe drumul revoluției populare și să-și construiască viața corespunzător cu năzuințele sale și cu interesele sale vitale”¹.

Forțele populare, patriotice, în frunte cu eroica noastră clasă muncitoare, au fost acelea care, folosind condițiile generale favorabile create prin victoria de însemnătate istorică mondială a Uniunii Sovietice în cel de-al doilea război mondial, au răsturnat dictatura fascistă, au smuls puterea din mîinile claselor exploatare și au pășit ferm pe calea construcției socialismului. Aceste mărețe succese au fost obținute sub conducerea înțeleaptă a partidului marxist-leninist al clasei muncitoare, care s-a dovedit a fi devotat pînă la capăt nobilei cauze a celor ce muncesc. Conducerea de către Partid este cheazășie sigură a victoriilor viitoare ale poporului român pe drumul socialismului și păcii, în unitate indestructibilă cu țările care formează invincibilul lagăr socialist în frunte cu Uniunea Sovietică.

¹ *Scînteia* din 26 iulie 1958, p. 1.

ACȚIUNI DE MASĂ CONDUSE DE PARTIDUL COMUNIST ROMÂN ÎN PERIOADA PREGĂTIRII INSURECȚIEI ARMATE

DE

NORA MUNTEANU

Instaurarea dictaturii fasciste a lui Antonescu și țirirea Romîniei, alături de Germania hitleristă în criminalul război antisovietic de către cercurile reacționare ale burgheziei și moșierimii din țară, au pus în fața Partidului Comunist din România noi sarcini de luptă. Situația creată ridică în fața comuniștilor răspunderea istorică față de poporul român de a organiza și conduce lupta pentru salvarea națională, pentru doborîrea guvernului de dictatură militaro-fascistă, întoarcerea armelor împotriva germaniei hitleriste, pentru eliberarea țării de sub jugul fascist, pentru o Romînie liberă și independentă.

În vederea realizării obiectivelor sale de luptă, Partidul Comunist Român, în circulara Comitetului său Central din 8 iulie 1941 preconiza înființarea în România a unui Front patriotic antihitlerist la care să adere toate forțele patriotice, indiferent de apartenență politică sau socială. Scurt timp după această circulară, la 6 septembrie 1941, P.C.R. a propus tuturor partidelor, grupărilor, persoanelor politice și tuturor patrioților o platformă de luptă comună pentru realizarea Frontului patriotic anti-hitlerist, contra hitleriștilor și a slugilor lor trădătoare din țară, dictatorii fasciști, singurul criteriu al aderării la acest program fiind : „atitudinea față de ocupanții hitleriști, de slugile lor trădătoare de țară și de războiul criminal contra Uniunii Sovietice”¹.

Cu toate acestea, conducătorii partidelor burghezo-moșierești au continuat să trădeze interesele naționale ale poporului român sprijinind mai departe politica antinațională a lui Antonescu, iar conducătorii de dreapta din partidul social-democrat s-au împotrivit multă vreme creării

¹ Documente din istoria Partidului Comunist din România E.S.P.L.P., 1953, ed. a II-a, p. 347.

Frontului unic muncitoresc. Partidul Comunist din România a fost singurul partid care a ridicat steagul luptei patriotice pentru eliberarea României de sub jugul fascist.

În pofida frînării de către agentura dușmană condusă de Foriş a desfășurării luptei patriotice de masă antihitleristă, comuniștii au mobilizat masele largi populare la luptă pentru libertatea și independența poporului român. Mijloacele pentru atingerea obiectivelor principale de luptă, așa cum se indica în platforma din 6 septembrie 1941, erau : „Împiedicarea producției de război, a transportului de muniții, arme și armate pentru asupritorii sîngeroși ai poporului român, pentru războiul lui Hitler, lupta cu arma în mînă împotriva armatei lui Hitler . . . sabotajul și luptele de partizani ale poporului român”¹.

Platforma P.C.R. a fost popularizată de către comuniști în masele largi populare de la orașe și sate, în rîndurile muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, ecoul ei fiind deosebit de puternic. În tot timpul războiului elemente curajoase din rîndul poporului muncitor, la chemarea comuniștilor, sfidînd teroarea sîngeroasă deslănțuită de dictatura militaro-fascistă, au întreprins acțiuni care au lovit greu în mașina de război fascistă.

★

Muncitorii mobilizați și conduși de comuniști au organizat numeroase greve împotriva exploatării și a terorii fasciste, greve care loveau în producția destinată susținerii războiului banditesc al lui Hitler și al acoliților lui. În condiții de război cînd guvernul de dictatură fascistă exercita presiuni puternice pentru mărirea producției în scopul aprovizionării frontului cu armament și echipament militar, încetarea lucrului prin grevă era un act de sabotare a războiului hitlerist și de subminare a regimului dictatorial fascist. Conducătorii acestor greve erau condamnați la ani îndelungați de temniță. De aceea, grevele din această perioadă constituie importante acțiuni patriotice împotriva dictaturii fasciste.

Grevele muncitorilor, din întreprinderile producătoare de armament sau care aveau comenzi militare, erau de cea mai mare importanță pentru lupta organizată de P.C.R. în vederea sabotării mașinii de război hitleriste. În anul 1942 au avut loc mai multe greve muncitorești, cum au fost grevele muncitorilor de la fabrica de armament „Astra” — Arad² — urmate de condamnarea conducătorilor grevei, greva muncitorilor de la fabrica de armament „Concordia” — Ploești³, greva muncitorilor de la șantierul conductei de petrol Constanța—Cernavodă⁴ care urma să aprovizioneze frontul, cît și grevele de la întreprinderile care aveau comenzi militare : fabrica de perii din capitală⁵ și întreprinderea „Granitul” — Măcin⁶.

¹ Documente din istoria Partidului Comunist din România, E.S.P.L.P., 1953, ed. a II-a, p. 349.

² Arh. Centr. a Inst. de ist. a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. 1477, fond. 96, f. 3.

³ Ibidem, dos. 43077.

⁴ Ibidem, dos. 36654/4, f. 6.

⁵ Ibidem, dos. 43083, f. 304.

⁶ Ibidem, dos. 43077.

Grevele muncitorilor conduse de comuniști din industria producătoare de bunuri de consum cum au fost acelea de la „Industria textilă arădeană” și de la fabrica de sticlă Tomești, jud. Severin¹ au constituit și ele lovituri date mașinii de război hitleriste.

În același an au fost organizate de către comuniști sabotaje numeroase împotriva producției de armament. Astfel, la 12 iunie 1942, a fost incendiat de către un grup de patrioți organizat de comuniști Arsenalul militar de la Tîrgoviște². Un alt grup de patrioți în Dobrogea în vara anului 1942 a provocat numeroase deraieri de trenuri militare, așa încît siguranța antonesciană a dispus intensificarea urmăririi comuniștilor din Delta Dunării pe care îi considera autorii acestor sabotaje³.

În 1943 actele de sabotaj organizate de comuniști s-au înmulțit. Astfel, una din cele mai importante fabrici de armament „Avrig”, din apropierea orașului Făgăraș, a sărit în aer la începutul anului 1943, fiind distruse instalații foarte scumpe și mari cantități de muniții. În aceeași perioadă la C.F.R. Ploești-Triaș datorită actelor de sabotaj au explodat mai multe vagoane încărcate cu armament german destinate frontului. Pe linia București—Constanța a deraiat un tren militar încărcat cu soldați care plecau pe front, iar în regiunile petrolifere Prahova și Dîmbovița au luat foc mai multe sonde⁴.

Intensificarea acțiunilor de sabotaj împotriva mașinii de război hitleriste era o dovadă a creșterii atitudinii antihitleriste a maselor muncitoare, a încrederii lor în victoria coaliției antihitleriste întărită mai ales în urma succeselor Armatei Sovietice pe frontul de la Stalingrad în iarna 1942—1943. Ele dovedeau totodată că tot mai mulți patrioți răspundeau la chemările de luptă ale partidului și se încadrau în marea bătălie împotriva regimului dictatorial fascist și a armatelor hitleriste.

La sfîrșitul anului 1943, dar mai ales în primele luni ale anului 1944, încep să se maturizeze în România condițiile care au favorizat declanșarea insurecției armate.

Așa cum a arătat V. I. Lenin o situație revoluționară se caracterizează prin următoarele simptome principale: 1. „Neputința claselor stăpînitoare de a-și menține dominația într-o formă neschimbată, o criză sau alta a «vîrfurilor», criza politicii clasei stăpînitoare care provoacă o spărtură prin care răbufnește nemulțumirea și revolta claselor asuprite.... 2. O înăsprire mai pronunțată decît cea obișnuită a sărăciei și a mizeriei claselor asuprite; 3. O însemnată creștere în virtutea cauzelor menționate, a spiritului combativ al maselor, care în epoca «pașnică» se lasă jefuite în liniște, iar în vremuri de vîltoare sînt împinse atît de întrea

¹ Arh. Centr. a Inst. de ist. a partidului de pe lngă C. C. al P. M. R. dos. 36654—4, f. 6.

² Ibidem, dos. 43077.

³ Ibidem, dos. 3102—4, f. 282.

⁴ Ibidem, *România liberă* din 28 ian. 1943.

conjunctură a crizei cît și de «vîrfurile» înseși să acționeze independent pe arena istoriei”¹.

În România din perioada de care am vorbit, desfășurarea evenimentelor confirmă tezele leniniste despre situația revoluționară. În această perioadă regimul dictatorial fascist din țara noastră intrase într-o criză din care nu mai putea ieși.

Caracterizînd această situație, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dejarată că : „Înfrîngerile suferite de armatele fasciste, perspectiva zdrobirii inevitabile a Germaniei fasciste, apropierea Armatei Sovietice de granițele Romîniei, iar apoi ofensiva ei eliberatoare pe teritoriul patriei noastre, stîrneau panică și derută în rîndul clicii antonesciene, a aparatului de stat și a întregii reacțiuni din țara noastră. Tot mai mult se clătina dictatura militaro-fascistă — izolată de popor și urîită de masele populare”².

Dictatura fascistă, în cap cu Antonescu, simțîndu-și sfîrșitul aproape, făcea încercări disperate pentru a se salva aruncînd în război mari rezerve materiale și omenști. Storcerea ultimelor rezerve materiale din țară lovea greu în economia Romîniei și în situația materială a maselor muncitoare. În februarie 1944 Antonescu a încheiat cu Hitler un nou acord economic germano-romîn prin care se angaja să livreze Germaniei hitleriste mari cantități de alimente și petrol. Acest acord însemna intensificarea jafului hitlerist în România și adîncirea crizei economice. Situația economică a Romîniei s-a înrăutățit în urma bombardamentelor aviației anglo-americane din primăvara și vara anului 1944, cînd au fost distruse numeroase fabrici și numeroși muncitori au rămas pe drumuri. În acest timp numărul șomerilor creștea pe zi ce trecea din cauză că patronii închideau fabricile sub pretextul pericolului de bombardament și a lipsei de materii prime. În București în Piața Unirii de azi în acest timp se adunau mase mari de muncitori așteptînd zile și săptămîni să găsească de lucru³. Numărul șomerilor creștea și în urma evacuărilor forțate din Moldova din apropierea frontului.

Starea economică a țării se agravase foarte mult, iar mizeria maselor muncitoare devenise extremă. Alimentele de primă necesitate cum ar fi carnea, grăsimile, făina se găseau cu mare greutate și la prețuri exorbitante din cauza decăderii agriculturii, situație care se agrava pe măsură ce războiul continua. Trimiterea pe front a noi divizii în primăvara anului 1944 lipsea agricultura și de brațele de muncă existente pînă atunci, iar jaful armatelor fasciste germane în retragere prin țara noastră, îi lipsea pe țărani de vitele de muncă, căruțe, punîndu-i în situația de a nu-și putea lucra pămîntul. Suprafețele cultivate cu cereale au scăzut cu mult în 1944 față de 1941. Astfel, grîul de primăvară s-a cultivat în 1944 pe o suprafață egală cu jumătate din cea cultivată în 1941⁴. În aceeași proporție a scăzut și suprafața cultivată cu orz de primăvară. De

¹ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 21, Ed. P.M.R. 1952, p. 202.

² Expunerea făcută de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, A XV-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist. la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale, în *Scînteia*, 23 August 1959, p. 1.

³ Arh. Centr. a Inst. de ist. a partidului de pe lîngă C.G. al P.M.R., dos. 2193—3234, V.IX. f. 33.

⁴ *Bursa*, 4 februarie 1945, p. 27.

asemenea, porumbul s-a cultivat în 1944 pe o suprafață de trei ori mai mică decât cea cultivată în 1941 ¹, iar secara de primăvară pe o suprafață de patru ori mai mică ².

Producția industrială a bunurilor de consum era, în acest timp în continuă descreștere. Producția unor importante produse alimentare înregistra scăderi însemnate. Producția de făină și de zahăr în tone era în 1944 de trei ori mai mică decât în 1940 ³. De asemenea, uleiurile vegetale, pastele făinoase ș.a. se produceau în cantitate mult mai mică decât în 1940 ⁴. Toate aceste produse luau în primul rînd drumul Germaniei, mai ales în urma ultimului acord economic romîno-german din februarie 1944, în timp ce pentru nevoile interne rămîneau cantități de produse alimentare cu totul insuficiente. Și producția țesăturilor din bumbac și cîneapă ajunsese în 1944 de cinci ori mai mică decât în 1940, iar cea de tricotaje și ciorapi de patru ori mai mică ⁵.

Situația financiară a Romîniei era dezastruoasă. Cheltuielile de război și jaful german obligau Banca Națională a Romîniei să emită hîrtie monedă fără acoperire în aur. În aceste condiții, inflația creștea vertiginos. Prețurile se urcau nestăvilit, iar salariile în majoritatea lor rămîneau pe loc. Costul vieții creștea neînterupt lovind crunt în condițiile de trai ale poporului muncitor. Indicele costului vieții era în aprilie 1944 de peste șase ori mai mare decât în 1933 ⁶, iar în iulie — august 1944 era de șapte ori mai mare decât în 1933 ⁷ și de cinci ori mai mare decât în 1939/40 ⁸.

Ruina economică a Romîniei avea repercusiuni grave asupra situației materiale a maselor și mai ales a muncitorilor. Organele represive ale statului fascist făceau numeroase anchete, alcătuiind dosare cu rapoarte care constatau nemulțumirile muncitorilor în ceea ce privește nivelul scăzut de trai. În unele din aceste rapoarte se strecura și situația reală a muncitorilor. Într-un raport asupra cauzelor nemulțumirilor minerilor de la minele Baia Nouă din jud. Severin se spunea că muncitorii n-au fost plătiți de la 1 ianuarie la 14 aprilie 1944 ⁹, iar într-altul privitor la muncitorii de la fabrica de sticlă din Mediaș se arăta că aceștia nu au cu ce să-și asigure hrana zilnică ¹⁰, iar în ce privește muncitorii din fabricile de la Brașov, într-un raport se arăta că situația lor e disperată ¹¹. Din salariile de mizerie, complet insuficiente, se scădeau aproape 30 % pentru fisc, apărare pasivă, prestație, impozitul statistic și împrumutul de stat lansat de Antonescu în primăvara anului 1944 ¹².

¹ Bursa, 4 februarie 1945, p. 27.

² Ibidem.

³ Bursa, 25 decembrie 1945.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem, 26 februarie 1945.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

⁹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, dos. 2192—3234, vol. 8, f. 215.

¹⁰ Ibidem, f. 190.

¹¹ Ibidem, f. 306.

¹² Monit. of., 23 aprilie 1944.

În aceste condiții economice, începutul anului 1944 marchează o înăsprire mai pronunțată decât cea obișnuită a sărăciei și a mizeriei claselor asuprite. La situația grea economică a maselor muncitoare se adăuga înăsprirea teroarei în aceste luni de sfârșit a sîngerosului regim de dictatură militaro-fascistă. Arestările se țineau lanț. Muncitorii pedepsiți pentru cele mai mici „abateri”, noaptea făceau carceră, iar ziua erau obligați să muncească¹. Criminalul Antonescu îi silea pe muncitori să nu înceteze lucrul la darea prealarmei și să lucreze sub bombardament. În mai 1944, s-a extins pedeapsa cu moartea pentru tot ceea ce era legat de lupta patriotică antihitleristă a poporului român.

Ura maselor muncitoare împotriva trupelor hitleriste și a slugilor lor odioase, care guvernau țara, creștea pe zi ce trecea, devenind din ce în ce mai fățișă. Într-un raport al siguranței din 23 aprilie 1944 se constata că „în întreaga Capitală . . . ura împotriva regimului este mai accentuată ca oricînd”², iar în altul din 20 aprilie 1944 privitor la atmosfera printre muncitorii din Brașov se arăta că „muncitorii din orașul Brașov privesc cu satisfacție mersul operațiunilor militare de pe frontul de răsărit... Această satisfacție se manifestă în mod fățiș”³. Printre țărani domnea aceeași stare de vrăjmășie împotriva dictaturii militaro-fasciste. Într-o scrisoare adresată în martie 1944 ziarului patriotic *România liberă*, un țăran dintr-un sat de la poalele Carpaților, după ce arată jalea lăsată în satul său de războiul criminal antisovietic, își manifestă ura împotriva hitleriștilor și antonescienilor, exprimîndu-și hotărîrea de a lupta cu arma în mînă pentru alungarea nemților și a guvernului antonescian. „Vom lupta cu armele în mînă, să izgonim pe nemți din țară — se spunea în scrisoare — să răsturnăm pe Antonescu de la cîrma țării pentru ca în satul nostru să se întoarcă iarăși veselia”⁴. În rîndurile armatei și în special al soldaților, de asemenea creștea împotrivirea contra hitleriștilor. Siguranța antonesciană îngrijorată de această situație a cerut tuturor regionalelor sale rapoarte asupra stării de spirit în armată. Într-un raport al centrului de poliție Lipova, regionala Timișoara, se arăta că în armată este o adevărată stare de anarhie. Cei chemați la unități nu se prezentau și se ascundeau, iar cei care urmau să plece pe front disprețuiau și sfidau ordinele militare⁵. Auarhia era atît de izbitoare încît raportorul își permitea să asemena starea de spirit din armată cu cea din 1918 de la sfîrșitul primului război mondial, cînd armata sătulă de război nu mai vrea să lupte. „Din atitudinea avută de ostași și chiar de unii ofițeri — se arăta în raport — se deduce o stare de lucruri asemănătoare celei din anul 1918 înainte de declanșarea păcii”⁶.

Situația dezastruoasă a economiei naționale, creșterea nemulțumirii și a urii maselor muncitoare împotriva regimului fascist antonescian,

¹ Arh. Centr. a Inst. de ist. a partidului, de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. 33114—2950, vol. 15, f. 439.

² Ibidem, dos. 2192 — 3234, vol. 8, f. 290.

³ Ibidem, f. 244.

⁴ Ibidem, *România liberă*, 22 martie 1944.

⁵ Arh. Centr. a Inst. de ist. a Partidului, dos. 8992—46, f. 43.

⁶ Ibidem.

creșterea contradicțiilor interne au adâncit criza politică a regimului antonescian. Dictatura fascistă nu mai putea ține în frâu nici prin cea mai cruntă teroare avântul luptei impetuoase a maselor populare.

★

Cadrele de bază din închisori, lagăre și din afară, sub conducerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, ținând seama de condițiile obiective din țară, făcând o analiză multilaterală a desfășurării evenimentelor a întocmit la sfârșitul anului 1943 un plan amănunțit de pregătire și desfășurare a unei insurecții armate, care era singura cale, în condițiile existenței dictaturii fasciste teroriste a lui Antonescu și a cotropirii hitleriste, de doborâre a regimului fascist și pentru scoaterea României din coaliția agresivă hitleristă.

Sarcinile acestei insurecții erau: răsturnarea regimului fascist antonescian, izgonirea trupelor germane din țară, instaurarea unui guvern democratic, care să încheie pace cu forțele antihitleriste în frunte cu U.R.S.S. și să întoarcă armele împotriva armatelor hitleriste.

Bazându-se pe teza leninistă despre insurecție prin care: „Insurecția trebuie să se sprijine pe avântul revoluționar al poporului”¹, P.C.R. a acordat o importanță deosebită în pregătirea acțiunii insurecționale, ridicării la lupta patriotică de eliberare a maselor largi populare.

Organizarea activității revoluționare patriotice antihitleriste era frînată de existența în conducerea Partidului a agenturii dușmane, trădătoare în cap cu Foriș care cânta să pună piedici luptei poporului muncitor. De mare importanță pentru intensificarea luptei de eliberare patriotică a fost actul de înlăturare a agenturii dușmane la 4 aprilie 1944 de către cadrele de bază din închisori, lagăre și din afară, sub conducerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej. Noua conducere a Partidului, devotată cauzei proletariatului, avînd încredere totală în forța clasei muncitoare și a Partidului său de avangardă, însuflețită de un înalt spirit de răspundere față de interesele fundamentale ale poporului muncitor, a trecut la realizarea practică a planului de pregătire a insurecției armate. Noua conducere de partid considera că sarcina principală era ridicarea la lupta de dezrobire de sub jugul fascist a întregului popor pregătind sub toate aspectele insurecția armată.

P.C.R. preconiza înființarea de comitete patriotice în fabrici și uzine, cît și în cazărmi, în universități și școli, la sate, în cartiere, pe străzi în general activizarea Frontului patriotic antihitlerist², în care să se înroleze patrioți pentru lupta contra regimului fascist. Comitetul Central al P.C.R. a trasat ca sarcină de luptă comuniștilor organizarea a cît mai numeroase comitete care să cuprindă din ce în ce mai mulți patrioți.

¹ V. I. Lenin, *Opere alese*, vol. 2, E.S.P.L.P., 1954, p. 110.

² Frontul patriotic antihitlerist a luat ființă în septembrie 1943.

În a doua jumătate a lunii aprilie s-a editat de către P.C.R., un manifest care chema populația să se înroleze în lupta activă a Frontului Patriotic Antihitlerist : „Salvați țara și poporul”, se spunea în manifest — „Formați comitete patriotice în cazărmi, uzine și cartiere pentru alungarea nemților”¹.

În vederea pregătirii politice a maselor pentru sprijinirea insurjecției armate care urma să fie declanșată, P.C.R. acționa pentru lărgirea și activizarea opiniei publice antihitleriste. În acest scop, ținând seama de creșterea stării de spirit antifascistă, antihitleristă, P.C.R. a organizat o amplă acțiune propagandistică-agitatorică, de popularizare a obiectivelor principale ale insurjecției. Activitatea de popularizare s-a făcut atît prin agitația de la om la om, cît și prin răspîndirea de manifeste, în scrierea de lozinci prin șablonări pe ziduri, etichete lipite pe case etc. În această activitate au fost atrași numeroși patrioți din toate straturile sociale, vîrstnici și tineri. În dimineața de 15—16 aprilie 1944 s-a răspîndit un manifest editat de P.C.R. în care se spunea : „Am fost bombardați din cauza nemților care au transformat țara într-un cîmp de luptă. . . Alipiți-vă Frontului Patriotic Antihitlerist. . . El are ca scop izgonirea lipitorilor nemțești din țara noastră, un regim democratic în locul dictaturii clicii antonesciene, pedepsirea trădătorilor și mai ales pace cu aliații”. Manifestul se încheia cu lozincile : „Trăiască România liberă” ! „Jos războiul hitlerist”².

În intensificarea stării de spirit antihitleriste și a dorinței maselor largi populare de a ieși din războiul nedrept antisovietic, o contribuție de seamă a fost adusă de înaintarea pe tot frontul a glorioaselor Armate Sovietice și de declarația Guvernului Sovietic din aprilie 1944, în care se arăta caracterul eliberator al intrării armatei sovietice pe teritoriul Romîniei. Organizațiile de Partid au desfășurat o activitate intensă pentru popularizarea acestei declarații.

Concomitent cu răspîndirea manifestelor s-au șablonat pe ziduri lozinci de luptă ale P.C.R. cum a fost de pildă acțiunea din 19—20 aprilie cînd s-au șablonat pe casele aparținînd sectorului I Galben și II Negru lozincile „Pace, pace cu aliații”³. În piețele publice ale Capitalei au fost lipite pe ziduri, burlane și stîlpi etichete cu aceleași lozinci. În aceste zile, în diferite cartiere din București puteau fi văzute lipite pe jos, pe trotuare, etichete scrise de mînă sau de mașină cu lozincile : „Cetățeni salvați-vă țara luptînd contra nemților” ! „Nu mai vrem să murim pentru nemți, afară cu asasinii hitleriști și antonescienii trădători” „Să facem imediat pace cu aliații” „De vrem să fie pace iarăși să izgonim pe nemți din țară”⁴.

Ca urmare a creșterii influenței P.C.R. în masele largi, acțiunea propagandistică-agitatorică scrisă și verbală a comuniștilor a găsit ecou în rîndul patrioților din toate straturile sociale.

¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. 2119—3013, vol. 19, f. 386.

² Ibidem, dos. 327, general, Axă vol. I, f. 394.

³ Ibidem, dos. 3029, 4 M., f. 68.

⁴ Ibidem, dos. 3029, 4 M., f. 67, 98.

În fruntea acțiunilor patriotice organizate de P.C.R. stătea ca totdeauna, clasa muncitoare.

Muncitorii înaintați au înțeles că singura cale de salvare a lor și a întregului popor român din mizeria neagră în care se găsea, era încadrarea în lupta patriotică organizată de P.C.R. pentru sabotarea mașinii de război hitleriste, pentru subminarea regimului fascist dictatorial, pentru înlăturarea lui și instaurarea unui guvern democratic.

În frunte cu comuniștii, muncitorii înaintați au atras mase mari de muncitori din uzine și fabrici în luptă și au tradus în viață cuvîntul P. C. R.

Legînd nevoile imediate ale muncitorilor, înăsprite în urma bombardamentelor aeriene, de obiectivele generale ale insurecției armate, P.C.R. a călăuzit activitatea comuniștilor spre organizarea unor acțiuni muncitorești pentru satisfacerea revendicărilor economice, acțiuni care să îndeplinească totodată rolul de sabotare a mașinii de război germane și de slăbire a aparatului de stat fascist, de adîncire a derutei în care se scufunda.

Semnăluindu-se această activitate a P. C. R. de către siguranța antonesciană în sinteza pe săptămîna 26 aprilie — 3 mai 1944 se arăta că „Se continuă activitatea de agitație printre muncitorii din întreprinderile lovite de bombardament, care sînt îndemnați să ceară ajutoare pentru nevoile curente și îi îndeamnă pe sinistrați să ceară ajutoare de la stat”¹. Muncitorii organizați de comuniști au întreprins acțiuni pentru revendicări imediate legate de consecințele bombardamentelor aeriene. Aceste acțiuni executau o neînteruptă presiune asupra organelor de stat antonesciene, mărind starea de panică a acestora. Astfel muncitorii de la fabricile avariate de bombardament mergeau în mase mari la Ministerul Economiei cerînd să li se plătească salariul pe tot timpul cît nu lucrau, și ajutoare pentru refacerea locuințelor distruse și pentru familiile lor în scopul evacuării². De asemenea, grupuri mari de muncitori care aveau victime în familie, mergeau la Centrala asigurărilor sociale din București, protestînd că nu primesc ajutoare pentru înmormîntarea celor decedați în familie³. P. C. R. preconiza în acest timp, ca muncitorii din fabricile și atelierele avariate să nu se mai prezinte la lucru. În rîndul cefeștiștilor din cartierul Steaua s-a răspîndit un manifest cu un astfel de conținut⁴. Comuniștii au dus o intensă activitate agitatorică printre muncitorii din fabricile care suferiseră stricăciuni în urma bombardamentelor să părăsească lucrul în vederea micșorării producției de război⁵. La chemarea comuniștilor, muncitorii cefeștiști în număr mare nu mai veneau la muncă. Pilda acestora a fost urmată și de muncitorii de la C. A. M.⁶. În ziua de 20 aprilie au lipsit la această întreprindere 340 de lucrători⁷, iar ziua de 1 Mai, ziua internațională de luptă a celor ce muncesc, C. A. M.-iștii

¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. 2119—3013, vol. 19, f. 404—405.

² Ibidem, f. 371.

³ Ibidem, f. 339.

⁴ Ibidem, f. 342.

⁵ Ibidem, f. 353.

⁶ Ibidem, f. 370.

⁷ Ibidem, dos. 2192—3234, vol. 8, f. 299

au sărbătorit-o lipsind în număr de 800¹. În regiunea petroliferă din valea Prahovei, din inițiativa și sub conducerea P. C. R., în mai multe rafinării mulți muncitori și ucenici nu se mai prezentau la lucru; bunăoară la rafinăria „Vega” au lipsit mai multe zile din luna aprilie 90% din ucenici, iar la uzinele „Ceramica” și la societatea „Macazul”, din aceeași regiune, absentau în această perioadă 75% din muncitori². Această metodă de sabotare a producției de război se manifesta și în fabricile de armament, ca de pildă la fabrica de armament „Concordia”, unde numeroși muncitori lipseau nemotivat de la serviciu³. Desperate de această situație care lua proporții, organele de represiune antonesciene au întreprins numeroase anchete. Într-unul din rapoartele anchetatorilor se sublinia în mod deosebit atitudinea ostilă regimului antonescian din partea muncitorilor de la schela petroliferă Liliași-Țintea. În raport se arăta că muncitorii petroliști de la această schelă refuză să execute unele lucrări, nu acordă respectul cuvenit șefilor de serviciu și fac lucru de mîntuială⁴.

Într-un raport despre muncitorii de la „Franco-Română” din comuna suburbană Brăilița se arăta că se observă din partea lor „un sabotaj deghizat”⁵. De asemenea, anchetatorii semnalau că lucrătorii tipografii manifestă o atitudine de indisciplină care merge pînă la ostilitate⁶.

În unele cazuri ostilitatea era fățișă; de pildă, muncitorii ceferiști imediat după bombardament au aruncat cu pietre în soldații nemți pe care îi întâlneau pe stradă⁷. De asemenea în luna aprilie producția de război hitleristă a suferit pierderi la marile uzine de armament „Malaxa”. Curașoșii muncitori de la această uzină au reușit să întrerupă lucrul în ziua de 22 aprilie 1944 în secțiile muniții și locomotive, lipsind în acest fel frontul hitlerist de o importantă cantitate de muniții⁸.

În această intensă campanie antihitleristă, organizată de P. C. R., s-au încadrat și numeroși funcționari. În instituțiile mari în care marea masă a salariaților era formată de funcționari s-a creat în rîndurile acestora grupe de patrioți care întrețineau o stare de spirit antiantonesciană și antihitleristă. O astfel de activitate s-a înregistrat la Banca Națională a Romîniei, la Societatea de gaz și electricitate, la Spitalul Brîncovenesc ș. a.⁹ Semnalîndu-se de către siguranță, activitatea P. C. R. printre funcționari și relatîndu-se aceste fapte, într-o notă se arăta că „una din metodele P. C. R. sînt comentariile care circulă mai ales printre funcționari”. În aceeași notă se arăta că „unii dintre funcționari ies din obișnuitul comentariilor și fac aceste discuții cotidiene încît s-ar părea că aceasta se încadrează într-o rețea”...¹⁰.

¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos 2192—3234, vol. 8, f. 333.

² Ibidem, dos. 33115—2950, vol. 16, f. 191.

³ Ibidem, dos. 2192—3234, vol. 8, f. 530.

⁴ Ibidem, f. 230.

⁵ Ibidem, dos. 33115—2950, vol. 16, f. 362.

⁶ Ibidem, f. 155.

⁷ Ibidem, dos. 3029/13, p. I, f. 578.

⁸ Ibidem, *România liberă*, 28 iunie 1944, f. 9.

⁹ Ibidem, dos. 2119—3013, vol. 19, f. 174.

¹⁰ Ibidem.

La chemarea P.C.R. intelectualii au intrat și ei în acțiune. Un grup de profesori universitari patrioți, i-au trimis lui Antonescu un memoriu prin care îi cereau încheierea imediată a păcii cu U.R.S.S.¹ În acest timp tineretul studentesc și școlar se manifesta din ce în ce mai ostil față de regimul antonescian și față de hitleriști. Într-un raport al siguranței întocmit la sfârșitul lunii aprilie, se constata accentuarea propagandei comuniste în rîndurile studenților². Tot acum elevii unei școli militare din Pitești au acționat fățiș împotriva hitleriștilor. Prin rezistența puternică pe care au manifestat-o împotriva instalării unui comandament militar hitlerist în școală, acest comandament n-a mai fost instalat³.

Ținînd seama de sărăcia în care se zbăteau masele largi populare, de agravarea acestei situații în urma evacuărilor, de dorința oamenilor cinstiți de a se termina războiul, P. C. R. a reușit să se intensifice în rîndul populației din întreaga țară o stare de spirit de ură împotriva regimului fascist. Din ce în ce mai numeroase erau cazurile cînd populația își manifesta fățiș ura împotriva cotropitorilor. Aceste manifestări erau uneori mai reținute, dar alteori îmbrăcau forme foarte violente, mergînd pînă la demonstrații de stradă sau chiar atacarea trupelor. Cu ocazia instalării unui comandament german în palatul Gării de Nord, în aprilie 1944 numeroși cetățeni din cartier și-au manifestat ura împotriva fascismului⁴. În aceeași perioadă la Bușteni populația a cerut insistent mutarea comandamentului german din localitate⁵. O acțiune importantă antihitleristă s-a desfășurat la Ploești imediat după bombardamentul din 4 aprilie 1944. Ura populației împotriva cotropitorilor era atît de puternică încît după bombardament a avut loc o mare demonstrație de stradă a cetățenilor din localitate care cereau încheierea imediată a păcii cu forțele antihitleriste în frunte cu U. R. S. S.⁶ Manifestări puternice împotriva cotropitorilor nemți s-au produs în acest timp și în Moldova unde populația a trecut la atacuri violente împotriva trupelor hitleriste ce se retrăgeau⁷.

Acțiunile din luna aprilie organizate de P. C. R. dovedeau încă o dată forța imensă mobilizatoare a partidului clasei muncitoare, cît și faptul că în mișcarea patriotică se produsese o cotitură. Din aceste acțiuni se contura din ce în ce mai clar că masele muncitoare nu mai voiau să suporte jugul fascist, iar statul dictatorial fascist nu mai era în stare să țină în frîu elanul revoluționar al maselor largi.

Lupta pentru răsturnarea regimului dictatorial-fascist și izgonirea hitleriștilor din țară — datorită activității organizatorice și propagandistice

¹ *România liberă*, 6 sept. 1944.

² Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, dos. 2119—3013, vol. 19, f. 344.

³ Ibidem, f. 455.

⁴ Ibidem, f. 354.

⁵ Ibidem, f. 393.

⁶ Ibidem, f. 345.

⁷ Ibidem.

a Partidului Comunist de mobilizare a mase cât mai largi — s-a intensificat în împrejurările organizării unor acțiuni deosebit de puternice cu prilejul zilei de 1 Mai 1944 și a creării Frontului unic muncitoresc. Atît în capitală, cît și în restul țării s-au răspîndit în preajma acestei zile numeroase manifeste prin care se transmitea cuvîntul Comitetului Central al Partidului Comunist în rîndul oamenilor muncii. În manifestul „Către poporul român!” se arăta că România se afla în fața catastrofei: „Popor român — se adresa manifestul — Salvează-te de la catastrofă! Părăsește războiul criminal nemțesc! Doboară elica trădătorului Antonescu de la cîrma țării! Luptă pentru pace! Alungă cu arma în mînă pe cotropitorii hitleriști de pe pămîntul pîngărit al patriei! Luptă pentru eliberarea fraților din Ardealul de nord! Alătură-te Armatei Roșii eliberatoare, popoarelor iubitoare de libertate!”¹.

Cu ocazia zilei de 1 Mai, de asemenea, diferite organizații patriotice conduse de Partid au adresat apeluri către populație spre a intra în marea mișcare de eliberare a țării. Astfel Comitetul bănățean de luptă, organizație patriotică care a activat în Banat, a editat un manifest care s-a răspîndit de către patrioți în Timișoara și în împrejurimi. Manifestul avea un caracter profund patriotic conținînd îndemnuri la luptă cu arma în mînă împotriva fasciștilor. Manifestul chema pe patrioții bănățeni să treacă la acțiune revoluționară pentru salvarea patriei. „Nu mai putem răbda — se spunea în manifest — să trecem la acțiune!... Ofițeri și soldați. Muncitori, țărani, intelectuali, tineri, și femei! Semnalul s-a dat! La luptă cu toții. Poporul român n-are să vă uite!”. Manifestul era datat: mai 1944².

Ziua de 1 Mai a mai prilejuit o acțiune din partea unui grup de patrioți care activa în rîndul minerilor de la minele Aninoasa din valea Jiului. Ei au scris de mînă cu litere majuscule și au șapirografiat un manifest prin care muncitorimea minieră era îndemnată să lupte pentru doborîrea lui Antonescu și a întregii burghezii de la putere și totodată pentru revendicările lor imediate economice, cum era lupta pentru opt ore de lucru. „Muncitorime minieră — se spunea în manifest — de 1 Mai cereți opt ore de lucru, că voi lucrați mult și cereți soldă că lucrați 16 ore în loc de opt”. Să dăm jos burghezia — erau îndemnați muncitorii prin același manifest — Vrem pace cu rușii! Să dăm jos pe Antonescu!”³ se încheie manifestul. Manifestul era redactat în spiritul indicațiilor date de P. C. R. de a se îmbina în luptă revendicările imediate ale muncitorilor cu revendicările politice generale.

Activitatea de difuzare de manifeste și de răspîndire a lozincilor patriotice a fost atît de intensă în a doua jumătate a lunii aprilie și în special în preajma zilei de 1 Mai, încît siguranța antonesciană a dat un ordin circular la 5 mai 1944 către agenturile sale din țară să ia măsuri pentru pedepsirea patrioților care răspîndesc manifeste⁴. De asemenea,

¹ *Documente din istoria P.C.R.*, ed. a II-a, 1953, p. 376.

² Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, dos. 8992—46, f. 459.

³ Ibidem, dos. 327, general, Axă, vol. II, f. 282.

⁴ Ibidem, dos. 3029, 4 M., f. 125.

siguranța antonesciană era nevoită să recunoască cu îngrijorare creșterea influenței P. C. R. în masele largi. În sinteza asupra activității comuniștilor pe luna aprilie se arăta că „dobindește din ce în ce mai mult teren în mase propaganda antigermană și pentru pace care este dusă în numele Frontului patriotic sau Uniunii patriotice”¹. Cu toate măsurile de urmărire și descoperire a patrioților ce răspindeau manifeste, etichete, șabloane, această activitate continua din plin atrăgând în luptă noi patrioți. În București, în luna mai s-au tipărit și răspândit etichete cu litere roșii cu următorul cuprins : „Nemții au adus în România bombardamente, moartea, pribegia. Numai izgonind pe nemți din țară, români, vom avea pacea iară”. Textul etichetelor se termina cu chemarea : „La luptă alături de noi în frontul patriotic antihitlerist”².

Acțiuni propagandistice importante au avut loc cu ocazia împlinirii a trei ani de război, la 22 iunie 1944 și cu prilejul sărbătoririi zilei de 1 august, zi de luptă internațională împotriva războaielor.

★

O acțiune amplă revoluționară capabilă să înlăture pe fasciști de la putere și să instaureze un guvern democratic nu putea fi posibilă decât în împrejurările când clasa muncitoare devenea hegemonul mișcării revoluționare. Aceasta se putea înfăptui numai după crearea Frontului unic de acțiune al muncitorilor comuniști, social-democrați, a celor din alte partide sau fără de partid. Încă de la crearea sa, P. C. R. a luptat pentru făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare, dar în special în timpul războiului și-a intensificat eforturile pentru închegarea F. U. M. Elementele de dreapta trădătoare din conducerea P. S. D. au împiedicat însă pînă în anul 1944 făurirea Frontului unic muncitoresc.

Datorită conjuncturii generale militare și politice cît și ajutorului acordat de P. C. R. a crescut în rîndul membrilor P. S. D. influența elementelor de stînga din conducere care au reușit să oblige liderii social-democrați de dreapta să accepte formarea Frontului unic muncitoresc. Astfel la 1 Mai 1944 s-a realizat Frontul unic muncitoresc prin acordul dintre P. C. R. și P. S. D. Cu această ocazie s-a editat manifestul adresat „Către întreaga clasă muncitoare ! Către poporul român” prin care se anunța acest important eveniment. Muncitorimea era chemată să lupte pentru revendicările sale imediate economice și politice și totodată să-și îndeplinească rolul ei istoric de conducător al luptei de eliberare a poporului român de sub jugul fascist. „Frați muncitori și tineri muncitori ! — se adresa manifestul clasei muncitoare — Puneți-vă în fruntea luptei de eliberare și pentru pacea poporului român !”³.

Manifestul sublinia că eliberarea de sub cîmpire hitleristă nu vine de la sine, ci ea trebuie cucerită prin luptă. „Pacea pe care întreaga națiune o dorește — se arăta în manifest — trebuie cucerită prin lupta poporului, care trebuie să ia în propriile sale mîini soarta sa”⁴. Prin ma-

¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, dos. 2119—3013, vol. 19, f. 435.

² Ibidem, dos. 3029, 4 M., f. 198.

³ *Documente din istoria P.C.R.*, ed. a II-a, 1953, p. 381.

⁴ Ibidem.

nifest clasa muncitoare unită, chema „pe toți muncitorii organizați și neorganizați, întreg poporul român, toate clasele, păturile sociale, toate partidele și organizațiile, indiferent de culoarea politică, credință religioasă și apartenență socială” să lupte pentru obiectivele insurecției. Făurirea Frontului unic muncitoresc a avut o mare importanță în intensificarea luptei patriotice pregătitoare a insurecției armate de la 23 August 1944.

Un succes al P. C. R. în organizarea luptei patriotice a oamenilor muncii după crearea Frontului unic muncitoresc a fost înființarea comitetelor patriotice pe bază de Front unic muncitoresc în marile fabrici metalurgice din Capitală și provincie, mai ales în uzinele producătoare de armament. În organizarea comitetelor patriotice s-a dat o importanță deosebită Capitalei care trebuia să ocupe un loc important în desfășurarea insurecției armate. Înființarea unor astfel de comitete patriotice în uzinele producătoare de armament avea un rol important în organizarea acțiunilor de sabotare a mașinii de război hitleriste. Totodată ele aveau menirea să organizeze comitete patriotice pe secții, ateliere, în care să fie antrenați muncitorii cei mai hotărâți care la semnalul dat de partid să ia arma în mână și să izgonească pe antonescieni și pe cotropitorii nemți, să participe deci alături de forțele armate la insurecția armată.

Partidul Comunist a acordat o atenție deosebită mobilizării și organizării bravilor muncitori ceferiști, detașament glorios al clasei muncitoare din România.

În manifestul de 1 Mai 1944, C.C. al P.C.R. a adresat o chemare muncitorilor ceferiști arătându-le obiectivele specifice ale luptei lor.

„Muncitori C.F.R.-iști și din transporturi — se spunea în manifest — faceți să deraieze trenurile militare nemțești, stricați locomotivele, vagoanele, macazurile.

Nici un tren cu muniții, materiale, petrol să nu ajungă la destinație”¹.

Muncitorimea ceferistă urma cu încredere cuvântul Comitetului Central al Partidului Comunist Român.

Cu bucurie se releva într-un articol publicat de ziarul patriotic editat de P. C. R., *România liberă*, că „cu toată teroarea îndreptată împotriva lor, muncitorii ceferiști întâresc zi de zi munca lor de sabotare a mașinii de război. Scad randamentul și împiedică transporturile de trupe, munițiuni și aprovizionări”².

Situația muncitorimii ceferiste era deosebit de agravată. Bombardamentele aviației anglo-americane au distrus atelierele C. F. R., și în mare parte cartierul de locuințe Grivița. Numeroși muncitori au rămas fără adăpost, iar întreg cartierul era lipsit de apă, lumină și neaprovizionat cu hrană. Greu loviți de bombardament, având numeroase victime în familiile lor, muncitorii ceferiști îi urau cumplit pe fasciști. Ceferiștii nu mai țineau seamă de ordinele militarilor care îi conduceau. Cu toate că li s-a ordonat să nu părăsească lucrul la darea alarmei, totuși la primul semnal de alarmă ceferiștii au fugit pe câmp, străbătând cor-

¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, Document A. XXVIII 3.

² *România liberă*, 28 iunie 1944.

donul de soldați care înconjură atelierele¹. Starea de revoltă a ceferiștilor creștea pe zi ce trecea. Tot mai mulți ceferiști se încadrau în grupe de patrioți, fiind hotărâți să lupte din toate puterile pentru salvarea țării. Urmind tradiția de luptă a muncitorilor care au luptat eroic la București și în alte orașe ale țării în 1933, ceferiștii au fost și de data aceasta conduși de Partid în primele rînduri ale luptei de eliberare a poporului român. Ceferiștii, sub conducerea organizației de partid, au constituit comitetul lor patriotic pe bază de Front unic muncitoresc format din cei mai hotărâți luptători pentru libertatea și independența poporului român și au răspîndit manifestul „Către toată lumea ceferistă”. În manifestul editat și răspîndit în luna iunie, de comitetul patriotic de la C. F. R. muncitorime era chemată să lupte pentru revendicările imediate economice și politice : „mărirea salariului, în raport cu scumpetea, ajutorarea imediată a sinistraților, aprovizionarea ceferiștilor cu alimente și lemne”. Și totodată, brava muncitorime ceferistă mai era chemată la luptă pentru obiectivele insurecției armate „răsturnarea guvernului Antonescu și formarea unui guvern din reprezentanții tuturor grupurilor antihitleriste”. Prin acest manifest s-a lansat lozincă „Nici un tren spre front cu muniții, armată, sau alimente”. Comitetul patriotic de la C. F. R. saluta prin manifest crearea Frontului unic al întregii clase muncitoare². Manifestul arăta muncitorimii ceferiste călea ce trebuia s-o urmeze pentru a se salva : „Salvarea noastră din această nenorocire — se încheia manifestul — stă în organizarea grupurilor de patrioți antihitleriști pentru eșirea imediată din război și încheierea păcii...”³.

Un alt comitet patriotic s-a înființat la uzinele „Malaxa”.

Într-o chemare adresată muncitorilor de la aceste uzine ziarul patriotic *România liberă* îi îndemna pe aceștia să se înroleze în grupe de patrioți, partizani, să saboteze prin toate mijloacele mașina de război nemțească și să lupte pentru revendicările lor specifice.

„Malaxiști ! — se spunea în această chemare — Uniți-vă cu toții fără nici o deosebire, calificați sau necalificați, și impuneți cererile voastre juste...”⁴.

Comuniștii de la „Malaxa” organizau muncitorii și le îndreptau lupta spre înlăturarea chemării P. C. R. exprimată în ziarul său ilegal.

Datorită acestei activități la uzinele de armament „Malaxa” în acest timp, mișcarea patriotică antihitleristă era în creștere. Este important de relevat următorul fapt semnificativ pentru înțelegerea atmosferei ostile sprijinirii frontului hitlerist ce domnea printre muncitorii uzinei. După bombardamentul de la 7 mai din București a fost avariată uzina electrică de la „Malaxa”. Folosind acest prilej, muncitorii n-au mai reparat mult timp uzina și pe motiv că nu au curent de înaltă tensiune, secții importante și-au încetat pentru cîtva timp activitatea⁵.

¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, *România liberă*, 28 iunie 1944.

² Ibidem dos. 2119—3013, vol. 19, f. 536.

³ Ibidem, f. 536.

⁴ Ibidem, *România liberă*, 16 iunie 1944.

⁵ Ibidem, dos. 2192, 3234, vol.8, f. 437.

Comitetul patriotic de la „Malaxa” condus de P. C. R. s-a făurit în focul unor lupte muncitorești. Spre sfârșitul lunii mai muncitorii de la această fabrică, folosind o metodă de luptă preconizată de P. C. R. mai ales după încheierea F. U. M. — aceea de a ieși în corpore în fața direcției pentru a-și cere drepturile, — s-au prezentat conducerii militare a fabricii cerind să li se acorde un împrumut egal cu leafa pe trei luni, așa cum au obținut funcționarii superiori de stat. Răspunsul reprezentanților administrației, slugi plecate ale lui Hitler și Antonescu, a fost arestarea și schingiuirea mai multor muncitori. În aceste condiții muncitorii cei mai hotărâți de la „Malaxa” s-au constituit într-un comitet patriotic care a editat și răspândit în întreaga uzină un manifest prin care muncitorii erau chemați să pornească lupta pentru câștigarea revendicărilor economice și politice și refacerea organizațiilor lor de clasă, sindicatele¹. Prin acest manifest muncitorii mai erau îndemnați să saboteze în tot felul producția de război. „Nici un tun, nici un obuz sau piesă folosite în războiului hitlerist să nu iasă din mîna voastră”², sublinia manifestul. Muncitorimea de la „Malaxa” era chemată prin manifest să se ridice la luptă. „Ridicați-vă în fruntea luptei pentru salvarea poporului prin : ieșirea imediată din războiul lui Hitler și Antonescu ! Pace imediată cu aliații ! Doborîrea guvernului Antonescu ! Instaurarea unui guvern de front național al poporului român !”³.

Pe baza frontului unic a mai luat ființă în luna iunie un comitet de luptă patriotică al muncitorilor de la uzinele metalurgice „Astra” din Brașov.

În orașul Brașov ca și în întreaga țară activitatea comuniștilor progresase. Victoriile glorioasei armate sovietice cît și întărirea activității organizatorico-politice a conducerii P. C. R. a făcut să crească entuziasmul luptei pentru victoria finală⁴.

Manifestul răspândit de acest comitet de acțiune, aflat sub influența comuniștilor era o chemare înflăcărată adresată salariaților de la „Astra” la unire și organizare. „E limpede — se spunea în manifest — că nescotînța față de nevoile noastre și curajul banditesc cu care ne lovește, îl au din pricina ... lipsei de organizare a noastră. E tot atît de limpede că trebuie a ne organiza, altfel rămînem dezarmați la bunul lor plac. Să ne organizăm !”. Comitetul de luptă patriotică chema pe salariații de la „Astra” să formeze comitete pe secții și ateliere „alegînd în aceste comitete muncitorii cei mai cinstiți, devotați luptei”. O dată organizate aceste comitete se va putea trece la luptă hotărîită pentru revendicările imediate. Însă lupta pentru revendicările minimale trebuia legată — după cum se preconiza în manifest — „cu lupta întregului proletariat român și a întregului popor pentru ieșirea imediată din războiul hitlerist”. Muncitorii

¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, *România liberă*, 16 iunie 1944.

² Ibidem, dos. 2119—3013, vol. 19, f. 491.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem dos. 16233 — 5537, f. 17.

de la „Astra”-Brașov erau chemați să participe la luptele patrioților români, ajutorarea lor și înarmarea lor¹.

În acest timp, grupul patrioților de la Reșița au răspândit un manifest scris de mână. Manifestul se sfârșea cu următoarea chemare: „Muncitori, uniți-vă, înrolați-vă în armata voluntarilor partizani. La luptă proletari”².

Au fost înființate în luna iulie comitete patriotice și la „Lemaître”, la „S. E. T.” la „S. T. B.”, „Mociornița” etc. Toate aceste comitete au editat și răspândit manifeste care chemau clasa muncitoare să lupte pentru revendicările imediate și pentru obiectivele insurecției armate. Trebuie subliniat faptul că la S. T. B. comitetul patriotic s-a înființat după ce a fost reorganizată celula de partid din această întreprindere³.

Bazându-se pe închegarea în fabrici și uzine a frontului unic de acțiune a muncitorilor, P. C. R. continua să organizeze lupta de zi cu zi a muncitorilor pentru câștigarea drepturilor lor, pentru mărirea salariilor în raport cu scumpetea, împotriva concedierilor masive, pentru sabotarea noului împrumut intern lansat de Antonescu, împotriva evacuărilor întreprinderilor și muncitorilor în Germania. Lupta pentru aceste revendicări căpăta un caracter mai organizat, reușind să antreneze mari mase de muncitori. Acțiunile organizate de P. C. R. în lunile iunie-august se întetesc. Ele sînt superioare calitativ celor precedente, pentru că antrenează în luptă mase din ce în ce mai mari de muncitori. Numeroase au fost cazurile cînd mai toți muncitorii dintr-o fabrică sau uzină au fost antrenați de comuniști în acțiuni.

O formă de luptă preconizată de Partidul Comunist Român pentru satisfacerea revendicărilor imediate ale muncitorilor era ieșirea acestora în fața direcției întreprinderii, așa cum se arăta în toate manifestele comitetelor patriotice. O dovadă a creșterii influenței partidului în masele de muncitori era faptul că această metodă era folosită în măsură crescîndă în întreprinderile de pe tot cuprinsul țării. În luna iunie, muncitorii de la uzinele metalurgice „Lemaître” și-au ales delegați care au ieșit de trei ori în fața direcției, obținînd un împrumut egal cu salariul pe trei luni și reducerea orelor de lucru⁴. Cu toate succesele dobîndite de muncitorii de la această uzină, la 22 iulie ei nu s-au prezentat la lucru în semn de protest față de salariile insuficiente pe care le primeau⁵.

Muncitorii din diferitele ramuri de producție procedau după același sistem. Din nenumăratele acțiuni muncitorești de acest fel desprindem acțiunea cefeștiștilor de la Grivița care s-au prezentat conducătorilor de atelier pentru a cere mărirea salariilor⁶, de la uzinele domeniilor „Reșița”, de la uzinele „Malaxa” dispersate la Sibiu, uzinele „Ferdinand” jud. Caraș, întreprinderile „Anina”-Caraș, întreprinderile din regiunea

¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, dos. 16232—5537, f. 285.

² Ibidem, dos. 3029, 4 M., f. 265.

³ Ibidem, dos. 16232—5537, f. 352.

⁴ Ibidem, și *Buletinul Capitalei*, 1 iulie 1944.

⁵ Ibidem, dos. 2193 — 3234, vol. 9, f. 68.

⁶ Ibidem, dos. 33115—2950, vol. 16, f. 332.

Braşov¹, a lucrătorilor de la Arsenalul Armatei din Tîrgovişte², de la atelierele şi rafinăria „Steaua Romînă” din Cîmpina³ de la Atelierele centrale „Astra-Romînă” Ploesti⁴, de la fabrica de boiangerie chimică „Schmidt” din Bucureşti⁵ etc.

În lunile acestea nu s-au prezentat la lucru, în afară de muncitorii de la „Lemaître”, cei de la fabrica „Kîrsa” din judeţul Caraş⁶ şi de la fabrica de avioane „Icar”⁷ din Bucureşti.

★

În aceste luni premergătoare insurecţiei, P. C. R. îi îndemna pe muncitori să facă presiuni asupra autorităţilor de stat, mergînd în masă la Ministerul Muncii pentru a-şi revendica drepturile.

Informată de elemente trădătoare provocatoare, strecurate intenţionat în sinul maselor muncitoreşti cinstite, conducerea Siguranţei semnala spre a se urmări faptul că comuniştii îi îndeamnă pe muncitori să se prezinte organizat prin delegaţii muncitoreşti la Ministerul Muncii pentru a cere satisfacerea revendicărilor lor ca : mărirea salariilor, revenirea asupra concedierilor etc⁸.

Urmînd îndemnul partidului, muncitorii din diferite ramuri de producţie din Bucureşti şi din tot cuprinsul ţării trimiteau delegaţii numeroase pînă la o sută de muncitori la Inspectoratul muncii pentru a prezenta revendicările lor. Marele număr de delegaţii muncitoreşti venite la Ministerul Muncii a surprins organele de represiune antonesciene, iar într-un raport al Prefecturii Poliţiei Capitalei din 30 iunie 1944, se semnala spre a se cerceta cauzele pentru care „în ultimul timp se constată pe sălile Inspectoratului muncii o mare aglomeraţie de muncitori şi muncitoare care se prezintă la această instituţie spre a-şi exprima doleanţele⁹.

O altă mare acţiune patriotică a organizat P. C. R. pentru sabotarea noului împrumut intern lansat de Antonescu pentru susţinerea războiului tîlhăresc al lui Hitler. P. C. R. a indicat să se organizeze şi să se mobilizeze în primul rînd salariaţii pentru boicotarea împrumutului, deoarece aceştia erau obligaţi să dea o sumă egală cu salariul pe luna mai¹⁰. Prin ziarul patriotic *Romînia liberă*, P. C. R. chema cetăţenii ţării să nu dea nici un ban pentru susţinerea războiului mîrşav hitlerist. „Cetăţeni şi patrioţi romîni — se adresa ziarul populaţiei ţării. Nu subscrieţi la împrumutul trădătorului Antonescu. Dînd bani lui Antonescu, daţi bani pentru prelungirea războiului său banditesc”¹¹.

¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, dos. 2193—3234, vol. 9, f. 111.

² Ibidem, f. 1.

³ Ibidem, f. 115.

⁴ Ibidem, f. 128.

⁵ Ibidem, f. 7.

⁶ Ibidem, f. 127.

⁷ Ibidem, f. 63.

⁸ Ibidem, dos. 2119—3013, vol. 19, f. 409.

⁹ Ibidem, dos. 2192—3234, vol. 8, f. 660.

¹⁰ *Monitorul oficial*, 23 aprilie 1944.

¹¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, *Romînia liberă*, 9 ma 1944.

În manifestul comitetului patriotic de la Malaxa s-a lansat lozinca : „Nici un ban împrumutului forțat pentru războiul lui Hitler și Antonescu”. Lozinca aceasta indicată de P. C. R. a fost înscrisă în manifestele tuturor comitetelor patriotice și avea circulație în rândul salariaților și a celorlalte păături sociale din întreaga țară. La Timișoara s-a tipărit pe scurte foi de hirtie, care se răspindeau mai ales în adăposturile antiaeriene, următorul text : „Jos împrumutul de război nemțesc”. „Fiecare leu dat pentru împrumutul lui Antonescu prelungește suferințele noastre”¹. În manifestul răspîndit la Arad semnat de un comitet de eliberare națională se cerea de asemenea populației să saboteze împrumutul antonescian².

Propaganda împotriva împrumutului făcută de P. C. R. a fost însușită de oamenii muncii care nu doreau să plătească din salariul lor mic pentru împrumuturi de război. Reținerea împrumutului din salarii a provocat vii agitații printre muncitori și funcționari.

Muncitorii de la „Lemaître” au refuzat categoric să plătească pentru împrumut³. O acțiune puternică împotriva plății împrumutului s-a făcut de către muncitorii de la fabrica de pâine „Otto Gagel”. După ce li s-a reținut din salariu cota de împrumut, o delegație formată din 60 de muncitori aleasă pe bază de Front unic muncitoresc, a mers la direcție protestînd împotriva reținerilor și pretinzînd restituirea sumelor. „Noi cerem mărirea salariilor, au spus muncitorii, nu scăderea lor prin împrumuturi forțate pentru război”⁴. Direcția a fost nevoită sub presiunea muncitorilor să le restituie suma oprită pentru împrumut.

Proteste împotriva împrumutului s-au manifestat în întreaga țară. În rafinăriile din Valea Prahovei muncitorii au refuzat să facă ore suplimentare în luna mai, deoarece legea împrumutului a fixat ca bază pentru calcularea sumei datorate de salariați venitul pe luna mai⁵. Muncitorii de la Ocna Mureșului, muncitorii din întreprinderile forestiere din Lunca Vișagului (jud. Bihor)⁶, și din alte părți au protestat de asemenea contra împrumutului⁷.

Evacuările forțate ale mașinilor din industria producătoare de armament cu destinația spre Germania hitleristă au găsit de asemenea împotrivirea muncitorilor mobilizați de P. C. R. Prin ziarul *Buletinul Capitalei* în numărul din 7 iunie 1944, P. C. R. chema muncitorii să se opună la evacuarea lor în Germania împreună cu mașinile „Muncitori ! Opuneți-vă plecării în Germania a mașinilor și oamenilor. E robie și jaf !” — se arăta în această chemare. „Alungați pe nemți ! Sabotați munca de război pentru nemți și Antonescu”⁸. Comitetele patriotice, în manifestele lansate, cereau muncitorilor să lupte împotriva evacuării mașinilor și a lor, împotriva înrobirii lor Germaniei hitleriste. Muncitorii din numeroase întreprinderi,

¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, *România liberă*, 9 mai 1944, dos. 8992—46, f. 396.

² Ibidem, dos. 3029—4, M., f. 182.

³ *România liberă*, 16 iunie 1944.

⁴ *Buletinul Capitalei*, 7 iunie 1944.

⁵ Ibidem, dos. 33115—2950, vol. 16, f. 192.

⁶ Ibidem, f. 620.

⁷ Ibidem, dos. 2192—3234, vol. 8, f. 586.

⁸ *Buletinul Capitalei*, 7 iunie 1944.

la chemarea comuniștilor, au refuzat să semneze listele de evacuare. De pildă, muncitorii de la „Ford Română” cu toate că au fost amenințați că vor fi trimiși pe front, au refuzat să semneze pentru evacuare¹. Lupta mărească a clasei muncitoare condusă de P. C. R. dădea lovituri puternice regimului odios al lui Antonescu, fiind totodată un imbold pentru ridicarea la luptă a cetățenilor din diferite straturi sociale.

Țăranii, greu loviți de regimul antonescian și de jugul hitlerist, mobilizați și organizați de comuniști, au întreprins numeroase acțiuni cu caracter antifascist și antihitlerist. În această perioadă Comitetul Central al Partidului Comunist Român a acordat o mare atenție atragerii țărănimii în marea luptă de eliberare a țării. Într-un manifest din această vreme C.C. al P.C.R. se adresa țărănimii chemînd-o la lupta pentru sabotarea rechizițiilor de război și pentru alungarea hitleriștilor din sate, pentru a se organiza în grupe de partizani și a ataca și lua înapoi grînele și hrana jefuite de nemți.

„Țărani — se spunea în manifest — apărați recolta (și păstrați-o pentru voi și poporul român! Nici un bob de grîu nu dați nemților!.... Alungați pe nemți din satele voastre, căci ei au adus moartea, sărăcia și rușinea în căminele voastre... Organizați grupe de partizani! Atacați și luați-vă înapoi grînele și hrana jefuită de nemți².”

În numeroase articole din zărele *România liberă* și *Buletinul Capitalei*, țăranii erau îndemnați să intre în lupta patriotică antihitleristă.

Conducerea P. C. R. a dat directive pentru trimiterea de activiști la sate care să-i mobilizeze pe țărani la lupta antihitleristă și să-i organizeze în grupe de patrioți.

Activitatea comuniștilor la sate devenise atât de evidentă prin manifestările antihitleriste ale țărănimii încît Siguranța semnala spre a se lua măsuri, că „propaganda comunistă s-a intensificat la sate”³.

Într-adevăr, activitatea comunistă propagandistică cît și organizarea și mobilizarea la luptă antihitleristă au dat rezultatele urmărite. În numeroase sate, țăranii au refuzat să se prezinte la mobilizare, au sabotat rechizițiile, ascunzînd grînele și vitele, au alungat și chiar au bătut pe hitleriști, au atacat cu armele convoaiele cu rechiziții înapoind cerealele celor cărora li se luaseră.

Astfel, țăranii din satul Polovragi din județul Ilfov au refuzat să se supună mobilizării. La Moțăței și Rîsipiți țăranii au oprit pe jandarmi să bată prizonierii sovietici care se aflau în satul lor⁴.

Într-o corespondență apărută într-un ziar din străinătate se arăta că în acest timp țăranii refuză să strîngă recolta de pe cîmp care urma să fie dusă în Germania⁵. Țăranii din comunele Alexeni, din apropierea Bucureștilor i-au bătut pe nemții din sat, iar la Fetefști-Cernavodă țăranii au dărimat barăcile construite în sat de hitleriști⁶. Este important de relevat

¹ *Buletinul Capitalei*, 7 iulie 1944.

² Ibidem, dos. 16305—5905, f. 4.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem, *România liberă*, 16 iunie 1944.

⁵ Ibidem, dos. 33082—2793, vol. 48, f. 34.

⁶ Ibidem, *România liberă*, 28 iunie 1944.

următoarea acțiune a țărănimii contra hitleriștilor. În luna iulie s-au format grupuri de țărani înarmați cu arme procurate de la cei fugiți de pe front care s-au alăturat dezertorilor de pe frontul hitlerist atacând transporturile de produse rechiziționate și înapoiindu-le țăranilor¹.

Intellectualitatea din România în această perioadă se convingea din ce în ce mai mult de necesitatea unei lupte alături de muncitori și țărani pentru doborârea lui Antonescu, ruperea alianței nefaste cu Hitler și încheierea păcii cu U.R.S.S. În luna iunie, un grup de profesori universitari patrioți întocmesc un memoriu cerînd să încheie imediat pace cu forțele democratice în frunte cu U.R.S.S.².

Studentimea de asemenea și-a intensificat lupta. Un grup de patrioți antihitleriști se afla printre studenții de la universitatea din Sibiu, unde era mutată universitatea din Cluj. Curajul studenților din Sibiu a mers pînă acolo încît în iulie 1944 au pornit pe străzi manifestînd împotriva războiului criminal antisovietic. A intervenit poliția și armata împrăștiind pe manifestanți³.

Mișcarea patriotică s-a intensificat puternic în lunile premergătoare insurecției și în rîndurile armatei. Intensificarea luptei soldaților și a ofițerilor era rodul activității intense a P.C.R. în rîndurile armatei.

În numeroase manifeste, P.C.R. chema pe soldați și ofițeri să părăsească frontul hitlerist și să treacă de partea armatei populare de eliberare a poporului român.

„Soldați, subofițeri, ofițeri și generali — se spunea într-un manifest — Refuzați să mai luptați și să muriți pentru criminalii lui Hitler și Antonescu. Formați grupe și detașamente de patrioți și partizani ! ... Apărați și salvați, onoarea, avutul, și independența poporului român”⁴.

Sătui de război, înțelegînd din ce în ce mai bine că își jertfese viața pentru o cauză străină poporului muncitor, din ce în ce mai numeroși soldați și chiar unii ofițeri dezertau sau se predau trupelor sovietice. Monitoarele oficiale care apăreau în acest timp publicau liste interminabile cu sentințe de condamnare în contumacie pentru dezertori sau pentru cei care nu se prezentau la concentrare. Cu toate amenințările, cu riscul de a-și pierde libertatea sau chiar viața, tot mai mulți erau aceia din rîndurile armatei care părăseau frontul hitlerist. Numărul total al dezertorilor din a doua jumătate a lunii iulie s-a ridicat la cinci mii de soldați și 200 ofițeri. În această perioadă s-au dat sute de sentințe de condamnare la moarte împotriva soldaților și ofițerilor care au părăsit unitățile lor⁵. O serie de dezertori s-au încadrat în grupele de partizani care s-au format în țară iar unii în spatele frontului, alături de partizanii sovietici. În iunie 1944 P.C.R., a intensificat organizarea formațiunilor de luptă patriotice care au fost înarmate în cea mai mare parte cu arma-

¹ *Buletinul Capitalei, România Liberă*, 28 iulie 1944.

² *România liberă*, 6 sept. 1944.

³ *Graiul liber*, 6 iulie 1944.

⁴ *Documente din istoria P.C.R.*, ed. a II-a, p. 378—379.

⁵ *Înainte*, 13 august 1944.

mentul provenit de la unitățile militare. În noaptea de 13 spre 14 iunie 1944 P.C.R. a înființat un comitet militar cu participarea unor ofițeri superiori din cadrul armatei, comitet care sub îndrumarea nemijlocită a partidului a pregătit din punct de vedere tehnic acțiunile militare în cadrul insurecției armate victorioase de la 23 August 1944. Formațiunile de luptă organizate de P.C.R. aveau scopul să dezorganizeze spatele frontului, iar la semnalul dat de P.C.R. să treacă la acțiune armată pentru înlăturarea jugului fascist. Ele au luat parte la o serie de acțiuni pregătitoare înaintea insurecției armate. Una din acțiunile acestor formațiuni era deteriorarea cauciucurilor autovehiculelor prin dispozitive speciale metalice așezate pe partea carosabilă a șoselelor. Siguranța antonesciană era furioasă că nu putea descoperi pe autorii acestor sabotaje. Se trimiteau ordine severe în toată țara pentru a se cerceta și descoperi patrioții care îndeplineau aceste misiuni¹. Patrioții încadrați în formațiunile de luptă au reușit să taie fire de telefon și de telegraf la instituțiile importante de stat și la comandamentele germane².

Unul din obiectivele centrale în acțiunea pe teren de intensificare a mișcării patriotice populare în vederea pregătirii insurecției armate a fost crearea grupurilor de partizani care aveau menirea să lovească cu putere în mașina de război hitleristă, în fabricile de armament, transporturile de arme și muniții, de petrol sau a armatei pentru front. Astfel de grupuri au fost create în Moldova, în Delta Dunării, în Banat, în Oltenia și în Valea Prahovei. Ziarul *România liberă*, în numărul său din 28 iunie 1944, sublinia acțiunile partizanilor din Moldova îndreptate împotriva armatelor hitleriste. „În Moldova — scria ziarul — partizanii își înmulțesc mereu loviturile împotriva transporturilor și comandamentelor nemțești”.

În jud. Tulcea încă în luna aprilie o grupă de partizani a dat lovitură mașinii de război hitleriste³. Mai târziu, în lunile iulie — august în regiunea orașului Cernavoda opera un detașament de partizani format din ostași care părăsiseră frontul hitlerist. Ei atacau convoaiele militare cu alimente și muniții ce treceau prin acea regiune⁴. În aprilie 1944 regionala P.C.R.-Banat a trecut la organizarea efectivă a luptelor de partizani ce începuseră să se constituie din februarie. Grupul de partizani din Banat și-a ales ca centru un loc la poalele muntelui Semenici în pădurea din apropierea Reșiței. Partizanii țineau direct de organizația P.C.R. de la Bocșa Română și prin aceasta se ținea legătura cu regionala de Partid din Timișoara⁵.

Grupul de partizani constituiți în județul Caraș-Banat avea misiunea să atace și să împiedice transporturile militare, să distrugă podul C.F.R. din apropiere și să constituie un punct de sprijin în luptele ce urmau să se dea cu ocazia retragerii trupelor hitleriste⁶. Este important însă de

¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului, dos. 16 232—5537, f. 176.

² Vezi *Contribuția României la războiul antihitlerist*, p. 24—25.

³ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., dos. 2192—3234, vol. 8, f. 66.

⁴ *Înainte*, 9 august 1944.

⁵ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., dos. 2094—3005, f. 218.

⁶ *Ibidem*.

relevant în ce privește amploarea pe care o luase mișcarea patriotică în Banat că grupul de partizani din județul Caraș era sprijinit de patrioți în frunte cu comuniștii din mai multe orașe ale acestui județ. Astfel, ei erau sprijiniți de patrioții de la Bocșa Română, de cei din Bocșa-Vasioviei, de cei de la Ocna de Fier, cît și de cei de la Reșița. În momentul arestării lor s-au găsit la partizani un depozit de arme și de alimente, șase lăzi cu muniții, două lăzi cu grenade, toate procurate de patrioții din județul Caraș¹. În lupta cu jandarmii care au descoperit o parte din acest grup, a căzut străpuns de gloanțe un membru al grupului de partizani, comunistul Ștefan Plavăț, tîmplar la C.F.R.-Timișoara². În luna august a activat și un grup de partizani în regiunea Caracal-Corabia³.

Grupul de partizani care a dat cele mai puternice lovituri mașinii de război hitleriste și în special transporturilor militare a fost acela care a activat în valea Prahovei. Acest grup de partizani numit „Carpați” a fost sprijinit de muncitorii din întreaga vale a Prahovei, despre care se spunea într-o notă a Siguranței din această perioadă că manifestau o permanentă dușmănie împotriva regimului antonescian⁴.

Printre principalele lovituri date transporturilor militare de către grupul de partizani „Carpați” a fost incendierea unor vagoane cisterne cu petrol în stația Valea Largă din apropierea orașului Sinaia⁵, incendierea unui tren petrolifer la Băicoi-Cîmpina, aruncarea în aer a unor trenuri militare în dreptul stațiilor de cale ferată Posada-Prahova, Cilibiu-Buzău și Racoș-Sighișoara⁶. Au fost și cazuri cînd materialul exploziv nu s-a declanșat ca în ziua de 14 august cînd jandarmeria a găsit pe linia Predeal-Brașov un pachet de exploziv neexplodat⁷. Ei au reușit să distrugă numai în lunile iunie-august, 16—18 trenuri-cisterne cu benzină⁸.

În urma numeroaselor acțiuni întreprinse împotriva transporturilor militare de către grupul de partizani din Valea Prahovei, Siguranța a adresat o corespondență în termeni foarte drastici secțiunii din Ploești cerîndu-i să întreprindă cercetări imediate pentru decoperirea lor. În această corespondență se cerea să fie supravegheați în special ceferiștii din Ploești, Băicoi, Cîmpina, Moreni, Breaza, Comarnic, Sinaia⁹.

Creșterea luptei patriotice din țară, acțiunile de masă muncitorești și țărănești, luptele de partizani au creat o stare de panică în rîndurile aparatului de stat fascist care a dezlănțuit represalii puternice împotriva patrioților.

Într-un articol apărut în presa ilegală intitulat *Teroare hitleristă împotriva poporului român*, se arăta că : „zi de zi noi victime din sînul

¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R. dos. 2094—3005, f. 209.

² Ibidem, dos. 16232—5537, f. 404.

³ Ibidem, dos. 33082—2793, vol. 48.

⁴ Ibidem, dos. 2193—3234, vol. 9, f. 130.

⁵ Ibidem, dos. 3102—2, f. 58.

⁶ Ibidem, dos. 5496, f. 109.

⁷ Ibidem, dos. 12663—5, f. 390.

⁸ Vezi *Analele Inst. de Ist. a part. de pe lîngă C.C. al P.M.R.*, nr. 3 /1957, p. 124.

⁹ Arhiva Centrală, a Inst. de ist. a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. 3102—2,

poporului român, țărani și orașeni cad pradă bestialei terori deslănțuită de trădătorul de țară Antonescu, pentru prelungirea războiului criminal hitlerist”¹.

Articolul relatează că optzeci de patrioți prahoveni au fost arestați și torturați pentru motivul că se ridicaseră împotriva războiului hitlerist. De asemenea, sute de români fugiți din armată, arestați în razii militare, sînt trimiși pe front în unități „speciale” sortite morții.

Pe tot cuprinsul țării erau intentate procese luptătorilor pentru libertatea și independența țării.

Înfruntînd cu tărie și curaj torturile, comuniștii și antifasciștii, patrioți din toate straturile sociale au răspuns la teroare prin intensificarea luptei pentru salvarea poporului român.

Mișcarea patriotică antihitleristă și împotriva regimului dictatorial fascist din țară înspăimînta pe călăii poporului român, și ea este semnalată în numeroase rapoarte, note, ordine, circulare etc. Dintr-o notă a Siguranței din 27 iunie se degaja cu claritate spaima zbirilor poporului. Ei arătau în această notă că „în ultimul timp . . . se constată în interiorul țării o activitate crescîndă a elementelor *subversive* (sublinierea noastră — *N.M.*) în scopul minării ordinii de stat și paralizării întregii activități în spatele frontului”². În aceeași termenii era redactată și o notă din 5 august în care se constata în concluzie că „P.C.R. se pregătește în vederea unor acțiuni hotărîtoare”³.

Luptele duse de masele din ce în ce mai largi împotriva fascismului dovedeau că activitatea politică a partidului de pregătire a insurecției își atinsese scopul. Aceasta o confirma încadrarea în lupta patriotică anti-hitleristă a unor mase largi de muncitori de pe tot întinsul țării, a țăranilor, a grupului de intelectuali progresiști, a numeroși ostași și ofițeri patrioți, a cetățenilor care nu mai voiau să suporte jugul fascist. Numeroasele acțiuni de masă, încadrarea patrioților în formațiuni de luptă, luptele de partizani cu arma în mînă, toate acestea dovedeau că situația revoluționară se dezvoltase într-atît încît erau maturizate condițiile pentru declanșarea insurecției armate.

„În orașe și sate — sublinia tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — creștea mînia și revolta maselor, care-și găseau expresia în numeroase acțiuni de luptă împotriva ocupanților hitleriști și a slugilor lor din țară”⁴.

Partidul Comunist Român, organizatorul insurecției armate, a ținut seama cînd a fixat momentul declanșării ei de înaintarea nestăvilită a armatelor sovietice, de capacitatea de luptă a clasei muncitoare, de gradul înaintat al pregătirilor militare, de raportul de forțe creat ca urmare contradicțiilor interne bazîndu-se „pe acea cotitură hotărîtoare în is-

¹ Arhiva Centrală a Inst. de ist. a partidului de pe lîngă C. C. al P. M. R. dos. 3102—2, f. 54, *România liberă*, 16 iunie 1944.

² Ibidem, dos. 16232—5537, f. 328.

³ Ibidem, dos. 2120—3013, vol. 20, p. I, f. 37.

⁴ Expunerea făcută de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist*, la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale, în *Scnteia*, 23 August 1959, p. 1.

toria revoluției în creștere când activitatea rîndurilor înaintate ale poporului este maximă”¹.

Pregătită minunțios politic și militar de Partidul Comunist, insurecția armată a ieșit victorioasă, victorie în care s-a afirmat rolul hotărîtor al maselor populare în dezvoltarea istorică spre progres a Romîniei.

МАССОВЫЕ ДВИЖЕНИЯ, РУКОВОДИМЫЕ РУМЫНСКОЙ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИЕЙ, В ПЕРИОД ПОДГОТОВКИ ВООРУЖЕННОГО ВОССТАНИЯ

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Руководствуясь марксистско-ленинским учением о вооруженном восстании, Румынская Коммунистическая партия уделил а особое внимание подготовке вооруженных действий, призывая широкие народные массы к борьбе против гитлеровских захватчиков и их лакеев.

Решительным шагом в развитии всего национально-освободительного движения явилось устранение из руководства Румынской Коммунистической партии вражеской агентуры во главе с Форишем. Важную роль в усилении борьбы рабочего класса сыграло создание 1 мая 1944 года Единого рабочего фронта.

Новое руководство Коммунистической партии расширило свою деятельность по популяризации целей восстания, морально-политической подготовке вооруженного восстания и мобилизации патриотов на борьбу против гитлеризма.

Следуя призыву Румынской Коммунистической партии трудящиеся городов и сел, возглавляемые рабочим классом, в рядах которого нарастала ненависть и возмущение против захватчиков, выступили с многочисленными действиями, направленными против гитлеровской военной машины, что усилило панику, царившую в фашистском государственном аппарате.

Под руководством коммунистов рабочие фабрик и заводов, несмотря на террор фашистской диктатуры, предприняли многочисленные действия с целью добиться удовлетворения их экономических и политических требований — увеличения зарплаты соответственно возросшим ценам, оказания помощи потерпевшим вследствие бомбардировок, против подписки населения на военный заем, выпущенный Антонеску, против насильной эвакуации в Германию, за организацию профсоюзов, против террора на предприятиях и наказания заключенным в карцер, за предоставление прав защиты заключенным и т. д.

Для данного периода характерно привлечение к этим действиям широких масс трудящихся. Неоднократно рабочие того или иного предприятия принимали участие в подобных выступлениях.

¹ V. I. Lenin, *Opere alese*, vol. II, ed. II, E.S.P.L.A., 1954, p. 110.

По призыву Румынской Коммунистической партии к борьбе рабочего класса против ненавистных фашистских оккупантов присоединились и крестьяне, нередко сами изгонявшие их из сел и саботировавшие сдачу зерна и скота гитлеровцам. Представители интеллигенции, начавшие понимать правильность пути, по которому шла Коммунистическая партия в своих посланиях к военно-фашистскому правительству, требовали немедленного выхода Румынии из антисоветской войны, заключения мира с СССР и обращения оружия против гитлеровцев.

В этот период Коммунистическая партия развернула широкую деятельность с целью привлечения солдат и офицеров к борьбе за освобождение от фашистского ига.

Эта деятельность Коммунистической партии увенчалась успехом и многие солдаты и даже некоторые офицеры-патриоты дезертировали с фронта, не являлись на призыв и переходили на сторону Советской армии или же вступали в партизанские отряды, организованные в стране.

Рост патриотической борьбы широких масс в этот период выражался как вступлением патриотов в боевые отряды, так и усилением партизанского движения, наносившего удары гитлеровскому военному производству и транспорту.

Размах массового патриотического движения явился доказательством того, что фашистская диктатура не была уже в силах противостоять стремительному натиску широких народных масс, ведущих борьбу за освобождение от фашистского гнета.

23 августа 1944 г. Румынская Коммунистическая партия, учтя победоносное наступление Советской армии, тот факт, что военная подготовка была окончена, а поддержка Румынской армии обеспечена, а также подъем народных масс в освободительной борьбе, решила, что созданы все необходимые условия для того, чтобы начать вооруженное восстание.

Победа вооруженного восстания 23 августа 1944 г. явилась результатом творческого участия широких народных масс Румынии в борьбе за установление народно-демократического строя.

ACTIONS DE MASSES, DIRIGÉES PAR LE PARTI COMMUNISTE ROUMAIN, PENDANT LA PÉRIODE PRÉPARATOIRE DE L'INSURRECTION ARMÉE

RÉSUMÉ

Se guidant sur les préceptes du marxisme-léninisme touchant l'insurrection armée, le Parti Communiste Roumain a accordé une attention particulière à la préparation des actions insurrectionnelles et au soulèvement des masses populaires contre l'envahisseur nazi et ses estafiers de Roumanie.

L'expulsion du sein de la direction du P.C.R. des agents de l'ennemi, ayant à leur tête Foriș, fut décisive pour le succès du mouvement de libération nationale. Un autre acte d'importance pour l'intensification de la lutte de la classe ouvrière fut la création du Front Ouvrier Unique, le 1er Mai 1944.

La nouvelle direction du Parti Communiste Roumain intensifia l'action de popularisation des objectifs de l'insurrection, de préparation morale et politique du mouvement insurrectionnel et de mobilisation des patriotes pour la lutte antinazie.

Répondant à l'appel du Parti Communiste, les travailleurs des villes et des campagnes, ayant à leur tête la classe ouvrière, au sein de laquelle la haine et la révolte contre l'envahisseur étaient à leur comble, entreprirent des actions multiples qui touchaient au vif la machine de guerre hitlérienne et aggravèrent la panique et la déroute de l'appareil d'Etat fasciste.

Les ouvriers des différentes fabriques et usines, conduits par les communistes, défilant la terreur déchaînée par la dictature fasciste, entreprirent nombre d'actions en vue d'obtenir la satisfaction de leurs revendications économiques et politiques, l'amélioration de leurs salaires, en rapport avec la cherté de la vie, et des indemnités aux sinistrés des bombardements, refusant, par ailleurs, de souscrire à l'emprunt de guerre lancé par Antonescu, luttant pour leur organisation en syndicats, contre les évacuations forcées en Allemagne, contre la terreur instaurée dans les entreprises et contre les cachots où l'on enfermait les réfractaires, pour la défense des détenus, etc.

Ce qui caractérise cette période, c'est la participation en masse des ouvriers au mouvement antifasciste. Nombreux sont les cas où la totalité des ouvriers d'une entreprise se sont engagés dans ces actions.

À côté de la classe ouvrière, les paysans répondirent, eux aussi, à l'appel du P.C.R., donnant libre cours à leur haine des fascistes que, souvent, ils allaient jusqu'à chasser de leurs villages, sabotant les réquisitions de graines et de bestiaux pour les nazis.

Des groupes d'intellectuels, qui se rendaient compte de plus en plus clairement que la ligne suivie par le P.C.R. était la bonne, adressèrent à cette époque des mémoires au gouvernement militaire fasciste, exigeant la sortie immédiate de la Roumanie de la guerre d'Hitler, la conclusion de la paix avec l'U.R.S.S. et lui demandant de retourner les armes contre les hitlériens.

Le P.C.R. déployait en même temps une activité intense pour attirer soldats et officiers à la lutte pour la libération du joug fasciste. Cette activité enregistra des succès remarquables et de nombreux soldats, et même certains officiers patriotes, quittèrent le front et, refusant de se présenter à leurs unités, passèrent dans les rangs de l'armée soviétique ou s'enrôlèrent dans les groupes de partisans constitués dans le pays.

L'intensification de la lutte patriotique des masses à cette époque se traduisait par l'enrôlement des patriotes dans des formations de combat et par la multiplication des actions des partisans, actions qui mettaient en péril la production industrielle et les transports militaires nazis.

L'ampleur que prenait le mouvement patriotique des masses prouvait que le régime dictatorial fasciste était désormais incapable de refréner la lutte impétueuse des larges masses populaires, résolues à secouer le joug fasciste. ' .

Le 23 Août 1944, le P.C.R., tenant compte de l'avance victorieuse des troupes soviétiques, de l'achèvement de ses préparatifs militaires, de l'appui assuré de l'armée roumaine et de l'élan des masses populaires engagées dans la lutte pour la libération, considéra que la situation était mûre, pour le déclenchement de l'insurrection armée.

L'insurrection armée du 23 Août 1944 apporta la preuve de la participation féconde des grandes masses du pays à la lutte pour l'instauration du régime de démocratie populaire.

DIN LUPTA MASELOR POPULARE DIN TURNU SEVERIN PENTRU RĂSTURNAREA DICTATURII MILITARO-FASCISTE ȘI VICTORIA INSURECȚIEI ARMATE

DE

N. BÎRDEANU

Perioada dictaturii fasciste cuprinde anii cei mai grei, mai plini de suferințe din istoria poporului român. Clica fascistă antonesciană împreună cu aliații ei hitleriști a aruncat poporul român, împotriva voinței sale, în criminalul război antisovietic.

Masele populare din țară au avut de suferit toate consecințele aservirii țării de către hitleriști și ale războiului fascist. Clasa muncitoare a fost silită să muncească în condițiile unui regim de teroare, în întreprinderile militarizate. Satele au rămas fără brațe de muncă, majoritatea țăranilor tineri și vîrstnici fiind mobilizați pe front, iar rechizițiile de tot felul au sporit și mai mult mizeria maselor țărănești.

Singurul partid politic din țară care s-a ridicat împotriva acestei politici criminale a fost Partidul Comunist Român care a mobilizat masele populare la sabotarea războiului în vederea scoaterii țării din războiul antisovietic.

Urmînd principiile tactice de luptă fixate prin platforma P.C.R. din 6 septembrie 1941, comuniștii au pășit la organizarea în întreprinderi, în cartiere, la sate și în armată a luptei împotriva războiului și a fascismului, militînd pentru unirea tuturor forțelor democratice într-un front unic.

Alături de oamenii muncii din întreaga țară, forțele patriotice din T. Severin, în frunte cu comuniștii, au desfășurat o intensă activitate revoluționară, în tot timpul războiului, iar la chemarea P.C.R. pentru înfăptuirea insurecției armate s-au ridicat fără șovăire la lupta pentru dezarmarea trupelor hitleriste. În articolul de față ne propunem să înfățișăm cîteva aspecte din această luptă.

★

Orașul Turnu Severin ocupa un loc însemnat în planul de jefuire a Romîniei și de purtare a războiului antisovietic de către hitleriști. Fiind

situat într-un punct important de trecere pe marea arteră de comunicație internațională, fluviul Dunărea, fasciștii aveau în stăpânire cheia legăturilor și comunicațiilor rutiere și pe apă cu centrul și apusul Europei. În afară de aceasta, orașul Turnu Severin fiind centru industrial unde se construiau nave fluviale și se reparau locomotive și vagoane, armata hitleristă avea motive în plus pentru a-i acorda o atenție deosebită. Aici comandamentul hitlerist a adus mai multe unități de artilerie, de infanterie, de aviație și marină, orașul fiind transformat într-o adevărată tabără militară. Șantierul naval și atelierele C.F.R. au fost militarizate. Muncitorii au fost obligați de autoritățile fasciste să lucreze pentru mașina de război hitleristă. În port a fost înființată o agenție specială de navigație pentru organizarea și îndrumarea numeroaselor convoaie fluviale care transportau bogățiile României spre Germania și aduceau trupe și materiale de război hitleriste. Ajutați de autoritățile fasciste antonesciene, hitleriștii au organizat în T. Severin un comandament de unde controlau întreaga viață economică, socială și politică a acestei regiuni.

Produsele alimentare ale județului Mehedinți erau rechizitionate, populația îndurând o foamete rar întâlnită în istoria orașului¹. Specula și prețurile „la negru” agravau mizeria în Turnu Severin și în satele mehedintene.

Clasa muncitoare a fost supusă la cele mai grele suferințe. În fabrici și în uzine au fost introduse carceri și se lucra sub pază militară². Atât la șantierul naval, cât și la atelierele C.F.R. au fost create posturi speciale de jandarmi, care aveau, printre altele, și sarcina de a face rapoarte informative și de a semnală starea de spirit revoluționară a muncitorilor, dacă aceștia aveau legătură cu cei din București, dacă strîngeau fonduri pentru ajutorarea celor închiși etc.³. În dosarul unui agent de siguranță din T. Severin se arată că „în afară de paza bunurilor C.F.R., postul de jandarmi din ateliere avea diferite misiuni speciale ca : urmărirea activității grupurilor politice ... în special a comunistilor și a salariaților C.F.R....”⁴.

Pentru cea mai mică abatere muncitorii erau trimiși pe front în prima linie⁵. Organizațiile sindicale fiind dizolvate, mulți dintre sindicaliști au fost aruncați în lagăre și în închisori⁶. Muncitorii erau obligați să lucreze peste program ore suplimentare. În caz de refuz, sau de formulare a vreunei nemulțumiri, muncitorii erau bătuți și schingiuiți de către poliția fascistă⁷ sau erau arestați și trimiși în judecata curților marțiale. Ca exemplu putem semnală fapta inspectorului conducător al atelierelor C.F.R. Turnu Severin care a arestat și a trimis în lagăr pe un muncitor pentru că acesta i-a spus că-i mor copiii de foame⁸.

¹ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., dos. nr. 262, f. 21.

² Ibidem, f. 9.

³ Arh. St. Turnu Severin, dos. agenți de siguranță.

⁴ Ibidem.

⁵ Ing. Vasile Olaru, *Șantierul naval T. Severin, monografie*, 1958, p. 131.

⁶ Ibidem.

⁷ Arh. St. Craiova, dos. nr. 156, vol. 1, f. 34.

⁸ Ibidem, f. 37.

O teroare nemaîntîlnită a fost dezlănțuită mai cu seamă împotriva comuniștilor. Atît autoritățile hitleriste cît și cele fasciste românești se temeau de activitatea comuniștilor, de influența acestora asupra maselor muncitorești, ostile războiului fascist. Încă înainte de a se dezlănțui războiul au fost arestați un număr de comuniști din Oltenia, și închiși în lagărul de la Tg. Jiu¹. Comuniștii arestați au fost schingiuiți de organele siguranței pentru a fi exterminați din punct de vedere fizic și moral².

Cu toată prigoana împotriva comuniștilor, acești fii credincioși ai poporului român nu au încetat lupta revoluționară. Așa cum arăta tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în raportul prezentat cu prilejul celei de-a 30-a aniversări a întemeierii Partidului Comunist Român : „Dragostea fierbinte de popor, conștiința că luptă pentru cauza înaltă a eliberării oamenilor muncii din țara noastră de sub jugul exploatarei și asupririi au dat comuniștilor din România o tărie și o hotărîre care n-au putut fi înfrînte nici de cea mai sălbatică teroare a regimului burghezo-moșieresc, a siguranței și a gestapoului. Nici torturile și schingiuirile la care erau supuși comuniștii în beciurile poliției și siguranței, nici regimul de exterminare fizică și de sistematică presiune morală din ocne și temnițe, nici procesele monstruoase și nici plutoanele de execuție n-au putut abate partidul nostru de la lupta revoluționară pentru cauza dreaptă a eliberării clasei muncitoare, pentru libertatea și fericirea poporului, pentru independența națională a patriei, pentru socialism”³. Cu toate arestările din T. Severin și Oltenia, comuniștii și-au continuat activitatea.

După cum ne relatează unii participanți la aceste evenimente, comuniștii din T. Severin au primit îndrumări direct de la conducătorii partidului care se aflau închiși în lagărul din Tg. Jiu⁴. „Meritul P.C.R. stă tocmai în eroismul și în priceperea cadrelor sale devotate din închisori și lagăre, care, în ciuda multiplelor greutăți, au știut să lege tot mai mult partidul de masele largi și să le pregătească pentru doborîrea dictaturii fasciste”⁵. Cuvîntul partidului era popularizat în mase prin manifeste și broșuri, precum și prin activitatea de propagandă desfășurată în rîndurile muncitorilor.

În ciuda loviturilor dușmanului, a arestării unor comuniști și a activității unor elemente dușmănoase, strecurate în partid, organizațiile comuniste din T. Severin mobilizează masele la lupta pentru înfăptuirea platformei-program din septembrie 1941.

Atît organizația (celula) comuniștilor de la șantierul naval cît și cea a comuniștilor de la atelierele C.F.R. au reușit — cu toate greutățile existente — să lămurească muncitorii și să-i mobilizeze la sabotarea producției de război.

¹ Arh. St. Craiova, dos. nr. 1764, vol. 2, f. 287.

² Ibidem, dos. nr. 1764, f. 175, 287, 289.

³ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, p. 360.

⁴ Arh. centr. a Inst. de ist. a partid. de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. nr. 262, f. 29.

⁵ P.C.R. organizatorul și conducătorul luptei pentru răsturnarea dictaturii fasciste antonesciene și întoarcerea armelor împotriva cîmpilor hitleriști, E.S.P.L.P., 1958, p. 20.

O metodă de sabotaj era executarea întârziată a lucrărilor. De pildă, cînd era vorba de montarea armamentului pe nave, muncitorii de la șantierul naval executau munca cu mare întârziere¹. O altă metodă de sabotaj era scoaterea din uz a uneltelor de lucru prin deteriorarea diferitelor piese. Astfel au fost scoase din uz multe strunguri, prin topirea cuzinetilor în care se introducea praf de șmirgel. De asemenea, au fost distruse numeroase instalații electrice prin arderea transformatorilor sau prin supraîncărcare, în special la cele ce erau întrebuințate la sudura navelor germane, scoțîndu-se aceste agregate din funcțiune pentru mult timp².

O altă metodă de sabotaj a fost aceea a lipsurilor nemotivate de la lucru. Numeroasele absențe au determinat conducerea șantierului și pe comandantul militar al portului T. Severin să introducă pentru muncitori sistemul carcerelor și al bății³, sistem practicat în întreprinderile din întreaga țară⁴. Muncitorii au protestat cu tărie împotriva acestui sistem.

Ca și muncitorii de la șantierul naval, muncitorii ceferiști din T. Severin, în frunte cu comuniștii, au desfășurat o activitate revoluționară de rezistență din ce în ce mai intensă împotriva războiului și regimului fascist. Locomotivele erau reparate și scoase la probă cu mari întârzieri⁵. Au fost cazuri cînd luarea în primire a locomotivelor de către depoul C.F.R. s-a făcut cu două săptămîni întârziere⁶. Organizația (celula) membrilor de partid de la Secția vagoane a primit sarcina de a împiedica transporturile pe calea ferată, iar vagoanele să fie reparate în așa fel, încît să se defecteze repede și să nu poată fi întrebuințate. Ca urmare a acestui fapt, multe din vagoanele scoase din atelier n-au mai putut fi utilizate la transporturi de armament și trupă, întrucît se defectau imediat. Cele mai mici defecțiuni la montarea cuzinetilor în cutiile de unsoare provocau avarii și întârzieri de trenuri, încurcînd planurile de transport ale hitleriştilor⁷.

★

Mișcarea de rezistență s-a intensificat și mai mult în ultimele luni ale războiului antisovietic. Numeroși muncitori lipseau de la lucru, se făcea risipă enormă de materiale, se executau lucrări de proastă calitate. Muncitorii au început să folosească alarmele și bombardamentele drept pretext pentru a părăsi lucrul și a nu se mai întoarce în ateliere. Inspectorul general al atelierelor C.F.R. a dat ordin să se închidă porțile atelierelor în timpul bombardamentelor aviației anglo-americane pentru ca muncitorii să nu poată părăsi lucrul, spre a se adăposti în afara orașului. Acest fapt a revoltat pe muncitori și mulți nu au mai venit de loc la lucru⁸.

¹ Arh. centr. a Inst. de ist. a partid. de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosar nr.262, f. 7.

² Ibidem.

³ Ibidem, f. 7—9.

⁴ *Analele Institutului de istorie a partidului*, nr. 4/1956, p. 64.

⁵ Arh. centr. a Inst. de ist. a partid. de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. nr. 262, f. 29.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem, f. 11.

⁸ Arh. St. Craiova, dos. nr. 156, f. 158.

În vara anului 1944 s-a intensificat teroarea și mizeria în ateliere. La cerințele muncitorilor de a li se crea condiții mai bune de muncă prin sporirea salariilor, aceștia au fost trimiși la jandarmerie unde au fost bătuți¹.

Cu toate acestea, mișcarea revoluționară de rezistență împotriva războiului a continuat să se dezvolte. Muncitorii își amintesc și astăzi cum în condițiile acelei crunte asuprii circulau prin secțiile atelierelor foite de hîrtie pe care erau scrise chemările și îndemnurile partidului².

Comuniștii au organizat ascultarea zilnică a postului de radio Moscova, iar știrile erau difuzate în masa muncitorilor. Victoria de la Stalin-grad a Armatei Sovietice, ca și celelalte victorii care au urmat și au dus la alungarea trupelor invadatoare de pe teritoriul Uniunii Sovietice, au însuflețit masele de muncitori. În anul 1944 sabotajele s-au intensificat și ura împotriva cotropitorilor hitleriști a început să se manifeste din ce în ce mai fățiș. S-au folosit pe scară largă alarmele false, cu care prilej muncitorii părăseau lucrul și nu se mai întorceau în ateliere. Într-un document al Statului Major din 29 aprilie 1944 se arată că : „... Zilnic anumiți indivizi se introduc pe șantierele de lucru la calea ferată, în stațiile C.F.R. și acolo unde sînt aglomerări de oameni și provoacă panică prin darea verbală a alarmei. Din această cauză oamenii aflați pe șantier la lucrările de refacere a comunicațiilor distruse de bombardamentele aeriene, lucrătorii de la atelierele C.F.R., funcționarii C.F.R. etc. fug la 8—10 km depărtare de unde nu pot fi aduși decît foarte tîrziu. Prin aceste intenționate alarme false se urmărește încetarea activității de lucru și reducerea posibilităților de transport pe C.F.R.”³.

În continuare, Marele Stat Major, secția VI-Transporturi, indica unităților în subordine unele măsuri care trebuiau luate împotriva „provocatorilor” de alarme false. „Să se urmărească și să se prindă indivizii care alarmează fals și să fie trimiși în judecata curților marțiale și pedepșiți cu moartea ... Se va spune oamenilor că părăsirea serviciului fără ordin va fi considerată sabotaj și va fi pedepsită ca atare”⁴. În altă adresă se invitau organele polițienești să colaboreze cu organele C.F.R., cu delegatul Marelui Stat Major de pe lîngă secția de mișcare și cu comandanții gărzilor militare din gări, pentru a se preîntîmpina acțiunile de sabotare a transporturilor militare. „De asemenea, se vor revizui informatorii existenți și angaja informatori acolo unde nu sînt”⁵, se specifica în adresa de mai sus.

O altă metodă de sabotare folosită de ceferiștii din Turnu Severin a constituit-o oprirea și ținerea trenurilor în gări pe motivul că erau necesare reparații la locomotive sau la vagoane, ori că linia era întreruptă sau ocupată. Din cauza unei astfel de rețineri, două trenuri cu muniții germane au fost distruse într-un bombardament aerian⁶.

¹ Arh. St. Craiova, dos. nr. 156, f. 34; vezi și Lucian Zati-Petru Dragu, *Pe plaiurile pandurilor*, Craiova, 1957, p. 31.

² Lucian Zati-Petru Dragu, *op. cit.*, p. 31.

³ Arh. St. Craiova, dos. nr. 22, vol. V, f. 7—8.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem, f. 10.

⁶ Arh. centr. a Inst. de ist. a partid. de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. nr. 262, f. 21.

Aceste cîteva exemple ne dovedesc că masele populare din T. Severin în frunte cu comuniștii nu au stat pasive în timpul războiului. Ele au folosit orice prilej pentru a lovi mașina de război hitleristă, a sabota producția destinată singeroșilor cotropitori care aduseseră poporului român atîtea nenorociri, tîrîndu-l într-un război nejust.

Activitatea de sabotare a războiului a fost mult frînată de elementele trădătoare, contrarevoluționare în frunte cu Foriș, aflate în conducerea partidului¹. Pentru a împiedica activitatea revoluționară a maselor populare, asemenea elemente afirmau că sabotarea producției de război ar aduce după sine periclitarea situației comuniștilor din lagăre și din închisori². Datorită unor astfel de indicații din partea elementelor dușmănoase care erau în conducerea partidului, și la T. Severin, ca și în alte orașe ale țării, sabotarea producției de război a fost mult frînată. După înlăturarea agenturii dușmane la 4 aprilie 1944 și întărirea conducerii partidului, lupta forțelor patriotice ia un puternic avînt. Conducerea partidului a elaborat planul de doborîre a dictaturii militaro-fasciste și planul de mobilizare al forțelor patriotice populare pentru realizarea acestui scop³.

În vara anului 1944, situația maselor populare se înrăutățește și mai mult datorită distrugerilor materiale provocate de război și pierderilor uriașe de vieți omenești pe front. Bombardamentele aviației anglo-americane începute în aprilie 1944 asupra Severinului au prefăcut orașul în ruine, împrăștiind groaza și moartea printre locuitori. Douăzeci și șapte de mii de cetățeni și-au făcut în grabă bagajele și au părăsit orașul risipindu-se prin satele Mehedințiului⁴. O parte din populație și muncitorii șantierului naval și ai fabricilor au rămas pe loc. Nemaiputînd suporta ororile războiului fascist, populația Olteniei ca și a întregii țări se manifesta tot mai fățiș împotriva regimului fascist și a cotropitorilor hitleriști. Inspectoratul general administrativ al Craiovei raporta Ministerului că „în toate județele Craiovei este o lipsă de însuflețire pentru executarea lucrărilor de prestație”⁵.

Țăranii se ridicau împotriva autorităților fasciste⁶. Autoritățile jud. Mehedinți, Gorj, Dolj, raportau Inspectoratului administrativ cum diferiți cetățeni, mai ales invalizii de război, se manifestau deschis împotriva regimului fascist, injurau pe mareșal și pe miniștrii săi⁷. Starea de spirit a populației reiese și din rapoartele poliției în care se arăta că la sate se desfășoară o largă propagandă antirăzboinică⁸. Astfel situația revoluțio-

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, 1955, p. 382.

² Arh. centr. a Inst. de ist. a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. nr. 262, f. 29.

³ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, 1956, p. 383.

⁴ Lucian Zati-Petru Dragu, *op. cit.*, p. 32–33.

⁵ Arh. Sfat. Pop. Reg. Craiova, Fondul Prefecturii Dolj. Inspect. general ad-tiv, pachet nr. 4, dos. neînseriat, Raport informativ către ministru, trimis de Inspectoratul general ad-tiv Craiova.

⁶ Ibidem.

⁷ Arhiva Sfatului Popular Regional Craiova. Fondul prefecturii Dolj. Inspectoratul general administrativ, pachet nr. 2, dos. nr. 12/1944 și Arhiva M.A.I. Craiova, dos. nr. 22, vol. 5, fila 16, dos. nr. 22, vol. 4, filele 354, 365.

⁸ Arh. St. Craiova, dosar nr. 22, vol. 5, fila 33.

nară care se crease în țară se manifesta puternic în satele și orașele Olteniei.

Starea dezastruoasă a economiei, adâncirea contradicțiilor interne, creșterea frământărilor diferitelor clase și pături sociale au adâncit criza politică a regimului antonescian. Autoritățile fasciste din întreaga țară nu mai puteau ține în frâu masele populare, chiar folosind la maximum măsurile represive și ajutorul ocupanților hitleriști.

★

Folosind condițiile concrete ale situației din țară, cadrele de bază ale P.C.R. au hotărât ca doborârea dictaturii militaro-fasciste pe calea insurecției armate a poporului să aibă loc în a doua jumătate a lunii august 1944¹. În alegerea momentului insurecției populare, P.C.R. s-a călăuzit după indicațiile lui V.I. Lenin că: „insurecția trebuie să se sprijine nu pe un complot, nu pe un partid, ci pe clasa înaintată. Aceasta în primul rând. Insurecția trebuie să se sprijine pe avântul revoluționar al poporului. Aceasta în al doilea rând. Insurecția trebuie să se sprijine pe acea cotitură hotăritoare în istoria revoluției în creștere când activitatea rîndurilor înaintate ale poporului este maximă, când șovăielile în rîndurile dușmanilor și în rîndurile prietenilor slabi, inconsecvenți și nehotărâți ai revoluției sînt extrem de puternice. Aceasta în al treilea rând”².

Călăuzindu-se după învățătura leninistă, P.C.R. a trecut la elaborarea planului concret al insurecției, la pregătirea formațiunilor de luptă patriotice și a unităților militare, în vederea doborârii dictaturii fasciste. În planul de pregătire și desfășurare al insurecției armate inițiat de P.C.R. un loc însemnat l-a ocupat orașul T. Severin. Severinul era un centru muncitoresc care trebuia să constituie un sprijin important al insurecției și reprezenta un punct de trecere spre Banat — de-a lungul Dunării — care trebuia cu deosebire apărat pentru a nu cădea în mina hitleriștilor după doborârea regimului fascist.

Potrivit planului elaborat de conducerea P.C.R., în luna mai 1944, a sosit la T. Severin un delegat al Comitetului Central care a luat legătura cu organizațiile de partid locale pentru a le da indicații în ce privește lupta împotriva dictaturii militaro-fasciste³. Comuniștii din T. Severin au primit sarcini concrete de la conducerea partidului pentru a pregăti formațiunile de luptă patriotice⁴.

¹ Vezi *Victoria insurecției populare de la 23 August 1944 organizată și condusă de P.C.R. în condițiile înaintării Armatei Sovietice eliberatoare pe teritoriul României. Lupta maselor populare conduse de P.C.R. pentru instaurarea regimului democrat-popular—6 martie 1945*, E.S.P.L.P., 1958, p. 7 — 9.

² V. I. Lenin, *Opere*, vol. 26, E.P.L.P., 1954, p. 4.

³ Arh. centr. a Inst. de ist. a partid. de pe lângă C. C. al P.M.R., dosar nr. 262, f. 21.

⁴ Ibidem.

Roadele activității desfășurate de comuniști s-au văzut după darea semnalului insurecției de către partid, când oamenii muncii din T. Severin au participat în masă la dezarmarea trupelor hitleriste. Ura acumulată de ani de zile împotriva regimului fascist și al hitleriștilor, energia revoluționară a maselor populare a izbucnit cu deosebită tărie în zilele insurecției armate din august 1944. Un martor ocular, participant la evenimentele din T. Severin, ne relatează că „arestarea clicii lui Antonescu a umplut de bucurie inimile muncitorilor care se îmbrățișau cu lacrimi în ochi”¹. În ziarul *România liberă* din 30 august 1944 se arată că „în fiecare cartier, în fabrici, în ateliere, în satele împilate de fiscalitatea guvernului dictatorial și de mizeria războiului s-au format milițiile spontane”² care s-au ridicat împotriva autorităților fasciste.

Imediat după arestarea clicii fasciste antonesciene în București de către forțele patriotice populare, C.C. al P.C.R. lansează mai multe chemări pentru mobilizarea maselor la luptă împotriva fasciștilor. În declarația sa din 23 August 1944 C.C. al P.C.R. cheamă masele la luptă cu arma în mână: „În ciocnirea inevitabilă cu forțele hitleriste, Partidul Comunist din România cheamă muncitorimea, țărănimea, intelectualii și toți cetățenii României la luptă fără cruțare cu toate armele împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său”³.

În alt apel se spunea: „Patriote! Chemarea noastră, chemarea țării! La arme! Citește-o cu glas ridicat în grupurile din jurul tău: în adăpost, fabrică, stradă, local și pretutindeni unde te afli! Viața noastră e în pericol! cu toții la arme!”⁴.

Oamenii muncii din întreaga țară au răspuns cu entuziasm la chemarea P.C.R. și s-au înrolat în formațiunile de luptă patriotice participând alături de unitățile armatei române la dezarmarea trupelor hitleriste. „Luați prin surprindere de această acțiune simultană — arată tov. Gh. Gheorghiu-Dej — hitleriștii încercau cu disperare să-și mențină pozițiile și să înăbușe lupta de eliberare a poporului. Aceste încercări au fost zdrobite de unitățile armate și formațiunile patriotice care, în luptele crâncene purtate împotriva hitleriștilor în Capitală, pe valea Prahovei, la Brașov, Constanța, Turnu Severin, au capturat zeci de mii de prizonieri, numeroși ofițeri și generali”⁵.

Prevăzând un atac iminent al trupelor hitleriste care urmau să se retragă prin T. Severin spre apus, organizația P.C.R. a luat măsuri pentru apărarea orașului. În ziua de 24 august a fost convocat la Casa poporului activul de partid. La această adunare comuniștii au primit sarcini precise din partea delegaților C.C. al P.C.R. Printre altele s-a sta-

¹ Arh. centr. a Inst. de ist. a partid. de pe lângă C.C. al P.M.R., dosar nr. 262, f. 23.

² *România liberă*, nr. 15 din 30 august 1944.

³ *Contribuția României la războiul antihitlerist*, Ed. militară a M.F.A., 1958, p. 52.

⁴ *Documente din istoria P.C.R.*, ed. a II-a, București, E.P.L.P., 1953, p. 392.

⁵ Expunerea făcută de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist*, la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale, în *Scnteia*, 23 August 1959, p. 1

bilit ca la Casa poporului să fie prezent în fiecare zi un grup de 10 muncitori cu ajutorul cărora să fie mobilizată populația la nevoie și care să răspîndească manifestele editate de organizația Partidului Comunist Român¹. Primul manifest, prin care se mobilizau masele la luptă împotriva fascismului, pentru apărarea orașului de furia cotropitorilor hitleriști, a fost editat în noaptea de 25 spre 26 august la tipografia locală².

În zilele de 24 și 25 august, la est de oraș, s-au concentrat mai multe unități hitleriste. Aproximativ 1600 hitleriști au trecut Dunărea din Iugoslavia în România pe un pod pe pontoane³ și au făcut joncțiunea cu o altă coloană ce venea de la Craiova și Segarcea⁴. Efectivul trupelor hitleriste se ridica la aproximativ 2000 soldați, dispunînd și de 40 autocamioane⁵. Intenția hitleriștilor era de a ocupa depozitele de muniții ale regimentului 95 infanterie și apoi orașul T. Severin și munții Cernei pentru a crea posibilitatea de retragere a trupelor hitleriste spre apus și grupurilor de armate situate în Iugoslavia, de a cucerii regiunea industrială a Timișoarei și a Reșiței, unde urma să fie organizată o linie germană de rezistență.

În dimineața zilei de 26 august trupele hitleriste conduse de colonelul Keller au atacat mica gardă a podului de peste Topolnița de la marginea orașului și garda de la depozitele de muniții ale regimentului 95 infanterie⁶. Efectivul neînsemnat de la partea sedentară a regimentului 95 infanterie a reușit să oprească cu foc coloana hitleristă ce înainta pe șoseaua principală dinspre Șimian. Atît regimentul 95 infanterie cît și celelalte regimente (37 artilerie și 3 roșiori) din jurul orașului, aveau efective reduse, majoritatea compuse din recruți care nu aveau nici instrucția terminată și nu participaseră la lupte. Situația era deci foarte gravă și orașul era în pericol de a fi ocupat de hitleriști. Organizația de partid a mobilizat în ajutorul soldaților muncitorii și întreaga populație a orașului și țăranii din satele mărginașe : Cerneți și Șimian.

Dacă masele populare, cot la cot cu tinerii recruți, însuflețiți de comuniști, n-ar fi dat minunate dovezi de eroism, orașul ar fi fost prefăcut în teatru de război și s-ar fi pierdut multe vieți omenești. În dimineața zilei de 26 august, vestea că trupele hitleriste au atacat Severinul s-a răspîndit ca fulgerul în întreg orașul. Comuniștii de la Atelierele C.F.R. în fruntea unui grup de muncitori printre care erau și cei mutați aici de la atelierele C.F.R. Pașcani, au făcut o scurtă demonstrație pe străzile orașului, chemînd populația la luptă pentru a împiedica trupele germane să intre în oraș⁷. Chiar în dimineața zilei de 26 august, cînd lupta lua amploare și hitleriștii căutau să pătrundă în cartierul de sud-est al orașului, apare

¹ Arh. centr. a Inst. de ist. a partid. de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosar nr. 262, f. 23.

² Ibidem.

³ *Contribuția României la războiul antihitlerist*, Ed. militară a M.F.A., 1958, p. 66.

⁴ Arhiva Sfatului Popular Regional Craiova, pachet nr. 14, dos. nr. 14. Adresa prefectului către inspectorul general ad-tiv al circ. VI Craiova.

⁵ Arh. centr. a Inst. de ist. a partid. de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. nr. 262, f. 25.

⁶ Arhiva Sfatului Popular Regional Craiova, pachet nr. 2, dos. nr. 112/1944.

⁷ Lucian Zati-Petru Dragu, *op. cit.*, p. 32.

pe zidurile caselor manifestul editat de P.C.R. prin care cheamă poporul la luptă¹. De la Regimentul 95 infanterie, un grup de soldați a plecat spre oraș chemînd cetățenii la luptă pentru întărirea frontului².

La chemarea comuniștilor masele au răspuns cu entuziasm îndreptîndu-se în grabă spre bariera de est a orașului. Muncitorii care mergeau spre Atelierele C.F.R. sau spre Șantierul naval, au plecat spre Regimentul 95 infanterie pentru a se înarma. În ajutorul luptătorilor a plecat și un grup de rezerviști care erau cantonați la Cercul teritorial spre bariera orașului Tg. Jiu. Sute de muncitori s-au înarmat la cazarma „Drubeta” și au pornit împreună cu recruții la lupta împotriva hitleriștilor³. „Era mulțime de oameni — își amintesc martorii oculari și participanții la lupte. — Cînd au auzit că se apropie hitleriștii, aceștia au cerut arme la regiment”⁴. Numeroși tineri s-au prezentat la poarta regimentului cerînd arme să lupte împotriva cotoșitorilor⁵.

Eforturile desperate ale hitleriștilor de a înainta au fost zadarnice. Muncitorii și recruții au oprit înaintarea coloanelor lor care au fost respinse spre apa Topolnicei⁶. Trupele hitleriste au fost obligate să se organizeze la teren și să creeze o linie de rezistență de-a lungul apei Topolnice. Aici, pe un deal alăturat, și-au instalat un observator cu ajutorul căruia puteau vedea mișcările soldaților și forțelor populare patriotice din tot orașul.

Bazîndu-se pe superioritatea în armament și tehnică, pe experiența lor de luptă, hitleriștii încep din nou atacul, de astădată înaintînd pe malul Dunării, de-a lungul căii ferate. Deoarece apărarea nu fusese încă organizată pînă la malul Dunării, un grup de hitleriști folosind ca poziții de tragere și mascare vagoanele care se găseau garate pe liniile de manevră din stația T. Severin-Est, înaintează de-a lungul liniei ferate și pătrund în depozitele de lemne ale fostei Societăți Cloșani. Un alt grup a înaintat de-a lungul Dunării spre cartierul Tabaci⁷. Pentru a deruta pe apărătorii Severinului și a da posibilitatea grupului de lîngă Dunăre să înainteze, mai mulți hitleriști au interceptat partea de răsărit a străzii Tăbăcarilor și au început să tragă cu armele automate de-a lungul străzii căutînd să ocupe poziții în acest cartier al orașului⁸.

Ocuparea cartierului Tabaci de către hitleriști ar fi îngreuiat foarte mult acțiunea forțelor populare și a soldaților romîni. Trupele hitleriste care dispuneau de armament suficient și de experiență de luptă în localități ar fi fost greu de scos din oraș. Și pe această direcție calea hitleriștilor a fost barată de forțele populare. Locuitorii cartierului Tabaci, luați

¹ Arh. centr. a Inst. de ist. a partid. de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. nr. 262, f. 27.

² Ibidem, f. 28.

³ Ibidem, f. 27.

⁴ *Scînteia*, nr. 4591 din 2 august 1959.

⁵ *Contribuția României la războiul antihitlerist*, Ed. militară a M.F.A., 1958, p. 66.

⁶ Arh. centr. a Inst. de ist. a partid. de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. nr. 262, f. 27.

⁷ Ibidem, f. 47.

⁸ Ibidem, f. 51—53.

prin surprindere de împușcături, s-au retras din curte în curte, s-au grupat și înarmându-se, au ocupat poziții de tragere în calea hitleriștilor¹.

Un mare rol l-au jucat în această luptă unii militari care se aflau în zilele lui august 1944 în concediu, pe la casele lor. Entuziasmul cu care aceștia, sub influența chemărilor partidului, s-au avîntat la luptă împotriva hitleriștilor, exprimă ura ce mocnea în rîndurile armatei romîne împotriva armatei fasciste germane. Mai mulți militari, printre care un soldat de marină din Divizia de Mare, un altul de la o unitate militară de grăniceri², un soldat de aviație, care se găseau în concediu în cartierul Tabacilor, după ce s-au înarmat cu puști și au luat muniții de la un grup de militari care veniseră special cu arme și cu o ladă cu muniții în Tabaci³, au pornit în goană spre malul Dunării și au trecut în fruntea forțelor populare în contra hitleriștilor. Copii de diferite vîrste informau pe luptători unde se găseau hitleriștii. Mulți copii între 10 și 12 ani au cărat toată dimineata muniții pînă la linia de luptă⁴. În ajutorul luptătorilor de pe malul Dunării au sosit două mașini cu soldați, luați de la diferite servicii ale Regimentului 95 infanterie⁵.

Grupul hitlerist care înainta prin incinta fabricii Cloșani a fost oprit de alți locuitori din cartierul Tabaci și de muncitorii de la Cloșani care au rezistat pînă la sosirea unei companii de la Regimentul 3 roșiori⁶. Aducînd în sprijinul apărării cîteva branduri și mai multe mitraliere, militarii sprijiniți de populația civilă au reușit să respingă pe hitleriști și să-i determine să se retragă de pe direcțiile de pătrundere în oraș, înspre Șimian.

Lupta de la marginea orașului nu a fost de loc ușoară. Hitleriștii luptau pe viață și pe moarte pentru a străpunge linia de rezistență a apărării, știind că singura lor salvare este deschiderea drumului spre apus. Eroismul și dîrzenia apărătorilor, care știau că luptă pentru o cauză nobilă, au învins însă și înaintarea hitleriștilor a fost oprită pe toate direcțiile. Lupta nu s-a terminat cu aceasta, întrucît trupele fasciste nici gînd nu aveau să se predea. O importantă contribuție, care a influențat în mod direct rezultatul acțiunilor dintre forțele populare și trupele hitleriste au adus-o muncitorii și țărani din localitățile Șimian și Cerneți, care au dat lovituri nimicitoare și pe neașteptate fasciștilor, din spate⁷.

În comuna Cerneți ca și în Șimian erau mulți soldați în concediu sau fugiți de la unități, dinainte de 23 August. În dimineata de 26 august organizația de partid din T. Severin a trimis un grup de muncitori cefești spre Cerneți pentru a mobiliza pe toți cei care se găseau acasă,

¹ Arh. centr. a Inst. de ist. a partid. de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. nr. 262, f. 31—41; 45—50.

² Ibidem, f. 51.

³ Ibidem.

⁴ *Contribuția Romîniei la războiul antihitlerist*, Ed. militară a M.F.A., 1958, p. 66.

⁵ Arh. centr. a Inst. de ist. a partid. de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. nr. 262, f. 49.

⁶ Ibidem, f. 55.

⁷ *Severinul liber* din 4 septembrie 1945.

precum și masele țărănești, pentru a sprijini lupta împotriva hitleriștilor. „Toți foștii militari aflați acasă să pună mina pe arme că vin nemții și vor distruge Severinul...”¹, se adresau muncitorii pe la casele locuitorilor din Cerneți.

În urma acestei mobilizări inițiate de comuniști, s-au strîns un număr însemnat de lucrători, țărani, soldați și ofițeri demobilizați². După ce au primit arme dintr-un camion ce fusese adăpostit pe o vale a Brezniței³, au pornit spre linia frontului. Unii și-au procurat arme și muniții din acele aruncate de nemți pe cîmpul de luptă. Grupurile de patrioți din Cerneți au acționat în spatele trupelor hitleriste prin lanurile de porumb de pe dealul Pecului. Ca și pe direcțiile de înaintare ale hitleriștilor spre Turnu Severin, tineretul a acționat aici cu mult curaj și însuflețire. Conducătorul unui grup de patrioți striga în timpul luptei tinerilor: „Fixați-vă bine locul unde sînt nemții, luați bine linia de ochire, fiți calmi și începeți să trageți...”. Acesta a rămas mirat însă, cînd a văzut că „tinerii trăgeau cu atîta calm și foarte hotărîți de credeai că erau cei mai iscusiți ostași”⁴.

În ajutorul patrioților din Cerneți au sosit recruții care erau cantați la Balota. Luptînd cot la cot, forțele patriotice și soldați au scos pe hitleriști din posturile de pe dealul Pecului și i-au înghesuit în zăvoaiele ce se întind de-a lungul șoselei dintre Șimian și T. Severin. Lupte însemnate au avut loc și la Șimian unde ocupanții erau numeroși și bine dotați în comparație cu trupele romîne. Datorită intervenției populației civile, hitleriștii au fost înfrinți și în această localitate și dezarmați.

O contribuție însemnată la dezarmarea trupelor hitleriste au adus-o navele flotei fluviale romîne, care au împiedicat pe hitleriști să se retragă peste Dunăre în Iugoslavia. Cu un eroism deosebit au luptat echipajele de nave mici constituite în „Detașamentul Dunărea de Sus” și marinarii de pe cele cîteva remorchere și șalupe comerciale romînești care au atacat cu succes din flanc cu puști mitraliere și pistoale automate trupele germane de pe malul Dunării⁵.

Intervenția forțelor patriotice populare și a soldaților în spatele și în flancul trupelor hitleriste a schimbat radical situația în favoarea trupelor proprii. Forțele romîne care înaintau de-a lungul Dunării au cucerit podul căii ferate de peste Topolnița. Cercul a început să se strîngă din ce în ce mai mult în jurul ocupanților. Fiind loviți din toate părțile, hitleriștii au văzut că nu mai au nici o șansă de scăpare și au început să se predea în masă după ce au dat foc la camioanele cu arhive, echipament și muniții. Luptele de la est de T. Severin au încetat în ziua de 26 august în jurul orei 12.30⁶, iar ultimele grupuri hitleriste au fost dezarmate

¹ Arh. centr. a Inst. de ist. a partid. de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. nr. 262, f. 59.

² Ibidem, f. 59—65. Vezi și *Scnteia*, nr. 4591 din 2 august 1959.

³ Arh. centr. a Inst. de ist. a partid. de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. nr. 262, f. 59.

⁴ Ibidem.

⁵ Arhiva Marelui Stat Major al Forțelor Armate ale R.P.R., dos. nr. 724/2, p. 194. Cf. *Scnteia*, nr. 4591 din 2 august 1952.

⁶ Arhiva Sfatului Popular Regional Craiova. Fondul prefecturii Dolj. Inspectorul general ad-tiv, pachet nr. 14, dos. nr. 14. Raportul prefectului Mehedinți către Inspectorul general ad-tiv Craiova.

și lichidate în aceeași zi în jurul orei 14¹. La vest de oraș însă, în direcția Orșovei, alte forțe hitleriste continuau să ocupe porțiunea de șosea și cale ferată de pe malul stîng al Dunării, exclusiv Gura Văii și inclusiv Vîrciorova.

A doua zi trupele romîne, sprijinite de populația locală, au început lupta și în această parte a țării, pentru lichidarea unităților germane². Din direcția opusă acționau forțele Regimentului 94 infanterie care după o luptă grea dezarmase garnizoana germană de la Orșova³. Lupta pentru nimicirea forțelor germane din regiunea Turnu Severin-Vîrciorova a durat pînă la 31 august cînd ultimele rezistențe ale inamicului au fost complet sfărîmate⁴. În aceste lupte forțele populare și unitățile armatei romîne au luat prizonieri, lîngă Severin, 1 300 soldați și 40 ofițeri hitleriști și lîngă Șimian 1 100 soldați, 279 subofițeri și 50 ofițeri. S-au capturat de la hitleriști: 40 autocamioane⁵, 16 autoturisme, 10 tunuri A.A. și numeroase puști⁶.

★

Masele populare și armata au întîmpinat cu entuziasm unitățile sovietice. În a doua jumătate a lunii septembrie (21—25 septembrie) masele populare și unitățile militare fluviale din T. Severin au sprijinit trupele sovietice în forțarea Dunării pentru continuarea zdrobirii trupelor hitleriste în Iugoslavia. În cursul acestor lupte, flotilei sovietice de sub comanda viceamiralului Gorșkov și flotilei romîne, care acționa în strînsă legătură cu aceasta, le-a revenit misiunea de a coopera cu trupele Frontului 3 Ucrainian. În regiunea T. Severin-Șimian marinarii militari romîni, în ciuda focului intens al fasciștilor care trăgeau de pe malul sîrbesc, au dominat Dunărea pentru a crea drum navelor sovietice și romîne⁷. În aceste acțiuni, echipajele vedetelor blindate și șalupelor romînești au avut numeroși răniți⁸. Alte vedete ale flotilei au primit misiunea de la comandamentul Corpului de armată de sub comanda generalului Aki-menko de a aproviziona cu muniții o divizie sovietică în raza localității Mihailovăț. Misiunea a fost executată printr-o trecere forțată pe o distanță de 5 km în fața liniilor germane în raza Bîrza-Palanca⁹. Echipajele remorcherelor *Maria* și *Cantacuzino* au amenajat instalații de dragaj magnetic și au participat la dragaj pe Dunăre între T. Severin-Crivina, T. Severin-Bazias. Pentru modul cum și-au îndeplinit misiunea, echipajele romîne au primit mulțumiri din partea Comandamentului Sovietic.

Prin lupta plină de eroism a maselor populare severinene și a ostașilor și marinarilor a fost barată principala cale de comunicație spre vest a

¹ *România liberă*, nr. 29 din 13 septembrie 1944.

² Arhiva Statului popular regional Craiova. Fondul prefecturii Dolj, Inspectoratul general ad-tiv, pachet 14, dos. 14. Raportul prefectului de Mehedinți către Inspectoratul general ad-tiv Craiova.

³ *Buletinul Academiei Militare Politice „Gh. Gheorghiu-Dej”*, an. II, nr. 4—5, 1957, p. 7.

⁴ *Contribuția României la războiul antihitlerist*, Ed. militară a M.F.A., 1958, p. 66.

⁵ *Severinul liber* din 4 septembrie 1954.

⁶ Arhiva Statului popular regional Craiova. Idem.

⁷ *Scînteia*, nr. 4591 din 2 august 1959.

⁸ Arhiva Marelui Stat Major al Forțelor Armate ale R.P.R., dos. nr. 742/2, f. 194.

⁹ *Ibidem*.

coloanelor hitleriste. Astfel Armata Română care se afla în regiunea Banatului a putut să continue lupta pentru eliberarea completă a țării de hitleriști. Victoria obținută în aceste lupte a dat posibilitate unităților marinei militare române să pună stăpânire pe Dunăre și să creeze un obstacol de netrecut în fața convoaielor hitleriste. Ca urmare a acestor operații, hitleriștii au fost nevoiți să-și scufunde singuri 60 de nave ¹.

★

Luptele din jurul Severinului pentru dezarmarea trupelor hitleriste au scos în evidență influența politică, capacitatea de mobilizare și organizare a Partidului Comunist Român, au scos în evidență curajul și dârzenia, devotamentul față de patrie și față de cauza luptei pentru independență națională și libertate socială ale forțelor patriotice populare și a soldaților unităților din regimentele 95 infanterie, 37 artilerie, 3 roșiori, din subunitățile de grăniceri și din unitățile fluviale de la Turnu Severin. Lupta pentru o cauză nobilă a strâns într-un front unit, condus de comuniști, muncitorii, țărani, intelectualii și soldații, oameni de diferite profesii, care neprecupețindu-și viața s-au avîntat în luptă săvîrșind numeroase fapte de viteză ².

Muncitorii au avut în frunte comuniștii, care au mobilizat masele de oameni ai muncii și au participat la lupte pînă la dezarmarea completă a hitleriștilor din regiune ³. Neuitate vor rămîne faptele de arme ale soldaților care au căzut pe cîmpul de luptă ca Romanescu Ion, Nițu Constantin și Avrămuș Mișu de la regimentul 95 infanterie; Costică Ion de la Regimentul 37 artilerie, Dante Nicolaie de la regimentul 3 roșiori și alții ale căror nume au rămas necunoscute ⁴. Dintre subunitățile militare s-a evidențiat în mod deosebit aceea a sublocotenentului Zanco. Deși tineri, cu instrucția neterminată, urmînd pilda muncitorilor și a soldaților mai vîrstnici, recruții acestei subunități au pătruns în dispozitivul inamic printr-o luptă îndîrjită cu grenada și baioneta ⁵. Cu mult respect și deosebită admirație își aduc aminte participanții la aceste lupte de dârzenia și curajul unui sergent de grăniceri. La un moment dat linia de atac a fost oprită de un cuib de mitralieră al hitleriștilor care răspîndea un foc nimicitor în rîndurile patrioților și soldaților romîni. Curajosul sergent, înfruntînd moartea, a mers tîrîș prin ploaia de gloanțe dușmane și a învîluit pe flanc cuibul de mitralieră. După o luptă scurtă hitleriștii care minuiuau mitraliera au fost uciși, dîndu-se posibilitatea romînilor să înainteze. Urmînd exemplul sergentului de grăniceri, soldații au făcut minuni de viteză în această luptă.

¹ *Buletinul Academiei militare politice „Gh. Gheorghiu-Dej”*, an. II, nr. 4—5, București, 1957, p. 8.

² Arh. centr. a Inst. de ist. a partid. de pe lîngă C.C. al P.M.R., dos. nr. 262, filele 35, 55—57.

³ *Severinul liber*, nr. 37 din 4 septembrie 1945.

⁴ Registrul înmormîntărilor, cîmîtură romînescă din T. Severin, luna august 1944. În acest registru sînt trecuți ca înmormîntați în ziua de 28 august soldații care au căzut în luptele de lîngă T. Severin. Printre ei sînt și 5 soldați necunoscuți. Probabil aceștia sînt dintre soldații care se găseau în trecere cu trenul prin T. Severin și care au participat la lupte.

⁵ *Armata I romîna în campania de vest. 23 August 1944 — 9 mai 1945*, Arad, 1945, p. 133.

De mult spirit de sacrificiu au dat dovadă și marinarii : sergent motorist Colichi Gheorghe, sergentul major timonier Tătaru Valeriu și aspirantul Dinescu Lupu care au căzut mai târziu la datorie în urma exploziei unei mine magnetice ¹. Pentru vitejia de care au dat dovadă, mulți soldați și marinari au fost decorați ².

Victoriile obținute împotriva trupelor hitleriste în luptele de la T. Severin au o mare însemnătate. Planul elaborat de P.C.R. de a se apăra orașul de furia trupelor fasciste și a împiedica retragerea lor spre apus prin acest punct obligator de trecere, a fost îndeplinit în întregime. Aceasta nu ar fi fost posibil fără sprijinul neprecupețit al maselor populare. Hotărârea și elanul cu care au răspuns muncitorii, țăranii, intelectualii, soldații și marinarii la chemarea lansată de comuniști este o dovadă de netăgăduit a faptului că politica P.C.R. a fost justă și ea s-a bucurat de sprijinul maselor largi populare.

Muncitorii severineni și țăranii din jurul orașului care au participat la dezarmarea trupelor hitleriste au înțeles că ei trebuie să lupte uniți pentru libertate socială și independență națională. Ridicându-se împotriva cotropitorilor hitleristi, oamenii muncii, soldații și marinarii din T. Severin au înscris în istoria orașului o pagină glorioasă. Neprecupețindu-și singele și viața, ei au luptat cu abnegație și eroism, contribuind la lupta generală împotriva fascismului, pentru obținerea adevăratei independențe naționale a poporului român.

ОБОРЬБЕ НАРОДНЫХ МАСС ТУРНУ-СЕВЕРИНА ЗА СВЕРЖЕНИЕ ВОЕННО-ФАШИСТСКОЙ ДИКТАТУРЫ И ПОБЕДА ВООРУЖЕННОГО ВОССТАНИЯ

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

В настоящей работе автор описывает борьбу народных масс из Турну-Северина, мобилизованных коммунистами, против военно-фашистского режима, вовлекшего румынский народ в антисоветскую войну.

На конкретных примерах показывается тяжелое положение рабочих во время фашистского режима, установленного Антонеску. Отмечается тот факт, что, несмотря на террор, которому подвергались Коммунистическая партия и рабочие, коммунисты не прекратили борьбу; в тяжелых условиях подполья они мобилизовали массы на саботирование военного производства. На основании богатого неопубликованного материала автор показывает различные формы саботажа рабочих, в частности рабочих судостроительной верфи и железнодорожных мастерских в Турну-Северине, направленного против фашистской войны.

¹ Arhiva Marelui Stat Major a Ministerului Forțelor Armate ale R.P.R., dos. nr. 742/2, f. 121.

² Ibidem.

Благодаря хорошей подготовке народных патриотических сил и воинских частей, решительно действовавших во время вооруженного восстания, гитлеровцы не смогли использовать этот единственный пункт переправы и обеспечить себе отступление на запад.

Во второй части работы отмечается героизм, с которым отзывались народные массы на призыв коммунистов организовать защиту города Турну-Сверин от нашествия гитлеровских войск. Благодаря патриотизму рабочих, крестьян и солдат, а также тому, что все эти силы объединились в борьбе, гитлеровские войска были разоружены 26 августа 1944 г.

Таким образом завершился один из эпизодов упорной борьбы румынского народа против гитлеровских захватчиков, за освобождение Родины и полную национальную независимость.

QUELQUES ASPECTS DE LA LUTTE DES MASSES POPULAIRES DE TURNU SEVERIN POUR LE RENVERSEMENT DE LA DICTATURE MILITAIRE FASCISTE ET POUR LA VICTOIRE DE L'INSURRECTION ARMÉE

RÉSUMÉ

L'auteur traite, dans cet article, de la lutte des masses populaires de Turnu Severin, mobilisées par les communistes contre le régime militaire fasciste qui jeta le peuple roumain dans la guerre antisoviétique.

Des exemples concrets illustrent la dure condition des travailleurs sous le régime fasciste d'Antonescu mais, comme l'indique l'auteur, en dépit de la terreur déchaînée par les autorités fascistes contre le Parti Communiste Roumain et les travailleurs, les communistes n'ont cessé de lutter et, dans les conditions difficiles de l'illégalité, ont mobilisé les masses pour le sabotage de la production de guerre. Un riche matériel documentaire, inédit, révèle les différentes formes de sabotage auxquelles recouraient les travailleurs dans leur lutte contre la guerre fasciste, notamment, ceux du chantier naval et des ateliers des chemins de fer de Turnu Severin. Grâce à l'excellente préparation des forces patriotiques populaires et des unités militaires, qui participèrent énergiquement à l'insurrection armée, les nazis ne purent se rendre maîtres de ce point de passage obligatoire et assurer ainsi leur retraite vers l'Ouest.

La seconde partie de l'article met en lumière l'héroïsme avec lequel les masses populaires répondirent à l'appel lancé par les communistes, pour la défense de la ville contre l'invasion des troupes nazies. Grâce au patriotisme des travailleurs, des paysans et des soldats, et grâce à leur lutte commune, les troupes nazies furent désarmées le 26 août 1944.

Ainsi prit fin l'un des épisodes des luttes acharnées du peuple roumain contre l'envahisseur nazi, pour la libération de son pays et pour la conquête de sa véritable indépendance nationale.

ASPECTE ALE FRĂȚIEI DE ARME ROMÎNO-SOVIETICE PE FRONTUL ANTIHITLERIST

DE

N. CIACHIR și L. LOGHIN

Chiar de la începutul războiului, Partidul Comunist Român și-a concentrat toate forțele pentru mobilizarea maselor populare la lupta contra fascismului, pentru ieșirea din războiul antisovietic. În platforma-program lansată de Partidul Comunist Român la 6 septembrie 1941, se arăta că „războiul tîlhăresc al bandiților fasciști dezlănțuit împotriva Uniunii Sovietice, nu este numai războiul drept al poporului sovietic pentru libertatea și existența sa. Este vorba despre libertatea sau sclavia tuturor popoarelor din Europa și lumea întreagă. Este în joc viața sau moartea poporului român, cotropit de banda sîngeroasă fascistă din Germania și aruncat în acest măcel nimicitor...”¹. În acest document sînt prezentate și metodele de luptă împotriva criminalului război antisovietic ca : sabotaje, organizarea unor detașamente de partizani, dezertări din armată, trecerea de partea Armatei Roșii etc.

Paralel cu organizarea luptei maselor populare din țară, Partidul Comunist a desfășurat o vastă activitate de lămurire pe front, îndemnînd pe ostașii romîni să se predea Armatei Sovietice, să se constituie în detașamente de partizani sau să dezerteze. Astfel, în ianuarie 1943 ziarul ilegal *Romînia liberă* informează pe cititori că un grup de ofițeri romîni aflați prizonieri în Uniunea Sovietică, s-au adresat ostașilor romîni prin postul de radio Moscova, cerîndu-le să nu lupte împotriva Armatei Roșii, ci împotriva armatelor hitleriste². Ostașii de pe front erau tot mai convinși că lupta împotriva Uniunii Sovietice este o acțiune criminală a clicii militaro-fasciste. De aceea pe măsura înțelegerii cauzei drepte pentru care lupta Uniunea Sovietică, ei făceau tot ce le stătea în putință pentru a se

¹ Documente din Istoria P.C.R., p. 323.

² Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., nr. 2/1958, p. 154—159.

preda unităților sovietice¹. Cu toate măsurile de represiune luate de organele de conducere ale armatei², tot mai mulți ostași români refuzau să lupte contra armatei sovietice, dezertau ori se predau ostașilor sovietici pentru a lupta apoi împotriva hitleriștilor. Ura împotriva fasciștilor s-a manifestat în felurite împrejurări.

Munca Partidului Comunist din România pentru atragerea ostașilor de pe front de partea Armatei Sovietice obținea rezultate din ce în ce mai mari. Conștiința patriotică a ostașilor români era în continuă creștere. Admirația lor față de glorioșii ostași sovietici se concretiza prin hotărârea de a lupta alături de ei, împotriva hitleriștilor. Cea mai evidentă dovadă a spiritului antihitlerist al ostașilor români a fost cererea majorității prizonierilor din U.R.S.S. de a se constitui într-o divizie română care să lupte contra hitleriștilor. Prizonierilor români aflați în Uniunea Sovietică li s-a dat posibilitatea să cunoască adevărul despre această țară. Oamenii au început să citească, să scrie și să se instruiască. Prizonierii au început să se gîndească la soarta viitoare a țării lor și în special la instaurarea unui regim democrat. Încă din ianuarie 1942, în lagărul nr. 99 a avut loc prima conferință a prizonierilor români din Uniunea Sovietică, care a adresat o chemare poporului român îndemnându-l să se împotrivească politicii elicii militarofasciste și să intensifice lupta pentru doborîrea regimului fascist³. La cererea ostașilor și ofițerilor români, la 2 octombrie 1943 guvernul sovietic a aprobat înființarea Diviziei „Tudor Vladimirescu”. Organizată și instruită în tabăra de la Selțe, ea a participat apoi în cadrul Frontului 2 Ucrainean la lupta hotărîită împotriva Germaniei fasciste.

Ascultînd și dînd viață chemărilor mobilizatoare ale Partidului Comunist din România, ostașii romîni dezertau sau treceau în număr tot mai mare de partea Armatei Sovietice. Unii s-au încadrat și în detașamentele sovietice de partizani.

De exemplu, soldatul Daniel Gheorghe arăta că în compania sa „în fiecare zi lipseau la apel 2—3 soldați, care ori fugeau la ruși, ori dezertau”⁴. În jurnalul de operații al Armatei 6 germane se arăta că între 1—10 iulie 1944 „...detașamente numeroase formate din romîni și sovietici, în uniforme romînești și nemțești acționează în raionul vest Chișinău. Este de remarcat că un grup de soldați germani din Divizia 97 a fost atacat de circa 30 de partizani...”⁵.

Ideea luptei pentru ieșirea din războiul criminal antisovietic și alianța strînsă cu popoarele Uniunii Sovietice, găseau teren de dezvoltare din ce în ce mai favorabil. Acest lucru începuse să fie simțit de comandamentele germano-fasciste. Astfel, generalul hitlerist Friessner, cînd și-a luat în primire postul de comandant al grupului de armate „Ucraina de sud”, a privit mai realist starea de spirit a ostașilor romîni. În raportul său

¹ M. I. Semiriaga, *Pobeda narodnovo vorujenovo vostania 23 Avgust 1944 v Rumunii*, în rev. *Novia i novejšia istoria*, nr. 4/1958, p. 105.

² Ordinul nr. 28 119/1944 al M. St. M. făcea cunoscut următoarele: „Bunurile familiilor celor care trec de partea inamicului vor fi confiscate, iar dezertorii prinși vor fi condamnați la moarte. Prezentul ordin va fi adus la cunoștință tuturor soldaților”.

³ M. I. Semiriaga, *loc. cit.*, p. 100.

⁴ *Înainte*, nr. 114 din 16 iunie 1944.

⁵ M. I., Semiriaga *loc. cit.*, p. 105.

către Hitler, Friessner menționa următoarele : „Spiritul de luptă al rominilor scade din ce în ce. Întreg poporul român este obosit de acest război și va căuta cea mai favorabilă situație de a ieși din război”¹.

La sfîrșitul lunii iunie 1944, Marele Stat Major al Armatei Romîne a făcut o anchetă la unitățile din linia întîi cu scopul de a le verifica capacitatea de luptă. Cu această ocazie, s-a constatat că ofițerii și soldații nu mai voiau să lupte contra armatei sovietice. Comandanții de regimente raporta că nu mai contează pe unitățile lor și că circulă zvonul că la 15—20 august 1944, se va încheia armistițiul cu U.R.S.S.². Comandamentul german, ca să preîntîmpine o acțiune antihitleristă în România, a elaborat planul „Margareta 1”, care prevedea înăbușirea imediată de către trupele germane a oricărei mișcări în România sau a oricărei încercări de a încheia o pace separată³. Propunerea lui R. bbentrop din august 1944, de a se trimite în București o divizie de tancuri SS care era dizlocată în Serbia răsăriteană și alte măsuri prevăzute în planul „Margareta 1” n-au putut fi utilizate datorită ofensivei vijelioase dezlănțuite de sovietici la 19—20 august și datorită faptului că „dînd dovadă de suplețe și rapiditate în orientare, partidul a schimbat data declanșării insurecției (23 august în loc de 26 august) spre a folosi la maximum deruta provocată în rîndurile guvernanților fasciști și ale ocupanților germani din cauza înaintării vertiginoase a trupelor sovietice”⁴.

★

— La 20 august 1944, forțele sovietice au început ofensiva pe frontul din Moldova⁵. Lovitura dată trupelor fasciste a fost atît de puternică încît din prima zi a ofensivei, frontul a fost rupt pe o lățime de 40 km și o adîncime de 12 km. În aceste condiții, ofensiva victorioasă a Armatei Sovietice a stimulat și mai mult lupta forțelor patriotice și a contribuit efectiv la desfășurarea cu succes a insurecției armate. La 23 August 1944, masele largi populare și ostașii romîni sub conducerea Partidului Comunist din România au răsturnat dictatura fascistă și au întors armele împotriva cîmpitorilor hitleriști. Ostașii, subofițerii, ofițerii și generalii cinstiți și devotați cauzei poporului român, au simțit de la început marea cotitură care se produsese în viața poporului nostru și, însuflețiți de dorința vie de a participa la lupta pentru eliberarea patriei, au trecut cu hotărîre alături de Armata Sovietică, la distrugerea fascismului. În cele 260 zile de luptă, pe frontul antihitlerist ostașii romîni au înregistrat mărețe pagini de

¹ Reprodus din *Principalele operații din Marele război pentru Apărarea Patriei*, Ed. rusă, p. 395; vezi și M. I. Semiriaga, *loc. cit.*, p. 108; vezi și H. Friessner, *Verratene Schlachten, Die Tragödie der deutschen Wehrmacht in Rumänien und Ungarn*, Hamburg, 1956.

² *Contribuția Romniei la războiul antihitlerist*, ed. M.F.A., Buc., 1958, p. 45; vezi și Kurt von Tippelskirch, *Al doilea război mondial*, Moscova, ed. rusă, 1958, p. 169.

³ M. I., Semiriaga, p. 103—113, după materialele din lucrarea lui A. Hillgruber, *Hitler, König Carol und Marschall Antonescu*, Wiesbaden, 1954.

⁴ *Lupta de clasă*, nr. 8 (1958), p. 73—74.

⁵ În articolul de față autorii au respectat desfășurarea cronologică a evenimentelor de pe front, fără însă ca acțiunile de luptă să fie încadrate într-o operație strategică bine distinctă. Scopul articolului este de a prezenta unele aspecte concrete ale frăției de arme romino-sovietice de pe frontul antihitlerist între ostași, ofițeri, subunități, unități și mari unități.

luptă și s-au dovedit a fi demni de marea cinste ce li s-a încredințat, de a lupta alături de glorioșii ostași sovietici.

Îndată după declanșarea operației ofensive de la Iași-Chișinău o parte din unitățile române s-au retras spre munți. La 26 august 1944, în raionul Moinești, Lunca, se concentraseră o parte din efectivele Comandamentelor 103 și 104 Munte, detașamentul de schiori și Regimentele 17 Infanterie, 6 și 8 Grăniceri. Ele au constituit Divizia 103 Munte și au cerut generalului Șumilov, comandantul Armatei 7 de Gardă, să li se aprobe să lupte alături de ostașii sovietici împotriva hitleriștilor¹. Dorința lor a fost realizată. După verificarea capacității de luptă efectuată de generalul Muhin, Divizia 103 Munte a acționat în strînsă cooperare cu unitățile sovietice, a nimicit trupele hitleriste din masivul Berzunț, capturînd peste 300 de prizonieri². În continuare, pînă la 28 septembrie 1944, Divizia 103 Munte a luptat sub ordinele Corpului 24 Armată sovietic (comandant fiind generalul maior de gardă Avdeenko) și, în strînsă cooperare cu Diviziile 6 și 72 Infanterie de Gardă sovietice, au nimicit forțele hitleriste de pe direcția Moinești, Suseni, Sovata, înscrind minunate pagini de luptă. La data de 28 septembrie 1944, Divizia 103 Munte a fost subordonată Armatei 4 romînă. La despărțire, ofițerul de gardă Subotkin, transmitînd salutul comandamentului sovietic și reliefind aportul adus de Divizia 103 Munte, la lupta împotriva hitlerismului, a subliniat următoarele : „Divizia 103 Munte romînă a dovedit calitățile de luptă de prim ordin ale ofițerilor și soldaților. Ea a luptat alături de luptătorii de gardă ai Armatei noastre și a executat cu onoare toate misiunile, așa cum se cuvine unei oștiri glorioase... În numele sovietului militar și în numele comandantului Armatei 7 de gardă, generalul colonel Șumilov, aduc mulțumiri tuturor unităților...”³.

Participarea soldaților romîni la lupta împotriva fasciștilor a fost un fenomen generalizat și a constituit expresia cea mai fidelă a admirației acestora față de Armata Sovietică eliberatoare și a urei lor față de cîmpitorii hitleriști. Dînd viață dorinței sincere a ostașilor romîni de a lupta alături de Armata Sovietică, la 8 septembrie 1944, unitățile Armatei Romîne de pe front au fost încadrate în Frontul 2 Ucrainean. În focul luptelor unitățile și marile unități sovietice și romîne s-au ajutat reciproc în cele mai grele situații. Comandamentele sovietice au subliniat în nenumărate rînduri faportul unităților romîne în lupta antihitleristă, iar ostașii romîni și-au manifestat din plin și sincer satisfacția de a lupta alături de glorioșii ostași sovietici. „Ne-am realizat dorința de a lupta alături de brava Armată Roșie. Prietenia dintre ea și noi s-a consfințit pentru totdeauna prin singele care a curs împreună pe pămîntul Transilvaniei pentru libertatea și independența Romîniei. Rămînem cu toții recunoscători eroicii Armate Roșii...”⁴.

Frăția de arme contra hitlerismului, începută pe teritoriul Uniunii Sovietice, prin formarea Diviziei de voluntari romîni „Tudor Vladimirescu”, s-a întărit prin glorioasele fapte de arme ale acestei divizii. În luptele

¹ *Scnteia*, nr. 308 din 23 August 1945.

² Arhiva M.F.A., jurnalul de operații nr. 335/1, p. 8.

³ *Scnteia*, nr. 308 din 23 August 1945.

⁴ *Înainte*, nr. 492, din 7 septembrie 1944.

duse împotriva fasciștilor, pandurii s-au dovedit a fi la înălțime. Pentru eliberarea orașului Sf. Gheorghe, pandurii români au cooperat în condiții perfecte cu ostașii Diviziei 202 Infanterie sovietică și cu vânătorii Diviziei 1 Munte română. Pandurii au atacat pe direcția loviturii principale. În timpul luptelor de la Ilieni, locotenentul Alexandru Costea a căzut la datorie. Locul lui a fost însă de îndată ocupat de locotenentul sovietic Ciurmac¹. Zdrobind dușmanul comun, au căzut la datorie maiorul Ion Cranta, sublocotenentii Turturică și Burticală, alături de sovieticii Nanezian Stana-zurian, Nicolae Ciurmașenko, soldatul Alexandru Iancobici și mulți alții². Pentru faptele lor de arme, bria eroi români și sovietici au fost citați prin ordine de zi de către comandantul Corpului 33 Armată sovietică³. Frăția de arme între pandurii români și ostașii sovietici în luptele duse pentru eliberarea patriei noastre au ieșit în evidență mai ales în acțiunile duse pentru zdrobirea fasciștilor în regiunea Oradea. La sfârșitul lunii septembrie 1944, Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu” ajunsese la porțile orașului. Fasciștii i-au contraatacat violent cu trupe blindate și, rupînd apărarea, amenințau să pătrundă spre Beiuș. În sprijinul pandurilor au intervenit însă cu hotărîre tancurile sovietice care, respingînd trupele hitleriste, au restabilit situația. În timpul luptelor au căzut însă numeroși eroi români și sovietici. Locotenent-colonelul Ion Buzoianu, comandantul Regimentului 2 Infanterie panduri, și-a jertfit viața o dată cu maiorul sovietic Ivan Șciurba.

Drumul de luptă al unităților noastre împotriva hitleriștilor a fost presărat la fiecare pas cu numeroase exemple de sprijin și ajutor reciproc, care sînt dovezi grăitoare ale frăției de arme de necontestat dintre ostașii români și sovietici. În cursul lunii septembrie 1944, în raionul Cicheiul de Sus, Regimentul 17 Infanterie fusese atacat de forțe numeroase de tancuri fasciste. Se creaseră goluri serioase în dispozitivul trupelor noastre, iar situația devenise deosebit de critică. În cele mai grele clipe, în lanțul trăgătorilor români care se repleau au apărut, ca din pămînt, tunurile antitanc sovietice, care, deschizînd un foc nimicitor, au respins contraatacul fascist și au permis reluarea ofensivei⁴.

La începutul lunii septembrie 1944, trupele fasciste atacaseră țara noastră pe mai multe direcții, gravitînd însă cu forțele principale de-a lungul Crișului Alb și Mureșului. Pe aceste direcții se apărau unități de recruți și elevii unor școli militare. Cu tot eroismul de care au dat dovadă acești elevi, fasciștii au reușit să pătrundă pe aceste defilee. La 18 septembrie 1944, în raionul Dealul Mare și Prunișor de pe valea Crișului Alb, trupele germano-fasciste pătrunseseră în dispozitivul elevilor școlilor militare de pe valea Crișului Alb⁵, amenințînd să întoarcă apărarea Diviziei 1 Infanterie instrucție, în subordinea cărora acționau și școlile militare.

¹ *Glasul armatei*, nr. 734, din 14.II. 1948.

² Arhiva M.F.A., dosar Studii/1959, p. 58.

³ *Ibidem* Jurnalul de operații nr. 315/8, p. 101.

⁴ *Revista Propagandistul și agitatorul*, nr. 11/1955, p. 34.

⁵ Pe valea Crișului Alb în luna septembrie 1944 se aflau școlile militare de ofițeri de rezervă nr. 6 din Ineu și nr. 2 din Bacău, dizlocată la Gurahonț.

Situația devenise critică. Școlile militare avuseseră pierderi însemnate iar capacitatea de luptă scăzuse simțitor. În seara aceleiași zile, sosise la punctul de comandă al diviziei o grupă de recunoaștere condusă de maiorul Gurașkov din Divizia 203 Infanterie sovietică. Apropierea trupelor sovietice a provocat un entuziasm de nedescris în rândul elevilor școlii militare române care apăraseră cu abnegație și eroism depresiunea Zărandului. Era știut că apariția trupelor sovietice pune capăt progresiunii ofensivei fasciste. Analizând situația, maiorul Gurașkov și-a dat seama de gravitatea ei și a propus să se vină imediat în ajutorul trupelor române. El a trimis prin curier un raport comandantului de divizie, generalul Zdanovici, cerînd să se intervină cît mai urgent pe valea Crișului Alb. Raportul a sosit la timp și chiar în noaptea de 18/19 septembrie 1944, două batalioane sovietice au întărit apărarea romînilor de pe valea Crișului Alb¹. Situația grea în care se găseau unitățile române fusese lichidată. Peste cîteva zile, trupele sovietice și ostașii romîni, reluînd ofensiva, au distrus grosul forțelor inamice, iar resturile trupelor dușmane au fost aruncate peste graniță.

Unitățile sovietice aflate în țară, sau în deplasare spre front, au dat un ajutor neprecupețit populației pentru rezolvarea diverselor greutăți pricinuite de război. Cetățenii romîni au fost recunoscători pentru ajutorul primit și au mulțumit comandamentelor sovietice în orice împrejurare. Este semnificativă, în acest sens, scrisoarea prefecturii fostului județ Baia, adresată colonelului Vinogradov, comandantul trupelor sovietice dizlocate pe raza acestui județ : „Populația pașnică a județului Baia niciodată nu va uita că soldații ruși, în ciuda faptului că frontul era aproape, au reparat fîntînile din comunele Rotopinești și Fîntîna Mare, au reparat 6 mori care au fost distruse de nemți și le-au transmis gratis prefecturii județului Baia pentru folosință publică. Populația pașnică a județului nostru ca și toți oamenii muncii din țara noastră știu despre marele ajutor pe care ni-l acordă Armata Roșie eliberatoare. Numai o prietenie sinceră cu marele vecin — Uniunea Sovietică — va putea să vindece rănilor Romîniei existente ca rezultat al războiului pe care populația pașnică nu l-a dorit niciodată”².

În cursul lunii septembrie și începutul lunii octombrie 1944, trupele sovietice și romîne au respins atacurile fasciste și concentrîndu-și forțele în Transilvania, au pregăt看 marea ofensivă. În dimineața zilei de 9 octombrie, pe întregul front de luptă al Transilvaniei trupele Frontului 2 Ucrainean³ au trecut la ofensivă. La data de 11 octombrie 1944, unități din Corpul 104 Armată sovietic și din Divizia 18 Infanterie romînă au eliberat orașul Cluj, cel mai important centru administrativ, politic și cultural al Transilvaniei. Entuziasmul care a cuprins masele largi din Romînia cu ocazia eliberării Clujului a fost impresionant.

¹ *Glasul Armatei*, nr. 273 din 8 mai 1947.

² Cf. M. I. Semiriaga, *loc. cit.*, p. 114.

³ Începînd cu data de 8 septembrie 1944, Armatele 1 și 4 romîne s-au încadrat Frontului 2 Ucrainean.

Succesele obținute de ostașii sovietici și români au culminat la 25 octombrie 1944, când teritoriul patriei noastre a fost eliberat în întregime de coteropitorii hitleriști. Cu ocazia eliberării nordului Transilvaniei comandamentul Armatei 4 Română, în ordinul de zi nr. 392, sublinia următoarele : „...Alături de marea Armată Sovietică ați trecut la atac și după lupte grele de zi și de noapte fără răgaz, ați înfrînt dîrza apărare a Mureșului; zdrobit de focul năpraznic al artileriei și de necontenitele noastre asalturi, inamicul a fost gonit din Ardealul scump”¹.

De asemenea postul de radio Moscova, a elogiat marea victorie, subliniind următoarele : „... Trupele celui de-al doilea Front Ucrainean, azi 25 octombrie, au luat cu asalt orașele Satu Mare și Carei, principalele puncte ale apărării inamicului din Transilvania de Nord, terminînd în același timp eliberarea întregii Transilvanii. Pentru victoria obținută, toate unitățile și formațiunile care s-au distins în luptele pentru eliberarea Transilvaniei vor purta denumirea „Transilvania” și vor fi propuse pentru decorare. Azi, 25 octombrie, la orele 20,00, Capitala Patriei noastre, Moscova, va saluta strălucitele trupe ale Frontului 2 Ucrainean care au luptat pentru cucerirea orașelor Satu Mare și Carei și pentru eliberarea Transilvaniei, în numele Patriei, cu 20 salve trase din 224 tunuri”².

Ziua de 25 octombrie 1944 a rămas înscrisă în istoria patriei noastre ca o zi măreață, deoarece în această zi, poporul român înălțura, cu ajutorul eroicei Armate Sovietice, urmările dictatului de la Viena.

Așa după cum se arată în expunerea făcută de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej : „Sîngele vărsat de vitejii ostași sovietici și români pentru eliberarea pămîntului patriei noastre a pecetluit pe veci frăția de arme sovieto-română, expresie a prieteniei și alianței de nezdruincinat dintre poporul român și poporul sovietic”³.

★

La începutul lunii octombrie 1944, concomitent cu luptele purtate pentru eliberarea Transilvaniei de nord, o parte din marile unități române și sovietice aflate la aripa de centru a Frontului 2 Ucrainean, trecuseră pe teritoriul Ungariei și începuseră luptele pentru eliberarea acestei țări. Trupele germano-fasciste opuneau o rezistență îndîrjită deoarece, așa cum arată istoricul burghez D.F.C. Fuller, „Ungaria era atît de importantă pentru economia Germaniei, încît era sigur că Hitler nu va precupeți nici un efort ca s-o mențină”⁴. Cu toată rezistența opusă, trupele Frontului 2 Ucrainean și-au continuat cu succes misiunile de luptă.

¹ Arhiva M.F.A., Jurnalul de operații nr. 3/13, p. 31.

² Arhiva M. St. M., *Contribuția militară a Romîniei la războiul antihitlerist*, partea I, cap. 4, p. 26.

³ Expunerea făcută de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist*, la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale, în, *Scnteia*, 23 August 1959, p. 1.

⁴ D.F.C. Fuller, *Al doilea război mondial*, ed. rusă, Moscova, 1956, p. 439.

La începutul lunii octombrie 1944, Divizia 243 Infanterie sovietică reușise să formeze un cap de pod peste Tisa în raionul Csongrad, Mindszent, de unde urma să se dezvolte ofensiva spre nord-vest. Dându-și seama de pericolul pe care-l prezenta trupele sovietice din acest cap de pod, comandamentul germano-fascist a hotărât să-l lichideze cu orice preț și în acest scop a executat contraatacuri numeroase. Acestea s-au intensificat în ziua de 11 octombrie 1944, când trupele fasciste din Divizia 23 horthystă și batalioanele 1 și 4 „SS” au reușit să reducă din capul de pod și să ia sub tirul artileriei trecerile peste Tisa¹. Situația devenise destul de critică. Divizia 19 Infanterie română primise ordin să mărșăluiească fără întrerupere spre Mindszent, unde a și ajuns în seara zilei de 11 octombrie. Dându-și seama de pericolul pe care-l prezentau contraatacurile violente ale inamicului, Divizia 19 Infanterie a intervenit — în urma misiunii primite — imediat în sprijinul Diviziei 243 Infanterie sovietică. Regimentul 96 Infanterie a trecut Tisa, chiar în timpul nopții pe la plaja de la Kurcza și, sfidînd focul permanent al artileriei fasciste, a întărit apărarea din capul de pod². În zilele următoare, după lupte grele, trupele germano-fasciste au fost nimicite și reluînd ofensiva, într-o strînsă cooperare, ostașii români și sovietici au lărgit capul de pod de la Mindszent. Faptele ostașilor români din Divizia 19 Infanterie care au luptat cu vitejie, au fost subliniate de comandamentele sovietice și române. Comandantul Armatei 1 române a citat prin ordinul de zi nr. 10 din 15 octombrie 1944, întreg efectivul Regimentului 96 Infanterie³. De asemenea faptele de arme ale acestei divizii sînt elogiate și în jurnalul de operații al Diviziei 243 Infanterie sovietic⁴. Respingerea contraatacurilor fasciste a scos în evidență înaltele calități morale și fizice ale ostașilor români și sovietici.

La 20 octombrie 1944, într-o perfectă cooperare cu Divizia 337 Infanterie sovietică și 3 Munte română, pandurii Diviziei de voluntari au eliberat orașul Debrețin. În urma acestui succes, divizia a fost citată prin ordin de către Comandamentul Suprem Sovietic, conferindu-i-se și denumirea de „Debrețin”. După aceasta, pandurii au rămas să-și refacă efectivele, iar către sfîrșitul lunii noiembrie se îndreptau din nou spre front. Era o ploaie torențială. Pandurii mărșăluind fără întrerupere, uzi pînă la piele, au ajuns în toiul nopții de toamnă mohorită într-un sat din pusta maghiară. Majoritatea locuințelor erau ocupate de o unitate sovietică. În fața situației grele în care se găseau pandurii, — obosiți și uzi — sovieticii au cedat locuințele lor ostașilor români. Iată ce relatează sergentul pandur Isachi Vasile, „... Comandantul unei baterii sovietice, căpitanul Ivanovici Vasili, erou al Uniunii Sovietice, s-a pus imediat la dispoziția noastră și personal a mers prin case, a sculat pe ostașii sovietici, care ne-au dat locurile. Camarazii sovietici nu numai că nu s-au supărat că le-am

¹ Arhiva M.F.A., Jurnalul de operații nr. 1/23, Anexa VII, p. 4.

² Arhiva M.F.A., Jurnalul de operații nr. 1/26, p. 6.

³ Ibidem, nr. 527/2, p. 12.

⁴ Ibidem.

luat locurile, dar ne-au îmbrățișat și ne-au primit cu toată dragostea ca pe niște frați...¹.

Respectul și sprijinul pe care l-au acordat ostașii sovietici ostașilor români a sădit în inimile acestora dragostea față de glorioasa Armată Sovietică. De aceea ei au căutat orice împrejurare favorabilă pentru a răspunde cu aceeași dragoste tovarășilor lor de luptă. O astfel de ocazie s-a ivit într-una din zilele lunii decembrie 1944. În mijlocul unei nopți geroase o mașină cu răniți sovietici s-a defectat lângă o subunitate antitanc din Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu-Debrețin”. Soldatul Dumitru Scornea a observat situația grea în care se aflau răniții și a dat alarma. Ostașii români au venit la locul cu pricina și au ridicat pe ostașii sovietici răniți ducându-i în corturile lor. După repararea mașinii, ostașii sovietici au mulțumit pandurilor pentru ospitalitate și s-au despărțit cu căldură și voie bună².

Dar sprijinul reciproc nu s-a manifestat numai la trupele terestre. Sînt numeroase situații cînd aviatorii sovietici au conlucrat cu aviatorii români, dîndu-le ajutor ori de cîte ori situația de luptă o impunea. De asemenea au fost situații cînd aviatorii români au fost salvați de ostașii sovietici. Tovarășul G. Bondoc, mecanic la uzinele Mao-Tze-dun, își amintește despre o astfel de situație, cînd adjutantul român Traian Dîrjan a fost salvat de la moarte de ostașii sovietici, „... Rănit la mîna dreaptă și cu fuselajul avionului ciuruit, adjutantul Dîrjan a fost nevoit să aterizeze între liniile frontului. Observînd focul de semnalizare al pilotului, infanteria sovietică a făcut totul pentru a-l salva. Comandantul sovietic identificînd unde aterizase Dîrjan, a trimis o echipă sanitară și pilotul român a fost dus la postul sovietic de prim ajutor. Datorită îngrijirii excepționale pilotul Traian Dîrjan ... s-a întors din nou în luptă”³. Dar în acțiunile următoare viteazul aviator a căzut la datorie.

La sfîrșitul anului 1944, cea mai mare parte a teritoriului Ungariei a fost eliberată de sub jugul fascist. Rămăsese doar Budapesta, încercuită de trupele sovietice și romîne. De la data de 15 noiembrie 1944 și pînă la 15 ianuarie 1945, Corpul 7 Armată român a participat alături de trupele sovietice la nimicirea inamicului încercuit. Aceste acțiuni au cerut eforturi mari din partea trupelor romîne și sovietice. Pe timpul luptelor duse pe străzile Budapestei, ostașii români din Diviziile 9 Cavalerie și 19 Infanterie au fost sprijiniți în permanență de tunarii Regimentului 114 antitanc sovietic. Pentru meritele deosebite precum și pentru dragostea cu care a sprijinit lupta ostașilor români, Regimentul 114 antitanc sovietic a fost citat prin ordinul de zi nr. 52 din 15 ianuarie 1945, dat de Corpul 7 Armată român, „... Se va acorda respect și recunoștință Regimentului 114 Artilerie antitanc, comandantului acestuia, locotenent-colonelului Pavliuc precum și ofițerilor, sergenților și soldaților de sub comanda sa, pentru ajutorul pe care l-au acordat unităților romîne în operațiile la care au participat de la Tisa pînă în centrul Budapestei... Exprim mulțumiri

¹ *Înainte*, nr. 270 din 13.XII.1944.

² *Înainte*, nr. 278 din 22/XII. 1944.

³ *Apărarea Patriei* din 18 august 1958.

locotenent-colonelului Pavliuc, ofițerilor săi, sergenților și soldaților pentru prietenia și bunele comportări față de soldații români, care au rămas cu cele mai frumoase amintiri...”¹.

E deosebit de bogată frăția de arme romîno-sovietică în luptele pentru eliberarea Budapestei. Fără strînsă colaborare și înțelegere perfectă între ostașii romîni și sovietici, trupele romîne n-ar fi putut înscrie paginile minunate de vitejie în lupta împotriva fascismului, de care poporul nostru astăzi se mîndrește. Sprijinind trupele sovietice și romîne, au căzut la datorie pe străzile Budapestei maiorul Vintilă, comandantul Divizionului 1 din Regimentul 42 artilerie, precum și căpitanul Mojnoiu, comandant de baterie². Dragostea față de Uniunea Sovietică s-a manifestat în toate împrejurările.

La sfîrșitul anului 1944 și începutul anului 1945 trupele sovietice și romîne au trecut la nimicirea trupelor hitleriste de pe teritoriul Cehoslovaciei, în condiții extrem de grele. Pe lîngă rezistența din ce în ce mai înverșunată a inamicului, ostașii romîni și sovietici au fost obligați să învingă greutățile impuse de terenul muntos și accidentat precum și temperatura scăzută a iernii. Cu toate acestea ofensiva trupelor sovietice și romîne s-a desfășurat cu succes. La 25 decembrie 1945, unitățile Diviziei 11 Infanterie acționau destul de greu în zona Torna. Pătrunderea în defileele Carpaților cerea eforturi deosebit de mari. Atunci generalul Jmacenko, care observase condițiile grele în care se desfășura ofensiva trupelor romîne, a ordonat ca Divizia 11 Infanterie să fie de îndată întărită cu batalioane din Sectorul 54 fortificații. Subunitățile sovietice, subordonîndu-se comandamentului romîn, au fost de un real folos trupelor romîne³.

În ianuarie 1945, ostașii Diviziei 232 Infanterie sovietică luptau cu înverșunare pentru zdrobirea rezistențelor fasciste de la cota 291. Inamicul înfrînt căuta să mențină pozițiile sale și contraataca cu înverșunare din spre Lekena. Comandantul Diviziei 3 Infanterie romînă observase contraatacul fascist și, pentru a veni în ajutorul ostașilor sovietici, a intervenit cu subunități din Regimentul 30 Dorobanți și, în strînsă cooperare cu trupele sovietice, au nimicit contraatacul fascist⁴. La sfîrșitul lunii ianuarie 1945, unitățile Diviziei 11 Infanterie, care luptau în raionul Brezno, au avut pierderi serioase. Atunci generalul Serestiuc, din comandamentul Armatei 40 sovietică, a oprit atacul diviziei romînești afirmînd : „ostașii romîni ne sînt tot așa de dragi ca și eroii noștri ; atacul se oprește și nu se va mai continua pînă cînd grupări puternice de artilerie sovietică nu vor sosi în zonă și vor asigura un sprijin eficace”⁵.

¹ Arhiva M.F.A., Jurnalul de operații nr. 1/22, p. 137.

² Arhiva M. F. A., Jurnalul de operații nr. 1/26, p. 71.

³ *Glasul Armatei*, nr. 457 din 13.XII.1947.

⁴ Arhiva M.F.A., Jurnalul de operații, nr. 3/15, p. 116.

⁵ *Glasul Armatei*, nr. 457 din 13.XII.1947.

Ajutorul permanent acordat de Armata Sovietică a întărit și mai mult încrederea ostașilor români, precum și a întregului popor român în dreptatea cauzei pentru care luptau. La începutul anului 1945, în urma muncii mobilizatoare a Partidului Comunist din România, numeroși tineri între care mulți U.T.C.-iști s-au înrolat voluntari în Divizia „Tudor Vladimirescu-Debrețin”. La data de 8 februarie 1945, voluntarii au ajuns în localitatea Batovce unde au fost primiți cu căldură de ofițerii români și sovietici. Înainte de a intra în luptă, voluntarii au depus jurământul pe drapelul scump al patriei, jurînd că vor lupta necruțător pentru distrugerea fascismului și pentru prietenie sinceră cu Uniunea Sovietică „... Jur să lupt pentru o prietenie trainică între România și Uniunea Sovietică care mi-a dat putința să lupt cu arma în mînă pentru distrugerea dușmanului comun : Germania hitleristă. Jur să păstrez cu sfințenie frăția de arme cu Armata Roșie. Jur să lupt pînă la ultima picătură de sînge contra nemților fasciști care mi-au tîrît țara în războiul lor nelegiuit...”¹.

Cu această ocazie tînărul Ion Prică vorbind în numele U.T.C.-iștilor, și-a luat angajamentul ca „... alături de Armata Roșie să mergem înainte, spre victorie, pînă la distrugerea definitivă a fascismului”². Pentru meritele deosebite dovedite în luptă, drapelul diviziei a fost decorat cu ordinul sovietic „Steagul Roșu”. În cuvîntarea ținută cu această ocazie, mareșalul Uniunii Sovietice, Rodion Malinovski, comandantul Frontului 2 Ucrainean, evidențiind efortul depus în luptă de această divizie, a subliniat „Această decorație, este o dovadă că ați luptat curajos cot la cot cu Armata Roșie pentru eliberarea țării dumneavoastră. Aceasta arată dovada prieteniei veșnice între ofițerii și ostașii români și ostașii roșii. Această prietenie a fost cimentată cu sîngele vostru...”³. Mulțumind guvernului sovietic pentru înalta prețuire ce li s-a acordat, comandantul Regimentului 2 Infanterie panduri a scos în evidență luptele crîncene care au fost purtate de către ostașii români și sovietici pentru distrugerea fascismului : „... Au fost lupte grele, lupte duse cot la cot cu ostașii sovietici. Sîngele românesc s-a amestecat cu sîngele sovietic și a spălat de rușinea fascistă ogorul patriei noastre. Așa s-a încheiat frăția de arme romîno-sovietică, temelia prieteniei dintre poporul român și popoarele sovietice...”⁴.

În cursul lunii martie, pe cînd forțele principale ale Frontului 2 Ucrainean ajunseseră la Gron, în țară clasa muncitoare condusă de P.C.R. obținuse o victorie istorică considerabilă : instaurarea unui guvern democratic. În urma acestei victorii, sprijinirea frontului antihitlerist a fost mult mai accentuată. Pe front s-au îndreptat numeroase caravane cu diverse obiecte. Completarea efectivelor s-a desfășurat în condiții mai bune. Cooperînd în condiții perfecte cu trupele sovietice, la sfîrșitul lunii martie, marele centru industrial și politic Banska Bystrica a fost eliberat. Această măreață victorie a fost subliniată în Ordinul de zi nr. 310 din 26 martie 1945, dat de Comandamentul Suprem Sovietic, și în care printre

¹ Cf. V. Bîrză, *Tinerețe înflăcărată*, ed. M.F.A., Buc., 1957, p. 8.

² *Ibidem*.

³ *Înainte* din 4 mai 1945.

⁴ *Ibidem*.

altele se arăta : „În luptele pentru cucerirea orașului Banska Bystrica s-au remarcat trupele generalului locotenent Jmacenko, ale generalului de corp de armată al Armatei Române, Nicolae Dăscălescu...

Astăzi, 26 martie la ora 21,00, capitala patriei noastre Moscova salută vitezele trupe ale Frontului 2 Ucrainean precum și trupele Armatei Române de sub comanda generalului de corp de armată Dăscălescu Nicolae care au cucerit orașul Banska Bystrica prin 12 salve de artilerie trase de 124 de tunuri”¹. După eliberarea acestui oraș, trupele sovietice și române și-au continuat victorioasa ofensivă împotriva inamicului pînă la victoria finală. Relațiile care au existat între ostașii romîni și sovietici au determinat prietenii sincere, bazate pe încredere reciprocă. Ofițerii sovietici care au lucrat direct cu militarii romîni și-au exprimat simpatia față de Armata noastră.

„...Aici am găsit camarazi de arme cu care am trăit ca frații, umblînd împreună în linia întii, sfidînd moartea și suportînd toate întemperiile naturii și greutățile luptei aprige...”, arată căpitanul A.I. Cerednikov delegat pe lângă Regimentul 30 artilerie al Armatei 4 romîne, la data de 29 martie 1945, cînd îi încetase misiunea². De asemenea locotenentul inginer Alexandru Rusinov, mulțumind ostașilor romîni pentru eforturile depuse pentru deplasarea urgentă a unor materiale, a arătat că „... modul cum înțelege armata romînă să dea aportul ei trupelor sovietice, o înalță mult în fața Armatei Sovietice...”³. În urma luptelor de la Silișa, Bordova, colonelul de gardă Novogorodski din comandamentul Corpului 51 armată sovietic, care acționase cu artileriștii romîni, a afirmat că „... Zilele strălucite petrecute cot la cot în vîltoarea luptelor nu se vor șterge niciodată din amintirea mea...”⁴.

Faptele de eroism ale ostașilor romîni și sovietici în lupta pentru eliberarea Cehoslovaciei au fost nenumărate și ele confirmă încă o dată dragostea reciprocă care a existat între ostașii romîni și sovietici în lupta lor hotărîită pentru distrugerea fascismului.

★

Ziua de 9 Mai 1945, măreața zi a victoriei, a găsit România alături de Uniunea Sovietică, în lupta pentru distrugerea fascismului. Luptele duse în comun de trupele sovietice și romîne pe frontul antihitlerist au pus o temelie de nezdruccinat frăției de arme romîno-sovietice. Succesele obținute de trupele romîne se datoresc faptului că Partidul Comunist din România a condus cu hotărîre neclintită lupta maselor populare pentru obținerea victoriei. Perseverența și hotărîrea cu care Partidul Comunist conducea masele spre libertate și fericire au fost subliniate de ziarul Scînteia cu ocazia zilei victoriei : „Am contribuit ... cu hotărîre fățișă și sinceră la grăbirea ceasului răsplătitor pe

¹ Arhiva M.F.A., Jurnalul de operații nr. 3/20, p. 53.

² Ibidem, p. 116.

³ Ibidem, p. 88.

⁴ Ibidem, p. 109.

care îl trăim acum, alături de întreaga omenire. Să stăruim pe drumul acesta, nimicind până la capăt toate urmele ascunse sau vădite ale fascismului, dându-ne partea cinstită la clădirea lumii viitorului, lumii adevărului și propășirii... ”¹.

Comandamentele sovietice, ostașii și ofițerii sovietici au apreciat în mod elogios modul de comportare pe câmpul de luptă al ostașilor români, scoțind în evidență frăția de arme romîno-sovietică. La 16 mai 1945, în localitatea Sventov din Cehoslovacia, generalul Jmacenko, toastînd la o masă comună a comandanților de mari unități români și sovietici, dată în cinstea zilei victoriei, a subliniat : „Alianța noastră se va strînge și mai mult fiindcă a fost consolidată cu sîngele diviziilor romîne și ale Armatei Roșii ... ”². De asemenea, cu ocazia zilei victoriei, generalul Managarov, comandantul Armatei 53 sovietică, a trimis o telegramă comandantului Armatei 1 romîna prin care se arăta : „În această zi a marei victorii sîntem bucuroși să subliniem că Armata dumneavoastră împreună cu unitățile noastre au dus lupte grele, încununate de succes, arătînd vitejie și pricepere, contribuind cu aceasta la pregătirea fericitei zile a victoriei... ”³.

Victoria armatei sovietice asupra fascismului, eliberarea țării noastre de sub cîmpotirea hitleristă, au constituit un factor hotărîtor în cucerirea adevăratei și realei independențe a poporului român. „Niciodată — arăta tov. Gh. Gheorghiu-Dej — nu se vor șterge din amintirea poporului nostru glorioasele fapte de arme ale ostașilor sovietici și romîni care și-au dat viața pentru eliberarea Romîniei, pentru dobîndirea independenței Romîniei, pentru fericirea poporului nostru muncitor... ”⁴.

РУМЫНО-СОВЕТСКОЕ БОЕВОЕ СОДРУЖЕСТВО НА АНТИГИТЛЕРОВСКОМ ФРОНТЕ

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Под руководством Румынской Коммунистической партии 23 августа 1944 г. широкие народные массы и румынские воины свергли фашистскую диктатуру и повернули оружие против гитлеровцев.

260 дней сражались румынские солдаты и офицеры бок о бок со славными советскими бойцами на территории Румынии, Венгрии и Чехословакии и совершили немало великих боевых подвигов.

Автор работы, основываясь главным образом на материалах, сохранившихся в Архиве Министерства Вооруженных Сил, излагает

¹ *Scnteia*, nr. 229 din 11 mai 1945.

² Arhiva M.F.A., Jurnalul de operații nr. 3/20, p. 64.

³ Ibidem, telegrama 2163/134.

⁴ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, Buc., 1956, p. 694.

некоторые конкретные факты о румыно-советском боевом содружестве между бойцами, офицерами, сержантами и большими войсковыми соединениями. В статье соблюдается хронологическая последовательность событий, но в то же время боевые действия не показаны в связи с какой-нибудь определенной стратегической операцией.

Бои, которые советские и румынские войска вели совместно на антигитлеровском фронте, заложили основу несокрушимого румыно-советского боевого содружества, а победа Советской армии над фашизмом явилась решающим фактором в завоевании румынским народом его независимости.

Румынская армия, вошедшая в состав II Украинского фронта, добросовестно выполнила свой долг, а советское командование неоднократно отмечало вклад, внесенный румынскими частями в антигитлеровскую борьбу. Из использованных автором материалов видно, что румынские воины охотно сражались вместе с советскими бойцами, которые оказывали им необходимую помощь и научили их своему боевому мастерству.

Румынские войска обязаны своими успехами Коммунистической партии, руководившей с непоколебимой решимостью борьбой народных масс против фашизма.

QUELQUES ASPECTS DE LA FRATERNITÉ D'ARMES ROUMANO-SOVIÉTIQUE SUR LE FRONT ANTINAZI

RÉSUMÉ

Le 23 Août 1944, les masses populaires et les soldats roumains renversèrent, sous la direction du Parti Communiste Roumain, la dictature fasciste et retournèrent les armes contre les nazis.

Pendant 260 jours, opérant sur les territoires de la Roumanie, de la Hongrie et de la Tchécoslovaquie, les soldats et officiers roumains luttèrent aux côtés des glorieuses troupes soviétiques et accomplirent de beaux actes de bravoure.

Recourant notamment à un matériel documentaire fourni par les archives du Ministère des Forces Armées, les auteurs de l'article examinent quelques aspects concrets de la fraternité d'armes roumano-soviétique, entre soldats, officiers, sous-officiers et grandes unités. Ils respectent, ce faisant, le déroulement chronologique des événements du front, sans néanmoins encadrer les différentes actions de combat, dans telle ou telle opération stratégique déterminée.

Les combats livrés en commun par les troupes soviétiques et roumaines, sur le front antinazi, assirent d'une manière inébranlable la fraternité d'armes roumano-soviétique, et la victoire de l'armée soviétique sur le fascisme fut le facteur décisif de la véritable indépendance du peuple roumain.

L'armée roumaine, encadrée dans le Deuxième Front Ukrainien, fit consciencieusement son devoir et les commandements soviétiques soulignèrent, à mainte reprise, la contribution des troupes roumaines à la guerre antifasciste. Le matériel utilisé par les auteurs fait foi de la satisfaction des militaires roumains de lutter aux côtés des glorieux soldats soviétiques, dont ils reçurent l'aide et qui leur enseignèrent leur maîtrise militaire.

Les succès des troupes roumaines sont dus au P.C.R., qui dirigea avec une résolution inflexible la lutte des masses populaires pour la victoire contre le fascisme.

LUPTELE ARMATEI I ROMÎNE PE TERITORIUL CEHOSLOVACIEI*

DE

General de armată în rezervă V. ATANASIU
Fost comandant al Armatei I

După luptele care au avut loc pe teritoriul Ungariei, acțiunile ofensive ale Armatei Romîne încadrate în Frontul II Ucrainean al Armatei Sovietice au avut drept obiectiv participarea la eliberarea Cehoslovaciei.

Continuarea luptei împotriva armatelor hitleriste necesita eforturi susținute în spatele frontului pentru aprovizionarea armatei cu armament și muniții, îmbrăcăminte și alimente. P.C.R. ducea în această perioadă lupta pentru creșterea producției industriale și refacerea economică a țării. Pe baza noului program de guvernare al F.N.D. din ianuarie 1945, care prevedea participarea cu maximum de efort la războiul antihitlerist și îndeplinirea riguroasă a convenției de armistițiu, P.C.R. pune în fața clasei muncitoare și a țărănimii muncitoare sarcina suținerii printr-o activitate încordată a frontului.

Încă înainte de 6 Martie forțele democratice din țară, conduse de P.C.R. au desfășurat o luptă necruțătoare împotriva reacțiunii interne și a reprezentanților ei în guvern care duceau acțiuni de sabotare a frontului. Astfel, reacționarii frînau producția industriei de război, puneau piedici reorganizării transportului, aprovizionării continue a frontului.

În același timp ei împiedicau democratizarea internă și înlăturarea din aparatul de stat a criminalilor de război și a fasciștilor, măsură fără de care nu era posibilă mobilizarea tuturor resurselor țării pentru participarea din plin a Romîniei la războiul antihitlerist.

* Acest material este continuarea studiului apărut în nr. 2/1958 al revistei *Studii*. Pentru alcătuirea lui s-au folosit dosarele Marelui Stat Major nr. 1/12 1/13, 1/14, 1/15, 1/16, ale Armatei I.

Dar toate încercările reacțiunii interne de a slăbi efortul de război al țării ținând să anihileze succesele obținute în lupta revoluționară desfășurată sub conducerea partidului au determinat împotrivirea crescândă a majorității poporului muncitor.

„Luptătorii de pe front — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — au simțit sprijinul entuziast al întregului popor. Chemarea partidului nostru : „Totul pentru front, totul pentru victorie” a fost urmată cu însoflete de muncitori, țărani, intelectuali, de toți oamenii muncii care, învingând greutatea de tot felul, luptând cu sabotajul reacțiunii au sprijinit cu hotărâre și dârzenie efortul României în războiul antihitlerist. La apelul partidului, muncitorii au refăcut noduri de cale ferată, au reconstruit într-un timp extrem de scurt atelierele, podurile și tunelurile distruse de naziști, au asigurat aprovizionarea frontului cu muniții, hrană și combustibil”¹.

În antrenarea și mobilizarea tuturor forțelor în vederea ducerii războiului pentru nimicirea armatelor hitleriste, o importanță deosebită a avut-o primul congres general al Sindicatelor Unite din România care s-a ținut la sfârșitul lunii ianuarie 1945. În rezoluția adoptată se menționa că una din sarcinile principale ale activității sindicale este participarea cât mai activă la războiul antihitlerist, la lupta împotriva fascismului și pentru executarea convenției de armistițiu.

O dată cu venirea la putere a guvernului Petru Groza, forțele democratice conduse de P.C.R. au continuat lupta pentru democratizarea mai departe a țării, pentru mărirea efortului de război. La chemarea „Totul pentru front, totul pentru victorie” clasa muncitoare, țărănimea și toate forțele patriotice au desfășurat o largă campanie pentru susținerea mai departe a frontului.

Legiferarea reformei agrare de către guvernul instaurat la 6 Martie 1945 a întărit încrederea ostașilor de pe front, în noua conducere a țării, a ridicat pe o treaptă superioară elanul lor de luptă pentru zdrobirea hitlerismului. În același timp ajutorul acordat de Uniunea Sovietică în refacerea economică a țării a făcut cu puțință participarea țării noastre cu și mai multă eficacitate la războiul antihitlerist. De aceea România a putut să contribuie din plin la efortul depus de coaliția antihitleristă în frunte cu U.R.S.S. la lupta pentru înfrângerea Germaniei hitleriste și să contribuie în același timp la eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei.

★

Operațiunile din perioada luptelor de pe teritoriul Cehoslovaciei reprezintă contribuția Armatei I la opera de eliberare a poporului cehoslovac de care poporul nostru este legat printr-o veche prietenie.

Parcurend prin lupte continue, Slovacia, Moravia și o parte din Boemia, pe o adâncime de 350 km, în condițiuni extrem de grele, Armata Română a dat un greu examen al capacității și voinței sale de luptă.

¹ Expunerea făcută de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist*, la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale. În *Scnteia*, 23 August 1959, p. 1.

Operațiunile de ansamblu din Cehoslovacia se pot caracteriza succint prin: cursa după flancul sud al forțelor inamice, ce luptau cu fața la Masivul Tatra Mare. Aceste operațiuni se conjugau cu cele ale forțelor sovietice de la nord de Carpații păduroși, plasate pe celălalt flanc al pungii inamice cu vârful la Tatra Mare.

Armata I a fost plasată permanent pe flancul de sud al pungii și prin aceasta a avut ca misiune să asigure dreapta Grupului de Armate Sovietice și să țină în același timp legătura cu forțele de la est.

În Cehoslovacia, Armata Română alături de glorioasa Armată Sovietică a purtat lupte mari și grele pentru cucerirea masivelor muntoase: Tatra Mare-Javorina, Carpații Albi și pentru eliberarea teritoriului țării prietene, Cehoslovacia.

În înaintarea lor trupele române au avut de forțat râuri mari: Gronul, Nitra, Vagul și Morava, unde au dat lupte extrem de grele la trecerea lor, suferind pierderi mari, apoi lupte grele și bătălii însemnate s-au dat pentru cucerirea terenului dintre aceste râuri precum și pentru cucerirea multor centre importante de mare interes strategic și tactic.

Pentru executarea acestor importante operațiuni Armata Română a primit mulțumiri de la Comandamentul Suprem al Armatelor Sovietice, iar pentru a se cinsti vitejia și bravura ostașilor, subofițerilor, ofițerilor și comandamentelor unităților române au fost trase salve de artilerie la Moscova. Pentru fapte de arme, mulți dintre eroii armatei noastre au fost decorați cu ordine și medalii sovietice și românești.

Operațiunile din Masivul Javorina

Acestea au fost de o importanță capitală pentru executarea misiunii ce avea Armata I, deoarece se afla chiar pe axul principal de mișcare al armatei, prin mijlocul Cehoslovaciei, începând imediat după trecerea frontierei Ungariei în Cehoslovacia. Aceste operațiuni au început la 26. XII. 1944 când Corpul 4 A. din Armata I a trecut granița Cehoslovaciei și pînă la 20 martie 1945 adică 86 de zile.

În intervalul 26. XII. 1944 — 25. I. 1945 operațiunile au fost duse numai de C. 4 Armată care a atacat în lung creasta împădurită dintre riul Dobrava și Bena, reușind prin lupte grele după 5 zile să atingă riul Ipoly. A forțat apoi riul Ipoly și a luat parte la operațiunile din zona Lucenec, manevrînd cu stînga sa rezistențele de la Sud de acest oraș.

Corpul 7 Armată tot din Armata I, fiind scos la 15 ianuarie 1945 din bătălia de la Budapesta, a fost adus în zona Est Grad Modri Kamen unde a fost întrunit cu Corpul 4 Armată sub ordinele operative al Armatei I, la data de 22 ianuarie 1945.

La data de 25 ianuarie 1945 armata se găsea pe linia St. Halic-Lupoc - Sud Praha - Sud cota 669 — 2 km. Est Priboj - Sud Suche Brezovo. La data de 26 ianuarie 1945, armata a primit ordin să treacă în apărare pe linia atinsă și în cazul cînd inamicul se retrage, să treacă la urmărire. Armata a organizat apărarea pe această linie unde a rămas

pînă la 29 ianuarie cînd a primit ordin să treacă la ofensivă pentru a atinge obiectivul : Podcareni-Podlișeț-Nereșnița.

Pentru executarea atacului, s-a ales efortul cu stînga (cu unitățile plasate în stînga dispozitivului de atac).

Operațiunea inițială — după o progresiune de circa 6—8 km s-a izbit de foarte puternice rezistențe inamice, datorită greutăților enorme întîmpinate (teren greu — condiții atmosferice nefavorabile și condiții materiale reduse) armata nemaiputînd pătrunde de loc în sistemul defensiv inamic. După zece zile de atac fără a avea rezultatele așteptate, operațiunea s-a întrerupt de la 7 la 10 februarie 1945.

Atacul general al Armatei I a fost reluat la data de 10 februarie pe frontul Horni-Tisovnic — cotele 702—662 — Certaz (16 km) cu scopul de a ocupa zona Oremov Laz, întorcînd rezistențele inamice din zona Senohrad, după care să se înainteze pe direcția Oremov-Laz-Sasa, pentru a intercepta comunicația Krupina — Dobra Niva.

Condițiunile în care s-au desfășurat operațiunile au fost următoarele :

Sistemul defensiv inamic care trebuia atacat avea următoarele caracteristici :

- foarte adînc, fiind organizat în parte cu lucrări betonate, distrugeri masive, cîmpuri de mine și excelente observatoare pe o adîncime de circa 14—16 km ;

- străbătut de o singură comunicație care era în măsură să permită dezvoltarea în adîncime a operațiunii ;

- acoperit aproximativ 80 % cu păduri și cu localități ce avantajau apărarea ; prezentînd și două excelente comunicații de rocadă pentru inamic, ceea ce avantaja și mai mult apărarea.

Condițiile atmosferice în care unitățile armatei au operat au fost din cele mai dezavantajoase :

- pe zăpada mare de 1 m, și pe alocuri mai mare și pe timp de viscol ;

- pe ceață deasă în majoritatea zilelor ;

- în ultima vreme pe un teren desfundat de topirea zăpezilor și de ploi.

Condițiunile materiale în care s-au desfășurat operațiunile au fost de asemenea cu totul dezavantajoase.

Cu toate aceste enorme greutăți armata a reușit în intervalul 10—21 februarie să rupă sistemul defensiv inamic pe o adîncime de 8 km, executînd prima parte a misiunii. În această reușită, un rol hotărîtor l-a avut creșterea conștiinței patriotice a trupeii și a ofițerilor determinată de lupta eroică pentru cauza democrației pe care o desfășura clasa muncitoare condusă de partid în întreaga țară.

Atacul a fost întrerupt la data de 21 februarie pentru a fi reluat la 25 februarie într-un cadru mai amplu, primind întăriri de la grupul de armată sovietic în artilerie, tancuri și aviație.

În ansamblul manevrei trupelor sovietice, rolul Armatei I a fost de a ataca de pe front cota 1044 Litava (20 km), direcția Oremov-Laz-Sasa-Ban—Stavința, atrăgînd astfel cît mai multe forțe inamice, pentru

a ușura acțiunea grosului trupelor sovietice asupra flancului de sud inamic și a ajunge pe râul Gron.

Sistemul defensiv inamic a fost străpuns complet în intervalul de la 25 februarie — 6 martie cucerindu-se întreaga zonă de teren adâncă de 12—16 km cuprinsă între linia : Oremov Laz — Zitava și Linia Sasa-Babina (inclusiv).

Armata I în tot acest timp a executat lovitura principală cu dreapta (cu unitățile plasate în dreapta dispozitivului de atac). La data de 4 martie s-a schimbat manevra armatei mutînd lovitura principală spre Nord Vest pe direcția Dobra-Niva-Gunda. În această situație pentru că atacul frontal între culoarul dintre pădurile de la Est și Vest Dobra-Niva provoca pierderi enorme, a fost schimbată concepția ofensivă, executîndu-se o manevră învâluitoare asupra rezistențelor pe care inamicul le opunea în adîncimea culoarului dintre păduri.

Armata a realizat manevra sa, prin scoaterea Diviziei 3 Munte de la dreapta, trecînd-o în rezervă și apoi introducînd-o la stînga armatei pentru a întoarce cît mai curînd rezistența inamică pe la Vest.

Divizia 3 Munte luptînd astfel sub ordinele directe ale armatei ataca la 12 martie în legătură cu stînga Corpului 7 de Armată, reușind să cucerească înălțimea cu cota 685, să dezvolte înaintarea spre Gron, să disloce pivotul apărării inamice și să întoarcă poziția sa pe la Vest.

Manevra (marșul de la un flanc la altul al armatei) și atacul Diviziei 3 Munte s-au executat în 36 ore, după ce divizia luptase în ziua din ajun (11 martie) pînă la orele 16 cînd s-a pus în marș, către flancul stîng al armatei pentru ca a doua zi, 12 martie, să execute manevra de întoarcere a inamicului pe la Vest.

Atacul armatei a fost oprit în ziua de 14 martie în fața unei noi rezistențe, pe linia : Dol—Breznița—Bucurov—Kozelnic, mai puternic în special în raionul Kozelnic. Armata continuă însă manevra sa în ziua de 15 martie cu scopul de a rupe rezistența inamicului în zona Kozelnic și a întoarce astfel noua poziție inamică pe la est concomitent cu o învâluire pe la Vest. Manevra reușește complet, armata înaintînd în acea zi spre Gron cu Divizia 3 Munte 6 km, iar cu celelalte divizii 3—4 km și astfel apărarea inamică este întoarsă și dislocată.

La 16 martie Gronul era atins cu dreapta armatei (Divizia 2 infanterie) iar la 19 martie stînga armatei cu Divizia 3 Munte, care curățise ultimele rezistențe de la sud de râu și astfel marele cap de pod din fața Gronului a fost cucerit de Armata I Romînă, și cu aceasta se încheie operațiunile pentru cucerirea Măсивului Javorina.

FAPTE DE VITEJIE ȘI EROISM SĂVÎRȘITE DE OSTAȘII, SUBOFITERII ȘI OFITERII DIN UNITĂȚILE ARMATEI I ÎN OPERAȚIUNILE DIN MASIVUL JAVORINA

Faptele de arme prezentate aci sînt o mică parte din nenumăratele acțiuni eroice ale unităților, ostașilor, subofițerilor și ofițerilor întruniți sau izolați. Asemenea acțiuni, au avut loc în toată perioada de la 23 August

1944 pînă în ziua victoriei, din Carpați pînă la cîțiva pași de capitala Cehoslovaciei, căci fiecare luptător sau fiecare grupare s-au bătut pentru fiecare metru de teren, clipă de clipă.

Îmbărbătată de pilda eroică a trupelor sovietice alături de care luptau, de faima vitejiei Diviziei de voluntari „Tudor Vladimirescu”, solidari cu lupta poporului muncitor condus de partid pentru instaurarea unui regim democrat, ostașii romîni au realizat minunate fapte de arme.

Ne limităm aci la faptele de vitejie săvîrșite de ostașii, subofițerii și ofițerii din unitățile Armatei I Romîna care au luptat pentru cucerirea masivului Javorina.

Corpul 7 Armată, în luptele din zilele de 25—26 februarie 1945 cu Diviziile 9 cavalerie și 19 infanterie înfrînge rezistențele inamicului și rupe frontul fortificat din regiunea sud-vest Oremov Laz pe un front de 10 km și pe o adîncime de 5—6 km, cucerind cotele 695, 777 — importantul nod de comunicații Senohrad și alte 9 localități. Pentru aceste fapte de arme a fost citat prin Ordinul de zi nr. 13 din 27 februarie al Armatei I.

Sublocotenentul Movilă Ion, comandantul companiei 6/R. 31 dorobanți (Divizia 2 Infanterie) în luptele de la „Dealul cu ruine” (vest Podzamciok) se infiltrează prin ploaia de gloanțe inamice reușind să plaseze o mitralieră într-o bună poziție de tragere, de unde neutralizează un cuib de arme automate inamice, deschizînd astfel drumul companiei sale.

Fruntașul Marinescu Nicolae din Grupul de Cercetare (Divizia 2 Infanterie) s-a oferit voluntar și s-a strecurat în spatele cotei 620, care nu putuse fi luată, fiind apărată de un puternic cuib de rezistență inamic. S-a aruncat asupra celor 8 hitleriști care ocupau cota, omorînd unul din ei și a pus pe fugă pe ceilalți, însă un glonte inamic a curmat viața acestui brav erou.

Sergentul Ursu Vasile și caporalul Chelaru Constantin din Compania 5 Regimentul 26 Dorobanți (Divizia 2 Infanterie) s-au oferit voluntar pentru cucerirea mamelonului imediat nord bifurcarea șoselei nord-est Berezini. Prin acțiunea lor plină de avînt distrug un cuib de rezistență inamic de pe mamelon, deschizînd drum batalionului lor spre obiectiv.

Soldatului Mentea Gheorghe din Compania 7 Regimentul 3 Dorobanți, după ce compania sa ajunge pe obiectiv, un proiectil dușman îi rupe mina stîngă. Nu se lasă copleșit de durere și cu mina dreaptă rămasă bună trage cu pistolul automat pînă la terminarea încărcătorului, după care trage o rachetă, semnalînd companiei și batalionului linia atinsă.

Maiorul Popescu Eugen, comandantul batalionului 2 din Regimentul 26 Dorobanți (Divizia 2 Infanterie) mereu în fruntea batalionului, îmbărbătîndu-și soldații în luptă, se distinge în mod deosebit în luptele date pentru cucerirea morii de la bifurcarea șoselelor de la Zvolen—Dobra Niva cu șoseaua Zvolen—Ostra Luka, în luptele date pentru cucerirea mamelonului împădurit de la nord de moară și în luptele de la cota 680. În după amiaza zilei de 15 martie 1945, către orele 18, după ce ocupă cota 680, un proiectil dușman ucide pe bravul ofițer în fruntea batalionului, răpînd diviziei unul dintre cei mai buni comandanți de batalion.

Căpitanul Băbeanu Paul, comandantul batalionului I din Regimentul 96 Infanterie (Divizia 19 Infanterie) în fruntea batalionului a străpuns poziția inamică și a reușit să cucerească importantul nod de comunicații Senohrad.

Plutonierul major Adam Constantin a murit eroic în lupta corp la corp pe când conducea o incursiune la inamic.

Sublocotenentul Secară Nicolae din Regimentul 96 Infanterie (Divizia 10 Infanterie) a murit conducând focul unei mitraliere ai cărei servanți muriseră.

Div Regimentul 93 Infanterie (Divizia 19 Infanterie) s-au distins căpitanul Bărbulescu Valeriu și căpitanul Iordache Vasile, care prin acțiuni personale, au condus unitățile lor, reușind să cucerească cota 626 și s-o mențină cu toate atacurile numeroase și îndârjite ale inamicului.

Regimentul 13 Călărași cucerește 14 cazemate întărite de la Vest Dubova.

Sublocotenentul Pîrjolescu Pandele, comandant de pluton la grupul de manevră al diviziei, cade eroic în fruntea unității sale, în atacul pentru cucerirea cazematelor de la Oremov Laz¹.

FORȚAREA RÎULUI GRON ȘI OPERAȚIUNILE PÎNĂ LA RÎUL NITRA

(21 martie — 2 aprilie 1945)

După terminarea operațiunilor de cucerire a Masivului Javorina și a marelui cap de pod din fața Gronului, de către Armata I Română, s-a trecut la operațiunile de forțare a râului Gron și continuarea ofensivei la Vest de Gron.

În acest scop, Grupul de armate sovietice a început să regrupeze forțele încă din cursul zilei de 18 martie 1945 și anume : a regrupat grosul la Sud de masivul păduros al cărui centru este Ban Stavnîța, pentru a acționa peste Gron către Nitra și a înlocui o parte din forțele care erau pe Gron în masivul Ban Stavnîța, prin unitățile Armatei I, în sectorul Velik Kozmalovțe.

În cadrul manevrei de ansamblu a grupului de armate sovietice, rolul Armatei I Române a fost inițial asigurarea pe Gron a dreptei Grupului de Armate, concomitent cu cercetarea eventualei rezistențe pe care inamicul ar opune-o la forțarea râului în Sectorul Armatei I. Apoi angajarea trupelor inamice din Sectorul Armatei și atragerea de noi forțe în scopul de a ușura și garanta execuția manevrei de către grosul Grupului de Armate ; ulterior, forțarea Gronului și continuarea atacului către Nitra pentru a asigura dreapta Grupului de Armate, prin pătrunderea în masivul Nitranske (27 martie—2 aprilie).

¹ Poporul cehoslovac, păstrînd cu pietate amintirea ostașilor și ofițerilor romni căzuți în luptele pentru eliberarea Cehoslovaciei, a ridicat un impunător monument la Zvolen. La 26 iulie 1958, cu prilejul inaugurării monumentului de la Zvolen a fost invitată o delegație a M.F.A. din țara noastră pentru a participa la această festivitate. Cu această ocazie au fost evocate faptele de eroism ale ostașilor romni căzuți pe cîmpul de luptă.

**ASIGURAREA DREPTII GRUPULUI DE ARMATE SOVIETICE
SI EVENTUALEI REZISTENTE INAMICE PE GRON
(20 martie — 26 martie)**

Înlocuirea trupelor sovietice a avut loc într-un timp foarte scurt. Încă dinainte de primirea ordinului de execuție a operațiunii, artileria și trenurile au fost dirijate pe comunicația cea mai bună, ocolind masivul Vest Dobra Niva, iar infanteria și vehiculele ușoare au trecut direct peste masiv; astfel s-a reușit ca în 36 ore să se deplaseze cele 5 divizii în zonele destinate, iar în noaptea de 19/20 martie, să se execute înlocuirea.

Asigurarea dreptii Grupului de Armate pe Gron, s-a făcut prin instalarea în defensivă în Sectorul Vesko—Velik Kozmalovțe.

Corectarea dispozitivului inamic de pe Gron (25—26 martie) s-a făcut prin atacuri locale executate de fiecare divizie, care au demonstrat prezența în forță a inamicului.

Angajarea forțelor inamice din Sectorul Armatei I, s-a executat printr-un atac în forță cu 3 divizii pe direcția comunicației principale ce duce spre Nitra, Ban Stavnîța — Oslani. În același timp armata a participat cu o divizie (Divizia 91 Cavalerie) la manevra Armatei Sovietice, întorcînd pe la Sud rezistențele de pe Gron.

Inamicul apărînd puternic Gronul, în special pe direcția principală, manevra de forțare a Gronului de către Armată a fost următoarea: întîi fixarea forțelor inamice de pe Gron prin cucerirea și menținerea capetelor de pod pe malul drept al Gronului, apoi întoarcerea apărării inamice de pe Gron pe la Sud și pătrunderea prin surprindere în masivul păduros dintre Gron și Nitra, pe direcția Kazarovțe—Ugerțe pentru a ajunge cît mai repede pe Nitra.

Operațiunea de întoarcere începută cu o divizie la 27 martie a fost amplificată începînd de la 30 martie prin introducerea a încă două divizii (Divizia 2 Infanterie și Divizia 2 Vînători de Munte). Restul diviziilor au forțat direct riul, pe măsură ce manevra de Sud își făcea efectul. Forțarea s-a făcut cu foarte puține mijloace, întreaga Armată dispunînd doar de 79 bărci de lemn care din cauza lipsei de etanșeitate s-au înecat în mare parte, 24 sedinuri mici, un sedin mare, două portite Birago și un vas Birago.

**OPERAȚIUNILE DE FORȚARE A RIULUI NITRA ȘI ÎNTRE NITRA
ȘI RIUL VAG
(2 aprilie — 5 aprilie 1945)**

Atingînd riul Nitra și forțîndu-l cu stînga încă din ziua de 2 aprilie, Armata a primit ordinul să continue operațiunile la Vest de Nitra, asigurînd dreapta grupului de Armate Sovietice pe aliniamentul general: Cereniani—Scaciani—Ribani—Neneciki—Nove Lgota—Piștiany și făcînd în același timp legătura cu forțele sovietice de la Nord-Est.

Pentru executarea misiunii primite a fost hotărât : să ducă grosul în Zona Oslani—Ribani—Hinorani pentru a închide inițial văile Nitra, Nitrița, Bedrava și Libița și a face legătură cu Marile Unități Sovietice de la Est, după care pe măsura înaintării acestora, să treacă Marile Unități spre Vest pentru forțarea râului Vag ; să țină cu stînga legătură cu Armata Sovietică inițial în zona Pištiany iar ulterior să participe la dezvoltarea capului de pod de la Vest de Vag.

Nitra a fost forțată la 3 aprilie pe tot frontul Armatei deși se dispunea de foarte puține mijloace de trecere (2 punți de infanterie construite de pionieri și cîteva bărci rămase de la forțarea Gronului). În seara de 3 aprilie se realizase un cap de pod de 25 km front și 6—8 km adîncime.

Operațiunea mergînd foarte bine s-a putut detașa imediat de la gros Divizia 9 Cavalerie, care a fost dirijată peste masivul de la est de Vag pentru a curăți malul de est al acestuia, iar grosul a continuat operațiunea pentru a ajunge în zona fixată unde trebuia să închidă văile Nitra, Nitrița, Bedrova și Libița.

În cadrul acestei operațiuni a grosului, armata a cucerit orașul Banovče în ziua de 5 aprilie pentru care fapt a fost citată prin ordin de zi de către Comandamentul Suprem al Armatei Sovietice.

Orașul Banovče era un important nod de comunicații ce se găsea în flancul grupului de armate sovietic. Armata I romînă a avut misiunea de a asigura acest flanc, misiune pe care și-a îndeplinit-o operînd în tot cursul zilei de 5 aprilie cu toată armata, care era angajată cu patru divizii în flancul drept al Grupului de Armate Sovietic, avînd Divizia 2 Vînători de Munte angajată la Banovče. Luptele au durat pînă seara tîrziu. Către orele 20, armata primește ordin din partea Generalului Managarov, Comandantul Grupului de Armate Sovietic, să cucerească orașul Banovče pînă la orele 8, ziua de 5 aprilie.

S-a dat ordin comandantului Diviziei 2 Vînători de Munte să cucerească orașul Banovče pînă la 1 noaptea făcîndu-i-se cunoscut că pentru aceasta s-a dispus ca Divizia 10, aflată în rezerva Armatei să cadă în flancul și spatele orașului Banovče. La ora 12,55 Comandamentul Diviziei 2 Vînători de Munte raportează că la această oră Divizia 2 Vînători de Munte este absolut stăpînă pe orașul Banovče. S-a raportat imediat acest lucru Generalului Managarov, care peste circa două ore a făcut cunoscut că la Moscova în acel moment se trag cu 240 de tunuri, 20 de salve de tun, în cinstea ostașilor, subofițerilor, ofițerilor precum și a comandantului Armatei I.

Mentînerea legăturii cu dreapta Armatei Sovietice și însoțirea acesteia s-a făcut cu Divizia 2 Infanterie, care a fost dirijată de la început în zona Pištiany cu misiunea de a participa la dezvoltarea capului de pod realizat de forțele sovietice în zona sud-vest Pištiany și a asigura dreapta Armatei Sovietice imediat la vest de Vag. Cu începere de la 6.IV au fost introduse și alte mari unități de la Grosul Armatei, la vest de Vag, care rămîneau disponibile de la misiunea de siguranță dintre râul Nitra și Vag.

**TRECEREA RIULUI VAG ȘI OPERAȚIUNILE PÎNĂ LA RIUL MORAVA
BĂTĂLIA DIN CARPAȚII ALBI
(6 aprilie — 12 aprilie 1945)**

Misiunea Armatei a rămas aceeași, anume de a asigura dreapta Grupului de Armate și legătura cu grupul de Armată de la Est. Pentru îndeplinirea acestei misiuni, Armata a hotărît un atac inițial cu Corpul 7 Armată (Diviziile 2 și 19 Infanterie și Divizia 3 Munte) pentru a asigura dreapta Grupului de Armate în spațiul dintre Nove Mesto și Creasta Carpaților Albi și a menține legătura cu forțe sovietice din dreapta.

Ulterior, dezvoltarea atacului prin introducerea Corpului 4 Armată, după ce va fi trecut la vest de Vag, la stînga Corpului 7 Armată pentru a atinge riul Morava în sectorul Strajnițe și Ugerski Ostrog.

**ATACUL INIȚIAL AL CORPULUI 7 ARMATĂ
(6—8 aprilie)**

Prin introducerea Diviziei 19 Infanterie și Diviziei 3 Munte la stînga Diviziei 2 Infanterie, Corpul 7 Armată a atacat pe direcția Ceahtițe — Lubina pivotînd pe dreapta și împingînd puternic cu stînga. În acest mod, stînga Corpului 7 Armată (Divizia 3 Munte) a pătruns prin surprindere în masivul de pe Creasta Carpaților Albi.

**ATACUL GROSULUI ARMATEI
(9—12 aprilie)**

Operațiunea a fost montată astfel : Grosul Armatei (4 divizii) atacă masivul Carpaților Albi și îl întoarce pe la sud. Siguranța Grosului (2 divizii) între riul Vag și Carpații Albi. Operațiunea a început la 9 aprilie și a continuat pînă la 26 aprilie, cînd a fost încheiată printr-un succes important ca acela al cuceririi nodului important de comunicații și centrului industrial Ugerski Ostrog.

Prin concentrarea efortului (3 divizii, 2 regimente artilerie grea, Regimentul 36 Anticar) pe direcția Grornova Lgota—Ugerski Ostrog, rezistența inamică a fost străpunsă și Ugerski Ostrog a căzut. Cu această ocazie a fost interceptată intactă trecerea peste riul Morava. Căderea lui Ugerski Ostrog a fost ușurată și prin ajutorul dat de Divizia 2 Infanterie din Corpul 7 Armată care fusese trecută între timp la vest de Morava.

**OPERAȚIUNILE LA VEST DE RIUL MORAVA PÎNĂ LA KOETIN
(12 aprilie—6 mai 1945)**

Începînd de la 12 aprilie Armata a trecut parte din forțele Corpului 7 Armată la Vest de riul Morava în scopul de a asigura dreapta Grupului de Armată sovietică imediat la Vest de rîu și a concura la acțiunea spre Olomouç, care avea să închidă cercul în spatele forțelor inamice de la est

de riul Morava. Ulterior au trecut la vest toate forțele, pe măsură ce ele deveneau disponibile de la est, de riu, concurînd astfel în întregime la acțiunea arătată.

Desfășurarea operațiunilor cuprinde deci: Inițial atacul Corpului 7 Armată pînă în linia Moravski Pisek—Breneț—Vrațov—Skoronite și ajutorul dat la cucerirea lui Ugerski Ostrog. Ulterior atacul cu toate forțele pînă la linia Kromerjiji—Koetin.

ATACUL CU CORPUL 7 ARMATĂ

(12—26 aprilie 1945)

În cadrul operațiunilor Grupului de Armată Sovietic atacul Corpului 7 Armată în acest interval de timp, a avut rolul de a asigura dreapta Armatei Sovietice în masivul Sud Vrațov—Breneț și a intercepta comunicația importantă Ugerski Ostrog—Kiov, concurînd astfel indirect la cucerirea nodului de comunicații Ugerski Ostrog.

Dar Corpul 7 Armată a concurat și direct la căderea Ugerski Ostrog prin acțiunea Diviziei 2 Infanterie pe la Vest de Morava.

Deși în condiții grele, în teren acoperit și desfundat pe timp de ploi în zonă, fără posibilitate de a întrebuința focul artileriei în bune condițiuni, Corpul 7 Armată a reușit să-și îndeplinească misiunea.

ATACUL CU TOATE FORȚELE ARMATEI

(26 aprilie—6 mai 1945)

După cucerirea localității Ugerski Ostrog, ultimul — dar și cel mai important punct (nod de comunicație) de la est de riul Morava, Armata trecîndu-și treptat pînă la 26 aprilie restul forțelor la vest de riul Morava, a primit misiunea să opereze în direcția generală spre nord, să străpungă apărarea inamică și să atingă riul Morava, pe frontul dintre Koetin—Stare Mesto.

Prin această operațiune, Armata concura la acțiunea Grupului de Armate Sovietic către Olomouç pentru a închide cercul în spatele forțelor inamice de la est de riul Morava, tăindu-le succesiv toate comunicațiile cu Vestul. Armata a ales efortul cu stînga.

Frontul Armatei, de 40 km, natura terenului ca și rezistența înversunată a inamicului au fost piedicile principale ale operațiunii. Totuși, în 8 zile de atac continuu (26 aprilie—3 mai 1945) Armata a realizat o înaintare de 40 km, ducînd lupte de o violență remarcabilă în special la traversarea masivului Koriceani și pe ultimii 10 km. Prin această înaintare adîncă a strîns cercul în jurul orașelor Kromerjiji și Koetin, foarte bine organizate de inamic, atît la exterior (mai ales Kromerjiji) cît și în interior, cu lucrări de fortificații.

Din acest moment, timp de 3 zile (4—6 mai) operațiunea a devenit și mai grea, căci tocmai cînd rezistența inamicului crescuse, armata a trebuit să lupte numai cu jumătate din forțele sale, restul (Corpul 7 Armată) fiind chemat la o altă misiune în zona Brno.

Totuși, armata dind atac fulgerător și concentric cu Corpul de Armată asupra Kromerjiji-ului, după lupte înverșunate la exteriorul și apoi în interiorul localității, lupte care au durat toată ziua de 4 mai, reușește în căderea serii (ora 21) să cucerească Orașul Kromerjiji.

Efortul principal a fost făcut de Divizia 19 Infanterie. În aceeași noapte de 4/5 mai parte din forțele Corpului 4 Armată (Divizia 10 Infanterie, Regimentul 93 Infanterie din Divizia 19 și Regimentele 1 și 7 artilerie Grea) sînt dirijate imediat spre Koetin, pentru a ataca acest al doilea oraș.

Atacul se dă astfel în ziua de 5 mai cînd se pătrunde pînă în centrul orașului și luptele de stradă continuă apoi cu vigoare toată noaptea de 5/6 mai în interiorul Koetinelui. Pînă a doua zi (6 mai) ora 9,00 dimineața se cucerește complet și Koetinel.

Prin cucerirea celor două orașe, Kromerjiji și Koetin de către trupele romîne s-a înlăturat orice posibilitate de reacțiune inamică la vest de râul Morava, în flancul drept al ofensivei Grupului de Armată sovietic.

Acesta a continuat astfel urmărirea în siguranță spre nord către Olomouç, unde a închis complet cercul în spatele forțelor inamice prinse la est de Morava. Prin repeziciunea și vigoarea cu care Armata I Romîină a acționat, orașele Kromerjiji și Koetin au fost cucerite în foarte scurt timp (2 zile și 2 nopți de luptă neîntreruptă). Eforturile au fost mari, dar armata a înțeles că această importantă bătălie pe Morava trebuie să fie ultima.

Într-adevăr, după aceasta a urmat imediat urmărirea generală a inamicului, care avea să ducă în 6 zile la capitularea forțelor germane din Cehoslovacia. După cucerirea orașelor Kromerjiji și Koetin, Armata se găsea cu cele două corpuri de armată separate printr-un spațiu de 70 km.

Operațiunile din zona Brno și Nord-Vest (6—12 mai 1945)

Grupul de armate sovietic cu intenția probabilă de a-și face disponibile forțe cît mai numeroase pentru operațiunea de închiderea cercului în jurul forțelor inamice de la est de Morava și eventual a prelungi brațul înconjurător către Praga, a început să regrupeze treptat Armata I Romîină în zona Brno, chiar în timpul operațiunilor de atingerea liniei Kromerjiji—Koetin, în scopul de a înlocui temporar forțele sovietice din acea zonă și a concura apoi la urmărirea spre Praga.

Din punct de vedere al desfășurării, operațiunea a cuprins : înlocuirea cu Corpul 7 Armată (Divizia 2 Munte, Divizia 3 Munte) a forțelor sovietice de pe linia Rihtarjov—Babițe și păstrarea acestei linii timp de 2 zile pînă la înlocuirea lor cu forțe din Armata 4 Romîină ; înlocuirea forțelor sovietice de pe aliniamentul Babițe—Kninički cu Divizia 9 Cavalerie și Divizia 19 Infanterie și regruparea în vederea urmăririi.

Urmărirea a început în dimineața de 10.V. cînd Armata a fost trecută în întregime în linia a 2-a și împinsă prin marșuri forțate pînă în zona : Nemețchi Brod-Gumpoleț — Polna.

Operațiunile Regimentului 2 Care de Luptă**(26 februarie — 8 mai 1945)**

La 2 februarie 1945, Regimentul 2 Care de Luptă a sosit în zona de operațiuni, repartizat la o Armată de Gardă Sovietică, sub ordinele directe ale unei Unități de tancuri sovietice. Ca misiuni operative în intervalul 26.II.—24.III.1945, regimentul a fost încadrat în sistemul de apărare Anticar, inițial în zona Moravița și ulterior în zona Demandite. Începînd de la data de 25 martie 1945 pînă la data de 8 mai 1945, regimentul a fost continuu (zi și noapte) în lupte, luînd parte la următoarele operațiuni : La forțarea și trecerea rîului Gron, regimentul a cooperat cu 3 divizii sovietice, sprijinind regimentele acestora în luptele de la Ondreevțe, Dolial, Boșa, Inca, Lok, Tegla, Lula (Cota 232—235) și Dol Ghedra.

La forțarea și trecerea rîului Nitra, regimentul a cooperat cu o divizie sovietică sprijinind regimentele acesteia în luptele de la Martinova, Barca, Pania, Ireg, Tabai, Ciapor, Mladi Gai, Zambab, Pusta Kert și Pustina Krast. Violența și rezezițiunea atacurilor date de regiment în ultimele lupte, au făcut posibilă trecerea imediată peste rîul Vag a diviziei sovietice, trecere care s-a executat sub sprijinul direct al regimentului român de tancuri, artileria diviziei fiind rămasă mult în urmă.

După trecerea rîului Vag, regimentul a continuat să coopereze cu aceeași divizie sovietică sprijinind-o în luptele de la Dubova, Craiova, Pesec, cota 639—640 (operațiuni executate într-un masiv păduros).

Aceste operațiuni executate în munți acoperiți cu păduri se încadrează în planul general de operațiuni prin marcarea manevrării orașului Bratislava în flancul drept și în spate. Lupta regimentului în acest sector, unde găsea o divizie de vînători germană renumită ca foarte tare, a adus succesul așteptat, cu toate că, condițiile desfășurării atacului au fost neînchipuit de grele și periculoase.

La forțarea și trecerea rîului Morava, regimentul a cooperat cu o altă divizie de infanterie sovietică, sprijinîndu-i regimentele în luptele de la Devinska Nova Ves și Schlossdorf. Trecerea primelor elemente peste rîul Morava s-a executat cu sprijinul de foc dat de regiment prin bombardamente masive, inamicul avînd în acest sector o poziție bine organizată.

După trecerea peste rîul Morava, regimentul luptînd în Austria și Moravia a cooperat cu o divizie de gardă sovietică, sprijinind regimentele acesteia în luptele de la Hohenrupesdorf, Srik, Hobesdorf, Tzisterdorf, Wilfesdorf, Aibesthal, Poisdorf, Miculov, Musov, pădurea cu cota 222, Vest Musov Pasaglavki, Nova Ves și orașul Zaimo, prin cucerirea căruia a fost zdrobită ultima rezistență inamică.

Luptele arătate mai sus au fost dintre cele mai grele, împotriva unui inamic superior numeric și bogat dotat în materialul blindat de o calitate mult superioară carelor noastre. În aceste operațiuni, regimentul a angajat lupte, car contra car, avînd în față renumitele divizii blindate „SS” și 25—26 Totenkopf.

Prin aruncarea în luptă a acestor unități, inamicul intenționa să lichideze capul de pod de peste Morava în scopul de a-și evacua și retrage

trupele din Viena și a păstra regiunea petroliferă și nodul de comunicații Tziterdorf.

Faptele de arme săvârșite pe câmpul de luptă, înaltul spirit de sacrificiu și vitejia dovedită de tanchiștii Regimentului 2 Care de Luptă român, care au luptat umăr la umăr cu glorioasele și vitezele trupe sovietice pentru realizarea aceluiași țel, au stîrnit admirația tuturor Comandamentelor cu care a cooperat.

Comandamentul Suprem al Armatei Sovietice, pentru consfințirea vitejiei dovedite și a victoriilor repurtate, a citat Regimentul 2 Care de Luptă, prin Comandantul său, cu 4 ordine de zi. Mareșalul Rodion Malinovski a felicitat pe tanchiștii români în repetate rînduri. De asemenea, faptele de arme săvârșite de tanchiștii Regimentului 2 Care de Luptă au fost aduse la cunoștința întregii armate prin 2 ordine de zi pe Armata Română.

În luptele victorioase purtate, Regimentul 2 Care de Luptă a principit inamicului numeroase pierderi în care de luptă, armament și material de tot felul. Pierderile Regimentului 2 Care de Luptă au fost destul de importante atît în sacrificii de sînge cît și în care de luptă. Comportarea tanchiștilor români, care a stîrnit admirația comandamentelor și trupelor aliate, înserie o pagină de glorie în istoria Armatei noastre.

O contribuție deosebită la obținerea succeselor în lupta antihitleristă a avut-o și aviația care a efectuat numeroase misiuni de recunoaștere, legătură și bombardament. Unitățile de transmisiuni ale comandamentelor de mari unități și pînă la regimente inclusiv, prin refaceri și circuite permanente, construcții și întrețineri de circuite în cablu, de telegrame și radiograme transmise au adus un aport deosebit la ducerea cu succes a unor acțiuni întreprinse.

COMPLETAREA PIERDERILOR

Pe lîngă grija de a îmbunătăți continuu organizarea inițială, o altă preocupare permanentă și de primă urgență a Comandamentului Armatei a fost menținerea forței combative a marilor unități prin completarea golurilor produse de pierderi. În acest scop s-au făcut toate eforturile pentru a reda frontului mai urgent și în cît mai bune condițiuni, recuperării dintre răniții vindecați, precum și de a întări continuu efectivele unităților cu completări de la unitățile de marș.

În ritmul general al completărilor s-a putut face față pierderilor, iar începînd din martie 1945 valoarea completărilor a întrecut valoarea pierderilor, încît Armata I a terminat campania cu un efectiv de 13 684 luptători mai mare de cît efectivul cu care a început campania în Ungaria și Cehoslovacia.

Din cercetarea lucrărilor se desprind următoarele constatări importante :

Deși răspîndită pe întreg teritoriul și cu misiuni numai teritoriale de gospodărie, siguranță, instrucție etc., toate trupele aparținînd Arma-

tei I, trec fulgerător la acțiune în dimineața de 24 august 1944, adică în mai puțin de 26 de ore de la declanșarea insurecției armate.

Urmează apoi acțiunea de curățire a țării de trupele germane și de acoperire a frontierei de Vest contra atacului hitleristo-horthyst, între 23 August — 4 septembrie 1944; Armata I participă cu 174 453 oameni între care: 5 683 ofițeri, 7 401 subofițeri și 161 369 trupă.

Aceste cifre reprezintă valoarea a aproape 20 de Divizii de infanterie cu efectivul de război.

Totalul forțelor Armatei I, care au participat la campania din Vest, după 5 septembrie 1944 (când o parte din trupele Armatei I au fost trecute Armatei IV Române) și pînă la încetarea ostilităților, se cifrează la 129 464 oameni, din care: 5 384 ofițeri, 6 003 subofițeri și 118 077 trupă.

Din aceștia: 3 162 ofițeri, 3 888 subofițeri și 60 860 trupă, s-au găsit la 12 mai 1945, cînd inamicul a încetat lupta, prezenți cu arma în mînă, pe frontul din Cehoslovacia, iar 61 554 oameni (ofițeri, subofițeri și trupă) reprezintă efectivul celor scoși din luptă (morți, răniți, degerați, dispăruți etc.).

Acest efectiv total de pierderi se repartizează astfel: 2 222 ofițeri, 2 115 subofițeri și 57 217 trupă, ceea ce reprezintă 1/2 din totalul forțelor cu care Armata I a participat în campania de vest, sau valoarea a 8 divizii de infanterie cu efectiv de război (trupe și servicii).

Dacă se socotește divizia numai cu elemente luptătoare de infanterie, atunci efectivul pierdut reprezintă valoarea a 14 divizii de luptători. În consecință contribuția Armatei I în campania de vest se ridică la 15 divizii din care 7 au terminat campania, iar 8 reprezintă efectivul scos din luptă.

Se constată că o mare parte din totalul pierderilor, Armata I le-a suferit dincolo de granițele țării, pentru cauza comună a războiului alături de aliați, în special în luptele din Ungaria.

Bătălia de la Budapesta deține primul loc al pierderilor din Ungaria, dar constituie în același timp una din cele mai frumoase pagini de glorie ale Armatei I¹. După Budapesta urmează bătălia pentru masivul Javorina din Cehoslovacia, pe care Armata I l-a smuls inamicului ce-l apăra cu cea mai mare înverșunare.

CONCLUZII

Ritmul viu al operațiunilor și dîrza rezistență a inamicului, recunoscut ca tenace, bine utilat și instruit, a impus trupelor noastre misiuni foarte mari, grele și prelungite, care le-au dus în mod firesc la o oboseală fizică continuă, precum și la pierderi.

¹ Poporul maghiar, în memoria eroilor români căzuți în războiul antihitlerist, a ridicat în multe locuri pe parcursul de luptă al Armatei Române, numeroase monumente, dovezi ale prieteniei indestructibile între poporul român și cel maghiar, constructori ai socialismului.

Astfel, procentul mediu al zilelor de atac a fost de 70 % față de totalul zilelor de operațiuni, iar în unele cazuri chiar sporit ; așa de exemplu : din cele 80 de zile cît au durat luptele dintre Tisa-Dunăre și bătălia Budapestei, Corpul 7 Armată a atacat circa 70 zile. Din cele 107 zile cît a durat ofensiva în Cehoslovacia, Armata I a atacat 85 % din timp.

Atacul de zi a durat obișnuit 12 ore în șir, iar adesea a fost prelungit în orele de întuneric, chiar și toată noaptea, fiind continuat și în zilele următoare. Marșurile în mod obișnuit nu au fost normale, ci forțate, atin-gînd etape zilnic de 50—60 km, după care de regulă se intra imediat în luptă.

Vremea, în majoritate, defavorabilă operațiunilor : ploi, viscole, zăpezi, ca și terenul muntos în care s-a operat (în special în Cehoslovacia), au contribuit și mai mult la oboseala trupelor noastre și la sporirea pierderilor.

De regulă Armata I a trebuit să atace cu toate Marile Unități în linie, pe fronturi variate, așa încît nu se putea concentra o masă de artilerie pe un front redus de atac în zona de efort, căci se risca să se lase infanteria altor Mari Unități fără nici un sprijin de artilerie.

Armata nu a avut o rezervă de artilerie cu care să întărească efortul și a apelat obișnuit numai la focul artileriei grele a celor două Corpuri de Armată, iar cînd era posibil s-a introdus în efort și artileria diviziei de rezervă (cînd aceasta a existat). De asemenea Armata I — deși infanteria și-a făcut cu prisosință datoria — a suferit și din cauza lipsei de muniții. Atît insuficienta dotare a artileriei — suplinită de sprijinul constant al artileriei sovietice — cît și insuficiența munițiilor au fost simțite pînă la 6 Martie 1945, din cauza sabotării continue de către guvernele cu majoritate reacționară, a efortului nostru de război. Acest sabotaj a costat viața multor ostași romîni. Toate aceste greutăți au fost îndepărtate însă după 6 Martie 1945, cînd prin politica consecventă a Partidului Comunist Român, frontul a fost aprovizionat cu regularitate, creîndu-se în acest fel condițiile pentru desfășurarea victorioasă a operațiunilor militare.

★

1. Operațiunile din Cehoslovacia au următoarele caracteristici :
 - au durat 138 zile, din care 124 sînt zile de atac ;
 - direcția generală de acțiune a fost Lucenec — Brno — Praga ;
 - s-a atacat în mod continuu, pe o adîncime de 220 km din 350 km de operațiuni ;
 - s-au dezvoltat în partea cea mai grea a teatrului de operațiuni, pe direcția care antrena cele mai mari eforturi și pe care se luau în piept toate obstacolele ;
 - s-a operat cu o viteză extraordinară caracteristică cursei finale ;
 - rapiditatea succesiunii operative și jocul permanent de forțe ce trebuia făcut de la dreapta spre stînga, pentru prelungirea continuă a stîngei, au impus deplasări mari, marșuri forțate de lungă durată și oboseli enorme ;

— dîrzenia rezistenței inamice a impus de nenumărate ori acte de forță în care s-a concentrat marea majoritate a mijloacelor pentru a se produce ruptura necesară, din care cauză am avut și cele mai mari pierderi.

Contribuția noastră la luptele din Cehoslovacia a fost de : 4 117 ofițeri, 4 801 subofițeri, 81 223 trupă.

2. Realizările cele mai interesante ale acestei faze sînt următoarele :

— ofensiva în Cehoslovacia s-a desfășurat cu toate forțele Armatei între 26 decembrie 1944—12 mai 1945 printr-un efort neîntrerupt prelungit de 138 zile, în care 90 % din timp s-a atacat zi și noapte, făcîndu-se în acest interval de 4 ori jocul succesiv al Marilor Unități de la un flanc la altul al Armatei prin marșuri forțate de cîte 60—80 km în timp de cîte 24—36 ore ;

— cucerirea, prin atacuri neîntrerupte, a orașelor Banovțe cu Divizia 2 Munte, Kromerjiți cu Corpul 4 Armată (Divizia 19 Infanterie, Divizia 10 Infanterie și Divizia 2 Infanterie) și Koetin cu Divizia 10 Infanterie, Regimentul 95 Infanterie din Divizia 19 Infanterie și Regimentele 1 și 7 Artilerie Grea. Marșul forțat al Armatei I din zona Brno în zona Iglaș pe distanță de 120 km parcursă, cu toată oboseala trupelor, în 2 zile (10 și 11 mai), ultimele din acest război.

★

Succesele mari pe care le-au avut Unitățile Armatei I Romîne alături de marea și glorioasa Armată Sovietică pînă la victoria definitivă contra trupelor hitleriste s-au datorat hotărîrii, dîrzeniei și eroismului de care au dat dovadă soldații, subofițerii și ofițerii unităților romîne, după cum se vede și din înalte și valoroase aprecieri ce s-au făcut de Comandamentele Armatei Sovietice.

Din partea Mareșalului Rodion Malinovski, Comandantul Frontului II Ucrainean, s-au primit mulțumiri și elogiuri la adresa Armatei I Romîne pentru felul cum a operat în Cehoslovacia. Din partea Generalului Colonel Managarov, Comandantul Grupului de Armate Sovietic, prin Ordinul de zi nr. 346 din 23.IX.1944, dat la mai puțin de o lună de la începerea colaborării cu trupele sovietice, prin care recunoaște și mulțumește Armatei I Romîne, pentru că a acoperit concentrarea și mișcarea forțelor sovietice spre Ungaria.

Cuvintele elogioase la adresa Armatei I Romîne exprimate de Generalul Managarov la Postul de comandă al Grupului de Armate Sovietic în ziua de 23.V.1945, cu ocazia convocării tuturor comandanților de Mari Unități ai Armatei I Romîne, de față fiind și generalii Gorohov, Tarev și Iacovlev, membri ai Consiliului Militar al Grupului de Armate Sovietic, care au adus aceleași elogiuri, și anume : „Armata I Romîne a operat foarte bine în tot cursul războiului îndeplinindu-și complet misiunile primite”.

„Școlile militare care au participat la începutul operațiunilor au luptat impecabil”.

„În operațiunile din Cehoslovacia eforturile și performanțele realizate de trupele române, unde au avut de învins greutăți foarte mari (teren muntos, zăpezi, inamic dîrz, forțări de cursuri de ape etc.), au fost excepționale”.

„Armata I Romînă a jucat un rol foarte important în reducerea marelui Cap de pod inamic de la Zvolen, prin atingerea râului Gron, operațiune care a permis reluarea marelui ofensive sovietice pentru forțarea râului Nitra și înaintarea spre Brno”.

„Unitățile române s-au dovedit *manevriere* în Cehoslovacia, unde prin marșuri forțate li s-a impus jocul Marilor Unități de la un flanc la altul al Armatei I Romîne, pe care le-au executat cu o rapiditate de neînchipuit, deși știau bine că noi nu dispunem de mijloace auto pentru asemenea ample deplasări”.

„Adeseori Comandamentul Armatei I a depășit prin măsurile luate așteptările Comandamentului Sovietic, iar deplasările Marilor Unități s-au efectuat într-un timp mai scurt decît cel ordonat”.

„Armata I Romînă luptînd alături de trupele sovietice a adus o contribuție importantă la obținerea Victoriei finale”.

Victoriile strălucite obținute de Armata Romînă în lupta antihitleristă au fost posibile datorită în mare măsură sprijinului pe care spatele frontului, masele populare din țară mobilizate și conduse de P.C.R. l-au acordat frontului. Sprijinul pe care masele populare din țară l-au acordat luptei armate contra trupelor hitleriste s-a manifestat încă imediat după 23 August.

Succesele obținute de masele populare pe frontul intern în lupta pentru democratizarea țării au contribuit în chip hotărîtor la succesele de pe frontul extern în lupta dusă alături de Armata Sovietică împotriva fascismului german. Lupta Armatei Romîne alături de glorioasa și invincibila Armată Sovietică pînă la înfrîngerea definitivă a hitlerismului, prin jertfele și sacrificiile aduse, constituie o contribuție importantă la făurirea regimului democrat-popular din România.

О БОЯХ 1-Й РУМЫНСКОЙ АРМИИ НА ТЕРРИТОРИИ ЧЕХОСЛОВАКИИ

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

После освобождения Венгрии от фашистского ига, I Румынская Армия бок о бок с Советской Армией приняла участие в боях за освобождение чехословацкого народа. В начале 1945 года народные массы Румынии под руководством Коммунистической партии направили все свои усилия на то, чтобы обеспечить фронт оружием, обмундированием боевыми и съестными припасами.

В Чехословакии I Румынская Армия вела тяжелые бои за горные массивы, форсировала большие реки, захватила много важных страте-

гических и тактических центров. В особенно трудных условиях пересеченной местности, покрытой лесами и населенными пунктами, а также в неблагоприятных климатических условиях и т.п. румынские бойцы отважно сражались за массив Яворина. Другой значительной боевой операцией явилось форсирование реки Грон и продолжение наступления в направлении на запад от реки Грон в целях завоевания территории до реки Ваг. Румынские солдаты сражались отважно и самоотверженно, проявив свое патриотическое сознание, выработавшееся в результате поддержки, которую им оказал в борьбе за освобождение других народов от фашистского ига тыл, мобилизованный РКП лозунгом „Все для фронта, все для победы”. Особенно большой вклад внесли в победу 2 танковый полк и 1 воздушный корпус, принявшие участие в многочисленных боях во время похода в Чехословакию.

Верховное командование Советской Армии, командир II Украинского фронта, а также командиры крупных войсковых соединений поздравили бойцов I Румынской Армии, сражавшейся вместе со славной Советской Армией на территории Чехословакии, за проявленные ими отвагу и самоотверженность.

COMBATS LIVRÉS PAR LA 1re ARMÉE ROUMAINE SUR LE TERRITOIRE DE LA TCHÉCOSLOVAQUIE

RÉSUMÉ

Après la libération de la Hongrie du joug fasciste, la 1re Armée roumaine prit part, aux côtés de l'armée soviétique, aux combats qui devaient libérer à son tour le peuple tchécoslovaque. Au début de l'année 1945, les masses populaires de Roumanie, dirigées par le P.C.R., redoublèrent d'effort pour fournir aux troupes du front l'armement, les munitions et les vêtements nécessaires.

En Tchécoslovaquie, la 1re Armée roumaine eut à livrer de durs combats pour se rendre maîtresse de certains massifs montagneux, forcer le passage d'importantes rivières et conquérir de nombreuses localités d'un grand intérêt stratégique et tactique. Luttant dans des conditions particulièrement difficiles (terrain accidenté couvert de forêts et de localités nombreuses, conditions atmosphériques défavorables, etc.) les soldats roumains se battirent héroïquement pour la prise du massif de Javorina. Une autre opération de grande envergure fut le passage du Gron et la poursuite de l'offensive à l'Ouest de cette rivière pour la conquête du territoire s'étendant jusqu'au Vag. Ici encore, les soldats roumains firent preuve de bravoure et d'esprit de sacrifice, ainsi que d'une conscience patriotique que soutenait l'appui que l'arrière — mobilisé par le P.C.R., sous le mot d'ordre «Tout pour le front, tout pour la victoire» — prêtait à l'armée, dans son œuvre de libération des autres peuples du joug fasciste. Une contribution parti-

culièrement importante à la victoire fut celle du 2e Régiment de Chars d'Assaut et du 1er Corps Aérien, qui prirent part à de nombreux combats au cours de la campagne de Tchécoslovaquie.

L'apport de la 1re Armée roumaine aux combats livrés en territoire tchécoslovaque, aux côtés de la glorieuse armée soviétique, fut dûment reconnu par le Haut Commandement Soviétique et le commandant du Deuxième Front Ukrainien ainsi que les commandants des grandes unités soviétiques, qui félicitèrent les combattants roumains pour leur courage, leur abnégation et leur esprit de sacrifice.

PRAGA

Operațiunile de ansamblu ale Armatei 1

24.VIII.1944 - 12.V.1945

0 100 200 300 km

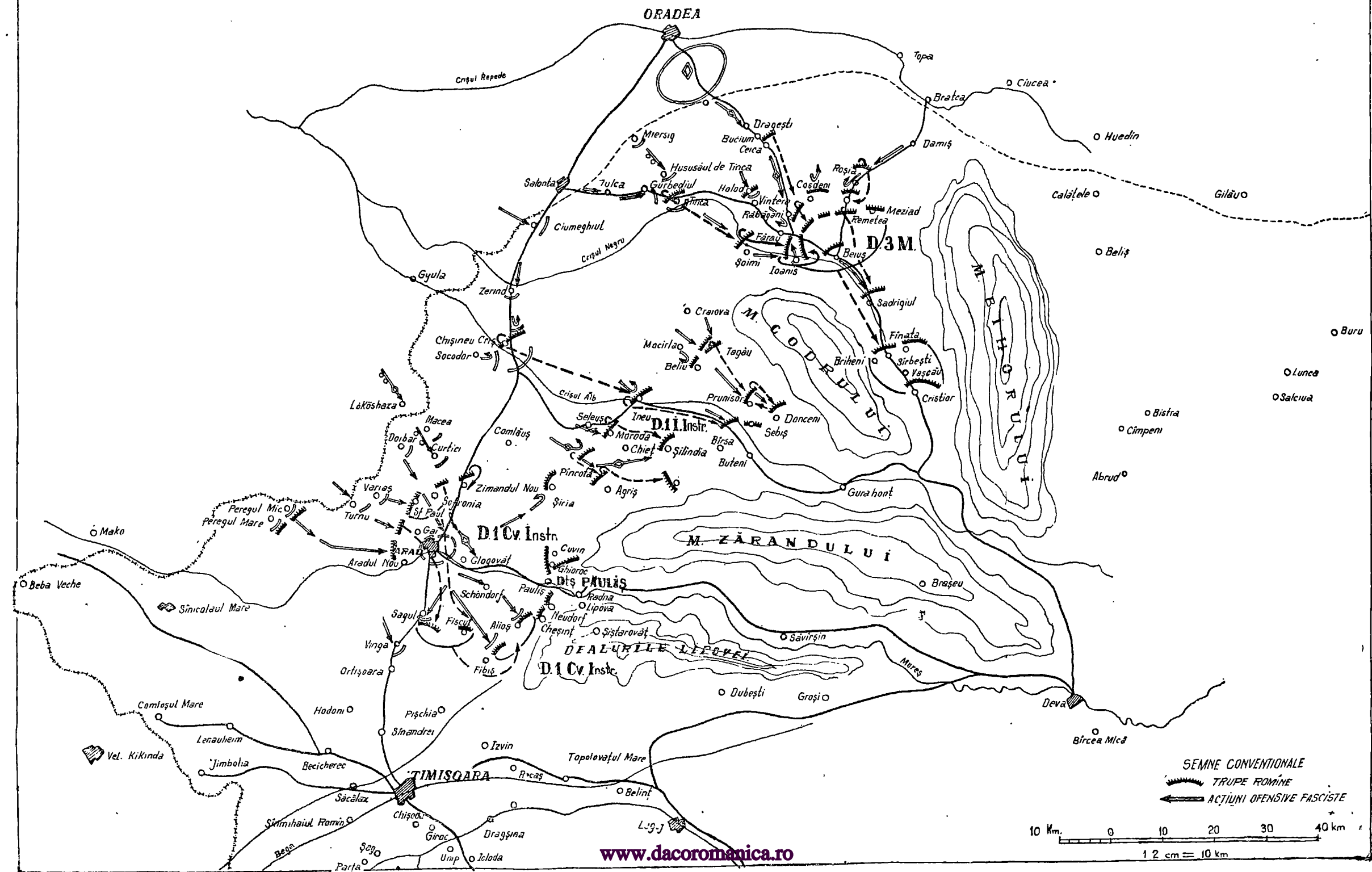
LEGENDA

- Acoperirea frontierei de vest și curățirea teritoriului de elementele germane 24.VIII-5 IX 1944
- Lupta pentru Ardeal 6 IX-13 X 1944
- Participarea la eliberarea Ungariei 8 X-1944 - 18 I 1945
- Participarea la eliberarea Cehoslovaciei 26 XII-1944 - 12 V. 1945
- Unități Sovietice și Armata 4-a Română

SCHEMA

CU

DISPOZITIVUL DE APARARE AL ARMATEI 1 ÎNTRE ORADEA ȘI MUREȘ

UN EPISOD EROIC DIN RĂZBOIUL ANTIHITLERIST

LUPTA DE LA PĂULIȘ

DE

Colonel ION LEONIDA

Partidul Comunist Român, organizând acțiunile forțelor patriotice populare și ale militarilor patrioți, a pregătit și condus insurecția populară victorioasă de la 23 August 1944, a mobilizat Armata Română și întregul popor la războiul antihitlerist.

În mobilizarea armatei la lupta pentru zdrobirea fascismului, Partidul a folosit starea de spirit antihitleristă din armată care s-a manifestat chiar de la începutul intrării hitleriștilor în țară.

★

În rândurile Armatei Române ca și ale întregului popor, ura împotriva hitleriștilor s-a manifestat din primele zile ale intrării acestora în țară. În ciuda condițiilor grele ale luptei ilegale și a cruntei terori dezlănțuite împotriva lui, Partidul Comunist Român a fost singurul partid care a chemat masele unind în jurul său forțele democratice, patriotice, la lupta pentru doborîrea dictaturii militaro-fasciste, scoaterea Romîniei din alianța hitleristă, izgonirea fasciștilor din țară, pentru instaurarea unei puteri de stat cu adevărat democratice.

În *Scînteia* din 8 octombrie 1940, Partidul a adresat maselor populare următoarele chemări: „La luptă contra dictaturii militaro-gardiste!” „La luptă contra invaziei armatei germane...”¹ De aceea, în toamna anului 1940, cînd trupele hitleriste chemate de guvernul fascist antonescian au intrat în Romînia, masele populare mobilizate de Partidul Comunist și-au manifestat cu tărie nemulțumirea față de acest act. Chiar autoritățile antonesciene erau obligate să recunoască acest lucru. Într-un raport secret se spunea: „Prezența trupelor germane la Galați a dat ocazie comuniștilor să lanseze manifeste în noaptea de 10—11 noiembrie 1940

¹ *Documente din Istoria P.C.R. din Romînia*, Ed. P.M.R., 1951, p. 311.

în care arătau că ziua de 7 Noiembrie este aniversarea eliberării popoarelor sovietice și prin care îndemnau la luptă pentru dezrobire și alungarea armatei germane”¹.

Buletinele informative și contrainformative întocmite în acea perioadă de organele de informații ale conducerii fasciste a armatei oglindesc starea de spirit antihitleristă a maselor populare. Într-unul din acestea se arată : „Populația română neprivind cu ochi buni prezența trupelor germane, dă naștere la diferite incidente cu militarii germani”². Această stare de spirit făcea obiectul și unor rapoarte diplomatice : „Legatia maghiară din România trimite rapoarte la Budapesta arătând că poporul român este indignat și revoltat de venirea în România a trupelor germane”³. Alte rapoarte o înfățișau ca avînd un caracter general : „un ofițer român fiind într-o permisie la Craiova a constatat din contactul pe care îl au persoanele civile cu trupele germane că ofițerii germani sînt contrariați de atitudinea pe care o manifestă populația și chiar militarii romîni”⁴.

Chemările Partidului Comunist din România la luptă pătrundeau și în armată. Cu toate ordinele comandamentului, ostașii romîni priveau cu ură trupele hitleriste. O dată cu sosirea armatei hitleriste în țară soldații romîni s-au convins din proprie experiență că aceasta duce un război de jaf și cotorpire. Din bunurile acaparate în țările cotorpite, inclusiv România, hitleriștii duceau o viață de huzur. Țăranii și muncitorii romîni îmbrăcați în haine militare vedeau cum erau puse din belșug la dispoziția armatei hitleriste bunuri care lor le erau inaccesibile. Slugă credincioasă a lui Hitler, Antonescu căuta să convingă soldații romîni că rasa germană este o rasă superioară și că soldatul hitlerist trebuie să trăiască în alte condiții decît soldatul român : „Condiții specifice de trai rasei germane, creează în România nevoia de a fi hrăniți altfel decît ostașul român...”⁵. Prin acest fel de „argumente” care proclamau inferioritatea poporului nostru față de rasa „superioară”germană, conducerea fascistă a armatei căuta să convingă soldații romîni de inferioritatea lor față de soldații hitleriști și de necesitatea de a-i recunoaște ca stăpîni.

Dublînd pe exploatatorii interni, hitleriștii au venit în țara noastră ca adevărați stăpîni și se comportau ca atare față de masele populare și de soldații romîni.

În aceleași buletine informative se arată : „Ostașii coloanei a IV-a subsistență (Divizia 4 infanterie) discută că soldații germani au 1 000 lei soldă pe lună și familiile lor primesc 8 000 lei ajutor lunar, iar cei romîni numai 2 lei soldă pe zi. Soldații germani mănîncă carne și piine albă, iar cei romîni cartofi și piine neagră”⁶, sau : „din surse numeroase se arată că subofițerii și ostașii noștri sînt nemulțumiți de modul cum sînt cazați,

¹ Arh. M. St. M. Starea de spirit în armată în legătură cu prezența trupelor germane în România (10/X/940 — 1/II/941), p. 15.

² Ibidem, p. 2.

³ Ibidem, p. 15.

⁴ Ibidem, p. 45.

⁵ Ibidem, p. 47.

⁶ Ibidem, p. 6.

îmbrăcați și retribuiți soldații germani. Aceasta creează o situație favorabilă pentru propaganda comunistă”¹.

★

Neținând cont de interesele poporului, guvernării fasciști ai României, sprijiniți de partidele burghezo-moșierești, au împins România în criminala aventură hitleristă. Siliți să ducă un război criminal, profund antinațional și antipopular, soldații români profitau de orice prilej pentru a nu pleca pe front sau pentru a nu lupta. Victoriile istorice ale Armatei Sovietice au jucat în această privință un rol considerabil. Din această cauză, cu toate că conducerea fascistă a armatei trîmbița pe toate căile că există o trainică frăție de arme între soldatul român și soldatul hitlerist, adevărata stare de spirit a armatei era cu totul alta. Ea se oglindește în sinteze contrainformative întocmite în timpul războiului. Iată cîteva date din aceste sinteze de pe anul 1942/1943 : „La Divizia 1 Infanterie, unii dintre ostașii de la Regimentul 18 și 90 infanterie, ca și de la Regimentul 35 artilerie din Divizia 18 infanterie, au căutat să se eschiveze de a pleca pe front”².

În alte documente se vorbește de treceri organizate ale ostașilor români de partea Armatei Sovietice : „Sergentul Țigău D-tru din Regimentul 40 infanterie a dezertat la inamic reușind a convinge și a lua cu sine încă opt soldați.... Ajuns la inamic, sergentul dezertor a vorbit la microfon din liniile dușmane îndemnînd pe ostașii noștri să se predea la sovietici”³. În general aceste rapoarte vorbesc de caracterul profund nepopular al războiului : „Gîndul unic al tuturor ostașilor este reîntoarcerea în patrie și deci în mijlocul familiei... Moralul ofițerilor și trupei este complet zdruncinat și pentru moment nu se mai poate conta pe aceste trupe în nici un fel de operații”⁴.

Aceasta era starea de spirit a Armatei Romîne rezultată din caracterul războiului nedrept antisovietic, de ură împotriva hitleriștilor și a conducerii fasciste a armatei.

În aceste condițiuni, lupta hotărîtă a Partidului Comunist Român a avut o puternică influență în armată. Armata, alături de întregul popor, se convinsese de necesitatea doborîrii regimului fascist care adusese țara la marginea catastrofei, fiind gata să participe alături de toate celelalte forțe patriotice la această acțiune. Ca urmare a acestei situații un număr important de generali și ofițeri superiori s-au convins că Partidul Comunist este singura forță în stare să coordoneze și să conducă acțiunea pentru scoaterea României din războiul antisovietic.

Astfel la 13—14 iunie 1944, din inițiativa P.C.R. s-a constituit Comitetul Militar.

★

Sub conducerea Partidului Comunist din România forțele patriotice populare, în condițiile loviturilor nimicitoare date armatelor fasciste de Armata Sovietică eliberatoare, au declanșat la 23 August 1944 insurecția

¹ Arh. M. St. M. Starea de spirit în armată în legătură cu prezența trupelor germane în România (10/X/940—1/II/941), p. 6.

² Arh. M. St. M. Sinteze contrainformative, pe exercițiul 1942/1943, vol. I, p. 128.

³ Ibidem, p. 195.

⁴ Ibidem, p. 325—326.

armată. Victoria insurecției armate de la 23 August 1944 a constituit o cotitură istorică în viața poporului român. În urma acestei victorii, poporul român s-a alăturat coaliției antihitleriste, aducându-și contribuția de sînge și jertfe pentru eliberarea patriei și pentru cauza nobilă a eliberării popoarelor Europei de sub jugul fascist. Ca urmare a stării de spirit a întregului popor muncitor aflat în plină luptă revoluționară, Armata Română ieșind din coaliția hitleristă a început un război drept, eliberator. În războiul antihitlerist năzuințele luptătorilor de pe front erau aceleași cu ale maselor populare din interiorul țării.

Justețea cauzei pentru care lupta armata a făcut ca eroismul ostașilor români în războiul antihitlerist să ia un caracter de masă. Prezența viteazului soldat sovietic înzestrat cu cea mai bună tehnică de luptă alături de soldatul român a întărit încrederea acestuia în victoria finală. Unitățile sovietice și romine au colaborat strîns în luptă pentru înfrîngerea dușmanului comun. Acolo unde lupta era mai grea, ostașul român a simțit brațul puternic de frate al ostașului sovietic.

Un episod înălțător îl constituie luptele de pe valea Mureșului duse în prima perioadă a războiului antihitlerist. Acest episod scoate clar în evidență că soldații care duc un război drept, sînt capabili să săvîrșească mărețe fapte de eroism, că o adevărată frăție de arme pe cîmpul de luptă se realizează numai între armatele care participă la un război al cărui scop este cauza nobilă a eliberării popoarelor.

În urma loviturii date de trupele sovietice în operația de la Iași-Chișinău, trupele hitleriste ale grupului de armate „Ucraina de sud” au fost aproape în întregime încercuite și nimicite pînă la 29 august 1944 de trupele fronturilor II și III ucrainiene. Între 23—31 august, ca urmare a declanșării sub conducerea Partidului Comunist din România a insurecției armate, formațiile de luptă patriotice și Armata Română au dezarmat și capturat unitățile și formațiile hitleriste existente pe teritoriul României care nu făceau parte din grupul de armate „Ucraina de sud”.

Față de această situație, comandamentul hitlerist a hotărît să concentreze în grabă toate forțele sale disponibile de pe teritoriul Ungariei și Iugoslaviei, să treacă la acțiuni ofensive pentru a respinge trupele romine de acoperire de pe frontiere și să ocupe aliniamentul Carpaților meridionali pentru a organiza o nouă apărare pe acest puternic aliniament.

Frontiera de vest a României între munții Bihorului și Dunăre, era apărată de Armata I care nedispunînd de suficiente unități luptătoare, a primit în subordine și unitățile de grăniceri, școlile militare etc. Armata I a primit misiunea să oprească pătrunderea inamicului prin trecătorile munților Apuseni între Oradea și Mureș și să apere în Banat, în special raioanele Timișoara, Reșița și Valea Dunării. În raport de această misiune, de trupele ce aveau la dispoziție, întinderea frontului și situația inamicului, Armata I a realizat următorul dispozitiv de apărare :

Divizia 3 Munte interzicea direcția Oradea-Beiuș, acoperind prin aceasta defileul Crișului Repede în timp ce mai la sud Divizia 1 infanterie instrucție¹ bara valea Crișului Alb. Valea Mureșului era apărată de Divizia 1

¹ Divizia de instrucție era constituită din unități de recruți cu instrucția neterminată și cu o dotare de luptă incompletă.

cavalerie instrucție, iar Divizia 9 cavalerie apăra raionul Timișoara blocînd și valea Timișului. În Banatul de sud, Divizia 19 infanterie apăra mai puternic văile Bîrzava și Carașul care duc spre Reșița. Unitățile de grăniceri, școlile militare, batalioanele fixe regionale au intrat sub ordinele diviziilor și au luptat în cadrul acestora.

Defileul Mureșului prezenta o deosebită importanță pentru apărarea întregului front al Armatei 1. Către acest defileu converg toate direcțiile de atac favorabile dinspre vest ale inamicului. O dată pătruns în defileul Mureșului, inamicul ar fi avut posibilitatea să zdruncine întreaga apărare a Armatei 1 și să întoarcă apărarea trupelor române ale Armatei a 4-a din podișul Transilvaniei. De aceea, pentru apărarea defileului Mureșului a fost constituit din timp „Detașamentul Păuliș”¹, care a organizat apărarea raionului Păuliș situat la 20 km la est de Arad.

Pentru frontul dintre Oradea și Mureș planul de apărare al Armatei 1 prevedea ca în cazul unui atac dat de inamic cu forțe superioare pe văile Crișurilor și Mureșului, trupele armatei de pe aceste direcții să se replieze și să reziste succesiv pe poziții favorabile de apărare pînă pe aliniamentul Vașcău (pe Crișul Negru), Gurahonț (pe Crișul Alb), Săvirșin (pe Mureș). Acest aliniament trebuia apărat cu orice preț.

La 13 septembrie inamicul a trecut la ofensivă în întreaga fișie de apărare a Armatei 1, dirijîndu-și forțele principale pe direcțiile care converg spre defileul Mureșului. După lupte îndrîjite de apărare trupele Armatei 1, ajutate de unitățile sovietice care au sosit pe aliniamentul luptelor, au oprit către 18 septembrie înaintarea forțelor fasciste mai înainte ca acestea să atingă aliniamentul de fund al apărării armatei. (Aliniamentul Vașcău, Gurahonț, Săvirșin).

Disponînd de forțe mult superioare — unități din Diviziile 1 blindată Budapesta, 10, 20 și 24 infanterie precum și de batalioanele 21 și 31 honvezi² — au atacat la 13 septembrie pe valea Mureșului obligînd Divizia 1 cavalerie instrucție să se retragă la sud de Mureș și au ocupat astfel orașul Arad. După ocuparea orașului Arad inamicul și-a îndreptat majoritatea forțelor — în special motorizate și tancuri — spre est de Mureș pentru a pătrunde în defileul acestui rîu și a ieși în podișul Transilvaniei, în timp ce cu o parte din forțe a continuat ofensiva la sud de Mureș. În zilele următoare trupele fasciste de la sud de Mureș au continuat ofensiva pe direcția Arad—Fibiș³, dar la 16 septembrie au fost oprite definitiv de Divizia 1 cavalerie instrucție pe aliniamentul Cheșinț-Alioș-Fibiș.

Cu prilejul ocupării orașului Arad, hitleriștii și hortyștii cîtotpitori au organizat un măcel sîngeros al populației pașnice, scoțînd încă o dată la iveală sălbăticia fascismului, chipul său fîrios și inuman. Acest lucru a aprins și mai mult mînia dreaptă a poporului nostru. Riposta vehementă a oamenilor muncii mobilizați și conduși de partid a constituit un factor

¹ Compus din Școala de subofițeri infanterie de rezervă Radna (două batalioane elevi), Divizionul 61 artilerie grea (două baterii), un pluton din Regimentul 93 infanterie, un pluton din Regimentul 38 artilerie. Ulterior detașamentul a fost întărit cu Batalionul 1 din regimentul 96 infanterie.

² Arhiva M. St. M. Participarea Școlilor militare în operațiuni, p. 74.

³ Arhiva M.St.M., dosar 1/8, p. 130.

important de însuflețire pentru unitățile militare care luptau în apropiere, între care un loc de frunte îl ocupa detașamentul Păuliș al cărui efectiv de ostași, subofițeri și ofițeri era format în cea mai mare parte din tineret muncitor și sărac, devotat cauzei antihitleriste, hotărît să răspundă cu cinste chemării la luptă a Partidului.

În defileul Mureșului, Detașamentul Păuliș apăra aliniamentul Cuvin, Ghioroc, Miniș, Păuliș. La 14 septembrie către orele 14,30, trupele fasciste care înaintau spre est pe valea Mureșului au luat contactul cu unitățile detașamentului. În această zi două batalioane inamice sprijinite de 25 tancuri și multă artilerie au atacat pe direcția Simboteni—Păuliș pentru a pătrunde în defileu. Inamicul a repetat de cinci ori atacul, dar de fiecare dată a fost respins de Batalionul 2 elevi din Școala de subofițeri de infanterie de rezervă Radna, ajutat de primele subunități antitanc sovietice sosite. Prin sosirea primelor subunități sovietice, care dispuneau de suficientă artilerie antitanc, apărarea a căpătat o mare stabilitate pe această direcție. Văzînd că atacul dinspre vest nu poate progresa, în ziua următoare, inamicul a atacat mai la nord spre satul Cuvin și Ghioroc pe două direcții cu cîte alte două batalioane sprijinite de tancuri. Executînd o puternică pregătire de artilerie și aruncătoare de mine, infanteria fascistă sprijinită cu tancuri a reușit să pătrundă în localitățile de mai sus care erau apărate de companiile 1 și 2 elevi.

Ducînd lupte grele de apărare compania de elevi a oprit înaintarea inamicului pe înălțimea de la nord-est de Miniș, iar compania 2 la vest de Miniș. Subunitățile fasciste care au reușit să se infiltreze între satele Miniș și Păuliș au fost energic contraatacate și aruncate spre nord de compania 5 elevi din rezerva detașamentului, care a intrat în linia întii la nord de Păuliș.

Pentru a pune în siguranță flancul drept al Detașamentului Păuliș care era amenințat cu întoarcerea, Armata 1 a întărit detașamentul cu batalionul 1 din regimentul 96 infanterie. Acest batalion a ocupat în vederea apărării înălțimea Bordu de la est de Cuvin. La 16 septembrie fasciștii au atacat cu aproximativ un regiment flancul drept al detașamentului dinspre nord spre sud forțînd batalionul 1 din regimentul 96 infanterie să se retragă pînă la satul Cladova. Înaintînd prin pădure, inamicul a ajuns în spatele Companiei 1 elevi. Deși amenințată cu încercuirea, această companie a rămas neclintită pe poziție respingînd toate atacurile infanteriei și tancurilor inamice. Înaintarea spre sud a inamicului care urmărea încercuirea întregului detașament a fost oprită în raionul cotei 365 de Compania 3 elevi, ultima rezervă a detașamentului. Cu toate acestea, situația era foarte grea. Patrurile fasciste ajunseseră pînă în valea Cladova și pe pantele de la nord-est de Păuliș. În această situație un batalion sovietic din Corpul 57 armată a sosit în raionul luptelor și a prelungit spre nord-est flancul drept al detașamentului. Sosirea trupelor sovietice a îmbărbătat și mai mult pe luptătorii romîni. A doua zi inamicul

a continuat atacul cu forțe proaspete asupra Companiei 3 elevi cu scopul de a pătrunde spre sud, dar această Companie a rezistat eroic pe înălțimea 365 Păuliș, cu toate că flancurile îi fuseseră depășite. În cursul acestei lupte a mai sosit un batalion sovietic care deplasându-se prin valea Cladova a atacat spatele inamicului din raionul cotei 365. Împreună cu Compania 3 elevi, batalionul sovietic a încercuit unitățile fasciste din acest raion. În urma luptelor duse pentru nimicirea inamicului încercuit, batalionul sovietic și Compania 3 elevi au capturat 350 prizonieri.

Concomitent Batalionul 1 din Regimentul 96 infanterie a pornit la atac și a cucerit Viile Cladovenilor, iar cele două batalioane de elevi au respins toate atacurile unităților fasciste păstrându-și pozițiile pînă la sosirea forțelor principale sovietice.

Pe măsură ce trupele sovietice se angajau în luptă alături de unitățile romîne, raportul de forțe se schimba în favoarea trupelor sovietice și romîne. Începînd de la 17 septembrie, trupele Detașamentului Păuliș care suferiseră pierderi mari au fost scoase din luptă și înlocuite cu trupe sovietice. În scurt timp acestea împreună cu unitățile romînești au trecut la ofensivă spre vest, pe valea Mureșului, au eliberat orașul Arad și au alungat trupele fasciste peste frontieră.

Timp de cinci zile, deși în inferioritate numerică, Detașamentul Păuliș s-a opus atacurilor disperate ale inamicului care ținea cu orice preț să pătrundă în defileul Mureșului. Rămînînd ferm pe pozițiile lor, militarii acestui detașament au asigurat deplasarea trupelor Corpului 57 sovietic spre vest pe valea Mureșului care la ajungerea în raionul luptelor, din marș, au intrat în luptă alături de unitățile romîne. Succesul obținut de acest detașament a cerut jertfe. În timpul acestor lupte Detașamentul Păuliș a pierdut zece ofițeri, zece subofițeri și 148 elevi din Școala de subofițeri infanterie de rezervă Radna și 209 soldați din Batalionul 1 din Regimentul 96 infanterie. În același timp inamicul a pierdut 1 296 oameni dintre care peste 900 de morți, 29 de tancuri și o mare cantitate de materiale de război¹.

Prin numărul actelor de eroism individual și colectiv săvîrșite de soldații, elevii și ofițerii din unitățile care au acționat pe valea Mureșului, aceste lupte reprezintă una din paginile glorioase înscrise de poporul și Armata Romînă în istoria războiului antihitlerist.

În luptele de la nord de Arad, s-a distins în mod deosebit căpitanul Pete Romulus, din Regimentul 5 artilerie antiaeriană. Avînd misiunea să sprijine cu un tun o subunitate din Regimentul 11 călărași care bara șoseaua Șofronea—Arad, căpitanul Pete Romulus împreună cu servanții tunului, au întîrziat timp de șase ore înaintarea inamicului pe această direcție. Descoperind cinci tancuri fasciste însoțite de infanterie la marginea de vest a satului Șofronea, căpitanul Pete, care înlocuise ochitorul tunului, după un duel aprig cu tunurile fasciste, a distrus patru tancuri și un camion. După schimbarea de poziție a tunului, căpitanul Pete a descoperit alte patru tancuri fasciste oprite în fața unei baricade. Împreună cu tunarii săi a deschis focul și asupra noilor tancuri reușind să distrugă trei din ele.

¹ Arhiva M.St.M. Participarea școlilor militare în operațiuni, p. 79.

În lupta grea și inegală rînd pe rînd servanții tunului au căzut răniți sau morți, pînă cînd în cele din urmă — proiectilul unui aruncător greu fascist lovește în plin tunul rănind grav pe bravul căpitan Pete Romulus care în drum spre spital a încetat din viață ¹.

Alături de căpitanul Pete a căzut în luptă elevul voluntar Iovănaș în vîrstă de 15 ani. Plecat de la Curtici la Arad, pentru a se înscrie în clasa V-a de liceu, tînărul elev a aflat la înapoiere spre comuna sa natală că aceasta a fost ocupată de fasciști. Dornic de a contribui la eliberarea comunei sale în care rămăseseră mama cu două surori, elevul Iovănaș s-a prezentat la căpitanul Pete și s-a oferit să lupte voluntar ca servanț la tunul pe care acesta îl comanda. Primit pentru a completa rîndurile rărîte ale servanților, tînărul voluntar a luptat cu eroism dar în timpul luptelor aprige între tunul român și tancurile și infanteria fascistă a fost grav rănit. Transportat la spitalul din Lipova el a încetat din viață; ulterior elevul Iovănaș a fost înmormîntat în comuna sa natală pentru a cărei eliberare și-a sacrificat viața.

Elena Chiriță, fostă femeie de serviciu la un spital de zonă interioară, a plecat ca voluntară sanitară la Batalionul 1 din Regimentul 96 infanterie. În luptele grele pe care această unitate le-a dus pentru apărarea defileului Mureșului, Elena Chiriță înfruntînd permanent moartea, a stat în linia întii, a adunat răniții cărora sub focul inamic le-a dat ajutoarele de urgență sanitară. Voluntara Elena Chiriță nu și-a părăsit unitatea cu care a luat parte la toate luptele decît în orașul Budapesta unde, la datorie în linia întii, a fost rănită mortal.

În luptele de stradă din satul Ghioroc, elevul sergent Bobei Ioan s-a apropiat la cîțiva metri de o mitralieră fascistă pe care a distrus-o cu grenada luînd și trei prizonieri. Deși în aceste lupte a fost rănit, el a refuzat evacuarea și a continuat lupta alături de tovarășii din plutonul său. În fața plutonului din care făcea parte sergentul Bobei, căzut la datorie numai după o oră de luptă, au fost găsiți pe teren 63 de fasciști morți ².

Elevul sergent Dobrițoiu Ioan a contribuit la zădărnicierea unui atac inamic de la nord de Miniș. Cu focul mitralierei sale, el a nimicit servanții unui tun antitanc fascist scoțîndu-l astfel din luptă. Rămînînd pe poziție pentru a împiedica pe inamic să încercuiască compania din care făcea parte, a căzut în luptă lovit de un proiectil de aruncător de mine ³.

Pușcașii și tunarii Detașamentului Păuliș au învățat în focul luptei să fie și cercetași. Dintre cei care au executat incursiuni în liniile inamicului s-a distins elevul sergent Băbălău Alexandru. În toate cele cinci incursiuni pe care le-a executat elevul sergent Băbălău și-a dus cu succes misiunea la îndeplinire capturînd nouă prizonieri și 4 mitraliere. În timpul celei de-a cincea misiuni a fost grav rănit. Cu toate acestea, viteazul elev sergent Băbălău Alexandru n-a renunțat la ducerea pînă la capăt a misiunii primite. Printr-un efort supraomenesc — de care cei doi fasciști capturați nu-și dădeau seama din cauza întunericii — aceștia au fost aduși pînă

¹ Arhiva M.F.A., dos. D.C.F.A., nr. 93.

² Arhiva M.F.A. Dir. Personalului, bir. subofițeri, dos. 149, 1945/46, p. 203.

³ Ibidem.

în liniile proprii. Ajunși în fața comandamentului său cu cei doi fasciști, elevul sergent Băbălău Alexandru a încetat din viață, după ce a raportat de îndeplinirea misiunii primite ¹.

Fiind comandantul unui tun antitanc, elevul sergent Predică Marin a distrus prin focul piesei pe care o comanda, două tancuri și trei mitraliere fasciste. În toii luptelor grele care au urmat, elevul sergent Predică a luat comanda unei grupe de pușcași și prin lupte corp la corp, cu grenada și baioneta, a participat la respingerea atacului dușman. În luptele duse la nord de Miniș neînfricatul elev sergent a căzut lovit de un proiectil inamic ².

După ce în ziua de 14 septembrie respinsese toate atacurile fasciste, în dimineața de 15 septembrie Compania 6 comandată de căpitanul Fătu Ioan a fost atacată din nou de aproximativ un regiment inamic sprijinit de 15 tancuri. Cu toată superioritatea zdrobitoare a inamicului, Compania 6 elevi, ca și în ziua precedentă nu a cedat nici un pas. Pătrunzînd cu o parte din forțe pe la flancul drept al companiei, fasciștii o amenințau cu încercuirea. Sezîsînd pericolul, căpitanul Fătu Ioan, cu grenada și pistolul în mînă, s-a năpustit în fruntea rezervei companiei sale asupra invadatorilor. În învălmășala aprigei lupte, o grenadă inamică a explodat în fața comandantului Companiei 6 elevi. Căpitanul Fătu Ioan a căzut la datorie în fruntea companiei sale îmbărbătîndu-și elevii în luptă. Jertfa lui nu a fost zadarnică. Îndîrjiți de pierderea comandantului, toți elevii din companie au trecut la contraatac și au respins pe inamic. În urma acestor lupte în fața Companiei 6 elevi au fost găsiți 367 fasciști morți și 13 tancuri distruse; au fost luați 58 de prizonieri.

Așa au luptat militarii romîni alături de cei sovietici tot timpul cît au acționat în războiul antifascist. Însuflețiți de cauza eliberării de sub jugul fascist și a asigurării independenței naționale, ostașii au văzut în războiul antifascist un război drept, eliberator. Faptele de vitejie și eroism săvîrșite de militarii romîni în războiul antihitlerist își au izvorul în justetea cauzei pentru care luptau, cauza eliberării poporului. Este meritul istoric al Partidului Comunist Român faptul că întreaga Armată Romînă a trecut de partea poporului și a pornit la lupta dreaptă pentru doborîrea fascismului și zdrobirea Germaniei hitleriste. În această luptă soldații și ofițerii erau însuflețiți de cuvîntul luminos al Partidului: „Întregul popor romîn înconjoară cu dragoste lupta voastră plină de elan și jertfă, căci lupta voastră este lupta întregului popor pentru libertate, independență și o viață mai bună” ³.

Sub conducerea Partidului, răspunzînd chemării „Totul pentru front, totul pentru victorie !”, oamenii muncii nu au preocupat nici un efort pentru aprovizionarea frontului cu tot ce era necesar obținerii victoriei.

¹ Arh. M.F.A. Dir. Personalului, bir. subofițeri, dos. nr. 149 bis., vol. 5, din 1945/46, p. 203.

² Ibidem.

³ *România liberă* din 4 sept. 1944.

În felul acesta în unire cu întregul popor muncitor luptele duse de armata noastră împotriva hitlerismului erau o continuare a luptelor de veacuri duse de poporul român pentru independență națională și dreptate socială.

ГЕРОИЧЕСКИЙ ЭПИЗОД ИЗ АНТИГИТЛЕРОВСКОЙ ВОЙНЫ

БОЙ В ПЭУЛИШЕ

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Ненависть румынского народа и армии к гитлеровским войскам проявилась еще во времена прибытия этих войск на территорию Румынии осенью 1940 г. и обострилась после того, как Румыния была втянута в антисоветскую войну под давлением военно-фашистской диктатуры, поддерживаемой монархией и буржуазно-помещичьими партиями.

Несмотря на тяжелые условия, в которых велась подпольная борьба, и на жестокий террор, которому подвергалась, Румынская Коммунистическая партия была единственной партией, которая боролась против военно-фашистской диктатуры, за выход Румынии из антисоветской войны, за изгнание фашистов с ее территории и за установление действительной демократической власти.

Победа вооруженного восстания 23 августа 1944 г., явившаяся результатом борьбы народно-патриотических сил, руководимых Коммунистической партией в условиях сокрушительных ударов, наносимых освободительной Советской Армией фашистской армии — явилась историческим поворотом в жизни и истории румынского народа.

23 августа 1944 г. румынский народ и его армия вступили в справедливую революционную войну. В этой войне стремления тех, кто воевал на фронте, совпадали со стремлениями народных масс Румынии. Справедливый характер этой освободительной войны породил массовый героизм в рядах армии и румынского народа. Оборонительные бои, которые велись румынскими войсками с 13—17 сентября 1944 г. в долине реки Муреш в тесном взаимодействии с частями Советской Армии, составили один из славных эпизодов антифашистской войны.

Операциями в долине реки Муреш противник пытался повернуть оборону I Румынской Армии с севера реки Муреш и IV Румынской Армии — с Трансильванского плоскогорья. Румынские войска отряда Пэулиш с помощью советских частей 57 армейского корпуса, которые походным маршем вступили в бой, придя на помощь румынским частям, оказали упорное сопротивление в районе Пэулиша и не допустили противника в долину реки Муреш.

Из многочисленных подвигов, совершенных бойцами и гражданским населением, упоминаем подвиги капитана Пете Ромулуса и 15-летнего юноши-добровольца Иованаша Вирджила в боях в районе Арад, санитарки Елены Кирица, капитана Фэту Иоана и сержантов Бэбэлэу Александра, Добрицойу Иоана, Предику Марина в боях в районе Паулиша.

UN ÉPISODE HÉROÏQUE DE LA GUERRE ANTINAZIE

LE COMBAT DE PĂULIȘ

RÉSUMÉ

La haine du peuple roumain et de l'armée roumaine contre les troupes hitlériennes s'était manifestée dès l'arrivée de celles-ci en Roumanie, au cours de l'automne 1940, et n'a fait que s'accroître lorsque la dictature militaire fasciste eut, avec le concours de la monarchie et des partis bourgeois-agrariens, jeté le pays dans la guerre criminelle antisoviétique.

En dépit de toutes les difficultés de la lutte illégale et de la cruelle terreur déchaînée contre lui, le Parti Communiste Roumain fut le seul parti qui luttât contre la dictature militaire et fasciste, pour la sortie de la Roumanie de la guerre antisoviétique, l'expulsion des fascistes et l'instauration d'un pouvoir vraiment démocratique.

La victoire de l'insurrection armée du 23 Août 1944, remportée par les forces populaires patriotiques sous la direction du Parti Communiste Roumain, dans les conditions créées par les défaites écrasantes infligées aux armées fascistes par l'armée soviétique libératrice, marqua un tournant décisif de l'existence et de l'histoire du peuple roumain.

Le 23 Août 1944, le peuple et l'armée roumains ont engagé une guerre juste, révolutionnaire. Dans cette guerre, les aspirations des combattants du front étaient les mêmes que celles des masses populaires de l'arrière. Le caractère juste, de libération, de cette guerre engendra un héroïsme de masse dans les rangs de l'armée et du peuple roumains. Les combats défensifs livrés du 13 au 17 septembre 1944, dans la vallée du Mureș, par les troupes roumaines, en collaboration avec des unités de l'armée soviétique, sont un glorieux épisode de la guerre antinazie.

L'action, déclenchée par l'ennemi dans la vallée du Mureș, avait pour objet de tourner les défenses de la 1re Armée roumaine, au Nord du Mureș, et de la 4e Armée roumaine, sur le plateau de la Transylvanie. Les troupes roumaines du Détachement Păuliș, appuyées d'unités du 57e Corps d'Armée soviétique qui s'abattirent de leur marche pour s'engager

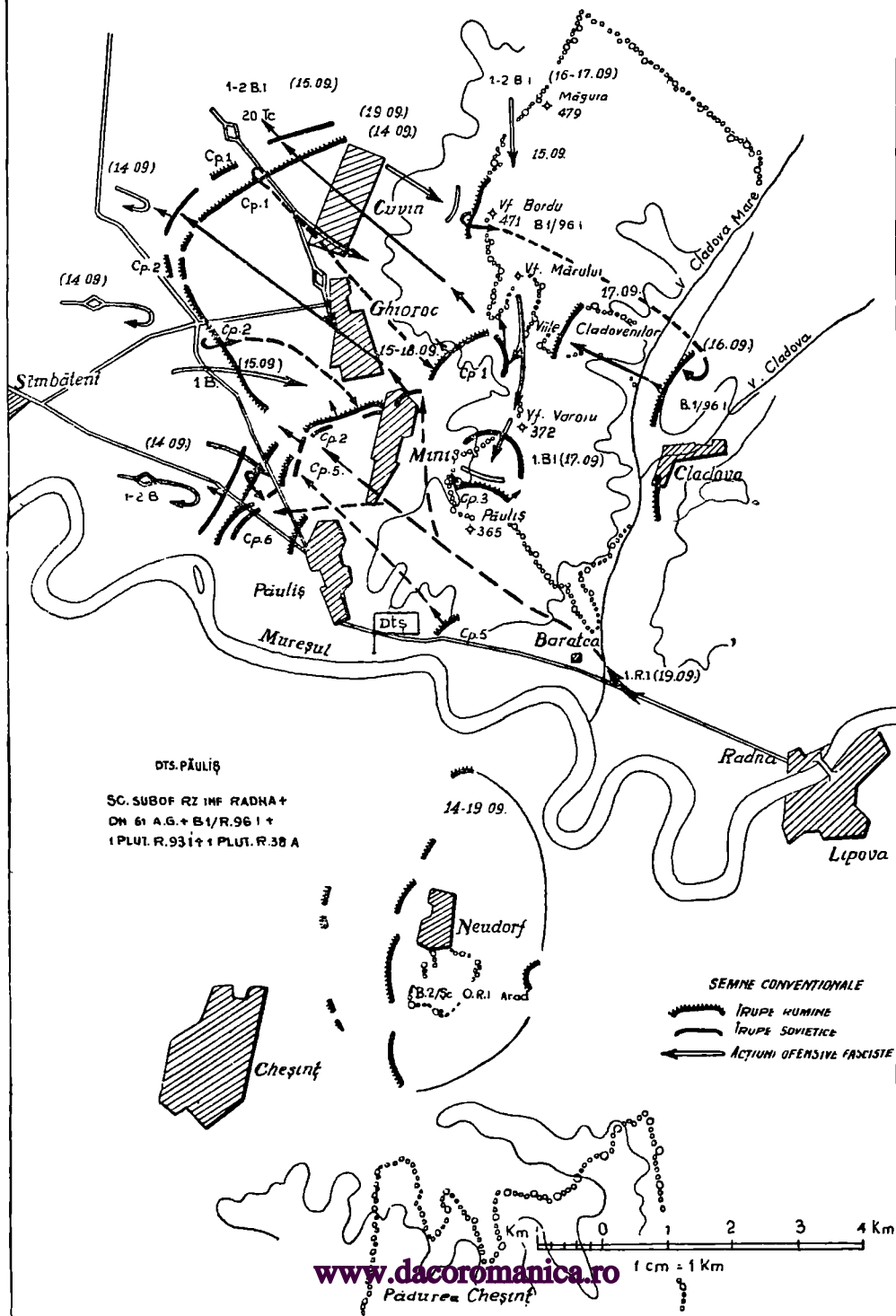
dans la bataille aux côtés des unités roumaines, opposèrent une résistance acharnée dans la région de Păuliș, empêchant l'ennemi de pénétrer dans le défilé du Mureș.

Parmi les nombreux faits d'armes accomplis par les troupes et la population civile, l'auteur de l'article cite ceux du capitaine Pete Romulus et d'un jeune élève, volontaire de 15 ans, Iovănaș Virgil, dans la région d'Arad, ainsi que ceux de l'infirmière volontaire Elena Chiriță, du capitaine Fătu Ioan et des élèves-sergents Băbălău Alexandru, Dobrițoiu Ioan et Predică Marin, au cours du combat de Păuliș.

SCHEMA

CU

LUPTLE DE APARARE ALE DETAŞAMENTULUI PĂULIŞ (14-19.09.1944.)

ROLUL COMITETELOR ȚĂRĂNEȘTI ÎN FĂURIREA ALIANȚEI DINTRE CLASA MUNCITOARE ȘI ȚĂRĂNIME, SUB CONDUCEREA PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

DE

T. UDREA

Marxism-leninismul a subliniat marele potențial revoluționar al țărănimii, a subliniat necesitatea și posibilitatea atragerii maselor țărănești în lupta revoluționară condusă de clasa muncitoare în frunte cu partidul ei.

Făurirea alianței proletariatului cu țărănimea este posibilă numai dacă există un puternic partid marxist-leninist al clasei muncitoare. În condițiile regimului burghez sau burghezo-moșieresc, năzuințele revoluționare ale țărănimii pot fi speculate de burghezie, de partidele reacționare diversioniste care, cu ajutorul promisiunilor demagogice, se străduiesc să atragă țărănimea pe drumul sprijinirii vechii puteri a claselor exploataatoare.

„Țăranii — reținea Lenin la cel de-al III-lea congres al P.M.S.D.R. — își dau seama în mod deslușit de ceea ce trebuie, dar nu știu să facă legătură între dezideratele și revendicările lor și orînduirea politică generală. De aceea ei pot fi înșelați foarte ușor de excreții politici care mută centrul de greutate al problemei de la prefacerile politice, la „îmbunătățirile” economice care de fapt nu sînt realizabile fără prefaceri politice”¹.

Partidul Comunist Român, desfășurînd o uriașă muncă politică și organizatorică în rîndurile țărănimii, a izolat partidele burghezo-moșierești și pe social-democrații de dreapta de masele țărănești, a asigurat atragerea țărănimii la lupta pentru transformarea revoluționară a vechii orînduiri politice a țării în alianță și sub conducerea proletariatului, pentru instaurarea puterii populare.

Dezvoltînd în mod multilateral învățătura marxistă, Lenin a elaborat noi teze cu privire la etapele luptei partidelor proletare în vederea încheierii

¹ V. I. Lenin, *Opere*, vol. VIII, București, E.S.P.L.P., 1953, p. 397.

alianței clasei muncitoare cu țărănimea, totodată el a indicat și formele concrete, organizatorice, capabile să unească lupta revoluționară a maselor țărănești cu cea a clasei muncitoare sub conducerea acesteia. Lenin a arătat că prin crearea comitetelor țărănești revoluționare partidul proletar obține posibilitatea de a introduce „maximum de conștiință politică în această mișcare”¹ a țărănimii, de a stimula și organiza inițiativa revoluționară a maselor țărănești, și de a le ridica la nivelul acțiunii revoluționare a proletariatului. Experiența celor trei revoluții ruse, ca și experiența mișcării revoluționare internaționale, a confirmat justetea acestor indicații leniniste. În prima etapă, a revoluției populare, în perioada luptei pentru răsturnarea guvernelor cu majoritate reacționară și pentru instaurarea unui guvern de dictatură a proletariatului și țărănimii, comitetele țărănești, organizate și conduse de Partidul Comunist Român, au jucat un rol deosebit de important în bătălia dusă de proletariat pentru cîștigarea aliatului principal — țărănimea.

Încă din timpul ilegalității, aplicînd în mod creator învățătura marxist-leninistă la condițiile țării noastre, Partidul Comunist din România și-a pus ca sarcină organizarea și conducerea comitetelor țărănești². O atenție deosebită pentru făurirea alianței proletariatului și țărănimii a fost acordată de Congresul al V-lea al P.C.R., care a clarificat perspectivele, etapele și forțele motrice ale revoluției din România și a determinat o cotitură radicală în direcția întăririi și îmbunătățirii muncii de partid. „Forma fundamentală a desfășurării mișcării țărănești și a conducerii ei — se arată în hotărîrea C.C. al P.C.R. din octombrie 1932 — trebuie să fie comitetele țărănești, la crearea cărora trebuie să ne conducem după directivele Congresului al V-lea al Partidului”³. Pe linia indicată de Congresul al V-lea, Partidul a organizat comitete țărănești care au jucat un rol important în acțiunile revoluționare țărănești conduse de partid (ca de pildă în acțiunile din Valea Ghimeșului din 1934).

★

Eliberarea țării de sub jugul fascist, prin insurecția victorioasă de la 23 August 1944, organizată și condusă de Partid în condițiile înaintării victorioase a Armatei Sovietice eliberatoare, a marcat o cotitură în domeniul luptei pentru alianța cu țărănimea, a creat largi posibilități pentru înființarea și activitatea comitetelor țărănești.

După 23 August 1944, în lupta pentru putere, Partidul Comunist a aplicat învățămintele Congresului al V-lea, potrivit cărora România se afla în fața desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, care trebuia să pregătească trecerea rapidă, neîntreruptă, la revoluția socialistă. Prima etapă a revoluției populare a avut un caracter agrar, antifeudal, anti-imperialist.

Trebuie subliniat că alături de formațiunile de luptă patriotică și de unitățile militare țărănimea și-a dat contribuția sa la victoria insurecției

¹ V. I. Lenin, *Despre alianța dintre clasa muncitoare și țărănime*, Buc., E.S.P.L.P., 1955, p. 188.

² *Documente din istoria P.C.R., 1923 — 1928*, București, E.S.P.L.P., 1953, p. 576, 582 — 583, 585 și 617.

³ *Ibidem*, 1929 — 1933, București, E.S.P.L.P., 1955, p. 535.

populare. La chemarea comuniștilor, populația din numeroase comune a sprijinit formațiunile patriotice organizate de P.C.R. în dezarmarea unităților hitleriste aflate în localitățile respective și a colaborat cu unitățile militare române, în acțiunea de izgonire a rămășițelor armatelor hitleriste. Cu prilejul dezarmării trupelor hitleriste, întreaga populație din satele Dragalina, Lahovari, Mărculești și altele au cerut arme și au colaborat cu armata ¹.

În Valea Prahovei ², în acțiunea de respingere a trupelor hitleriste din zona Turnu-Severin — Vîrciorova ³, la granița de vest a țării ⁴, numeroși țărani muncitori participă la acțiunea de respingere a atacurilor trupelor fasciste fie direct cu arma în mână, fie îndeplinind sarcina de călăuze, agenți de legătură, conductori ai atelajelor trenurilor regimentare, brancardieri etc.

Sîngele vărsat în comun de muncitorimea de la orașe și de țărănimea muncitoare care participau sub conducerea P.C.R. la insurecția populară a contribuit la făurirea, în condițiile create de eliberarea țării noastre de sub jugul fascist, a alianței revoluționare de luptă dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

În săptămînile ce au urmat imediat după victoria insurecției populare, sarcina cea mai arzătoare care stătea în fața clasei muncitoare și a întregului popor era participarea la războiul antifascist și eliberarea întregului teritoriu național de sub stăpînirea hitleristă și horthystă, nimicirea resturilor organizațiilor fasciste din țară și defascizarea aparatului de stat.

În apelul lansat la 28 august 1944, C. C. al P.C.R. arăta că resturile organizațiilor fasciste, agenturi ale hitlerismului, „rămășițele teroriste ale Gărzii de Fier sînt astăzi principalul dușman intern amenințînd din spate armata țării, guvernul, forțele patriotice și însăși existența poporului român” ⁵. Muncitorii și țăranii erau chemați să participe la lupta împotriva elementelor fasciste în cadrul organizațiilor de luptă proprii.

Ținînd seama că în această perioadă lupta revoluționară a oamenilor muncii de la orașe și de la sate se dezvoltă nemijlocit din lupta antifascistă și că în acel moment aveau o importanță primordială sarcinile legate de lupta împotriva hitlerismului, pentru eliberarea întregului teritoriu al țării, ținînd seama de necesitatea de a dezvolta rapid acele forme de organizare care erau cele mai accesibile maselor țărănești și cele mai indicate pentru atragerea acestor mase la acțiunile revoluționare conduse de proletariat, Partidul Comunist Român și-a îndreptat eforturile spre organizarea de comitete țărănești sub forma comitetelor patriotice antifasciste.

¹ *Luptătorul*, organ al județenei Ilfov P.C.R., din 6 septembrie 1944, p. 4.

² C. Apetri, *Unele aspecte ale participării armatei române la insurecția populară din august 1944*, Ed. M.F.A., 1955, p. 96.

³ *Buletinul oficial al jud. Mehedinți* din 1—15 octombrie 1944, p. 1.

⁴ *Patriotul*, 2 octombrie 1944, p. 1; *Vestul*, 15 octombrie 1944, p. 4.

⁵ *România liberă*, 30 august 1944, p. 1.

Formarea comitetelor țărănești era stimulată de avîntul acțiunii de organizare a clasei muncitoare în comitete de fabrică și sindicate¹. Comitetele țărănești activau ca organizații locale ale Uniunii Patrioților, organizație de masă condusă de Partidul Comunist Român care avea ca sarcină centrală mobilizarea unor pături cît mai largi ale poporului nostru la lupta împotriva fascismului.

Comitetele țărănești acționau ca reprezentante ale tuturor țăranilor, inclusiv ai celor care nu erau încadrați în mod formal într-o organizație democratică (Uniunea Patrioților, Frontul Plugarilor etc.). Caracterul larg democratic al comitetelor țărănești era determinat de însuși modul lor de organizare, de alegerea lor de către întreaga obște a satului.

Acolo unde nu existau condiții pentru formarea imediată de comitete țărănești, pe bază de alegeri, muncitorii comunisti sau simpatizanți care activau la sate au stabilit la început legături organizatorice de la om la om sau au creat din rîndurile elementelor mai înaintate politicește comitete de inițiativă sau de acțiune. Sarcina lor era de a pregăti alegerea comitetelor țărănești.

Printre primele comitete țărănești organizate în regiunea București, este cel constituit în comuna Valea Rusului (Ilfov). Modul în care ia ființă este tipic pentru majoritatea organizațiilor de acest gen. În comună au sosit doi muncitori trimiși de organizația de partid din orașul de reședință a județului (în cazul de față București). În cuvîntări însuflețite muncitorii au arătat sătenilor însemnătatea actului de la 23 August 1944, și necesitatea ca țărănimea să se organizeze în vederea obținerii revendicărilor sale. Adunarea obștească a comunei a ales din rîndurile sale un comitet de 15 persoane. În moțiunea votată s-a hotărît să se ducă lupta pentru stîrpirea legionarismului și rînduieiilor fasciste, pentru sprijinirea frontului antihitlerist. Comitetul ales aderă la Uniunea Patrioților². Într-o corespondență apărută la începutul lunii septembrie 1944, în organul de presă al județenei P.C.R. Ilfov, privind gruparea țărânimii ialomițene în comitete de luptă patriotică, se arăta că „ea se produce într-un ritm viu și însuflețit”. Urmînd chemările partidului, „Grupurile (de inițiativă țărănești—*T.U.*) se prezintă la comitetele locale (P.C.R.—*T.U.*) și cer să fie înscrise de îndată. Toți sînt plini de avînt... În majoritatea comunelor din Ialomița s-au constituit și continuă constituirea de comitete patriotice”³.

În vederea mobilizării forțelor populare la îndeplinirea sarcinilor antifasciste imediate ale revoluției, Partidul Comunist Român a luat inițiativa înființării la 6 septembrie 1944 a Grupului patriotic antihitlerist⁴

¹ În numărul din 22 septembrie 1944 ziarul *Scnteia* făcea, în legătură cu aceasta, următoarea apreciere: „Cum trebuie făurite aceste organe de luptă, țărănimea poate și trebuie să ia pildă de la muncitorii din orașe, care întotdeauna au stat în fruntea luptei poporului român. Ei și-au creat comitete de fabrică și sindicat...”

La sate trebuie create comitete țărănești de luptă patriotică... comitetele țărănești de luptă trebuie să reprezinte și să apere interesele tuturor țăranilor, afară de cei care au asuprit, umilit, batjocorit și jefuit țărănimea”.

² *Luptătorul*, 10 septembrie 1944, p. 3.

³ *Ibidem*, 6 septembrie 1944, p. 4.

⁴ *Ibidem*, 10 septembrie, 1944, p. 3.

în care au intrat Partidul Comunist Român, Partidul social-democrat, Uniunea Patrioților, Frontul Plugarilor și Partidul socialist-țărănesc¹.

A doua zi după constituirea Grupului patriotic antihitlerist, C. C. al P.C.R. adresează un apel țărănimii prin care aceasta este chemată să sprijine cu toate forțele războiul împotriva hitlerismului și acțiunea de zdrobire a legionarilor, unelte ale Germaniei hitleriste.

„Porniți imediat lupta contra bestiiilor legionare vinovate împreună cu Hitler și Antonescu de moartea copiilor și fraților noștri și de jefuirea voastră. Mergeți — se arată în apel — cu inima plină la munca câmpului, îngrijiți vitele voastre. O dată cu nimicirea totală a nemților, hitleriștilor și a grofilor unguri fasciști se va realiza bună starea pentru țărănime”².

Dar, se arată în același apel, „Războiul nu s-a sfârșit. Să luptăm deci pentru a-l termina cât mai repede. Numai pornind la luptă alături de Aliați contra nemților vom putea câștiga o pace dreaptă și durabilă. Să luptăm pentru o Românie liberă și democratică”³.

Pe linia indicată de Comitetul Central al Partidului organizația județeană a P.C.R. Ilfov adresează țăranilor o chemare care arată că în aceea perioadă sarcina principală era lupta împotriva hitleriștilor și a slugilor lor fasciste, explica importanța ce o avea pentru participarea țărănimii la această sarcină, organizarea ei în comitete țărănești.

„Răzlețiți fiecare pe la casele noastre — spune apelul — nu vom putea răpune pe dușman. Numai uniți cot la cot vom izbuti să doborâm fiara hitleristă și ticăloasele ei slugi”⁴.

De aceea apelul recomanda în continuare țăranilor : „Adunați-vă tot satul și alegeți dintre voi pe cei mai vrednici, pe cei mai cinstiți, pe cei cu mai multă dragoste de popor. Aceia să fie comitetul vostru patriotic. Nici un sat fără comitet patriotic sătesc. Uniți-vă cu toții în jurul acestor comitete patriotice și porniți fără întârziere la luptă”⁵.

Ca sarcini de luptă imediată ale comitetelor alese apelul recomandă alungarea legionarilor și antonescienilor de la conducerea satelor („nici un legionar, nici o coadă de topor să nu rămână în fruntea satelor”) și alegerea democratică a unor noi primari, confiscarea pământurilor moșierilor hitleriști fugiți și darea lor în folosința țăranilor săraci.

Referindu-se la necesitatea alianței dintre clasa muncitoare și țărănime, apelul adresat țărănimii ilfovene spunea : „În lupta voastră nu sunteți singuri. Muncitorimea din Capitală vă dă un puternic sprijin pentru lărgirea libertăților democratice, pentru un trai mai bun. Ea are aceleași interese ca și voi și luptă alături de voi”⁶.

După publicarea acestui apel, membrii de partid din județeană P.C.R. Ilfov, care acționau în Uniunea Patrioților, intensifică acțiu-

¹ Despre constituirea și importanța Grupului Patriotic Antihitlerist, vezi : V. Liveanu, studiul apărut în acest număr al revistei, p. 87 și urm.

² *Luptătorul*, 8 septembrie 1944, p. 1.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, 16 septembrie 1944, p. 1.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

nea de organizare a țărănimii din acest județ în comitete țărănești patriotice.

La 17 septembrie se constituie un comitet patriotic de inițiativă în comuna Domnești¹.

Sub îndrumarea organelor de partid din jud. Ilfov în cursul lunii septembrie 1944, adunările obștești aleg în cadrul Uniunii Patrioților comitete țărănești patriotice în comunele Colibaș, Chitila, Rudeni, Catani², Frăsinet, Șoldanul și în alte comune³, precum și o secțiune a Uniunii Patrioților, condusă de un comitet în care au intrat muncitori agricoli din comuna Curcani⁴.

La 18 septembrie 1944, potrivit directivelor C. C. al P.C.R. în problema făuririi alianței clasei muncitoare cu țărănimea⁵, organizația județeană P.C.R. Constanța publică și răspindește un apel către țărani prin care aceștia erau chemați să sprijine lupta pentru ducerea pînă la capăt a războiului împotriva hitlerismului și împotriva agenților săi în România, legionaro-fasciști.

Precizînd că sarcina comitetelor țărănești era de a activa pe linia antrenării țărănimii la lupta revoluționară comună împreună cu muncitorii, apelul spunea: „Locul tuturor țăranilor este în comitete sătești pentru stringerea rîndurilor, pentru lămurirea scopului luptei noastre, pentru o viață mai bună, pentru o Romînie a muncitorilor și țăranilor, liberă și independentă”⁶.

Pînă la sfîrșitul lunii septembrie, în urma alegerilor la care participă adunările obștești din comunele respective, s-au constituit, cu sprijinul direct al activiștilor de partid comitete țărănești patriotice la Tuzla, Cumpăna, Negru-Vodă și în alte comune⁷.

Organizarea țărănimii în comitete țărănești patriotice înregistrează încă în cursul lunii septembrie succese și în restul țării.

În Hunedoara, sub îndrumarea organelor de partid locale, se constituie în numeroase localități comitete și grupuri patriotice țărănești⁸.

În această perioadă se aleg comitete țărănești în comunele Gîldău⁹, Săpunari¹⁰ și Coșereni¹¹—Ialomița, Stănești, Bălănești, Mereni, Călugă-

¹ *Romînia liberă*, 25 septembrie 1944, p. 8.

² *Ibidem*, p. 7.

³ *Ibidem*, 1 octombrie 1944, p. 5; cu privire la organizarea de comitete țărănești patriotice în Ilfov și Ialomița, vezi *Luptătorul* din 16 septembrie 1944, p. 3 și 4, din 8 septembrie, p. 3, din 21 septembrie 1944, p. 3 și 22 septembrie 1944, p. 1.

⁴ *Luptătorul*, 10 septembrie 1944, p. 3.

⁵ *Din lupta P.C.R. pentru închegarea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în bătălia pentru reforma agrară din 1944—1945, Studii și referate monografice*, vol. I, București, E.S.P.L.P., 1955, p. 23.

⁶ *Cuget liber*, organ P.C.R. Constanța, 18 septembrie 1944, p. 2.

⁷ *Din lupta P.C.R.* . . . , vol. citat, p. 25.

⁸ Arhiva centrală a Institutului de istorie a Partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R. (A.C.I.P.), Fond. I, dos. nr. 10, f. 115.

⁹ *Scînteia*, 30 septembrie 1944, p. 4.

¹⁰ *Ibidem*, 4 octombrie 1944, p. 1.

¹¹ *Ibidem*, 5 octombrie 1944, p. 4.

reni¹, Bălteni² și Găești-Dîmbovița³, Budeni⁴ și Putinei-Vlașca⁵, Rătești, Recea, Moșoaia, Budeasa-Argeș⁶, Ciumești-Muscel și altele⁷.

Pe linia stabilită de Partidul Comunist din România, sarcinile pe care și le puneau comitetele țărănești în această perioadă erau legate în principal de mobilizarea țărănimii la acțiunea de sprijinire a efortului de război antihitlerist, pentru combaterea resturilor organizațiilor fasciste legionare și a elementelor fasciste din aparatul de stat⁸.

Comitetele țărănești, îndrumate de Partid, îmbină lupta pentru sprijinirea războiului antihitlerist cu lupta pentru unele revendicări imediate ale țărănimii.

În acele condiții în care păturile exploatatoare de la sate în timpul războiului antisovietic acumulasera însemnate câștiguri, masele de bază ale țărănimii considerau echitabil, ca o măsură reparatorie, ca păturile avute să suporte o parte mai însemnată din sarcinile economice legate de războiul antihitlerist.

În timpul dictaturii antonesciene, păturile exploatatoare impuseseră țărănimii muncitoare, cu sprijinul autorităților fasciste, condiții de arendare și de luare în dijmă a pământului mai grele ca în trecut care mergeau pînă la primirea de către proprietar a 2 treimi din recoltă plus o serie de obligații adiacente ce grevau mult gospodăria țăranului dijmaș sau arendator și care în esență erau rămășițe ale modului de exploatare feudală.

Tot cu sprijinul autorităților, bogătașii satelor își însușiseră o parte din sumele datorate I.O.V.R.-iștilor și familiilor mobilizaților sau acaparaseră părți din islazul comunal destinat să fie folosit de întregul sat. Țărănimea organizată în comitete țărănești, avînd sprijinul echipelor muncitorești ce activau la sate, în spiritul directivelor C. C. al P.C.R., înscrie ca puncte ale programului de realizări imediate, curmarea tuturilor acestor nedreptăți și trece la lichidarea lor pe cale revoluționară.

Fixarea acestui program de acțiune se făcea de regulă o dată cu constituirea și alegerea comitetului țărănesc din comuna respectivă.

În această luptă, comitetele țărănești conduse de Partidul Comunist manifestă încă de pe acum unele trăsături de embrioane ale unei noi puteri. De altfel, unele comitete țărănești purtau în această perioadă numele de comitete comunale.

Un exemplu îl oferă sarcinile ce și le propunea să le îndeplinească comitetul țărănesc din comuna Cocora-Ialomîța, în urma hotărîrilor luate de adunarea obștească a satului la 8 octombrie 1944.

Comitetul țărănesc își fixa ca sarcini : 1) sprijinirea Armatei Roșii și Armatei Romîne care luptau înfrățite împotriva armatelor hitleriste ; 2) alungarea administrației antonesciene din fruntea comunei și înlocuirea

¹ *Scînteia*, 29 sept. 1944, p. 2.

² *Ibidem*, 8 octombrie 1944, p. 4.

³ *Ibidem*, 5 octombrie 1944, p. 4.

⁴ *Ibidem*, 28 sept. 1944, p. 3.

⁵ *România liberă*, 13 octombrie 1944, p. 6.

⁶ *Ibidem*, 12 octombrie 1944, p. 5.

⁷ *Ibidem*, 16 octombrie 1944, p. 6.

⁸ Despre participarea țărănimii organizate la democratizarea organelor locale ale puterii de stat, vezi articolul lui T. Necșa, referitor la această temă, publicat în acest număr al revistei.

ei cu un comitet de 21 săteni; 3) controlul gestiunii comunale din timpul fostului primar înlăturat și obligarea acestuia de a restitui din averea sa personală sumele sustrase din ajutoarele I.O.V.R. și ale familiilor celor ce fuseseră mobilizați; 4) desființarea impozitelor comunale de jaf și înlocuirea lor cu un impozit unic proporțional cu averea; 5) folosirea izlazului așa cum vor sătenii; 6) organizarea formației de luptă patriotică și înglobarea în ea a tineretului premilitar, încredințându-i-se acestei formații paza comunei; 7) lupta împotriva sabotajilor.

De asemenea, mai figura un punct general care era formulat astfel: „Împuternicim comitetul comunal¹ ales de noi să se ocupe de toate problemele comunale ca administrația și paza comunei, bunul mers al școlii, al bisericii, al dispensarului, stabilirea învoielilor agricole, precum și cu toate problemele care privesc îmbunătățirea condițiilor de viață ale sătenilor”².

Hotărâri cu conținut asemănător iau și alte comitete țărănești din cîmpia Dunării ca cele din Castra-Nova-Romanați³, Coșereni-Ialomița⁴, Domnești⁵ și Florești⁶-Ilfov etc.

În satele în care comitetele țărănești nu preiau direct conducerea comunelor ci doar recomandă din sinul lor pe noul primar acesta era însărcinat cu aducerea la îndeplinire a hotărârilor luate de comitetul țărănesc. Astfel, în comuna Crevedia-Ilfov, unde comitetul țărănesc trecuse la alegerea noului primar, acesta în calitate de organ de stat dă o ordonanță în care dispune condițiile în care urma să se facă dijmuirea porumbului din recolta pe anul în curs.

Prin această ordonanță se hotăra că „proprietarii de moșii din această comună vor da învoitorilor din recolta muncită de învoitori două părți, una parte rămînînd proprietarului”⁷.

Prin toate aceste acțiuni, comitetele țărănești patriotice au adus o contribuție importantă la mobilizarea maselor țărănești în lupta condusă de clasa muncitoare și partidul ei pentru zdrobirea resturilor organizațiilor fasciste din țară, pentru sprijinirea războiului antihitlerist, pentru instaurarea unor largi libertăți democratice pentru oamenii muncii. Îmbinarea acțiunii comitetelor țărănești pentru revendicări patriotice, antifasciste generale cu o serie de acțiuni pentru revendicări imediate de ordin economic, administrativ, a înlesnit ridicarea maselor țărănești la activitatea politică conștientă și organizată în cadrul revoluției populare condusă de partid. Prin intermediul comitetelor țărănești patriotice conduse de comuniști, la sate pătrundea și se răspîndea în primele săptămîni după 23 August 1944 cuvîntul partidului, care antrena țărînimea la înfăptuirea unor transformări istorice radicale în viața poporului nostru.

¹ Este vorba de comitetul comunal patriotic, de comitetul țărănesc, nu de consiliul comunal, organ local administrativ de stat. În cazul de față, comitetul țărănesc preia conducerea comunei.

² *Scînteia*, 14 octombrie 1944, p. 3.

³ *Înainte*, organ al regionalei P.C.R. Oltenia, 19 octombrie 1944, p. 2.

⁴ *Scînteia*, 5 octombrie 1944, p. 4.

⁵ *România liberă*, 25 septembrie 1944, p. 7.

⁶ *Scînteia*, 4 octombrie 1944, p. 4.

⁷ *România liberă*, 6 octombrie 1944, p. 3.

Spre sfârșitul lunii septembrie 1944, avînd în vedere situația creată de desfășurarea rapidă a revoluției populare, Partidul Comunist a chemat întregul popor la lichidarea completă și definitivă a resturilor exploataării feudale a țărănimii, la confiscarea și împărțirea de către țărani a pămîntului moșieresc.

Așa cum se arătase încă în apelul organizației județene Ilfov a Partidului Comunist, publicat la 16 septembrie 1944, în ziarul „Luptătorul”, țărani erau chemați să lupte pentru confiscarea pămîntului moșierilor legionari. În primul număr legal al organului Comitetului Central al Partidului a fost publicat de asemenea un articol în care se cerea confiscarea pămîntului moșierilor care au sprijinit pe Hitler și Antonescu¹.

După primele săptămîni de revoluție, în care sarcinile revoluționare antifeudale au fost limitate la lupta împotriva moșierilor care se situaseră în mod deschis pe pozițiile fasciste, ale legionarilor și antonescienilor, dezvoltarea procesului revoluționar a pus la ordinea zilei problema rezolvării depline a sarcinilor revoluționare antifeudale prin lichidarea moșierimii ca clasă. Eliberarea țărănimii de sub exploatarea semifeudală a moșierilor — ca și înfăptuirea celorlalte transformări democratice impuse de dezvoltarea obiectivă a societății romînești — se putea asigura numai prin instaurarea unei puteri populare.

Proiectul de platformă-program al Frontului Național-Democratic propus de către Comitetul Central al Partidului Comunist Român, în 26 septembrie 1944, tuturor partidelor și organizațiilor și care indica de fapt sarcinile esențiale ale viitoarei puteri populare, prevedea realizarea unor largi prefaceri democratice în toate domeniile vieții economice și sociale. În problema agrară, proiectul de platformă prevedea „înăptuirea unei largi reforme agrare prin exproprierea marii proprietăți de la 50 ha în sus și împrăștierea cu acest pămînt a țăranilor fără pămînt sau cu pămînt puțin”. De asemenea, se mai prevedea procurarea de inventar agricol pentru țăranii împrăștiți „pe seama marii proprietăți și a statului”².

Datoriile țărănimii către bănci și stat, contractate cu prilejul împrăștiării din 1921 și din conversiunea datoriilor, urmau să fie anulate.

Pentru desfășurarea luptei în scopul făuririi alianței proletarietului cu țărănimea — o importanță esențială avea faptul că platforma-program lega rezolvarea problemei agrare de instaurarea unei puteri populare care să rezolve probleme politice și economice fundamentale din acea perioadă (lupta contra fascismului, sprijinirea războiului antihitlerist, libertăți democratice, ridicarea nivelului de trai al muncitorimii etc.). Partidul Comunist arăta că îndeplinirea visului de veacuri al țărănimii — desființarea asupririi moșierești — era legată de înlăturarea guvernelor cu majoritate reacționară și aducerea la cîrma țării a unui guvern democratic.

Realizarea prevederilor platformei-program reprezenta în esență un pas important pe calea desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice. Ele corespundeau năzuinței fierbinți a milioanelor de țărani mun-

¹ *Scnteia*, nr. 1 din 21 septembrie 1944.

² *Ibidem*, 26 septembrie 1944, p. 1.

citori și de aceea au întrunit din primul moment azeziunea largă a acestora.

Popularizarea prevederilor platformei-program propuse de Partidul Comunist și constituirea pe baza acestei platforme a Frontului Național Democratic a dat un impuls hotărîtor activității desfășurate de organizațiile de partid pentru atragerea maselor de bază ale țărănimii în lupta revoluționară. În cursul lunilor octombrie-noiembrie 1944 sub conducerea Partidului organizarea țărănimii în comitete țărănești ia un avînt din ce în ce mai mare.

★

După constituirea Frontului Național Democratic, pe baza noilor sarcini generale ale revoluției, obiectivul principal al comitetelor țărănești a devenit acela de a mobiliza țărănimea în lupta pentru instaurarea unui guvern democratic, pentru lichidarea moșierimii ca clasă, pentru înfăptuirea platformei F.N.D.; în aceste condiții, Partidul Comunist Român se orientează pe linia organizării de comitete țărănești, sub forma de comitete ale Frontului Plugarilor. La începutul lunii octombrie, sub conducerea și îndrumarea comuniștilor noile comitete țărănești care iau ființă se organizează în cadrul Frontului Plugarilor¹. În puține cazuri se mai semnalează în octombrie, organizarea de comitete țărănești în cadrul Uniunii Patrioților². Comitetele țărănești patriotice organizate pînă în octombrie 1944 se transformă treptat în comitete ale Frontului Plugarilor. Cu sprijinul și sub îndrumarea organizațiilor de partid, începînd din luna octombrie 1944 se desfășoară într-un ritm intens înființarea comitetelor țărănești încadrate în Frontul Plugarilor.

Aceste comitete țărănești, departe de a reprezenta numai țărani intrați în cadrul acestei organizații, acționau ca organe ale țăranilor din comuna respectivă, fiind alese în adunări ale obștei satului. După 6 Martie 1945, comitetele Frontului Plugarilor, continuînd să se situeze pe linia luptei duse de comuniști pentru interesele generale ale maselor țărănești, exercitau numai atribuția de organe conducătoare ale organizațiilor locale ale Frontului Plugarilor. În perioada pe care o studiem sarcina centrală a comitetelor țărănești organizate pe linia Frontului Plugarilor era de a lupta pentru reforma agrară preconizată de comuniști.

În primul număr al ziarului *Frontul plugarilor* s-a publicat circulara nr. 2 a C.C. al F.P., în care erau sintetizate rezultatele de pînă atunci și sarcinile legate de lupta pentru înfăptuirea prevederilor programului de guvernare a F.N.D., îndeosebi de lupta pentru reforma agrară.

Pe linia promovată de P.C.R., circulara preciza că „sarcina principală a comitetului Frontului Plugarilor este pregătirea reformei agrare”³. Comitetele Frontului Plugarilor erau îndrumate să lupte pentru ridicarea

¹ Aceasta este concluzia care se desprinde din citirea presei din această perioadă. Organele locale de partid au primit directive în sensul arătat, în prima jumătate a lunii octombrie (Arh. Centr. a Inst. de ist. a partidului, Fond. I, dos. nr. 10, f. 170).

² Astfel, la Pincota și în alte localități din jurul Aradului, la 22 oct., în adunări convocate de Uniunea Patrioților, sătenii își aleg comitete de inițiativă sau comitete țărănești patriotice (*Patriotul*, din 24 și 30 oct. 1944).

³ *Frontul plugarilor*, 1 februarie 1945, p. 1.

producției agricole spre a contribui la aprovizionarea armatelor romino-sovietice în vederea ducerii pînă la capăt a războiului antihitlerist.

O sarcină importantă a cărei îndeplinire organizațiile Frontului Plugarilor, sub îndrumarea P.C.R., au urmărit-o încă de la începutul activității lor și care era reamintită în circulară era „lupta pentru a cucerii poziții noi în sînul autorităților, la pretură, la primărie, la camerele agricole”¹.

Se recomanda, de asemenea, ca organizațiile locale (comitetele sătești) ale Frontului Plugarilor să îmbrățișeze în sfera activității lor și să soluționeze în măsura posibilității „toate greutățile cu care se ciocnește țăranul în fiecare zi”².

La constituirea comitetelor țărănești au participat în majoritatea cazurilor muncitori trimiși de organizațiile de partid din centrele de reședință care imprimau o orientare politică adunărilor și dădeau un sprijin efectiv în organizarea comitetelor țărănești.

În urma instrucțiunilor C.C. al P.C.R., regionalele și județenele de partid sprijină formarea unor comitete de acțiune ale Frontului Plugarilor, care se ocupă pe scară regională respectiv județeană în mod nemijlocit cu munca de organizare a comitetelor țărănești în cadrul Frontului Plugarilor.

Încă în prima jumătate a lunii octombrie 1944, sub îndrumarea echipelor muncitorești, se alege în raza județului Ilfov de către adunările obștești din comunele respective primele comitete țărănești care se încadrează în Frontul Plugarilor.

Acțiunea de creare a noi comitete țărănești, organizații comunale ale Frontului Plugarilor, se desfășoară simultan cu adunările obștești în care țăranimea își dă adeziunea la platforma-program elaborată de Partidul Comunist³.

Astfel de adunări au loc în cursul lunii octombrie în comunele Florești⁴, Buda, Budești⁵, Gîstești⁶, Fundeni etc.⁷. În cursul lunii noiembrie organizarea țăranimii din jud. Ilfov în Frontul Plugarilor se încheiește în majoritatea comunelor⁸.

În Teleorman, folosind dorința de organizare a țăranimii, activiștii trimiși de conducerea partidului în acest județ⁹ stabilesc la începutul

¹ *Frontul plugarilor*, 1 februarie 1945, p. 1.

² *Ibidem*.

³ În ceea ce privește comitetele țărănești deja constituite și care activau ca organizații ale Uniunii Patrioților, trecerea acestora la organizarea în *Frontul Plugarilor* se face în județul Ilfov ca pretutindeni în restul țării treptat de-a lungul unei perioade de timp care în general nu depășește sfîrșitul lunii octombrie — începutul lunii noiembrie 1944 (A.C.I.P., Fond. I, dos. 10, f. 1667). Directivele cu privire la formarea comitetelor țărănești în cadrul Frontului Plugarilor au fost primite de organele locale de partid în primele zile ale lunii octombrie (A.C.I.P. Fond. I, dos. 10, fil. 70). În comunele unde erau constituite comitete țărănești patriotice, convocarea adunărilor obștești care au luat în discuție și au aderat la platforma-program propusă de P.C.R. s-a făcut de către aceste comitete.

⁴ *Tribuna poporului*, 19 octombrie 1944, p. 6.

⁵ *România liberă*, 22 octombrie 1944, p. 5.

⁶ *Victoria*, 21 octombrie 1944.

⁷ *Semnalul*, 14 octombrie 1944, p. 1.

⁸ *Victoria*, 15 noiembrie 1944, p. 3.

⁹ În acest județ, comitetul județean P.C.R. se constituie la începutul lunii noiembrie 1944 (*Din lupta P.C.R....*, vol. I, p. 267).

lunii octombrie legături organizatorice în 28 din cele 70 de comune ale județului ¹.]

În cursul lunii noiembrie, mai multe echipe de muncitori ceferiști, trimise de organizația de partid din București, ajută țărănimca din Teleorman să țină adunări pentru alegerea de comitete țărănești de Frontul Plugarilor ².

La începutul lunii ianuarie 1945, în majoritatea comunelor se aleseseră deja comitete țărănești comunale și se trece la constituirea organizațiilor Frontului Plugarilor de plasă și județ ³.

În Muscel, pînă la sfîrșitul lunii noiembrie, mai multe echipe de muncitori împărțiți în echipe organizate de județana de partid, printr-o muncă de agitație susținută, ajută la organizarea țărănimii în comitete, în 15 din cele 24 de comune rurale ale județului ⁴; aceste comitete erau alese la adunări de întregul sat.

În cursul lunii octombrie, sub îndrumarea echipelor muncitorești, locuitorii din comunele Bușteni, Breaza, Tătăreni, Bărcănești, Brătești, Brazi, Romînești, Călinești, Ploieștiori, Boldești etc., toate din județul Prahova, își constituiesc comitete de inițiativă ⁵.

În județul Dîmbovița acțiunea de organizare a comitetelor țărănești în cadrul Frontului Plugarilor a fost mult ușurată de faptul că, sub îndrumarea organizațiilor locale P.C.R., în multe comune din acest județ încă din a doua jumătate a lunii septembrie 1944, se constituiseră și activau cu bune rezultate comitete țărănești patriotice ⁶. În tot cursul lunii noiembrie 1944 în numeroase comune se constituiesc comitete țărănești ale Frontului Plugarilor ⁷.

În ceea ce privește programul lor de activitate imediată, în afara sarcinilor generale cuprinse în platforma-program și de lupta politică la care participă, ele își fixează revendicări similare cu cele ale comitetelor țărănești patriotice ce luaseră ființă în cursul lunii septembrie.

Sub îndrumarea organizațiilor P.C.R. locale, și locuitorii din județele Argeș și Muscel trec imediat după publicarea platformei F.N.D. la alegerea de comitete țărănești ale Frontului Plugarilor. Acțiunea de organizare a țărănimii argeșene în comitete țărănești a fost precedată de o intensă muncă agitatorică dusă de echipele muncitorești în toate satele județului, al cărei scop a fost popularizarea în sinul sătenilor a prevederilor platformei-program. Popularizarea platformei se făcea în adunări la care participa întreg satul, punîndu-se întrebări la care se primeau răspunsuri. Rezultatele acestei munci au dat roade imediate.

¹ A.C.I.P., Fond. I, dos. nr. 10, f. 88.

² *Din lupta P.C.R....*, vol. I, p. 267.

³ *Ibidem*, p. 269—270.

⁴ *Ibidem*, p. 66.

⁵ *Victoria*, 21 octombrie 1944, p. 1.

⁶ *Din lupta P.C.R....*, vol. II, Buc., E.S.P.L.P., 1958, p. 21.

⁷ *Ibidem*, p. 27—28.

În cursul lunii octombrie, țăranii își aleg comitete țărănești F.P. în comunele Budeasa Mare, Budeasa Mică-Argeș, Rătești, Ciumești-Muscel etc.¹

Cu ocazia alegerii comitetelor țărănești, adunările țărănești își dădeau adeziunea la platforma F.N.D.

În fostul județ Covurlui, organizarea țărănimii muncitoare în comitete țărănești se desfășoară cu intensitate îndeosebi după ce la 2 octombrie organizația de partid a luat inițiativa creării unui comitet județean de acțiune pentru organizarea comitetelor țărănești. Până la sfârșitul lunii octombrie se organizează, în majoritatea comunelor, comitete țărănești².

În Tutova, acțiunea de grupare a țărănimii muncitoare în organizații proprii de luptă înregistrează un succes deosebit în luna decembrie, când echipei muncitorești ce activa de mai înainte i se adaugă alte cinci echipe constituite la 1 decembrie. Aceste echipe sub îndrumarea organelor de partid au organizat până la sfârșitul anului comitete țărănești în 61 de comune și au stabilit legături organizatorice și în comunele încă neorganizate în comitete țărănești³.

Și în Banat, îndeosebi în fostele județe Timiș-Torontal și Severin, are loc constituirea a numeroase comitete țărănești care încă la sfârșitul lunii octombrie 1944 joacă un rol însemnat în îndrumarea luptei democratice a țărănimii muncitoare din această regiune⁴. În plasa Oravița erau deja constituite cu sprijinul echipelor muncitorești de la Anina 23 de comitete țărănești⁵. În Hunedoara, baza de plecare a organizației Frontului Plugarilor, organizarea țărănimii în comitete țărănești a fost înfăptuită în linii mari încă în toamna anului 1944⁶.

Munca organizațiilor de partid pentru înființarea comitetelor țărănești în cadrul Frontului Plugarilor se desfășoară în mod asemănător în întreaga țară, ea înregistrând succese hotărâtoare încă la sfârșitul anului 1944.

Ea va continua și în primele luni ale anului 1945.

Prin erearea comitetelor țărănești, Partidul Comunist a obținut o uriașă creștere a influenței sale în rîndurile țărănimii⁷. Masele țărănești

¹ *România liberă*, 16 octombrie 1944, p. 6.

² A.C.I.P., Fond. I, dos. 10, f. 167—169.

³ *Ibidem*, f. 170 și urm.

⁴ *Ibidem*, f. 86; *Luptătorul Bănățean*, organul regionalei Banat a P.C.R. nr.-ele din 12, 13, 25 oct. 1944 și din 2, 5, 10, 27 și 30 nov. 1944.

⁵ A.C.I.P., Fond I. dos. nr. 40, f. 9 și urm.

⁶ *Ibidem*, dos. nr. 10, f. 114; Cf. *Victoria*, 20 decembrie 1944, p. 3.

⁷ Ținem să precizăm că în localitățile în care exista un proletariat agricol mai numeros sau unde o parte însemnată a locuitorilor era ocupată în industrie, se constituiesc sindicate. Majoritatea acestora aveau un caracter agricol. În regiunea Pitești, ca de altfel și în alte regiuni cu masivi păduroși, țăranii care lucrau în păduri sau la gătare se constituiesc în sindicate forestiere (A.C.I.P., Fond. I, dos. 10, f. 159). Ciobanii argați din județul Sibiu se organizează într-un sindicat al păstorilor (*România viitoare*, 4 ian. 1945, p. 2.).

Deși organizați în sindicate, muncitorii agricoli luptă alături de ceilalți țărani muncitori pentru reforma agrară. (Vezi în această privință hotărîrea adoptată de argații de pe moșiile Drăghiceni, Ilcenii și Grozăvești-Romanați, publicată în *Victoria* din 31 oct. 1944, p. 5, și cea a muncitorilor agricoli din Băilești votată la 16 decembrie 1944).

își dădeau seama că aceste comitete organizate sub îndrumarea partidului constituiau un mijloc capabil să asigure îndeplinirea revendicărilor lor vitale. Masele țărănești știau că Partidul Comunist a fost inițiatorul organizării comitetelor țărănești de Frontul Plugarilor și își manifestau satisfacția față de această acțiune a comuniștilor¹. Influența Partidului Comunist asupra maselor țărănești prin intermediul comitetelor țărănești se exercita nu numai în satele în care se găseau în mod nemijlocit reprezentanți ai partidului.

În legătură cu aceasta merită subliniate anumite aspecte. În unele locuri, rezultatele muncii politice desfășurate de activiștii sau muncitorii simpatizanți trimiși de partid la sate, ieșeau la iveală după ce aceștia plecau dintr-un sat în care făcuseră muncă de agitație, pentru a se întoarce la oraș sau a pleca în altă comună. Astfel, un activist de partid în trecere printr-o comună din Mușcel a luat contact cu numeroși săteni în vederea organizării lor. El a părăsit în aceeași zi satul fără a organiza pe locuitori într-un comitet de inițiativă. Totuși la aproximativ o lună și jumătate după plecarea sa, la sediul județenei P.C.R. se prezintă o delegație a sătenilor din comuna respectivă care înmânează procesul verbal de constituire a comitetului țărănesc format din 21 de membri. Procesul verbal era însoțit de o moțiune revendicativă privind în mare măsură rezolvarea unor probleme locale în favoarea țăranilor membri².

De altfel, convingerea unor mase tot mai largi ale țărănimii că singurul partid care putea să o conducă la cucerirea revendicărilor sale este P.C.R. se reflecta în acțiunile ca și în moțiunile cu care se încheie de obicei adunările de constituire a comitetelor țărănești.

Astfel, se remarcă prin caracterul succint dar cuprinzător moțiunea sătenilor din Castra-Nova-Romanați, adoptată la 12 oct. 1944, care spunea: „mulțumim muncitorilor industriali pentru ajutorul ce ni-l dau să scăpăm de leprele satelor și ne luăm angajamentul ca alianța dintre săteni și muncitorii industriali să fie nezdruccinată”³. Pe de altă parte, sub influența comitetelor țărănești din satele organizate, țăranii din satele apropiate se convingeau de utilitatea înființării comitetelor țărănești și veneau la sediile organizațiilor de partid județene pentru a cere îndrumări în vederea înființării de comitete țărănești în satul lor (ca, de pildă, satele din județul Hunedoara)⁴.

Țăranii veneau la organele de partid pentru a cere sprijin, în vederea organizării întrunirilor pentru constituirea comitetelor țărănești sau pentru alte probleme⁵. Aceste fapte arătau că înființarea comitetelor țărănești sub îndrumarea și cu ajutorul comuniștilor ajutau masele țără-

¹ Un raport în acest sens cu privire la situația din Banat în toamna anului 1944 se află la A.C.I.P., Fond. I, dos. 10, f. 86.

² A.C.I.P., Fond. I, dos. 10, f. 158.

³ *Înainte*, Craiova, 19 oct. 1944, p. 2.

⁴ A.C.I.P., Fond. I, dos. 10, f. 114.

⁵ Într-un raport despre munca la țară în 1944 al organizației județene P.C.R. din Prahova, se spunea: „ne asaltează țăranii cu cererea de a participa la întruniri” (*ibidem*, f. 166); cf. pentru județul Constanța, *Din lupta P.C.R. . . .*, vol. I, p. 24.

nești să înțeleagă că Partidul Comunist era acea forță sub a cărei conducere puteau să-și rezolve problemele care le frământau și să-și croiască o viață mai bună.

★

În bătălia pentru cîștigarea maselor de bază ale țărănimii, Partidul Comunist Român s-a călăuzit de învățătura leninistă că pentru antrenarea țărănimii la revoluție trebuie început cu lupta pentru revendicările imediate economice și politice ale țărănimii. Masele țărănești din România duseseră și înainte de crearea P.C.R. lupte grele și singeroase împotriva exploatatorilor; lipsite de o conducere fermă din partea clasei muncitoare, acestea se terminaseră totdeauna prin înfrîngeri. Tocmai de aceea, masele de bază ale țărănimii trebuiau să fie antrenate la început într-un șir de acțiuni capabile să aducă rezultate pozitive în rezolvarea nevoilor ei imediate. O astfel de tactică era menită să întărească rapid încrederea maselor de bază ale țărănimii în propriile lor forțe. În urma sprijinului frățesc hotărîtor primit în aceste ciocniri cu clasele exploatatoare din partea clasei muncitoare, țărănimea ajungea să recunoască în clasa muncitoare pe conducătorul ferm și priceput fără de care ea n-ar fi putut să obțină satisfacerea revendicărilor sale și o dată cucerite să le apere. Pornind de la situația reală existentă la sate, Partidul Comunist Român a îndrumat comitetele țărănești spre organizarea unor lupte pentru revendicări imediate. În spiritul indicațiilor partidului, comitetele țărănești au organizat o serie de acțiuni revendicative avînd ca scop limitarea exploatării semif feudale a țărănimii, respectiv îngrădirea anumitor resturi ale relațiilor feudale și desființarea altora. S-a desfășurat, astfel, o acțiune generală pentru îngrădirea exploatării țărănimii prin dijmă, pentru desființarea celor mai reacționare forme de exploatare semifeudală.

Astfel, locuitorii comunei Colacu, cu ocazia organizării lor în Frontul Plugarilor (12 noiembrie 1944) își propun să lupte pentru: 1) împărțirea moșiei legionarului C. Popescu, fugit în Germania, țăranilor fără pămînt sau cu pămînt puțin, „după cum scrie în platforma F.N.D.”; 2) pămîntul lucrat în dijmă să fie dat numai oamenilor săraci, iar dijma să se stabilească de către plugari constituiți în F.P.; 3) lemnele din pădurile proprietarilor care erau în raza satului să se vîndă întîi locuitorilor de acolo la prețuri convenabile ce sînt stabilite de adunarea generală; 4) ajutoarele date văduvelor și orfanilor să fie date cu avizul și sub controlul comitetului F.P.; 5) la prima adunare comună cu Frontul Plugarilor din Săviești (sat în vecinătate, pendinte de comuna Colacu) să se treacă la alegerea unui nou primar și consiliu comunal; 6) în legătură cu arestarea de către postul de jandarmi a comitetului țărănesc din Stănești se cerea arestarea vînovaților și desființarea postului de jandarmerie din acea comună.

Adunarea își dădea totodată adeziunea la platforma F.N.D. și își exprima hotărîrea de a lupta „pînă la înfăptuirea ei completă”¹.

Hotărîri asemănătoare seiau în cadrul adunărilor de constituire a comitetelor țărănești ale Frontului Plugarilor din comunele Ocița, Slobozia

¹ *Sctnleia*, 20 noiembrie 1944, p. 4.

Mare, Valea Lungă-Cricov, Glodeni - Dîmbovița¹, Săcuieni-Bacău² și altele.

Sub îndrumarea echipelor muncitorești alcătuite de organele de partid, se generalizează încă din octombrie 1944 — întâlnindu-se frecvent în mișunile votate la adunările de constituire a comitetelor țărănești — o serie de revendicări tip, ca : recolta de pe pământurile lucrate în dijmă să se împartă două părți din trei țăranului și una proprietarului, desființarea prevederilor din contractele de arendare care impuneau țăranilor rușeturi, plocoane, munca la tarla. În afara acestor deziderate generale, mai erau formulate revendicări pentru desființarea unor rămășițe ale relațiilor de producție feudale în agricultură, ca : gonăciul pe proprietățile în care moșierii organizau vînători, recoltatul gratuit al stufului de pe moșia pe care era țăranul învoit etc. Comitetele țărănești acționează încă în această perioadă pentru realizarea unei mai democratice repartizări a sarcinilor fiscale, a rechizițiilor, a prestațiilor, pentru readucerea în patrimoniul comunelor a acelor părți din izlaz care, cu sprijinul autorităților comunale locale, fuseseră înstrăinate în trecut, ca și pentru fixarea unor taxe de pășunat avantajoase pentru sărăcime. Erau, de asemenea, trași la răspundere acei primari, notari sau jandarmi care săvîrșiseră fraude sau abuzuri ce se răsfrînseseră negativ asupra situației materiale a țăranimii muncitoare din comunele respective.

Astfel, hotărîrea locuitorilor din comuna Bădești-Muscel care își aleg la 18 octombrie 1944 un comitet de gospodărire a comunei³ prevedea între altele : a) desființarea impozitelor comunale ce fuseseră fixate în timpul dictaturii fascisto-antonesciene și care fuseseră repartizate în mod egal pe cap de familie țărănească și înlocuirea lor cu un impozit unic care să fie plătit de locuitorii comunei după averea fiecăruia⁴ ; b) scutirea de prestație a celor lipsiți, aceasta urmînd a se efectua numai de „cei înstăriți” ; c) folosirea izlazului comunal așa cum vor voi sătenii etc.⁵.

Mult mai explicită în privința sensului pe care-l dădea țărănimii muncitoare acestei formulări, întâlnită în majoritatea covîrșitoare a mișunilor votate de comitetele țărănești de pe întreg cuprinsul țării, este hotărîrea adoptată de locuitorii comunei Gîngiova-Dolj cu ocazia alegerii la 17 decembrie 1944 a comitetului țărănesc din acea comună.

În procesul verbal de constituire se arată că noul comitet ales urma să înceapă lupta „pentru revendicările țăranului plugar”.

¹ *Din lupta P.C.R. . . .*, vol. II, p. 27—28.

² *Scnteia*, 4 decembrie 1944, p. 4. În procesul verbal de constituire a comitetului țărănesc din această comună se preciza că recolta de pe terenurile lucrate în dijmă, se repartizează 2/3 dijmașului și numai 1/3 proprietarului.

³ Comitetele de gospodărire menționate sporadic mai ales pe teritoriul actualelor regiuni administrative Pitești și Bacău (vezi A.C.I.P., Fond I, dos. nr. 10, filele 147, 155—156) erau în fond comitetele țărănești care se deosebeau de restul comitetelor țărănești prin accentul sperit acordat rezolvării unor revendicări economice locale. Ele nu trebuie confundate cu organele locale ale puterii de stat. Ele au luat ființă acolo unde, din diferite motive, nu existau condiții pentru organizarea comitetelor țărănești în cadrul Frontului Plugarilor.

⁴ Această prevedere se întâlnește în toate mișunile de constituire ale primelor comitete țărănești patriotice cît și ale comitetelor țărănești alese ulterior în cadrul Frontului Plugarilor.

⁵ *Scnteia*, 2 noiembrie 1944, p. 4.

Alături de o serie de hotărâri generale (sprijinirea frontului antihitlerist, aderarea la platforma F.N.D. etc.) se găsește un punct special prin care se cere „redistribuirea loturilor în islaz, după cap de familie și nu după cap de vită”¹.

Îndrumate de comuniști, comitetele țărănești îmbinau lupta nemijlocită economică împotriva anumitor forme de exploatare a țăranimii cu lupta politică pentru defascizarea aparatului de stat. În această direcție, comitetele țărănești sub conducerea P.C.R. și-au dat în toamna anului 1944 o contribuție importantă mai ales în democratizarea verigilor de jos (locale) ale aparatului de stat². Izgonirea foștilor primari, notari și a celorlalți reprezentanți ai puterii locale de stat rămași din perioada dictaturii fasciste antonesciene constituia o dorință legitimă a maselor largi populare. Datorită poziției ostile a majorității reacționare din guvernele Sănătescu-Rădescu, față de democratizarea țării, procesul înlocuirii aparatului de stat antonescian cu reprezentanți ai forțelor democratice s-a desfășurat în majoritatea cazurilor de jos în sus, ca rezultat al acțiunii revoluționare a maselor populare conduse de P.C.R.

Instalarea unor autorități democratice la sate s-a făcut pe diverse căi, în funcție de condițiile specifice dintr-o comună sau alta sau de la o regiune la alta.

În Moldova și în Ardealul de nord, iar parțial și în restul Moldovei, autoritățile antonesciene (respectiv —hortyste, în cadrul Ardealului³ de nord) s-au retras o dată cu armatele fasciste. În aceste regiuni, sub îndrumarea organizațiilor de partid locale, adunările obștești ale comunelor rurale au procedat la instalarea unor noi autorități care, atât prin compoziția lor socială, cât și prin activitatea ce o desfășoară, marchează un pas important pe calea creării unui aparat de stat democratic pus în slujba maselor populare. În aceste regiuni, democratizarea aparatului de stat a cuprins din primul moment și prefecturile, ceea ce a facilitat existența unor relații de colaborare între comitetele comunale alese de adunările obștești satești și autoritatea județeană. O situație asemănătoare se constată și în județele la conducerea cărora au fost aleși prefecți de masele populare. În aceste județe prefecturile sprijină efectiv și legalizează alegerea noilor primari efectuate sub îndrumarea forțelor democratice în rîndul cărora organizațiile locale ale P.C.R. jucau un rol conducător. Un exemplu în acest sens îl oferă situația din județul Constanța, unde noul prefect, ales de masele populare împotriva voinței majorității reacționare din guvern, în prima ordonanță emisă dispunea că „în toate satele și comunele urbane se va alege în mod liber un primar și un consiliu comunal format din cetățenii cei mai cinstiți luptători pentru cauza democrației”³. Prin aceeași ordonanță se dispunea ca jandarmii să treacă sub controlul comitetelor țărănești alese și ca obligațiile curente ale comunelor să fie suportate de cetățeni progresiv, în raport cu starea materială a fiecăruia.

¹ *Oltenia muncitoare*, organ al regionalei P.S.D.- Oltenia, 5 februarie 1945.

² O prezentare specială a acțiunii de democratizare a aparatului de stat se face în prezentul număr al revistei în cadrul articolului publicat de T. Necșă.

³ *Cuget liber*, din 5 noiembrie 1944.

Comitetele țărănești, respectiv organizațiile comunale ale Frontului Plugarilor, îndrumate de organizațiile locale de Partid iau în numeroase cazuri inițiativa convocării adunărilor obștești de alegere a noilor conducători ai satelor. Astfel, încă de la sfârșitul lunii octombrie organizațiile Frontului Plugarilor din județul Neamț trec la înlocuirea vechilor primari antonescieni în numeroase comune, printre care Dobreni, Bodești, Dochia și Tazlău¹. În același fel procedează organizațiile Frontului Plugarilor din județele Prahova², Argeș³ etc.

Spre sfârșitul anului 1944 și mai ales în cursul lunilor ianuarie-februarie 1945, într-un număr însemnat din comunele rurale ale țării erau în funcție primari care făceau parte din organizația Frontului Plugarilor. Astfel, în jud. Dorohoi, în februarie 1945, majoritatea covârșitoare a primarilor și ajutorilor de primari sătești erau membri ai Frontului Plugarilor și P.C.R.⁴.

Aportul țărănimii muncitoare organizate în comitete țărănești la opera de democratizare a țării nu s-a redus la acțiunea de înlocuire a primarilor și ajutorilor de primari cu reprezentanți ai maselor democratice ale țărănimii. Este important de subliniat că s-au desfășurat o serie de acțiuni în care un număr important de țărani au acționat în mod nemijlocit alături de masele proletare cot la cot cu muncitorii. Ne referim la faptul că sub conducerea organizațiilor Partidului Comunist Român comitetele țărănești au mobilizat țărănimea la toate manifestațiile și demonstrațiile politice care au dus în ultimă instanță la izgonirea elementelor reacționare din fruntea prefecturilor și — pe un plan mai înalt — la răsturnarea celor trei guverne cu majoritate reacționară. Începînd din a doua jumătate a lunii septembrie, devine frecventă participarea delegațiilor țărănești (de obicei alcătuite pe scheletul comitetelor țărănești comunale) la întrunirile și demonstrațiile din capitala centrului administrativ cel mai apropiat, iar apoi chiar la manifestațiile din Capitală⁵. Participarea directă a maselor țărănești la lupta condusă de Partid pentru instaurarea unui guvern democratic reprezenta un pas înainte nu numai în întărirea alianței dintre clasa muncitoare cu țărănimea muncitoare dar, denota din partea participanților țărani la această luptă că ei înțelegeau tot mai limpede, sub influența muncii politice dusă de P.C.R. la sate, că „toate transformările agrare în general pot avea succes și pot fi trainice numai cu condiția deplinei democratizări a întregului stat”⁶.

★

Lupta pentru reforma agrară a fost precedată și pregătită de o serie de acțiuni îndreptate împotriva moșierimii. În urma indicațiilor Partidului cea mai importantă acțiune desfășurată în acest sens, în cursul anului 1944, a fost ocuparea, strângerea recoltei existente și în-

¹ A.C.I.P., Fond. I, dos. 10, f. 164—165. —

² Ibidem, f. 155, 157.

³ Ibidem, f. 114 și urm.

⁴ Arh. St. Dorohoi, Fondul Prefecturii Dorohoi, neinv. (Fișe personale de încadrare a primarilor și ajutorilor de primari de la comunele rurale din județ, pe 1944—1945), f. 1—103.

⁵ Vezi articolul tov. T. Necșa, mai sus citat.

⁶ V. I. Lenin, *Despre alianța dintre clasa muncitoare și țărănime*, p. 360.

sămînțarea pămînturilor celor care își părăsiseră proprietățile, retrăgîndu-se o dată cu trupele fasciste.

Această acțiune a caracterizat în special activitatea comitetelor țărănești din Moldova de nord și apoi din Moldova de centru și Ardealul de nord, regiuni care au constituit timp de mai multe luni zone de front.

Sarcina preluării și administrării bunurilor agricole părăsite a fost îndeplinită la sate de comitete țărănești, constituite în acest scop.

Înainte de 23 August 1944, mai precis în cursul lunii aprilie 1944, astfel de comitete țărănești se aleg, sub îndrumarea organizațiilor de partid locale, în fostul județ Botoșani. În ședința din 17 aprilie 1944, comitetul județean P.C.R. Botoșani luînd în discuție situația creată după izgonirea armatelor fasciste a adoptat o rezoluție care prevedea normalizarea vieții economice a regiunii, crearea unui aparat administrativ democratic, urgentarea muncilor agricole, repunerea în funcțiune a tuturor întreprinderilor industriale, organizarea unor gărzi patriotice, preluarea bunurilor părăsite și administrarea lor de reprezentanți ai maselor populare.

Toate aceste acțiuni urmau să servească sarcinii centrale ce se puneau în acel moment, sprijinirea războiului antifascist, a luptei poporului nostru pentru eliberarea Romîniei de sub jugul fascist.

În urma rezoluției, județeană P. C. R. Botoșani trimite la sate membri de partid sau simpatizanți care trec la organizarea țărănimii în comitete țărănești. Sub îndrumarea acestor delegați, sarcina principală ce și-o fixaseră aceste comitete era de a prelua bunurile părăsite și de a începe munca agricolă.

Din rapoartele făcute de directorul administrativ al prefecturii Botoșani către prefect la 28 aprilie¹ și 5 mai 1944², ca și din procesele verbale de constituire, rezultă modul cum se desfășura acțiunea de organizare a țărănimii în comitetele țărănești și activitatea ce o inițiază îndată după alegerea lor în adunările obștești ale satelor.

Jaful, evacuarea sau distrugerea premeditată a unor însemnate bunuri materiale au impus, îndată după reorganizarea administrativă a acestei regiuni, ca principală și imediată sarcină reorganizarea economică în vederea normalizării vieții economice, a asigurării aprovizionării populației și a frontului antifascist.

Era necesară o acțiune grabnică și energică de inventariere a tuturor bunurilor rămase, de repunere în circuitul economic a bunurilor părăsite. Urgența acestei operații pe de o parte și incapacitatea camerelor agricole și organelor în subordine ale acestora de a face față situației speciale³ care cerea multă operativitate și însuflețire, pe de altă parte,

¹ Arh. St. Botoșani, Fondul Prefecturii Botoșani, dos. nr. 14/1944 (Inspecții), f. 24.

² Ibidem, Fondul Camerei Agricole Botoșani, dos. nr. 25/1944, f. 68.

³ Iată cum descrie directorul administrativ al județului în raportul său din 28 aprilie cele constatate în această direcție de el în urma inspecțiilor făcute pe teren : „Problema adminis-trării moșiilor și a activării agriculturii nu este satisfăcător rezolvată de către delegații trimiși de către Camera de agricultură dată fiind lipsa de aderențe a acestor administratori cu pămîn-

au impus crearea unor organisme administrative locale¹ care funcționau paralel cu aparatul administrativ de stat, cu sarcini speciale în domeniul activității economice. Aceste organisme au fost la nivel județean, serviciile județene ale bunurilor părăsite, iar pe plan local (comunal) comitetele țărănești². Prin ordonanța nr. 18 din aprilie 1944 se decreteează existența legală a comitetelor țărănești. Spre sfârșitul lunii aprilie apare un regulament de funcționare a acestora. Pentru a elimina putința unor încălcări de atribuții sau a unor abuzuri în raporturile dintre comitetele comunale și comitetele țărănești, regulamentul prevede între altele ca în componența comitetelor țărănești să nu intre nici un funcționar al statului. Evident, se avea în vedere curmarea tendinței mai mult sau mai puțin frecventă de a alege ca președinte al comitetului țărănesc pe primarul comunei, iar ca secretar pe notar. Dispersarea și varietatea bunurilor care au fost administrate de comitetele țărănești reclamau o restrângere teritorială în raport cu comitetele comunale ce activau pe linie administrativă. De aceea, raza de activitate a unui comitet țărănesc era limitată în cazul comunelor mari doar la un singur sat sau la un grup de sate apropiate din cadrul unei comune rurale.

În județul Botoșani au luat ființă 101 comitete care au administrat 183 moșii, 138 iazuri, 81 livezi, 42 vii, 60 mori și 145 păduri³.

Pentru a preveni jafurile, comitetele țărănești au preluat de la primării conducerea organelor locale de pază (a polițiilor rurale)⁴. Sub îndrumarea membrilor de partid care acționau la serviciul județean al bunurilor părăsite, comitetele țărănești nu s-au rezumat la o administrare tehnică a bunurilor de sub jurisdicția lor. Ele au dus sub îndrumarea P.C.R. o adevărată politică economică democratică care, prin consecințele sale, a netezit drumul pentru înfăptuirea reformei agrare⁵.

Această politică economică democratică a constat în primul rând în preluarea unor bunuri care în majoritatea lor aparțineau păturilor înstărite⁶ și în arendarea lor în condiții avantajoase țărănimii muncitoare⁷. De fapt, prin această operațiune s-a produs deocamdată

turile (în majoritatea cazurilor aceștia proveneau din mica burghezie orășenească — T.U.) și mai ales din cauza intereselor unilaterale ale acestor administratori.

În unele comune am constatat organizate de către săteni așa-zisele obștii sățesti (în realitate era vorba de comitetele țărănești alese de țărani în urma îndrumărilor primite din partea organizației locale P.C.R. — T.U.) care și-au luat sarcina de a administra moșiile părăsite și spre satisfacția noastră am constatat că această administrare de obștii dă rezultatele cele mai bune, fiind conduse cinstit⁸. Raportul propunea ca administrarea bunurilor agricole părăsite să fie preluată de aceste „obștii” (Arh. St. Botoșani, Fond Pref. Botoșani, dos. nr. 14/1944, f. 24).

¹ Arh. St. Botoșani, Fond. Camerei Agricole, dos. nr. 25/44, f. 66—67. Circulara nr. 2 a Camerei Agricole Botoșani.

² Arh. St. Botoșani, Fond. Pref. Botoșani (Serv. bunurilor), dos. nr. 25/44, f. 68; vezi același fond, dos. nr. 8/44, f. 17.

³ *Clopotul*, 8 octombrie 1944, p. 2 (articolul „Cum au luat ființă comitetele țărănești”).

⁴ Arh. St. Botoșani, Fond. Pref. Botoșani, dos. nr. 11 a /44, filele 9—21 (regulamentul pentru organizarea polițiilor comunale rurale care intră în vigoare de la 1 iunie 1944).

⁵ *Clopotul*, 3 decembrie 1944, p. 3.

⁶ Arh. St. Botoșani, Fond. Pref. Botoșani, dos. nr. 14/1944, f. 26.

⁷ *Ibidem* (Serv. Bunurilor), dosarele nr. 1—29, 1944 (Contracte de arendare ale comitetelor țărănești din județul Botoșani).

cu caracter provizoriu o redistribuire a mijloacelor de producție realizată în favoarea păturilor celor mai sărace.

Aceasta iese și mai mult în evidență dacă se ține seama de faptul că sumele vărsate de arendatori la casieria comitetului țărănesc nu mai reprezentau o spoliere în favoarea unei minorități exploataoare, ci o contribuție la crearea fondurilor sociale, necesare desfășurării unei activități normale a aparatului de stat, a operei de asistență socială, pentru repunerea în funcțiune a instituțiilor de cultură, sanitare etc.

În majoritatea cazurilor, comitetele țărănești au venit în sprijinul familiilor nevoiașe fie prin ajutoare în sămânță (gratuit sau la preț oficial, ceea ce reprezenta de asemenea o mare ușurare), fie prin donații de unelte agricole, de lemne de foc și de construcție sau prin îndrumarea sătenilor pe calea unei cooperării simple (gruparea la un loc a câtorva săteni care aduceau unul vita sau vitele, altul plugul sau carul și-și lucrau pe rînd cîmpul cu întreg inventarul astfel strîns)¹.

Activitatea desfășurată de comitetele țărănești din fostul județ Botoșani pe întreaga perioadă în care au funcționat ca organe locale ale Serviciului județean de bunuri părăsite (aprilie 1944 — ianuarie 1945) a constituit o contribuție deosebit de importantă adusă de țărănimea din acest județ, sub conducerea organizației județene P.C.R., la mobilizarea tuturor resurselor materiale și morale ale acestui teritoriu pentru sprijinirea războiului antihitlerist. Prin această muncă de sprijinire a luptei împotriva hitlerismului, pentru eliberarea întregii țări, activitatea în problemele economice a comitetelor țărănești din nordul Moldovei a avut în același timp un pronunțat caracter politic.

Prin intermediul comitetelor țărănești, județeană P.C.R. Botoșani a desfășurat în același timp o muncă politică susținută la sate, mobilizînd țărănimea muncitoare la lupta împotriva elementelor reacționare și sabotoare, dintre care unele se strecuraseră și în fruntea unor primării (vezi, spre pildă, primarul din comuna Nicșeni, fost legionar).

După 23 August 1944, urmînd instrucțiunile C.C. al P.C.R., organele locale de partid, paralel cu îndrumarea în continuare a activității economice desfășurată de comitetele țărănești, orientează tot mai hotărît activitatea acestora în direcția unei munci de conducere politică pe plan local a satelor.

Conform instrucțiunilor C.C. al P.C.R. și în nordul Moldovei comitetele țărănești sub îndrumarea organizației de partid locale au aderat la început la Uniunea Patriotică². Această acțiune începe în această regiune în a doua jumătate a lunii septembrie 1944. Ca și în restul țării, în moțiunile de aderare a țărănimii din nordul Moldovei la programul Uniunii Patriotice, sarcina antifascistă ocupa locul central.

Vom da ca exemplu moțiunea sătenilor din Socrujeni-Botoșani, votată de adunarea obștească la 20 septembrie 1944 în care locuitorii

¹ *Graiul liber*, 21 iulie 1944, p. 3, și 30 iulie 1944, p. 1.

² Prin întreaga lor activitate care era orientată aproape exclusiv spre sprijinirea frontului antihitlerist, comitetele țărănești încă de la constituirea lor acționaseră ca organizații țărănești patriotice. Îndrumarea lor în Uniunea Patriotică consfințea deci o situație de fapt, dîndu-î cadrul organizatoric-politic corespunzător.

arătau : „... ne unim cu toții și intrăm în Uniunea Patriotică care luptă pentru o Românie liberă, independentă și larg democratică”. Trimițând salutul lor eroicelor armate române și sovietice care luptau pentru eliberarea Ardealului, sătenii luau în același timp o poziție hotărâtă contra fasciștilor și profitorilor de război. Ei hotărâse : „Despăgubirile de război trebuie să fie plătite. Cerem guvernului ca aceste despăgubiri să fie plătite de acei ce ne-au dus la război și de acei care au câștigat de pe urma războiului. Acestora să li se confişte averile și din venitul bogățiilor lor să se plătească despăgubirile”¹.

Pe aceeași linie antifascistă, moțiunea cerea în continuare „darea afară a tuturor fasciștilor din slujbă și pedepsirea celor ce ne-au dus copiii, frații, bărbații și părinții în războiul împotriva Uniunii Sovietice”².

Începînd din luna octombrie 1944, prin reîntoarcerea treptată a proprietarilor bunurilor părăsite, comitetele țărănești încep operațiunile de retrocedare către proprietari a acestor bunuri³. Ca urmare a revenirii masive a evacuaților și a predării bunurilor administrate pînă atunci de comitetele țărănești către proprietari⁴, în mod necesar sfera de activitate economică a comitetelor țărănești se restrînge simțitor ; însă aceste organe continuă și își intensifică activitatea politică, iar pe plan organizatoric, de la mijlocul lunii octombrie 1944, aderă la Frontul Plugarilor și devin organizații locale ale acestuia⁵. În luna octombrie-noiembrie, în județele Dorohoi, Suceava, Rădăuți, iar în decembrie și în județul Cîmpulung, s-au constituit pentru același scop economic, de administrare a bunurilor părăsite, comitete țărănești⁶. Ele se aleg și activează în același mod ca organizațiile similare din fostul județ Botoșani. Comitetele țărănești din aceste județe duc de la început o activitate politică netă, și anume acționează în majoritatea cazurilor ca organizații locale ale Frontului Plugarilor, ca organe de luptă ale țărănimii muncitoare conduse de Partid pentru înfăptuirea unei reforme agrare democratice⁷.

Specificul existent pînă atunci în activitatea comitetelor țărănești din cauza situației speciale, în care s-a aflat nordul Moldovei dispărea aproape complet⁸.

În desfășurarea luptei pentru reforma agrară și pentru răsturnarea guvernului Rădescu, comitetele țărănești din această regiune vor desfășura

¹ *Clopotul*, 12 octombrie 1944, p. 1.

² *Ibidem*.

³ Semnificativ pentru starea de spirit a populației și pentru linia politică ce o urmau comitetele țărănești este faptul că în cazul moșierilor, acestora li se retrocedează doar o cotă de 50 ha din suprafața moșiei. De asemenea, erau obligați să respecte pentru anul agricol 1944/1945 contractele de arendare în condițiile în care acestea fuseseră încheiate cu țărani arendași de către comitetele țărănești.

⁴ Arh. St. Botoșani, Fond. Pref. Botoșani (Serv. bunurilor județene), dos. nr. 29/44 (Bunuri retrocedate).

⁵ Aderarea țărănimii din județul Botoșani la Frontul Plugarilor se face în aceleași condiții ca și în restul țării. Vezi, *Din lupta P.C.R...*, vol. I, p. 139—140.

⁶ *Clopotul*, 19 noiembrie 1944 și 3 decembrie 1944, p. 3.

⁷ *Ibidem*, 25 noiembrie 1944, p. 2.

⁸ Ceea ce mai rămîne este faptul că în bătălia pentru reforma agrară comitetele țărănești vor trece direct la împrăștierea țăranilor pe pămînturile expropriabile (care treceau de 50 ha) pe care le administraseră încă dinainte și care nu le sînt restituite proprietarilor la revenirea lor din evacuare.

aceeași activitate ca și comitetele țărănești din întreaga țară (mai puțin nordul Ardealului).

O acțiune asemănătoare de preluare și administrare a moșiilor părăsite are loc și în Ardealul de nord în toamna și iarna anului 1944. Ea se desfășoară sub îndrumarea organizațiilor de partid locale, avînd concursul larg al autorităților județene democratice, care dau ordonanțe în acest sens¹.

În județul Bacău (îndeosebi în plasa Scorțeni) în numeroase comune, comitetele țărănești preiau, sub îndrumarea organizației de partid locale, moșiile părăsite pe care le arendează în condiții avantajoase țărănimii².

În județul Iași, imediat după 23 August 1944, la inițiativa județenei P.C.R., moșiile părăsite au fost preluate și date în administrația comitetelor țărănești. Aceste comitete organizează stringerea recoltei rămase pe cîmp și muncile agricole de toamnă. Ele exercită la început funcțiuni similare cu cele din nordul Moldovei³.

Și în județul Roman, sub îndrumarea organizației locale P.C.R., comitetele țărănești preiau începînd din luna septembrie administrarea moșiilor părăsite și le repartizează țăranilor care, cu toate greutățile întîmpinate (lipsă de inventar agricol, unelte, sămînță etc.), reușesc să îndeplinească peste 90 % din planul însămînțărilor de toamnă⁴.

Ocuparea și administrarea pămînturilor, deși în proporții mult mai reduse, se desfășoară și în celelalte regiuni ale țării.

Pentru a curma sabotajul ce rezulta din faptul că pînă la mijlocul lunii noiembrie mulți moșieri refuzaseră să-și are și însămînțeze pămînturile, P.C.R. îndrumă țărănimea să preia pămînturile celor plecați din comună, indiferent dacă erau fugiți cu trupele fasciste sau se refugiaseră la locuințele lor de la oraș.

Ocupîndu-se de situația moșiilor părăsite, organul central al Partidului lansează la sfîrșitul lunii noiembrie 1944 chemarea ca „Țăranii să intre în posesia pămîntului nemuncit”⁵.

La începutul lunii decembrie, într-un articol intitulat sugestiv : „Țăranii au dreptul și datoria să ia pămîntul moșierilor”, *Scînteia* preciza că deocamdată țăranii să ia în folosință „moșiile fugarilor și sabotorilor fără să mai întrebe pe cineva și fără să mai aștepte”⁶.

¹ Vezi în această privință ordonanța nr. 136/44 dată la 20 octombrie 1944 de prefectura democrată a județului Cluj, prin care dispunea înființarea în fiecare comună a unor „secții economice”, care urmau să preia și să repartizeze țăranilor pămînturile și uneltele părăsite, în vederea terminării în condiții cît mai bune a campaniei agricole de toamnă (*Plugarii*, nr. 1 din 5 noiembrie 1944, p. 5); cf. *Din lupta P.C.R. . . .*, vol. I, p. 163, 165—166; vol. II, p. 308; cf. Pop Ștefan, *O pagină de istorie. Viața județului Năsăud de la 13 octombrie 1944 la 13 martie 1945*, Bistrița, 1947. Autorul care a fost în perioada sus-amintită prefectul județului relatează astfel modul cum s-a trecut la ocuparea și darea în folosință țăranilor a pămînturilor părăsite : „Moșiile părăsite s-au inventariat și dat în administrarea populației nevoiașe. . . s-au dau cu forme legale în custodie 15 000 ha de pămînt repartizat la 6 000 locuitori” (p. 36).

² *Înainte*, Bacău, 29 decembrie 1944 și 10 ianuarie 1945; cf. *Frontul Plugarilor*, 9 februarie 1945, p. 3.

³ *Din lupta P.C.R. . . .*, vol. II, p. 344—345.

⁴ A.C.I.P., Fond. I, dos. nr. 41/45, f. 56, 166 și 264.

⁵ *Scînteia*, 25 noiembrie 1944, p. 1.

⁶ *Ibidem*, 7 decembrie 1944, p. 1.

În această chemare nu se puneau încă problema luării în proprietate definitivă de către țărani a pământurilor necultivate de moșieri — ci numai trecerea în folosința provizorie a comitetelor țărănești (ocuparea) a acestor terenuri pentru executarea lucrărilor agricole din toamna anului 1944.

Chemarea organului central al P.C.R. a găsit răsunet la sate. Sătenii, în frunte cu comitetele țărănești, trec la luarea în folosință și la însămînțarea moșiilor părăsite. Astfel, în comuna Țintea-Băicoi, țăranii în prezența muncitorilor au ocupat și au parcelat o moșie de 600 hectare pe care încep de îndată muncile agricole¹. În comuna Valea Lungă-Gorgota din județul Dîmbovița, țăranii ocupă moșia Ciupaga-Copoleanca în întindere de 600 pogoane și o împart între ei².

Adunarea plugarilor din comunele Dragodinești, Sturzeni, Tătari-Priboi și Izvoarele din același județ hotărăște împărțirea moșiei Sturzeanca, în întindere de 1 800 pogoane, proprietatea Casei Rurale. S-au ales cîte doi delegați din fiecare comună care să facă măsurătoarea moșiei și să întocmească tabele de plugari care n-au pămînt de loc sau au foarte puțin, „așa precum prevede programul F.N.D.” și apoi să dea fiecăruia lotul lui³.

În comuna Brazova-Hunedoara, țăranii membri ai organizației Frontului Plugarilor hotărăsc luarea în administrare a moșiei contelui Kenedy Alex., care se retrăsese o dată cu trupele hitleriste. Moșia e împărțită în părți egale pe cap de familie și repartizată la țăranii nevoiași. În procesul verbal din 27 decembrie 1944, prin care se hotărăște preluarea și împărțirea moșiei, se arată că aceasta se face deoarece trebuie ca „pămîntul să fie al acelor care-l muncesc. Și nouă ne place a munci acest pămînt, cu toată dragostea și de aceea am intrat în folosința lui, și rămînem stăpîni pe veci”⁴.

Într-o mare adunare a țăranimii din plasa Constanța, care are loc în comuna Valul lui Traian, se votează o moțiune, prin care se cerea constituirea unui guvern democratic, exproprierea moșiilor ce trec de 50 ha și darea tractoarelor de pe aceste moșii în folosința țăranilor lipsiți de vite de muncă. Totodată, se hotărăște confiscarea și darea în folosința țăranilor a moșiei Candiano Popescu, care fusese exploatată de arendași⁵.

În același chip procedează țăranii din comuna Lanurile-Constanța. Comitetul sătesc preia administrarea moșiei lui Franț Pleschi, moșier și coproprietar al fabricii Azuga, care fugise o dată cu armatele hitleriste⁶.

Țăranii din Laslea, Florești, și alte comune din județul Tîrnava-Mare, luînd în discuție situația pământurilor rămase nelucrate, hotărăsc ca mai înainte de începerea însămînțărilor de primăvară să le împartă între ei⁷.

¹ A.C.I.P., Fond. I, dos. nr. 10, f. 112.

² *Chemarea*, Tîrgoviște, nr. 3, din 25 dec. 1944.

³ *Sctnteia* din 29 ianuarie 1945.

⁴ *Frontul plugarilor* din 1 februarie 1945, p. 3.

⁵ *Cuget liber* din 7 noiembrie 1944, p. 2.

⁶ *Ibidem*, din 10 decembrie 1944, p. 2.

⁷ *Romlnia viitoare*, Sibiu, 17 februarie 1945, p. 3.

La 18 februarie 1945 delegații comitetelor țărănești din județul Sibiu, în cadrul conferinței de constituire a organizației județene a Frontului Plugarilor, hotărâsc „confiscarea moșiilor și a inventarului elementelor fugite sau a celor care nu și-au lucrat pământul”¹. În continuare, se hotără împărțirea acestor pământuri familiilor luptătorilor de pe front, I.O.V.R.-iștilor și celor fără pământ.

Ocuparea și împărțirea provizorie (pentru a putea fi arate și semănate) a moșiilor părăsite se desfășoară în același fel și în celelalte județe.

Acțiunea de ocupare și împărțire a pământurilor moșierești s-a desfășurat în condițiile unei ascutite lupte de clasă și sub semnul unei alianțe de luptă tot mai trainice între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare sub conducerea partidului.

Pretudindenii în acțiunea de ocupare a pământurilor părăsite, necultivate de moșieri, comitetele țărănești au primit un sprijin permanent din partea echipelor muncitorești trimise în această perioadă în număr sporit la sate de către organele locale P.C.R.

În regiunile mai puțin dezvoltate industrial (Moldova, Oltenia), sosesc sute de muncitori de la întreprinderile din Capitală sau din centrele industriale puternice.

Astfel, în județul Vaslui, activau numeroși muncitori veniți din București. Echipetele muncitorești au desfășurat o acțiune intensă de organizare a țărânimii muncitoare în comitete țărănești care trec imediat la confiscarea pământurilor moșierești părăsite pe care le însămințează în proporție de 100%².

Ocuparea pământurilor moșierești părăsite și împărțirea lor în parcele în scopul efectuării muncilor agricole, a pregătit trecerea la înfăptuirea revoluționară a reformei agrare³.

*

Începută întâi sub formă de revendicare înscrisă în moțiunile de constituire a comitetelor țărănești și de aderare la platforma F.N.D., continuată prin ocuparea și însămințarea pământurilor părăsite sau nelucrate, iar în Moldova de nord prin neretrocedarea către moșierii reînțorși a terenurilor ce depășeau limita celor 50 de ha, prevăzute în platformă, lupta condusă de Partidul Comunist Român pentru reforma agrară ia un curs decisiv la începutul anului 1945.

În condițiile în care lupta pentru instaurarea unui guvern al Frontului Național Democratic s-a pus în mod nemijlocit la ordinea zilei, Partidul Comunist Român a chemat masele de bază ale țărânimii la înfăptuirea reformei agrare de jos, prin ocuparea și împărțirea de către țărani cu de la sine putere a pământurilor moșierești.

¹ *România viitoare*, Sibiu, 23 februarie 1945, p. 1.

² A.C.I.P., Fond. I, dos. nr. 41, fila 148.

³ Țăranii care ocupă și își împart pământul nu sesizează în toate cazurile diferența juridică dintre acțiunea ce au întreprins-o și improprietărea propriu-zisă. Acest lucru va crea în unele cazuri dificultăți comisiilor de reformă agrară care după 6 Martie 1945 vor trece la redistribuirea loturilor în conformitate cu legea și regulamentul de reformă agrară.

În chemarea de anul nou a F.N.D. către toți cetățenii țării se lansează lozincă : „țăranii să intre cu plugul în primăvară în propriul lor pământ, prin împroprietărire”¹.

Partidul Comunist Român sublinia că lupta pentru înfăptuirea de jos a reformei agrare este indisolubil legată de lupta pentru un guvern democratic, pentru instaurarea unei puteri populare care să consfințească ocuparea cu de la sine putere a pământurilor moșierești de către țărani și care să zdrobească orice încercare a claselor exploatare de a răsturna exploatarea moșierească.

Concentrând principalele obiective care trebuiau să stea în fața maselor populare, în acest moment, din inițiativa C.C. al P.C.R., consiliul general F.N.D. lansează la 27 ianuarie 1945 programul de guvernare al F.N.D., ca program de acțiune imediată.

Programul de guvernare al F.N.D. relua principalele prevederi democratice cuprinse în platforma F.N.D. din 1944 între care și înfăptuirea unei largi și democratice reforme agrare (punctul 6).

Prin acest program, clasa muncitoare sub conducerea Partidului Comunist își manifesta hotărârea sa de a realiza transformările democratice care în esență urmau să ducă la desăvârșirea revoluției burghezo-democratice, pe calea înfăptuirii lor revoluționare, declarînd că s-au maturizat toate condițiile, că a venit în mod definitiv momentul pentru înlăturarea din guvern a majorității reacționare și pentru instaurarea unui regim democrat-popular.

Trecerea la luptă nemijlocită pentru lichidarea moșierimii ca clasă, cu toată împotrivirea majorității reacționare din guvernul Rădescu, a reprezentat un moment de importanță covârșitoare în lupta pentru consolidarea definitivă a alianței maselor țărănești cu proletariatul sub conducerea partidului clasei muncitoare.

Confiscarea și împărțirea pământurilor moșierești cu sprijinul direct al muncitorilor mobilizați de comuniști a dat un nou și uriaș impuls avîntului revoluționar al maselor țărănești, le-a arătat că Partidul Comunist este un sprijin sigur, un conducător clar-văzător și neînfricat, capabil să asigure înfăptuirea visurilor lor seculare.

În vreme ce partidele reacționare care aveau majoritatea în guvern căutau să înmorminteze chestiunea reformei agrare în cartoanele ședințelor comisiei pentru studierea reformei agrare, Partidul Comunist Român desfășoară direct sau prin membrii săi, care activau în cadrul organizațiilor de masă (Frontul Plugarilor, Uniunea Patriotică, Apărarea Patriotică, syndicate etc.), o vie agitație în sinul maselor populare în vederea trecerii la înfăptuirea pe cale revoluționară a reformei agrare.

Masele de bază ale țărănimii își manifestă, sub influența muncii politice desfășurate de Partidul Comunist la sate, hotărârea de a lupta pentru înfăptuirea programului de guvernare F.N.D., pentru un guvern democrat, fie cu ocazia adunărilor de organizare a comitetelor comunale, de plasă și județene ale Frontului Plugarilor, fie în întruniri sau demonstrații organizate de Partid pentru a da posibilitate maselor largi populare să-și

¹ *Scnteia*, 3 ianuarie 1945, p. 2.

expună în mod organizat punctul lor de vedere în problema înfăptuirii de jos a programului de guvernare F.N.D. și a aducerii la conducerea țării a unui guvern democratic.

Din numeroasele adunări și întruniri care cer înfăptuirea de jos a reformei agrare, legind-o strâns de lupta pentru un guvern democratic, vom da câteva exemple.

În ziua de 31 ianuarie 1945 are loc conferința comitetelor de plasă ale Frontului Plugarilor din Ilfov.

În afara celor 120 delegați la conferință mai participă la lucrări invitați din partea organizațiilor Frontului Plugarilor din Constanța, Prahova, Vlasca, Ialomița, Călărași, Gorj și delegați ai C.C. al Frontului Plugarilor, precum și delegații ale muncitorilor din Capitală. În moțiunea cu care se încheie alegerea comitetului județean al Frontului Plugarilor din Ilfov, se accentua asupra faptului că în acel moment „reforma agrară este prima și cea mai importantă dintre sarcinile noastre”¹.

Și în alte regiuni, cu ocazia alegerii organelor conducătoare locale ale Frontului Plugarilor, țărănimea își dădea adeziunea la platforma de guvernare a F.N.D. Astfel, în zilele de 22—23 ianuarie 1945, din inițiativa comitetului județean P.C.R. Mehedinți, are loc conferința județeană a comitetelor țărănești și a Frontului Plugarilor, la care cei peste 400 delegați au hotărât înlăturarea elementelor fasciste ce se mai mențineau în unele comune și ocuparea pe cale revoluționară a moșiilor. Muncitorii prezenți la conferință au arătat că vor sprijini cu toate forțele lupta țărănimii pentru înfăptuirea revendicărilor sale².

Conferința delegaților comitetelor țărănești, încadrate în Frontul Plugarilor din județele Brăila, Râmnicu-Sărat, Covurlui și Tecuci au adoptat în ziua de 21 ianuarie 1945 o hotărâre în care, alături de alte revendicări, au cerut „înăptuirea reformei agrare pînă în primăvară”³.

Delegații comitetelor țărănești în conferința de alegere a comitetului Frontului Plugarilor din plasa Alexandria cer și ei la 4 februarie în moțiunea adoptată de adunare, guvern F.N.D. și reformă agrară⁴. La o săptămînă (11 februarie) în aceeași plasă se organizează, sub îndrumarea organizației locale a Partidului, o mare întrunire țărănească în care cei prezenți înțărăesc hotărîrea conferinței Frontului Plugarilor din 4 februarie, aderă la programul de guvernare F.N.D. și cer înăptuirea reformei agrare și plecarea guvernului Rădescu⁵.

Pretutindeni, conferințele de organizare sau de alegere ale organizațiilor de plasă și județ ale Frontului Plugarilor în moțiunile adoptate cereau, pe linia trasată de Partidul Comunist, instaurarea unui guvern democratic și înăptuirea reformei agrare pînă în primăvară. În cele mai numeroase cazuri, masele de bază ale țărănimii, organizate în comitete țărănești ale Frontului Plugarilor, își manifestă punctul lor de vedere în adunări comune ale muncitorilor și țărănilor convocate de

¹ *Frontul plugarilor* din 3 și 4 februarie 1945.

² *Din lupta P.C.R.* . . . , vol. II, p. 170—171.

³ *Scnteia*, 27 ianuarie 1945, p. 6.

⁴ *Frontul plugarilor*, 15 februarie 1945, p. 3.

⁵ *Romlnia liberă* din 14 februarie 1945, p. 2.

organizațiile locale P.C.R., în centrele administrative mai importante. Astfel, în ziua de 4 februarie 1945, la Comănești a avut loc o adunare la care au participat peste 3 000 de muncitori și țărani din satele din împrejurimi, în care s-a cerut aplicarea programului F.N.D. și guvern democratic¹. Tot în 4 februarie (cădea într-o duminică) mai au loc mari întruniri la care participă muncitori și țărani în Botoșani, Iași, Bacău, Roman, Buhuși și în celelalte centre importante din Moldova².

În aceeași zi, la Constanța are loc o mare adunare a muncitorilor și țăranilor din județ care își dau adeziunea la platforma de guvernare F.N.D. și cer guvern democratic, reformă agrară, îndeplinirea riguroasă a armistițiului, reorganizarea democratică a armatei, arestarea și judecarea criminalilor de război etc.³.

La întrunirea convocată de organizația locală de Partid din Sibiu la 4 februarie și la care participă 10 000 de muncitori și țărani, unul din țărani care ia cuvântul făcea o legătură strinsă între lupta pentru guvern democratic și reforma agrară, arătând în același timp că această luptă nu poate avea sorți de izbândă decât în condițiile unei alianțe strinse a muncitorilor și țăranilor⁴.

„Noi muncitorii pământului — spunea vorbitorul — să mergem mină în mină, uniți cu voi muncitorii, pentru a aduce la cârmă țării un guvern F.N.D. Numai așa vom reuși noi plugarii să ne băgăm plugurile în pământurile moșierilor și hitleriștilor”⁵. În moțiunea cu care ia sfârșit întrunirea, se cerea „realizarea grabnică a reformei agrare”.

7 000 de muncitori și țărani din județul Someș, într-o mare adunare care are loc la 4 februarie la Dej, cer de asemenea guvern F.N.D. și reformă agrară⁶.

La 4 februarie 1945, are loc un mare miting și în Tirgoviște, unde cei 10 000 de participanți au cerut înlăturarea guvernului Rădescu, încordarea tuturor forțelor pentru ducerea războiului antihitlerist, reforma agrară și alte revendicări generale cuprinse în programul de guvernare F.N.D.⁷.

Sub îndrumarea județenei P.C.R. Gorj, Consiliul local F.N.D. a convocat pentru 8 februarie 1945 o adunare la care participă peste 6 000 de cetățeni din Tg. Jiu și țărani din satele județului. Participanții au aderat la programul de guvernare F.N.D. și au cerut guvern F.N.D. și înlăturarea imediată a reformei agrare⁸.

Adunări asemănătoare au loc la începutul lunii februarie și în celelalte regiuni ale țării. În toate aceste adunări, participanții aderă la

¹ *România liberă* din 7 februarie 1945, p. 5.

² *Clopotul*, 8 februarie 1945, p. 1—2.

³ *România liberă*, 7 februarie 1945, p. 5.

⁴ La mijlocul lunii ianuarie, același lucru fusese exprimat într-o adunare generală a comitetelor de fabrică din Sibiu care în moțiunea votată ceruseră, între altele, întărirea și mai mult a alianței dintre clasa muncitoare și țăranime și o reformă agrară democratică „pentru împroprietărirea țăranilor fără pământ” (*România viitoare*, 17 ianuarie 1945, p. 2).

⁵ *România viitoare*, 7 februarie 1945, p. 1 și 4.

⁶ *Plugarii*, 9 februarie, p. 3.

⁷ *Din lupta P.C.R....*, vol. II, p. 35—36.

⁸ *Ibidem*, p. 205—206.

platforma F.N.D. și, sub îndrumarea echipelor muncitorești trimise de Partid care împinziseră toată țara, își exprimă hotărârea lor nestrămutată de a păși la înfăptuirea revoluționară a programului de guvernare a F.N.D. și, legat de aceasta, la lupta pentru răsturnarea guvernului Rădescu și aducerea la cîrma țării a unui guvern F.N.D.

★

În condițiile în care sarcina trecerii în întreaga țară la înfăptuirea revoluționară a reformei agrare devine de o actualitate arzătoare, membrii de partid care acționau în cadrul Frontului Plugarilor lansează în urma indicației C.C. al P.C.R. chemarea de a se crea organe speciale de luptă pentru ocuparea și împărțirea pămînturilor moșierești.

În legătură cu aceasta, potrivit indicațiilor Partidului, ziarul „Frontul Plugarilor” din 7 februarie 1945 aducea importante precizări. Aceste comitete, denumite comitete satești de reformă agrară, urmau să se constituie sub egida comitetelor țărănești ale Frontului Plugarilor din comuna respectivă. Comitetul sateșc urma să cuprindă pe toți țărani „care se angajează să lupte împreună cu plugarii organizați pentru confiscarea moșilor boierești mai mari de 50 ha”¹.

Comitetele satești de reformă agrară trebuiau să întocmească imediat după constituirea lor situații privind terenurile și uneltele expropriabile, precum și tablouri care să cuprindă pe toți țărani fără pămînt sau cu pămînt puțin din raza comunei respective.

După aceea, comitetele satești de reformă, în colaborare cu comitetul țărănesc și sub îndrumarea echipelor muncitorești, urmau să treacă la măsurarea terenurilor expropriabile și să le împartă celor în drept. Această operație trebuie terminată repede pentru ca noii împroprietăriți să poată începe fără întârziere muncile agricole de primăvară pe pămînturile pe care fuseseră împroprietăriți.

Sub conducerea Partidului, cu sprijinul echipelor muncitorești, încă din primele zile ale lunii februarie începe acțiunea de organizare a comitetelor satești de reformă agrară. Astfel, comitetul țărănesc din Domnești-Ilfov, la propunerea unei echipe muncitorești sosite în comună, convoacă la 4 februarie 1945 o întrunire a întregului sat. Delegații „de la centru” recomandă alegerea unui comitet special pentru împroprietărire. Apoi adunarea alege comitetul sateșc de reformă agrară².

Cu ocazia conferinței din 4 februarie 1945 de alegere a comitetului Frontului Plugarilor din plasa Alexandria în rezoluția adoptată se prevedea ca un punct special că exproprierea moșilor se va face de comitetele de reformă agrară alese de țărani³.

Din inițiativa organizației locale de partid, Frontul Plugarilor din Prahova a convocat la 11 februarie o consfătuire specială de instrucție cu delegații comitetelor țărănești din județ. În urma indicațiilor primite din partea membrilor de partid ce activau în Frontul Plugarilor, adunarea

¹ *Frontul plugarilor*, 7 februarie 1945, p. 3.

² *Ibidem*, 9 februarie 1945, p. 5.

³ *Din lupta P.C.R....*, vol. I, p. 278.

„hotărăște alegerea comitetelor sătești plugărești care vor face împărțirea pământului de către țărani înșiși și nu de către moșieri sau slugile lor”¹.

La indicația regionaliei P.C.R. Cluj, imediat după consfătuirea F.N.D. din 12—14 februarie 1945 ținută la Cluj, care, printre altele, decide înfăptuirea imediată a reformei agrare pe întreg teritoriul Ardealului de nord, regionala Cluj a Frontului Plugarilor, publică un apel prin care îndeamnă țărănimea ca să treacă la ocuparea și împărțirea moșilor „cu ajutorul comitetelor sătești”². În urma diverselor probleme ridicate de activitatea practică pe teren a comitetelor sătești de reformă agrară, la indicația regionaliei P.C.R. Cluj are loc la 1 martie 1945 o consfătuire a delegaților tuturor comitetelor sătești din cele 11 județe din nordul Ardealului.

Sub îndrumarea Partidului, constituirea comitetelor țărănești (sătești) de reformă agrară s-a generalizat rapid în întreaga țară, ea ținând pas cu acțiunile țărănimii care, cu sprijinul direct al clasei muncitoare, pășește în cursul lunii februarie 1945 la înfăptuirea revoluționară a reformei agrare³.

Relevând importanța crescîndă a comitetelor sătești de reformă agrară, Șcinteia în numărul său din 16 februarie 1945, într-un articol intitulat „Țăranii și pământul”, comparînd rolul pe care urmau să-l joace acestea — în raport cu activitatea nesatisfăcătoare pe care o dusesese comisia guvernamentală pentru studierea reformei agrare — preciza: „pînă acum s-a discutat, s-a scris, s-au ținut discursuri, acum e timpul de trecut la fapte. Comitetele sătești au de îndeplinit unul din cele mai mari și mai grele roluri: să înfăptuiască reforma agrară pentru aceasta ele n-au nevoie de statisticile lui Cipăianu (membru în comisia pentru studierea reformei agrare din partea P.N.L. Brătianu — T.U.). Țăranii cunosc toate moșiile, cunosc și cît de mari sînt, trecerea pământului în mîinile plugurilor se poate și trebuie deci făcută acum fără nici o tărăgănare”.

La 10 februarie 1945, în condițiile demascării complete a opoziției „partidelor istorice” față de problema realizării imediate a unei largi reforme agrare, și a avîntului general al maselor populare care încep lupta pentru înfăptuirea revoluționară a programului de guvernare F.N.D., pentru răsturnarea guvernului Rădescu și instaurarea regimului democrat-popular, delegații F.N.D. se retrag din Comisia pentru studierea reformei agrare.

În aceeași zi, pe linia promovată de Partid, consiliul de conducere al Frontului Plugarilor lansează un manifest către țărani, în care aceștia erau chemați să pășească în cadrul organizațiilor sale la înfăptuirea de jos, împotriva majorității reacționare din guvern, a reformei agrare. Cu vîntul de ordin al apelului era „înfăptuiți imediat reformă agrară”⁴. Acest apel a constituit semnalul acțiunii generale de înfăptuire, de jos,

¹ *Frontul plugarilor*, 18 februarie 1945, p. 3.

² *Plugarii*, 23 februarie 1945, p. 1.

³ Asupra activității acestor comitete țărănești, special create pentru exproprierea și împărțirea moșilor la țărani, vom reveni cu ocazia descrierii desfășurării luptei pentru reforma agrară.

⁴ *Șcinteia*, 11 februarie 1944, p. 1.

a reformei agrare. Acțiunea de confiscare și împărțire a pământurilor moșierești a fost înlesnită de faptul că în cele mai multe din județele țării, masele populare sub conducerea organizațiilor locale P.C.R. instalaseră numeroase organe locale de stat și prefecți din rîndul forțelor democratice.

Astfel, în Hunedoara, sub conducerea județenei de partid, împărțirea moșiilor cuprinsese la mijlocul lunii februarie 1945 majoritatea comunelor din județ, fiind realizată de comitetele țărănești ale Frontului Plugarilor cu sprijinul echipelor muncitorești și cu concursul prefectului ales de popor care a dat dispoziții organelor în subordine să dea asistența tehnico-administrativă necesară acțiunii întreprinse ¹.

Și în județul Constanța faptul că în fruntea majorității comunelor se găseau aleși ai forțelor democratice, iar prefectura acționa pe baza indicațiilor date de organizația de partid județeană a ușurat lupta țărănimii, sub conducerea clasei muncitoare pentru reforma agrară.

Începută prin marea întrunire a celor peste 700 delegați ai țărănimii din întreg județul, care are loc la Constanța în 15 februarie 1944 ², înfăptuirea reformei agrare progresează rapid, pînă la sfîrșitul lunii februarie, fiind deja expropriate mai multe mii de hectare ³. Ca și în celelalte județe, împărțirea moșiilor s-a făcut sub îndrumarea echipelor muncitorești de către comitetele satești de reformă agrară ⁴.

În Moldova, lupta țărănimii, sub conducerea clasei muncitoare, pentru reforma agrară, a fost sprijinită de autoritățile democratice a căror activitate era îndrumată de Partidul Comunist. Îmediat după discursul provocator al lui Rădescu din 11 februarie 1945, regionala P.C.R. Iași îndrumă consiliul F.N.D. pentru Moldova să convoace pe prefecții din această regiune într-o consfătuire. În consfătuirea prefecților din Moldova care s-a ținut la Iași în zilele de 14—15 februarie 1945, aceștia au condamnat politica antipopulară a guvernului Rădescu și au decis să sprijine pe linie administrativă lupta maselor populare, condusă de Partid pentru înfăptuirea programului de guvernare F.N.D.

La Bacău ca și în alte regiuni ale țării, acțiunea generală de ocupare și împărțire a pământurilor moșierești începe cu o mare întrunire cetățenească de protest contra discursului provocator al generalului Rădescu rostit la Aro în 11 februarie 1945, întrunire la care participă grupuri numeroase de țărani din județele Bacău și Neamț, în frunte cu comitetele lor țărănești.

În această întrunire, adunarea hotărăște trecerea imediată la reforma agrară care urma să se facă conform principiilor enunțate în programul de guvernare F.N.D.

Urmînd instrucțiunile C.C. al P.C.R., comitetul județean de partid Bacău a mobilizat întreg activul său de partid și numeroși membri de sindicat din fabrici, pe care i-a trimis la sate. Din inițiativa Partidului Comunist, sindicatele din București au trimis la Bacău 70 de muncitori

¹ *Ardealul luptător*, 18 februarie 1945, p. 1.

² *Scnteia*, 18 febr. 1944, p. 4.; cf. *Cuget liber*, 21 febr. 1945, p. 1.

³ *Din lupta P.C.R...*, vol. I, p. 47—50; cf. *Scnteia* din 20, 21 și 23 febr. 1945, și *România liberă*, 27 febr. 1945, p. 3.

⁴ *Frontul plugarilor*, 19 febr. 1945, p. 3; cf. *Dobrogea socialistă*, 25 februarie 1945, p. 3.

care au dat un ajutor prețios în lupta țărănimii din această regiune pentru înfăptuirea reformei agrare ¹.

În prezența și cu sprijinul echipelor muncitorești trimise de județeană de partid în toate comunele județului, țărănimea înregistrează încă din prima săptămână succese deosebite în înfăptuirea reformei agrare. În comunele Ceahlău, Hanga, Buhalnița, Călugăreni, Fărcașu, Lipoveni, Romîni, Borzești, Onești, Doftana, Tețcani și în multe altele, cu sprijinul direct al echipelor muncitorești țăranii trec la împărțirea moșiilor. Printre moșiile expropriate figurau marile latifundii ale lui Ghica-Comănești de la Lăloaia (circa 12 000 ha) și cea a prințesei Sturdza din Ceahlău (care împreună cu pădurile cuprindeau cîteva zeci de mii de hectare). Ambele latifundii se expropriază pînă la data de 26 februarie 1945 ².

Ca un factor nelipsit și hotărîtor se remarcă sprijinul dat pretutindeni de echipele muncitorești trimise pe teren și care acționau sub îndrumarea organizațiilor locale de partid. Astfel, în județul Roman, cu sprijinul echipelor muncitorești ³, comitetele țărănești ale Frontului Plugarilor ⁴ au împărțit pînă la 15 martie 1945, 21 de moșii ⁵. În Iași, echipele muncitorești, în urma instrucțiunilor date de județeană P.C.R., îndrumă țărănimea să aleagă comitetele satești de reformă agrară, comitete care cu sprijinul muncitorimii impart pînă la 15 martie peste 5 000 ha pămînt ⁶. În Fălciu, comitetele țărănești de reformă agrară, cu sprijinul echipelor muncitorești, împărțiseră de asemenea pînă la începutul lunii martie 1945 peste 8 700 ha ⁷. În județul Baia, unde echipele muncitorești erau formate în majoritate din uteciști ⁸, s-au împărțit în aceeași perioadă 11 moșii cu peste 2 200 ha ⁹.

În numeroase județe din Moldova, alături de echipele muncitorești trimise de organizațiile locale de partid la sate, în sprijinul luptei țărănimii pentru reforma agrară au venit sute de muncitori din Capitală, trimiși din însărcinarea C.C. al P.C.R. să întărească munca politică în această regiune, pe atunci slab dezvoltată industrial.

Astfel, în raportul dat de un activist al județului Vaslui în ședința plenară a regionalei P.C.R. Iași, din 17 martie 1945 se spune textual: „Munca la sate s-a dus cu ajutorul muncitorilor trimiși din București” ¹⁰. În cursul lunii februarie 1945, munca de organizare și acțiunile de împărțire a pămînturilor moșierești din județul Suceava au fost duse cu sprijinul echipelor muncitorești, formate în parte din muncitori din București ¹¹.

¹ *Din lupta P.C.R...*, vol. I, p. 92.

² Pentru înfăptuirea reformei agrare în regiunea Bacău vezi *Din lupta P.C.R...*, vol. I, p. 81–87.

³ A.C.I.P., Fond. I, dos. nr. 41, f. 56.

⁴ În acest județ la început nu s-au format comitete țărănești speciale pentru reforma agrară, ele fiind constituite abia după apariția legii de reformă agrară (A.C.I.P., Fond. I, dos. nr. 41/1945, f. 260).

⁵ A.C.I.P., Fond. I, dos. nr. 41/1945, f. 260.

⁶ Ibidem, f. 244–245.

⁷ Ibidem, f. 252.

⁸ Ibidem, f. 267.

⁹ Ibidem, f. 257.

¹⁰ Ibidem, f. 253.

¹¹ Ibidem, f. 258.

Și în celelalte județe din Moldova prezența muncitorilor veniți din București la indicația C.C. al P.C.R. să ajute lupta țărănimii din această parte a țării pentru organizarea reformei agrare, este semnalată documentar. Astfel, ei sprijină direct acțiunile țăranilor la împărțirea moșiilor lor, în comunele Hîlăucești, Simionești, Mogoșești din raionul Pașcani, Strunga, Hăbășești din raionul Tg. Frumos, Brăești din raionul Fălticeni etc.¹

Prezența muncitorilor bucureșteni care dădeau un ajutor frățesc țărănimii moldovene în lupta ei pentru reforma agrară și o viață mai bună și în general activitatea dusă de echipele muncitorești la sate nu au fost pe placul forțelor reacționare. Folosind pozițiile pe care le mai dețineau în anumite verigi ale aparatului de stat, ele căutau prin diverse provocări să stînjenească adunările țărănești la care luau cuvîntul delegații P.C.R. sau ai organizațiilor democratice de masă care, sub îndrumarea Partidului, sprijineau lupta pentru reforma agrară.

Astfel, la 15 februarie 1945, un locotenent de jandarmi însoțit de 5 subofițeri înarmați cu automate sparg întrunirea sătenilor din comuna Baineț — plasa Siret și arestează pe cei doi muncitori din București, care conduceau adunarea, sub pretext de instigație. Împotriva acestei samavolnicii masele țărănești din județul Rădăuți, sub îndrumarea organizației locale de partid, organizează numeroase adunări de protest, culminînd cu întrunirea celor cîteva mii de țărani din plasa Siret la 18 februarie 1945, la care este invitat și prefectul județului. Sub presiunea maselor populare, conduse de organizația locală de partid, legiunea de jandarmi Rădăuți eliberează pe cei 2 muncitori².

Făcînd un bilanț al muncii desfășurate de echipele muncitorești trimise de Partid la sate în februarie-martie, plenara lărgită a activului regional al P.C.R. Iași din 17 martie 1945 a constatat marile succese realizate atît în munca de organizare a țărănimii în comitete țărănești ale Frontului Plugarilor (pînă la acea dată numărul membrilor acestei organizații pe întreaga Moldovă depășise 90 000), cît și în lupta pentru reforma agrară. În această acțiune Partidul Comunist a cucerit încrederea și stima maselor largi ale țărănimii. Masele țărănești, se arată în concluziile plenei, „ne-au urmat sub lozinca „luați, împărțiți pămîntul”³.

În județele în care prefectii și o parte însemnată a verigilor de jos ale organelor de stat (primari, notari, pretori) erau încă, în momentul declanșării acțiunii generale de înfăptuire de jos a reformei agrare, deținute de elemente reacționare care se opuneau fățiș și foloseau forțele represive împotriva activității revoluționare a maselor largi populare, conduse de P.C.R., lupta pentru reforma agrară s-a împletit cu lupta dusă, sub conducerea organizațiilor locale de partid, pentru cucerirea prefecturilor și instalarea unor autorități democratice.

Astfel, în județul Teleorman, județ agrar prin excelență, forțele reacționare au opus o rezistență înverșunată și îndelungată în calea acțiunii desfășurate sub îndrumarea echipelor muncitorești trimise de organizația

¹ A.C.I.P., Fond. I, dos. nr. 41/1945, f. 253; cf. *Clopotul*, 23 febr. 1945, p. 4.

² *Clopotul*, 23 februarie 1945, p. 4.

³ A.C.I.P., Fond. I, dos. 41/1945, f. 277.

de partid din București, pentru organizarea comitetelor țărănești și în vederea sprijinirii acțiunii de înlocuire a primarilor reacționari cu elemente democratice alese de obștea satelor¹. Încă din luna decembrie 1944, în urma hotărârii comitetului județean P.C.R. Teleorman, s-a hotărât confiscarea și împărțirea moșilor părăsite sau necultivate până la acea dată din județ². Astfel, în comuna Traian a fost ocupată și împărțită moșia șefului organizației maniste din județ³. Acțiunea de confiscare și împărțire a pământurilor moșierești din Teleorman era frînată de autoritățile reacționare în frunte cu prefectul județului.

La începutul lunii februarie 1945, în fața valului de măsuri represive, dirijate de forțele reacționare din județ cu concursul prefectului reacționar, contra activității revoluționare a maselor țărănești, desfășurată sub conducerea partidului, comitetul județean de partid hotărăște ca sarcină imediată și principală izgonirea prefectului reacționar și alegerea unui prefect democrat. La 11 februarie 1945, cetățenii orașului și mai multe mii de țărani care participă la o întrunire convocată de județeană P.C.R. hotărăsc înlăturarea autorităților reacționare în cap cu prefectul și alegerea în locul lor a unor elemente democratice care să sprijine acțiunea de împărțire a pământurilor moșierești⁴. În aceeași zi, participanții la întrunire merg la prefectură și instalează un nou prefect. Cucerirea de către forțele democratice a prefecturii a dat un impuls deosebit înfăptuirii reformei agrare în județ.

Deși noul prefect și colaboratorii săi au fost blocați în localul prefecturii de forțele represive trimise de Rădescu, exercitându-și cu greutate atribuțiile, și cu toate că în același timp este numit de către majoritatea reacționară din guvern un al doilea prefect, totuși țărănimea din Teleorman organizată în comitete țărănești ale Frontului Plugarilor, primind un sprijin larg din partea echipelor muncitorești care, la chemarea Partidului, vin din București, trece în numeroase comune la confiscarea și împărțirea moșilor din județ.

Până la data răsturnării guvernului Rădescu (1 martie) și în zilele care se scurg până la instalarea guvernului Groza, țărănimea din Teleorman, cu sprijinul echipelor muncitorești și sub îndrumarea permanentă a județenei P.C.R., confiscă și împart moșii care însumau mai multe mii de hectare⁵. Se poate spune că încă în această perioadă acțiunea de înfăptuire a reformei agrare cuprinsese majoritatea comunelor din județ.

Și în județul Dolj, ca de altfel și în celelalte județe din Oltenia, lupta pentru reforma agrară s-a împletit și a avut succes deplin numai după cucerirea prefecturii de către forțele democratice. În adunările de organizare a comitetelor țărănești din Frontul Plugarilor de plasă, în consfătuirea comitetelor țărănești de județ ca și la toate întrunirile și demonstrațiile la care țărănimea doljeană participă, la chemarea orga-

¹ Din lupta P.C.R. . . . , vol. I, p. 267—272.

² Ibidem, p. 275.

³ Din lupta P.C.R. . . . , vol. I, p. 275.

⁴ Ibidem, p. 280.

⁵ Ibidem, p. 285—286.

nizațiilor de partid locale, ea cere — prin delegații săi la aceste manifestări — ca reforma agrară să fie înfăptuită cât mai grabnic.

În momentul în care se publică apelul C.C. al Frontului Plugarilor din 11 februarie, ca țărani să confişte și să împartă deîndată pământurile moșierești, masele de bază ale țărănimii doljene erau coapte pentru acest act important din lupta lor pentru o viață mai bună. Pe această linie se înscrie și faptul că la începutul lunii februarie, sub îndrumarea echipelor muncitorești, comitetele țărănești ale Frontului Plugarilor convoacă adunări care aleg comitete sătești de reformă agrară¹. Din indicația județenei P.C.R. țărănimea doljeană trece imediat, cu sprijinul echipelor muncitorești care activau de mai multe luni la sate, la înfăptuirea de jos a reformei agrare.

La 13 februarie, mii de țărani din Băilești și comunele învecinate participă la o mare manifestare prin care hotărăsc confiscarea și împărțirea moșiei de circa 1 000 pogoane a lui Gh. M. Cantacuzino² (fostă Știrbei). Operațiunea se efectuează în aceeași zi de către comitetul țărănesc, în prezența întregului sat. La 14 februarie, țărani din comunele Cetate și Moțăței, sub îndrumarea echipelor de muncitori și având în frunte comitetele țărănești, trec la împărțirea moșiilor lui Barbu Drugă, I. Pleșia și Cincea care aveau împreună circa 4 000 pogoane³.

La îndemnul proprietarilor expropriați, care se numărau printre cei mai mari bogătași din Craiova, prefectul reacționar al județului Dolj, însoțit de forțe de jandarmi, organizează un adevărat raid de pedeapsă. El se lovește de zidul hotărîrii cu care țărani, proaspăt intrați în posesia pământurilor ce fuseseră pînă atunci moșierești, își apără cucerirea obținută cu sprijinul muncitorimii de la orașe. La Cetate, țărani întrebăți de prefect în virtutea cărei legi au ocupat pământurile moșierești îi răspund: „Legea o facem noi”⁴. La Moțăței, prefectul arestează pe cei 17 membri ai comitetului sătesc de reformă agrară⁵ și reîntors la Craiova îi înaintează Tribunalului militar Craiova. Sub presiunea maselor, conduse de partid, Tribunalul militar eliberează a doua zi pe cei arestați care, reîntorși la casele lor, termină lucrările de confiscare și împărțire a moșiilor din comună.

Pentru a curma acțiunea contrarevoluționară la care se dedau elementele reacționare din aparatul de stat local, în cap cu prefectul, și care amenința să frîneze într-o măsură însemnată lupta țărănimii doljene, sub conducerea Partidului, pentru înfăptuirea de jos a reformei agrare, regionala P.C.R. din Oltenia ia inițiativa cuceririi prefecturii de către forțele democratice.

În urma refuzului inspectorului general din Ministerul de Interne sosit în Craiova de a satisface cererea adunării populare de a îndepărta prefectul reacționar, și a arestării la 17 februarie 1945 a delegației trimisă la prefectură, pentru a prezenta această cerere, organele de partid din

¹ *Din lupta P.C.R.*..., vol. I, p. 289—290.

² *Frontul plugarilor*, 18 februarie 1945, p. 3.

³ *Scînteia*, 15 februarie 1945, p. 5.

⁴ *Scînteia*, 17 și 18 februarie.

⁵ *Din lupta P.C.R.*..., vol. I, p. 212.

Craiova hotărâsc instaurarea pe cale revoluționară a unui prefect desemnat de forțele democratice.

La 24 februarie 1945, înfruntînd unitățile militare postate la intrarea în prefectură, masele de cetățeni care participau la demonstrația ce s-a desfășurat sub organizarea și lozincile partidului, pătrund în localul prefecturii și instalează noul prefect. Tentativele întreprinse în zilele următoare de forțele reacționare de a repune în fruntea județului pe fostul prefect eșuează. În urma cuceririi prefecturii, acțiunea de confiscare și împărțire a pămînturilor moșierești se extinde în tot județul. În județul Dolj, apariția legii de reformă agrară a găsit majoritatea moșiilor împărțite între țărani¹.

Și în județul Romanați de la primele acțiuni de confiscare și de împărțire a pămînturilor moșierești, desfășurate de comitetele țărănești cu sprijinul echipelor muncitorești care activau la sate, elementele reacționare din aparatul de stat în cap cu prefectul pornesc la contraacțiuni represive². La conacele unor potentăți se deplasează unități militare întregi. Astfel, pe moșia generalului Carlaonț, comandantul militar al Olteniei, se trimite un regiment întreg; de asemenea la moșia prințului Brîncoveanu, situată în comuna Brîncoveni, este adus tot un regiment întreg³.

În ziua de 24 februarie 1945, în aceeași zi în care, la chemarea Partidului, în Capitală și în toate celelalte centre importante ale țării, masele populare în puternice demonstrații luptau pentru răsturnarea guvernului Rădescu și aducerea la cîrma țării a unui guvern F.N.D., la propunerea comitetului județean P.C.R. Romanați, F.N.D. local convoacă un mare miting cu scopul înlăturării prefectului reacționar și a alegerii unui prefect F.N.D.

Demonstrații în rîndul cărora erau mai multe mii de țărani veniți din întreg județul, ajungînd în dreptul prefecturii, au trimis o delegație care a înmînat un memoriu procurorului prin care cereau îndepărtarea prefectului și numirea unui prefect ales de popor. Fără a da răspuns acestui memoriu și fără somație din interiorul localului prefecturii care era înșesată cu trupe, s-a deschis foc. A căzut eroic activistul comunist Ștefan Dobrescu și a fost grav rănit țăranul comunist Ion Mincu care făceau parte din delegație. La cîteva ore Ion Mincu moare și el. Alți zeci de demonstrați au fost răniți.

La cîteva zile după acest act criminal săvîrșit de autoritățile locale din ordinul generalului Rădescu, sub presiunea maselor populare armata este retrasă și prefectul fuge, pentru a scăpa de răspunderea crimei sale⁴. La 3 martie, forțele democratice din Romanați, sub conducerea organizației locale de partid, instalează în fruntea județului pe prefectul desemnat de masele populare.

¹ *Din lupta P.C.R. . . .*, vol. I, p. 213—218.

² *Ibidem*... , vol. II, p. 141—142.

³ *Ibidem*, p. 132.

⁴ Privitor la lupta pentru cucerirea prefecturii și înfăptuirea reformei agrare în județul Romanați, vezi: *Din lupta P.C.R.*... , vol. II, p. 143—144.

La sfârșitul lunii februarie și în primele zile ale lui martie 1945, masele populare, sub conducerea organizațiilor de partid locale, trec la înlocuirea elementelor reacționare din fruntea comunelor și paralel cu aceasta la confiscarea și împărțirea pământurilor moșierești. Înfăptuirea de jos a reformei agrare începută pe plan general în Romaniți la sfârșitul lunii februarie 1945 continuă și după venirea la putere a guvernului Groza, astfel că în momentul apariției legii de reformă agrară, reforma agrară era în linii mari înfăptuită și în acest județ¹. Spre sfârșitul lunii februarie și în primele zile ale lunii martie 1945, comitetele țărănești, sub îndrumarea echipelor muncitorești, înregistrează succese importante și în celelalte județe din Cimpia Dunării².

În nordul Ardealului, la indicațiile regionalei P.C.R. Cluj, membrii de partid care activau în F.N.D. îndrumă prefecturile să emită în primele zile ale lunii februarie ordonanțe către organele în subordine de a da sprijin din punct de vedere tehnic-administrativ organizațiilor populare care trec la confiscarea și împărțirea pământurilor moșierești³. Operațiunile propriu-zise de confiscare și împărțire a pământurilor erau îndeplinite de comitete țărănești de reformă agrară, cu sprijinul larg și permanent al echipelor muncitorești trimise de organizațiile de partid locale din Cluj și celelalte centre industriale la sate.

În județul Mureș, în legătură cu plecarea la sate a echipelor muncitorești pentru sprijinirea acțiunii de ocupare și împărțire a pământurilor moșierești, comitetul județean de partid elaborează în a doua jumătate a lunii februarie un „îndreptar”, care, alături de explicarea importanței istorico-politice a reformei agrare, dădea instrucțiuni asupra modului în care echipele muncitorești urmau să sprijine lupta țăranimii pentru pământ. Pe baza instrucțiunilor, echipele muncitorești îndrumă comitetele țărănești să convoace adunarea generală (obștească) a fiecărui sat și să se aleagă comitetele de reformă agrară care urmau să întocmească tablouri de bunurile expropriate și de cei îndreptățiți să fie împroprietăriți conform principiilor stabilite de platforma F.N.D.⁴.

Într-un material din 12 aprilie 1945 al organului regional P.C.R. din Cluj se dau cu caracter de bilanț numeroase informații care dezvăluie modul în care s-au efectuat ocuparea și împărțirea pământurilor moșierești și rolul hotărâtor pe care l-au avut echipele muncitorești trimise de organizațiile de partid să sprijine țăranimea din nordul Ardealului în această acțiune. Astfel, celulele comuniste de la Dermata, Erba, Atelie-

¹ *Din lupta P.C.R. . . .*, vol. II, p. 145.

² Cu privire la înfăptuirea de jos a reformei agrare în județele Prahova, Buzău, Ialomița, Vlașca, Ilfov etc., vezi: *România liberă* din 24 februarie 1945, care publică pe o pagină întreagă o situație — bilanț a felului în care s-a desfășurat plină atunci reforma agrară în județele sus-amintite; cf. *Frontul plugarilor* din 3, 4 și 5 martie 1945.

³ *România viitoare*, 10 februarie 1945, p. 3. Cf. St. Pop, *op. cit.*, p. 41.

În ordonanța prefecturii județului Trei Scaune dată „pe baza hotărârii consiliului F.N.D.”, se prevedea exproprierea pământurilor moșierești de la 50 ha în sus și împărțirea lor, precum și a inventarului viu și mort, în proporția pământului împărțit.”

Prefectura Trei Scaune prin aceeași ordonanță hotărâ formarea unei comisii la nivel județean de îndrumare a reformei agrare care urma să funcționeze pe lângă prefectură (*Ardealul luptător*, 11 februarie 1945, p. 3).

⁴ *Din lupta P.C.R. . . .*, vol. II, p. 248—251.

rele C.F.R., Uzinele Metalurgice și din celelalte întreprinderi clujene, au organizat echipe formate din comuniști și membri de sindicat care, încă de la începutul anului 1945, au dat un sprijin însemnat organizării țărănimii în comitete țărănești ale Frontului Plugarilor și ale Uniunii Populare Maghiare (în comunele cu populație maghiară).

În afara județului Cluj, echipele muncitorești din Cluj au activat pe teren și în județele Sălaj, Someș și Năsăud.

La începutul lunii februarie, în urma directivei primite din partea regionalei P.C.R. Cluj, echipele muncitorești au îndrumat comitetele țărănești F.P. și U.P.M. să organizeze alegerea comitetelor sătești de reforma agrară. Echipele muncitorești trimise de Partid la țară au îndrumat în permanență munca comitetelor sătești de reformă agrară, dându-le un ajutor efectiv în inventarierea bunurilor care urmau să fie expropriate și în întocmirea tablourilor celor îndreptățiți și apoi în acțiunea de împărțire a pământurilor moșierești de către cei îndreptățiți¹.

Activitatea dusă de comitetele țărănești sub îndrumarea comuniștilor, în lupta pentru efectuarea reformei agrare de jos, a avut o mare însemnătate politică.

În focul luptei, condusă de Partid, pentru confiscarea și împărțirea pământurilor moșierești, s-a încheiat alianța clasei muncitoare cu masele de bază ale țărănimii, alianță care a constituit forța ce a răsturnat guvernele cu majoritate reacționară și a instaurat puterea populară.

În îndeplinirea sarcinii de bază a primei etape a revoluției populare — reforma agrară — așa cum a arătat tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — „partidul, cu ajutorul muncitorilor trimiși la sate, ridică la luptă masele țărănimii, care în întregul ei era interesată în lichidarea proprietății moșierești; comitetele țărănești confiscau și împărțeau pământurile moșierilor, în focul luptei pentru îndeplinirea reformei agrare se făcea alianța între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, neutralizându-se pătura avută a țărănimii — chiaburimea”².

Vorbind despre importanța deosebită pe care a avut-o lupta pentru îndeplinirea revoluționară a reformei agrare de către masele de bază ale țărănimii la începutul anului 1945 într-un moment hotărâtor al luptei pentru instaurarea regimului democrat-popular, tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej, în raportul la plenara din 3—5 martie 1949, arăta: „Mobilizând sub conducerea sa masele cele mai largi ale poporului muncitor, lupta sub lozincă „pământ țăranilor” a fost o parte a luptei revoluționare a clasei muncitoare, în frunte cu partidul nostru, pentru democratizarea țării, ca și luarea cu asalt a prefeturilor și primăriilor de către masele cele mai largi ale poporului muncitor, ca și demonstrațiile uriașe a zeci și sute de mii de oameni ai muncii din toate orașele țării. Ele au dus la faptul că partidul nostru, în fruntea clasei muncitoare, a răsturnat guvernele cu majoritate reacționară burghezo-moșierească și a obținut victoria

¹ *Adcărul Ardealului*, 12 aprilie 1945, p. 4; *Scnteia Ardealului* din 8 martie 1945, p. 5; cf. *Din lupta P.C.R....*, vol. I. p. 171 și urm.

² Expunerea făcută de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist*, la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale, în *Scnteia*, 23 August 1959, p. 1,

de la 6 Martie 1945, cînd au fost înlăturate elementele cele mai reacționare din guvern, instaurîndu-se un regim democratic”¹.

★

În focul luptelor revoluționare duse de poporul nostru după 23 August 1944 împotriva guvernelor cu majoritate reacționară, pentru instaurarea regimului democrat-popular s-a realizat alianța dintre proletariat și masele de bază ale țărănimii, sub conducerea partidului clasei muncitoare.

Lenin arată că în munca de atragere a țărănimii muncitoare la lupta revoluționară a proletariatului nu trebuie să se ia înaintea evenimentelor sau să se fixeze, „în mod organizatoric ceea ce nu este încă înțeles, gîdit, simțit în suficientă măsură de înșiși reprezentanții proletarilor și semi-proletarilor de la sate . . . Revendicările practice, lozincile — mai exact propunerile care trebuiesc formulate atrăgînd asupra lor atenția țăranilor — trebuiesc să fie problemele la ordinea zilei, problemele arzătoare ale vieții înșăși”².

Pentru a avea succes deplin în această acțiune, Lenin recomanda ca munca la sate să fie dusă cu vigoare și pretutindeni. Din primele zile după ieșirea din ilegalitate Partidul Comunist a desfășurat o muncă uriașă în sinul maselor țărănești. Călăuzindu-se după învățăturile leniniste, Partidul Comunist Român s-a orientat spre organizarea țărănimii în cadrul acelor forme organizatorice și sub semnul acelor revendicări care corespundeau cel mai bine cu nevoile și năzuințele maselor țărănești și erau din acest motiv cele mai indicate pentru a ridica activitatea și conștiința politică a țărănimii și pentru a o îndruma pe făgașul luptei revoluționare conduse de proletariat.

Elaborarea tacticii Partidului Comunist pe baza studierii profunde, creatoare a situației concrete din țara noastră, se oglindește în variatele sarcini și forme de organizare spre care Partidul Comunist a îndreptat comitetele țărănești, potrivit cu fazele succesive ale luptei revoluționare. După ce în primele momente ale revoluției populare a luat inițiativa organizării comitetelor țărănești patriotice, care mobilizau masele țărănimii la îndeplinirea sarcinilor antifasciste și antiimperialiste urgente, existente imediat după doborîrea dictaturii antonesciene și a jugului hitlerist, Partidul Comunist a trecut la organizarea comitetelor țărănești, care acționau în cadrul Frontului Plugarilor, îndrumînd masele țărănești în lupta pentru o putere populară și pentru un guvern al Frontului Național Democratic care să lichideze moșierimea ca clasă și să asigure desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice. În toată această perioadă, comitetele țărănești, acționînd ca exponente ale maselor țărănești în întregul lor, reprezentau atît pe țăranii organizați în cadrul organizațiilor de masă (Uniunea Patrioților, Frontul Plugarilor, syndicate ale salariaților agricoli), cît și pe cei neorganizați. În toată această perioadă, pe linia stabilită de partid, comitetele țărănești au îmbinat lupta politică cu lupta pentru depunerea și eliminarea resturilor fasciste și pentru desființarea moșierimii ca

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, Buc., E.S.P.L.P., 1955, p. 187”

² Lenin, *Opere*, vol. 24, E.S.P.L.P. (Congresul deputaților țărani), p. 149.

clasă, cu lupta pentru o serie de revendicări economice cu caracter imediat.

O nouă și superioară treaptă în activitatea comitetelor țărănești a reprezentat-o formarea comitetelor țărănești de reformă agrară care, la chemarea și sub conducerea Partidului Comunist, au antrenat masele țărănești în lupta victorioasă pentru confiscarea și împărțirea pământurilor moșierești, pentru efectuarea reformei agrare de jos.

Un factor hotărâtor în lupta pentru mobilizarea și organizarea maselor țărănești, pentru înfăptuirea de jos a reformei agrare l-a constituit activitatea echipelor muncitorești care pe baza indicațiilor și îndrumărilor Partidului Comunist au desfășurat o susținută muncă în sânul maselor de bază ale țărănimii. În această perioadă „Zeci de mii de membri ai sindicatelor — arată tov. Gh. Apostol în comunicarea ținută la sesiunea închinată aniversării a 50 de ani de la crearea comisiei generale a sindicatelor din România — au făcut parte din echipele de muncitori trimise de P.C.R. la sate pentru a ajuta și îndruma țărănimea în lupta pentru pământ; ei au contribuit la organizarea comitetelor țărănești care. . . s-au pus în fruntea țăranilor și i-au ajutat să conștientizeze și să împartă pământurile moșierești pe calea luptei revoluționare.

În focul luptei revoluționare pentru împărțirea pământurilor moșierești țăranilor fără pământ sau cu pământ puțin s-a făurit alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare”¹.

În lupta condusă de Partid pentru instaurarea puterii populare comitetele țărănești au jucat un rol extrem de important și din alt punct de vedere. Încă dinainte de 6 Martie 1945, prin modificarea relațiilor de producție de la sate începând cu stabilirea cotei de arendă și dijmă și sfârșind cu confiscarea pământurilor moșierești prin aplicarea unor măsuri de ordin fiscal economic, privind repartizarea sarcinilor fiscale sau folosirea bunurilor comunale (islazuri etc.) — prin ridicarea maselor țărănești în acțiunea de instaurare a autorităților locale democratice — comitetele țărănești acționau ca elemente ale noii puteri populare. Și din acest punct de vedere comitetele țărănești și-au adus contribuția la făurirea alianței proletariatului cu țărănimea în lupta împotriva guvernelor cu majoritatea reacționară pentru instaurarea regimului democrat-popular.

Cu privire la această trăsătură a activității comitetelor țărănești tov. Gh. Gheorghiu-Dej în raportul la Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român a arătat:

„Încă în perioada 23 August — 6 Martie, împotriva puterii burgheziei și moșierimii se ridicau forțe ce constituiau elementele noii puteri democrat-populare: Frontul Național Democrat, care reunea partidele și grupările democratice sub conducerea partidului nostru și care cucerise unele poziții în guvern și în aparatul de stat; gărzile patriotice înarmate; comitetele sindicale din întreprinderi; masele muncitoare stăpîne pe stradă, în uzine și fabrici; comitetele țărănești (sublinierea noastră — T.U.) care izgoneau pe moșieri și înfăptuiau reforma agrară”.

¹ 50 de ani de la crearea Consiliului General al Sindicatelor din România, Edit. C.C.S., 1957, p. 36.

Acesta era embrionul noii puteri revoluționare, care așa cum spunea Lenin, „se sprijină direct pe cuceriri revoluționare, pe inițiativa directă, de jos a maselor populare, nu pe legi promulgate de puterea de stat centralizată”¹.

Toate acestea ne permit să tragem concluzia că sub îndrumarea comuniștilor, comitetele țărănești au reprezentat acea formă de organizare, acea curea de transmisie care a creat posibilitatea antrenării și conducerii țăranimii în marile bătălii de clasă dintre 23 August 1944—6 Martie 1945, au asigurat sub conducerea Partidului Comunist Român făurirea alianței de luptă, dintre proletariat și masele de bază ale țăranimii —, temelia politică a regimului democrat - popular ce se instaurează la 6 Martie 1945.

РОЛЬ КРЕСТЬЯНСКИХ КОМИТЕТОВ В ДЕЛЕ СОЗДАНИЯ СОЮЗА РАБОЧЕГО КЛАССА И КРЕСТЬЯНСТВА ПОД РУКОВОДСТВОМ РУМЫНСКОЙ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

В настоящей статье автор рассматривает некоторые вопросы, связанные с участием крестьянских масс в событиях, происходивших с 23 августа 1944 г. по 6 марта 1945 г. и, в связи с этим, показывает роль крестьянских комитетов в деле создания союза рабочего класса с крестьянством.

Еще в подполье и в частности на V съезде, где были выяснены перспективы, этапы и движущие силы революции в Румынии, Коммунистическая партия установила, что главной задачей для обеспечения успешного развития народной революции является „создание союза рабочего класса с трудящимся крестьянством под руководством пролетариата во главе с его Коммунистической партией”.

Согласно целям, поставленным на V съезде Румынской Коммунистической партии, крестьянские комитеты стали „основной формой”, используемой партией в деле организации и руководства крестьянского революционного движения. На первом этапе, решающем аграрные, антифеодальные и антиимпериалистические задачи народной революции, начавшейся 23 августа 1944 г., в период борьбы за свержение реакционных правительств и за установление революционной диктатуры пролетариата и крестьянства, за проведение аграрной реформы и других народных требований, крестьянские комитеты, организованные и руко-

¹ Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român. 23—24 decembrie 1955, București E.S.P.L.P., 1956, p. 34.

водимые Румынской Коммунистической партией, сыграли решающую роль, являясь главными рычагами в борьбе пролетариата за привлечение главного своего союзника — основных масс крестьянства.

На основании располагаемых документов, автор описывает организацию и деятельность крестьянских комитетов под руководством Румынской Коммунистической партии.

Немедленно после победы вооруженного восстания (сентябрь — начало октября 1944) крестьянские массы организовались под руководством РКП в патриотические крестьянские комитеты, которые являлись местными организациями Патриотического Союза — массовыми организациями партии — и мобилизовали крестьянские массы на выполнение антифашистских и антиимпериалистических задач тотчас же после свержения диктатуры Антоеску. После опубликования платформы Национально-демократического фронта, разработанной Румынской Коммунистической партией, широкие массы крестьянства выразили свое согласие с ее принципами и Коммунистическая партия приступила к организации крестьянских комитетов в составе Фронта Земледельцев, привлекая крестьянские массы к борьбе за народную власть и за правительство Национально-демократического фронта, которое ликвидировало бы класс помещиков и обеспечило бы завершение буржуазно-демократической революции. Патриотические крестьянские комитеты, ранее созданные, изменили постепенно к концу 1944 г. свою организационную форму и стали местными организациями Фронта Земледельцев в селах. В этот период (октябрь 1944 — январь 1945) крестьянские комитеты, руководимые партией, сочетали борьбу за поддержку антифашистской войны, ликвидацию остатков фашистских организаций и осуществление платформы НДФ с борьбой за удовлетворение ряда неотложных экономических требований, преследовавших ликвидацию или ограничение остатков феодальных отношений в сельском хозяйстве Румынии. Новой, важной, высшей ступенью в деятельности крестьянских комитетов явилось создание крестьянских комитетов по аграрной реформе, которые по призыву и под руководством Коммунистической партии привлекли крестьянские массы к борьбе за конфискацию и раздел помещичьей земли и проведение аграрной реформы.

Решающую роль в борьбе за привлечение и организацию крестьянских масс для самовольного проведения аграрной реформы сыграла деятельность рабочих бригад, которые по указанию и под руководством Румынской Коммунистической партии широко развернули разъяснительную работу среди основных крестьянских масс в период с 23 августа 1944 по 6 марта 1945 г. и после этого.

В разгар борьбы, ведущейся под руководством партии за проведение аграрной реформы, окончательно укрепился союз рабочего класса с основными массами крестьянства под руководством Румынской Коммунистической партии; этот союз явился той силой, которая свергла правительство с его реакционным большинством и установила в Румынии народно-демократический строй.

LE RÔLE DES COMITÉS PAYSANS DANS L'ŒUVRE DE RÉALISATION DE L'ALLIANCE DE LA CLASSE OUVRIÈRE AVEC LA PAYSANNERIE, SOUS LA DIRECTION DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN

RÉSUMÉ

L'auteur examine dans cette étude quelques aspects de la participation des masses paysannes aux événements de Roumanie, à la période allant du 23 Août 1944 au 6 Mars 1945 et, à ce sujet, le rôle des comités paysans dans l'œuvre de réalisation de l'alliance entre la classe ouvrière et la paysannerie.

Dès l'époque de son activité illégale et, notamment, au Ve Congrès, qui élucida les perspectives, les étapes et les forces motrices de la révolution en Roumanie, le Parti Communiste précisait que sa tâche la plus importante, pour le succès de la révolution populaire, consistait à créer l'alliance de combat des ouvriers et des paysans travailleurs, sous l'hégémonie du prolétariat et la direction du Parti Communiste.

Conformément aux indications du Ve Congrès du P.C.R., les comités paysans furent considérés comme «la forme fondamentale», d'organisation et de direction par le Parti, du mouvement révolutionnaire paysan. Au cours de la première étape de la révolution populaire, d'un caractère agraire, antiféodal et anti-impérialiste, commencée le 23 Août 1944, à la période de luttes pour le renversement des gouvernements réactionnaires et l'instauration de la dictature révolutionnaire du prolétariat et de la paysannerie, pour la réalisation révolutionnaire de la réforme agraire ainsi que pour celle d'autres revendications populaires, les comités paysans, organisés et dirigés par le Parti Communiste Roumain, jouèrent un rôle particulièrement important : ils furent, en effet, la courroie de transmission, pour ainsi dire, dans la bataille que livrait le prolétariat pour s'assurer l'adhésion de son principal allié — les grandes masses de la paysannerie.

S'appuyant sur le matériel documentaire dont il a disposé, l'auteur décrit l'activité et l'organisation des comités paysans, dirigés par le Parti Communiste Roumain.

Immédiatement après le 23 Août (septembre — octobre 1944), les masses paysannes dirigées par le P.C.R. constituèrent des comités patriotiques paysans, qui agissaient au titre d'organisations locales de l'Union des Patriotes, organisation de masses du parti, mobilisant les paysans, dès le renversement de la dictature d'Antonescu, pour remplir les tâches antifascistes et anti-impérialistes qui leur revenaient. Après la publication de la plate-forme du Front National Démocratique (F.N.D.), élaborée par le P.C.R., et dans les conditions de l'adhésion des larges masses populaires à cette plate-forme—programme, le Parti Communiste procéda à l'organisation des comités paysans dans le cadre du Front des Travailleurs, et dirigea la lutte des masses populaires pour l'instauration du pouvoir populaire et en faveur d'un gouvernement du Front National Démocratique, capable de liquider la classe des grands propriétaires

fonciers et de parachever la révolution démocratique bourgeoise. Les comités patriotiques paysans, créés antérieurement, adoptèrent graduellement, jusqu'à la fin de l'année 1944, la nouvelle forme d'organisation, pour devenir les organismes locaux du Front des Laboureurs dans les communes respectives. A cette étape (octobre 1944—janvier 1945), les comités paysans, guidés par le Parti Communiste, joignirent leur lutte pour appuyer la guerre antifasciste et en vue de liquider tous les vestiges d'organisation fasciste et de réaliser le programme de la plate-forme du F.N.D., à la lutte pour toute une série de revendications économiques immédiates, qui devaient aboutir à la liquidation ou à la limitation des restes de pratiques féodales dans l'agriculture roumaine. Une nouvelle et importante étape, d'un ordre supérieur, de l'activité des comités paysans est celle où se constituèrent les *comités paysans pour la réforme agraire*, lesquels, répondant à l'appel du Parti Communiste et agissant sous sa direction, entraînèrent les masses paysannes dans la lutte victorieuse pour la confiscation et le partage des terres des grands propriétaires fonciers et la réalisation de la réforme agraire.

Un facteur décisif de la lutte pour la mobilisation et l'organisation des masses paysannes, en vue de réaliser, de leur propre chef, la réforme agraire, fut l'activité des équipes ouvrières qui, organisées et dirigées par le Parti Communiste Roumain, déployèrent une activité persévérante dans les rangs de la paysannerie entre le 23 Août 1944 et le 6 Mars 1945 ainsi qu'après cette période.

Au feu de la lutte dirigée par le Parti pour l'accomplissement de la réforme agraire, l'alliance de la classe ouvrière avec les masses paysannes s'est définitivement consolidée, sous la direction du P.C.R., et cette alliance constitue la force qui renversa les gouvernements à majorité réactionnaire et instaura en Roumanie le régime de démocratie populaire.

ASPECTE DIN LUPTA PENTRU INSTAURAREA UNOR AUTORITĂȚI LOCALE DEMOCRATICE

DE

T. NECȘA

Victoria insurecției populare de la 23 August 1944 organizată și condusă de Partidul Comunist Român, eliberarea națională a țării și înlăturarea dictaturii fasciste au creat condițiile avântului luptei maselor conduse de comuniști pentru instaurarea puterii populare. În lupta pentru putere, Partidul Comunist era călăuzit de indicațiile Congresului al V-lea care arătase că România se afla în fața desăvârșirii revoluției burghezo-democratice. Sarcina revoluției consta în doborîrea puterii burghezo-moșierești și instaurarea dictaturii proletariatului și țărănimii. Desăvârșirea revoluției burghezo-democratice sub hegemonia proletariatului, aliat cu masele de bază ale țărănimii, trebuia să asigure trecerea rapidă la revoluția socialistă. Partidul a aplicat indicațiile congresului al V-lea, orientîndu-se în mod creator în raport cu noile condiții istorice determinate de eliberarea Romîniei de către Armata Sovietică, de doborîrea prin lupta armată a guvernului fascist, de faptul că mișcarea revoluționară creștea în mod nemijlocit din lupta întregului popor împotriva robiei hitleriste, împotriva fascismului.

În aceste împrejurări istorice, ținînd seama de interesele oamenilor muncii ca transformările revoluționare să se înlătuiească cu cît mai puține pierderi și sacrificii din partea maselor populare, partidul s-a orientat spre dezvoltarea pașnică a revoluției; după ce insurecția populară a dus la răsturnarea regimului antonescian și bazîndu-se pe forța maselor populare eliberate de sub jugul fascist, Partidul Comunist s-a orientat spre răsturnarea guvernelor cu majoritate reacționară fără o nouă insurecție, fără război civil. Totodată, în opoziție cu reformismul care propovăduiește înlocuirea luptei maselor populare prin tratative și „con-

cilieri” cu forțele reacționare¹, Partidul Comunist s-a orientat spre organizarea unui uriaș avînt al luptei maselor, ca singur mijloc pentru instaurarea puterii populare.

„Oamenii muncii, — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — manifestîndu-și în uriașe mitinguri și demonstrații voința de a instaura puterea democrat-populară și a cuceri o viață nouă, luau cu asalt primăriile și prefecturile, înlăturau din conducerea acestora elementele reacționare antonesciene, înlocuindu-le cu oameni devotați intereselor celor ce muncesc. Toate acestea demonstau că reacțiunea era din ce în ce mai izolată, masele populare conduse de partid fiind acea forță care determina mersul evenimentelor”².

Lupta maselor populare conduse de partid pentru instaurarea autorităților locale democratice de jos, împotriva dispozițiilor și ordinelor guvernelor cu majoritate reacționară — a fost pînă acum insuficient tratată de istorici. În articolul de față ne propunem să prezentăm doar unele aspecte ale acestei lupte pentru a contribui la pregătirea unor lucrări mai ample privind problema amintită.

★

Primul guvern de după 23 August — guvernul Sănătescu — era alcătuit în majoritate din generali reacționari care sub Antonescu ocupaseră posturi de răspundere și care acum erau subordonați politicește liderilor reacțiunii, Maniu și Brătianu; acest guvern a menținut în funcție aparatul de stat antonescian de care aveau nevoie clasele exploatatoare ce nu se arătau dispuse să cedeze de bună voie pozițiile lor economice și politice. Sub pretextul menținerii ordinii, guvernul Sănătescu căuta să mențină în conducerea organelor locale ale puterii de stat, fasciști notorii, călăi ai poporului muncitor ce sabotau războiul antihitlerist și terorizau pe oamenii muncii, prigonind elementele democratice care căpătaseră o mare autoritate în rîndul maselor populare. Chiar atunci cînd, sub presiunea maselor, guvernul se vedea silit să schimbe unii primari sau notari, urîți de mase și compromiși peste măsură, ei erau înlocuiți tot prin fasciști sau oameni de casă ai partidelor „istorice”, elemente ultrareacționare.

Față de această situație, Partidul Comunist din România s-a adresat maselor, chemîndu-le la luptă împotriva guvernelor cu majoritate reacționară. Încă din septembrie 1944, partidul a elaborat și a publicat un proiect de platformă a Frontului Național Democrat ce cuprindea principalele obiective în jurul cărora trebuia dată lupta pentru instaurarea unui guvern democratic, care să reprezinte cele mai largi mase populare: participarea intensă la războiul antihitlerist; abolirea legilor fasciste;

¹ Este caracteristic de exemplu că în unele locuri (Ploiești) social-democrații de dreapta au declarat că nu sînt de acord cu schimbarea prefectului, prin lupta maselor (Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C. C. al P.M.R., fond. 1, dos. 12, f. 112) și au refuzat alteori să participe (la Timișoara, Arad) la acțiunile de înlocuire a prefectului (ibidem, f. 86—87). Pretutindeni însă muncitorii social-democrați trecînd peste împotrivirea liderilor de dreapta au sprijinit acțiunile inițiate de Partidul Comunist din România pentru instaurarea unor autorități locale democratice.

² Expunerea făcută de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, *A XV-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist*, la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale, în *Scnteia*, 23 August 1959, p. 1.

libertatea cuvîntului, presei, întrunirilor și dreptului de organizare; lichidarea organizațiilor fasciste; arestarea și condamnarea criminalilor de război; exproprierea pămînturilor moșierești și improprietărirea țăranilor fără pămînt sau cu pămînt puțin; condiții omenеști de muncă și de trai pentru muncitori; libertatea comerțului; democratizarea învățămîntului; naționalizarea Băncii Naționale și a celorlalte bănci; o nouă constituție etc. Pe baza acestei platforme, s-a format Frontul Național Democrat (F.N.D.), în care au intrat Partidul Comunist, Partidul Social-Democrat, Frontul Plugarilor, Uniunea Patriotică etc. F.N.D. întru-chipa alianța dintre clasa muncitoare și masele țăranimii și ale micii burghezii, sub conducerea clasei muncitoare, în lupta pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice. Sub conducerea Partidului Comunist, F.N.D. a pornit lupta împotriva majorității reacționare din guvern și pentru schimbări radicale în vederea democratizării reale a vieții economice și politice.

În această luptă care a început în timpul primului guvern Sănătescu și s-a încheiat abia la 6 Martie 1945, un rol hotărîtor l-au avut acțiunile inițiate de Partidul Comunist pentru instaurarea unei noi conduceri democratice în organele administrației locale.

Încă din primele zile ale revoluției populare existau la orașe elemente ale puterii populare, create de clasa muncitoare sub conducerea Partidului Comunist, ca : gărzile patriotice înarmate (înființate de partid încă înainte de 23 August pe baza planului de pregătire și înfăptuire a insurecției armate), comitetele sindicale din întreprinderi. La orașe, masele muncitoare erau stăpîne pe stradă, în fabrici și uzine. Lupta clasei muncitoare pentru crearea de jos a elementelor noii puteri populare, a constituit un exemplu și un îndemn pentru întregul popor. În această luptă, condusă de Partidul Comunist, au fost atrase în special masele de bază ale țăranimii, precum și pături largi ale micii burghezii. Aplicînd o tactică potrivită condițiilor concrete de la țară, comuniștii încă în cursul lunii septembrie 1944 au ridicat masele țărănești la lupta pentru instaurarea la sate a unor autorități locale democratice; aceste acțiuni, organizate de muncitorii trimiși de partid la sate, creau condiții mai favorabile pentru instaurarea unei conduceri democratice a organelor locale ale puterii de stat și la orașe.

În lupta pentru instaurarea autorităților locale democratice, masele țărănești au fost mobilizate de comitetele țărănești, conduse de partid. Într-un apel al Comitetului județean Ilfov al Partidului Comunist, în care țăranii erau chemați să-și aleagă comitetele comunale, se spunea printre altele în legătură cu sarcinile acestor comitete : „Alungați pe legionari și pe oamenii trădătorului Antonescu din mijlocul vostru. Alegeți-vă singuri primarul. Puneți în trebile comunei pe oamenii cunoscuți de voi ca buni patrioți. Nici un legionar, nici o coadă de topor să nu rămînă în fruntea comunei”¹.

Pe această linie, comitetele țărănești au organizat acțiuni pentru instaurarea unor consilii comunale democratice. Astfel, la sfîrșitul lunii

¹ *Luptătorul*, organ al Comit. județean Ilfov al P.C.R., 16 septembrie 1944.

septembrie 1944, de pildă, țărani din comuna Șoldanul (Ilfov), în cadrul unor alegeri populare și-au ales consiliul comunal compus din 25 membri, printre care și două femei. Acest nou consiliu comunal a preluat imediat conducerea treburilor obștești ale comunei. Pentru apărarea libertăților cucerite s-a înființat și o formațiune de luptă patriotică¹.

În unele locuri, țărani nu se mulțumesc numai să preia conducerea comunelor, ci totodată, trag la răspundere pe foștii primari, anulează hotărârile vechii administrații, dacă aceste hotărâri au adus pagube avutului public, stabilesc partea din recolta anului 1944 ce revine plugarului dijmaș și partea ce revine proprietarului, desființează vechile rînduieli în ce privește folosirea izlazurilor și a surselor de apă, se ocupă de problema muncilor agricole și a aprovizionării populației sătești. De exemplu, consiliul comunal din Chiajna (Ilfov) ales la 29 septembrie 1944, hotărâște — după dezbateri la care ia parte întregul sat — următoarele :

1. „Controlarea neregulilor comise în manipularea fondurilor de pensii și ajutoare de către primarul Badea V. Raiciu și notarul Tudor Negulescu ;

2. Desființarea impozitelor comunale stabilite în mod arbitrar de fasciștii din conducerea satului, precum și stabilirea unor impozite progresive ;

3. Folosirea izlazului comunal după cum vor hotărî țărani și restituirea către comună a celor 10 pogoane înstrăinate de vechea administrație în chip abuziv ;

4. Arestarea fostului primar Badea V. Raiciu și a fostului notar Tudor Negulescu și a celorlalte elemente necinstite din fosta administrație ;

5. Sprijinirea Armatei Romîne și Armatei Roșii pentru eliberarea nordului Ardealului și stîrpirea hitlerismului ;

6. Împuternicirea noului comitet de a lua măsuri practice și urgente în legătură cu tot ce privește școala, dispensarul și, în general, bunul mers al comunei ;

7. Organizarea formațiunilor de luptă patriotice și înglobarea în ele a tineretului fost premilitar ; acestora li se încredințează paza comunei și executarea hotărîrilor luate de comitetul comunal”².

Organizația de partid a orașului București mobilizează populația muncitoare din comuna Militari — din care o mare parte era formată din salariați ai întreprinderilor din Capitală — la instalarea unor autorități comunale democratice. Într-un proces verbal întocmit la 1 octombrie, cu prilejul alegerii noului primar și a consiliului comunal din comuna Militari, sînt trecute măsurile care trebuiau luate în primă urgență : destituirea elementelor vechiului regim din administrația comunală ; înființarea unei cantine pentru copii săraci ; procurarea de gaz și lemne de foc pentru populație ; repararea școlii³.

Primăria comunei Crevedia (Ilfov) — unde era primar democrat și un consiliu comunal ales — dă o ordonanță împotriva moșierilor ce sa-

¹ *Drum nou*, Brașov, 7 octombrie 1944.

² *România liberă*, 1 octombrie 1944 și *Scnteia*, 4 octombrie 1944.

³ *Scnteia*, 3 octombrie 1944.

botau muncile agricole. Toți proprietarii de moșii—se spune în ordonanță—vor da învoitorilor din recolta muncită de aceștia două părți, o parte rămânând proprietarului; proprietarii de tractoare sînt obligați să pună la dispoziția consiliului comunal tractorul ce posedă, pe timp de 3 zile, prin rotație, contra cost¹.

Organizația regională P.C.R. București a organizat și sprijinit legăturile dintre muncitori și țărani în vederea înlăturării elementelor reacționare din conducerea primăriilor².

În județele Ilfov, Ialomița, Teleorman, Vlașca, au fost trimiși muncitori de la întreprinderile din Capitală, îndeosebi de la Atelierele C.F.R. „Grivița”, S.T.B., „Bragadiru” etc.

Printr-o muncă perseverentă și plină de eroism — în condiții deosebit de grele provocate de uneltirile dușmănoase ale elementelor exploatare și ale conducerilor reacționare din organele locale ale puterii de stat — muncitorii trimiși la sate de partid organizează pe țărani, pornind în primul rînd de la revendicările imediate și concrete ale acestora, ajutîndu-i în acțiunea de înlocuire a vechilor primari antonescieni și de demascare a abuzurilor săvîrșite de primari, percepatori, jandarmi³.

În cursul lunii octombrie în județul Teleorman, organizația de Partid și-a creat legături cu țăranii din 28 de sate⁴. Îndrumați de organizația județeană P.C.R. Teleorman, peste 1000 de țărani din comuna Slobozia-Mîndra — unde existau puternice tradiții revoluționare — au luat parte la instalarea unor elemente democratice în fruntea primăriei, în ciuda directivelor dușmănoase date de către prefectul județului „de a nu se schimba nimic”⁵. Pe baza îndrumărilor date de organizația regională P.C.R. țăranii din comunele Fîntîna Doamnei, Preazna, Gurbănești, Giștești, Dacălu-Creața, Buda, Aprozi (Ilfov)⁶, Ciochina, Cocora, Stoenesti, Axintele, Orezu (Ialomița)⁷ etc. — își aleg consilii comunale și izgonește pe vechii primari reacționari.

Într-o știre din comuna Coșereni (Ialomița) sînt arătate unele realizări ale noului primar și ale consiliului comunal ales de întregul sat: țăranii învoitori care au pînă la 3 ha, au dat ca dijmă moșierului o parte din trei; s-a obținut de la moșieri grîu de sămînță; s-au luat măsuri ca să nu rămînă nici un petec de pămînt nearat; procurarea de grîu — de la moșieri — pentru țăranii săraci; s-a procurat pînză cu preț redus⁸.

Îndrumate direct de activiști ai Partidului Comunist, consiliile comunale își însușesc — imediat după ce sînt alese — proiectul de plat-

¹ *Scînteia*, 8 octombrie 1944.

² Partidul Comunist Român, *Conferința organizației regionale București*, Editura P.C.R., Buc., 1945, p. 32.

³ *Din lupta P.C.R. pentru încheierea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în bătălia pentru reforma agrară din 1944 — 1945*, vol. II, E.S.P.L.P., 1958, p. 84 (Statul Popular al raionului Vida. Arhiva plășii Vida, pachetul nr. 30 bis, 1945).

⁴ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., fond. 10, dos. 89.

⁵ *Din lupta P.C.R. . .*, vol. I, E.S.P.L.P., 1955, p. 268.

⁶ *Scînteia*, 29 septembrie și 21 octombrie 1944.

⁷ *Ibidem*, 14, 22 și 28 octombrie 1944.

⁸ *Ibidem*, 29 octombrie 1944.

formă elaborat de Comitetul Central al P.C.R. și propus ca bază de guvernare tuturor forțelor democratice. În comuna Budești (Ilfov), noul consiliu comunal ales la 5 octombrie 1944, a hotărât, printre altele, „să lupte pentru înfăptuirea platformei program”¹. De asemenea, sătenii din comunele Clejani, Rușii lui Asan, Sterea și cei din nordul județului Vlașca s-au adunat la 15 octombrie pentru a discuta situația lor și proiectul de platformă. Printre altele, ei au hotărât ca autoritățile satelor să nu poată fi numite înainte de a-și spune cuvântul consiliul comunal care va fi ales de întreg satul².

Mișcarea condusă de partid pentru alegerea consiliilor comunale și pentru înlocuirea vechilor primari antonescieni, urîți de mase, ia o amploare din ce în ce mai mare. Organizația județeană P.C.R. din județul Prahova propune în cadrul unei ședințe a consiliului județean al F.N.D., începerea acțiunii pentru înlăturarea primarilor antonescieni și alegerea unor primari democrați. Această acțiune începe în octombrie³. În județul Dâmbovița, încă înainte de 1 octombrie 1944, s-au organizat consilii comunale în comunele Săbiești, Bălănești, Mereni și Călugăreni. În Mereni, țăranii au pornit la acțiune, exasperați de purtările primarului antonescian care teroriza populația⁴. Țăranii din comuna Stănești, îndrumați de un muncitor de la atelierele C.F.R. Grivița-București, au mers la primăria comunei unde au ales un nou consiliu comunal și au instalat un primar democrat⁵. La 8 octombrie, în comuna Coșoveni (Dolj) a avut loc o mare adunare inițiată de organizația județeană P.C.R. Cu prilejul acestei adunări, la care au participat și muncitorii ceferiști, primarul antonescian a fost alungat, alegîndu-se imediat un nou consiliu comunal⁶. În aceeași zi și-au ales consilii comunale, izgonind pe vechii primari, și țăranii din comunele Mirșani, Dobrești și Cetate (Dolj)⁷. În moțiunea redactată de adunarea din Cetate, unde încă din ilegalitate existau membri ai P.C.R., se arată : „Am pornit la schimbarea aparatului administrativ comunal, care este complet hitlerist și care în orice ocazie ne pune obstacole”⁸. Județeană P.C.R. Constanța trimite muncitori la țară, organizează mitinguri (de exemplu în 20 septembrie 1944 la Mangalia) în vederea alegerii de noi primari⁹. Sînt aleși primari și în comunele Chirnogeni, Ovidiu, Izvorul Mare, Pecineaga, Viișoara, Năvodari, Negru-Vodă, Mihai-Viteazul, Corbu etc. (Constanța)¹⁰.

Acțiunea pentru instaurarea autorităților locale democratice s-a desfășurat în condițiile luptei îndrîjite împotriva măsurilor represive inițiate de majoritatea reacționară din guvern. În încercările sale de a menține vechile organe locale antonesciene, Ministerul de Interne a

¹ *Scnteia*, 20 octombrie 1944.

² *Ibidem*, 19 octombrie 1944.

³ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului, dos. 380, f. 54.

⁴ *Scnteia*, 29 octombrie 1944.

⁵ *Din lupta P.C.R. . . .*, vol. II, p. 22.

⁶ *Ibidem*, vol. I, p. 198.

⁷ *Scnteia*, 14 octombrie 1944.

⁸ *Înainte*, Craiova, 14 octombrie 1944.

⁹ *Din lupta P.C.R. . . .*, vol. I, p. 24.

¹⁰ *Scnteia*, 29 septembrie și 21 octombrie 1944; *Din lupta P.C.R. . . .*, vol. I, p. 28–29.

utilizat diferite metode : refuzul organelor superioare de a confirma noii primari și consiliile comunale alese¹, ocuparea primăriilor cu unități de jandarmi și izgonirea reprezentanților țărănimii², arestarea primarilor democrați și trimiterea lor în judecată pe motiv că au săvârșit „delictul de uzurpare de funcțiuni”³, înconjurarea satelor de către jandarmi și amenințarea țăranilor cu împușcarea⁴, interzicerea sau dizolvarea adunărilor și arestarea activiștilor organizațiilor sătosești⁵, instituirea izolării sanitare pentru a împiedica pe trimișii P.C.R. și ai altor organizații democratice să intre în comune spre a organiza pe țărani⁶, organizarea unor simule de alegeri la care participau cîteva persoane, de obicei vechiul primar, antonescian, rudele acestuia, funcționarii primăriei, administratorii moșierilor, „asistați” de șeful postului de jandarmi⁷. Forțele revoluționare au zădărnicit însă aceste manevre. Deosebit de semnificative — în privința aceasta — sînt evenimentele petrecute în comuna Colentina — Fundeni (Ilfov). În această comună unde locuiau mulți muncitori din întreprinderile din Capitală, organizația de partid din București a pregătit la 6 octombrie o adunare la care a participat cea mai mare parte a comunei, și care a ales un nou comitet comun. Ministrul de interne, generalul Aldea, nesocotind voința și hotărîrile celor 3 000 de cetățeni, a stabilit o nouă alegere pentru ziua de 12 octombrie, cu scopul de a impune o conducere comunală reacționară. În ajunul așa-zisei alegeri, consilierii comunali aleși de popor au fost arestați. Pentru intimidarea populației, generalul Aldea a trimis mai multe unități de jandarmi care au ocupat primăria și au blocat telefoanele. Deși alegerile au fost ținute sub teroare fiind efectuate sub amenințarea baionetelor jandarmilor, totuși candidatul F.N.D. a fost reales, în timp ce contracandidatul reacționar nu a obținut decît 17 voturi. Guvernul a încercat din nou să împiedice instalarea conducerii comunale democratice. Atunci cînd cetățenii au pătruns în curtea primăriei, ei au fost primiți cu gloanțe de unitățile de jandarmi al căror efectiv se ridica la 500 soldați cu 4 mitraliere și 2 branduri. Din rîndul cetățenilor au căzut victime. În toiul luptei a sosit un delegat al formațiilor de luptă patriotice împreună cu un reprezentant al armatei. Intervenția acestora a determinat retragerea trupelor. Victoria popoului a fost deplină⁸.

Trebuie arătat că înlăturarea conducerilor reacționare din fruntea organelor locale ale puterii de stat și înlocuirea lor cu noi conducere democratice, nu s-a făcut peste tot în același fel, datorită condițiilor specifice din diferite regiuni ale țării : situația frontului, gradul de dezvoltare al luptei antifasciste etc.

¹ Arhivele Statului, Turnu Severin, dos. nr. 1673, numerotat (vezi *Din lupta P.C.R.*, vol. II, p. 169).

² *Scnteia*, 11, 19, 22 și 28 octombrie 1944.

³ *Ibidem*, 31 octombrie 1944.

⁴ *Luptătorul bănățean*, Timișoara, 24 și 27 octombrie 1944.

⁵ *Ibidem*, 29 octombrie și 14 decembrie 1944.

⁶ *Scnteia*, 9 octombrie 1944.

⁷ *Ibidem*, 17, 22, 26 și 28 octombrie 1944.

⁸ *Ibidem*, 14 octombrie 1944.

În județele din apropierea zonei de front, Iași, Bacău, Neamț etc. unde autoritățile au fost retrase, unde panica și dezorientarea claselor exploatatoare erau deosebit de puternice (de altfel mulți moșieri și capitaliști se evacuasera), organizațiile Partidului Comunist au mobilizat masele populare din primele zile de după 23 August, la instalarea unor primari democrați și la alegerea consiliilor comunale democratice, în locul autorităților evacuate și a celor lăsate pe loc de guvernul antonescian și apoi de guvernele cu majoritatea reacționară; la Bacău de exemplu au fost instalați primarii și prefectul propuși de comuniști¹. În urma muncii duse de organizația de partid pentru lămurirea și organizarea maselor, în județul Iași au fost înlocuiți toți primarii². În nordul Moldovei, în aceea parte a județelor Botoșani și Dorohoi care a fost eliberată de Armata Sovietică înainte de 23 August 1944, au fost instalate autorități noi încă înainte de doborârea guvernului antonescian. La Botoșani, Comitetul județean al partidului a luat inițiativa alcătuirii unui comitet cetățenesc care a desemnat primarul și prefectul³ (Acesta din urmă dintre funcționarii prefecturii). Referenții prefecturii, în majoritatea lor uteciști mobilizați de partid, au organizat în toate satele adunări ale țăranilor pentru alegerea primarilor și consiliilor comunale⁴.

O situație deosebită exista în nordul Ardealului. Pentru județele din această regiune, încă înainte de eliberare, guvernul Sănătescu numise primari, prefecți, polițiști, jandarmi, chestori, administratori financiari; majoritatea acestora erau legionari și maniști⁵. În urma protestelor partidului și ale organizațiilor democratice, pentru a curma crimele gărzilor Maniu și ale jandarmilor și a restabili ordinea în spatele trupelor aflate pe front, Comandamentul militar sovietic s-a văzut nevoit să evacueze la începutul lunii noiembrie, autoritățile reacționare din Ardealul de nord. Sub îndrumarea comuniștilor, populația și-a desemnat reprezentanți în posturile administrative mai importante. Din cele 11 județe, nouă aveau ca prefecți elemente democratice⁶. Au fost democratizate diferitele verigi ale aparatului administrativ local. În județul Bihor, din inițiativa comitetului județean P.C.R. a luat ființă poliția populară care avea menirea să apere primele cuceriri revoluționare. Compusă din muncitori voluntari, ea a jucat un rol important în lupta pentru apărarea avutului obștesc, a cetățenilor pașnici de atacul elementelor fasciste criminale. La sate au luat ființă gărzile comunale în vederea apărării cetățenilor de răufăcători. În decembrie 1944, s-au creat unități de jandarmi aleși de popor, menite

¹ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului, fond. 1, dos. 10, f. 22, cf. *Din lupta P.C.R. . . .*, vol. I, p. 69.

² *Ibidem*, dos. 27, f. 5.

³ *Din lupta P.C.R. . . .*, vol. I, p. 108—109.

⁴ *Ibidem*, vol. I, p. 111.

⁵ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului, fond. 1, dos. 10, f. 8. La acest dosar se află și procese verbale privind crimele comise de unele unități de jandarmi trimiși de guvern în nordul Ardealului, precum și de gărzile lui Maniu.

⁶ *Ibidem*.

să apere cuceririle țărănimii muncitoare¹. La 18 octombrie 1944 prefectura județului Cluj din inițiativa comuniștilor publică ordonanța nr. 4, prin care țăranii erau chemați să-și aleagă „primari și un consiliu comunal din elemente care pînă acum au lucrat în interesul populației muncitoare” și să organizeze gărzi comunale în vederea asigurării securității publice².

Sub conducerea Partidului Comunist, lupta dusă împotriva activității reacționare, profasciste a guvernului Sănătescu, și pentru instaurarea unui guvern democrat, cuprinde mase tot mai largi la orașe și sate. Puternicile demonstrații din București și din restul țării silesc guvernul de generali reacționari să demisioneze. În același timp presiunea maselor — conduse de partid — a provocat eșecul planurilor de instaurare a unui guvern de tehnicieni. În noul guvern Sănătescu, alcătuit din reprezentanții partidelor politice, Partidul Comunist și Frontul Național Democratice și-au întărit pozițiile. Majoritatea în guvern continua însă să o dețină partidele reacționare. Pentru a dezvolta primul succes obținut, forțele democratice în frunte cu P.C.R. au intensificat acțiunea de mobilizare a maselor. Creșterea activității acestora a făcut ca democratizarea organelor locale ale puterii de stat să ia o amploare deosebită.

În ultimele zile ale lunii octombrie 1944, în condițiile intensificării luptei pentru răsturnarea celui de-al doilea guvern Sănătescu — instaurarea de jos a conducerii democratice a autorităților locale intră într-o nouă fază. Sub conducerea Partidului Comunist, masele trec la înlocuirea *prefecților* și primarilor și în acele județe și orașe *mari* în care desfășurarea evenimentelor *nu* obligase guvernul să retragă sau să evacueze conducătorii autorităților locale. Noile acțiuni pentru instaurarea *prefecților* și a primarilor democrați, care se înfăptuiau prin demonstrațiile organizate la orașe de către Partidul Comunist și la care participau muncitori (în cazul județelor cu industrie slabă veneau muncitori trimiși de organizațiile de partid din marile centre industriale), păturile mic burgheze din orașe și numeroși țăranii din satele județului — atrăgeau masele populare neproletare și în primul rînd masele țărănești, de partea și sub conducerea proletariatului în lupta pentru puterea populară. La 28 octombrie — de exemplu — în urma muncii de organizare și mobilizare a maselor duse de către organizațiile județene P.C.R. din Covurlui, Tecuci, Putna pentru „aducerea în fruntea aparatului administrativ și a gospodăriei comunale de oameni cinstiți, democrați, gospodari”³, populația Galațiului a înlocuit prefectul și primarul reacționar, alegînd pe reprezentanții F.N.D. În procesul verbal al adunării populare se precizează, printre altele, că „întrucît primarul Ulea pus de guvernul demisionat, fost inspector de siguranță, nu a făcut nimic pentru combaterea speculei, pentru aprovizionarea populației nevoiașе, dovedindu-se incapabil și rău intenționat, îl considerăm demis din funcția de primar al orașului”⁴.

¹ Arhiva Sfatului Popular Reg. Oradea, dos. nr. 79/1945 (cf. *Din lupta P.C.R. . . .*, vol. II, p. 235–236).

² *Plugarii*, Cluj, 5 noiembrie 1944.

³ Dezbateri ale Conferinței regionale P.C.R., Dunărea de jos. Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului, fond. 1, dos. 40, f. 412.

⁴ *Scnteia*, 30 octombrie 1944.

Printre primele regiuni din țară, unde masele — mobilizate și conduse de partid — au impus numirea noilor conducători ai administrației locale, a fost și județul Constanța. Organizațiile de partid din Constanța au fost de la început „în primele rînduri ale luptei pentru instituirea unei conduceri democratice în fruntea organelor județene și locale”¹.

În ziua de 1 noiembrie din inițiativa organizației județene P.C.R., a avut loc în orașul Constanța o impunătoare manifestație la care au participat muncitorii din port și din întreprinderi, intelectuali, meseriași și mici comercianți precum și țărani din satele din împrejurimi. Manifestanții au hotărît înlocuirea primarului și prefectului reacționar. În seara aceleiași zile o delegație a Frontului Național Democrat, compusă din comuniști și din reprezentanți ai altor organizații democratice, s-a prezentat la prefectul reacționar Al. Bonachi și i-a arătat că populația a hotărît schimbarea primarului și prefectului cu cetățeni ce se bucură de încrederea maselor. Acesta a raportat imediat generalului Aldea, ministrul de interne, situația creată. Ministrul de interne a răspuns telegrafic, ordonînd să procedeze în mod hotărît: „...Sezisați parchetul și trimiteți în fața Curții Marțiale pe toți provocatorii la dezordine... La nevoie folosiți și armele. Luați contact cu garnizoana și Comandamentul Dobrogei pentru a vă da concursul armatei și a vă asigura paza atît la primărie cît și la prefectură...”².

La 3 noiembrie, masele mobilizate de comuniști au ocupat primăria și au instalat pe noul primar democrat, asigurînd ordinea cu ajutorul gărzii patriotice³. Generalul Aldea a trimis prefectului reacționar din Constanța un alt ordin telegrafic, prin care îi comunica să-i ceară urgent asistență comandamentului militar al Dobrogei „pentru a se preîntîmpina ocuparea prefecturii” și a se lua „măsuri pentru păstrarea autorității statului”⁴.

De altfel prefectul se adresase din timp Comandamentului militar. Acesta avusese grijă ca încă de la sfîrșitul lunii octombrie să însărcineze pe locotenent colonelul Becheanu cu formarea unui puternic detașament de represiune, alcătuit mai ales din legionari. Conform ordinului lui Aldea, el trebuia „să împiedice orice manifestație populară trăgînd la prima somație în aer, la a doua în plin”⁵. Cu toată opunerea detașamentului format din legionari — masele de muncitori și țărani nu s-au lăsat intimidare și în ziua de 4 noiembrie au instalat un nou prefect. Numeroase grupuri de soldați fraternizează cu manifestanții⁶. N. Penescu, noul ministru de interne, a refuzat confirmarea prefectului democrat⁷. Dar lucrul acesta nuputea schimba cu nimic situația.

Chiar în seara de 4 noiembrie a fost dată o ordonanță — ordonanța nr. 1 — care prevedea: „1. În toate satele și comunele urbane se va alege, în mod liber, un primar și un consiliu comunal, format din cetățenii cei mai

¹ Hotărîrea Conferinței regionale P.C.R., Dobrogea (13—15 august 1945), Arhiva Institutului de istorie a partidului, fond. 1, dos. 40, f. 254.

² *Cuget liber*, Constanța, 16 noiembrie 1944.

³ *Ibidem*, 4 noiembrie 1944.

⁴ *Ibidem*, 17 noiembrie 1944.

⁵ *Ibidem*, 1 noiembrie 1944.

⁶ *Ibidem*, 5 noiembrie 1944 și *Din lupta P.C.R...*, vol. 1, p. 32.

⁷ *Ibidem*, 20 noiembrie 1944.

cinstiți, luptători pentru cauza democrației. 2. Vechile sfaturi comunale sînt și rămîn desființate, nefiind alese de poporul muncitor și nereprezentînd interesele lui. 3. Jandarmii sînt subordonați comitetelor sătești alese, încetînd orice activitate de teroare și de intimidare a țăranilor ...”. Ordonanța mai prevedea înființarea formațiunilor de luptă patriotice și a gărzilor patriotice, măsuri urgente pentru aprovizionarea populației, pedepsirea sabotorilor și speculanților, obligativitatea moșierilor de a-și lucra moșiile ¹.

Sub îndrumarea partidului, administrația locală pornește la muncă pentru îndreptarea situației dezastruoase din punct de vedere economic în care se găsea județul Constanța. Se iau măsuri pentru combaterea foametei și tifosului exantematic. Prin controale severe se reușește să se stăvilească contrabanda de mărfuri și specula. Se organizează în mod practic aprovizionarea și o distribuie mai rațională și mai dreaptă a alimentelor. În orașe încep să sosească lemne pentru populație, școli și spitale. În sate sînt trimise cantități din ce în ce mai mari de produse industriale, ca : gaz, lămpi, sodă caustică, sare, unelte agricole etc. Numeroase echipe de muncitori se deplasează la țară pentru a da ajutor la reparatul uneltelor agricole ².

Lupta maselor pentru ocuparea primăriilor de la orașe și a prefecturilor se intensifică și în alte județe.

La Brăila are loc, în ziua de 15 noiembrie, o mare adunare populară convocată din inițiativa organizației județene P.C.R. ³. Cei peste zece mii cetățeni — muncitori din port și din întreprinderi, funcționari, mici comercianți etc. — adunați în fața primăriei, au hotărît, în unanimitate, să-și aleagă un nou primar ; a fost ales și instalat ca primar un muncitor metalurgist. Apoi mulțimea se încolonează și pornește în ordine la prefectura județului, unde este instalat ca prefect, reprezentantul Uniunii Patrioților ⁴.

Și la adunarea din Tirgoviște, convocată din inițiativa organizației județene P.C.R., în ziua de 28 noiembrie, iau parte peste zece mii de cetățeni — muncitori, funcționari, precum și țărani din județ — care hotărâsc înlocuirea prefectului antonescian și a primarului național țăranist ⁵. Este instalat noul primar, un muncitor turnător ; apoi mulțimea pornește, încolوناتă spre prefectură, fără a se lăsa intimidată de tancurile trimise împotriva sa. Se formează o delegație care cere prefectului să predea conducerea. La refuzul acestuia, populația ocupă prefectura și instalează pe noul prefect ⁶.

Alegerea noului prefect al județului Arad a fost făcută, de asemenea, într-o mare adunare ținută în ziua de 29 noiembrie, la care au luat parte

¹ *Cuget liber*, Constanța, 8 noiembrie 1944.

² *Din lupta P.C.R.* . . , vol. 1, p. 34—35 și *Cuget liber*, Constanța, 17 decembrie 1944.

³ Raport al organizației județene P.C.R., Brăila, Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului, fond. 1, dos. 10, f. 45 și 52.

⁴ *Înainte*, Brăila, 16 noiembrie 1944.

⁵ Rezoluția conferinței regionale P.C.R., Tirgoviște, Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului, fond. 1, dos. 40, f. 248.

⁶ *Din lupta P.C.R.* . . , vol. II, p. 26—27 și *Chemarea*, Tirgoviște, 3—10 decembrie 1944.

mai mult de 15 000 oameni, ce au răspuns la chemarea organizației județene P.C.R. Deoarece vechiul prefect lipsea din localitate de peste trei săptămîni, o delegație compusă din comuniști și din reprezentanți ai altor organizații încadrate în F.N.D., s-a prezentat la prefectul provizoriu, colonelul Bălan, silindu-l să plece; noul prefect a fost instalat imediat ¹.

În aceeași zi — 29 noiembrie 1944 — pe baza instrucțiunilor primite de la C.C. al P.C.R., Comitetul regional Banat organizează un mare miting la Timișoara în piața Unirii ², unde este propus și aclamat noul prefect. Mulțimea pornește apoi spre localul prefecturii, unde cu toată opunerea vechiului prefect, este instalat prefectul democrat ales de mase ³.

În județul Hunedoara, F.N.D., în frunte cu organizația județeană P.C.R. organizează pentru ziua de 26 noiembrie o mare manifestație la Deva, la care iau parte și tineri mineri, precum și delegați ai țăranilor din satele județului. Adunarea cere înlăturarea prefectului reacționar. Sub presiunea maselor, acesta se vede silit să-și dea demisia, promițînd delegației trimisă la el de către manifestanți că a doua zi chiar, va preda prefectura noului prefect ales de popor. A doua zi nu s-a ținut de cuvînt și, cramponîndu-se de putere, a început să semneze acte în mod abuziv. A fost însă nevoit să fugă, lăsînd în locul lui pe subprefect. În fața acestei situații, în ziua de 30 noiembrie, o delegație de 30 de persoane, compusă din membrii ai P.C.R., și ai altor organizații din cadrul F.N.D., s-a prezentat la prefectură pentru a cere instalarea noului prefect. Subprefectul a căutat prin diferite manevre să tergiverseze lucrurile, dar pînă la urmă a trebuit să semneze actele de predare a prefecturii și în aceeași zi, noul prefect și-a luat postul în primire ⁴.

★

Lupta maselor populare — conduse de partid — pentru înlăturarea vechilor prefecti cu activitate fascistă și a primarilor antonescieni sau reacționari din conducerea comunelor și orașelor și pentru înlocuirea acestora cu elemente democratice, a slăbit în mod deosebit pozițiile guvernului, care, sub presiunea valului de demonstrații, s-a văzut nevoit să demisioneze. Creșterea impetuoasă a forțelor revoluționare făcuse posibil ca numai în decurs de trei luni să fie răsturnate cele două guverne cu majoritate reacționară conduse de generalul Sănătescu.

În cel de-al treilea guvern, pozițiile Frontului Național Democrat au fost simțitor întărite. Partidele democratice au reușit să-l impună în postul de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri pe dr. Petru Groza, președintele Frontului Plugarilor. Dar cele două partide „istorice”, reacționare, și-au păstrat în acest guvern rolul precumpănitor. În fruntea guvernului a fost pus generalul Rădescu, strîns legat de cercurile imperialiste anglo-americane.

Imediat după venirea guvernului Rădescu, înlocuirea primarilor și prefectilor reacționari a încetat pentru o perioadă. Lucrul acesta

¹ *Patriotul*, Arad, 1 decembrie 1944.

² Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului, fond. 1, dos. 10, f. 87.

³ *Lupătătorul bănățean*, Timișoara, 1 decembrie 1944.

⁴ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului, fond. 1, dos. 10, f. 188—189 și *Zori noi*, Deva, 3 decembrie 1944.

era necesar pentru a demasca pînă la capăt caracterul reacționar al majorității manisto-brătieniste din acest guvern, care promitea că va porni din proprie inițiativă la democratizarea autorităților locale. La 16 decembrie se anunță că partidele național țărănesc și național liberal au acceptat să încheie un acord cu Frontul Național Democrat cu privire la alegerea în 11 județe a conducerii administrative și comunale¹. Încetarea temporară a acțiunilor de instaurare a autorităților democratice locale trebuia să arate — și a arătat într-adevăr — că partidele național țărănesc și liberal nu intenționau să-și respecte promisiunea de a asigura instalarea unor autorități locale democratice. Cele două partide nu au respectat acordul încheiat cu F.N.D. și generalul Rădescu n-a făcut nimic pentru a instala autorități democratice.

Întreaga atitudine și toate acțiunile partidelor „istorice” reprezentate ale burgheziei și moșierimii — dovedeau că acestea nu sînt dispuse să cedeze de bunăvoie nici una din pozițiile lor și nu doreau un program de transformări democratice, ci dimpotrivă, voiau să împingă lucrurile pînă la dezlănțuirea unui război civil. Guvernul Rădescu sabotează mai departe aplicarea prevederilor armistițiului cu U.R.S.S., retrage de pe front unități de infanterie și chiar de tancuri, concentrîndu-le la București. Sub protecția guvernului, reacțiunea intensifică organizarea de atacuri fătîșe ale bandelor fasciste împotriva sediilor muncitorești.

Partidul Comunist Român se adresează atunci maselor cu chemarea de a reîncepe înlocuirea de jos a autorităților locale reacționare.

Pentru a împiedica instalarea prefectilor și primarilor democrați, guvernul generalului Rădescu, a folosit tot mai mult aparatul de reprimare. Organele locale reacționare de la orașe nu puteau rezista însă forțelor revoluționare îndrumate și conduse de partid. Un exemplu edificator îl constituie evenimentele din județul Teleorman². Din inițiativa organizației județene a Partidului Comunist în dimineața zilei de 11 februarie 1945 la Turnu Măgurele s-a organizat o mare adunare populară. La această adunare au luat parte muncitorii de la S.T.B. și atelierele C.F.R. Grivița București, muncitorii, funcționarii, micii meseriași din Turnu Măgurele, precum și peste 2 000 de țărani din împrejurimi. Adunarea a înlăturat pe prefectul reacționar Nedelescu, instrument docil al moșierilor teleormăneni, care teroriza satele cu ajutorul jandarmilor și a instalat noul prefect. În după amiaza aceleiași zile la prefectură s-a ținut o consfătuire în care s-a hotărît înlocuirea imediată a vechilor primari, confiscarea și împărțirea moșiilor. În următoarele trei zile s-a lucrat intens la numirea și instalarea unor noi primari.

La 14 februarie, Ministerul de Interne cere noului prefect să părăsească prefectura, dar acesta refuză. Generalul Rădescu ordonă atunci colonelului Ionescu, comandantul garnizoanei din Turnu Măgurele să ia

¹ *Scînteia*, 17 decembrie 1944.

² Relatarea despre evenimentele din județul Teleorman se bazează pe informațiile cuprinse, în: *Din lupta P.C.R.* ..., vol. I, p. 256—291 și în ziarele *Scînteia* (1 martie 1945), *Cîmpul* din Tr. Măgurele (20 februarie 1945) și *România liberă* (21 și 23 februarie 1945).

măsurî grabnice în vederea ocupării prefecturii și instalării subprefectului Berceanu. Ordinul mai prevedea ca după instalare să se instituie o pază militară, iar „rebelii” să fie arestați.

Comandantul garnizoanei a luat toate măsurile necesare, raportînd lui Rădescu că localul prefecturii a fost înconjurat de 2 000 soldați, noul prefect și membrii ai F.N.D.-ului fiind sechestrați acolo; fostul subprefect Berceanu a fost instalat ca prefect în localul preturei. Pentru remedierea situației, comandantul garnizoanei propunea următoarele soluții: 1. Menținerea blocării prefecturii, pînă cînd cei dinăuntru vor ceda. 2. Scoaterea celor din prefectură cu forța armată, în care caz va fi vărsare de sînge. 3. Înțelegerea cu F.N.D.

Rădescu răspunde imediat, ordonînd menținerea blocării prefecturii. În frunte cu comuniștii, membrii F.N.D. și țărani din comunele Segarcea-Vale, Slobozia-Mindra, Conțești, nu s-au intimidat și n-au părăsit localul prefecturii. În tot timpul acestei blocări pînă la 6 Martie, țărani din Piatra, Vinători, Vișoara etc. au răspuns chemării adresate de către organizațiile de partid și au aprovizionat cu alimente pe cei încercuiți la prefectură.

Consiliul județean F.N.D. la propunerea organizației județene P.C.R. s-a întrunit la prefectură și a adresat comandantului garnizoanei un protest prin care se cerea „îndepărtarea imediat a armatei din jurul prefecturii, cere restabilirea liniilor telefonice și ridicarea cenzurei militare de la telefoane . . . , dînd posibilitatea prefectului poporului să-și exercite mandatul său”. În localul preturii, funcționa ca prefect fostul subprefect reacționar, creînd în felul acesta al doilea centru al puterii locale de stat¹. Prefectul reacționar a luat o serie de măsuri împotriva maselor populare. Astfel, țărani au fost opriți de jandarmi să vie la Turnu Măgurele, iar o serie de conducători comunale democratice din județ au fost schimbate². De asemenea prefectul reacționar a transmis de la pretură următorul ordin: „Șefii de post vor ține oamenii obligator în casă. Posturile de jandarmi Olteanca, Lița, Odaia și Măgurele vor interzice trecerea spre Tr. Măgurele a oricărui cetățean, trecînd la represalii imediat contra celor care vor încerca să vină în orice fel la oraș”.

Numeroși activiști ai comitetului județean P.C.R. și muncitori cefești și setebști sosiți din București au mers prin comune pentru a îndemna pe țărani să nu asculte de ordinele lui Berceanu și pentru a-i ajuta să ia în stăpînire pămînturile moșierești. Cu toate încercările generalului Rădescu și ale reacțiunii locale, de a sili pe prefectul democrat și pe ceilalți încercuiți, să capituleze, aceștia au rezistat pînă la 6 Martie 1945, cînd a venit la putere guvernul democratic și cînd prefectura a fost definitiv despresurată, iar prefectul reacționar cuibărit la pretură izgonit³.

Generalul Rădescu trimite prefecturilor o notă telegrafică, prin care ordonă autorităților militare și polițienești să intervie cu forța contra ori-

¹ *Cîmpul*, Turnu Măgurele, 20 februarie 1945.

² *Sctnteia*, 1 martie 1945.

³ *Cîmpul*, Turnu-Măgurele, 20 februarie 1945, *România liberă*, 21 și 23 februarie 1945 și *Sctnteia*, 1 martie 1945.

cărei acțiuni revoluționare a poporului¹. O asemenea acțiune revoluționară, care a înfrânt puternicile măsuri represive ale generalului Rădescu a avut loc și în orașul Craiova. În dimineața zilei de 17 februarie, în cadrul unei mari adunări, convocată în urma unei intense munci de organizare și mobilizare duse de către organizațiile Partidului Comunist din Dolj —ajutate de muncitorii trimiși de organizațiile din București— populația a cerut demiterea colonelului reacționar Dimitriu din postul de prefect, instalând un prefect democrat. În timpul primei ședințe a noii conduceri, unități militare din garnizoana locală, la ordinul lui Rădescu, au înconjurat prefectura; la ora 1 noaptea cu toată opunerea mulțimii, prefectul democrat și ceilalți reprezentanți ai organelor locale au fost arestați și bătuți; mulți dintre ei, printre care și noul prefect, au fost grav răniți². De asemenea și delegația care instalase pe noul prefect a fost arestată de un grup de ofițeri. Referitor la aceste evenimente, ministrul asigurărilor sociale, Gh. Nicolau, care se afla atunci tocmai acolo, relatează următoarele: „La ora 5 erau 14 oameni în prefectură. Atunci apare un pluton înarmat pînă în dinți, intră în prefectură și arestează pe cei aflați acolo. Armata i-a păzit pînă tîrziu, iar apoi a luat la bătaie pe cei 14 oameni onorabili din Craiova. I-a închis pînă la ziuă și după ce i-a bătut, le-a dat drumul”³.

La prefectură au fost aduse încontinuu puternice forțe armate. Acestea au montat mitraliere în piața prefecturii. În acest timp, șoselele au fost blocate, nepermițîndu-se intrarea țăranilor în Craiova. Trecătorii erau legitimați pe străzi, iar perchezițiile domiciliare se țineau lanț⁴. În urma unui apel al F.N.D., elaborat din inițiativa P.C.R., la 24 februarie a avut loc o mare manifestație populară în piața Teatrului Național, la care au luat parte 20 000 de cetățeni, inclusiv numeroși țărani din județele Dolj, Vâlcea și Mehedinți; manifestația a fost organizată cu ajutorul delegației de muncitori de la Grivița, trimiși de organizația de partid din București. Apoi mulțimea s-a încolonat în ordine și a înconjurat prefectura puternic întărită cu trupe. Elementele reacționare ordonînd ostașilor să tragă în plin, numeroși manifestanți au fost răniți, unii foarte grav. Refuzînd să tragă, un sergent din regimentul 26 infanterie a fost arestat, dar efectul a fost contrariu, căci mai tîrziu exemplul său a fost urmat de numeroși ostași. Mulțimea a trecut peste sîrma ghimpată și a intrat în curtea prefecturii, a spart ușile și a pătruns în localul prefecturii, unde „într-un entuziasm nestăvilit, ostașii s-au îmbrățișat cu muncitorii, cu întreg poporul”⁵. În noaptea de 25—26 februarie, reacțiunea încearcă fără succes să reocupe prefectura printr-un contraatac⁶.

În județul Baia își continua activitatea reacționară și profascistă prefectul Spiridon. În ziua de 18 februarie 1945, în orașul Fălticeni mii

¹ *Din lupta P.C.R....*, vol. II, p. 38 (Din Arhiva Sfatului popular al raionului Tirgoviste, ord. tel. nr. 4828 din 16 februarie 1945).

² *Scnteia*, 21 februarie 1945 și *Înainte*, Brăila, 21 februarie 1945.

³ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului. Stenograma ședinței Consiliului de Miniștri din 21 februarie 1945, f. 15—16.

⁴ *Drum nou*, Brașov, 26 februarie 1945.

⁵ *Ibidem*, 28 februarie 1945 și *România liberă*, 26 februarie 1945.

⁶ *Din lupta P.C.R....*, vol. I, p. 216.

de cetățeni — muncitori, funcționari și țărani din cuprinsul județului — au manifestat la chemarea Partidului Comunist, pentru înlocuirea prefectului reacționar și pentru un guvern F.N.D. ; țăranii, rupînd cordonul jandarmilor de la bariere au pătruns în oraș. Pentru a împiedica adunarea, prefectul Spiridon a luat o serie de măsuri. Printre altele, a împinzit orașul cu armată și a sechestrat pe primarul democrat și pe subprefect. Cu toată opoziția reacțiunii, manifestanții au ținut adunarea ; după ce și-au ales un prefect democrat, s-au îndreptat spre prefectură pentru a-l instala. Deși primiseră ordin, ostașii masați în jurul prefecturii de Spiridon au refuzat să tragă în populație. Prefectura a fost ocupată și noul prefect instalat. Numeroși muncitori au întărit paza localului. Această prevedere a fost foarte utilă, pentru că Spiridon, ajutat de comandantul legiunii de jandarmi pregătise reocuparea prefecturii. Într-adevăr, unități de jandarmi înarmate cu mitraliere au atacat prefectura și au izolat-o, dar apărătorii au restabilit situația¹. De asemenea, la Iași, tot în seara de 18 februarie, reacțiunea a încercat să reocupe pozițiile pierdute. Jandarmi înarmați cu mitraliere au înconjurat prefectura, dar atacul a fost respins². Mobilizată de comuniști, populația a dezarmat pe jandarmi³.

Deosebit de îndrîjită a fost lupta maselor din Romanai⁴ împotriva conducerii reacționare a județului. Încă de la sfîrșitul lui decembrie 1944, forțele democratice, mobilizate și conduse de comuniști, demascaseră activitatea fascistă a prefectului, reușind să impună arestarea lui. Conducerea prefecturii rămăsese însă tot în mina reacțiunii locale. În locul prefectului fusese adus subprefectul Ulmeanu. Din inițiativa organizației județene P.C.R., Comitetul Județean al Frontului Național Democrat a hotărît să convoace la Caracal, în ziua de 24 februarie 1945, o mare adunare populară, pentru a dezbate problema conducerii județului. În această adunare, care s-a ținut în sala cinematografului „Apollo” și la care participau și muncitori ceferiști din gara Caracal și de la depoul Piatra Olt, precum și țărani din comunele Drăghiceni, Liiceni, Grozăvești și Dobrosloveni, etc. mobilizați de comuniști, s-a hotărît instalarea unui nou prefect. După mitingul care a avut loc, manifestanții s-au încolonat și au pornit în ordine spre prefectură. Ajunși aci, ei au fost opriți de armată, care — din ordinul lui Rădescu — ocupase clădirea, blocînd intrările și instalînd pretutindeni mitraliere. Companiile de soldați din regimentul 19 Infanterie au fost întărite cu unități de jandarmi. În fața acestei provocări, masele au cerut predarea prefecturii. Reacționarii din prefectură au adoptat atunci o manevră de înșelare a manifestanților. Procurorul Movilă a cerut maselor să-și formuleze dorințele. Prin fereastră i s-a înmînat procesul-verbal în care se arăta hotărîrea adunării populare de a instala un nou prefect. În loc să dea curs cererii maselor, reacționarii strînși în prefectură au ordonat

¹ *Clopotul*, Botoșani, 23 februarie 1945.

² *Moldova liberă*, Iași, 22 februarie 1945.

³ Arhiva centrală a Institutului de istorie a partidului, fond. 1, dos. 27, f. 5.

⁴ Relatarea despre evenimentele din județul Romanai se bazează pe informațiile cuprinse, în: *Din lupta P.C.R. . .*, vol. II, p. 115—150 și în ziarul *Înainte*, Craiova, 28 februarie și 5 martie 1945.

armatei să tragă în plin. În urma acestui atac mișelesc au fost uciși comuniștii Dobrescu și Mincu, ce se găseau în fruntea maselor ; numeroși demonstranți au fost răniți ¹. După câteva zile, sub presiunea maselor, armata evacuează prefectura, iar prefectul reacționar Ulmeanu a fugit de teama că va fi tras la răspundere. În locul lui este instalat în ziua de 3 martie, prefectul desemnat de mase ².

Cu toată opunerea îndârjită a reacțiunii, lupta revoluționară a maselor, mobilizată și condusă de partid, cuprinde tot mai multe regiuni. În județele Iași, Bacău, Botoșani, apoi Dorohoi, Vaslui, Fălciu, Rădăuți, posturile cheie se aflau sub conducerea elementelor democratice ³. Comitetul Central a trimis la Iași peste 100 muncitori din București care au îndrumat pe țărani în acțiunea pentru democratizarea aparatului de stat ⁴. Muncitorii din București trimiși de partid la Bacău ca să ajute țăranii la improprietărire s-au ocupat în mod temeinic și de munca administrativă ⁵. Izgonirea prefectilor reacționari era aproape terminată și devenise clar pentru oricine că reacțiunea pierdea terenul în Moldova și Bucovina, când la 15 ianuarie 1945, Rădescu a convocat la Iași, o conferință a prefectilor din aceste regiuni ; cu acest prilej a pretins să se dizolve gărzile cetățenești înarmate și să se intensifice represiunea contra acțiunilor țăranimii. Prefecții însă, în mod solidar, i-au cerut să ia măsuri urgente de ajutorare a populației. Rădescu a promis în mod demagogic că va căuta să le satisfacă cererile. De aceea a trimis ca împuternicit pe generalul Gh. Rozin, cu misiune specială de a înăbuși mișcarea revoluționară a maselor. Cu toate măsurile luate acesta a fost nevoit pînă la urmă să renunțe la planul reacțiunii de a reintrona în Moldova, vechea stare de lucruri ⁶.

Acțiunea revoluționară a maselor s-a desfășurat impetuos și în sudul Transilvaniei, în unele locuri fără să întâmpine nici o împotrivire. Primari democrați sînt instalați în centre muncitorești, ca Petroșani, Mediaș ș. a. La Sibiu — cetățenii în frunte cu muncitorii — au răspuns apelului partidului și într-o mare adunare populară și-au ales, în ziua de 1 martie 1945, un nou prefect în locul generalului reacționar Lipovanu. Cu tot ordinul primit ca să tragă în mulțime, ostașii au refuzat și au fraternizat cu populația. Noul prefect a fost instalat în liniște ⁷.

S-a arătat mai sus că în Transilvania de nord din 11 județe, nouă aveau prefecti democrați. În curînd se va ajunge la o asemenea situație încît — în multe locuri — masele declară fătîș că nu mai ascultă de ordinele miniștrilor reacționari. Astfel, încă de la 19 ianuarie 1945, Consiliul județean Năsăud hotărîse ca prefectura să emită ordonanța nr. 35, care avea următorul cuprins : „Art. 1. Atribuțiile singuraticilor ministere ca autorități tutelare sau de control trec asupra prefectului județului. Toate legile care pentru anumite acte pretind aprobare sau confirmare minis-

¹ Înainte, Craiova, 28 februarie 1945.

² *Ibidem*, 5 martie 1945.

³ Raport al Regionalei P.C.R. Iași, Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului, fond. 1, dos. 27, f. 4.

⁴ Arhiva Centrală a Institutului de istorie a partidului, fond. 2, dos. 602.

⁵ *Ibidem*, fond. 1, dos. 27, f. 231.

⁶ *Din lupta P.C.R...*, vol. I, p. 78.

⁷ *Poporul*, Sibiu, 11 martie 1945.

terială se modifică în sensul că această aprobare sau confirmare se dă de prefectul județului”¹.

Pentru a avea o imagine de ansamblu asupra rezultatului luptei pentru instaurarea pe cale revoluționară, de jos, a autorităților locale democratice, este interesant să prezentăm următorul tabel al județelor în care, înainte de 6 Martie, funcționau deja prefecți democrați instaurați prin acțiunile maselor populare mobilizate de partid (trebuie să avem în vedere că și în celelalte județe, în numeroase comune și plase a fost instaurată o conducere democratică).

Județele în care au fost instaurați prefecți democrați prin lupta maselor populare
Între 23 August 1944 – 6 Martie 1945

Județul	Data instaurării prefectului democrat	Județul	Data instaurării prefectului democrat
Vlașca	3 martie 1945	Dorohoi	octombrie 1944
Teleorman	11 februarie 1945	Timiș-To- rontal	29 noiembrie 1944
Olt*		Arad	29 noiembrie 1944
Dimbovița	28 noiembrie 1944	Hunedoara	26 noiembrie 1944
Prahova	28 noiembrie 1944	Sibiu	1 martie 1945
Brăila	15 noiembrie 1944	Făgăraș*	
Râmnicu Sărat*		Brașov	23 noiembrie 1944
Mehedinți	3 martie 1945	Turda*	
Gorj	3 martie 1945		
Dolj	17–24 februarie 1945		
Romanați	3 martie 1945	Trnava Mică*	
Vâlcea	Începutul lui martie 1945		
Tulcea	noiembrie 1944	Trei Scaune	noiembrie 1944
Constanța	4 noiembrie 1944	Odorhei	noiembrie 1944
Covurlui	28 octombrie 1944	Ciuc	noiembrie 1944
Tutova	22 noiembrie 1944		
Bacău	septembrie 1944	Mureș	noiembrie 1944
Fălciu	septembrie 1944	Bihor	noiembrie 1944
Vaslui	septembrie 1944	Cluj	octombrie 1944
Roman	septembrie 1944	Sălaj	noiembrie 1944
Iași	septembrie 1944		
Neamț	septembrie 1944	Someș	octombrie 1944
Baia	18 februarie 1945	Năsăud	octombrie 1944
Botoșani	13 februarie 1945		
		Satu Mare	noiembrie 1944
Suceava*			
Rădăuți*		Maramureș	noiembrie 1944

* Nu am putut stabili data instaurării prefecților democrați ai acestor județe. După unele informații pe care nu le-am putut controla s-au mai instaurat prefecți democrați în alte județe – în total în 52 de județe.

Așadar guvernul generalului Rădescu pierduse controlul asupra majorității teritoriului țării; organele locale ale puterii de stat trecuseră în cea mai mare parte în mina forțelor democratice conduse de P.C.R.

¹ Din lupta P.C.R... vol. I, p. 167..

Calomniiatorii din lagărul burgheziei și agenții ei revizionști încearcă să nege faptele cele mai evidente, încearcă să nege însăși desfășurarea unei revoluții populare în țara noastră; închizând ochii în fața realității ei încearcă să nege faptul că instaurarea puterii populare la 6 Martie a fost rezultatul luptei maselor populare. Simpla studiere a luptei maselor populare pentru instaurarea unei conduceri democratice a organelor administrației locale, dovedește că prin acțiunea directă a maselor populare conduse de Partidul Comunist din România — acțiune îmbrăcînd forma uriașelor demonstrații urmate de instalarea de jos a autorităților locale — încă înainte de 6 Martie se întăreau în mod rapid elementele noii puteri, deoarece forțele reacționare își pierduseră controlul asupra aparatului de stat local. Această situație ilustra faptul că prin lupta maselor se creaseră toate premisele necesare instaurării noii puteri populare. Lupta revoluționară se dovedise — sub îndrumarea și conducerea partidului — o mare forță educativă și organizatoare pentru masele populare. „Marile evenimente istorice — scria Vladimir Ilici Lenin — scot cu forța pe oamenii de rînd din fundăturile, mansardele și subsolurile lor și-i silesc să devină *cetățeni*. Uneori, cîteva luni de revoluție educă pe cetățeni mai repede și mai complet decît zeci de ani de stagnare politică”¹. Presiunea maselor populare, educate în cele cîteva luni de revoluție, era mai puternică decît reacțiunea din guvern și dinafara guvernului. Deși reprezentanții Partidului Comunist constituiau o minoritate în guvern, această minoritate „se sprijinea pe forța partidului în plină dezvoltare, pe clasa muncitoare, pe masele largi ale țărănimii sărace și mijlocașe. Puterii deținute de guvernul cu o majoritate reacționară i se opunea puterea maselor populare conduse de partid”².

Căderea guvernului Rădescu, a cărui compoziție nu mai reflecta de loc raportul de forțe din țară, și instaurarea unui guvern democrat erau iminente. Într-adevăr, la 6 Martie 1945 a venit la putere un guvern în care, pentru prima dată în istoria țării noastre, clasa muncitoare, condusă de partid, avea rolul precumpănitor.

БОРЬБА ЗА УСТАНОВЛЕНИЕ МЕСТНЫХ ДЕМОКРАТИЧЕСКИХ ВЛАСТЕЙ

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

В настоящей работе автор раскрывает некоторые аспекты борьбы народных масс во главе с рабочим классом, руководимым Коммунистической партией за установление местных низовых демократических властей в период с 23 августа 1944 г. по 6 марта 1945 г.

После свержения диктатуры Антонеску, 23 августа 1944 г. Коммунистическая партия, поддерживаемая народными массами, взяла ориен-

¹ V. I. Lenin, *Opere*, vol. VIII., Buc., E.S.P.L.P., 1955, p. 563.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *op. cit.*, p. 389.

тировку на мирное развитие народной революции и направила свои усилия на замену старого буржуазно-помещичьего государственного аппарата демократическими элементами новой народной власти. С помощью первого правительства Сэнэтеску реакционные силы пытались сохранить старый государственный аппарат, необходимый им в борьбе за сохранение их экономических и политических позиций. Учитывая это положение, Коммунистическая партия обратилась к массам с призывом вступить в борьбу с реакционными правительствами. В эту борьбу рабочего класса под руководством Коммунистической партии, являющейся мощным импульсом для всего народа, были вовлечены широкие слои мелкой буржуазии и, в особенности, основные массы крестьянства.

Еще с сентября коммунисты подняли крестьянские массы на борьбу за установление в селах местных демократических властей. Сельские комитеты мобилизовали крестьян и организовали их выступления, которые привели к установлению демократических сельских советов в уездах Ильфов, Яломица, Констанца, Телеорман, Долж, Прахова, Дымбовица и др. Установление местных демократических властей проходило в условиях ожесточенной борьбы против репрессивных мероприятий, проводимых реакционным большинством правительства, использующим различные методы. Убедительным примером служат события, происшедшие в октябре в селе Колентина Фундени (Ильфов), где руководимые партией массы воспрепятствовали назначению сельским старостой реакционера.

Устранение руководителей-реакционеров, стоявших во главе местных органов государственной власти, и их замена новыми демократическими элементами проходила не везде одинаково из-за специфических условий различных областей страны. В Молдавии, в прифронтовых уездах, в северной части Ардяда, откуда реакционные власти отступили и где паника эксплуататорских классов была особенно сильной, народные массы, мобилизованные организациями Коммунистической партии избрали и установили новые местные демократические органы.

Начиная с конца октября народные массы под руководством Коммунистической партии приступили к замене префектов и сельских старост в некоторых уездах и больших городах за исключением городов северной Молдавии и Трансильвании (Галац, Констанца, Брэила, Тырговиште, Плоешти, Арад, Тимишоара и др.).

Под натиском народных масс, направляемых партией, второе правительство Сэнэтеску было вынуждено уйти в отставку, но буржуазия и помещики не захотели уступить своих экономических и политических позиций и поставили во главе нового правительства реакционного генерала Рэдеску — агента англо-американских империалистических кругов. На некоторое время была приостановлена замена местных городских реакционных органов с тем, чтобы доказать массам, что национал-крестьянская и либеральная партии, заключившие соглашение с Национально-демократическим фронтом, не собирались выполнить свое обещание, согласно которому они должны были обеспечить установление местных демократических властей.

Несмотря на все репрессивные меры, принятые правительством Рэдеску, народные массы под руководством Коммунистической партии возобновили свои действия и заменили местные реакционные власти в Турну-Мэгуреле, Крайове, Фэлтичени, Сибиу, Каракале, Турну-Северине, Тыргу-Жиу и др. Таким образом правительство Рэдеску было лишено контроля над большей частью территории страны, вследствие перехода большинства органов местной государственной власти в руки демократических сил Румынской Коммунистической партии.

Так как правительство Рэдеску уже не отражало соотношения сил в Румынии, оно было изгнано 6 марта 1945 г., а народные массы установили широкое демократическое коалиционное правительство, в составе которого преобладали представители рабочего класса.

QUELQUES ASPECTS DE LA LUTTE MENÉE POUR INSTALLER DES AUTORITÉS LOCALES DÉMOCRATIQUES

RÉSUMÉ

L'auteur passe en revue quelques aspects de la lutte des masses populaires, ayant à leur tête la classe ouvrière dirigée par le Parti Communiste Roumain, pour l'installation d'autorités locales démocratiques, pendant la période du 23 Août 1944 au 6 Mars 1945.

Une fois le régime d'Antonescu renversé, le 23 Août 1944, le Parti, s'appuyant sur la force des masses populaires, choisit la voie d'un déroulement pacifique de la révolution populaire et décida de remplacer les anciens dirigeants, réactionnaires, des autorités locales, par des éléments démocratiques du nouveau pouvoir, populaire. Dès la constitution du premier gouvernement Sănătescu, les éléments réactionnaires s'appliquèrent à maintenir l'ancien appareil de l'Etat, dont ils avaient besoin pour conserver leurs positions économiques et politiques. Devant cette situation, le Parti Communiste Roumain fit appel aux masses pour lutter contre les gouvernements à majorité réactionnaire. Cette lutte de la classe ouvrière, dirigée par le Parti Communiste, constitua un stimulant puissant pour le peuple tout entier, et entraîna la participation des couches larges de la petite bourgeoisie et, tout particulièrement, des masses essentielles de la paysannerie.

Dès le mois de septembre, les communistes avaient soulevé les masses paysannes en faveur de la lutte pour l'installation d'autorités locales démocratiques dans les villages. La paysannerie, mobilisée par les comités paysans, organisa des actions qui aboutirent à l'installation de conseils communaux démocratiques, notamment dans les anciens départements d'Ilfov, Ialomița, Constantza, Teleorman, Dolj, Prahova, Dîmbovița, etc. L'action pour installer des autorités locales démocratiques eut à faire face aux mesures répressives, inaugurées par la majorité réactionnaire du gouvernement, qui recourut à cet effet à différentes méthodes. A cet

égard, les événements qui se déroulèrent en octobre dans la commune de Colentina-Fundeni (Ilfov) sont un exemple concluant : les masses, dirigées par le Parti, y rendirent en effet impossible la réinstallation d'un maire réactionnaire.

L'expulsion des réactionnaires qui se trouvaient à la tête des administrations locales et leur remplacement par de nouveaux dirigeants démocrates ne se fit point de manière uniforme, étant donné les conditions particulières, propres aux diverses régions du pays. En Moldavie, dans les départements proches du front, et dans le Nord de la Transylvanie, d'où les autorités réactionnaires avaient été retirées et où la panique et la désorientation des classes exploiteuses étaient à leur comble, les masses, mobilisées par les organisations du P.C.R., élurent et installèrent de nouveaux organes locaux démocratiques.

Dès la fin du mois d'octobre, les masses, dirigées par le Parti Communiste, entreprirent, dans d'autres régions encore que celles du Nord de la Moldavie et de la Transylvanie, de remplacer les préfets de certains départements et les maires de plusieurs grandes villes—à Galatz, Constantza, Brăila, Tirgoviște, Ploești, Arad et Timișoara notamment.

Sous la pression des masses populaires dirigées par le Parti, le second cabinet Sănătescu fut contraint de se retirer, mais la bourgeoisie et les gros propriétaires fonciers, qui n'entendaient pas abandonner leurs positions économiques et politiques, appelèrent à la tête du nouveau gouvernement le général réactionnaire Rădescu, agent des milieux impérialistes anglo-américains. Le remplacement des organes locaux réactionnaires est alors interrompu pour peu de temps, afin de prouver aux masses que les partis national-paysan et libéral, qui avaient conclu un accord avec le Front National Démocratique, n'entendaient pas respecter leur engagement d'assurer l'installation d'autorités locales démocratiques.

En dépit des mesures de répression auxquelles recourt le gouvernement Rădescu, les masses dirigées par le Parti Communiste Roumain recommencèrent à procéder au remplacement, de bas en haut, des autorités locales réactionnaires, à Turnu Măgurele, Craiova, Fălticeni, Sibiu, Caracal, Turnu Severin, Tirgu-Jiu et ailleurs. Le cabinet Rădescu perdait ainsi, progressivement, le contrôle de la majeure partie du territoire, les organes locaux du pouvoir se trouvant désormais entre les mains des forces démocratiques dirigées par le Parti Communiste Roumain.

Le cabinet Rădescu, qui avait cessé de refléter le véritable rapport de forces du pays, dut quitter le pouvoir, chassé par les masses qui, le 6 Mars 1945, installèrent un gouvernement de large concentration démocratique, dans lequel la classe ouvrière avait un rôle prépondérant.

LUPTA OAMENILOR MUNCII SUB CONDUCEREA P.C.R. PENTRU REFACEREA ECONOMICĂ A REGIUNII CLUJ ȘI SPRIJINIREA FRONTULUI ANTIHITLERIST (OCTOMBRIE 1944 — MAI 1945)

DE

I. CICALĂ și A. EGYED

Victoria insurecției populare de la 23 August 1944, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, în condițiile ofensivei eliberatoare desăvârșite de Armata Sovietică, a creat condiții pentru înfăptuirea transformărilor revoluționare în țara noastră și cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare.

Aplicînd cu consecvență și în mod creator învățătura marxism-leninismului despre revoluție și despre rolul conducător al partidului, Partidul Comunist Român a mobilizat și condus pe toți oamenii muncii, pe toți exploatații și asupriții pentru desăvîrșirea sarcinilor revoluției burghezo-democratice, menite a crea condițiile trecerii la înfăptuirea sarcinilor revoluției socialiste. Sub steagul partidului clasei muncitoare au fost atrași în lupta pentru o viață nouă împotriva uneltirilor dușmanilor milioane de oameni ai muncii de orice naționalitate de la orașe și sate.

Partidul Comunist, prin organizațiile sale, prin U.T.C., sindicate, cu ajutorul organizațiilor democratice : Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, Madosz-ul (din noiembrie 1944 : U.P.M.), prin comitetele țărănești și orășenești a desfășurat o vie activitate în rîndul maselor, a căror radicalizare își găsește expresie clară în atitudinea lor revoluționară, ostilă guvernelor cu majoritate reacționară, Sănătescu și Rădescu.

După victoria insurecției populare de la 23 August 1944, forța maselor populare, organizată și condusă de partid, reprezenta embrionul noii puteri revoluționare care, așa cum arată V. I. Lenin, „se sprijină direct pe cucerirea revoluționară, pe inițiativa directă de jos, a maselor populare,

nu pe legile promulgate de puterea de stat centralizată”¹. Embrionul acestei noi puteri revoluționare în țara noastră, după 23 August 1944, care se ridica împotriva burgheziei și moșierimii, era reprezentat de grupările frontului național-democrat, condus de partid, de gărzile patriotice încercate în lupte, de comitetele sindicale din întreprinderi, de faptul că masele muncitoare erau stăpîne pe stradă, în uzine și fabrici, de comitetele țărănești, care izgoneau pe moșieri și înfăptuiau reforma agrară. În perioada care a urmat după victoria insurecției de la 23 August 1944, Partidul Comunist, arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, „... era în minoritate în guvern, dar această minoritate din guvern se sprijinea pe forța partidului în plină dezvoltare, pe clasa muncitoare, pe masele largi ale țărănimii sărace și mijlocașe. Puterii deținute de guvernul cu o majoritate reacționară i se opunea puterea maselor populare conduse de partid”².

Politica antipopulară și odioasă a guvernelor cu majoritate reacționară nu a înfrînt ci a sporit și mai mult hotărîrea maselor de a urma linia trasată de Partidul Comunist și a lupta pînă la capăt pentru instaurarea unui guvern cu adevărat democratic. Evenimentele desfășurate după 23 August 1944 și succesele obținute au demonstrat cu prisosință justetea tacticii partidului de a găsi formele cele mai potrivite de atragere a maselor populare în lupta revoluționară, pentru cucerirea puterii. La vestea victoriei insurecției armate oamenii muncii din întreprinderile care se aflau în teritoriul neocupat de horthyști al regiunii Cluj au organizat, sub conducerea comuniștilor, comitete de întreprinderi. Aceste comitete au urmat linia trasată de Partidul Comunist, mobilizînd masele la rezolvarea mărețelor sarcini pe drumul deschis de cotitura istorică de la 23 August. Astfel, muncitorii de la fabrica de ciment din Turda, conștienți de sarcinile care le reveneau și hotărîți de a urma linia partidului, au înființat la 24 august comitetul de întreprindere. La 26 august, la inițiativa muncitorilor, membri de partid, s-a format comitetul de întreprindere și la fabrica de sticlă. Aceste exemple au fost urmate și de muncitorii altor întreprinderi. Sub conducerea acestor comitete de întreprindere masele de muncitori au pornit la o luptă susținută pentru interesele lor de clasă și pentru sprijinirea frontului antihitlerist.

Apărute ca organe revoluționare de masă, comitetele de fabrică au integrat organizatoric acțiunile muncitorilor din întreprinderi în cadrul general al luptei pentru realizarea sarcinilor mărețe care stăteau în fața poporului muncitor din țara noastră după victoria insurecției de la 23 August. Ocupația vremelnică de către trupele hitleristo-horthyste — în urma atacării mișelești a teritoriului românesc, ca răspuns la întoarcerea armelor de către poporul nostru împotriva Germaniei hitleriste, — a orașului Turda și împrejurimi a sporit și mai mult ura maselor împotriva cotropitorilor și hotărîrea lor de a duce pînă la capăt sub steagul partidului alături de întregul popor, lupta necruțătoare împotriva fascismului.

¹ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 24, E.S.P.L.P., 1954, p. 20.

² Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, E.S.P.L.P., 1955, ed. a 4-a, p. 389.

Ura maselor populare din regiunea Cluj împotriva fascismului s-a manifestat în acțiunile întreprinse de masele populare în uzine, sub conducerea comunistilor, pentru a veni în sprijinul înaintării armatelor sovietice eliberatoare, alături de care luptau și ostașii români¹. Oamenii muncii au opus o rezistență hotărâtă în timpul când fasciștii în retragere au aruncat în aer sau au evacuat forțat utilaje, stocuri de mărfuri din întreprinderi. Astfel, măsurile luate de muncitorii de la atelierele C.F.R., de la fabricile „Dermata” și „Erba” din Cluj, de la uzinele electrice din Aghireș etc. au avut drept urmare zădărnicierea planurilor fasciștilor de evacuare și devastare totală². Țăranii sabotau aprovizionarea trupelor fasciste sau le atacau în retragerea lor. În satele Gura Rîștei, Cîmpeni, țăranii înarmați au atacat și au făcut prizonieri trei plutoane horthyste în frunte cu ofițerii lor. În satele Copăceni (Turda), Cormeniș, Lozna și Preluci, țăranii au ajutat să evadeze, dintr-un convoi escortat de hitleriști, prizonierii sovietici și români pe care i-au adăpostit³.

După eliberarea, în octombrie 1944, a regiunii Cluj de sub dominația fascistă, masele populare, mobilizate și conduse de Partid, își încelesc eforturile alături de întregul nostru popor muncitor, pentru terminarea cât mai grabnică a războiului antihitlerist.

O importanță deosebită pentru întărirea luptei antihitleriste a oamenilor muncii din regiunea Cluj, a avut reluarea imediat după eliberare, în octombrie 1944, a legăturilor organizațiilor comuniste din nordul Transilvaniei cu Partidul Comunist Român, legături care fuseseră întrerupte în urma odiosului Dictat de la Viena (1940). Începînd de la această dată, organizațiile din nordul Transilvaniei ale Partidului Comunist au trecut sub conducerea Comitetului Central al P.C.R.⁴.

Îndeplinirea cu succes de către Partid a sarcinii mobilizării maselor pentru victoria insurecției armate populare de la 23 August și pentru eliberarea țării de sub jugul fascist și participarea la războiul antihitlerist, i-a adus o creștere uriașă a prestigiului în sinul maselor. Reluarea legăturilor organizațiilor de partid din nordul Transilvaniei cu organele centrale ale partidului în condițiile în care prestigiul său în mase creștea rapid, a asigurat partidului îndeplinirea cu succes a rolului de organizator al forțelor democratice, i-a permis să ridice mase tot mai largi din teritoriile eliberate sub conducerea sa, la lupta pentru realizarea mărețelor sarcini care stăteau în fața poporului muncitor.

Din inițiativa organizațiilor locale ale Partidului Comunist din România s-a ales la 21 octombrie 1944 conducerea regională a Frontului Unic Muncitoresc, iar la 28 octombrie se constituie Comitetul pentru Nordul Transilvaniei al Frontului Național Democrat din România⁵. Mase tot

¹ *Cuvîntul poporului* (Turda), nr. 38—39 din 23 August 1944, p. 6—8.

² *Exploatarea capitalistă la Dermata*, Buc., 1954, p. 69, vezi și *Világosság* din 21 și 27 oct. 1944.

³ *Din lupta P.C.R. pentru încheierea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în bătălia pentru reforma agrară din 1944—1945*, vol. I, E.S.P.L.P., 1955, p. 153.

⁴ *Világosság* din 22 oct. 1944.

⁵ *Ibidem*, din 22, 24, 26 oct. 1944, vezi *Din lupta P.C.R. pentru încheierea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare...*, vol. I, p. 158.

mai largi sînt atrase în lupta împotriva fasciștilor și pentru democratizarea administrației publice. În ziua de 29 octombrie 1944, în ciuda sabotării și a atitudinii provocatoare a unor elemente fasciste, s-a ținut adunarea populară organizată de toate forțele democratice din Cluj, la care au participat peste 10 000 de romîni și maghiari. Manifestanții s-au pronunțat pentru colaborarea frățască dintre popoarele Ardealului și pentru democratizarea țării¹.

Sprijinite de masele populare, forțele democratice conduse de Partidul Comunist au reușit să ocupe imediat, după eliberarea de sub jugul fascist, numeroase poziții cheie în aparatul de stat și să creeze organe locale de conducere, democratice. Prefecturile fostelor județe Cluj, Someș, Năsăud, primăria orașului Cluj etc. au fost conduse de reprezentanții forțelor democratice, capabile să asigure o conducere în interesul maselor populare. S-au creat gărzi muncitorești pe lingă întreprinderi. În fruntea multor comitete din satele regiunii au fost instalați reprezentanți ai țărănimii muncitoare². Conducerile nou alese au constituit tot atîtea poziții cîștigate de forțele revoluționare în domeniul puterii de stat, fiecare din aceste poziții marcînd un pas înainte în cucerirea puterii și transformînd regiunea Cluj într-o zonă de exercitare a puterii de stat noi, a oamenilor muncii.

Marile probleme care stăteau în fața poporului, o dată cu doborîrea regimului fascist antonescian — consolidarea independenței patriei, dobîndită la 23 August 1944, lichidarea rămășițelor feudale, refacerea întreprinderilor distruse de război, democratizarea aparatului de stat și obținerea unui trai mai bun pentru masele populare — erau toate subordonate în acel moment sarcinii celei mai urgente : participarea armatelor romîne alături de armatele sovietice la zdrobirea Germaniei hitleriste. Fără rezolvarea acestor probleme nu se putea pași mai departe pe calea democratizării țării, pe calea impetuos cerută de interesele vitale ale poporului romîn și de legile obiective ale dezvoltării societății.

Lupta pentru realizarea aspirațiilor revoluționare ale maselor s-a împletit astfel cu contribuția și participarea activă a poporului nostru la zdrobirea hitlerismului. Organizațiile democratice au mobilizat masele sub lozincile lansate de P.C.R. „Totul pentru front, totul pentru victorie !”, „Pămînt țăranilor !”, „Guvern democratic !”.

La adunarea de reconstituire a organizației Madosz din reg. Cluj, care s-a ținut la 22 oct. 1944, s-a arătat că primul obiectiv de luptă era în acel timp obținerea victoriei în războiul drept împotriva Germaniei hitleriste³. Apelul organizației Apărarea Patriotică din Cluj afirmă printre altele : „Dacă în timpul dictaturii fasciste, Apărarea Patriotică a ajutat ilegal luptătorii antifasciști, astăzi Apărarea Patriotică are misiunea de a sprijini și a ajuta întreaga armată luptătoare împotriva fascismului”⁴. De asemenea, în rezoluția adoptată la consfătuirea județeană Cluj a Fron-

¹ *Plugarii* din 5 nov. 1944.

² O pagină de istorie din viața jud. Năsăud de la 13 oct. 1944 — 13 martie 1945, p. 23; vezi *Din lupta P.C.R.*..., p. 150.

³ *Din lupta P.C.R.*..., p. 158.

⁴ *Plugarii* din 28 februarie 1945.

tului Plugarilor, se spune printre altele : „Noi plugarii din județul Cluj ne luăm angajamentul de a lupta alături de toate forțele democratice ... până la stîrpirea hitlerismului și a tuturor rămășițelor fasciste, prin ridicarea producției agricole sprijinind astfel efortul de război contra Germaniei hitleriste”¹.

Partidele reacționare burghezo-moșierești, la ordinul stăpînilor lor imperialiști s-au coalizat, intensificîndu-și activitatea de sabotare a efortului militar în spatele unuia din principalele fronturi ale armatei sovietice, cît și de provocare a haosului economic și financiar și de agravare a situației materiale a maselor muncitoare cu nădejdea de a slăbi în acest fel avîntul de luptă al maselor și hotărîrea lor de a urma neabătut linia trasată de P.C.R. În ciuda acestor manevre, masele populare și-au strîns și mai mult rîndurile în jurul partidului, întărindu-și puterea de luptă.

Puterea mereu crescîndă a maselor populare, conduse de Partid, se făcea simțită în marile acțiuni de sprijinire a frontului antihitlerist, cînd ostașii pe front, muncitorii în uzine, țărani pe ogoare, înlăturau nenumăratele piedici puse de guvernele cu majoritate reacționară și create de sabotajul capitaliștilor și moșierilor. Puterea maselor trăia în lupta revoluționară a milioaneilor de muncitori, țărani și a altor pături interesate în zdrobirea fascismului în țară, în lupta pentru consolidarea independenței țării, pentru cucerirea de libertăți democratice și obținerea unui trai mai bun.

Muncitorii, țărani, intelectualii romîni și de alte naționalități au răspuns cu însuflețire la chemările patriotice lansate de P.C.R. pentru a-și încorda forțele în vederea asigurării aportului Romîniei la înfrîngerea Germaniei hitleriste, în vederea zădărnîcirii sabotajului capitalist și pentru refacerea economiei distruse de război. Domeniul activității economice a deschis astfel un cîmp larg de acțiune în care se putea manifesta puternic inițiativa și acțiunea oamenilor muncii.

Predominarea relațiilor de producție capitaliste, ca urmare a proprietății private asupra mijloacelor de producție care a continuat după 23 August 1944 în țara noastră pînă la 11 iunie 1948 cerea din partea oamenilor muncii intervenții și acțiunea lor organizată pentru a determina refacerea vieții economice potrivit tendințelor procesului revoluționar.

Organizați în sindicate, muncitorii din regiunea Cluj au răspuns cu entuziasm chemării P.C.R. dîndu-și pe deplin contribuția la zdrobirea hitlerismului. Pe lîngă muncitorii îmbrăcați în haine militare care luptau pe front, cei ce se aflau în fabrici au dat adevărate pilde de eroism în refacerea și punerea în funcțiune a întreprinderilor distruse de fasciști sau părăsite de capitaliști, în împiedicarea sabotajului organizat de reacțiune.

Comitetele de fabrică s-au integrat prin manifestările lor în lupta generală împotriva vechii puteri de stat ce sabota defascizarea întreprinderilor și ridicarea producției și nesocotea nevoile sprijinirii frontului. Comitetele de fabrică înfăptuiau cu de la sine putere măsuri aparținînd unui început de control muncitoresc la locul de muncă, inițiind scoaterea cadrelor conducătoare fasciste din întreprinderi, acțiuni de control și or-

¹ Plugarii din 5 noiembrie 1944.

ganizarea producției în vederea sporirii ei. Sub conducerea comuniștilor, comitetele de fabrică, care au fost înființate în întreprinderile din reg. Cluj, au reușit să oblige pe capitaliști să țină seama de cuvîntul muncitorilor în lupta pentru creșterea producției, menită a asigura aprovizionarea frontului și a îmbunătăți soarta oamenilor muncii.

La 11 octombrie 1944, Clujul a fost eliberat de către Armata Sovietică, alături de care a luptat armata a IV-a Română. În urma distrugerilor provocate de război, reg. Cluj se găsea după eliberare într-o situație economică foarte grea. Războiul fascist care a durat patru ani, a împins masele muncitoare din nordul Transilvaniei într-o mizerie nemărginită. Această mizerie și-a atins punctul său culminant în momentul cînd fasciștii, în furia lor neputincioasă, au încercat să distrugă totul după ei, fugind din fața Armatei Sovietice. Sate evacuate cu forța, poduri și linii ferate distruse, fabrici nimicite arătau drumul pe care hoardele fasciste s-au retras.

Deși cea mai mare parte a capitaliștilor din Cluj părăsiseră întreprinderile, retrăgîndu-se cu armatele fasciste astfel că muncitorii înșiși au pus în funcțiune fabricile, totuși în conducerile întreprinderilor au mai rămas numeroase elemente reacționare care acționau în direcția sabotării și dezorganizării producției, a creării unui adevărat haos economic. Pentru refacerea economică a regiunii se cerea a fi inițiată și promovată activitatea conștientă și organizată, condusă de Partid, a oamenilor muncii.

În situația deosebit de grea, rămasă de pe urma retragerii fasciștilor, oamenii muncii din regiunea Cluj, muncitori, țărani, intelectuali, romîni și de alte naționalități, — în frunte cu comuniștii, au dat dovadă de mult eroism, de energie, de spirit de organizare și de inițiativă în munca de refacere a regiunii.

Pentru a sprijini înaintarea trupelor sovietice și romîne în urmărirea fasciștilor cîmpitori, mii și mii de oameni ai muncii din regiunea Cluj au lucrat la refacerea podurilor în regiune. Numai în fostul județ Cluj, fasciștii au aruncat în aer 400 de poduri, iar în unele părți, linia ferată a fost stricată din 6 în 6 metri ¹. Muncitorii fabricii de oțel („Unirea”) din Cluj au refăcut complet podul de peste Someș și au rezolvat cu succes și alte sarcini ce priveau refacerea Clujului ². În Cluj, după cîteva zile — podurile au fost refăcute de către Armata Sovietică, iar muncitorimea a trecut imediat la refacerea liniilor ferate și a fabricilor.

Muncitorii cefești, sprijiniți cu multă însuflețire de țăranii din satele din împrejurimi, au lucrat cu abnegație mai multe săptămîni la refacerea liniei ferate Cluj-Oradea. Această linie ferată era importantă pentru viața economică a regiunii și pentru sprijinirea frontului antihitlerist. Alături de muncitorii clujeni, la reconstruirea tunelului de cale fe-

¹ Erdély Szikra (Cluj), 22 martie 1945.

² M. Deheleanu și H. Kohn, *Lupta muncitorilor fabricii „Unirea”-Cluj pentru înfăptuirea politicii Partidului în perioada de refacere a economiei naționale și înfăptuirea naționalizării (1944); în Analele Inst. de ist. a partidului*, nr. 2/1957.

rată de pe lângă comuna Stana, tunel necesar restabilirii circulației pe această linie ferată, au lucrat și țărani din comunele învecinate, care au răspuns cu entuziasm chemării Partidului ¹. Așa, de exemplu, țărani din satul Petrundu au efectuat 2 000 de zile de lucru efectiv și 400 de zile de transporturi cu căruțele. Tot ei au aprovizionat pe muncitorii care lucrau la reconstrucția tunelului cu însemnate cantități de alimente ². Țărani din comuna Mera au dat și ei cantități însemnate de alimente muncitorilor ceferiști care lucrau la refacerea liniei ferate Cluj—Oradea. Cei din Călățele și Huedin, bărbați și femei, tineri și bătrâni, au contribuit cu muncă efectivă la refacerea acestei linii ferate ³.

La Dej, de asemenea au fost reparate podurile în câteva zile și a fost restabilită rețeaua electrică pentru spital și pentru instituțiile publice ⁴. În fostul județ Năsăud, populația a refăcut 37 de poduri din resurse financiare proprii ⁵.

În orașul Turda, o echipă de muncitori și tehnicieni au început la numai o săptămână de la eliberare, lucrările de refacere a conductei de gaz metan, asigurând astfel combustibilul necesar populației încă la 28 octombrie, iar după câteva zile fabricilor de ciment, de sticlărie a uzinelor „Solvay” etc. ⁶.

Întreprinderile din Turda au avut de suferit grave pierderi prin ocupația vremelnică a trupelor hitleristo-horthyste care s-au dedat la devastări barbare sau au făcut din întreprinderi cuiburi de rezistență. Muncitorii din Turda au învins toate aceste greutăți, pornind din prima zi a eliberării la refacerea uzinelor. Astfel, la uzinele „Solvay” comuniștii au inițiat imediat după alungarea hitleriștilor acțiunea de curățire și apoi de refacere a uzinei, distrusă în timpul luptelor ce s-au dat aci. De asemenea, prin efortul muncitorilor, care au început imediat munca de reconstrucție, fabrica de sticlă a putut să-și înceapă producția în decembrie 1945. La fabrica de porțelan, deși la eliberare n-au mai rămas decât 25—30 de muncitori, aceștia au început singuri munca grea de reparațiuni și repunere în funcțiune a fabricii : s-a reclădit cuptorul și s-a refăcut cea mai mare parte din instalațiile fabricii, care au avut de suferit de pe urma războiului, astfel încât în luna noiembrie s-a și început arderea porțelanului. De un deosebit spirit inventiv și mult eroism în munca de refacere a întreprinderilor au dat dovadă muncitorii de la Industria sîrmei din Cîmpia Turzii. Aici reconstrucția oțelăriei s-a făcut numai în două luni, chiar de muncitorii secției, lucrînd iarna afară pe ger. Reconstrucția fabricii de cabluri s-a făcut tot în regie proprie, sprijiniți de secția de laminoare care a produs un fier profilat, necesar acestei reconstrucții.

Muncitorii de la Industria Sîrmei imediat după eliberare (13 sept. 1944) au pornit lupta împotriva tăragănelilor și a sabotajului elementelor

¹ *Szakservezet* (Cluj), ianuarie 1945, p. 6—7.

² *Plugarii* din 21 martie 1945.

³ *Világosság* din 6 decembrie 1944.

⁴ *Ibidem*, 28 octombrie 1944.

⁵ *O pagină de istorie...*, p. 31 ; *Vezi și Din lupta P.C.R.* ..., vol. I., p. 155.

⁶ *Cuvîntul poporului* din 25 noiembrie 1945.

reacționare, pentru reconstrucția podurilor distruse, grăbind astfel drumul armatelor antihitleriste ¹.

De asemenea, muncitorii de la fabrica din Turda au contribuit din plin la repararea liniei ferate de la Boju și a tunelului pe unde treceau forțele armate sovietice și române, în urmărirea hoardelor fasciste. Astfel, spre exemplu, muncitorii de la fabrica de sticlă din Turda au muncit în ploaie și ger la repararea acestei linii ferate, cu schimbul în câte trei echipe de câte 150 de oameni fiecare ². Hărnicia și înțelegerea muncitorilor din aceste întreprinderi față de nevoile patriei se va vedea clar și din majorarea producției lună de lună.

La inițiativa sindicatelor, muncitorii din Cluj s-au străduit să asigure aprovizionarea populației. La câteva zile după eliberarea regiunii, muncitorii clujeni au organizat voluntar o brutărie comună, iar muncitorii lemnari și cei de alte profesii au reconstruit abatorul orașului care fusese distrus ³.

Datorită eforturilor eroice ale muncitorilor de la uzina electrică din Aghireș, încă în octombrie 1944 a fost asigurată lumina electrică pentru nevoile orașului Cluj ⁴. Aceasta a fost un ajutor prețios pentru muncitorii din oraș, care se străduiau să repună în mod treptat în funcțiune întreprinderile industriale.

Astfel, muncitorii uzinei de oțel („Unirea”), animați de un adevărat spirit proletar, au refăcut prestînd muncă voluntară, clădirile avariate, au pus în funcțiune mașinile și au pornit producția. Pentru procurarea materialelor necesare operațiilor de reconstrucție, muncitorii au demontat o parte din hangarele aeroportului Someșeni, avariate în urma bombardamentelor aeriene ⁵.

Muncitorii din această fabrică au desfășurat o activitate susținută din toamna anului 1944 pînă în primăvara anului 1945, pentru refacerea întreprinderilor, pentru sporirea producției și pentru sprijinirea frontului. Lucrînd zi și noapte, muncitorii au fabricat o serie de produse metalice necesare armatei: șuruburi, pistoane, cazmale, lopeți și mai ales piese necesare reparării podurilor aruncate în aer de fasciști. Prin această muncă susținută, lucrătorii fabricii și-au dat contribuția la înaintarea mai rapidă a Armatei Roșii, fapt pentru care colectivul întreprinderii a primit vii mulțumiri din partea ofițerilor sovietici ⁶.

Prin efortul remarcabil al muncitorilor, fabrica de articole din oțel a putut ajuta și celelalte fabrici metalurgice mai mici din Cluj — „Orion”, „Ravag”, „Triumph” etc. punîndu-le la dispoziție materiale și un ajutor tehnico-organizatoric, pentru ca acestea să-și poată continua producția ⁷.

Un aport deosebit în lupta pentru refacerea economică a țării și sprijinirea frontului antihitlerist l-au adus muncitorii din transporturi.

¹ *Cuvîntul poporului*, nr. 38—39 din 23 August 1945, p. 6—8.

² *Ibidem*.

³ *Világosság* din 28 oct. 1944.

⁴ *Ibidem*, 31 oct. 1944.

⁵ M. Deheleanu și H. Kohn, *op. cit.*, p. 9.

⁶ *Világosság*, nr. 11/25 ian. 1945.

⁷ M. Deheleanu și H. Kohn, *op. cit.* p. 10.

Muncitorii ceferiști au zădărnicit planurile și acțiunile sabotorilor, care încercau să împiedice întărirea frontului cu trupe și aprovizionarea cu muniții și alimente a armatei. În condițiile inexistenței unui parc suficient de vagoane și locomotive, ceferiștii au răspuns cu cinste chemării partidului și au asigurat atât transporturile pentru front, cât și cele interne.

Muncitorii atelierelor C.F.R. din Cluj, la chemarea organizației de Partid, s-au prezentat a treia zi după eliberare la locul de muncă¹, avînd de întâmpinat mari greutăți pentru continuarea producției. Cu ocazia retragerii, fasciștii au reușit să distrugă numeroase mașini-unelte importante. Printre acestea a fost distrusă presa hidraulică, fără de care muncitorii nu puteau fabrica roți pentru vagoane și, în consecință, atelierele nu ar fi putut face față sarcinilor. Comitetul de întreprindere, la inițiativa celulei de Partid, a luat hotărîrea să se confecționeze în ateliere o presă hidraulică. O asemenea piesă n-a mai fost fabricată însă niciodată în Atelierele C.F.R. din Cluj. Conștiința de importanța sarcinilor ce le stăteau în față și pe care nu le puteau îndeplini fără această presă, muncitorii din atelierele C.F.R. au confecționat cu propriile lor puteri presa hidraulică în greutate de 7 000 kg².

Printr-o muncă încordată, muncitorii ceferiști din Cluj au reclădit depoul, cisterna, canalele etc. distruse de hoardele fasciste. În scurt timp a fost restabilită circulația din direcția Oradea, apoi și din direcția Teiuș³. Săptămîni întregi muncitorii ceferiști au renunțat la o parte din salariu⁴, animați de hotărîrea de a învinge toate greutățile și de a sprijini frontul antihitlerist.

De același spirit erau animați muncitorii tuturor celorlalte întreprinderi din Cluj și regiune. La fabrica de gaze din Cluj, fasciștii cu ocazia retragerii lor, au reușit să arunce în aer fabrica distrugînd cele mai prețioase mașini; cuptorul de gaze, motoarele electrice, totul era numai ruină. În prima zi după eliberare, muncitorii fabricii au început să curețe terenul de ruini și au început reconstrucția fabricii. Au fost procurate apoi mașini sau reparate cele existente, fiind reconstruit și cuptorul de gaze, care în trecut nu era construit de cît de către specialiști străini. Datorită acestor strădanii ale muncitorilor, întreprinderea a putut, în scurt timp, să înceapă fabricarea a o serie de produse chimice (vopsele, naftaline, diferite dezinfectante etc.)⁵ a căror producție era o necesitate arzătoare.

Fabrica „Dermata” din Cluj, cu numeroase mașini și instalații distruse de fasciști, și-a început activitatea tot datorită efortului depus de muncitori. Timp de o lună și jumătate, muncitorii întreprinderii, al căror număr s-a redus la 110, au lucrat cu forțe sporite, în condiții grele și renunțînd la salarii, pentru ca producția să fie continuată. Muncitorii erau animați de conștiința că fabrica lucra pentru necesitățile frontului⁶.

¹ *Erdélyi Szikra*, nr. 11 din 25 ian. 1945.

² *Scnteia*, nr. 205/23 aprilie 1945, p. 3; *Világosság*, nr. 39/18 febr. 1945.

³ *Szakszervezet*, ian. 1945, p. 37.

⁴ *Ibidem*, p. 6—7.

⁵ *Világosság*, nr. 34 din 11 febr. 1945.

⁶ *Erdélyi Szikra* din 26 febr. 1945, p. 4.

De asemenea, fabrica de produse de carne în momentul eliberării se afla într-o situație grea. Înainte de eliberare, fabrica nu putea nici în timp de 24 de ore, cu 150 de muncitori, să prelucraze un vagon de produse din carne, dar după eliberare, numai în timp de 10 ore, 120 de muncitori prelucrau câte un vagon de carne. Această producție sporită muncitorii o realizau zilnic, căci fabrica producea pentru necesitățile războiului antihitlerist¹, fapt care însufletea pe muncitori. Aportul fiecărei întreprinderi pentru câștigarea războiului este efortul muncitorilor conștienți și plini de patriotism. Sub lozinca „Totul pentru front, totul pentru victorie”, muncitorii fabricii de ciment din Turda, cu toate că repunerea în funcțiune a fabricii cerea eforturi deosebite și de lungă durată, au putut sprijini direct efortul de război prin trimiterea a 2 000 tone de gips alabastru și au adunat suma de 463 410 lei care a fost pusă la dispoziția Confederației generale a muncii pentru a fi trimisă Apărării Patriotice în vederea sprijinirii luptei antifasciste². Acest exemplu constituie o dovadă că și în cazurile cînd nu era posibilă reînceperea urgentă a producției, muncitorii au făcut totul pentru a-și da efortul lor la lupta împotriva hitlerismului.

Din aceste cîteva exemple se poate vedea ce greutatea uriașă apăsau pe umerii muncitorilor în aceste zile. Producția era dezorganizată din cauza capitaliștilor care sabotau. În astfel de condiții nu numai reconstruirea întreprinderilor, dar și sarcina de a organiza producția a revenit tot muncitorilor. Această sarcină era cu atît mai grea, cu cît pe lîngă greutățile din cauza distrugerilor rămase de pe urma războiului, întreprinderile nu dispuneau nici de fonduri bănești. Situația era îngreuiată de sabotajul băncilor care refuzau să acorde bani întreprinderilor în care muncitorii începuseră să-și impună voința în organizarea producției, dirijată spre scopuri care nu conveneau reacțiunii. Este caracteristic în acest sens exemplul uzinei „Dermata” pentru care, la un moment dat, nici o bancă din Cluj nu s-a arătat dispusă să acorde suma de o jumătate milion pentru a se achita muncitorilor salariile. Pînă la urmă, Partidul Comunist și conducerea sindicatelor au ajutat să fie procurată suma necesară³.

Muncitorimea a înțeles cerințele momentului istoric și prin dîrzenia pe care le-o da claritatea drumului pe care îi conducea Partidul Comunist Român, a învins toate greutățile. Muncitorii din Cluj au acceptat să lucreze în condiții în care întreprinderile, repuse în majoritate de ei în funcțiune, să se poată menține. Dacă în acele momente grele muncitorii din diversele întreprinderi s-ar fi gîndit numai la interesele lor personale imediate și ar fi pretins salarii mari, aceasta ar fi dus la prăbușirea întreprinderilor pe care muncitorii au reușit să le pună în funcțiune, fără a dispune de bani, materii prime sau mărfuri. Asemenea întreprinderi, organizate de muncitori, formau cca 80% din totalitatea întreprinderilor din orașul Cluj⁴. Dar și în aceste condiții grele datorită luptei duse de

¹ *Erdélyi Szikra*, nr. 8 din 29 aprilie 1945.

² *Cuvîntul poporului*, nr. 38—39 din 23 August 1945, p. 6—8.

³ *Szakszervezet*, nr. din mai 1945, p. 197.

⁴ *Ibidem*, nr. din ian. 1945, p. 34—35.

comitetele de întreprinderi conduse de comuniști, leafa săptăminală pe care o primeau muncitorii sub dominația hortystă a crescut ¹.

În majoritatea întreprinderilor din reg. Cluj, comitetele de fabrică au condus, paralel cu munca de refacere a întreprinderilor și de sporire a producției și lupta pentru interesele imediate, de fiecare zi, ale muncitorilor. Înfruntând greutățile pe care patronii și elementele reacționare le creau luptei muncitorilor pentru un trai mai omenesc, comitetele de fabrică, având în frunte pe comuniști, au reușit încă în primele luni după eliberare să impună revendicările muncitorilor. Astfel, la fabrica de sticlă din Turda, unde încă la data de 26 august 1944, la inițiativa muncitorilor membri ai Partidului Comunist, s-a format primul comitet de fabrică, după alungarea ocupației vremelnice a armatelor fasciste, muncitorii au reușit să-și impună la 1 decembrie primele revendicări iar după 14 zile, salariile au fost majorate datorită luptei pe care a dus-o comitetul de fabrică ². La Industria sirmei din Cîmpia Turzii după ce vechiul director reacționar a fost înlăturat, la inițiativa comitetului de fabrică s-a înființat un economat, cu 7 luni înainte de apariția legii în acest sens, iar în februarie a fost satisfăcut în întregime un memoriu de revendicări ale muncitorilor ³. De asemenea, la fabrica de porțelan din Turda, comitetul de fabrică a dus o luptă susținută impunând o parte din revendicările muncitorilor ⁴. Comitetele de fabrică îndrumate de organizațiile de Partid s-au preocupat în mod deosebit de aprovizionarea cu alimente a muncitorilor.

Efortul muncitorimii din regiunea Cluj pentru normalizarea producției și a vieții economice a fost susținut și de ajutorul prețios acordat muncitorilor din diferite întreprinderi de către Comandamentul trupelor sovietice, mai ales pentru a învinge greutățile începutului. În aceste împrejurări Armata Sovietică a demonstrat încă o dată caracterul său eliberator, de prietenă adevărată a poporului nostru. Astfel, muncitorii de la fabrica „Dermata” au primit din partea Uniunii Sovietice prin Comandamentul forțelor armate fonduri bănești, mijloace de transport, materii prime și ajutor pentru a readuce utilajul și mărfurile transportate de fasciști ⁵. De asemenea, în momente critice, fabrica a primit materii prime din partea Comandamentului Armatei Sovietice. Așa de exemplu, la începutul lunii februarie 1945, uzina a primit din partea Armatei Sovietice 5 000 de piei brute ⁶. De asemenea, fabrica de textile a S. A. „Romîno-belgiană” primea materia primă din partea Armatei Sovietice și producea în mare măsură pentru necesitățile frontului ⁷. Fabrica de țigări din Cluj nu putea să-și continue producția din cauză că nu dispunea de materie primă. Comandamentul Sovietic a pus la dispoziția fabricii mijloace necesare pentru transport cu ajutorul cărora aprovizionarea a putut fi asigurată din Satu Mare ⁸. Muncitorii de la această fabrică au sprijinit sub diferite forme și din

¹ Szakszervezet, nr. din mai 1945, p. 197.

² Cuvîntul poporului, nr. 38—39, din 23 August 1945, p. 6.

³ Ibidem, p. 7.

⁴ Ibidem, nr. 33 din 8 iulie 1945, p. 4.

⁵ Exploatarea capitalistă la „Dermata”, p. 74.

⁶ Világosság, nr. 69 din 24 martie 1945.

⁷ Erdélyi Szikra, nr. 5 din 5 aprilie 1945.

⁸ Világosság, nr. 6 din 20 ian. 1945.

toate puterile procurarea de materii prime¹. Primul lor salariu după eliberare l-au primit din partea Comandamentului Sovietic². Numai datorită acestei sume care se ridica la 3 000 000 de lei³, fabrica a fost în stare să-și procure materiile prime și să continue producția.

Comandamentul trupelor sovietice a sprijinit funcționarea normală a policlinicilor din Cluj prin aprovizionarea lor cu medicamente, combustibil și alimente⁴.

Sprijiniți de armatele eliberatoare și îndrumați de comuniști, muncitorii din întreprinderile industriale ale regiunii Cluj, abia eliberată de sub asuprirea fascistă, au putut să aplice în practică, alături de întregul nostru popor muncitor, directivele Partidului privind „...ridicarea producției industriale și, în primul rând, încordarea tuturor energiilor țării pentru susținerea frontului antihitlerist”⁵. Muncitorii întreprinderilor din reg. Cluj erau conștienți că prin fiecare produs pe care-l dau zi de zi contribuie la o cât mai grabnică nimicire a fascismului. Mărirea producției a devenit pentru muncitori problema de bază a luptei împotriva fascismului.

Astfel, la Atelierele C.F.R.-Cluj, muncitorii sub îndrumarea permanentă a celei de partid, după repunerea în funcțiune a atelierelor, au trecut la repararea într-un ritm rapid a parcului de vagoane și locomotive. În luna noiembrie, au și reușit să repare 20 vagoane, iar în decembrie alte 30. Pentru ca munca să fie cât mai spornică, celula de partid a solicitat directorului de secție să întocmească un plan. Acesta a tot amînat să întocmească planul sub motiv că lipsesc materiile prime, dar comitetul de întreprindere și celula de partid au întocmit, fără concursul conducerii, un plan care prevedea repararea a 30 vagoane lunar. În ciuda tuturor greutăților întâmpinate, muncitorii au îndeplinit și depășit planul, astfel că din noiembrie 1944 și pînă în aprilie 1945 au reparat 250 vagoane și 100 mașini-unelte. Au mai reparat de asemenea 5 locomotive în luna decembrie 1944 și cîte 6 locomotive lunar, începînd din ianuarie pînă în aprilie 1945⁶.

Paralel cu munca de refacere a parcului de vagoane și locomotive, atelierele C.F.R. fabricau cu miile șuruburi necesare armatei pentru repararea podurilor⁷. În general, nivelul producției pe care l-au atins muncitorii ceferiști după eliberare, nu a putut fi obținut de fasciști nici sub presiunea forței armate. Astfel, în primul trimestru al anului 1945, producția a crescut în comparație cu perioada corespunzătoare a anului 1943, cu 32,02 %⁸, deși acum muncitorii aveau de luptat și cu greutățile reconstrucției în urma distrugerilor efectuate de război și de fasciști în retragere.

La rezultatele deosebite pe care bravii muncitori ceferiști de la atelierele din Cluj le-au putut obține în condiții atît de grele, s-a ajuns da-

¹ Erdélyi Szikra, nr. 9 din 1 mai 1945, p. 4.

² Világosság, nr. 6 din 20 ian. 1945.

³ Erdélyi Szikra, nr. 9 din 1 Mai 1945, p. 4.

⁴ Din lupla P.C.R. pentru încheierea alianței clasei muncitoare cu fărâniea muncitoare în bătălia pentru reforma agrară din 1944—1945, vol. I, Buc., E.S.P.L.P., 1955, p. 154.

⁵ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, E.S.P.L.P., 1955, ed. a IV-a, p. 40.

⁶ Erdélyi Szikra, nr. 9 din 1 Mai 1945, p. 4.

⁷ Szakszervezet, nr. din ianuarie 1945, p. 36—37.

⁸ *Ibidem*.

torită ajutorului permanent pe care l-au primit din partea conducerii Partidului, și în special din partea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, care s-a preocupat personal de situația de la atelierele C.F.R. din Cluj. Ajutorul și indicațiile prețioase primite au dat un puternic impuls producției¹.

Cînd Partidul Comunist din România s-a adresat minerilor pentru a da cărbune mai mult și mai bun, necesar transporturilor, refacerii industriei, aceștia, cu tot sabotajul burgheziei, cu toată dezorganizarea centrelor miniere, au depus o muncă plină de avînt, ridicînd producția zi de zi, lună de lună. Astfel, în minele de cărbuni Șorecani producția s-a mărit cu aproape 50 % după eliberare. Dacă pînă la eliberare s-au scos zilnic doar 13 vagoane de cărbune, după eliberare au fost scoase zilnic 18—19 vagoane, iar în luna martie 1945, minerii au hotărît în unanimitate să ridice producția la 24 vagoane zilnic². Partidul s-a preocupat în permanență de îmbunătățirea soartei minerilor. Minerii din Aghireș, fiind lipsiți de bocanci, au primit 490 perechi, trimise la inițiativa Partidului de către muncitorii de la fabrica „Dermata”³.

În lupta lor susținută pentru organizarea și sporirea producției industriale, oamenii muncii erau îndrumați în permanență de organizațiile de partid din fabrici și regiune, care și-au concentrat activitatea în direcția demascării elementelor fasciste și a prevenirii sabotajului economic. Presa de partid și cea a organizațiilor conduse de partid îndrumau pe muncitori să controleze în mod cît mai eficace producția, căci numai astfel vor putea contribui la îndeplinirea sarcinilor de producție și la sprijinirea Armatei Sovietice și romîne pentru nimicirea fascismului⁴. Sub titlul „Sabotaj la Aghireș”, ziarul „Világosság” arăta în numărul său din 28 martie 1945 că fabricile de ghips lucrează doar trei zile pe săptămînă și numai cu 30 muncitori, deși nu de mult timp în fabrică lucrau 200 de muncitori. Această situație era cu atît mai bătătoare la ochi cu cît fabrica avea atunci comenzi din București, Cluj, Oradea. Ziarul demască substratul acestei situații, arătînd că în realitate conducerea fabricii nu voia să organizeze producția și nici nu era de mirare, după cum constată ziarul din moment ce directorul de atunci al fabricii fusese director al uzinei sub regimul fascist.

Îndrumați de comuniști, muncitorii conștienți s-au convins de necesitatea controlului permanent asupra conducerilor din întreprinderi, menit să descopere pe cei care căutau să le pună bețe în roate. Astfel, cu ocazia controlului făcut de comitetul de întreprindere de la fabrica de textile aparținînd S. A. „Romîno-belgiană” asupra mînuirii fondului bănesc al întreprinderii, s-a constatat că directorul a sustras numai în lunile februarie și martie, 115 000 de pengő. În același timp, directorul respectiv a revocat cu de la sine putere ajutorul în țesături, acordat muncitoarelor la nașteri, a închis cooperativa de aprovizionare cu alimente pentru muncitori refuzînd să dea marfă în schimbul căreia s-ar fi putut

¹ *Világosság*, nr. 40 din 20 febr. 1945.

² *Erdélyi Szikra*, nr. 3 din 22 martie 1945.

³ *Ibidem*.

⁴ *Világosság*, nr. 2 din 4 ian. 1945.

procura alimente¹. După ce muncitorii au îndepărtat pe acest director sabotor, producția întreprinderii a fost ridicată cu 31%².

Pretutindeni muncitorii, îndemnați de comuniști, au reușit să demaște provocatorii și sabotorii, să descopere manevrele patronilor și a slugilor acestora, care încercau să saboteze producția. Comisia sindicală din Turda a demascat manevrele capitaliștilor de la fabrica de produse chimice „Solvay”. Într-un proces verbal³ asupra situației din această uzină, se arată că direcțiunea fabricii, în loc să urmărească refacerea și punerea în funcțiune a fabricii, caută posibilități de concediere în masă a muncitorilor, încercînd chiar să lichideze fabrica sub pretext că nu se pot procura nici materii prime și nici produsele necesare refacerii instalațiilor distruse. Muncitorii găsesc aceste motive nejuste și neîntemeiate și indică chiar de unde se pot procura din țară diverse produse necesare refacerii uzinei și continuării producției. Despre unele materiale, ca de exemplu electrozii de grafit, de lipsa cărora se plîngea conducerea uzinei, procesul verbal constată că ele se găsesc ascunse chiar în depozitele și magaziiile întreprinderii. Se arată de asemenea că pentru refacerea întreprinderii, muncitorii care se găseau în acel moment angajați, nu erau nici pe departe suficienți și ar mai fi trebuit angajați alții, astfel că „direcțiunea fabricii, în măsurile de concediere, — afirmă muncitorii — ascunde intențiunea camuflată de sabotare și nu poate fi vorba nicidecum de o imposibilitate de refacere și repunere a fabricii în funcțiune”⁴. Muncitorii cer organelor de partid și sindicale să intervină pentru a se lua măsuri ca să fie curmat acest sabotaj.

Înfrîngînd opoziția patronilor și a conducătorilor reacționare din întreprinderi, muncitorii au depus eforturi susținute pentru a produce tot ceea ce era necesar nu numai pentru a putea repune în funcțiune întreprinderile unde ei înșiși lucrau, dar și pentru a sprijini repunerea în funcțiune și producția altor întreprinderi. Astfel, muncitorii de la fabrica de porțelan din Turda, pentru a veni în sprijinul întreprinderilor electro-tehnice care duceau mare lipsă de izolatori pentru mașini și transformatori, au dovedit că pot lucra foarte bine, fără specialiști străini și au confecționat izolatori de înaltă tensiune pînă la 300 000 de volți, care pînă atunci nu se fabricaseră⁵.

Îndrumați îndeaproape de Partid, muncitorii din numeroase întreprinderi, înfrîngînd sabotajul capitalist, au reușit să-și îndeplinească cu cînte sarcinile care le reveneau în sporirea producției. La întreprinderile „Dermata” care lucrau în mare parte pentru acoperirea necesităților Armatei Sovietice, producția era condusă de celula de partid și comitetul de întreprindere⁶. Imediat după eliberare, uzinele „Dermata” au reușit să producă, cu toate urmările grele ale războiului, zilnic cîte 500 perechi de bocanci militari, iar în luna februarie au ajuns să producă zilnic 1050 de

¹ *Világosság*, nr. 65 din 21 martie 1945.

² *Erdélyi Szikra*, nr. 10 din 13 mai 1945, p. 3.

³ Procesul verbal a fost publicat în *Scnteia Ardealului*, din 23 martie 1945, p. 8.

⁴ *Ibidem*, nr. 3 din 25 martie 1945, p. 8.

⁵ *Világosság*, nr. 39 din 18 febr. 1945.

⁶ *Cuvîntul poporului*, nr. 25 din 13 mai 1945.

perechi de bocanci și 450 perechi de cisme. În plus, pentru necesitățile populației, produceau zilnic 1200 perechi încălțăminte ¹.

Din luna oct. 1944, când a fost eliberat Clujul, pînă la 1 Mai 1945, producția întreprinderii a crescut cu 86 % față de producția dinainte de eliberare ².

Un ritm asemănător al creșterii zilnice a producției îl dă activitatea majorității întreprinderilor din Cluj. Astfel, la fabrica de articole de oțel (Unirea), în martie 1945, s-a ajuns ca producția să fie mai mare cu 195 % față de anul 1943, deși pentru realizarea producției din 1943 au lucrat 600 muncitori, iar în martie 1945, producția sporită cu 195 % a fost realizată doar de către 274 muncitori ³.

Pretutindeni comitetele de întreprindere, sub conducerea comuniștilor, au reușit să oblige pe capitaliști să țină seama de cuvîntul muncitorilor în lupta lor pentru creșterea producției. La fabrica textilă S. A. „Romîno-belgiană”, producția a crescut zi de zi, lună de lună de la 3 127,30 m în luna oct. 1944, la 19 304 m marfă îngustă și la 6 066 m marfă lată în aprilie 1945 ⁴.

În realizarea acestei producții sporite, muncitorii fabricii erau însuflețiți de faptul că fabrica producea în primele două luni după eliberare, pentru necesitățile Armatei Sovietice ⁵.

Exemplul întreprinderilor din Turda constituie de asemenea o mărturie a inițiativei creatoare și a elanului în muncă de care au dat dovadă muncitorii în realizarea sarcinilor care le stăteau în față după eliberarea de sub jugul fascist. Astfel, la Industria sîrmei din Cîmpia Turzii, încă în luna a doua de la reluare, producția a crescut cu o sută la sută, iar după aceea a mers crescînd, ajungînd în ianuarie 1945 la 1 962 tone și în martie la 2 310 tone. Aceasta se datora nu numai efortului de a spori producția, dar și numeroaselor invenții care s-au aplicat de către muncitori în vederea aceluiași scop. La fabrica de porțelan din Turda, producția a crescut de asemenea de la 3 200 kg cît s-a realizat în luna noiembrie, prima lună de producție, la 13 820 kg în decembrie, 18 650 kg în ianuarie, 24 496 kg în februarie și 25 280 kg în martie. De asemenea, la fabrica de sticlă producția a fost sporită cu 75 % pînă la 1 februarie 1945, iar în martie cu 120 % și în aprilie cu 135 %, muncitorii fiind hotărîți să meargă pe același drum al efortului continuu pentru a realiza o producție cît mai ridicată ⁶.

Din toate aceste exemple se poate trage concluzia că muncitorimea din regiunea Cluj a desfășurat, la chemarea Partidului, o activitate susținută din toamna anului 1944 și pînă în primăvara anului 1945, pentru refacerea întreprinderilor și pentru continua sporire a producției în vederea sprijinirii frontului antihitlerist.

¹ *Cuvîntul poporului*, nr. 25 din 13 mai 1945.

² *Erdélyi Szikra*, nr. 9 din 1 mai 1945, p. 4.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, nr. 10 din 13 mai 1945, p. 3.

⁵ *Ibidem*, nr. 9 din 1 mai 1945, p. 4.

⁶ *Cuvîntul poporului*, nr. 38—39 din 23 August 1945, p. 6—8.

Rolul conducător al partidului în cadrul acestei mișcări s-a manifestat prin faptul că întreaga acțiune a pornit și s-a desfășurat la chemarea și sub conducerea sa. În syndicate, comitete de fabrică etc. organizațiile de Partid asigurau prin intermediul comuniștilor aleși de mase la conducerea acestora, o linie de luptă consecvent revoluționară, luminată de cunoașterea și folosirea învățăturilor marxism-leninismului. Sub steagul Partidului au fost atrași la luptă milioane de oameni ai muncii de la orașe și sate.

Răspunzând chemării Partidului și guvernului democrat instaurat la 6 Martie 1945, muncitorii din regiunea Cluj au dat un prețios sprijin și țărănimii muncitoare pentru sporirea producției agricole, participând cu entuziasm la campania de însămînțări din primăvara anului 1945. Muncitorii din Cluj nu s-au mulțumit numai cu organizarea țărănimii în lupta pentru înfăptuirea reformei agrare, ci din inițiativa celulelor comuniste din întreprinderi, au hotărît să repare la fața locului uneltele agricole ale țăranilor și să participe în mod activ la lucrările de primăvară. Muncitorii din Cluj au hotărît să sprijine pe țărani în așa fel încît pînă la 1 Mai să nu rămînă nici un petec de pămînt neînsămînțat ¹. În acest scop, lucrătorii fierari și lăcătuși de la uzinele „Dermata”, „Unirea”, Atelierele C.F.R. ș. a., au hotărît să trimită în fiecare zi liberă echipe speciale în satele din împrejurimi pentru a repara unelte agricole. Așa de exemplu, într-o singură duminică, 8 aprilie 1945, s-au deplasat cinci echipe de muncitori specialiști de la întreprinderile amintite în comunele Nădășel, Vlahă, Mera, Florești și Luna de Jos ².

Lucrătorii diferitelor întreprinderi industriale din Cluj au inițiat un adevărat concurs de întrecere în ajutorarea țăranilor. În timp ce muncitorii de la fabrica „Unirea” și uzinele „Dermata” au confecționat unelte agricole pe care le-au distribuit țăranilor nevoiași, tovarășii lor de la fabrica „Erba” au pus la dispoziția țăranilor tractorul lor care le servea de obicei pentru transportarea trunchiurilor de lemne. Atîta vreme cît au durat lucrările de primăvară, muncitorii de la întreprinderea „Erba” au muncit mai greu, transportînd cu mijloace primitive trunchiurile grele, pe care înainte le transportau cu tractorul. Ei au înțeles însă că în faza de atunci a războiului împotriva fascismului, sprijinirea agriculturii este o sarcină importantă ³. Este o dovadă în plus că în acele vremuri grele, în toate acțiunile lor, muncitorii au dat dovadă de o înaltă conștiință și de un adevărat patriotism.

Întreprinderile din Turda aveau de asemenea echipe organizate de muncitori care se deplasau la sate pentru a repara uneltele țăranilor muncitori, sau pentru a-i ajuta în campaniile agricole ⁴. Astfel, în lupta pentru făurirea unei vieți noi, se închea zi de zi alianța de luptă a clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare.

Exemplul muncitorilor vîrstnici a însuflețit în mod deosebit tineretul muncitor. Sarcinile grele care stăteau în fața întregului nostru popor muncitor au deschis largi perspective pentru creșterea inițiativei și activității creatoare a tinerei generații. Tineretul comunist a știut să explice

¹ *Adevărul Ardealului*, nr. 6 din 12 aprilie 1945, p. 4.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Cuvîntul poporului*, nr. 38—39 din 23 August 1945, p. 4, 6, 8.

întregului tineret progresist lozîncea momentului : „Totul pentru front, totul pentru reconstrucție, totul pentru democratizarea și defascizarea vieții publice !”.

Imediat după eliberare, un grup de tineri muncitori romîni și maghiari din întreprinderea „Unirea”, dînd dovadă de un profund devotament revoluționar și internaționalism proletar, s-au prezentat voluntar pentru a lupta pe front împotriva fascismului. După o scurtă perioadă de instrucție militară, la 16 dec. 1944 primul grup a și fost înrolat în divizia Tudor Vladimirescu¹.

În orașele din Ardealul de nord eliberat, în cadrul mișcării Tinerețului Progresist din România, organizațiile de tineret : politice, sindicale, culturale, școlare, universitare și sportive au răspuns cu entuziasm la inițiativa organizării săptămînii tineretului antifascist, înțelegînd să contribuie cu tot efortul și elanul lor tineresc la lupta împotriva celui mai mare dușman al omenirii, fascismul. În cadrul săptămînii internaționale a Tineretului antifascist, tinerii muncitori din regiunea Cluj, în frunte cu uteciștii, și-au îndreptat în primul rînd atenția spre acțiunea de mărire a producției. La uzinele „Dermata” s-a organizat un concurs între diferitele secții ale întreprinderii, în cadrul cărora unele secții ca de ex. în secția de ghetete, producția tinerilor a lăsat în urmă și pe aceea a bătrînilor cu experiență, producînd cu 20, 30 sau chiar 40 % mai mult².

Numeroși tineri din diferite alte secții au obținut de asemenea rezultate frumoase în sporirea producției. Pretutindeni s-au situat în frunte tinerii uteciști. La inițiativa lor, tineretul progresist din uzine a donat venitul pe o oră Armatei Sovietice, fiind organizate și diferite manifestări culturale și sportive, cu același scop³. Astfel au înțeles tinerii din uzinele „Dermata” să lupte împotriva fascismului, și la fel ca ei, toți tinerii muncitori din celelalte întreprinderi.

La fabrica „Unirea” organizația U.T.C. a luat inițiativa ca tinerii să contribuie la îmbunătățirea aprovizionării fabricii cu materii prime de care ducea lipsă. Rezultatul muncilor entuziaste în săptămîna tineretului a fost adunarea unei cantități importante de fier vechi⁴. Săptămîna tineretului antifascist a fost considerată de tinerii muncitori ai uzinei doar ca un început, fiind hotărîți să-și închine toate eforturile luptei pentru refacerea uzinei și pentru sporirea producției în scopul sprijinirii frontului antihitlerist.

Tinerii muncitori de la fabrica „Orion” la îndemnul uteciștilor și-au luat angajamentul să depună un efort continuu pentru ridicarea producției și în felul acesta să sprijine terminarea cît mai grăbnică a războiului antifascist. În săptămîna tineretului antifascist, de pildă, tinerii din atelierul mecanic au lucrat 90 de ore suplimentare⁵.

Cu mare entuziasm au răspuns tinerii muncitori ai fabricii „Dermata” la apelul tineretului progresist pentru mărirea producției. La îndemnul organizației U.T.C. din fabrică au lucrat cu toții cîte o oră în plus pentru

¹ M. Dehelcanu și H. Kohn, *op. cit.* p. 10.

² *Adevărul Ardealului*, nr. 5 din 5 aprilie 1945, p. 4.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Adevărul Ardealului*, nr. 5 din 5 aprilie 1945.

a sprijini aprovizionarea frontului. În aceste ore, ca urmare a activităților pline de avânt, au fost produse 560 de piese diferite¹. Și aici, uteciștii s-au situat în frunte. Și la fabrica „Iris” s-au prestat ore suplimentare în săptămâna tineretului antifascist².

Exemplul tineretului din fabrici și uzine a fost mobilizator și pentru tineretul studios progresist, care s-a alăturat luptei comune a întregului popor. Elevii și studenții democrați din Cluj au organizat conferințe, manifestări culturale și colecte ale căror beneficii erau destinate frontului; au organizat echipe pentru stîrpirea tifosului exantematic și au participat la acțiunile de reconstrucție a fabricilor distruse de bombardamente³.

Tineretul pornit pe calea renașterii în lupta contra fascismului a ajutat la rîndul lui cu avînt și însuflețire, masele largi de țărani în procesul de emancipare a acestora de sub exploatarea grofilor și ciocoilor. Tinerii comuniști din fabrici, ateliere și școli au plecat voluntar la țară pentru ca alături de tinerii țărani să ducă la bun sfîrșit campania de însămînțări, dînd viață lozincii lansate de Partidul Comunist: „Nici un petec de pămînt să nu rămînă neînsămînțat!”. În aceste acțiuni s-au remarcat tinerii comuniști de la „Dermata”, C.F.R., echipele de tineret din Dej și multe altele, care colindau satele, punînd umărul alături de tinerii plugari la muncile cîmpului, pentru ridicarea producției agricole⁴. Din orașul Cluj, echipe de tineret plecau în fiecare duminică la sate, în campania de însămînțări⁵. De asemenea, organizația U.T.C. din Turda a alcătuit o echipă permanentă formată din 28 de tineri, care reparau uneltele agricole⁶.

După cum se poate vedea, în organizarea tuturor acțiunilor tineretului, care a răspuns cu însuflețire la chemările patriotice lansate de Partidul Comunist din România de a ajuta frontul antihitlerist, un rol important a revenit U.T.C.-ului.

Oamenii muncii au răspuns cu însuflețire chemărilor Partidului, mobilizînd întreaga populație care-și manifesta prin mitinguri entuziasmul și dorința de a îndepărta pentru totdeauna urmele negrei asupriri fasciste.

În ziua de 14 februarie 1945, în piața Libertății din Cluj, un mare număr de cetățeni au manifestat pentru F.N.D. Deasupra mulțimii fluturau drapele și lozincile: „Vrem pămînt!”, „Moarte fasciștilor!”, „Trăiască egalitatea în drepturi între popoare!”, „Trăiască înfrățirea romîno-maghiară!”, „Trăiască guvernul F.N.D.!", „Să luptăm pentru mărirea producției!” etc.⁷.

★

În condițiile create prin doborîrea dictaturii militaro-fasciste care a constituit un punct de plecare pentru prefaceri revoluționare de adîncimi

¹ *Adevărul Ardealului*, nr. 5 din 5 aprilie 1945.

² *Ibidem*.

³ *Scnteia Ardealului*, nr. 3 din 25 martie 1945; *Adevărul Ardealului*, nr. 5 din 6 aprilie 1945.

⁴ *Adevărul Ardealului*, nr. 6 din 12 aprilie 1945, p. 1.

⁵ *Ibidem*, nr. 8 din 26 aprilie 1945, p. 6.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Plugarii*, nr. 21 din 18 febr. 1945, p. 3.

și proporții necunoscute în întreaga istorie a patriei noastre, Partidul Comunist din România a condus și dezvoltat victorios lupta revoluționară a maselor populare.

Doborîrea dictaturii fascisto-antonesciene, a constituit și primul pas pentru dăzrobirea nordului Transilvaniei de sub jugul dominației fascismului maghiar. Eliberarea națională a marcat pentru oamenii muncii, romîni și de altă naționalitate, lichidarea unui regim de cruntă dictatură militarofascistă care răpise maselor populare orice urmă de drepturi și libertăți. Evenimentele relevate în acest studiu dovedesc hotărîrea neclintită a maselor populare eliberate de sub fascism, de a-și lua viitorul în propriile lor mîini.

Totodată, acțiunile revoluționare care au avut loc și în reg. Cluj, în această perioadă, ca pe întreg cuprinsul țării, confirmă cu prisosință că activitatea creatoare, conștientă, a celor mai largi mase ale poporului, conduse și îndrumate de Partid, a constituit factorul hotărîtor al transformărilor revoluționare care s-au înfăptuit în țara noastră. Manifestul de la 1 Mai 1945 al Frontului Unic Muncitoresc din Cluj confirmă acest aport hotărîtor al maselor la lupta revoluționară din perioada tratată :

„Muncitorii au ferit orașul de distrugerile armatelor fasciste în retragere și au făcut astfel posibilă viața cetățenilor din oraș, fără deosebire de origine etnică.

Muncitorii au pus în mișcare primele uzine din Cluj, aruncate în aer de bandele fasciste ; au reparat uzina de apă, uzinele electrice și fabricile care lucrează astăzi pentru armatele de eliberare și pentru populația civilă.

Muncitorii au făcut să dispară de aici haosul primelor zile de octombrie, creat de armatele fasciste.

Frontul Unic Muncitoresc a organizat prima administrație adevărat democratică pe teritoriul acestui oraș” etc.¹.

În lupta pentru refacerea economică a reg. Cluj eliberată de sub fascism de glorioasele armate sovietice, alături de care luptau trupele romîne, masele populare, în primul rînd clasa muncitoare, au dat dovadă de un adevărat eroism, de maturitate politică. Deși întreprinderile industriale se aflau în mîinile capitaliștilor, clasa muncitoare a înțeles chemarea Partidului și a depus eforturi mari pentru a ridica producția, înfrîngînd acțiunile de sabotaj ale capitaliștilor, care se opuneau refacerii economiei în interesul maselor populare și sprijinirii frontului antihitlerist.

Entuziasmul și efortul eroic pe care oamenii muncii le-au depus în refacerea economică a regiunii Cluj s-au încadrat în acțiunea întregului nostru popor pentru a mări efortul de război, asigurînd armatei noastre de operațiuni, care lupta alături de glorioasele armate sovietice, nu numai mijloace materiale, dar dîndu-i și garanția unei susțineri ferme și unitare din partea întregului popor.

După 6 Martie 1945 acțiunile și inițiativa oamenilor muncii din reg. Cluj au venit în sprijinul măsurilor cu caracter economic ale guver-

¹ Adevărul Ardealului, nr. 9 din 1 mai 1945, p. 1.

nului, menite nu numai să sporească considerabil efortul de război, dar să îmbunătățească în parte și situația materială a maselor muncitoare, să pună stavilă în calea tendințelor de inflație susținute de reacțiune.

Participarea activă a oamenilor muncii din reg. Cluj la lupta întregului nostru popor pentru refacerea economiei naționale, greutățile legate de aceasta, au îmbogățit experiența oamenilor muncii, au ridicat la un nivel înalt conștiința lor de clasă. Prin propria lor experiență, oamenii muncii au putut treptat să-și dea seama că principalele piedici în calea refacerii economiei țării, a îmbunătățirii condițiilor lor de trai, sînt rezistența și sabotajul capitaliștilor, situația preponderentă pe care o ocupă în economie proprietatea capitalistă. Pe măsura înrădăcinării acestei convingeri în conștiința maselor largi populare, a crescut și s-a întărit hotărîrea lor de a-și lua definitiv și în întregime soarta în propriile lor mîini, cucerind puterea politică deplină și desființînd proprietatea particulară asupra principalelor mijloace de producție din economia națională.

Experiența dobîndită în cele cîteva luni de luptă grea pînă la terminarea războiului și victoriile cucerite au însuflețit pe muncitorii din regiunea Cluj, care, alături de întreg poporul, au continuat cu și mai multă hotărîre și eroism, munca de refacere și reorganizare a economiei naționale după terminarea războiului antihitlerist, sub lozincă: „Am cîștigat războiul, să cîștigăm și pacea!”. Hotărîrea și eroismul oamenilor muncii se oglindesc în succesele de însemnătate istorică pe care le-au obținut în cei 15 ani de la eliberarea țării noastre de sub jugul fascist, sub conducerea Partidului, pe calea dezvoltării patriei noastre socialiste.

БОРЬБА ТРУДЯЩИХСЯ [ПОД РУКОВОДСТВОМ РУМЫНСКОЙ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ ЗА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ВОССТА-НОВЛЕНИЕ КЛУЖСКОЙ ОБЛАСТИ И ОКАЗАНИЕ ПОДДЕРЖКИ АНТИГИТЛЕРОВСКОМУ ФРОНТУ (ОКТАБРЬ 1944—МАЙ 1945)

КРАТКОЕ СОДЕРЖАНИЕ

Авторы описывают борьбу местных организаций Румынской Коммунистической партии за тактику привлечения народных масс Клужской области к революционной борьбе в целях изгнания фашистских венгерских и немецких войск, увеличения производства и оказания поддержки антигитлеровскому фронту, а также за установление местных демократических властей.

На многочисленных примерах показано, как тотчас же после 23 августа 1944 г. начали создаваться на большинстве предприятий Клужской области фабричные комитеты. Таким образом движение рабочих этих предприятий включилось в поток общей борьбы за выполнение задач, возникших перед трудящимися Румынии в результате победы вооруженного восстания 23 августа 1944 г. Возобновление связей между

партийными организациями Северной Трансильвании и центральными органами партии обеспечило успешное выполнение задач партии, как организатора демократических сил, и позволило ей привлечь к революционной борьбе широчайшие народные массы.

Как в городе Клуже, освобожденном Советской Армией и румынскими войсками 11 октября 1944 г., так и в главных городах области — Деж, Турда, Кымпия Турзий — рабочие, руководимые партией, развернули, начиная с осени 1944 и весны 1945 г., широкую деятельность по восстановлению предприятий, повышению производства и поддержке антигитлеровского фронта. Одновременно с выполнением этих задач фабрично-заводские комитеты боролись под руководством первичных партийных организаций за текущие, повседневные интересы рабочих.

Во второй части работы приведены примеры успехов, достигнутых под руководством партии рабочими предприятий Клужской области, как в деле реорганизации фабрик и повышения производства, так и в отношении удовлетворения их требований.

Активное участие трудящихся Клужской области в борьбе всего народа за восстановление народного хозяйства в период поддержки антигитлеровского фронта и за улучшение условий жизни, против саботажа капиталистов, содействовало установлению 6 марта 1945 г. народно-демократического строя.

**LA LUTTE DES TRAVAILLEURS,
SOUS LA DIRECTION DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN, POUR
LA RECONSTRUCTION ÉCONOMIQUE
DE LA RÉGION DE CLUJ ET L'APPUI DU FRONT ANTINAZI
(OCTOBRE 1944 — MAI 1945)**

RÉSUMÉ

Les auteurs s'occupent dans cette étude de la lutte des organisations locales du P.C.R. et de la tactique à laquelle elles recoururent, pour entraîner les masses populaires de la région de Cluj dans le mouvement révolutionnaire, destiné à chasser les troupes horthystes et hitlériennes, à accroître la production, fortifier le front antinazi et installer des autorités locales démocratiques.

De nombreux exemples illustrent les efforts déployés pour la constitution des comités de fabrique, au lendemain du 23 Août 1944, dans la plupart des entreprises de la région de Cluj. Ces comités ont fait rentrer, au point de vue organisation, l'action des ouvriers des entreprises, dans le cadre général de la lutte pour la réalisation des tâches grandioses qui revenaient au peuple laborieux de la Roumanie, après la victoire de l'insurrection armée du 23 Août 1944. Le rétablissement des rapports, entre les organisations du Parti de la Transylvanie du Nord et les organes centraux du Parti, assura le succès du rôle d'organisateur des forces

démocratiques, assumé par le Parti, et lui permit d'entraîner, dans la lutte révolutionnaire, des masses de plus en plus larges.

A Cluj, délivré le 11 octobre 1944 par l'armée soviétique et les troupes roumaines, aussi bien que dans les principales villes de la région — Dej, Turda et Cîmpia Turzii —, de l'automne 1944 au printemps 1945, les travailleurs déployèrent, sous la direction du Parti, une activité soutenue pour remettre en état les entreprises, pour accroître la production et consolider le front antinazi. Parallèlement à la traduction en fait de ces objectifs, les Comités d'entreprise luttèrent, sous la direction des organisations de base du Parti, pour les intérêts immédiats des travailleurs.

La seconde partie de l'article illustre, à l'aide d'exemples, les succès remportés par les ouvriers des entreprises de la région de Cluj, sous la direction du Parti, dans leurs efforts pour la réorganisation des fabriques et l'augmentation de la production, comme aussi pour la satisfaction de leurs propres revendications.

La participation active des travailleurs de la région de Cluj à la lutte de la totalité du peuple, pour la reconstruction de l'économie nationale — à la période où le front antinazi exigeait d'être soutenu —, pour l'amélioration de leurs conditions de vie et contre le sabotage des capitalistes, a contribué à l'instauration du régime de démocratie populaire, le 6 Mars 1945.

**CONTRIBUȚII LA CRONOLOGIA PRIMEI ETAPE
A REVOLUȚIEI POPULARE DIN ROMÂNIA
(23 August 1944—30 Decembrie 1947)**

DE

GR. CHIRIȚĂ

1944

- 23 August 1944** — ziua eliberării de sub jugul fascist. Insurecția armată condusă și organizată de Partidul Comunist Român răstoarnă dictatura militară fascistă. Victoria insurecției obținută sub conducerea Partidului Comunist Român care a organizat acțiunea forțelor patriotice populare, a soldaților, ofițerilor și generalilor patrioți din armată, în condițiile loviturilor nimicitoare date armatelor fasciste de Armata Sovietică eliberatoare, a însemnat începutul revoluției democrat-populare.
- 23 August 1944.** Comitetul Central al Partidului Comunist Român lansează o declarație prin care chiamă muncitorimea, țărănimea și toți cetățenii țării la lupta cu arma în mână împotriva trupelor hitleriste.
- 23 August 1944.** Formațiunile de luptă patriotice organizate și conduse de Partidul Comunist Român arestează capii clicii fasciste antonesciene și ocupă: Președinția Consiliului de Miniștri, Ministerul de Interne, Poșta, Telefoanele etc.
- 23 August 1944.** Partidele burghezo-moșierești — național țărănesc și liberal — și monarhia formează guvernul Sănătescu alcătuit în majoritate din generali reacționari, îndrumați politicește de conducătorii reacțiunii Maniu și Brătianu.
- 23 August 1944.** Au fost promulgate decretule-legi pentru amnistia politică generală și pentru desființarea lagărelor de concentrare.
- 23—24 August 1944.** În noaptea de 23 spre 24 august, formațiunile de luptă patriotice și unități ale Armatei Române pe baza planului de operațiuni elaborat de Comitetul militar organizat și condus de P.C.R., încep acțiunile împotriva trupelor hitleriste.

- 24 august 1944.** Comandamentul hitlerist a dezlănțuit atacul general asupra Capitalei cu scopul de a îneca în sânge insurecția forțelor patriotice populare și de a instaura un guvern prohitlerist.
- 24—25 august 1944.** Prin lupta eroică a formațiunilor patriotice și a ostașilor români condusă de Partidul Comunist, Bucureștiul este curățit de trupele hitleriste; Capitala țării este eliberată de sub jugul fascist.
- 24—28 august 1944.** Formațiunile patriotice de luptă și unități ale armatei române au zdrobit trupele hitleriste din împrejurimile orașului București.
- 24—29 august 1944.** Trupele hitleriste din Dobrogea au fost în întregime dezarmate și capturate.
- 24—31 august 1944.** Gărzile patriotice și unități ale armatei române au terminat de curățit orașul Ploiești și Valea Prahovei de trupele hitleriste.
- 24 august—2 septembrie 1944.** Au fost zdrobite trupele germane din regiunea T. Severin—Vîrclorova.
- 24 august 1944.** Apare primul număr legal al ziarului „România Liberă”.
- 27—30 august 1944.** În Capitală și alte orașe au loc adunări muncitorești pentru alegerea comitetelor de întreprindere și constituirea sindicatelor unite.
- 28 august 1944.** Comitetul Central al Partidului Comunist Român a lansat un apel către masele populare din întreaga țară, chemându-le să lupte împotriva resturilor organizațiilor fasciste și legionare, să se organizeze în cadrul comitetelor de întreprindere, sindicatelor, gărzilor patriotice.
- 29 august 1944.** La București are loc un miting organizat de Partidul Comunist Român la care vorbește tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej.
- 30 august 1944.** Prin șoseaua Colentina a intrat în București Armata Roșie, întâmpinată cu entuziasm de populație.
- 30 august 1944.** Trupele sovietice eliberează orașele Constanța și Buzău.
- 31 august 1944.** Sub presiunea maselor populare a fost anulată constituția fascistă din 1938.
- 31 august 1944.** Muncitorii de la Atelierele C.F.R.-Grivița, Voina, Talpa, Vulcan etc. — și-au ales comitete sindicale de întreprindere.
- 1 septembrie 1944.** Conferința sindicală convocată pe baza frontului unic la care participă delegațiile Comitetelor Centrale ale Partidului Comunist Român și Partidului social-democrat hotărăște organizarea mișcării sindicale unite pe baza luptei de clasă și a internaționalismului proletar, a autonomiei muncitorești și a constituirii sindicatelor pe ramură de producție. Se hotărăște înființarea Comisiei de organizare a sindicatelor unite.
- 1 septembrie 1944.** Țăranii din comuna Valea Rusului (jud. Ilfov) și-au ales un comitet patriotic. Formarea comitetelor țărănești patriotice din inițiativa și sub conducerea Partidului Comunist Român se desfășoară în cursul lunii septembrie în toată țara.

- 2 septembrie 1944.** Au fost alese comitetele sindicale la Malaxa, Lemaitre, Laromet etc. Sub conducerea Partidului Comunist Român are loc în toată țara un puternic avânt al organizării muncitorilor în sindicate.
- 5 septembrie 1944.** Ședința comună a delegațiilor Uniunii Tineretului Comunist și Uniunii Tineretului Socialist hotărăște constituirea frontului unic muncitoresc al tineretului având ca obiective : sprijinirea războiului antihitlerist, lupta contra fascismului, educarea tineretului în spirit democratic și antifascist, democratizarea aparatului de stat, a învățământului, ridicarea nivelului economic și cultural al tineretului etc.
- 6 septembrie 1944.** Din inițiativa Partidului Comunist Român ia ființă Grupul Patriotic Anti-hitlerist la care aderă P.C.R., P.S.D., Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, Partidul Socialist-Tărănesc. Platforma Grupului Patriotic Antihitlerist prevedea crearea Frontului Patriotic Național Unic în vederea eliberării nordului Ardealului, a asigurării libertăților democratice, înlăturării elementelor fasciste din aparatul de stat și din viața publică etc.
- 7 septembrie 1944.** Comitetul Central al Partidului Comunist Român publică un apel către țărani prin care aceștia erau chemați să contribuie cu toate forțele la susținerea războiului antifascist, la luptă pentru lichidarea rămășițelor teroriste ale organizațiilor fasciste care constituiau în acea perioadă principalul dușman intern.
- 12 septembrie 1944.** S-a semnat la Moscova Convenția de armistițiu dintre Uniunea Sovietică (în numele Națiunilor Unite) și România. Clauzele generosului armistițiu acordat României de către U.R.S.S. oglindesc politica internaționalistă de ajutorare a poporului nostru dusă de guvernul sovietic.
- 15 septembrie 1944.** Pe linia indicată de C.C. al P.C.R., județeană P.C.R. Ilfov adresează o chemare către țărani prin care li cheamă să-și aleagă în adunări generale comitete țărănești patriotice în fiecare comună. În aceeași perioadă și alte organizații județene au lansat către țărani, apeluri cu conținut asemănător. Până la sfârșitul lunii septembrie 1944 în Constanța, Dolj și alte județe, iau ființă, sub îndrumarea echipelor muncitorești trimise la țară de organizațiile locale ale P.C.R., comitete țărănești patriotice.
- 15 septembrie 1944.** Până la această dată s-au organizat în București numai în industria metalurgică 36 de comitete sindicale. În această perioadă sindicatele se dezvoltă în condițiile luptei conduse de comuniști împotriva patronilor și elementelor fasciste, pentru îmbunătățirea condițiilor de trai ale muncitorilor și pentru un regim democratic.
- 19 septembrie 1944.** Apare în Monitorul Oficial textul decretului-lege cu privire la înlăturarea elementelor fasciste din aparatul de stat ; majoritatea reacționară din guvern a falsificat în favoarea elementelor reacționare unele clauze ale decretului.
- 21 septembrie 1944.** A apărut primul număr legal din ziarul „Scnteia”, organ al C.C. al P.C.R.
- 24 septembrie 1944.** Pe stadionul A.N.E.F. din Capitală a avut loc o adunare convocată de sindicate la care au participat 25 000 de muncitori și au luat cuvântul tov. Gh. Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, Gh. Apostol. În moțiunea votată de muncitori se cerea libertatea de organizare, recunoașterea comitetelor sindicale, stabilirea salariilor de comun acord cu reprezentanții muncitorilor etc. Până la această dată numai în București s-au organizat 14 Uniuni sindicale, dintre care cea metalo-chimică număra 35 000 muncitori.

- 25 septembrie 1944.** A fost publicat Proiectul de Platformă al Frontului Național Democratic din România elaborat de Comitetul Central al Partidului Comunist Român și propus tuturor forțelor democratice. Proiectul prevedea sprijinirea războiului antihitlerist, guvern democratic, reforma agrară, libertăți democratice, ridicarea nivelului de trai al maselor, prietenie cu U.R.S.S. etc.
- 27 septembrie 1944.** Comitetul Central al Uniunii Patrioților a aderat la proiectul de Platformă al F.N.D.
- 27—30 septembrie 1944.** Comitetul Central al Frontului Plugarilor întrunit în ședință plenară a aderat la Proiectul de Platformă al F.N.D.
- 28 septembrie 1944.** După lupte grele trupele sovietice și române eliberează orașul Tg. Mureș.
- 29 septembrie 1944.** Are loc la stadionul Giulești din Capitală adunarea muncitorilor ceferiști pentru aderarea la Proiectul de Platformă al F.N.D. elaborat de Comitetul Central al Partidului Comunist Român.
- 29 septembrie 1944.** Țăranii din comuna Șoldanul (jud. Ilfov) își aleg un consiliu comunal în întreaga țară, sub conducerea P.C.R., țărănimea pășeste, împotriva guvernului cu majoritate reacționară, la alegerea și instaurarea unor autorități locale democratice.
- 29 septembrie 1944.** Țăranii din comunele Chiajna și Florești (jud. Ilfov) și-au ales noi comitete comunale. Sub conducerea P.C.R., în pofida încercărilor guvernului, începe acțiunea maseilor țărănești de instalare a autorităților comunale democratice.
- 30 septembrie 1944.** Până la această dată în întreaga țară au intrat în sindicate 150 000 de oameni ai muncii.
- 2 octombrie 1944.** A avut loc ședința comună a delegațiilor Comitetelor Centrale ale P.C.R. și P.S.D. În rezoluția adoptată se hotărăște: 1) să fie adoptat Proiectul de Platformă al F.N.D., elaborat de Comitetul Central al Partidului Comunist Român ca platformă a Frontului Unic Muncitoresc și să fie propus în numele acestuia tuturor partidelor, grupărilor și organizațiilor politice, 2) constituirea Comitetului Central al Frontului Unic Muncitoresc, 3) constituirea comitetelor de Front Unic Muncitoresc în toată țara.
- 3 octombrie 1944.** A fost publicat Proiectul de Platformă al Frontului Național Democratic al Tineretului elaborat de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist și propus tuturor organizațiilor democratice ale tineretului. El cuprindea sarcini care aveau un caracter democratic, antifascist și antifeudal.
- 3 octombrie 1944.** Uniunea Tineretului Socialist a aderat la proiectul de platformă propus de U.T.C. pentru înfăptuirea Frontului Național Democratic al Tineretului.
- 4—5 octombrie 1944.** Madosz-ul aderă la proiectul de platformă al F.N.D.
- 7 octombrie 1944.** S-a constituit Comisia locală a sindicatelor unite din Capitală.
- 8 octombrie 1944.** Din inițiativa Partidului Comunist peste 100 000 cetățeni ai Capitalei s-au întrunit pe stadionul A.N.E.F. cerînd demisia guvernului cu majoritate reacționară și instaurarea unui guvern al Frontului Național Democratic.

- 8 octombrie 1944.** Țăranii din comuna Comișani (jud. Dîmbovița) și-au ales un comitet al Frontului Plugarilor. Sub conducerea Partidului Comunist Român, în toată țara începe organizarea de comitete țărănești în cadrul Frontului Plugarilor.
- 9 octombrie 1944.** Trupele sovietice și române încep luptele pentru eliberarea orașului Debrețin.
- 11 octombrie 1944.** Trupele sovietice și române au eliberat orașul Cluj.
- 12 octombrie 1944.** A fost eliberat orașul Oradea.
- 15 octombrie 1944.** La București, Craiova, Brașov, Petroșani, Timișoara, Arad, Sibiu, Constanța, Bacău etc. organizațiile Partidului Comunist Român inițiază puternice manifestații de masă pentru instaurarea unui guvern democrat.
- 16 octombrie 1944.** Reprezentanții Frontului Unic Muncitoresc s-au retras din Guvern.
- 19 octombrie 1944.** În urma refuzului P.N.Ț. și P.N.L. de a adera la Proiectul de Platformă al F.N.D., P.C.R. și P.S.D. au denunțat Blocul Național Democrat.
- 20 octombrie 1944.** Zeci de mii de cetățeni ai Capitalei au manifestat pentru un guvern democratic.
- 20 octombrie 1944.** Trupele sovietice și române au eliberat orașul Debrețin. În această bătălie Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu” s-a distins prin fapte de arme în mod deosebit.
- 22 octombrie 1944.** Frontul Național Democratic a publicat un apel ce chema poporul român să lupte pentru formarea unui guvern democratic care să asigure mobilizarea tuturor resurselor țării în vederea sprijinirii războiului antifascist, înfăptuirea reformei agrare, democratizarea țării, prietenie cu Uniunea Sovietică etc.
- 22 octombrie 1944.** Mari manifestații populare pentru un guvern democratic au avut loc la Iași, Brașov, Brăila, Călărași etc.
- 23 octombrie 1944.** S-a format Consiliul Frontului Național Democrat înșărcinat cu coordonarea acțiunilor organizațiilor din F.N.D.
- 24 octombrie 1944.** Din cauza activității teroriste provocatoare, desfășurate de autoritățile trimise de guvernul reacționar în nordul Ardealului și ca urmare a protestelor ridicate de organizațiile și ziarele democratice locale față de această activitate, Comandamentul Sovietic dispune retragerea din nordul Ardealului a organelor administrative trimise de guvernul reacționar.
- 24 octombrie 1944.** Muncitorii pășesc la înlăturarea cu de la sine putere a fasciștilor din conducerea întreprinderilor. În București, la Malaxa, Vulcan, Bragadiru fasciștii din direcție au fost alungați din fabrici. În zilele următoare acțiunea se extinde în toată țara.
- 25 octombrie 1944.** O dată cu eliberarea orașelor Satu Mare și Carei de către trupele sovietice și române, nordul Ardealului a fost dezrobît în întregime.
- 28 octombrie 1944.** Oamenii muncii din Galați și din satele din județ conduși de organizația județeană a Partidului Comunist în cadrul unei mari demonstrații înlătură prefectul reacționar, aleg și instalează un prefect nou în jud. Covurlui.

- 28 octombrie 1944.** Peste 70 000 cetățeni ai Capitalei întruniți în piața Victoriei au cerut înlăturarea guvernului cu majoritate reacționară și formarea unui guvern democratic.
- 1 noiembrie 1944.** Printr-o mare demonstrație oamenii muncii din Constanța, conduși de comuniști, înlătură primarul reacționar și aleg un nou primar.
- 1—3 noiembrie 1944.** S-a ținut la București prima conferință în libertate a Frontului Plugurilor care a hotărât să intensifice munca de organizare a țărănimii în vederea instaurării unui guvern democratic, înfăptuirea reformei agrare și a celorlalte prevederi ale Platformei Frontului Național Democratic.
- 2 noiembrie 1944.** Vicepreședintele Comisiei aliate de control a înmănat generalului Sănătescu un memoriu în care protestează împotriva sabotării de către guvern a îndeplinirii clauzelor Convenției de armistițiu.
- 3 noiembrie 1944.** Peste 100 000 cetățeni ai Capitalei mobilizați de Partidul Comunist au manifestat în cadrul F.N.D. pentru înlăturarea guvernului Sănătescu și formarea unui guvern democratic.
- 4 noiembrie 1944.** Lupta revoluționară a maselor înlătură guvernul reacționar format din militari și tehnicieni condus de generalul Sănătescu. Sub președinția generalului Sănătescu se formează un nou guvern alcătuit din reprezentanți ai partidelor politice; deși pozițiile forțelor democratice din guvern s-au întărit, majoritatea lor a continuat să rămână în mâinile reacțiunii.
- 4 noiembrie 1944.** Din inițiativa județenei P.C.R. minerii din Petroșani și-au ales un nou primar.
- 5 noiembrie 1944.** Zdrobind împotrivirea forțelor reacționare, oamenii muncii din Constanța conduși de comuniști au înlăturat prefectul reacționar.
- 6 noiembrie 1944.** Oamenii muncii din Lupeni, conduși de comuniști, și-au ales un nou primar.
- 7 noiembrie 1944.** La inițiativa Comitetului de întreprindere, muncitorii de la fabrica Venus (București) au înlăturat vechea conducere reacționară.
- 7 noiembrie 1944.** La chemarea F.N.D. 300 000 cetățeni ai Capitalei, au manifestat în piața Victoriei pentru a 27-a aniversare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. În toată țara au avut loc mari demonstrații.
- 11 noiembrie 1944.** Înființarea Asociației române pentru stringerea legăturilor de prietenie cu Uniunea Sovietică (A.R.L.U.S.).
- 14 noiembrie 1944.** Din inițiativa organizației județene P.C.R. la Brăila a fost convocată o mare adunare populară care a ales un nou prefect.
- 16 noiembrie 1944.** Desființarea gărzilor huliganice „I. Maniu”.
- 17 noiembrie 1944.** Muncitorii de la uzinele Malaxa au înlăturat vechea direcție. Acțiunea muncitorilor de înlăturare a fasciștilor din conducerea întreprinderilor — acțiune inițiată de Partidul Comunist — cuprinde numeroase întreprinderi.

- 19 noiembrie 1944.** Unități ale Armatei Sovietice și Române au început luptele pentru eliberarea capitalei Ungariei ; se desfășoară luptele pentru distrugerea apărării exterioare a Budapestei.
- 19 noiembrie 1944.** Într-o mare demonstrație organizată de județeană P.C.R. cetățenii din Tîrgoviște aleg primarul orașului și prefectul de Dîmbovița.
- 21 noiembrie 1944.** A avut loc prima consfătuire a Comisiei sindicale locale cu toate comitetele sindicale din București.
- 23 noiembrie 1944.** La chemarea organizației județene P.C.R., cetățenii din orașul și județul Brașov înlătură prefectul reacționar aleg, și instalează un nou prefect.
- 23–25 noiembrie 1944.** Din însărcinarea Comitetului Central al Partidului Comunist Român, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej vizitează Valea Jiului pentru a constata greutățile întâmpinate de mineri în procesul producției. Tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a chemat minerii să lupte pentru mărirea producției.
- 24 noiembrie 1944.** În „Scînteia” se publică un apel către țărani prin care aceștia erau chemați să intre în posesia pămîntului necultivat.
- 24 noiembrie 1944.** Din inițiativa comuniștilor, muncitorii de la minele Telluc-Deva au înlăturat vechea conducere reacționară.
- 26 noiembrie 1944.** Oamenii muncii din jud. Hunedoara, întruniți într-un miting la Deva, aleg și instalează noul prefect.
- 28 noiembrie 1944.** În cadrul unei mari manifestații, oamenii muncii din orașul Ploești au ales un nou primar, iar împreună cu cetățenii din jud. Prahova un nou prefect.
- 28 noiembrie 1944.** Cetățenii din orașul Tîrgoviște și din jud. Dîmbovița instalează prefectul ales de ei.
- 29 noiembrie 1944.** La Timișoara și Arad oamenii muncii conduși de comuniști au ales noi primari și prefecți.
- 30 noiembrie 1944.** La o uriașă demonstrație organizată sub conducerea Partidului Comunist, peste 200 000 de cetățeni ai Capitalei au înfierat împușcarea unor muncitori de către autoritățile locale în comuna Apărătorii Patriei ; ei au cerut înlăturarea și arestarea ministrului de interne.
- 30 noiembrie 1944.** Ședința extraordinară a Comitetului Executiv Central al Partidului Socialist Țărănesc a hotărît contopirea acestui partid cu Frontul Plugarilor.
- 2 decembrie 1944.** Lupta revoluționară a maselor condusă de partid înlătură cel de-al doilea guvern cu majoritate reacționară al generalului Sănătescu.
- 4 decembrie 1944.** Consiliul F.N.D. a publicat o declarație în care arată că țara se află din nou în criză de guvern, deoarece elementele reacționare manisto-brătieniste din guvern sabotează aplicarea Convenției de armistițiu, democratizarea țării etc.

6 decembrie 1944. S-a format un nou guvern prezidat de generalul reacționar Rădescu. Pozițiile forțelor democratice s-au întărit prin numirea lui Petru Groza, președintele Frontului Plugarilor, în postul de vice-președinte al Consiliului de Miniștri. Majoritatea guvernului continuă a fi formată de reprezentanții partidelor reacționare.

6 decembrie 1944. Ziarul „Scnteia” publică un articol intitulat „Țăranii au dreptul și datoria să ia pământul moșierilor” care cuprinde o chemare către țărani de a lua în folosință imediat moșiile fugarilor și sabotorilor.

18 decembrie 1944. Promulgarea decretului-lege pentru abrogarea legislației rasiale.

1945

1 ianuarie 1945. Cu prilejul anului nou, Frontul Național Democratic a adresat poporului român un apel prin care-l cheamă la îndeplinirea prevederilor din platforma F.N.D.

1 ianuarie 1945. Trupele sovietice și române au început luptele în interiorul Budapestei, pentru completa eliberare a capitalei Ungariei.

10 ianuarie 1945. Minerii din Comănești, într-o telegramă adresată tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, publicată în „Scnteia”, anunță că au triplat producția de cărbuni.

5—20 ianuarie 1945. Muncitorii își aleg prin mitinguri delegații la primele congrese de după eliberare ale Uniunilor sindicale.

12—13 ianuarie 1945. Unitățile Armatei a 4-a române desfășoară lupte grele pentru eliberarea orașului și importantului centru de comunicații Rojniava (R. Cehoslovacă).

14 ianuarie 1945. Consiliul F.N.D. dezbate într-o ședință măsurile necesare pentru combaterea acțiunii de sabotare a înșămînțărilor întreprinse de ministrul reacționar Hudiță.

15 ianuarie 1945. Corpurile 4 și 7 armată care au luat parte activă la bătălia pentru eliberarea Budapestei au fost transferate pe frontul din Cehoslovacia.

20 ianuarie 1945. Este adoptat decretul-lege pentru organizarea sindicatelor; în ciuda anumitor limite datorate majorității reacționare din guvern, decretul-lege în ansamblu său prevedea crearea unor condiții favorabile dezvoltării mișcării sindicale.

20—25 ianuarie 1945. Sub semnul întăririi unității de luptă a clasei muncitoare, au loc congresele Uniunilor sindicale.

20 ianuarie 1945. Reprezentanții organizațiilor democratice din guvern au impus promulgarea a două decrete: pentru urmărirea și pedepsirea criminalilor și profitorilor de război și pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării.

21 ianuarie 1945. Din inițiativa U.T.C., reprezentanții organizațiilor democratice de tineret semnează actul de constituire al Mișcării Tineretului Progresist din România.

25 ianuarie 1945. Se anunță că în urma vizitei tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej la Moscova guvernul sovietic a sporit de peste două ori numărul vagoanelor lăsate pentru satisfacerea nevoilor traficului intern și a renunțat la o serie de servicii ce trebuiau să fie efectuate de căile ferate române potrivit armistițiului.

- 26—30 ianuarie 1945.** Primul congres general al sindicatelor unite din România. Congresul aprobă activitatea Comisiei de organizare a sindicatelor unite creată la 1 septembrie 1944 și hotărăște constituirea Confederației Generale a Muncii pe baza principiilor revoluționare.
- 28 ianuarie 1945.** În condițiile creșterii impetuoase a avântului revoluționar al maselor care cereau instaurarea unui guvern democratic, se publică programul de guvernare al Frontului Național Democratic. El cuprindea sarcinile imediate care trebuiau să fie îndeplinite de guvernul democratic: participarea la războiul contra Germaniei fasciste, îndeplinirea riguroasă a condițiilor de armistițiu, legături de prietenie cu U.R.S.S. și celelalte țări democratice, reforma agrară, măsuri în contra sabotajilor și speculanților, ridicarea nivelului economic, cultural și sanitar al maselor muncitoare, înlăturarea elementelor fasciste din aparatul de stat și viața publică, asigurarea libertăților democratice.
- 29 ianuarie 1945.** Muncitorii de la Atelierele C.F.R. Grivița, Malaxa, Lemaitre etc. au cerut în mitinguri un guvern F.N.D., angajându-se să-l sprijine prin întărirea F.U.M., mărirea producției, ajutorarea țărănimii în îndeplinirea reformei agrare.
- 29 ianuarie 1945.** Începe ofensiva Armatei 1 română pentru cucerirea masivului Javorina.
- 30 ianuarie 1945.** La Vulcan, Wolf, S.T.B., Laromet și alte fabrici din capitală, muncitorii au cerut un guvern F.N.D.
- 31 ianuarie 1945.** Prima conferință pe țară a femeilor muncitoare elaborează un program de revendicări economice și politice și cere instaurarea unui guvern democratic.
- 1 februarie 1945.** La București 300 000 cetățeni mobilizați de comuniști demonstrează pe străzi pentru un guvern al Frontului Național Democratic.
- 3 februarie 1945.** În cadrul unui miting, muncitorii de la I.A.R.-Brașov au cerut un guvern F.N.D.
- 4 februarie 1945.** La București, Ploiești, Constanța, Iași, Timișoara, Brăila, Cîmpina, Moreni, Roman, Craiova și în alte orașe ale țării, din inițiativa organizațiilor P.C.R. au avut loc mari întruniri la care cetățenii au cerut un guvern F.N.D.
- 6 februarie 1945.** Promulgarea decretului-lege pentru statutul naționalităților, potrivit căruia toți cetățenii sînt egali în fața legii și se bucură de aceleași drepturi civile și politice, fără deosebire de rasă, naționalitate, limbă sau religie.
- 10 februarie 1945.** La propunerea Partidului Comunist Român se publică de către Frontul Plugarilor un manifest care chiamă țărănimea să treacă de îndată la îndeplinirea de jos a reformei agrare prin ocuparea cu de la sine putere a pămînturilor moșierești.
- 11 februarie 1945.** Generalul Rădescu organizează în sala Aro din Capitală o adunare a elementelor reacționare, care în urma discursului provocator al primului ministru se dedau la manifestări huliganice pe străzile Bucureștiului. Paralel au loc manifestații muncitorești de protest împotriva guvernului reacționar și a huliganilor fasciști.
- 11 februarie 1945.** La Galați și Deva, în cadrul unor mari manifestații, cetățenii au cerut un guvern F.N.D.

- 12 februarie 1945.** În București au loc peste 50 de întruniri la care masele populare cer demisia guvernului Rădescu și arestarea fasciștilor.
- 12—14 februarie 1945.** Are loc conferința reprezentanților organizațiilor F.N.D. din județele nordului Ardealului. Printre altele, conferința se pronunță pentru un guvern F.N.D.
- 13 februarie 1945.** O mare adunare în piața Națiunii din Capitală. Peste 500 000 cetățeni cer instaurarea imediată a unui Guvern F.N.D.
- 13 februarie 1945.** La Constanța, Petroșani, Ploești, Tîrgoviște etc., au avut loc mari întruniri la care cetățenii au cerut arestarea fasciștilor și instaurarea unui guvern F.N.D.
- 13 februarie 1945.** Ziarul „Scnteia” anunță că țăranii din com. Scăeni (jud. Prahova), la chemarea Partidului Comunist Român, au trecut la împărțirea pământurilor moșierești.
- 13—14 februarie 1945.** La chemarea Partidului Comunist țăranii din comunele Băilești, Moțăței și Cetate (jud. Dolj) au trecut la împărțirea pământurilor moșierești.
- 14—15 februarie 1945.** Conferința de la Iași a prefecților din Moldova și Bucovina convocată pentru a studia problemele refacerii economiei și ale reformei agrare; ea se pronunță pentru guvern F.N.D.
- 15 februarie 1945.** A avut loc la Constanța adunarea delegaților comitetelor satești, care a hotărât să urmeze chemarea Partidului Comunist Român și să treacă imediat în tot județul la înfăptuirea reformei agrare.
- 17 februarie 1945.** Cetățenii Craiovei și delegați ai țăranilor din județ și-au ales un nou prefect. La ordinul lui Rădescu au intervenit trupe care au sechestrat în prefectură pe noii aleși.
- 17 februarie 1945.** Ziarul „Scnteia” relatează că în județele Constanța, Bacău, Neamț, Roman și altele, împărțirea pământurilor moșierești se desfășoară în mod intens sub conducerea organizațiilor Partidului Comunist.
- 18 februarie 1945.** În cadrul unui mare miting cetățenii Craiovei au cerut demisia guvernului Rădescu care a refuzat să recunoască prefectul ales de masele populare.
- 18 februarie 1945.** La „Scala” a avut loc un mare miting al femeilor din Capitală la care s-a cerut un guvern F.N.D.
- 19 februarie 1945.** Respingerea provocării fasciste de la uzinele Malaxa. O bandă de legionari, inspirată și organizată de conducătorii P.N.T., încearcă să impună prin forță pe agenții lor în comitetul de întreprindere și rănesc cu focuri de armă pe tovarășul Gh. Apostol. Provocatorii au fost dezarmați și arestați de muncitori.
- 20 februarie 1945.** Comitetele Uniunilor sindicale și comitetele sindicale din întreprinderile și instituțiile din București, în cadrul unei întruniri, au protestat în contra atacului criminal al bandelor legionare de la Malaxa.
- 20 februarie 1945.** În întreprinderile din țară au avut loc mitinguri la care muncitorii, înfierând atacul banditesc de la Malaxa, au cerut arestarea și pedepsirea legionarilor și instituirea unui guvern F.N.D.

- 24 februarie 1945.** Masacrul ordonat de generalul Rădescu. Mobilizați de P.C.R., peste 600 000 de oameni ai muncii din Capitală și de țărani din județele apropiate demonstrează pașnic pentru instaurarea unui guvern democratic. Din ordinul primului ministru reacționar Rădescu, din clădirile Prefecturii de Poliție, Ministerului de Interne și Palatului regal se trag asupra demonstranților; cad morți și răniți. Cetățenii participanți la demonstrație înfierează cu indignare acest odios masacru și cer demiterea imediată a guvernului Rădescu.
- 24 februarie 1945.** În țară, la Timișoara, în Valea Jiului, la Iași, Galați, Sf. Gheorghe, Sighișoara etc. au avut loc mari demonstrații la care cetățenii au cerut un guvern F.N.D.
- 24 februarie 1945.** La Craiova, Caracal, Brașov, elementele reacționare din aparatul de stat ordonă să se tragă asupra demonstranților.
- 24 februarie 1945.** Acțiunea de împărțire a pământurilor moșierești este în plină desfășurare în toate județele țării.
- 25—26 februarie 1945.** La Constanța, Galați, Iași, Brăila, Brlad, Bacău, R. Sărat, Huși, Vaslui etc. au avut loc mari mitinguri la care cetățenii au cerut demiterea imediată a guvernului Rădescu și arestarea celor vinovați de masacrele din 24 februarie.
- 28 februarie 1945.** Lupta maselor populare conduse de P.C.R. impune demisia guvernului Rădescu.
- 1 martie 1945.** Mari mitinguri în București și în principalele orașe din țară. Masele populare cer cu hotărâre formarea unui guvern democratic.
- 2 martie 1945.** Petru Groza primește sarcina de a forma noul Guvern.
- 2 martie 1945.** Peste 7 000 muncitori de la S.T.B., exprimându-și voința de luptă contra legionarilor, au cerut un guvern F.N.D. Mitinguri asemănătoare au loc în numeroase întreprinderi din țară.
- 4 martie 1945.** Peste 6 000 muncitori de la Uzinele Comunale București în cadrul unui miting au cerut un guvern F.N.D..
- 4 martie 1945.** Presa a anunțat că C.G.M. a înaintat Ministerului Economiei Naționale un memoriu în care se cere mărirea salariilor și înghețarea prețurilor.
- 5 martie 1945.** Muncitorii de la Atelierele C.F.R.-Grivița, Malaxa, S.T.B., Lemaitre etc. cetățenii ai Capitalei întruniți pe stadionul Giulești, în sălile Tomis și Florida, ca și peste 3 000 plugari din jud. Ilfov, Vlașca, Ialomița și Teleorman adunați la sediul Frontului Plugarilor din București, — au cerut să intre în funcțiune imediat guvernul F.N.D. în frunte cu P. Groza.
- 6 martie 1945.** Masele populare conduse de Partidul Comunist Român instaurează puterea democrat-populară. În Capitală are loc manifestația a 800 000 de oameni ai muncii din București și din județele Ilfov, Prahova, Vlașca, Dâmbovița, Teleorman și altele care impun regelui acceptarea guvernului democratic condus de Petru Groza. Această victorie hotărâtoare în bătălia pentru putere a fost smulsă regelui și reacțiunii grupate în jurul său prin lupta revoluționară condusă de P.C.R. a clasei muncitoare aliată cu masele de bază ale țărănimii,

- 8 martie 1945.** Guvernul democratic se adresează printr-o scrisoare guvernului sovietic cu rugămintea de a permite instaurarea în nordul Transilvaniei a organelor administrative ale guvernului român, obligându-se să vegheze la apărarea drepturilor naționalităților conlocuitoare și la menținerea ordinii în spatele frontului.
- 8 martie 1945.** Organizația de bază P.C.R. de la Uzinele Comunale București a hotărât mobilizarea muncitorilor pentru a lucra fără plată o oră în plus în fiecare zi și pentru înlăturarea elementelor fasciste din uzine. Muncitorii au primit aceste hotărâri cu entuziasm.
- 9 martie 1945.** Readucerea definitivă a nordului Transilvaniei la România. Guvernul sovietic își dă consimțământul la instaurarea organelor administrative române în nordul Transilvaniei, exprimându-și astfel încrederea în guvernul român.
- 11 martie 1945.** În București, Iași, Sibiu ca și în restul țării au loc mitinguri în care populația își exprimă încrederea în guvernul democratic și entuziasmul față de stabilirea administrației guvernului român în nordul Transilvaniei.
- 11 martie 1945.** Ziarul „Scnteia” anunță că muncitorii de la I.A.R.-Brașov înlătură elementele fasciste și sabotoare din uzină.
- 11—19 martie 1945.** Unitățile Armatei I română duc lupte grele pentru lichidarea rezistențelor de la Zvolen (R. Cehoslovacă).
- 11 martie 1945.** Ministerul de Interne dă o circulară către autoritățile administrative și polițienești din nordul Transilvaniei care stabilește normele pentru administrarea provinciei și păstrarea ordinii.
- 12 martie 1945.** Proiectul de decret-lege pentru reforma agrară este discutat în Consiliul de Miniștri.
- 13 martie 1945.** Mari manifestații la Cluj și în alte orașe din Transilvania în cinstea definitivei readuceri a nordului Ardealului la România.
- 13 martie 1945.** Au intrat în funcțiune comitetele cetățenești pentru paza Capitalei organizate de P.C.R. în cadrul sindicatelor.
- 18 martie 1945.** C.G.M. a lansat un apel prin care muncitorii erau chemați ca timp de o săptămână să dea zilnic în folosul soldaților români de pe front contravaloarea unei ore de lucru.
- 18 martie 1945.** Din inițiativa muncitorilor de la U.C.B. a început o mare acțiune de muncă voluntară pentru curățirea străzilor Capitalei.
- 18 martie 1945.** Sub conducerea Partidului Comunist, în întreaga țară se formează echipe muncitorești pentru sprijinirea țăranimii muncitoare în campania de însămînțare (repararea de unelte etc.). Echipe de muncitori de la Ford Română și Leonida au lucrat în com. Bolintinul din Deal, Bildana și Tărtășești la reparatul uneltelor agricole ale țăranimii.
- 20 martie 1945.** Trupele române desfășoară bătălia pentru eliberarea orașelor Banska Bistrița și Kremnița.

- 22 martie 1945.** Legiferarea reformei agrare. Aplicarea reformei agrare a fost înfăptuită de către masele țărănești înseși (prin comitete de reformă agrară) sub îndrumarea și conducerea P.C.R. Prin înfăptuirea reformei agrare a fost lichidată moșierimea ca clasă, fiind expropriate 1 468 000 ha ; au fost improprietăți 918 913 țărani fără pământ sau cu pământ puțin.
- 25 martie 1945.** Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist lansează un apel prin care cere tineretului să depună toate eforturile pentru sprijinirea guvernului democratic.
- 25 martie 1945.** În primăvara anului 1945 zeci de mii de muncitori din întreaga țară au fost trimiși de Partidul Comunist la sate pentru a sprijini țărănimea muncitoare în efectuarea reformei agrare și a muncilor agricole de primăvară.
- 29 martie 1945.** Promulgarea decretului-lege pentru curățirea aparatului de stat de elementele fasciste ; acest decret anulează decretul-lege din 19 septembrie 1944.
- 29—30 martie 1945.** Conferința cu prefecții din nordul Moldovei în care se dau indicații privind metodele de lucru pentru democratizarea aparatului de stat, mărirea producției, păstrarea ordinii etc.
- 4 aprilie 1945.** Ziarul „Scnteia” anunță că din inițiativa minerilor comuniști s-au format la Lupeni echipe de șoc. O astfel de echipă a extras în 8 ore 22,58 tone cărbuni, depășind recordul de până atunci.
- 6 aprilie 1945.** La Brașov a început procesul criminalilor din gărzile „I. Maniu”.
- 9 aprilie 1945.** Constituirea Uniunii Femeilor Antifasciste din România care și-a propus să lupte contra fascismului, pentru drepturi egale cu bărbații, ridicarea nivelului politic și cultural al femeilor etc.
- 8 aprilie 1945.** A fost dat publicității regulamentul legii pentru înfăptuirea reformei agrare din 22 martie 1945.
- 11 aprilie 1945.** Muncitorii ceferiști din București întruniți în sala „Marna” și-au luat angajamentul să urmeze cu hotărâre linia P.C.R. pentru întărirea F.U.M. și a F.N.D.
- 20 aprilie 1945.** Un comunicat al Președinției Consiliului de Miniștri dă ca exemplu pe țară, pentru eroism în muncă, o brigadă de mineri de la mina Lupeni, care în întrecerea pentru împlinirea zilei de 1 Mai a realizat recordul pe țară în extracția cărbunelui.
- 21 aprilie 1945.** Promulgarea decretului-lege pentru urmărirea și judecarea celor vinovați de dezastrul țării și de crime de război ; acest decret anulează decretul-lege din 20 ianuarie 1945.
- 25 aprilie 1945.** Printr-un decret-lege se hotărăște integrarea voluntarilor români din divizia „Tudor Vladimirescu” în cadrul Armatei Române.
- 27 aprilie 1945.** Sunt publicate chemările Frontului Unic Muncitoresc pentru sărbătorirea zilei de 1 Mai.
- 30 aprilie 1945.** Muncitorii fabricilor textile din Bacău și-au luat angajamentul să muncească 10—12 ore pe zi pentru a contribui astfel la refacerea țării.

- 1 mai 1945.** În întreaga țară au avut loc în cadrul Frontului Unic Muncitoresc uriașe demonstrații ale oamenilor muncii pentru sărbătorirea primului 1 Mai liber.
- 2 mai 1945.** Sînt promulgate decretele-legi pentru reglementarea salariilor și înființarea economatelor, reglementarea regimului prețurilor și circulației mărfurilor, și pentru reprimarea speculei ilicite și a sabotajului economic.
- 6—12 mai 1945.** La Cluj s-a desfășurat primul congres al Uniunii Populare Maghiare la care au participat 500 delegați reprezentînd 338 000 de membri. Congresul arată că U.P.M. este hotărîtă să continue lupta alături de guvernul democratic pentru dezvoltarea regimului democratic din România.
- 8 mai 1945.** La Moscova se semnează un acord comercial între Uniunea Sovietică și România prin care Uniunea Sovietică se obligă să livreze României mari cantități de materii prime și produse semifabricate necesare industriei românești. În același timp se semnează și un acord de colaborare economică.
- 9 mai 1945.** Ziua victoriei coaliției antifasciste în frunte cu Uniunea Sovietică asupra Germaniei hitleriste. Armata Română a participat [cu 14 divizii la războiul antihitlerist, fiind a patra țară în ceea ce privește numărul diviziilor care au luat parte la zdrobirea Germaniei hitleriste. În cele 260 de zile de război antihitlerist trupele române au contribuit la eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, au înaintat pe o adîncime de 1 000 km (de la Mureș pînă în Boemia) eliberînd 3 831 de localități dintre care 53 de orașe și capturînd 103 214 prizonieri.
- 14 mai 1945.** La Tribunalul Poporului începe procesul primului lot de criminali de război.
- 14 mai 1945.** Pe stadionul Giulești din Capitală a avut loc o mare adunare a cefeștiștilor care au cerut pedeapsa cu moartea pentru criminalii de război. Totodată s-au discutat și problemele refacerii țării ca și unele chestiuni specifice ale muncitorilor cefeștiști. Astfel de mitinguri au mai avut loc în numeroase locuri.
- 18 mai 1945.** Adunarea comitetelor sindicale din întreprinderile Capitalei în numele a 200 000 sindicaliști și-a luat angajamentul că va susține prin toate puterile aplicarea legilor economice de la 2 mai, asigurînd totodată guvernul că vor fi alături de el în toate măsurile pe care le va lua pentru bunăstarea maselor muncitoare.
- 20 mai 1945.** Primul congres A.R.L.U.S. își manifestă recunoștința față de Uniunea Sovietică pentru ajutorul pe care l-a primit țara noastră.
- 27—31 mai 1945.** Conferința comisiilor locale sindicale pe țară, dezbătînd sarcinile sindicatelor își ia angajamentul de a lupta pentru reconstrucția economică a țării.
- 5 iunie 1945.** Muncitorii de la depoul de locomotive C.F.R.-Arad au predat guvernului două locomotive reparate prin muncă voluntară. Ei au asigurat guvernul că pe viitor vor depune eforturi și mai mari pentru mărirea producției.
- 12 iunie 1945.** Ratificarea acordului comercial între Uniunea Sovietică și România și a acordului de colaborare economică între Uniunea Sovietică și România, — ambele semnate la 8 mai 1945.

- 13 iunie 1945.** Ministerul de Interne publică decizia asupra organizării și funcționării organelor de control cetățenesc pentru combaterea speculei și a sabotajului economic.
- 19 iunie 1945.** Promulgarea decretului-lege privitor la adaptarea industriei de război la producția de pace.
- 20 iunie 1945.** La propunerea Partidului Comunist a avut loc prima consfătuire a comitetelor de Front Unic Muncitoresc din întreprinderile Capitalei, care s-au angajat să lupte pentru întărirea F.U.M., sprijinirea guvernului, refacerea economică a țării.
- 24—27 iunie 1945.** S-a desfășurat primul congres în libertate al Frontului Plugarilor, care pe linia promovată de Partidul Comunist Român indică sarcinile ce revin țărănimii muncitoare în lupta pentru refacerea economiei și întărirea regimului democrat.
- 22—25 iunie 1945.** S-a desfășurat conferința sindicală a salariaților C.F.R.
- 27 iunie 1945.** Se constituie, în București, Corpul comitetelor cetățenești pentru lupta împotriva speculei și sabotajului economic.
- 30 iunie 1945.** La S.T.B. a avut loc o întrunire de Front Unic Muncitoresc în cadrul căreia muncitorii s-au angajat să lupte pentru întărirea F.U.M., mărirea [producției, desființarea speculei, pentru ajutorarea țărănimii la stringerea recoltei.
- 1—2 iulie 1945.** Conferința pe țară a Uniunii Patrioților ia hotărâri privind : sprijinirea guvernului democrat, lupta pentru lichidarea resturilor fasciste, epurarea aparatului de stat participarea activă la refacerea țării, stringerea legăturilor de prietenie cu Uniunea Sovietică.
- 13 iulie 1945.** Apar în presă informații privind pregătirile făcute de muncitorii de [la I.A.R.-Brașov mobilizați de comuniști pentru fabricarea a 5 000 de tractoare.
- 19 iulie 1945.** Ziarul „Scnteia” publică planul de muncă al muncitorilor de la Wolff pentru întâmpinarea zilei de 23 August prin realizări în producție.
- 26 iulie 1945.** Presa anunță că muncitorii cefești din Capitală au mărit producția de 300 % și s-au angajat ca în cinstea zilei de 23 August să depună eforturi și mai mari pentru refacerea căilor ferate.
- 28 iulie 1945.** Înființarea organizației Tineretul Progresist din România.
- 29 iulie 1945.** Comitetele cetățenești cu concursul poliției au descoperit la diverși speculanți mărfuri în valoare de miliarde, pe care le-au vândut consumatorilor la prețurile fixate de organele economice ale statului.
- 1—5 august 1945.** În București are loc primul congres al Apărării Patriotice. Lozincă principală lansată de congres a fost „Totul pentru lecuirea rănilor războiului”.
- 6 august 1945.** Uniunea Sovietică hotărăște restabilirea relațiilor diplomatice cu România.
- 10—25 august 1945.** Au loc primele conferințe ale tuturor organizațiilor regionale ale Partidului Comunist Român ținute în condiții de libertate.

- 23 August 1945.** Masele populare sărbătoresc aniversarea unui an de la victoria insurecției armate prin mari manifestații în sprijinul guvernului democratic.
- 24 august 1945.** La ședința Consiliului de Miniștri, din inițiativa Partidului Comunist, guvernul democratic își afirmă hotărârea de a-și continua activitatea, zdrobind încercările cercurilor reacționare externe și interne concentrate în spatele monarhiei de a răsturna puterea populară prin „înteruperea raporturilor” între rege și guvern.
- 24 august 1945.** Primul ambasador extraordinar și plenipotențiar al Uniunii Sovietice în România și-a prezentat scrisorile de acreditare.
- 29 august 1945.** Primul ambasador extraordinar și plenipotențiar al României în Uniunea Sovietică și-a prezentat scrisorile de acreditare.
- 1 septembrie 1945.** La București și în alte orașe ale țării au avut loc mari mitinguri pentru sărbătorirea unui an de la refacerea unității sindicale. La această dată Confederația Generală a Muncii cuprindea 1 300 000 membri încadrați în 16 Uniuni.
- 1 septembrie 1945.** Ziarul „Scnteia” anunță că muncitorii de la rafinăria Columbia au repus în funcțiune, cu două luni înainte de termen, instalația Craking.
- 4 septembrie 1945.** Consiliul Frontului Național Democratic lansează un apel către toți cetățenii țării, chemându-i să sprijine cu hotărâre guvernul democrat și să zdrobească încercările reacțiunii de a submina puterea populară.
- 4—6 septembrie 1945.** La Atelierele C.F.R.-Grivița, Lemaltre, S.E.T., S.T.B., U.C.B. A.P.A.C.A., Mociornița, Tăbăcăria națională ș.a. din Capitală, în orașele Brașov, Constanța, Galați, Craiova, Cîmpina etc. — au avut loc mari întruniri în cadrul cărora masele populare, și-au reînnoit angajamentul de a sprijini guvernul în lupta pentru zdrobirea definitivă a forțelor reacționare.
- 7 septembrie 1945.** Din inițiativa Partidului Comunist Român s-au întrunit comitetele de Front Unic Muncitoresc din întreprinderile Capitalei care au hotărât să întărească unitatea de acțiune a clasei muncitoare și să sprijine guvernul democratic și acțiunile lui.
- 13 septembrie 1945.** A fost dat publicității comunicatul oficial asupra tratatelor sovieto-române de la Moscova dintre 5—13 septembrie 1945. Pentru satisfacerea nevoilor interne ale țării noastre guvernul sovietic ne-a acordat un împrumut în natură de 150 000 tone de grâu și 150 000 tone porumb, ne-a restituit material rulant fluvial și de căi ferate, a acordat diferite alte înlesniri economice țării noastre etc.
- 14 septembrie 1945.** S-a înapoiat în Capitală delegația guvernamentală care a dus la Moscova tratative cu guvernul Uniunii Sovietice. Cu această ocazie masele populare din București, adunate la Băneasa și în Piața Națiunii, și-au manifestat entuziasmul față de ajutorul sovietic și față de activitatea guvernului democrat.
- 23 septembrie 1945.** Ziarul „Scnteia” anunță sosirea în țară a primelor eșaloane de prizonieri repatriați din Uniunea Sovietică.
- 30 septembrie 1945.** La Timișoara are loc un mare miting pentru sprijinirea guvernului democratic la care ia cuvîntul primul ministru.

Începutul lunii octombrie 1945. Datorită eforturilor ceferiștilor mobilizați de comuniști în primele șase luni de putere populară în domeniul transporturilor și comunicațiilor s-au refăcut 60 % din ramificații, podețe și linii, 85—90 % din liniile triajelor București, Ploești și Brașov care erau distruse, 70 % din telecomunicații, 45 % din gări și localuri în suprafață de 240 000 m².

3 octombrie 1945. Ziarul „Scnteia” publică un reportaj despre inaugurarea primului club muncitoresc din București.

16—19 octombrie 1945. Are loc la București Conferința Națională a Partidului Comunist Român. Raportul politic al Comitetului Central a fost expus de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej. În centrul preocupărilor Conferinței a stat problema refacerii și dezvoltării economiei naționale. Conferința a indicat sarcinile în domeniul reconstrucției economice, a trasat linia industrializării țării. Sarcina principală stabilită de Conferința Națională în domeniul politic a fost întărirea și dezvoltarea regimului democrat-popular, prin întărirea unității clasei muncitoare, a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, prin mobilizarea și întărirea forțelor democratice în vederea întăririi acțiunii de zolare de mase a partidelor burgheze și a înlăturării lor din arena politică prin victoria forțelor democratice în bătălia electorală. Conferința Națională a chemat clasa muncitoare la lupta pentru făurirea Partidului Unic Muncitoresc pe baza principiilor revoluționare.

21—23 octombrie 1945. S-a ținut la București Congresul Național al Tineretului Progresist.

1 noiembrie 1945. În cadrul unei mari întruniri muncitorii de la Atelierele C.F.R.-Grivița s-au angajat să lupte cu hotărâre pentru întărirea Frontului Unic Muncitoresc și încheierea Partidului Unic al clasei muncitoare.

2 noiembrie 1945. La adunarea organizată de sectorul IV Roșu al P.C.R. a luat cuvântul tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, care, înfățișând lupta guvernului și a forțelor democratice împotriva reacțiunii, a chemat clasa muncitoare la unirea eforturilor pentru înfăptuirea Partidului Unic Muncitoresc.

8 noiembrie 1945. Zdrobirea provocării fasciste organizată de cercurile reacționare române concentrate în jurul monarhiei și sprijinite de imperialismul străin. În lupta cu huligani fasciști care atacă sediul Confederației Generale a Muncii cad eroic opt fii credincioși ai clasei muncitoare.

11 noiembrie 1945. La uzinele Malaxa a avut loc un mare miting la care muncitorii, înfierând acțiunea provocatoare fascistă de la 8 noiembrie 1945, au cerut arestarea și pedepsirea șefilor P.N.Ț. și P.N.L. și dizolvarea acestor partide.

12 noiembrie 1945. Peste 750 000 cetățeni ai Capitalei participă la manifestația de doliv național cu ocazia înmormântării celor opt eroi căzuți în timpul provocării fasciste de la 8 noiembrie 1945. Masele populare cer arestarea și pedepsirea vinovaților precum și dizolvarea partidelor lui Maniu și Brătianu, care au inspirat și organizat atacul provocator de la 8 noiembrie.

12 noiembrie 1945. La Cluj, Brașov, Ploești, Iași, Oradea, Galați, Bacău, Craiova, Arad, Timișoara și în alte orașe ale țării au avut loc mari întruniri și demonstrații în cadrul cărora masele populare au cerut arestarea organizatorilor atacului fascist din 8 noiembrie 1945 și dizolvarea P.N.Ț și P.N.L.

- 13—17 noiembrie 1945.** Ședința Comitetului Executiv Central al Uniunii Populare Maghiare chiamă masele populare ungare să intensifice eforturile pentru sprijinirea guvernului democratic și să lupte împotriva uneltirilor șovine și reacționare.
- 24 noiembrie 1945.** Consiliul de Miniștri autorizează înființarea pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri a Consiliului superior al economiei naționale care trebuie să studieze și să propună guvernului măsurile pentru coordonarea activității ministerelor cu caracter economic, social și financiar, pentru aplicarea politicii economice, financiare și sociale a guvernului; președinte al acestui Consiliu este numit tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej.
- 24 noiembrie 1945.** Se publică comunicatul Comitetului Central al Frontului Unic Muncitoresc privind acțiunea de încheiere a contractelor colective de muncă pe ramuri de industrie, care prevăd noi măsuri în favoarea muncitorilor.
- 30 noiembrie 1945.** Consiliul de Miniștri aprobă înființarea, cu sprijinul Academiei Române, a Consiliului Național de cercetări științifice cu scopul de a pune știința în slujba refacerii și dezvoltării țării.
- 30 decembrie 1945.** În luna decembrie minerii din Valea Jiului au mărit considerabil producția; media zilnică de cărbune extras a crescut în perioada 19—24 noiembrie la 4 835 tone; 3—8 decembrie la 5 535 tone; 23—29 decembrie la 6 757 tone.
- 31 decembrie 1945.** Cu ocazia Anului Nou tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a ținut un discurs în care a înfățișat măsurile economico-financiare, sociale și politice pe care le va lua guvernul în anul 1946.

1946

- 5 ianuarie 1946.** La Ploiești a avut loc ședința comitetelor de Front Unic Muncitoresc care a subliniat necesitatea ca alegerile comitetelor sindicale din întreprinderi și instituții să se desfășoare sub semnul unității de acțiune a clasei muncitoare.
- 8 ianuarie 1946.** Are loc ședința Consiliului de Miniștri care hotărăște organizarea alegerilor parlamentare în cel mai scurt timp posibil.
- 11—14 ianuarie 1946.** Congresul Uniunii Patrioților hotărăște transformarea acestei organizații în Partidul Național Popular — partid al păturilor mijlocii. Programul noului partid prevedea: lupta pentru efa er a țării, sprijinirea regimului democrat, garantarea drepturilor politice și individuale, naționalizarea B.N.R. etc.
- 15 ianuarie 1946.** Consfătuirea delegaților comitetelor de Front Unic Muncitoresc din jud. Bacău, Roman și Neamț hotărăște înființarea unui comitet F.U.M. pe aceste trei județe.
- 22 ianuarie 1946.** Ziarul „Scnteia” arată că muncitorii petroliști au depășit planul de lucru prevăzut la foraj și extracția țițeiului. Astfel, au fost forajați 156 376 m față de 144 000 cfti fuseseră prevăzuți și au fost extrase 4 636 710 tone țiței față de 4 100 000 tone prevăzute.

- 24 ianuarie 1946.** Ședința comitetelor de Front Unic Muncitoresc din Arad, la propunerea comunistilor, hotărăște elaborarea unui program de acțiuni pentru comitetele din întreprinderi și instituții, lupta pentru întărirea unității clasei muncitoare, acțiune hotărâtă în contra speculei și sabotajului.
- 25—28 ianuarie 1946.** Are loc plenara C.C. al P.C.R. care a stabilit linia tactică a partidului în campania electorală. Plenara a propus ca în alegerile parlamentare forțele democratice componente ale guvernului instaurat la 6 Martie 1945 să se prezinte pe liste unice. În același timp plenara subliniază necesitatea elaborării unei platforme politice pe baza căreia să se strângă într-un bloc larg toate partidele și forțele democratice.
- 3 februarie 1946.** Comitetul Central al Frontului Unic Muncitoresc decide ca alegerile sindicale să se desfășoare pe baza Frontului Unic Muncitoresc.
- 4 februarie 1946.** S-a deschis școala de cadre sindicale a C.G.M.
- 9—10 februarie 1946.** Ședința plenară a Comitetului Central al P.S.D. hotărăște cu majoritate de 2/3 din voturi să recomande congresului P.S.D. participarea la alegeri pe liste comune cu partidele ce alcătuiesc guvernul democrat.
- 14 februarie 1946.** Adunarea comitetelor de Front Unic Muncitoresc din Capitală stabilește sarcinile comitetelor Frontului Unic Muncitoresc din întreprinderi în vederea asigurării alegerii candidaților în organele de conducere sindicală și a respingerii încercărilor reacțiunii de a strecura agenții ei în conducerea sindicatelor.
- 16—17 februarie 1946.** Frontul Plugarilor aderă la propunerea P.C.R. ca forțele democratice componente ale guvernului instaurat la 6 Martie 1945 să prezinte liste comune în alegerile parlamentare.
- 19 februarie 1946.** Sub semnul unității de luptă a clasei muncitoare au început în București alegerile sindicale.
- 20 februarie 1946.** Se anunță în presă constituirea Frontului Democratic Universitar alcătuit din grupările studențești ale partidelor și organizațiilor care sprijină guvernul democrat.
- 23 februarie 1946.** Se anunță în mod oficial că guvernul sovietic a acordat României un nou împrumut de 20 000 vagoane grâu.
- 26 februarie 1946.** Pe stadionul Giulești din Capitală a avut loc o mare întrunire a cefeștilor care și-au manifestat hotărârea de a lupta pentru victoria unității clasei muncitoare în alegerile sindicale.
- 6 martie 1946.** În Piața Națiunii, la Atelierele C.F.R.-Grivița, Malaxa, S.T.B., U.C.B. etc din București ca și în orașele Ploiești, Timișoara, Cluj, Galați, Iași, Brașov, Oradea, Bacău etc. au fost mari mitinguri în care masele populare, sărbătorind un an de la instaurarea la conducerea țării a guvernului democratic, și-au luat angajamentul să-l sprijine în toate acțiunile viitoare.
- 5—7 martie 1946.** Primul congres al femeilor din România ; se constituie Federația Democrată a Femeilor din România — care a unit organizațiile democratice ale femeilor.

- 10 martie 1946.** Congresul extraordinar a P.S.D. Demascînd planurile trădătoare ale social-democraților de dreapta în frunte cu C. Titel-Petrescu care doreau ca P.S.D. să se prezinte în alegeri pe liste separate, congresul hotărăște cu o majoritate zdrobitoare de voturi să participe la alegerile parlamentare în bloc cu partidele și organizațiile care au constituit la 6 Martie 1945 guvernul democratic.
- 13 martie 1946.** Consiliul Frontului Național Democratic a hotărît formarea unei comisii electorale comune a partidelor care fac parte din F.N.D.
- 14 martie 1946.** Guvernul sovietic a hotărît să pună la dispoziția guvernului român toate mijloacele mecanice și trupa din Armata Sovietică aflată în România pentru a ajuta la campania de însămînțări de primăvară.
- 26 martie 1946.** Comitetele de Front Unic Muncitoresc din întreprinderile și instituțiile Capitalei, la propunerea comuniștilor, își reafirmă hotărîrea de a lupta pentru consolidarea unității clasei muncitoare; ele încredințează C.C. al F.U.M. că împreună cu forțele democratice vor desfășura bătălia pentru victoria F.N.D. în alegeri.
- 28 martie 1946.** Peste 60 000 tineri au manifestat în București cu ocazia închiderii săptămîni tineretului mondial pentru întărirea unității clasei muncitoare și a regimului democratic, popular, pentru pace etc.
- 30 martie 1946.** O delegație a muncitorilor de la S.T.B. s-au prezentat primului ministru P. Groza și tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej înfățișîndu-le sabotajul Consiliului de administrație și rugîndu-i să ia măsurile corespunzătoare.
- 4 aprilie 1946.** La uzinele Malaxa a avut loc o adunare generală de Front Unic Muncitoresc care a afirmat hotărîrea muncitorilor de a lupta pentru întărirea F.U.M. și victoria în alegeri a forțelor democratice.
- 15 aprilie 1946.** Ziarul „Scnteia” anunță că Comisia locală a sindicatelor din București a întocmit un proiect de plan de muncă pe perioada 15 martie — 1 Mai 1946 care a fost însoșit de toate sindicatele din Capitală. Planul prevede organizarea de întreceri patriotice în producție.
- 16 aprilie 1946.** Comitetele de Front Unic Muncitoresc din întreprinderile și instituțiile Capitalei s-au întrunit pentru a lua hotărîri în vederea pregătirii sărbătoririi zilei de 1 Mai și a organizării întrecerilor patriotice.
- 17 aprilie 1946.** Se publică știrea că guvernul sovietic a satisfăcut cererea guvernului român cu privire la prelungirea cu doi ani a plății reparațiilor prevăzute în Convenția de armistițiu.
- 26—27 aprilie 1946.** S-a desfășurat conferința Comitetele Centrale ale Uniunilor sindicatelor unite care a discutat problemele întăririi Frontului Unic Muncitoresc, a alegerilor sindicale, a luptei pentru refacerea țării, contra speculei și sabotajului economic.
- 28 aprilie 1946.** Au fost premiate întreprinderile și sindicatele care au ieșit învingătoare în întrecerea patriotică organizată în cinstea zilei de 1 Mai. Întrecerea a fost câștigată de muncitorii de la Atelierele C.F.R.-Grivița care în luna aprilie au reparat peste planul prevăzut pentru întrecere 2 locomotive și 74 vagoane.

- 2 mai 1946.** Consiliul de miniștri hotărăște trimiterea în judecata Tribunalului Poporului a unui grup de criminali de război în frunte cu Ion Antonescu.
- 2 mai 1946.** Ceferiștii de la Atelierele C.F.R.-Grivița au dăruit guvernului un tren cu 10 vagoane reparate prin muncă voluntară. Alte daruri a primit guvernul și de la minierii din Valea Jiului și Comănești.
- 5 mai 1946.** La Zalău s-au împărțit pentru prima dată pe țară titluri de proprietate țăranilor împroprietăriți prin reforma agrară din 1945.
- 7 mai 1946.** Începe, la București, procesul grupului de criminali de război în frunte cu I. Antonescu.
- 12 mai 1946.** La București, Ploești și în alte orașe ale țării au loc numeroase mitinguri la care masele populare cer pedeapsa cu moartea pentru grupul de criminali de război în frunte cu Ion Antonescu.
- 14 mai 1946.** A avut loc un mare miting în piața Universității din București la care cetățenii au cerut condamnarea la moarte a Antoneștilor și grupului lor de criminali de război.
- 15 mai 1946.** Cu ocazia aniversării a 98 de ani de la revoluția din 1848, pe Cîmpia Libertății de la Blaj peste 40 000 țărani au declarat că vor sprijini pînă la capăt lupta guvernului și a forțelor democratice.
- 17 mai 1946.** Partidele și organizațiile democratice reprezentate în guvernul instaurat la 6 Martie 1945 aderă la platforma-program elaborată de P.C.R., constituindu-se în Blocul Partidelor Democratice. Pentru realizarea conducerii unice a campaniei electorale s-a format din reprezentanții partidelor și organizațiilor care au aderat la B.P.D. o comisie centrală electorală.
- 17 mai 1946.** Ziarul „Scînteia” arată că muncitorii de la fabrica Letea au cerut guvernului să treacă întreprinderea sub controlul statului, pentru a pune astfel capăt sabotajului organizat de brătienişti.
- 18 mai 1946.** Tribunalul Poporului pronunță sentința de condamnare la moarte a principalilor criminali de război vinovați de dezastrul țării în frunte cu I. Antonescu; ei au fost executați la 1 iunie 1946.
- 19 mai 1946.** A fost dată publicității platforma-program a Blocului Partidelor Democratice. Ea prevedea măsuri pentru redresarea economică a țării, dezvoltarea economiei prin folosirea bogățiilor naturale, mărirea producției, stabilizarea monetară, ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii, asigurarea drepturilor și libertăților cetățenești, a egalității în drepturi a naționalităților conlocuitoare, desăvîrșirea într-un spirit democratic a întregii legislații muncitorești. În privința politicii externe platforma-program prevedea continuarea politicii de prietenie cu Uniunea Sovietică și celelalte țări democratice.

- 26 mai 1946.** Ziarul „Scnteia” anunță că, datorită eforturilor deosebite ale muncitorilor ceferiști, întregul traseu feroviar din Moldova a fost refăcut.
- 1 iunie 1946.** Începe întrecerea patriotică pentru mărirea producției dintre muncitorii de la Malaxa și Vulcan; ea se încheie la 1 septembrie.
- 2 iunie 1946.** Deschiderea oficială a campaniei electorale printr-un mare miting al B.P.D. la Iași.
- 2 iunie 1946.** S-a încheiat campania de însămînțări de primăvară. Au fost însămînțate 6 308 018 ha față de 6 029 000 ha cîte fuseseră prevăzute în plan.
- 2 iunie 1946.** Din inițiativa P.C.R. s-a ținut o ședință a comitetelor sindicale din marile întreprinderi ale Capitalei care a stabilit linia de luptă a membrilor de sindicat pentru îmbunătățirea situației lor economice.
- iunie 1946.** Comitetul Executiv al C.G.M. hotărăște să sprijine cu toate forțele sale B.P.D., prin mobilizarea întregii muncitorimi la lupta pentru victoria în alegeri a forțelor democratice.
- 9 iunie 1946.** Într-o mare adunare sindicală ținută la Petroșani, minerii din Valea Jiului în frunte cu comuniștii, reînnoindu-și angajamentul de a sprijini guvernul, l-au cerut înlăturarea din serviciile întreprinderilor miniere a agenților maniști care sabotează producția.
- 9—11 iunie 1946.** Are loc la București congresul național al studenților democrați. În rezoluția votată de congres s-a cerut orientarea studiilor către necesitățile naționale, întărirea legăturilor studenților cu masele populare, măsuri hotărâte pentru accelerarea operei de epurare a Universităților etc.
- 12 iunie 1946.** Comitetul central electoral al B.P.D. a hotărât înființarea comitetelor electorale județene ale B.P.D.
- 19 iunie 1946.** S-a constituit Uniunea sindicatelor de profesori secundari și universitari.
- 23 iunie 1946.** A luat ființă asociația „Prietenii Scnteii”.
- 27 iunie 1946.** Ziarul „Scnteia” anunță că din octombrie 1945 și pînă la începutul lunii mai 1946 au învățat să scrie și să citească 500 000 de analfabeți.
- 30 iunie — 2 iulie 1946.** A avut loc a doua conferință pe țară a Uniunii sindicale C.F.R.
- 5—6 iulie 1946.** Organizația Apărarea Patriotică a aderat la platforma-program a B.P.D.
- 6—8 iulie 1946.** Ședința plenară a Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej prezintă expunerea privind „Poziția Partidului Comunist Român față de curentele șovine și revizioniste”.
- 9 iulie 1946.** Adunarea comitetelor sindicale din București hotărăște să lupte pentru ca prin victoria forțelor democratice în bătălia alegerilor, partidele reacționare să fie înlăturate din arena politică.

- 11 iulie 1946.** Consiliul de Miniștri dă forma definitivă proiectelor de lege electorală și de organizare a Reprezentanței Naționale.
- 11 iulie 1946.** Se publică apelul Comitetului Executiv al Uniunii sindicale din industriile metalurgice și chimice care cheamă muncitorii metalurgiști să dea țăranilor cît mai multe unelte agricole.
- 12 iulie 1946.** La Paris ia sfîrșit sesiunea Consiliului miniștrilor de externe care a aprobat forma definitivă a proiectului de tratat de pace dintre Națiunile Unite și România.
- 13 iulie 1946.** Promulgarea legii electorale. Pentru prima dată în țara noastră se garantează exercitarea votului universal, egal, direct și secret tuturor cetățenilor, inclusiv femeilor, tinerilor, militarilor și funcționarilor publici.
- 17 iulie 1946.** Mare manifestație populară la Arenele Romane din București, organizată de P.C.R. în cadrul campaniei electorale.
- 17 iulie 1946.** Răspunzînd apelului Uniunii Metalochimice uzinele Malaxa și S.E.T. din Capitală s-au angajat să fabrice cît mai multe unelte agricole pentru țărnimea muncitoare.
- 19 iulie 1946.** Încep lucrările la cartierul de locuințe din Ferentari—București.
- 21 iulie 1946.** Ziarul „Scntela” anunță că din inițiativa organizației locale a Partidului Comunist, țăranii din com. Bechet-Dolj, ajutați de muncitorii din Craiova, au construit un dig, datorită căruia au fost redade agriculturii 1 000 ha.
- 29 iulie 1946.** Deschiderea Conferinței de pace la Paris.
- 30—31 iulie 1946.** Conferința pe țară a Uniunii sindicatelor metalochimice hotărăște mobilizarea tuturor metalurgiștilor pentru mărirea producției de unelte agricole prin introducerea muncii în acord, organizarea de întreceri patriotice etc.
- 10—13 august 1946.** La Brașov are loc congresul național al tineretului democrat din România care hotărăște constituirea Federației Naționale a Tineretului Democrat, cuprinzînd organizațiile de tineret care sprijină guvernul democratic.
- 11 august 1946.** La invitația Conferinței de pace o delegație guvernamentală pleacă la Paris pentru a expune punctul de vedere al Romîniei în problema proiectului de tratat de pace.
- 11 august 1946.** La Hunedoara a fost reparat și a intrat în funcțiune furnalul înalt „Gh. Gheorghiu-Dej”.
- 13 august 1946.** Delegația guvernamentală a țării noastre expune punctul de vedere al Romîniei privind proiectul de tratat de pace. Delegația cere recunoașterea calității de cobeligerantă țării noastre, recunoașterea dreptului Romîniei de a primi despăgubiri de la Germania și Ungaria, modificarea unor clauze economice impuse de guvernele Statelor Unite, Angliei și Franței și care erau îndreptate împotriva reconstrucției și independenței economice a țării etc. Delegația aduce în același timp adeziunea Romîniei la principiile Cartei O.N.U.

- 13 august 1946.** În București are loc o mare întrunire organizată de P.C.R. la care masele populare hotărăsc să lupte pentru întărirea colaborării partidelor democratice și pentru victoria în alegeri a B.P.D.
- 15 august 1946.** Peste 40 000 cetățeni din orașul Iași și din localitățile apropiate iau parte la mitingul convocat de județeană P.C.R. angajându-se să lupte pentru refacerea Moldovei și victoria în alegeri a B.P.D.
- 16 august 1946.** Comitetul Executiv al Uniunii sindicatelor textile-îmbrăcăminte a adresat filaturilor din țară o chemare la întrecerea patriotică în muncă sub lozincă: „Prin mărirea producției la victoria B.P.D. în alegeri”.
- 18 august 1946.** A început o vastă acțiune de sprijinire a regiunilor lovite de secetă. În scopul aprovizionării lor guvernul a alocat credite în valoare de 398 miliarde lei.
- 18 august 1946.** La apelul din 16 august 1946 a Uniunii sindicatelor textile-îmbrăcăminte au răspuns I.T.A.-Arad, Filatura Românească de Bumbac etc.
- 1 septembrie 1946.** Cu ocazia aniversării a doi ani de la refacerea unității sindicale, Confederația Generală a Muncii a lansat un manifest prin care cere muncitorilor să-și strângă rîndurile în lupta împotriva reacțiunii, pentru victoria în alegeri a B.P.D.
- 5 septembrie 1946.** Sînt date publicității observațiile pe articole ale delegației guvernamentale ale României privind proiectul de tratat de pace.
- 8 septembrie 1946.** Presa publică planul întocmit de Comisia locală sindicală din București pentru ajutorarea regiunilor lovite de secetă.
- 11 septembrie 1946.** A început conferința pe țară a sindicatelor miniere.
- 23—25 septembrie 1946.** A avut loc conferința președinților și secretarilor comitetelor electorale județene ale B.P.D., care a stabilit planul de activitate al comitetelor județene B.P.D. pînă la alegeri.
- 10 octombrie 1946.** Delegația Uniunii Sovietice la Conferința de pace își expune poziția față de proiectul de tratat de pace cu România, apărînd independența și suveranitatea țării noastre.
- 12 octombrie 1946.** Ziarul „Scînteia” anunță că la Anina o echipă de șoc a ridicat producția de cărbune pe luna septembrie 1946 de la 418 vagonete la 854 vagonete.
- 13 octombrie 1946.** La orele 1,50 plenara Conferinței de pace de la Paris votează tratatul de pace cu România.
- 15 octombrie 1946.** Printr-un decret-lege alegerile parlamentare sînt fixate pentru 19 noiembrie 1946, iar Adunarea Deputaților este convocată la București pentru 1 decembrie 1946.
- 15 octombrie 1946.** În întreaga țară sînt afișate listele de candidați ai B.P.D.
- 16 octombrie 1946.** S-a ținut adunarea comitetelor sindicale din București la care conducători ai C.G.M. au anunțat că se vor înființa echipe speciale de muncitori pentru descoperirea speculanților.

- 17 octombrie 1946.** A fost dat publicității și supus discuției publice ante-proiectul de decret-lege pentru pedepsirea speculanților.
- 18 octombrie 1946.** Sindicatele din București au început să organizeze echipe de muncitori pentru urmărirea speculanților.
- 19 octombrie 1946.** Uniunea Sovietică, ținând seama de greutatea prin care trece țara noastră în urma a doi ani de secetă, renunță la cantitățile de cereale ce i se cuveneau în anul 1946 conform Convenției de armistițiu.
- 20 octombrie 1946.** La Tg. Mureș, Brăila, Vaslui, Roman și în alte orașe ale țării au fost organizate de Partidul Comunist în cadrul B.P.D. mari mitinguri, la care masele populare s-au angajat să lupte pentru victoria în alegeri a forțelor democratice.
- 21 octombrie 1946.** Comitetul pentru ajutorarea regiunilor lovite de secetă a strâns până la această dată, alimente și bani în valoare de 4500 000 000 lei.
- 23 octombrie 1946.** A avut loc ședința comună a Comitetelor Centrale ale P.C.R. și P.S.D. în care se stabilește un plan amănunțit de colaborare în guvern, parlament și sindicate, precum și organizarea propagandei în faza finală a campaniei electorale.
- 25 octombrie 1946.** În sala Dalles din București are loc conferința pe țară a candidaților B.P.D.
- 27 octombrie 1946.** La Cluj, Galați, Sighișoara, Călărași au fost mari mitinguri organizate de B.P.D. în cadrul campaniei electorale.
- 3 noiembrie 1946.** Din inițiativa Partidului Comunist au loc mari întruniri electorale la București, Cluj, Arad, Hunedoara, Turda etc. la care cetățenii au manifestat pentru candidații B.P.D.
- 10 noiembrie 1946.** Inaugurarea viaductului de la Cracău.
- 11 noiembrie 1946.** C.G.M. a lansat un apel prin care chiamă întreaga muncitorime să voteze candidații B.P.D.
- 18 noiembrie 1946.** A fost pusă în funcțiune conducta de gaz metan care leagă Ardealul de București.
- 19 noiembrie 1946.** Primele alegeri generale libere. Blocul Partidelor Democratice în frunte cu Partidul Comunist Român obține o victorie hotărâtoare asupra forțelor reacționare. Forțele democratice au obținut 79,86 % din voturi (B.P.D. 71,80 %, și U.P.M. 8,06 %) în timp ce partidele „istorice” ale reacțiunii burghezo-moșierești obțin numai 7,94 % din voturi. Alegerile marchează izolarea de mase a partidelor „istorice”, zdrobirea lor politică, înlăturarea lor de pe arena vieții politice românești; poporul român a confirmat și pe această cale atașamentul său față de regimul de democrație populară.
- 22 noiembrie 1946.** Peste 500 000 cetățeni ai Capitalei în cadrul unui miting au sărbătorit victoria în alegeri a B.P.D. Ia cuvântul tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, și alți conducători, care au subliniat că guvernul, ajutat de Parlament, va trece la îndeplinirea integrală a prevederilor platformei-program a B.P.D.

- 29 noiembrie 1946.** Se întrunesc reprezentanții partidelor și organizațiilor politice din B.P.D. care, luând în discuție situația creată după victoria în alegeri a B.P.D., hotărăsc în unanimitate remanierea guvernului. Președinte al Consiliului de Miniștri este numit Petru Groza. Pe lângă departamentele deținute de mai înainte, Partidul Comunist Român primește Ministerul Industriei și Comerțului; conducător al acestui Minister este numit tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej.
- 30 noiembrie 1946.** Prin mitinguri muncitorii de la uzinele Malaxa, Lemaître, Filatura Românească, Standard Telefoane, și alte întreprinderi din București au salutat cu însuflețire deschiderea pe data de 1 decembrie a Adunării Deputaților.
- 1 decembrie 1946.** Deschiderea primei sesiuni a celui dintâi Parlament democratic.
- 21 decembrie 1946.** La propunerea P.C.R. parlamentul votează etatizarea Băncii Naționale a României, aflată pînă atunci în mâinile marelui capital. Prin acest act cu caracter anti-capitalist se asigură controlul de stat asupra capitalului bancar și a creditelor.
- 31 decembrie 1946.** Primele tractoare românești. La Brașov, în cadrul unei solemnități deosebite, sînt predate statului de către uzinele I.A.R. primele tractoare fabricate în întregime în țara noastră.

1947

- 4 ianuarie 1947.** Pe linia promovată de Partidul Comunist Român sindicatele din București în scopul mării producției au hotărît: extinderea muncii voluntare, întărirea colaborării între muncitori și tehnicieni și a disciplinei în muncă.
- 9 ianuarie 1947.** A fost instalat noul consiliu de administrație al Băncii Naționale, format din reprezentanți ai B.P.D.
- 10 ianuarie 1947.** Muncitorii din Capitală au dat pentru regiunile lovite de secetă 1,5 miliarde lei.
- 11 ianuarie 1947.** La Ministerul de Interne a avut loc conferința prefectilor l-a care s-a discutat măsurile necesare pentru ajutorarea regiunilor lovite de secetă.
- 16 ianuarie 1947.** În cadrul unei mari manifestații au fost premiați muncitorii și tehnicienii de la I.A.R.-Brașov care au construit primul tip de tractor românesc.
- 17 ianuarie 1947.** Ziarul „Scînteia” anunță că la propunerea minerilor comuniști, în Valea Jiului s-au format comisii de specialiști care să studieze pe teren mersul producției și să ia măsurile corespunzătoare.
- 20 ianuarie 1947.** În numele Statelor Unite ale Americii, secretarul departamentului de stat a semnat tratatul de pace cu România.
- 24 ianuarie 1947.** Guvernul român a fost invitat să trimită la 10 februarie 1947 o delegație la Paris pentru semnarea tratatului de pace.
- 25 ianuarie 1947.** A avut loc deschiderea festivă a cursurilor Politehnicii Muncitorești din București.
- 28 ianuarie 1947.** Ședința Consiliului politic al B.P.D. hotărăște constituirea Comitetului Executiv al B.P.D. care să pregătească munca de coordonare a activității partidelor din B.P.D. și reorganizarea comitetelor județene, de plasă și comunale.

- 29 ianuarie 1947.** Ministrul afacerilor străine a semnat din partea Uniunii Sovietice tratatul de pace cu România.
- 29 ianuarie 1947.** A avut loc ședința plenară a Comitetelor Executive ale Uniunilor Sindicale care discută măsurile ce trebuie luate pentru îmbunătățirea situației materiale a salariaților.
- 2 februarie 1947.** S-a dat publicității textul oficial al tratatului de pace dintre Națiunile Unite și România.
- 3 februarie 1947.** S-a constituit Comitetul Executiv al B.P.D.
- 4 februarie 1947.** În numele guvernului Marii Britanii ministrul de externe a semnat tratatul de pace cu România.
- 6 februarie 1947.** A avut loc ședința Comitetului Central al Frontului Unic Muncitoresc care a dezbătut o serie de probleme politice și economice.
- 8 februarie 1947.** Delegația guvernului român pentru semnarea tratatului de pace a remis o notă Națiunilor Unite în care se arată că țara noastră va semna și va respecta tratatul, dar ea continuă să se considere nedreptățită de unele clauze impuse tratatului de delegațiile marilor puteri occidentale.
- 10 februarie 1947.** Delegația guvernului român a semnat tratatul de pace.
- 10 februarie 1947.** Comitetele de Front Unic Muncitoresc din Valea Jiului, în cadrul unei ședințe plenare, s-au angajat să întărească disciplina în muncă în scopul măririi producției și să lupte pentru aplicarea platformei-program a B.P.D.
- 14 februarie 1947.** Comisia locală a sindicatelor din Valea Jiului a inițiat o întrecere patriotică între muncitorii mineri sub lozincă : „Înainte spre 7 000 tone cărbuni pe zi”. Această întrecere a fost primită cu entuziasm de către mineri.
- 17 februarie 1947.** Ziarul „Scnteia” anunță că din inițiativa comuniștilor cei 4 000 muncitori și tehnicieni de la Dermata-Cluj s-au angajat să producă 3 000 perechi de încălțăminte pe zi, față de cele 2 500 produse în luna ianuarie (Înainte de război producția fabricii era de numai 1 800 perechi pe zi).
- 20 februarie 1947.** S-au semnat la Moscova un tratat de comerț și navigație și un acord privitor la schimbul de mărfuri pe anul 1947, potrivit cărora Uniunea Sovietică a livrat țării noastre materii prime și semifabricate absolut indispensabile pentru redresarea industriei metalurgice și extractive.
- 23 februarie 1947.** Ziarul „Scnteia” publică apelul tinerilor muncitori de la Atelierele C.F.R.-Grivița pentru unirea în cadrul unei singure organizații a întregului tineret muncitoresc din România.
- 27 februarie 1947.** Ziarul „Scnteia” anunță că tinerii de la Malaxa, Vulcan, Fichet, I.C.A.R., Wolff, Lemaitre și din multe alte întreprinderi și-au dat adeziunea la făurirea organizației unice a tineretului muncitoresc.

- 5 martie 1947.** Ziarul „Scnteia” anunță că muncitori de la diferite fabrici din București, Galați, Mediaș și din alte orașe ale țării au plecat la sate pentru a repara uneltele țăranilor muncitori.
- 7 martie 1947.** Ziarul „Scnteia” publică apelul C.G.M. adresat Comisiilor locale și sindicatelor din întreaga țară prin care muncitorii sînt chemați să contribuie la campania însămînțărilor de primăvară.
- 15—16 martie 1947.** Are loc Conferința națională pentru formarea Uniunii Tineretului Muncitoresc.
- 16 martie 1947.** Ziarul „Scnteia” publică chemarea la întrecere patriotică pentru îndeplinirea sarcinilor din campania de însămînțări a muncitorilor de la ferma de stat Popăuți-Botoșani, către toate celelalte ferme de stat din nordul Moldovei.
- 18 martie 1947.** Muncitorii șantierului S.R.T. din Galați lansează tancul petrolifer „S.R.T.-128” construit în întregime de ei.
- 18—20 martie 1947.** Se ține congresul salariaților agricoli care hotărăște înființarea Uniunii Sindicatelor de salariați agricoli și afilierea ei la C.G.M.
- 21 martie 1947.** Ziarul „Scnteia” anunță că din inițiativa județenei Partidului Comunist, muncitorii de la Uzinele de Fier din Hunedoara au dat țăranilor șapte vagoane de unelte agricole.
- 23 martie 1947.** Muncitorii de la Turda, în frunte cu comuniștii, au reușit să repună în funcțiune fabrica de ciment care acoperea 40 % din necesitățile de atunci ale țării.
- 27 martie 1947.** S-a deschis muzeul romîno-rus din București.
- 3 aprilie 1947.** Parlamentul a ratificat tratatul de comerț și navigație și acordul privitor la schimbul de mărfuri pe anul 1947 între U.R.S.S. și România, ambele semnate la 20 februarie 1947.
- 5 aprilie 1947.** Adunarea deputaților votează legea pentru reorganizarea Ministerului Industriei și Comerțului.
- 18 aprilie 1947.** Ziarul „Scnteia” anunță că în împlinirea zilei de 1 Mai muncitorii din întreaga țară au organizat întreceri patriotice pentru sporirea producției.
- 26 aprilie 1947.** A fost dat publicității comunicatul ședinței extraordinare a Comitetului Executiv al Frontului Plugarilor care a hotărît verificarea și regrouparea cadrelor sale, astfel încît în toate posturile de conducere să precumpănească elementele muncitoare, cinstite și devotate cauzei țăranimii muncitoare și să fie înlăturate elementele chiaburești.
- 26 aprilie 1947.** S-a deschis sesiunea extraordinară a Adunării Deputaților pentru a examina importante legi economice.
- 26 aprilie 1947.** În cinstea zilei de 1 Mai cefeștii de la Nicolina-Iași au dăruit guvernului un tren reparat în orele lor libere.

- 29 aprilie 1947.** Marea Britanie a ratificat tratatul de pace cu România.
- 30 aprilie 1947.** A fost depus pe biroul Adunării Deputaților proiectul de lege pentru ratificarea tratatului de pace.
- 1 mai 1947.** Adunarea deputaților a votat bugetul pe exercițiul 1947/1948.
- 6 mai 1947.** Comitetul Executiv al P.S.D. examinând situația politică și economică a țării hotărăște întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare și a colaborării cu B.P.D. în lupta împotriva forțelor reacționare și a social-democraților de dreapta.
- 7 mai 1947.** Turnătoria de la Calan a fost repusă în funcțiune datorită cocsului venit din Uniunea Sovietică.
- 7—8 mai 1947.** A avut loc ședința plenară a C.C. al U.T.M. care a stabilit sarcinile viitoare ale U.T.M.
- 15 mai 1947.** Ministerul Industriei și Comerțului dă publicității forma definitivă a anteproiectului de lege pentru înființarea și funcționarea oficiilor industriale.
- 15 mai 1947.** Ziarul „Scnteia” publică un articol despre numeroasele inovații în muncă făcute de muncitori, prin care s-a micșorat durata procesului de producție și s-au economisit multe materiale.
- 15 mai 1947.** A avut loc ședința Comitetului de direcție a Comitetului de ajutorare a regiunilor lovite de secetă (C.A.R.S.) înființat încă de la sfârșitul anului 1946, la care s-a arătat că s-au înființat 1 756 cantine ce distribuie 184 888 rații zilnice și au fost evacuați din regiunile lovite de secetă în cele excedentare 51 313 copii.
- 21 mai 1947.** Ziarul „Scnteia” anunță că planul campaniei de însămânțări de primăvară la porumb și floarea-soarelui a fost depășit.
- 25 mai 1947.** Adunarea Deputaților votează legea oficiilor industriale.
- 25 mai 1947.** Organizația jud. Prahova a Frontului Plugarilor trece, conform hotărârii Comitetului Executiv Central din 23 aprilie 1947, la înlăturarea elementelor chiaburești din organizație și alegerea reprezentanților țărănimii muncitoare în posturile de conducere. Această acțiune de reorganizare pe linia promovată de partid se desfășoară în întreaga țară.
- 25—27 mai 1947.** La Cluj are loc congresul național al Frontului Democratic Universitar care hotărăște înființarea Uniunii Naționale a Studenților din România.
- 30 mai — 2 iunie 1947.** Are loc ședința Comitetului Executiv Central al Uniunii Populare Maghiare care hotărăște cu U.P.M. să ia parte activă la reconstrucția și democratizarea țării. Totodată, s-a stabilit ca conducerea organizațiilor U.P.M. să fie încredințată muncitorilor, țărănilor muncitori și intelectualilor legați de popor.
- 31 mai 1947.** S-au întrunit Birourile Politice ale P.C.R. și P.S.D. care au examinat situația politică internă și externă. Dezbaterile au decurs în spiritul unității de acțiune.

- 1 iunie 1947.** Sub lozinca „Mai mult fier însemnează mai multă pline” a început în întreaga țară campania de strângere a fierului vechi, inițiată de Uniunea sindicală metalo-chimică. În câteva zile s-au strîns zeci de vagoane de fier vechi.
- 6 iunie 1947.** Senatul Statelor Unite a ratificat tratatul de pace cu România.
- 7 iunie 1947.** Adunarea Deputaților votează legea prin care se anulează toate vânzările de pămînt făcute de țărănimea muncitoare sub imperiul foametei și a secetei.
- 8 iunie 1947.** S-a încheiat campania de însămînțări de primăvară, planul inițial stabilit fiind îndeplinit cu 111 %.
- 10 iunie 1947.** Adunarea Deputaților votează proiectul de lege pentru reorganizarea Ministerului Apărării Naționale.
- 13 iunie 1947.** Ziarul „Scînteia” anunță că 35 muncitori și tehnicieni de la uzinele Astra-Brașov au fost decorați cu „Meritul Muncii” pentru realizări deosebite în muncă.
- 14 iunie 1947.** Consiliul de Miniștri a aprobat în unanimitate : „Propunerile Partidului Comunist Român în vederea îmbunătățirii situației economice și financiare a țării” prezentate de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej.
- 15 iunie 1947.** În comuna Fălcu (jud. Rădăuți) a fost construită de către societatea „Sovromlemn” o mare fabrică de cherestea.
- 16 iunie 1947.** Au fost date publicității propunerile P.C.R. în vederea îmbunătățirii situației economice și financiare a țării, care constituie o continuare consecventă a programului de refacere a economiei naționale elaborat de Conferința P.C.R. din octombrie 1945.
- 21 iunie 1947.** S-a instituit comisia interministerială pentru realizarea programului de redresare economică și stabilizare monetară pe baza propunerilor P.C.R. din 14 iunie 1947.
- 22 iunie 1947.** Pe baza propunerilor P.C.R. din 14 iunie 1947, Ministerul Industriei și Comerțului a dat publicității programul de producție al industriei metalurgice pînă la sfîrșitul anului.
- 26—27 iunie 1947.** Confederația Generală a Muncii, în cadrul unei ședințe plenare, și-a însușit propunerile P.C.R. din 14 iunie 1947, hotărînd să desfășoare o intensă activitate pentru mobilizarea muncitorilor la realizarea lor. Totodată s-a stabilit efectuarea alegerilor sindicale pe baza autonomiei sindicale și a democrației muncitorești.
- 27 iunie 1947.** S-a înapoiat în Capitală delegația guvernamentală a Romîniei condusă de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej care, ducînd tratative la Moscova cu guvernul sovietic, a obținut 8 000 vagoane de cereale necesare aprovizionării populației la un preț inferior celui de pe piața statelor capitaliste.
- 27 iunie 1947.** Ziarul „Scînteia” anunță că în lunile aprilie-mai muncitorii de la fabrica de ciment din Turda au atins și depășit producția din anul 1939.

- 28 iunie 1947.** Muncitorii de la Uzinele de fier din Hunedoara, Titan-Nadrag-Calan și Reșița au organizat în cinstea zilei de 23 August o întrecere patriotică pentru mărirea producției.
- 29—30 iunie 1947.** Muncitorii metalurgiști de la Hunedoara în frunte cu comuniștii, dezbătând programul de producție al industriei metalurgice fixat de Ministerul Industriei și Comerțului, s-au angajat să depună toate eforturile pentru a-l îndeplini.
- 31 iunie 1947.** La centrul de mașini agricole Budești-Ilfov a sosit primul lot de tractoare I.A.R.-22 fabricate în țara noastră și repartizate unităților R.E.A.Z.I.M.
- 1—3 iulie 1947.** Are loc conferința pe țară a U.F.A.R.
- 3 iulie 1947.** Ziarul „Scnteia” anunță că în cinstea zilei de 23 August muncitorii ceferiști și metalurgiști din Capitală organizează o întrecere patriotică pentru mărirea producției.
- 5 iulie 1947.** Ziarul „Scnteia” anunță că pentru înfăptuirea propunerilor Partidului Comunist Român de refacere economică a țării, muncitorii din fabricile Capitalei și provincie organizează întreceri patriotice pentru mărirea producției.
- 9 iulie 1947.** Consiliul de Miniștri hotărăște să remită secretarului general al O.N.U. declarația de intrarea României în O.N.U., precum și adeziunea ei la Carta Națiunilor Unite.
- 10 iulie 1947.** Ziarul „Scnteia” publică programele de producție întocmite de Ministerul Industriei și Comerțului pentru fabricile de materiale de construcții și de unelte agricole pe perioada iulie-decembrie 1947.
- 10 iulie 1947.** Au avut loc ședințe ale Comitetelor Centrale ale Uniunilor sindicale metalo-chimice, minieră, textilă etc. care au dezbătut măsurile pentru sprijinirea propunerilor P.C.R. de refacere a țării, precum și problema alegerilor sindicale.
- 14 iulie 1947.** Pe aerodromul de la Tămădău au fost arestați mai mulți conducători ai P.N.Ț. în frunte cu I. Mihalache și N. Penescu, care conform indicațiilor lui I. Maniu au încercat să fugă din țară pentru a urzi noi comploturi împotriva regimului democrat-popular.
- 14 iulie 1947.** Au fost promulgate legea pentru controlul utilizării creditelor și legea pentru organizarea controlului economic.
- 18 iulie 1947.** Adunarea deputaților votează ridicarea imunității parlamentare a fruntașilor P.N.Ț. care au vrut să fugă din țară, cerînd guvernului darea lor în judecata Tribunalului Poporului.
- 18 iulie 1947.** Ziarul „Scnteia” anunță că în întreprinderile din București (la Atelierele C.F.R.-Grivița, S.T.B., S.E.T., Phoenix, Venus, Wolff etc.) și în diferite orașe din provincie au avut loc mitinguri la care oamenii muncii au cerut arestarea complicilor lui Mihalache și pedepsirea trădătorilor.
- 18 iulie 1947.** La Arenele Romane din Capitală a avut loc o mare adunare la care oamenii muncii au cerut dizolvarea P.N.Ț. și instituirea unor tribunale populare care să-l judece pe trădătorii național-țărăniști.

- 25 iulie 1947.** Consiliul politic al B.P.D. avînd în vedere activitatea antinațională și anti-democratică a P.N.Ț. ca și încercarea de fugă din 14 iulie 1947 prin care se urmărea răsturnarea regimului democrat-popular, a propus guvernului dizolvarea P.N.Ț.
- 30 iulie 1947.** Printr-un jurnal al Consiliului de Miniștri, aprobat de Parlament, este dizolvat P.N.Ț.
- 31 iulie—1 august 1947.** Muncitorii de la Atelierele C.F.R.-Grivița, Malaxa, Lemaitre (București), I.A.R. (Brașov), Standard, Distribuția (Ploiești), minerii din Lupeni etc., aprobă dizolvarea de către guvern și Adunarea Deputaților, a P.N.Ț.
- 3—4 august 1947.** S-a ținut conferința președinților și secretarilor organizațiilor județene ale Frontului Plugarilor.
- 5 august 1947.** Au început alegerile comitetelor sindicale de întreprindere. Alegerile s-au desfășurat sub semnul întăririi Frontului Unic Muncitoresc și a înlăturării din posturile de conducere a social-democraților de dreapta.
- 11 august 1947.** Comisia interministerială pentru redresarea economică și stabilizarea monetară a publicat o decizie potrivit căreia întreprinderile și instituțiile de orice fel ca și persoanele particulare trebuie să depună în termen de trei zile declarațiile în vederea preschimbării banilor.
- 15 august 1947.** A fost dat publicității textul oficial privitor la stabilizarea monetară. Prin reforma monetară inițiată de P.C.R. și realizată pe baza resurselor interne, s-au creat condiții favorabile stimulării și dezvoltării producției și însănătoșirii vieții economice; a fost confiscată o parte a cîștigurilor realizate de clasele exploatare prin speculă, prin jefuirea sălbatică a oamenilor muncii. Această măsură cu caracter revoluționar a fost înfăptuită în interesul maselor muncitoare și a fost îndreptată împotriva claselor exploatare.
- 15 august 1947.** Ministerul Industriei și Comerțului publică decizia privitoare la noile salarii ale tuturor categoriilor de salariați.
- 15 august 1947.** Blocul Partidelor Democratice a lansat un apel către țară prin care oamenii muncii sînt chemați să contribuie la consolidarea reformei monetare prin muncă, economii, disciplină, lupta contra risipei și a speculanților.
- 15—16 august 1947.** În București, la Atelierele C.F.R.-Grivița, Vulcan, A.P.A.C.A., Tiparul Romînesc, F.R.B. etc., ca și în orașele Timișoara, Cluj, Sibiu, Arad, Deva, Focșani etc. au avut loc mari mitinguri la care masele populare s-au angajat să sprijine prin toate forțele reforma monetară.
- 16 august 1947.** Parlamentul votează legea pentru reforma monetară.
- 16 august 1947.** Peste 300 000 cetățeni ai Capitalei în cadrul unui miting au salutat reforma monetară luîndu-și angajamentul s-o consolideze prin muncă și economii. A fost lansată lozincă: „Nici un ban peste prețurile oficiale”.
- 16 august 1947.** Se organizează în întreaga țară comitete cetățenești pentru apărarea reformei monetare și lupta împotriva speculanților.

- 18 august 1947.** Ziarul „Scnteia” anunță că, în vederea îndeplinirii planurilor de producție întocmite de Ministerul Industriei și Comerțului pe baza propunerilor P.C.R. din 16 iunie 1947, minerii din Valea Jiului au chemat la întrecere patriotică pe muncitorii petroliști din Valea Prahovei.
- 21 august 1947.** Biroul Politic al P.C.R. împuternicește grupul său parlamentar să propună Adunării Deputaților ratificarea tratatului de pace.
- 24 august 1947.** La propunerea grupului parlamentar al P.C.R., Parlamentul ratifică tratatul de pace dintre Națiunile Unite și România, semnat la 10 februarie 1947.
- 24 august 1947.** A fost dată în exploatare linia ferată București—Caracal—Craiova la construirea căreia au lucrat cu abnegație brigăzile de muncă voluntară ale tineretului.
- 28 august 1947.** Într-o cuvîntare la radio tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a expus sarcinile regimului democrat-popular și ale poporului român în lupta pentru consolidarea stabilizării monetare.
- 30 august 1947.** Prezidiul Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice ratifică tratatul de pace cu România.
- 1 septembrie 1947.** Ziarul „Scnteia” anunță că organizațiile P.S.D. și muncitorii social-democrați de la Voina, Mociornița, Gaz și Electricitate, U.C.B. din București și-au exprimat hotărîrea de a înlătura elementele de dreapta din cadrul P.S.D.
- 3 septembrie 1947.** Ziarul „Scnteia” anunță că minerii de la Comănești au depășit programul de producție pe luna august cu 1 100 tone.
- 5 septembrie 1947.** Din inițiativa comuniștilor muncitorii ceferiști și metalurgiști din Capitală hotărîsc să continue întrecerea patriotică în muncă pînă la 31 decembrie 1947. Datorită întrecerii patriotice producția fabricilor metalurgice a sporit pînă la 1 septembrie 1947 cu 82,25 %.
- 19 septembrie 1947.** Consiliul Politic al B.P.D. a acceptat în unanimitate propunerile P.C.R. pentru reforma justiției, hotărînd ca aceasta să fie adusă în discuția publică.
- 24 septembrie 1947.** Au fost date publicității propunerile P.C.R. pentru reforma justiției.
- 27 septembrie 1947.** Într-o ședință comună Birourile Politice ale P.C.R. și P.S.D., la propunerea delegației Partidului Comunist Român, hotărîsc să pună în discuția forurilor de conducere respective mijloacele practice pentru înfăptuirea unității politice, organizatorice și ideologice a mișcării muncitorești din țara noastră în cadrul Partidului Unic Muncitoresc.
- 4—9 octombrie 1947.** Are loc al XVIII-lea Congres al P.S.D., care, discutînd problema făuririi unității politice a clasei muncitoare, cere Comitetului Central să discute cu Comitetul Central al Partidului Comunist Român, mijloacele practice, organizatorice și ideologice ce trebuie să stea la baza închegării Partidului Unic Muncitoresc.
- 6 octombrie 1947.** La S.T.B., Vulcan, U.C.B., Mociornița, Cugir, Concordia etc. au avut loc întruniri ale Frontului Unic Muncitoresc la care muncitorii au salutat hotărîrea de a se înfăptui Partidul Unic Muncitoresc.

- 9 octombrie 1947.** Ziarul „Scnteia” publică numeroase moțiuni sosite din țară de la întrunirile muncitorești etc., în care se cere înfăptuirea Partidului Unic Muncitoresc.
- 10 octombrie 1947.** Sub semnul luptei pentru făurirea Partidului Unic Muncitoresc și a măririi producției au început să se desfășoare congresele sindicale pe Uniuni.
- 16–17 octombrie 1947.** A avut loc ședința plenară a C.C. al U.T.M.
- 22 octombrie 1947.** Ziarul „Scnteia” anunță că țărănimea muncitoare din jud. Olt a chemat la întrecere țărănimea din jud. Dolj, Romanați și Argeș în scopul terminării înainte de termen și în bune condițiuni a campaniei de însămânțări de toamnă.
- 26 octombrie 1947.** Din inițiativa județenei Partidului Comunist Român în comunele din județul Ilfov au plecat 107 echipe de muncitori pentru a ajuta țărănimea la însămânțările de toamnă.
- 29 octombrie 1947.** Are loc ședința Comitetului Central al Frontului Unic Muncitoresc la care s-au constituit comisii pentru elaborarea Platformei și a Statutului Partidului Unic Muncitoresc, stabilindu-se totodată planul organizatoric pentru operațiunile unificării celor două partide muncitorești.
- 30 octombrie 1947.** Începe la Tribunalul Militar procesul conducătorilor fostului partid național-țărănesc. Sentința în procesul P.N.Ț. a fost pronunțată la 12 noiembrie 1947.
- 2 noiembrie 1947.** A fost dată în exploatare linia ferată Ilva Mică—Vatra Dornei.
- 6 noiembrie 1947.** Pe baza succeselor luptei revoluționare a maselor conduse de Partidul Comunist Român, pe baza schimbării raportului de forțe în favoarea clasei muncitoare, au fost izgoniți din guvern ultimii reprezentanți ai burheziei.
- 7 noiembrie 1947.** La mitingul care a avut loc cu ocazia sărbătoririi zilei de 7 Noiembrie, a luat cuvîntul tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej care a înfățișat un vast program de reforme, ce trebuie înfăptuite de regimul democrat-popular.
- 11–12 noiembrie 1947.** A avut loc al doilea congres al Confederației Generale a Muncii, care s-a desfășurat sub semnul concentrării eforturilor clasei muncitoare condusă de P.C.R. în lupta pentru înfăptuirea Partidului Unic Muncitoresc, pentru dezvoltarea regimului de democrație populară și crearea premiselor de trecere la construirea socialismului. Congresul analizînd activitatea C.G.M. din ianuarie 1945 a trasat sarcinile viitoare care constau în mobilizarea clasei muncitoare la lupta pentru dezvoltarea economică a țării și întărirea regimului democrat-popular.
- 12 noiembrie 1947.** S-a ținut ședința comună a C.C. al P.C.R. și P.S.D. care a adoptat în unanimitate platforma Partidului Unic Muncitoresc și propunerile Comisiei de organizare, elaborate de Comitetul Central al Partidului Comunist Român, pe baza învățăturii marxist-leniniste.
- 13 noiembrie 1947.** A fost publicată platforma Partidului Unic Muncitoresc ce stabilea că Partidul Unic Muncitoresc va fi partidul de avangardă marxist-leninist al clasei muncitoare, care va conduce lupta pentru construirea socialismului și comunismului în țara noastră.

- 14 noiembrie 1947.** Începe prelucrarea în cadrul organizațiilor de bază ale P.C.R. și P.S.D. a platformei Partidului Unic Muncitoresc.
- 18 noiembrie 1947.** Consiliul de Miniștri aprobă proiectul de lege pentru organizarea judecătorească.
- 28 noiembrie 1947.** Adunarea Deputaților votează proiectul de lege pentru reforma justiției.
- 29 noiembrie 1947.** A fost publicată platforma U.F.A.R. prin care toate organizațiile de femei sunt chemate să se unească și să formeze Uniunea Femeilor Democratice din România.
- 30 noiembrie 1947.** Ziarul „Scnteia” publică lista comisiilor mixte județene, locale și de sector în vederea pregătirii operațiunilor pentru înfăptuirea Partidului Unic Muncitoresc.
- 2 decembrie 1947.** Ziarul „Scnteia” anunță că brigăzile U.T.M. „Gh. Gheorghiu-Dej” dînd dovadă de eroism în muncă, au terminat conducta de gaz metan de la Agnita-Botorca cu două săptămîni înainte de termen.
- 15 decembrie 1947.** Are loc consfătuirea comisiilor mixte de organizare a Partidului Unic Muncitoresc la care s-a prelucrat platforma-program a P.U.M.
- 15 decembrie 1947.** La Atelierele C.F.R.-Grivița, Lemaltre, Mociornița și în alte întreprinderi și instituții din Capitală și din țară au început alegerile de asesori populari.
- 16 decembrie 1947.** Comisia interministerială de redresare economică și stabilizare monetară pentru a pune capăt sabotajului agențiilor trusturilor mondiale petrolifere, a numit administratori de supraveghere la societățile „Astra-Romîină” și „Unirea”.
- 30 decembrie 1947.** Dezvoltarea victorioasă a revoluției populare condusă de Partidul Comunist Român duce la înlăturarea monarhiei și la proclamarea Republicii Populare Romîne — formă a dictaturii proletariatului.

V I A T A Ș T I I N Ț I F I C Ă

SESIUNEA ȘTIINȚIFICĂ CONSACRATĂ CELEI DE-A XV-a ANIVERSĂRI A ELIBERĂRII ROMÂNIEI DE SUB JUGUL FASCIST

În cinstea celei de-a XV-a aniversări a eliberării patriei noastre s-a desfășurat între 14—18 aug. a.c. sesiunea științifică a Școlii superioare de partid „Ștefan Gheorghiu”, Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., institutelor de științe sociale ale Academiei R.P.R. și Academiei Generale Militare.

Lucrările s-au desfășurat în sala de marmură a combinatului „Casa Școlii”, în zilele de 14 și 15 aug. a.c. în plenară, continuând apoi în zilele următoare pe secții, astfel: secția Istoria P.M.R. și a R.P.R. la Institutul de istorie al Academiei R.P.R. (9 comunicări), secția Filozofie, psihologie și drept la Școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu” (15 comunicări) și secția Economie politică în aula Academiei R.P.R. (12 comunicări).

Deschizând sesiunea, în ședința plenară, G. Lupșa rectorul Școlii superioare de partid „Ștefan Gheorghiu” a vorbit despre importanța insurecției armate de la 23 August 1944.

Comunicarea: *Insurecția armată de la 23 August, început al revoluției populare în România*, de B. Bălțeanu și Gh. Matei, director adjunct al Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., s-a ocupat de condițiile în care a fost înfăptuită insurecția armată precum și de semnificația mărețului act „început al revoluției care schimbă la noi orînduirea bazată pe exploatarea omului de către om cu o orînduire în care exploatarea omului de către om este desființată”.

În comunicarea: *Rolul istoric al Armatei Sovietice în eliberarea României de sub jugul fascist*, generalul maior Gheorghe Zaharia, a luat atitudine hotărâtă demonstrînd cu evidență zdrobitoare — împotriva calomniatorilor revizionisti care încearcă să minimalizeze rolul Armatei Sovietice — uriașa forță și superioritatea Armatei Sovietice, armată eliberatoare a popoarelor copleșite de fasciști, factor de seamă, hotărîtor în zdrobirea trupelor hitleriste. Autorul se ocupă pe larg de operațiunile militare efectuate de Armata Sovietică la 20 august 1944 pe fronturile II și III Ucrainean, precum și de flota fluvială și maritimă a Mării Negre, care au dus între 20—25 aug. 1944 la nimicirea trupelor hitleriste din regiunea Iași — Chișinău. Aici au fost scoase din luptă 49 de divizii din cele 55 de divizii inamice. Glorioasa Armată Sovietică a sfărîmat pas cu pas mașina de război hitleristă și a salvat poporul nostru din înrobitorul jug fascist.

Acad. Petre Constantinescu-Iași în comunicarea: *Poziția P.C.R. față de partidele burgheze în perioada pregătirii insurecției armate de la 23 August 1944* a arătat poziția Partidului Comunist din România care în clipele grele pentru țară și popor ale odiosului regim fascist a

organizat lupta maselor împotriva dictaturii militar-fasciste și a războiului antisovietic. Partidul Comunist a dus o acțiune consecventă de combatere a duplicității și pozițiilor reacționare ale partidelor „istorice”.

General de armată Iacob Teclu, șeful Academiei Militare Generale a prezentat comunicarea : *Contribuția Armatei Române la războiul antihitlerist*, în care a fost expus aportul adus de diviziile românești, aviație și flota noastră, eroismul ostașilor noștri care alături de ostașii sovietici au îndeplinit pînă la victoria finală asupra fascismului german sarcinile strategice și tactice elaborate cu măiestrie de comandamentul sovietic. Cu ajutorul hărților, participanții la sesiune au urmărit drumul armatei române alături de glorioasa Armată Sovietică parcurs de la 23 August 1944 și pînă la 12 mai 1945 pentru zdrobirea trupelor hitleriste și eliberarea în întregime a teritoriului nostru național, a Ungariei și Cehoslovaciei.

O parte din comunicări s-au ocupat de politica partidului nostru de construcție socialistă, astfel : prof. Mircea Oprea în : *Politica P.M.R. de industrializare socialistă a țării*, a expus succesele obținute pentru transformarea țării noastre în anii regimului democrat-popular într-o țară cu o puternică industrie, capabilă să satisfacă nevoile interne și chiar să exporte mașini agricole și utilaj petrolier. Tov. Marin Stancu, adjunct al ministrului Agriculturii și Silviculturii a expus comunicarea : *Lupta P.M.R. pentru întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimia muncitoare și pentru transformarea socialistă a agriculturii*, în care a vorbit pe larg despre schimbările fundamentale survenite în structura de clasă a țărănimii noastre care în alianță strînsă cu clasa muncitoare, sub conducerea Partidului Muncitoresc Român pășește în front larg pe calea gospodăriei colective, spre o viață nouă, fericită. Tov. Vasile Dumitrescu adjunct al ministrului Afacerilor Externe a vorbit despre : *Politica externă a Republicii Populare Române*, evidențiind sprijinul diplomatic pe care U.R.S.S. ni l-a acordat atît la Conferința de la Paris în 1946 cît și de atunci în toate conferințele și organizațiile internaționale. Statul nostru democrat-popular aplică neabătut în relațiile sale, cu alte state principiile leniniste ale politicii externe, luptînd cu fermitate pentru continua întărire a lagărului păcii și socialismului în frunte cu U.R.S.S., pentru relații de prietenie și schimb bazat pe avantaje reciproce cu toate țările, pentru apărarea păcii în lume.

Cu un interes deosebit a fost urmărită comunicarea acad. Athanase Joja : *Patriotismul socialist forța motrice a dezvoltării socialismului în patria noastră*. În încheiere acad. Athanase Joja a arătat : „La cincisprezece ani de la eliberarea României, un sentiment de legitimă mîndrie ne cuprinde la trecerea în revistă a marilor înfăptuiri de pînă acum și un sentiment fierbinte patriotice ne însuflețește pentru victoriile viitoare”. În comunicarea : *Dezvoltarea psihologiei științifice în lumina concepției marxist-leniniste în anii puterii populare*, tov. acad. Mihail Ralea, a expus condițiile optime în care își desfășoară astăzi activitatea Institutul de psihologie al Academiei R.P.R. precum și rezultatele obținute ca urmare a noii orientări marxiste, științifice. Comunicarea : *Dezvoltarea filozofiei marxist-leniniste în R. P. Română în anii puterii populare* de acad. C. Ionescu-Gulian, a sintetizat drumul parcurs sub conducerea Partidului Muncitoresc Român în cei 15 ani de la eliberare, de cercetătorii noștri în domeniul filozofiei, pentru răspîndirea învățăturii marxist-leniniste, pentru editarea și difuzarea operelor clasicilor marxism-leninismului și pentru a contribui la demascarea falsificărilor și denaturărilor aduse marxismului de revizionismul contemporan și de atacurile ideologilor burgheziei. Acad. Iorgu Iordan, în comunicarea *Dezvoltarea lingvisticii românești de la 23 August 1944 pînă astăzi*, s-a ocupat de cercetările în domeniul lingvisticii care sînt caracterizate prin varietate și abundență. „Limba — a spus I. Iordan — trebuie cercetată în strînsă legătură cu istoria poporului”.

Acad. Andrei Oțetea, a prezentat comunicarea : *Istoriografia românească după 23 August 1944*, care se publică în numărul de față al revistei.

În ziua de 17 august a avut loc ședința de comunicări din cadrul secției de istorie a P.M.R. și istorie a R.P.R. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de acad. P. Constantinescu-Iași -care a anunțat programul și a relevat importanța ei.

În comunicarea: *Unele aspecte privind participarea partizanilor romîni la lupta pentru eliberarea patriei noastre și înfrîngerea Germaniei hitleriste*, lt. col. I. Tăușan de la Academia Militară Generală a înfățișat, în linii generale, lupta maselor populare conduse de Partidul Comunist din România împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului antisovietic insistînd asupra acțiunilor grupelor de partizani. Deși acțiunile de partizani nu au lipsit pînă în 1944 (în toamna anului 1941, de pildă, un detașament de partizani a acționat cu succes în Delta Dunării) totuși, mișcarea de partizani nu a luat amploare decît după înlăturarea din conducerea partidului a grupului de trădători în frunte cu Foriș. În partea a doua a comunicării, autorul a analizat activitatea grupului de partizani „Mărăști” organizat de regionala P.C.R. Timișoara în regiunea munților Semenic, a grupurilor „Carpații” — care a acționat în special în Valea Prahovei, „T. Vladimirescu” — în regiunea Bacău, „Dobrogea” — în Delta Dunării, subliniind, în concluzii, importanța acțiunilor partizanilor romîni în lupta pentru zdrobirea dictaturii militaro-fasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste.

A urmat apoi comunicarea *Activitatea formațiunilor patriotice de luptă*, ținută de I. Oprea, cercetător la Institutul de istorie al partidului de pe lîngă C.C. la P.M.R. O parte integrantă din ansablul de măsuri luate de Partidul Comunist din România în vederea pregătirii insurecției armate a constituit-o organizarea și înarmarea gărzilor patriotice. Înființate de Partidul Comunist în condițiile unei stricte conspirativități, gărzile patriotice alcătuite din patrioții cei mai înflăcărați — cu precădere din elemente muncitorești — au constituit un instrument de luptă al clasei muncitoare. Organizate în principalele centre industriale din țară formațiunile patriotice de luptă au îndeplinit pînă la izbucnirea insurecției armate, o serie de acțiuni menite să submineze mașina de război hitleristă (sabotaje la garajele germane, tăierea firelor telefonice de la comandamentele hitleriste etc.). După arestarea la 23 August a guvernului antonescian formațiunile de luptă patriotice în colaborare cu unitățile armatei romîne au trecut la acțiuni armate făcîndu-se împotriva hitleriștilor. În timpul insurecției armate gărzile patriotice au luptat cu abnegație pentru zdrobirea rezistenței opusă de armatele germane și alungarea lor de pe teritoriul Romîniei. Între 23 August 1944 — 6 Martie 1945 pe întreg cuprinsul țării au luat ființă un mare număr de gărzii patriotice, ele participînd la acțiuni ca: epurarea elementelor fasciste și profasciste din aparatul de stat, apărarea fabricilor și uzinelor, alegerea și punerea în funcțiune a unor autorități administrative locale democratice, protejarea demonstrațiilor muncitorești etc.

M. Covaci de la Școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu” a susținut comunicarea *Contribuția muncitorilor petroliști din Valea Prahovei la lupta pentru răsturnarea dictaturii militare-fasciste și zdrobirea trupelor hitleriste din Romînia*. După ce a arătat condițiile grele de muncă și de trai ale muncitorilor petroliști, autoarea a înfățișat apoi activitatea regionalei P.C.R.-Prahova care, pe baza documentelor și a indicațiilor date de Comitetul Central al Partidului Comunist, a trecut la organizarea muncitorilor la luptă pentru zdrobirea dictaturii fasciste și izgonirea hitleriștilor din țară. Mijloacele de luptă ale muncitorilor petroliști împotriva mașinii fasciste de război au fost variate. Sabotajul pasiv (absentarea de la lucru în mod sistematic etc.) a fost înbinat cu sabotajul activ (distrugerea de mașini, scoaterea din funcțiune a sondelor, aruncarea în aer a cisternelor cu produse petroliere etc.) și cu mărețe acțiuni greviste (24 octombrie 1942 la secția de armament de la Concordia, la 1 martie 1943 la secția de reparat vagoane de la Uzinele Romîne, iunie 1944 la mai multe sonde din Moreni etc.). Pe baza indicațiilor date de C.C. al P.C.R. în vara anului 1944 comitetul regional P.C.R.-Prahova a trecut la organizarea concretă a insurecției armate din această regiune. La 23 August mun-

citorii și ostașii români au început luptele pentru cucerirea fabricilor și zdrobirea trupelor hitleriste, care au continuat pînă la 30 august cînd întreaga regiune a fost curățită de trupele fasciste.

Comunicarea prezentată de M. Fătu, D. Dragnea și C. Prigoreanu de la Școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu” a avut ca temă *Conținutul patriotic al luptei forțelor democratice conduse de P.C.R. împotriva criminalului război antisovietic*. Călăuzindu-se după învățătura leninistă despre războaiele juste și nejuste Partidul Comunist din România a luptat împotriva războiului antisovietic chiar de la izbucnirea lui. Această linie tactică avea un profund caracter patriotic, întrucît corespundea aspirațiilor poporului nostru de a trăi în pace cu marea noastră vecină, Uniunea Sovietică. De aceea, Partidul Comunist a militat cu consecvență pentru închegarea Frontului unic național de luptă împotriva Germaniei hitleriste și pentru alianță cu Uniunea Sovietică. În continuare, autorii, analizînd etapele luptei dusă de P.C.R. împotriva dictaturii militaro-fasciste și a războiului antisovietic, evidențiază caracterul patriotic al acestei lupte și sprijinul de care ea s-a bucurat din partea maselor populare. În perioada grea a anilor 1943—1944 — se subliniază în concluzia comunicării — comuniștii, dînd dovadă de un fierbinte patriotism, au fost luptătorii cei mai hotărîți împotriva fascismului și continuatorii celor mai bune tradiții de luptă ale poporului nostru.

V. A. Varga de la Institutul de istorie de pe lîngă C.C. al P.M.R. a susținut comunicarea *Despre crearea condițiilor necesare instaurării dictaturii revoluționar-democratice a clasei muncitoare și fărânimii muncitoare în țara noastră la 6 Martie 1945*. Victoria insurecției armate de la 23 August a reprezentat începutul revoluției democrat-populare în țara noastră. Pentru a împiedica desfășurarea ei, clasele dominante, coalizate în jurul monarhiei, au început sabotarea eforturilor poporului nostru în războiul antifascist, a producției și a reformelor democratice, încurajînd acțiunile mîrșave ale elementelor fasciste. Cu scopul de a zdrobi planurile reacțiunii Partidul Comunist a chemat masele populare la luptă pentru un guvern democrat, stabilind, în acelaș timp, că direcția atacului principal trebuie să fie îndreptată spre izolarea de mase a partidelor „istorice”, întărirea Frontului Unic Muncitoresc și a rolului de hegemon al clasei muncitoare în revoluția democrat-populară. Lupta maselor populare conduse de P.C.R. pentru cucerirea puterii politice a fost deosebit de ascuțită în lunile ianuarie și februarie 1945, cînd la orașe au avut loc uriașe manifestații de stradă iar la sate țărănimea, sub conducerea clasei muncitoare, a trecut la împărțirea pămînturilor moșierești. Împiedicînd izbucnirea războiului civil ce fusese proiectat de clasele dominante, masele populare, aflate sub conducerea Partidului Comunist, au impus, pe o cale relativ pașnică, la 6 Martie 1945 un guvern democrat instaurînd astfel regimul democrat-popular.

Lupte P.C.R. pentru demascarea și alungarea elementelor fasciste din aparatul de stat în perioada 23 August 1944—6 Martie 1945 i-a fost consacrată comunicarea lui D. Turcuș de la Școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu”. Victoria insurecției armate de la 23 August pune cu acuitate problema sfîrșimării mașinii de stat fasciste, deoarece ea împiedică lupta revoluționară a maselor pentru instaurarea unui regim democrat-popular și desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice. Partidul Comunist a desfășurat o intensă muncă organizatorică și ideologică, chemînd masele populare la acțiuni hotărîte în vederea defascizării aparatului de stat. În continuare autorul a analizat modul revoluționar în care au fost înlăturate elementele fasciste din conducerea întreprinderilor, a corpului didactic și armatei, precum și a autorităților locale administrative (primăriile, preturile și prefecturile), scoțînd în evidență rolul jucat de clasa muncitoare condusă de P.C.R. Defascizarea aparatului de stat — s-a subliniat în concluzia comunicării — a contribuit într-o măsură însemnată la cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare.

A urmat apoi comunicarea lui Tr. Udrea de la Institutul de istorie al Academiei R.P.R. intitulată *Rolul comitetelor țărănești în fărîmarea alianței dintre clasa muncitoare și masele de*

bază ale țărănimii (1944—1945), care reprezintă forma prescurtată a studiului din numărul de față al revistei.

V. Liveanu de la Institutul de istorie al Academiei R.P.R. a susținut comunicarea *Lupta P.C.R. pentru unitatea clasei muncitoare (aprilie 1944 — octombrie 1945)*, care reprezintă forma prescurtată a studiului din numărul de față al revistei.

Luptei Partidului Muncitoresc Român pentru întărirea unității rîndurilor sale i-a fost consacrată comunicarea lui V. Rață de la Școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu”. Avînd la bază învățătura leninistă despre partidul de tip nou, Partidul Comunist din România a luptat încă de la înființarea sa împotriva tuturor concepțiilor străine și a deviatorilor de orice fel. După 23 August, P.C.R., conducătorul revoluției democrat-populare, a dus o intensă muncă pentru întărirea organizatorică și îmbunătățirea compoziției sale sociale. Un rol deosebit de important l-a avut Conferința Națională a P.C.R. din octombrie 1945 care a trasat sarcinile întăririi muncii organizatorice, politice și ideologice a Partidului. A fost înfățișată apoi lupta P.C.R. pentru crearea Partidului Unic al clasei muncitoare, importanța congresului de constituire a Partidului Muncitoresc Român, a plenarelor Comitetului Central în lupta pentru menținerea purității rîndurilor partidului, precum și a celui de-al doilea Congres al P.M.R. Realizările regimului democrat-popular — a subliniat în încheiere autorul — arată tocmai creșterea rolului conducător al Partidului Muncitoresc Român și întărirea sa continuă.

Sesiunea a fost închisă de acad. P. Constantinescu-Iași. D-sa a relevat importanța comunicărilor, care, bazate pe o bogată documentare și o justă interpretare a materialului faptic, au adus date noi într-o serie de probleme.

L. Șt. și Gr. C.

MUZEUL DE ISTORIE A PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN

Muzeul de Istorie a P.M.R. înfățișează prin documentele și exponatele sale drumul glorios, plin de jertfe și de victorii al clasei noastre muncitoare. Ca o carte vie deschisă vizitatorului sălile muzeului înfățișează cele mai de seamă evenimente din istoria mișcării muncitorești de la noi din țară, precum și sprijinul internaționalist pe care ea l-a primit și l-a acordat întregii mișcări muncitorești și comuniste internaționale.

Se găsesc expuse documentele care confirmă existența celor dintîi forme de organizare a clasei muncitoare: Statutul Casei de prevederi și economii a lucrătorilor tipografi din București, din 1858, o fotografie a membrilor fondatori ai Asociației de ajutor reciproc a tipografilor din Cluj înființată în 1861, steagul original al Societății muncitorilor cărămidari din Botoșani, din anul 1867, primul număr al ziarului *Lucrătorul român*, organ al Asociației generale a muncitorilor din România.

Pe măsură ce proletariatul devine dintr-o clasă în sine, o clasă pentru sine, organizațiile de luptă, pentru apărarea drepturilor lui economice, se transformă în organizații politice pentru obținerea revendicărilor sale și a păturilor muncitoare în genere.

Sub influența mișcării revoluționare din Rusia iau ființă la noi în deceniul al 8-lea din secolul trecut cercurile revoluționare conduse de Eugen Lupu, C. Dobrogeanu-Gherea, N. Petrovici Zubcu Codreanu, doctorii Russel, Stăuceanu, Spiroiu și alții. Documentele și fotografiile expuse ne înfățișează un moment important din activitatea acestora și anume: poziția justă a mișcării muncitorești din România față de războiul ruso-româno-turc din 1877—1878 în timpul căruia România a obținut independența. Proiectul de program din 1880 al acestor cercuri, scris ca o anexă la cartea *Un studiu psihiatric* de către dr. Russel, este o dovadă a ridicării nivelului activității cercurilor oglindind creșterea luptelor muncitorești. El se găsește expus în muzeu

alături de un alt document care conține programul de luptă al acestor cercuri și anume *Credoa socialiştilor*.

În deceniile al 8-lea și al 9-lea din secolul trecut a început la noi să se răspîndească marxismul datorită activității desfășurate de socialiștii din România cu ajutorul mișcării muncitorești din Rusia ca urmare a mutării centrului revoluționar în a doua jumătate a secolului al IX-lea din apusul Europei în această țară. Sînt expuse originalele unor periodice care aparțin în această vreme la noi, au publicat lucrări prescurtate după operele de seamă ale lui K. Marx și F. Engels. Influența lucrărilor de bază ale clasicilor marxiști determină ridicarea pe o nouă treaptă a luptei clasei noastre muncitoare.

La 1886 apare programul de activitate al cercurilor muncitorești expus de C. Dobrogeanu-Gherea în broșura *Ce vor socialiștii romîni*, tipărită la Iași și care se găsește la muzeu în original. Doi ani mai tîrziu, clasa muncitoare va afirma din nou cu tărie rolul său de forță socială, progresistă a poporului, atît prin bătăliile de clasă ale tipografilor și ceferiștilor cît și prin atitudinea sa deschisă, de sprijin frățesc al răscoalelor țărănești. Sînt nenumărate documente la muzeu, printre care și manifestul Cercului muncitorilor din București lansat cu prilejul izbucnirii răscoalei țărănilor din 1888, care dovedesc creșterea avîntului de luptă al clasei muncitoare.

Răspîndirea marxismului, lupta împotriva exploatării, intensificarea activității cercurilor și mai ales a cluburilor muncitorești, dezvoltarea societăților, asociațiilor profesionale au dus la înființarea în martie 1893 a P.S.D.M.R. Aceasta este o nouă treaptă a procesului de contopire a socialismului științific cu mișcarea muncitorească din țara noastră. În muzeu se găsește așezat la loc de cinste originalul proiectului de program al partidului. Crearea P.S.D.M.R. a însemnat o primă încununare a eforturilor elementelor înaintate din rîndul mișcării muncitorești și socialiste de a crea un partid socialist care să conducă lupta muncitorilor împotriva exploatării, el corespunzînd necesității de centralizare și organizare a forțelor mișcării muncitorești; el a dus la organizarea politică a proletariatului și la creșterea combativității lui.

Documentele și desenele expuse în muzeu se referă la consecvența elementelor muncitorești din partid ca Al. Ionescu, I.C. Frimu și alții care s-au situat pe poziția apărării P.S.D.M.R. împotriva elementelor trădătoare, unelte ale burgheziei liberale care vroiau să lovească în mișcarea muncitorească. În articolul intitulat „Sîntem și rămînem” muncitorul tipograf Al. Ionescu, scria: „, Noi sîntem și rămînem soldați credincioși ai steagului roșu al proletariatului internațional și în această direcție vom lupta”. Se găsește expus manifestul muncitorilor din București în care se scrie: „Niște inși pot să treacă la o parte, pot să se rătăcească, pot să se contopească, pot chiar să moară; dar mișcarea muncitorească nu moare”.

Începutul secolului al XX-lea în istoria mișcării noastre muncitorești este concretizat în exponatele muzeului prin date privind pătrunderea capitalului străin în economia Romîniei.

Aceasta duce la creșterea mișcării greviste în anii 1900—1901, ca răspuns înăsprii exploatărilor și condițiilor inumane de lucru.

Cînd la 9 ianuarie 1905 odiosul regim țarist înăbușea în sînge demonstrația pașnică a muncitorilor din Petrograd, întreaga clasă muncitoare de la noi se ridică protestînd viu și inițiază acțiuni de solidarizare cu lupta revoluționară a proletariatului și țărănimii ruse. Este expus printre alte piese care surprind această involburare a maselor noastre de muncitori, și numărul unic al ziarului *Jos despotismul*, tipărit la 27 ianuarie 1905. Sub geamul unei vitrine se găsește expus sigiliul original al crucișătorului „Potemkin” alături de panglicile marinărești și fotografiile revoluționarilor de pe vas, care au fost cu căldură și dragoste primii de muncitorii romîni.

Dezvoltarea capitalismului în faza sa finală, în imperialism, duce la ascuțirea contradicțiilor de clasă, la ridicarea tot mai repetată și mai numeroasă a muncitorilor la greve. Influența primei revoluții ruse contribuie din plin la creșterea conștiinței politice a muncitorilor care înțeleg necesitatea organizării lor în sindicate, organizații de masă revoluționare ale clasei muncitoare.

Într-una din numeroasele vitrine care oglindesc această străduință și luptă, se află expus în original „Statutul și regulamentul sindicatului lucrătorilor țîmplari” 1905, alături de primul număr din seria a II-a a ziarului *România muncitoare*.

Centralizarea mișcării sindicale din țara noastră are loc în 1906 la Conferința sindicală din România, ceea ce marchează ridicarea pe o treaptă superioară a luptei pentru revendicări economice și politice ale clasei muncitoare.

O hartă uriașă, pe un întreg perete, înfățișează localitățile care au fost cuprinse de vîlvătaiele focului răscoalei țăranilor din 1907 de la Flămînzii Botoșanilor și pînă în cătunele oltenesti. Pe hartă sînt indicate orașele unde muncitorii au sprijinit acțiunile țăranilor răsculați precum și localitățile din Transilvania unde au avut loc greve, de solidaritate cu răsculații, ale muncitorilor agricoli. Alături de obiectele rămase de la participanții răscoalelor, cîțiva bănuți, rămășițe vestimentare scoase din gropile comune în care burghezia a aruncat pe cei peste 11 000 de țărani asasinați, se găsesc expuse armele lor de luptă: bîte, coase, sape, ciomege. Lipsit de un partid politic revoluționar care să aibă la bază ideologia marxistă, proletariatul a ajutat răzleț lupta țăranilor, nereușind să strîngă mînia acestora împreună cu a lor într-un singur torent revoluționar cu care să măture asupritorul jug burghezo-moșieresc. Alături de fotografia grupului de muncitori de la rafinăria de petrol din Tîrgoviște, participanți la răscoala din 1907, în muzeu se găsesc expuse documentele conferinței a II-a a sindicatelor și cercurilor muncitorești din România din 1907.

În anul 1910, lupta dusă de elementele înaintate, Ștefan Gheorghiu, I.C. Frimu etc., este încununată de succes prin refacerea partidului clasei muncitoare. O demonstrație a muncitorimii bucureștene din anul 1910 este înfățișată într-o fotografie expusă aici. La loc de cinste, exprimînd legăturile mișcării noastre muncitorești cu proletariatul internațional, se află scrisoarea trimisă în 1911 de Vladimir Ilici Lenin lui I. C. Frimu.

Atitudinea mișcării muncitorești față de războaiele balcanice și față de primul război mondial este înfățișată prin piesele care demonstrează demascarea revendicărilor formulate de guvern ca fiind deziderate ale claselor exploatatoare, burghezia și moșierimea, interesate în cîmpirea de teritorii străine. Se găsește în fotocopie cunoscutul manifest editat de Cercul de propagandă sindical din Ploiești condus de Ștefan Gheorghiu, manifestul *Război războiului*, precum și cuvîntul delegaților la congresele partidului și al reprezentanților noștri la conferințele inter-balcanice. Cuvîntul acestora este tradus în viață de muncitorimea din Galați, la 13 iunie 1916, care demonstrează cu vehemență împotriva participării României la războiul imperialist. Moartea lui Spiridon Vrînceanu și a celorlalți tovarăși asasinați de burghezie la Galați, dovedea nu numai nivelul înalt al luptei muncitorimii împotriva pericolului ce amenința țara noastră, dar mai ales creșterea curentului de stînga din partid, acela care va forma mai târziu grupurile comuniste.

Un număr impresionant de expozate oglindesc influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie asupra mișcării muncitorești din țara noastră. Pentru prima dată în lume, pe a șasea parte a globului, în Rusia a fost zdrobită puterea capitaliștilor și moșierilor, mijloacele de producție trecînd în proprietatea întregului popor. Marea Revoluție Socialistă din Octombrie este o revoluție în gîndire, ea crează un avînt revoluționar al mișcării muncitorești internaționale, se înființează partidele de tip nou, marxism-leninismul devenind baza lor ideologică iar unirea lor creează Internaționala a III-a, organizație internațională proletară revoluționară.

În România radicalizarea clasei muncitoare a fost grăbită de dezastrul economic și haosul lăsat de război. În sînul partidului socialist se creează grupurile socialiștilor maximaliști care într-unul din numeroasele lor manifeste, expus la muzeu, declară: „În fața acestei revoluții mărețe, în fața acestei transformări pentru vecie, care e datorită noastră? De noi depinde totul! Noi vom cucerii totul! Eliberarea noastră poate și trebuie să fie numai opera noastră proprie!”...

Sînt expuse portretele revoluționarilor romîni care în vara anului 1917 desfășoară o intensă muncă organizatorică în vederea alcătuirii batalioanelor romînești la Odesa: M. Gh. Bujor, A. Zabic, A. Nicolau, I. Dicescu. Documentele ilustrează creșterea valului revoluționar în rîndul marinarilor de pe vasele militare și comerciale romînești care alcătuiesc un batalion revoluționar de marină. Solidaritatea cu eroicul proletariat rus a fost demonstrată din plin prin lupta plină de abnegație și devotament a batalioanelor noastre revoluționare.

Demonstrația eroică a muncitorilor din București de la 13 decembrie 1918, înăbușită de burghezie prin odiosul masacru din Piața Teatrului Național, este viu ilustrată prin materiale muzeistice, alături de alte documente și fotografii care arată grevele de solidarizare ale muncitorilor din alte fabrici, desfășurate spre sfîrșitul anului 1918 sub conducerea grupurilor comuniste. Sub această presiune crescîndă a mișcării muncitorești, oportuniștii strecurăți la conducerea partidului elaborează programul cunoscut sub denumirea „Declarația de principii”. Prin grija grupurilor comuniste se traduc și se tipăresc unele lucrări principale ale lui V. I. Lenin. Se găsesc în muzeu expuse broșurile: „Democrația burgheză și dictatura proletară” și „Problemele Puterii Sovietelor”. La adîncirea procesului de înarmare a membrilor grupurilor comuniste cu învățătura marxist-leninistă contribuie și revista teoretică *Lupta de clasă* apărută în iulie 1920 al cărei prim număr este expus în original la muzeu.

În 1920, din cauza crizei economice viața economică a țării s-a înrăutățit și s-au ascuțit contradicțiile social-politice, avînd ca urmare desfășurarea din primăvară și pînă în toamnă a unui uriaș val de greve culminînd cu greva generală. În muzeu sînt expuse reproduceri de articole din ziarele *Socialismul*, *Tineretul socialist*, *Chemarea*, *Erdely Munkas*, în legătură cu greva generală. Înfrîngerea grevei, ca urmare a trădării conducătorilor social-democrați, a arătat, cu prisosință clasei muncitoare necesitatea înființării partidului său politic revoluționar, marxist-leninist, care să fie în stare să o ducă la victorie, dobîndînd puterea burgheziei și moșierimii.

Într-una din sălile muzeului sînt expuse documentele conferinței din 16 noiembrie 1920 a grupurilor comuniste; proiectul de statut al viitorului partid, programul agrar etc.

La 8 mai 1921, ca urmare a activității însuflețite a grupurilor comuniste, s-a deschis la București Congresul care a hotărît înființarea Partidului Comunist din România. Într-o frumoasă vitrină, se află macheta sălii din str. Sf. Ionică unde au avut loc lucrările acestui congres. Crearea Partidului Comunist din România a ridicat pe o treaptă mai înaltă lupta clasei muncitoare pentru sfîrșirea dominației exploataților, pentru eliberarea națională și socială a poporului romîn. De acum înainte, clasa muncitoare din țara noastră și-a construit o avangardă călîită în lupte, cu experiență revoluționară și care a pus la temelia activității ei teoria și tactica marxism-leninismului. Printre moțiunile votate la acest congres și expuse la muzeu, se află și „Apelul comuniștilor din România către proletariatul internațional” prin care oamenii muncii din țara noastră protestează vehement împotriva arestării celor aproape 300 de delegați la Congres, împotriva terorii instaurate în țară de burghezie, împotriva torturilor sălbatice la care erau supuși cei arestați.

În martie 1922 se creează organizația revoluționară marxist-leninistă a tineretului muncitor din România. Documentele care ne vorbesc despre acest important eveniment sînt expuse la muzeu.

Pe un panou ni se înfățișează documentele Congresului al II-lea al P.C.R. care a avut loc în zilele de 3—4 octombrie 1922. Congresul a luat hotărîri cu privire la probleme foarte importante ca: situația economică și politică a țării, chestiunea sindicală, națională, agrară etc.; a fost votat statutul partidului și s-au ales organele sale conducătoare.

Burghezo-moșierimea încearcă în anii de după încheierea păcii în primul război mondial, să-și refacă pozițiile vinzînd bogățiile țării capitaliștilor străini, transformînd țara într-o semi-

colonie a imperialismului, afișând demagogic deviza unei guvernări „prin noi înși-ne”. Un spațiu important este acordat în muzeu exponatelor care arată încercările burgheziei de a înfeuda țara trusturilor străine și mai ales celor germane.

Atenția partidului este îndreptată spre menținerea unității mișcării sindicale, care se oglindește în formarea Consiliului General al Sindicatelor Unitare. La muzeu se găsesc expuse insigne scoase de Sindicatele Unitare cu prilejul zilei de 1 Mai 1925, sigiliile unor sindicate locale din Galați, București, Piatra Neamț, precum și un steag al sindicatului lucrătorilor din Bușteni-Prahova.

În anul 1924 guvernul burghezo-moșleresc a pus în afara legilor Partidul Comunist din România, suspendând și ziarul *Socialismul*. Multe din cadrele de conducere ale partidului au fost arestate, sediile partidului închise, ziarele confiscate, o cruntă teroare a fost dezlănțuită împotriva clasei muncitoare și a partidului său marxist-leninist care se dovedise o forță capabilă s-o organizeze pe făgașul luptei revoluționare; P.C.R. se va călăuzi pentru îmbinarea formelor de luptă ilegale cu cele legale după bogata experiență a P.C.U.S. și a mișcării muncitorești internaționale. În adâncă ilegalitate își desfășoară Congresul al III-lea lucrările sale din septembrie 1924. Din documentele expuse în muzeu reiese că congresul a constituit un moment important în istoria luptei clasei muncitoare împotriva burghezo-moșierimii, a contribuit la întărirea partidului excluzând din partid o serie de elemente lichidatoriste, a așezat munca de partid pe baze marxist-leniniste, combătând poziția oportunistă a elementelor de „dreapta” și de „stînga”.

În procesul de călire marxist-leninist a rândurilor sale, partidul a folosit indicațiile plenarelui C.C. al P.C.R. și a Comisiei Centrale de Control din iulie 1925. Felul în care sarcina primordială trasată de plenară și anume bolșevizarea partidului prin răspîndirea operelor clasicilor marxism-leninismului și a discipolilor lor, a fost tradusă în viață de Comitetul Central, este înfățișat la muzeu într-un grupaj de documente unde se află fotocopii ale primelor pagini din lucrările *Manifestul Partidului Comunist* de K. Marx, *Sarcinile internaționale ale socialismului* de V. I. Lenin, originalul operei lui I. V. Stalin *Bazele leninismului*.

În iunie 1928 are loc Congresul al IV-lea al P.C.R. Rezoluțiile sale se află expuse la muzeu, și din ele rezultă că în lucrările sale Congresul s-a orientat după tezele referatelor de pe ordinea de zi a celui de-al VI-lea Congres al Internaționalei Comuniste. Deși a combătut și a lichidat o serie de greșeli care au existat după Congresul al III-lea votînd rezoluții juste într-o serie de probleme privind munca partidului în mase, totuși Congresul al IV-lea nu a putut să clarifice o serie de probleme de care totuși s-a ocupat ca: problema caracterului revoluției în țara noastră, problema fărănească, atitudinea U.T.C. față de tineretul provenit din rîndul țărănimii mijlocașe și față de tineretul mic burghez de la orașe etc. O sarcină de seamă a fost aceea a luptei împotriva pregătirilor războiului antisovietic.

Luptelor minerilor de la Lupeni din august 1929 le sînt închinete documente de valoare: lista minerilor uciși precum și rezoluția Biroului Internaționalei Comuniste și a Biroului Internațional Sindicale Roșii cu privire la luptele proletariatului din România.

Împotriva concepțiilor greșite și a metodelor birocratice și sectariste încetățenite la unele elemente fracționiste antipartinice trădătoare, partidul a primit un frășesc sprijin internaționalist din partea Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste. Prin rezoluția sa din august 1930 Partidul Comunist din România este chemat să lichideze lupta fracționistă fără de principii și să restabilească unitatea partidului înlăturînd sectarismul.

În muzeu se află expus un exemplar original al ziarului *Scnteia* din 15 august 1931, primul său număr. În februarie 1931 au avut loc grevele muncitorilor de pe valea Jiului, Mureșului, Bistriței, la docurile din Galați. În martie 1931 partidul inițiasc conferința pe țară a muncitorilor petroliști, ceferiști și mineri. În primul său număr *Scnteia* scria: „Muncitorii

din aceste trei industrii care sînt strîns legate între ele prin mii și mii de fire, sînt hotărîți să opună noii ofensive a patronilor contraofensiva lor de luptă comună contra scăderii continue a nivelului de viață al muncitorilor”.

Un număr impresionant de exponate cuprind importante evenimente din istoria partidului: Congresul al V-lea al P.C.R. și eroicele lupte din ianuarie-februarie 1933 ale muncitorilor ceferiști și petroliști.

Pe un panou așezat în centrul unei săli sînt expuse documentele Congresului al V-lea al P.C.R. Pe textul panoului se arată: „Însemnătatea istorică a Congresului al V-lea, constă în faptul că el a stabilit principiile organizatorice, ideologice, strategice și tactice ale partidului în lumina învățăturii marxist-leniniste, a experienței P.C.U.S. și a mișcării comuniste internaționale”.

Lovită de criză burghezia încearcă să se descurce din propriile ei contradicții pe spinarea maselor muncitoare. În muzeu sînt expuse grafice care înfățișează scăderea nivelului de trai al clasei muncitoare din România în preajma marilor lupte din 1933.

Împotriva ofensivei patronilor imperialiști și a slugilor lor din România, partidul cheamă masele muncitoare la luptă, aplicînd în mod strălucit principalele directive tactice ale Congresului al V-lea. Un spațiu mare din expoziție îl ocupă documentele și piesele care arată pregătirea și desfășurarea marilor bătălii de clasă din ianuarie-februarie 1933. La 20 martie 1932 la conferința muncitorilor ceferiști se alege Comitetul de acțiune pe țară al cărui secretar a fost ales tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. De mare însemnătate în desfășurarea luptelor clasei muncitoare a fost aplicarea hotărîrilor plenarelor C.C. al P.C.R. din aprilie și octombrie 1932. O hartă luminoasă înfățișează localitățile unde au avut loc luptele muncitorilor ceferiști în anii 1932—1933. Alături este un desen reprezentînd pe tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej vorbind la o ședință a Comitetului de acțiune ceferist din Cluj. Peste toate exponatele predomină însă o dioramă care ne prezintă un aspect din dimineața zilei de 15 februarie 1933, înfățișînd solidarizarea muncitorimii bucureștene cu mulțimea greviștilor care umplu curtea atelierelor. Printre gard și peste el, din stradă li se dau coșuri și pachete cu alimente. Din partea stîngă apar uniforme polițiștilor și ale subofițerilor îmbrăcați în haine soldățești, trimiși să reprime mișcarea.

În fața acestei diorame, pe un pedestal se odihnește sirena lui Vasile Roaită, la al cărei semnal a alergat întreaga muncitorime din Capitală în ajutor la Grivița, la C.F.R., și de al cărei sunet s-au înspăimîntat de moarte virfurile burghezo-moșierești și lacheii lor de la guvern.

Legăturile partidului cu masele s-au întărit, în ciuda măsurilor represive luate și a procesului odios intentat conducătorilor luptelor muncitorimii ceferiste și petroliste. Din toate colțurile țării și din toate țările lumii au pornit mișcări de protest împotriva samavolnicilor guvernanților și pentru eliberarea celor arestați.

Într-o vitrină este expusă o hartă însemnînd locul de unde au plecat în toate colțurile lumii, telegrame, scrisori, moțiuni de protest prin care proletariatul internațional a cerut eliberarea ceferiștilor.

Luptele muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933 au apărut interesele fundamentale ale poporului, ele au avut un pronunțat caracter politic antiimperialist, antifascist, antirăzboinic. Ele au dovedit creșterea rolului conducător al partidului comunist în lupta celor exploatați și asupriți.

„După greva generală din 1920—arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej—lupta eroică a muncitorimii ceferiste și petroliste organizate și conduse de partidul nostru tocmai în împrejurările instaurării dictaturii hitleriste în Germania, înseamnă o cotitură adîncă în desfășurarea luptelor clasei muncitoare și ale poporului român, o manifestare hotărîită a voinței de luptă împotriva fascismului”.

În anii 1934–1938, clasa muncitoare din țara noastră a dus o luptă neobosită pentru făurirea Frontului Unic Muncitoresc și pentru strângerea în jurul lui a maselor, într-un larg front popular antifascist. Documentele expuse ne vorbesc de înființarea a zeci de organizații legale și semilegale. În altă vitrină sînt expuse numere ale revistei *Lupta de clasă* și ale ziarelor *Scnteia*, *Alarma*, *Igazság*, *Cazarma*, *Steagul roșu* din care rezultă munca desfășurată de partid pentru educarea membrilor de partid și a maselor muncitoare în spiritul marxism-leninismului.

Împotriva dictatului de la Viena sînt organizate și conduse de P.C.R. mari demonstrații în septembrie 1940 la Cluj, Brașov, Timișoara. În documentul elaborat la 10 septembrie 1940 P.C.R. se adresează populației muncitoare astfel: „Trimitem un cuvînt de îmbărbătare muncitorilor și țăranilor romîni predați de imperialismul romîn jugului grofilor maghiari și îi indemnăm la lupta unită cu muncitorii și țăranii maghiari, sub conducerea P.C. din Ungaria contra regimului de exploatare capitalisto-moșierească reacționară și imperialistă de acolo”.

O serie de exponate, printre care macheta Doftanei, o celulă în dimensiuni naturale a secției H, lanțuri, cravașe, precum și numeroase documente ilustrează condițiile grele și tratamentul inuman la care erau expuși în închisori cei mai buni fii ai poporului romîn, luptători pentru pace, democrație, independență națională și socialism.

Împotriva criminalului război antisovietic și a cruntei dictaturi militaro-fasciste, partidul mobilizează masele la luptă pentru ieșirea Romîniei din război și întoarcerea armelor împotriva hitleriștilor. La muzeu, alături de primul număr al ziarului *Romînia liberă* care răspîndea chemarea partidului la luptă contra dictaturii militaro-fasciste, se află macheta casei din strada Școala Floreasca din București unde se tipărea acest ziar.

În anii grei ai dictaturii militaro-fasciste au căzut numeroși fii ai clasei muncitoare. Un grupaj frumos alcătuit reunește portretele eroilor clasei muncitoare: Filimon Sîrbu, Justin Georgescu, Pompiliu Ștefu, Niculaie Mohănescu, Lili Paneth, Francisc Paneth, Ada Marinescu, Bernad Andrei, Petre Gheorghe, Lazăr Grünberg, Vasile Tudose, Jozsa Bela și alții. Alături de el străjuiește un alt grup cu portretele eroilor căzuți alături de patrioții francezi în lupta contra cotropitorilor germani: Iosif Clisici, Olga Bancic, Ion Călin, Lazăr Alexandru, Francisc Boczor, Nicolae Cristea.

Pe o masă în mijlocul sălii sînt expuse piesele folosite în tipografiile ilegale, mașini de tipărit Boston și aparatul postului de radio emisiune „Romînia liberă”.

În iunie 1943 se creează Frontul Patriotic Antihitlerist ale cărui documente se află expuse la muzeu.

Acordînd o deosebită importanță curățirii rîndurilor partidului de elementele trădătoare în cap cu Foriș, cadrele de bază din conducerea P.C.R. în deplină înțelegere cu tovarășii din conducerea colectivului de partid din închisori și lagăre au format la 4 aprilie 1944 o conducere fermă și devotată. Dintre exponatele care se referă la această acțiune atrag atenția îndeosebi fotocopiile scrisorilor schimbate pe cale conspirativă între tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej aflat în lagărul de la Tg. Jiu și cadrele de partid din afară. Tot aici sînt expuse documentele care se referă la crearea Frontului Unic Muncitoresc la 1 Mai 1944. Pe un perete se găsește expusă harta luminoasă a regiunilor în care au activat partizanii.

În anul 1944, datorită victoriilor glorioasei Armate Sovietice, lupta popoarelor pentru eliberarea din jugul fascist a luat un mare avînt. Pe baza unei analize concrete a situației din țara noastră, conducerea P.C.R. în înțelegere cu cadrele de frunte din închisori, au hotărît ca înlăturarea dictaturii militare fasciste să se facă pe calea insurecției armate.

Acestei munci organizatorice uriașe, care a transformat ura maselor populare față de dictatura militaro-fascistă și hitleriști într-o forță revoluționară de netînvins, marcînd începutul revoluției populare în patria noastră, Muzeul de istorie a partidului îi acordă o atenție deose-

bită. O dioramă ingenios alcătuită înfățișează alternativ evenimentele petrecute în august 1944 în țara noastră. O imagine este consacrată luptei formațiunilor patriotice pentru lichidarea trupelor hitleriste iar cealaltă imagine înfățișează bucuria și entuziasmul cu care oamenii muncii din Capitală primesc în Piața Universității, Armata Roșie eliberatoare.

Pe o hartă luminoasă deasupra acestei diorame, este înfățișat dispozitivul de luptă al formațiunilor patriotice și al unităților militare în momentul declanșării insurecției, iar de o parte și de alta sînt înfățișate schițele cu mersul operațiunilor împotriva trupelor hitleriste din raionul Băneasa-Otopeni-Pîpera (24–27 august 1944) și a luptelor desfășurate în zona petroliferă pe Valea Prahovei (24–31 august 1944).

Este expus în original ziarul *România liberă* cu înflăcăratul apel al comandamentului formațiunilor de luptă patriotice: „Toți cei care sînt în stare să poarte arme să se prezinte imediat la comandamentul formațiilor de luptă patriotice din parcul Filipescu spre a fi înarmați”. Sînt expuse documente privind planul de desfășurare a insurecției armate, schițe și ordine de luptă întocmite în vederea ocupării principalelor obiective din Capitală, în momentul declanșării insurecției, principalele obiective românești și germane care trebuiau ocupate de forțele patriotice. O machetă a sediului conspirativ al P.C.R. din cartierul Vatra Luminoasă din București arată locul unde au fost transportați sub stare de arest de către formațiunile patriotice, criminalii de război, membrii ai guvernului dictaturii militar-fasciste.

În cîteva fotografii sînt înfățișate aspecte din luptele formațiunilor patriotice împotriva resturilor armatelor hitleriste, tovarășul Emil Bodnăraș dînd indicații luptătorilor din gărzile patriotice în timpul desfășurării insurecției ș.a.

În fotografiile care prezintă aspecte de la primele mitinguri și întruniri organizate de P.C.R., se află și fotografia care înfățișează pe tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej vorbind la mitingul organizat de P.C.R. la 30 august 1944 în cinstea Armatei Sovietice eliberatoare.

Textul care sintetizează acest mare grup de exponate arată: „revoluția populară a început prin insurecția armată care la 23 August a răsturnat dictatura militar-fascistă. Organizatorul insurecției, Partidul Comunist, a înfățișat acțiunea coordonată a forțelor patriotice populare și a soldaților, ofițerilor și generalilor patrioți din armată, acțiune care a dus la ieșirea României din războiul hitlerist. Ziua de 23 August a devenit ziua eliberării naționale a României”.

Partidul Comunist Român a mobilizat toate forțele și a folosit toate resursele pentru a da ajutorul necesar trupelor sovietice și celor române în lupta lor comună pentru zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste. În numeroase fotografii expuse la Muzeu sînt arătate manifestații ale maselor populare sub lozincă „Totul pentru front, totul pentru victorie”. Alte documente înfățișează crearea la 1 septembrie 1944, în condițiile avîntului puternic spre organizare al clasei muncitoare, a Comisiei de organizare a mișcării sindicale unite din România și în al cărei birou a fost ales, ca secretar, tovarășul Gh. Apostol. Despre acest eveniment important tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a spus: „Refacerea unității sindicale la 1 septembrie 1944 a însemnat o mare victorie a Partidului nostru: victoria principiilor revoluționare ale luptei de clasă asupra principiilor reformiste ale colaborării de clasă, victoria principiilor de organizare leninistă pe ramuri de producție, pe întreprinderi și instituții asupra principiilor organizatorice „trade unioniste” de breaslă. Aceasta a avut o mare însemnătate pentru dezvoltarea ulterioară a luptei clasei muncitoare din țara noastră”.

În muzeu se află expuse documente și fotografii în care se oglindește lupta susținută a oamenilor muncii sub conducerea P.C.R. pentru instaurarea la conducerea țării a guvernului democratic la 6 Martie 1945 sub președenția Dr. Petru Groza.

Mai multe documente și fotografii înfățișează lupta oamenilor muncii pentru alungarea primarilor și prefecților antonescieni. De asemenea sînt expuse numeroase documente și fotografii cu privire la efectuarea reformei agrare începută de jos sub îndrumarea partidului. Textul

care sintetizează grupul de exponate privind reforma agrară arată: „această reformă a fost înfăptuită de către țărani muncitori cu ajutorul și sub conducerea clasei muncitoare în frunte cu Partidul Comunist Român, în pofida înverșunatei rezistențe opuse de burghezia și moșierimea română, de aparatul de stat burghezo-moșieresc, de partidele reacționare”.

Regimul democrat-popular instaurat la 6 Martie 1945 reprezintă victoria obținută de masele populare, sub conducerea Partidului Comunist Român împotriva moșierimii și a burgheziei, împotriva cercurilor imperialiste. El a devenit pentru clasa muncitoare aliată cu țărănimea muncitoare instrumentul principal care a asigurat înfăptuirea cu succes a sarcinilor desăvârșirii revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă.

În octombrie 1945 a avut loc Conferința Națională a P.C.R. care prin amplexarea problemelor dezbătute și prin hotărârile luate prezintă o importanță deosebită în viața partidului și a regimului democrat-popular. Conferința Națională a P.C.R. a aplicat în mod creator, folosind experiența P.C.U.S., a mișcării muncitorești internaționale și a sa proprie, conform condițiilor specifice istorice existente la noi în țară, atât tezele leniniste cu privire la revoluție, cât și indicațiile strategice și tactice ale Congresului al V-lea al P.C.R. Un loc de seamă îl ocupă în cadrul expoziției documentele și fotografiile Conferinței Naționale a P.C.R.

Un mare grup de exponate înfățișează lupta maselor muncitoare conduse de P.C.R. pentru cucerirea deplină a puterii politice și doborârea ultimului stîlp al reacțiunii interne și internaționale din țară. La 30 Decembrie 1947 a fost proclamată Republica Populară Română — formă a dictaturii proletarietului.

Înfăptuirea unității politice, organizatorice și ideologice a partidului clasei muncitoare, crearea Partidului Muncitoresc Român la 21—23 februarie 1948 rămîne un eveniment de mare importanță în istoria poporului nostru. Exponatele înfățișează documente și fotografii de la Congresul I al P.M.R. care, creat pe baze politice, ideologice și organizatorice marxist-leniniste, a însemnat victoria definitivă a marxism-leninismului asupra reformismului în mișcarea muncitorească din țara noastră. Tot aici se găsesc aspecte de la ședința plenară a C.C. al P.M.R. din 10—11 iunie 1948 privitoare la naționalizarea principalelor mijloace de producție. Actul revoluționar de la 11 iunie 1948 prin care clasa muncitoare din țara noastră a rezolvat cu succes una dintre cele mai importante sarcini ale revoluției socialiste, a creat baza materială necesară construirii socialismului. „Proprietatea socialistă asupra principalelor întreprinderi industriale, asupra transporturilor, băncilor, pădurilor, bogățiilor subsolului etc. — arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — a devenit baza de neclintit a statului nostru de democrație populară”.

Noile relații de producție, relațiile socialiste au înlocuit vechile relații de producție capitaliste din industrie și au dat un nou impuls dezvoltării forțelor de producție.

Numeroase exponate oglindesc succesele obținute de clasa muncitoare în anii planurilor anuale pe 1949 și 1950. Astfel datorită eforturilor oamenilor muncii conduși de partid, planul pe 1948 a fost îndeplinit cu 20 de zile înainte de termen.

Într-o nișă de mari proporții sînt expuse hotărârile plenarelor C.C. al P.M.R., cu privire la planul de electrificare a țării (din 26 octombrie 1950) și a primului plan cincinal (1951—1955) de dezvoltare a economiei naționale (din 12—13 decembrie 1950). Obiectivele de bază ale primului plan cincinal se referă la: industrializarea socialistă, trecerea treptată a micii producții de măruri pe făgașul socialismului, dezvoltarea comerțului socialist, ridicarea bunei stări materiale și culturale a celor ce muncesc, dezvoltarea armonioasă a regiunilor geografice. În centrul atenției întregului partid au fost puse problemele de bază ale realizării planului cincinal: ridicarea productivității muncii, îmbunătățirea calității produselor, realizarea unui regim sever de economii, descoperirea și folosirea rezervelor interne, introducerea tehnicii și a tehnologiei înaintate, ridicarea calificării cadrelor, educarea oamenilor muncii în spiritul atitudinii socialiste față de muncă și față de avutul obștesc.

În aceeași sală cu documentele care ilustrează succesele obținute de oamenii muncii, care au tradus în viață sarcinile primului plan cincinal, se găsesc și documentele privitoare la continua întărire a unității și purității partidului. Se găsesc expuse documente ale ședinței plenare a C.C. al P.M.R. din 26—27 mai 1952 cu privire la demascarea și zdrobirea grupului fracționist antipartinic al deviatorilor, condus de Ana Pauker. „Zdrobirea devierii — se arată în textul privind însemnătatea ședinței plenare a C.C. al Partidului Muncitoresc Român din 26—27 mai 1952— a fost o strălucită manifestare a unității de neclintit a Partidului, o demonstrație vie a justeței profunde a tezei leniniste că partidul, curățindu-se de elementele oportuniste, lichidatoriste, fracționiste, își întărește rindurile, unitatea sa de acțiune, de voință, de gândire”.

Plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 a pus în fața întregului popor muncitor calea transformării socialiste a agriculturii, drumul spre o viață mai bună și fericită a țărănimii muncitoare. Ea a trasat sarcinile partidului în lupta pentru întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare. Într-una din nișe se găsesc expozitele cu privire la această importantă activitate desfășurată de Partid : constituirea primelor gospodării agricole colective, lupta pentru ridicarea producției la ha și pentru ridicarea continuă a nivelului tehnic al agriculturii. Prin numeroase grafice și fotografii este oglindită munca pentru creșterea ritmului colectivizării precum și succesele obținute de noile unități socialiste în anii primului plan cincinal.

Documentele plenarei lărgite a C.C. al P.M.R. din 19—20 august 1953 se găsesc expuse la muzeu încadrate de o hartă luminoasă care indică rețeaua principalelor obiective construite în primul cincinal, precum și de nenumărate machete colorate ale realizărilor obținute în industria electrotehnică, constructoare de mașini, petroliferă, carboniferă, chimică, precum și în industria bunurilor de larg consum și transporturi.

Revoluția culturală ocupă un spațiu important în muzeu. Numeroasele fotografii și grafice înfățișează viața muncitorilor și țăranilor muncitori. O hartă luminoasă a unităților cultural-artistice indică munca Partidului de ridicare a nivelului cultural al poporului. În anii primului cincinal au funcționat : 12 072 cămine culturale, 5337 cluburi și colțuri roșii sindicale, 85 case de cultură raională, 1448 cinematografe. Graficul care reprezintă tirajul operelor clasicii marxism-leninismului indică cifra de 7 149 500 exemplare tipărite în primul cincinal din operele lor.

Alte documente și exponate înfățișează grija Partidului pentru oamenii muncii în domeniul dezvoltării învățământului, în domeniul sanitar, și al ocrotirii sociale, pentru dezvoltarea culturii fizice și a sportului.

Rezolvînd just, în spiritul învățăturii marxist-leniniste problema națională, Partidul Muncitoresc Român a creat școli, teatre, a tipărit cărți și periodice în limba maternă a minorităților naționale. Din graficele expuse la muzeu reiese că în primul cincinal au funcționat în întreaga țară 3500 școli elementare și medii în limbile minorităților naționale și s-au editat 3881 titluri în peste 20 000 000 de volume.

La loc de frunte sînt așezate în ultima sală documentele celui de-al doilea Congres al P.M.R. din 23—28 decembrie 1955. Congresul a subliniat marea însemnătate a ajutorului multilateral pe care ni l-a acordat Uniunea Sovietică în obținerea succeselor de pînă acum, precum și cît de însemnată este folosirea în mod creator de către P.M.R. a experienței P.C.U.S. în construirea socialismului. Pe o hartă mare, luminoasă, sînt marcate în muzeu principalele obiective construite în primul cincinal, precum și cele care se vor construi pînă în 1960.

Documentele Congresului al XX-lea, pe larg dezbătute și însușite de oamenii muncii din țara noastră, se găsesc expuse alături de documentele consfățuirii de la Moscova din 14—16 noiembrie 1957 a partidelor comuniste și muncitorești. Sînt înfățișate pe un panou legăturile și sprijinul reciproc al partidului nostru cu celelalte partide muncitorești și comuniste din lumea întreagă.

Avîntul de muncă al poporului care traduce în viață directivele Congresului al II-lea al P.M.R. este înfățișat prin fotografii și grafice care reprezintă principalele obiective industriale puse în funcțiune cu întreaga lor capacitate de producție între 1956 — aprilie 1958. Astfel sînt reprezentate: Laminorul de țevi din Roman, Termocentrala Paroșeni, Termocentrala „Steaua Roșie”, Rafinăria nr. 10 „Borzești”, Combinatul de cauciuc „Zorile-Jilava”, reactorul atomic etc.

Un alt grafic ne arată creșterea și consolidarea sectorului socialist din agricultură. Astfel numărul gospodăriilor agricole colective a crescut de la 2 151 în anul 1955, decembrie la 2 756 în martie 1958.

Succesele obținute pe calea construirii socialismului în patria noastră, dovedesc cu prisosință conducerea cu fermitate de către partidul nostru a activității creatoare a întregului popor muncitor.

Înfățișînd ca într-o carte deschisă prin fața filelor căreia treci, sorbind prețioase cunoștințe, și învățăminte din trecutul glorios al clasei muncitoare, din istoria de luptă a partidului, Muzeul de istorie a Partidului Muncitoresc Român constituie un sprijin eficient pentru oamenii muncii în ridicarea nivelului lor ideologic, pentru întărirea combativității lor revoluționare. El contribuie din plin la educarea tineretului și a oamenilor muncii în spiritul unui fierbinte patriotism socialist și al internaționalismului proletar.

L. Ștefănescu

EXPOZIȚIA „PREGĂTIREA ȘI ÎNFĂPTUIREA INSURECȚIEI ARMATE DIN AUGUST 1944”

Cu prilejul festivităților închinare aniversării a 15 ani de la eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist, la Muzeul de istorie a Partidului Muncitoresc Român s-a deschis expoziția: „Pregătirea și înfăptuirea insurecției armate din August 1944”. Expoziția înfățișează un capitol eroic din istoria zbuciumată a poporului nostru, înscris de clasa muncitoare, de luptătorii căliți în rîndurile Partidului Comunist din România, care au luptat cu abnegație pentru zdrobirea exploatarei capitaliste și a robiei fasciste, pentru construirea unei vieți noi, fericite. Documentele în mare parte inedite, obiectele, graficele economice ca și celelalte expozate prezentate într-o expresivă formă artistică redau măreția luptei muncitorilor sub conducerea Partidului Comunist din România în pregătirea și înfăptuirea insurecției armate.

Înrăutățirea situației materiale a oamenilor muncii în ajunul celui de-al II-lea război mondial s-a datorat, așa cum rezultă din graficele și documentele expuse pe primul panou al expoziției, înapoierii economice a României, jefuirii bogățiilor țării de către imperialiștii străini în căldășie cu burghezia și moșierimea autohtonă. Existența rămășițelor relațiilor feudale în agricultură este pregnant ilustrată prin graficul repartizării pămînturilor în anul 1941. Pe baza datelor statistice întocmite de către aparatul de stat al burgheziei și moșierimii rezultă că 524 549 gospodării țărănești, avînd o suprafață de la 0,1 ha — 1 ha dețineau numai 230 000 de ha pămînt, în timp ce 9 756 moșieri, avînd o suprafață arabilă de la 50 ha — la peste 500 ha, dețineau 2 020 000 ha. Înapoierea economică a țării în perioada premergătoare tirrii României în criminalul război anti-sovietic este înfățișată și în graficul intitulat: „Structura comerțului exterior” din care rezultă că 77,5% din mărfurile importate erau

produse finite în timp ce se exportau numai cereale 32,2%. Intrarea României la 22 iunie 1941 alături de Germania hitleristă în criminalul război antisovietic, a dus la adâncirea situației de mizerie a celor asupriți din țara noastră, la pustiirea și secătuirea bogățiilor patriei, la pieirea pe front a sute de mii de tineri pentru o cauză străină poporului român, la împânzirea țării cu lagăre și închisori, unde au fost întemnițați cei mai buni fii ai poporului.

Tot greul războiului apăsa pe umerii maselor populare. Într-un tabel referitor la situația muncitorilor mineri din Valea Jiului în iunie 1943 se arată că totalul reținerilor din salariu era de 8 057 lei iar muncitorul rămânea dator față de întreprindere cu 357 lei. „Ziua de muncă — se scrie într-un document — este între 12—14 ore, orele suplimentare nu se plătesc”. „Țără-nimea — ne arată un alt document — este și mai crunt lovită de războiul criminal a lui Hitler și Antonescu... Crește revolta țăranilor împotriva mobilizărilor, rechizițiilor etc.”. În anii criminalului război capitaliștii români au obținut profituri uriașe. Astfel, se arată într-un grafic, Banca Națională a României a obținut în anii 1942—1944 profituri fabuloase. La un capital social de 600 milioane lei B.N.R. a încasat în 1944 un beneficiu de 2 312 490 315 lei față de 1 069 086 043 cît obținuse în 1942. Profituri mari au obținut și Banca Agricolă, Creditul Național Industrial precum și alte mari întreprinderi capitaliste. După semnarea în 1939, a acordului comercial cu Germania și în deosebi după acceptarea de către burghezia și moșierimea română a odiosului dictat de la Viena, jaful hitleriștilor în România s-a intensificat. Fasciștii germani au jefuit din România, se arată în cifrele unui grafic, în anii 1940—1944, 10 316 179 tone produse petrolifere, 1 378 450 tone cereale și semințe, 75 147 tone animale vii și produse animale etc. În afară de acestea au fost duși la muncă în Germania 10 000 de muncitori și ucenici. „Situația tinerilor muncitori — se scria în Buletinul Prefecturii Poliției Capitalei, în februarie 1943 — angajați de către instituțiile industriale din Germania, este disperată. Aceștia sînt întrebunțați la munci grele, subalimentați (150 gr pline) ținuti în proaste condițiuni igienice...”. Jaful hitleriștilor nu s-a limitat numai la bogățiile țării noastre. În august 1940, conform înțelegerii statelor fasciste și acceptării slugarnice a claselor dominante din țara noastră, nordul Transilvaniei a fost dat Ungariei horthyste,

Singurul partid care s-a ridicat împotriva odiosului dictat de la Viena — se arată în documentele expuse — a fost Partidul Comunist din România, care a organizat mari demonstrații de masă la București, Cluj, Timișoara, Brașov cuprinzînd zeci și zeci de mii de oameni care au manifestat împotriva hitlerismului și a guvernului trădător.

Înfruntînd teroarea dictaturii militaro-fasciste și în pofida acțiunilor dușmănoase duse de către elementele trădătoare în cap cu Foriș, strecurate în conducerea partidului, comuniștii, patrioții din fabrici, uzine, instituții, sate și-au manifestat ura nemărginită față de sîngeroasa dictatură fascistă, aliata Germaniei hitleriste și față de războiul criminal antisovietic, organizînd greve, acțiuni de sabotaj, răspîndind manifeste, ziare ilegale. O hartă a țării lucrată cu vîgnet în relief înfățișează rețeaua deasă a închisorilor și lagărelor unde au fost întemnițați mii de luptători comuniști și antifasciști. Închisorile și lagărele erau și în această vreme centre importante de îndrumare și călire a comuniștilor „adevărate academii” — se scrie într-o notă a siguranței. Documentele grăesc despre variatele forme de luptă ale comuniștilor, despre continua lor instruire. În clipele grele ale crîncenii terori, comuniștii au arătat justețea cauzei pentru care lupta Uniunea Sovietică și celelalte popoare împotriva fiarei fasciste. Din închisoarea Caransebeș, în noiembrie 1941, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, în scrisoarea adresată tovarășilor din afară, din care este prezentat în expoziție un extras, subliniind cauza pentru care luptau popoarele Uniunii Sovietice, scria: „Această cauză este dreaptă — spune tovarășul Stalin — pentru că ea grupează toate forțele conștiente de pericolul ce amenință civilizația și progresul omenirii întregi. Astfel marele front al popoarelor a devenit o realitate istorică și el se întărește cu fiecare lovitură dată fascismului. De aci particip cu încredere și admirație la

eroica rezistență și succesele Armatei Roșii acoperită de glorie împotriva unui dușman sălbatic și necruțător. Sînt convinși că nu departe este ziua cînd această forță monstruoasă va fi sfărîmată în mod definitiv și pentru totdeauna. În acest moment de grea încercare țin să vă reînoesc, dragi tovarăși, asigurarea că-mi voi face datoria pînă la capăt ca soldat devotat, disciplinat al partidului”.

În această primă perioadă a luptei, patrioții îndrumați de comuniști au dat puternice lovituri mașinii de război hitleriste. „Zilnic — scria ziarul „*Romînia liberă*” care apărea în Banat, din care sînt expuse numeroase extrase — izbucnesc incidente și manifestări spontane antihitleriste, ca o dovadă că țara a început să se miște”. În același timp, se arată în alte documente, muncitorii de la fabrica „Tomești” din județul Severin, au protestat cerînd achitarea salariilor. 900 de muncitori de la „Industria Textilă Arădeană” au declarat grevă cerînd mărirea salariilor. O dată cu aceasta a crescut numărul acțiunilor de sabotaj la Arsenalul Aero-nautic „Asan”, la Avrig și la alte întreprinderi de armament. „Arsenalul de la Tîrgoviște — se scrie într-o notă din arhiva fostului Minister al Apărării Naționale — a fost incendiat”.

Pe un întreg panou sînt prezentate fotografii, documente, o hartă de mari proporții cu privire la marea bătălie purtată de glorioasa Armată Sovietică la Stalingrad. Harta reprezintă momentul încercuirii și nimicirii trupelor fasciste la Stalingrad la sfîrșitul anului 1942 și începutul anului 1943. Această victorie — se arată într-un text al panoului — a avut o însemnătate hotărîtoare pentru desfășurarea războiului, ea a dat un avînt și mai puternic luptei antirăzboinice și antifasciste dusă de masele populare din toate țările subjugate de fascism. Ca rezultat al creșterii încrederii comuniștilor, a poporului în victoria Uniunii Sovietice, numărul membrilor de partid, a simpatizanților P.C.R. a crescut foarte mult. La 28 ianuarie 1943, a apărut ziarul patriotic ilegal „*Romînia liberă*”, al cărui prim număr se află în expoziție în original. Referindu-se la însemnătatea bătăliei de la Stalingrad, într-o notă a siguranței din ianuarie 1943 se arată: „Rezistența Armatei Roșii la Stalingrad n-a rămas fără ecou în rîndurile muncitorimii și țărănimii. Pe fiecare zi admirația și încrederea muncitorimii romîne față de soviete este în creștere”.

În lupta împotriva fascismului și a criminalului război antisovietic au căzut în mod eroic luptători de frunte din rîndul clasei muncitoare a poporului nostru ca: Filimon Sîrbu, Justin Georgescu, Pompiliu Ștefu, Nicolae Mohănescu, Lili Paneth, Francisc Paneth, Ada Marinescu, Petre Gheorghe, Josza Bela, Elena Sîrbu, ale căror portrete se află în expoziție.

Panourile următoare, prin documente, hărți, fotografii, scheme, obiecte, înfățișează prin cipalele momente ale pregătirii de către P.C.R. a insurecției armate. „În octombrie 1943 — se subliniază în textul unei scheme — cadrele de bază ale partidului din lagăre și închisori și din afară sub conducerea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej au elaborat un program concret pentru organizarea și înfăptuirea insurecției armate”.

Acest program, se arată în schema realizată pe primul panou, prevedea :

1. Înlăturarea din conducerea partidului a clicii trădătoare în frunte cu Foriș.
2. Înăptuirea Frontului Unic Muncitoresc.
3. Intensificarea grevelor, sabotajelor și acțiunilor de partizani.
4. Înarmarea formațiunilor patriotice de luptă.
5. Atragerea armatei și pregătirea ei în vederea desfășurării insurecției.
6. Elaborarea planului militar concret pentru înăptuirea insurecției.
7. Doborîrea dictaturii militar-fasciste, formarea unui guvern de uniune națională din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste.
8. Ieșirea Romîniei din criminalul război antisovietic.
9. Alăturarea armatei romîne de armatele sovietice și întoarcerea armelor împotriva armatei fasciste”.

Tot pe acest prim panou este expus și „Noul apel al Partidului Comunist” publicat în octombrie 1943, în ziarul „România liberă”, din Banat care chema întregul popor, toate forțele patriotice la luptă unită, singura cale de salvare a țării de la pieire. Alte documente demască rolul trădător al elementelor social-democrate de dreapta, care au ocupat posturile de consilieri ai Ministerului Muncii. Această atitudine, se arată într-un document, a produs vii nemulțumiri în rândurile muncitorilor.

Panourile următoare înfățișează cu ajutorul materialelor concrete, apropiate vizitatorului, desfășurarea cu minuțiozitate a programului elaborat în vederea pregătirii insurecției armate.

În fotocopia scrisorii trimisă la 16 aprilie 1944, tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej și altor tovarăși din lagăr de tovarăși din afară se scrie : „O parte a sarcinii pe care ne-ați dat-o și a angajamentului pe care ni l-am luat în fața voastră și prin voi în fața întregii familii (întregului partid — n.n.) a fost îndeplinită ... În toate ne-am condus de sfaturile voastre. Îndeosebi sfaturile lui F. ... (Fieraru, numele conspirativ al tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej), au fost determinante pentru alcătuirea întregului plan ...” Subliniind însemnătatea măsurii de la 4 aprilie când a fost înlăturată agentura dușmănoasă din conducerea partidului și referindu-se la sarcinile ce reveneau clasei muncitoare și întregului popor, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în scrisoarea sa de răspuns, adresată la 25 aprilie 1944 tovarășilor din afară, scria : „Cu rândurile strînse, cu unitatea adevărată a partidului, vom putea pași hotărât pe calea îndeplinirii sarcinilor ce stau în fața clasei muncitoare și a poporului român în acest sector atât de important pentru desfășurarea evenimentelor militare și politice”.

Datorită străduințelor neobosite ale Partidului Comunist din România și a înțelegerii intervenite cu Partidul Social-Democrat, a fost înfiptuit Frontul Unic Muncitoresc. Crearea Frontului Unic Muncitoresc a dus la creșterea forței de luptă a clasei muncitoare, a posibilităților ei de a uni masele largi în lupta pentru înfiptuirea sarcinilor istorice care-i reveneau.

O serie de manifeste și articole din ziarul „România liberă” înfățișează modul cum s-a încheiat F.U.M. la „Lemaitre”, „Malaxa”, „Arsenalul Aeronautic”, la întreprinderile petrolifere din Ploiești și Valea Prahovei și la alte întreprinderi din țară. Sînt expuse de asemenea, manifeste ale Comitetelor Patriotice create pe baza Frontului Unic în diferite întreprinderi, prin care muncitorii erau chemați la lupta imediată pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste.

Panoul următor al expoziției avînd ca temă oglindirea muncii de propagandă și agitație a P.C.R. conține documente originale de o excepțională valoare. Broșuri, manifeste apărute cu copertă mascată ca : „Probleme de șah”, „Papa Lebonard”, „În umbra teroarei”, redau aspecte ale intensei munci desfășurate de partidul comunist. Sînt expuse aci numeroase numere originale ale ziarului patriotic ilegal „România liberă” și fluturași. Fotocopii ale notelor siguranței statului sau chesturilor și prefecturilor redau caracterul larg, de masă, al muncii desfășurate de P.C.R. pentru atragerea întregului popor în lupta pentru ieșirea României din criminalul război antisovietic și întoarcerea armelor împotriva armatei fasciste.

În vara anului 1944, luptele de partizani, grevele și sabotajele căpătau tot mai mare amploare. Ele au grăbit zdrobirea hitleriştilor și eliberarea țării. Harta electrică expusă pe panoul următor redă în sinteză principalele centre din țară unde, în anul 1944, au avut loc acțiuni de protest, greve, sabotaje sau au acționat detașamente de partizani. În timpul acestora, tot mai des se aruncau în aer cisterne cu benzină, trenuri, depozite de armament, ceea ce reiese și din notele siguranței din iunie-iulie 1944 etc.

Alături se poate vedea portretul partizanului Ștefan Plavăț, conducătorul grupului de partizani „Mărăști” și un fragment din raportul siguranței cu privire la moartea eroică a acestui fiu credincios al poporului român căzut în ziua de 18 iunie 1944. Mai sînt expuse unele obiecte ce au aparținut partizanilor din grupul „Tudor Vladimirescu” care a acționat în munții din nordul țării și ale partizanilor din grupul „Mărăști”.

În această perioadă, au căzut și alți eroi ai clasei muncitoare ca Vasile Tudose, Bernat Andrei și Lazăr Grünberg, portretele cărora sînt expuse aici. Alături, se găsește scrisoarea tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej cu privire la asasinarea mișlească a lui Bernat Andrei și Lazăr Grünberg în închisoarea de la Rîbnița în care se arată: „Partidul nostru poate fi mîndru de ei. Devotamentul lor, spiritul de sacrificiu și hotărîrea care i-a animat în cele mai grele împrejurări, sînt pentru noi pildă vie, de la care nu ne vom abate niciodată.”

În vara anului 1944, P.C.R. a intensificat munca de organizare, înarmare și pregătire militară a formațiunilor patriotice de luptă în componența cărora au fost în primul rînd atrași muncitorii. S-au creat depozite de arme după cum se subliniază și în ordinul Direcției Generale a Poliției din 9 august 1944 adresat chestorului de la Craiova.

Formațiunile patriotice au fost înființate în majoritatea întreprinderilor din Capitală și în provincie. Multe dintre formațiuni au întreprins acțiuni încă înainte de insurecție: se tăiau firele telefonice ale hitleriștilor, se organizau sabotaje la garajele de mașini etc.

Intensă muncă de lămurire a fost dusă și în rîndurile armatei, în care domnea nemulțumirea împotriva criminalului război antisovietic și a dictaturii militaro-fasciste. P.C.R. a reușit să canalizeze toate aceste nemulțumiri într-un singur șuvoi revoluționar. Aceasta a constituit o condiție esențială a victoriei insurecției armate. În vara anului 1944, partidul a organizat o serie de consfătuiri și întîlniri cu participarea reprezentanților armatei, generali și ofițeri superiori cu orientare antihitleristă pentru pregătirea practică a insurecției. Una dintre cele mai importante consfătuiri a avut loc în noaptea de 13–14 iunie 1944, cînd s-a constituit Comitetul militar. La această ședință a fost înșușit planul insurecției armate elaborat de P.C.R.

În planul acțiunilor militare elaborat sub conducerea P.C.R., se prevedea, printre altele, cunoașterea pregătirilor militare din Valea Prahovei, coordonarea acțiunii din capitală cu cea din Valea Prahovei, folosirea formațiunilor patriotice de luptă etc. Acest plan se află expus în fotocopie pe unul dintre panouri. Alăturate sînt listele întocmite în iulie 1944, cuprinzînd obiectivele germane și romîne ce trebuiau atacate, blocate și cucerite de către forțele patriotice în zilele insurecției armate. În iulie-august 1944, au fost elaborate mai multe schițe cu dispozitivele unităților armatei romîne și a formațiunilor patriotice de luptă.

Pregătirea insurecției armate se desfășura în condițiile înaintării victorioase a Armatei Sovietice care la începutul lunii aprilie 1944 a ajuns la frontiera de stat a Romîniei și a început eliberarea teritoriului țării noastre. Este expusă fotocopia declarației Guvernului Sovietic din 2 aprilie 1944, în care se arată că Armata Sovietică: „Nu urmărește scopul de a dobîndi vre-o parte din teritoriul Romîniei sau de a schimba orînduirea socială existentă în Romînia și că intrarea trupelor sovietice pe teritoriul Romîniei este dictată exclusiv de necesități de război și de faptul că trupele inamice continuă rezistența”. O serie de documente printre care apelul locuitorilor comunei Răchiți din jud. Botoșani eliberată de trupele sovietice, articolele: „Spitale și farmacii pentru populație”, „Medicul rus” și „În ajutorul populației” arată atitudinea prietenească a Armatei Sovietice față de populația romînă. Din ordinul comandamentului sovietic, populației i-au fost distribuite mari cantități de sare, săpun și alte produse necesare, au fost organizate farmacii, reparate mori etc.

În noaptea de 9–10 august 1944, partidul a organizat evadarea din lagărul de la Tg. Jiu a tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej și mai apoi a altor tovarăși. În expoziție este expusă o hartă murală redînd drumul parcurs de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej și de-al doilea grup de tovarăși după evadarea din lagăr.

Puternica ofensivă a Armatei Sovietice de la Iași-Chișinău care a fost începută la 20 august 1944, a creat condiții favorabile declanșării insurecției armate. Călăuzindu-se după învățătura marxist-leninistă cu privire la insurecție, P.C.R. a ales momentul cel mai favorabil pentru

declanșarea ei, când în condițiile ofensivei sovietice victorioase care a stimulat și mai mult lupta forțelor patriotice, panica și deruta în rândurile claselor exploatare și în aparatul de stat fascist a ajuns la culme.

Desfășurarea ofensivei trupelor sovietice începută la 20 august, este redată cu ajutorul unei hărți reprezentând încercuirea trupelor fasciste pe linia Iași-Chișinău și înaintarea Armatei Sovietice. Mai multe fotografii arată momentul intrării unităților sovietice la Iași, Focșani și Râmnicul Sărat.

În aceste condițiuni favorabile P.C.R. a hotărât să înceapă insurecția în scara zilei de 23 August. În expoziție se află o mare frească reprezentând unele aspecte ale pregătirii și desfășurării insurecției.

Formațiunile patriotice și unitățile militare, conform planului elaborat, au ocupat în noaptea de 23—24 august, punctele strategice, o serie de obiective militare germane și instituții principale. Rețeaua acestor obiective este prezentată cu ajutorul unei hărți în relief care poate fi văzută în fața frescei. Desfășurarea insurecției armate a găsit o largă prezentare în cadrul expoziției. Documentele expuse în succesiune cronologică, oglindesc desfășurarea luptelor în zilele insurecției. Aici se pot vedea aspecte fotografice din timpul luptei formațiunilor patriotice și a unităților militare printre care se găsesc două fotografii inedite și anume: un moment al escortării nemților arestați la Athénée Palace și al escortării prizonierilor hitleriști în fața Ateneului Român.

P.C.R., prin chemarea către țară, prin manifestele lansate în august 1944, a chemat toți cetățenii patrioți să se înroleze în formațiunile de luptă. O astfel de chemare găsim și în Apelul Comandamentului Formațiunilor Patriotice de luptă. „Capitala țării, inima mișcării de eliberare națională — se spune în apel — trebuie să fie ținută cu orice preț”.

La lupta de curățire definitivă la Capitală și a țării de hitleriști și fasciști, românii chema și primul număr legal al ziarului „România liberă” din 24 august 1944, expus în original. În ziua de 24 august, au fost luate măsuri pentru organizarea centrelor de rezistență, pentru a împiedica pătrunderea forțelor germane în Capitală, ceea ce reiese și din ordinul dat de Marele Stat Major Comandamentului Militar al Capitalei.

Pentru ziua de 25 august, forțele insurecționale au avut ca sarcină lichidarea obiectivului german de la Chitila, cucerirea Aeroportului Otopeni și alte misiuni enumerate în hotărârea Comandamentului Militar al Capitalei, prezentată în fotocopie.

Desfășurarea acestor lupte înverșunate în apropiere de București în raionul Băneasa-Otopeni-Pipera, în Valea Prahovei este oglindită prin scheme ale acțiunilor militare ce pot fi vizionate în expoziție. Caracteristic sînt și telegramele comandantului grupului de armată „Ucraina de Sud”, generalul hitlerist Friessner care oglindesc deruta din rândul trupelor hitleriste, lovite de moarte prin ieșirea României din criminalul război antisovietic.

Panoul central al expoziției se încheie cu un număr original al ziarului „România liberă” unde a fost publicat Apelul C.C. al P.C.R. din 28 august 1944. În acest apel se sublinia importanța istorică a actului de la 23 August.

Panoul central al expoziției este încadrat de steaguri care au aparținut unităților militare participante la insurecția armată.

Armata Sovietică eliberatoare a intrat, la 30 august, în București. „România liberă” din 31 august, scria cu acest prilej: „Această zi va intra în istoria patriei noastre. Muncitorii, și cetățenii capitalei, într-un entuziasm fără seamăn, au primit armata aliată a Uniunii Sovietice cu flori și steaguri, cu urale fără sfârșit”. Pe același panou, este expus în fotocopie textul cuvîntării rostite de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej la 30 august 1944, și cuvîntarea tovarășului Gh. Apostol care a fost rostită în aceeași zi la mitingul din Piața Universității în cinstea Armatei Sovietice eliberatoare.

Emoționantă a fost întâlnirea populației capitalei cu ostașii Diviziei de voluntari români „Tudor Vladimirescu” care a intrat în București împreună cu trupele sovietice. Alte fotografii oglindesc primirea entuziastă făcută trupelor sovietice în celelalte centre din țară.

În condițiile înaintării victorioase a Armatei Sovietice care continua lupta pentru eliberarea definitivă a țării, formațiunile patriotice și unitățile militare române au fost antrenate în lupte grele în regiunea petroliferă — Valea Prahovei pe care hitleriștii au intenționat s-o transforme în zonă de apărare. Trupele române însă, zdrobind forțele inamice, au reușit să curețe această zonă, lichidând la 31 august ultimele rezistențe germane.

Victoria forțelor patriotice conduse de P.C.R. a dus la realizarea principalelor obiective ale insurecției: regimul militar-fascist a fost răsturnat, România a ieșit din criminalul război antisovietic și a întors armele împotriva Germaniei hitleriste.

Această victorie a avut o mare însemnătate internațională. Expoziția prezintă unele materiale din presă, comunicări de radio din străinătate, oglindind ecoul internațional al ieșirii României din război. Comisariatul Afacerilor Străine al Uniunii Sovietice, a confirmat în timpul acesta declarația făcută în aprilie 1944, asigurând poporului român sprijin pentru eliberarea Transilvaniei de Nord și neamestec în afacerile interne.

Expoziția oglindește, de asemenea, mobilizarea de către partid a maselor muncitoare la sprijinirea, cu toate forțele, a luptei antihitleriste, la înăpăturarea lozincii „Totul pentru front, totul pentru victorie”, la lupta pentru democratizarea țării, reforma agrară, împotriva guvernelor cu majoritate reacționară. Încadrându-se cu abnegație în lupta de sprijinire a frontului antihitlerist, poporul român și-a îndeplinit dorința sa de a contribui la zdrobirea definitivă a fascismului. Prin numeroase apeluri și manifeste, P.C.R. și organizațiile de masă conduse de partid, au chemat masele populare să depună toate eforturile pentru a ajuta lupta Armatei Sovietice și a armatei române împotriva Germaniei hitleriste, au mobilizat la lupta pentru democratizarea țării și pedepsirea tuturor trădătorilor, criminalilor de război.

În timpul acesta au avut loc mari întruniri ale oamenilor muncii din București și provincie. La unul dintre aceste mitinguri, mitingul de la fostul stadion A.N.E.F., azi „Republicii”, din 24 septembrie 1944, a vorbit tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej. În cuvântarea sa, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej a arătat necesitatea măririi eforturilor pentru sprijinirea războiului antihitlerist și a demascat uneltirile elementelor reacționare, legionare și ale trădătorilor din P.N.Ț. și P.N.L. care amenințau cuceririle de la 23 August. „Muncitorimea trebuie să înțeleagă — sublinia tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — că rolul ei este de a sta în fruntea poporului român pentru libertate și independența sa deplină”.

Răspunzând la chemarea partidului, muncitorii din diferite întreprinderi s-au angajat să mărească producția pentru aprovizionarea frontului cu tot ce era necesar. Muncitorii ceferiști cu un mare elan au început refacerea transporturilor, condiția necesară a aprovizionării frontului și a refacerii economiei țării. O serie de fotografii înfățișează caravane ale Apărării Patriotice ducând alimente și îmbrăcăminte ostașilor români de pe frontul antihitlerist. Toate aceste alimente și obiecte au fost colectate în cadrul campaniei „Totul pentru front”. În ciuda uneltirilor guvernelor cu majoritate reacționară și partidelor burghezo-moșierești, în cărdășie cu imperialismul străin, în ciuda sabotării producției de război din partea capitaliștilor și a elementelor fasciste din întreprinderi și instituții, masele muncitoare conduse de P.C.R., și-au mobilizat toate forțele și au dat frontului antihitlerist sprijinul necesar.

În timpul acesta, sub conducerea P.C.R., s-a dus lupta pentru democratizarea aparatului de stat. Sunt expuse documente din presa vremii ce oglindesc înlocuirea primarilor și prefecților reacționari cu aleșii poporului, prin acțiunea maselor largi îndrumate de

partid. Alte documente înfățișează trecerea la împărțirea pământurilor moșierești, lupta pentru răsturnarea guvernelor Sănătescu și Rădescu și instaurarea regimului democrat-popular. Documentele și fotografiile ne redau unele aspecte ale demonstrațiilor și altor acțiuni ale maselor sub conducerea P.C.R. Această luptă a dus la instaurarea, la 6 Martie 1945, a puterii democrat-populare. Una dintre fotografii redă un aspect de la uriașul miting ce a avut loc în București la 6 Martie 1945 când a vorbit tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej.

La 1 septembrie 1944, armata română, alături de eroica Armată Sovietică, a început pregătirea și apoi desfășurarea ofensivei pentru eliberarea Transilvaniei de Nord care s-a terminat la sfârșitul lunii octombrie. La aceste lupte au participat Armata I-a, Armata a IV-a română și Corpul Aerian. Cele două armate și aviația română, au adus un aport important la înfrângerea trupelor horthysto-hitleriste din podișul Transilvaniei. Prin aceasta s-au creat condiții favorabile pentru eliberarea Ungariei. În afară de comunicate ale Marelui Stat Major și harta ce oglindește mersul operațiunilor militare, pe panoul cu eliberarea Transilvaniei sînt expuse fotografii care reprezintă unele episoade din luptă. Printre cele mai semnificative sînt : momentul trecerii râului Crasna, sărbătorirea de către ostașii romni și sovietici a eliberării orașului Carei la 25 octombrie 1944, fotografii care demonstrează prietenia de arme romîno-sovietică și altele.

În luptele pentru eliberarea nordului Transilvaniei, au căzut eroic mulți soldați și ofițeri romni, printre care : căpitanul Fătu Ioan, sublocotenentul Turturică Gh., căpitanul Pete Romulus și elevul Iovănaș.

În toamna anului 1944 au început luptele, pe teritoriul Ungariei. Harta acțiunilor militare, comunicatele Comandamentului Sovietic ale Marelui Stat Major și celelalte materiale oglesc luptele duse pentru zdrobirea trupelor fasciste pe teritoriul Ungariei. În luptele pentru cucerirea orașului Debrecin s-au distins trupele romne și mai ales Divizia „Tudor Vladimirescu”, căreia prin Ordinul de zi al Comandamentului Suprem Sovietic dat cu acest prilej, i s-a atribuit denumirea „Debrecin”. Luptele desfășurate în Ungaria sînt ilustrate în cadrul expoziției prin fotografii care reprezintă diferite momente ale acțiunilor militare, de exemplu, trecerea râului Tisa, un atac al infanteriei romne și altele. Printre eroii romni căzuți în luptele duse în Ungaria amintim numele sergentului Chiriță Elena, maiorului Gh. Murea, soldatului Eftimie Croitoru.

Timp de 5 luni, începînd din 18 decembrie 1944 s-au desfășurat lupte înverșunate împotriva trupelor fasciste pe teritoriul Cehoslovaciei. Armata română, compusă din 15 divizii de infanterie, un corp aerian, un regiment de tancuri și alte unități militare, a luat parte la aceste lupte sub conducerea și în strînsă colaborare cu Armata Sovietică.

Faptele eroice ale soldaților și ofițerilor au fost elogiate în șapte Ordine de zi ale Comandamentului Suprem sovietic. Mareșalul Malinovski, în aprecierile sale asupra trupelor romne, arată că „Armatele romne luptă foarte bine și sînt foarte mulțumit de comandanți, de statele majore și de trupe care sînt brave și gata la orice sacrificiu”.

Pictura lui Bella Krommer intitulată „Frăția de arme romîno-sovietică din munții Tatra” reprezintă un episod din lupta comună a ostașilor sovietici și romni dusă pe teritoriul Cehoslovaciei.

Fotografiile expuse arată unele momente din luptele purtate în munții Tatra și în alte regiuni.

În numeroase localități din Ungaria și Cehoslovacia sînt ridicate monumente și plăci comemorative în cinstea eroilor romni căzuți în luptele duse pe teritoriul acestor țări. O fotografie expusă reprezintă monumentul ridicat în Lucenec din Cehoslovacia.

În ziua de 9 Mai 1945, cînd trupele hitleriste au fost zdrobite definitiv de către armatele coaliției antifasciste în frunte cu glorioasa Armată Sovietică, toate popoarele lumii au sărbă-

torit ziua victoriei. Printre materialele expuse cu care se încheie capitolul privind participarea României la războiul antihitlerist, se află o mare hartă luminoasă, redând întregul drum parcurs în timpul luptelor de armata română alături de glorioasa Armată Sovietică de la 23 August 1944 până la 12 mai 1945. Armatele române, se arată într-un tabel statistic, în timpul participării la războiul antihitlerist au pătruns peste 1 000 km în dispozitivul inamicului, au străbătut 12 masive muntoase pe timp de iarnă, au forțat 12 cursuri de apă și au eliberat 3 831 localități dintre care 53 orașe. Sînt de remarcate și drapelul unor unități militare române care au participat la războiul antihitlerist. Printre acestea sînt: drapelul Batalionului 23 Vînători de munte, al regimentului 42 obuziere, al regimentului 16 artilerie și altele.

Sînt expuse deasemenea ordine și medalii care au fost conferite ostașilor români de guvernul țării noastre, a Uniunii Sovietice, Cehoslovaciei și Ungariei pentru faptele de arme înfăptuite în timpul războiului antihitlerist. Într-un text se arată că au fost decorați peste 300 000 soldați, subofițeri și ofițeri români cu ordine și medalii de război românești, sovietice, cehoslovace și ungare.

În expoziție sînt redată fragmente din raportul prezentat de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej la Conferința Națională a P.C.R.

Conferința Națională a partidului din octombrie 1945, a jucat un rol important în trasarea sarcinilor ce stăteau în fața partidului și a întregului popor român în perioada post-belică în vederea refacerii și dezvoltării mai departe a economiei țării, arătînd drumul industrializării și electrificării României. Pentru îndeplinirea acestor sarcini, P.C.R. a elaborat o serie de măsuri concrete. Astfel, între anii 1945—1947 au fost create oficiile industriale, s-a exercitat controlul muncitoresc asupra producției, a avut loc reforma monetară care a lichidat inflația și a stabilit cursul leului. O deosebită importanță au avut propunerile P.C.R. pentru îmbunătățirea situației economice și financiare a țării din anul 1947.

Prin înlăturarea în noiembrie 1947 a ultimelor rămășițe ale claselor exploatatoare din guvern și la 30 Decembrie 1947 a monarhiei s-a încheiat prima etapă a revoluției populare din țara noastră. Proclamarea Republicii Populare Române a fost împlinită cu entuziasm de toți oamenii muncii.

Mergînd pe drumul construirii socialismului, poporul român condus de Partidul Muncitoresc Român, a obținut realizări uriașe, transformînd România dintr-o țară agrară înapoiată într-o țară industrială-agrară înaintată. Dezvoltarea industriei și agriculturii, creșterea productivității muncii obținută sub îndrumarea înțeleaptă a P.M.R. au contribuit la înflorirea bunei stări a poporului român.

În expoziție sînt expuse fragmente din Hotărîrile Plenarei C.C. al P.M.R. din 13—14 iulie 1959 și ultimele hotărîri ale guvernului în legătură cu reducerea prețurilor la un număr de peste 2 600 produse industriale și alimentare, sporiri însemnate de salarii la toate categoriile muncitorilor și funcționarilor, reducerea impozitului la salariu și mărirea pensiilor, hotărîri ce au umplut de bucurie inimile tuturor oamenilor muncii din țară.

În cadrul ultimului panou al expoziției cu ajutorul unui mecanism, pe o bandă de diafilm sînt redată imagini din construirea socialismului în patria noastră.

Expoziția „Pregătirea și înfăptuirea insurecției armate din August 1944” a stîrnit un viu interes din partea oamenilor muncii.

I. Ardeleanu și L. Petrova

*O sinteză științifică a experienței construirii economiei
socialiste în R.P.R.**

Cea de-a 15-a aniversare a eliberării patriei noastre de sub jugul fascist prilejuește o privire retrospectivă asupra drumului glorios străbătut de poporul nostru în anii puterii populare. Perioada 1944—1959, deși relativ scurtă din punct de vedere istoric, constituie o pagină glorioasă și plină de evenimente mărețe în istoria patriei noastre reprezentând istoria transformării României dintr-o țară agrară, înapoiată din punct de vedere economic și cultural, dependentă de trusturile monopoliste internaționale, într-o țară industrial-agrară, liberă și independentă, în continuă dezvoltare economică și culturală în cadrul comunității frățești a națiunilor socialiste. În acești ani, economia națională a României a cunoscut succese uriașe în toate domeniile de activitate economică (industrie, agricultură, construcții, transporturi, comerț etc.).

Trecerea în revistă a acestor realizări constituie obiectivul valoroasei lucrări „Economia României între anii 1944—1959” elaborată de un colectiv larg de autori format din conducători de ministere și departamente, activiști cu munci de răspundere în aparatul economic de stat și cercetători științifici din cadrul Institutului de Cercetări Economice al Academiei R.P.R. Colectivul de coordonare al lucrării este format din: Prof. Dr. Roman Moldovan, directorul I.C.E.; Prof. univ. I. Rachmuth, membru corespondent al Academiei R.P.R.; Acad. V. Malinschi; Prof. univ. Manea Mănescu; membru corespondent al Academiei R.P.R.; Conf. univ. Costin Murgescu; M. Părăluță, candidat în științe economice. Lucrarea a

apărut sub redacția Prof. univ. I. Rachmuth, membru corespondent al Academiei R.P.R. Lucrarea de față nu constituie numai o continuare a lucrării similare anterioare „Dezvoltarea economiei R.P.R. pe drumul socialismului 1948—1957”, ci reprezintă un salt calitativ apreciabil în ceea ce privește concepția, nivelul teoretic, analiza economică și perspectiva istorică a problemelor tratate.

Lucrarea cuprinde o introducere și 29 capitole.

După o scurtă introducere, urmează două capitole generale în care se tratează despre caracterul științific al politicii P.M.R. de construire a socialismului și despre conducerea planificată a economiei naționale a R.P.R.

Capitolele 3—15¹ tratează problemele dezvoltării industriei. După un capitol general despre industrializarea socialistă a R.P.R. urmează analiza pe ramuri a dezvoltării industriei (electrificarea, industria carboniferă, industria petrolului, siderurgia, industria construcțiilor de mașini și a prelucrării metalelor, industria chimică, industria lemnului, construcțiile și industria materialelor de construcții, industria ușoară, industria alimentară, industria locală și cooperația mesteșugărească), și un ultim capitol despre schimbările intervenite în repartizarea teritorială a industriei.

În capitolele 16—21 se studiază dezvoltarea agriculturii și silviculturii. După ce se analizează făurirea și consolidarea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare se tratează problemele: baza tehnico-materială a agriculturii, dezvoltarea gospodăriilor agricole de stat, crearea și dezvoltarea sectorului socialist-cooperatist, creșterea pro-

* *Economia României între anii 1944—1959*, București, Editura Academiei R.P.R., 1959, 678 pag.

¹ Numerotarea capitolelor aparține recenzentului.

ducției agricole, dezvoltarea silviculturii și industriei forestiere.

În capitolele 22—28 se tratează despre transporturi și telecomunicații, dezvoltarea comerțului interior, crearea și dezvoltarea sistemului financiar și de credit, colaborarea economică a R.P.R. în cadrul sistemului mondial socialist, dezvoltarea comerțului exterior, populația și creșterea nivelului de trai material și cultural al populației.

În ultimul capitol se tratează despre dezvoltarea economică a R.P.R., expresia superiorității socialismului.

Este un merit deosebit al lucrării că rolul conducător al partidului în dezvoltarea economiei noastre naționale pe drumul socialismului este amplu reliefat în toate paginile volumului. Fundamentarea caracterului științific al politicii P.M.R. de construire a economiei socialiste în țara noastră este făcută în spirit partinic și în mod științific, demonstrându-se că justetea politicii partidului derivă din cunoașterea și folosirea creatoare a legilor obiective de dezvoltare a societății, a legilor universal-valabile ale revoluției și construcției socialiste, potrivit cu condițiile țării noastre.

În lucrare se fundamentează și caracterul științific al conducerii economiei naționale a R.P.R., demonstrându-se că din experiența tuturor țărilor socialiste rezultă că este de neconceput construirea socialismului fără o conducere pe bază de plan a întregii activități sociale. Conducerea planificată a economiei naționale de către statul democrat-popular se întemeiază pe acțiunea legii dezvoltării planice, proporționale a economiei naționale; formele organizatorice și metodele folosite de către statul socialist în conducerea planificată a economiei naționale se bazează pe aplicarea consecventă a principiului centralismului democratic. Realizarea și depășirea planurilor de dezvoltare a economiei naționale românești dovedesc fără echivoc eficacitatea conducerii economiei noastre pe bază de plan și atestă superioritatea economiei socialiste planificate asupra economiei capitaliste anarhice.

Politica economică a Partidului Muncitoresc Român — exprimată în documentele Conferinței Naționale a Partidului Comunist din România din 1945, a Congresului I al P.M.R. din februarie 1948, a Congresului al II-lea al P.M.R. din decembrie 1955 și în Hotărârile Plenarelor C.C. al P.M.R. în decursul celor 15 ani de la eliberare — și-a dovedit justetea în marile realizări ale economiei românești în anii puterii populare, în asigurarea extinderii relațiilor de producție socialiste în întreaga economie națională, în asigurarea victoriei depline și definitive a socialismului în țara noastră, în contribuția R.P.R. la întărirea și

dezvoltarea sistemului socialist al economiei mondiale.

Aceasta și-a propus să demonstreze lucrarea de față și a reușit pe deplin.

★

Locul central în lucrare îl ocupă într-un mod cu totul îndreptățit dezvoltarea industriei românești în această perioadă, industrializarea socialistă a României. Descrierea acestui proces istoric dă cel mai categoric răspuns pseudo-teoriei reacționare „România — țară emina-mente agricolă”, după care țara noastră ar fi fost sortită să rămână veșnic o țară exportatoare de produse agricole și importatoare de articole industriale, o anexă a țărilor puternic industrializate.

Prezentarea succintă în cadrul lucrării pentru fiecare ramură industrială a situației industriei în condițiile României burghezo-moșierești scoate și mai mult în evidență succesele industriei socialiste a României democrat-populare.

Producția de energie electrică situa țara noastră pe unul din ultimele locuri din lume (în anul 1938 revenea 72,4 kwh/locuitor față de 780 kwh/locuitor în Cehoslovacia, 550 kwh/locuitor în Anglia, 1351 kwh/locuitor în Suedia). Gradul scăzut de înzestrare al industriei României burghezo-moșierești este ilustrat de faptul că în anul 1928, în industria metalurgică prelucrătoare revenea pe cap de muncitor mai puțin de 1 CP.

Cu toate condițiile naturale favorabile dezvoltării industriei chimice, greutatea specifică a producției chimice propriu-zise atingea în 1938 doar 2,2% din valoarea producției industriale a României. Deși industria alimentară deținea înainte de cel de-al doilea război mondial aproximativ o treime din producția industrială, ea era caracterizată printr-o fărâmițare a producției în nenumărate întreprinderi — greutatea specifică cea mai mare deținând-o întreprinderile foarte mici, ocupând până la 10 persoane, utilizate în mod rudimentar, cu procese tehnologice empirice.

Condițiile grele de muncă din întreprinderile capitaliste (ziua de muncă ajungea până la 12—14 ore, numeroase munci istovitoare se exercitau manual, salarii de mizerie etc.) sînt de asemenea descrise. Totodată se arată și aspecte ale luptei clasei muncitoare, conduse de Partidul Comunist Român, împotriva exploatării capitaliste. Muncitorii din industria lemnului în frunte cu I. C. Frimu pun bazele primului sindicat în țara noastră „Sindicatul lucrătorilor tîmplari”. În perioada 1923—1929 au avut loc 94 greve și 137 conflicte între muncitori și patroni în industria metalurgică prelucrătoare și a con-

strucțiilor de mașini, la care au participat 75 000 muncitori.

Pentru a avea o imagine mai exactă a marilor realizări din perioada 1944—1959 în domeniul industriei se arată în lucrare că — drept consecință a distrugerilor provocate în decursul celui de-al doilea război mondial — în momentul instaurării puterii populare, nivelul industriei românești era mult inferior celui antebelic; în unele ramuri industriale volumul producției industriale era în anul 1944 cu 50% mai scăzut, sau chiar mai mult, față de anul 1938. Cu toate greutateile întâmpinate și în pofida sabotajului capitaliștilor în decurs de 4 ani producția industrială a crescut continuu, astfel că la sfârșitul anului 1948 nivelul producției la principalele produse industriale era mai mare decât în 1938, datorită eforturilor depuse de clasa muncitoare eșuată de partid și ajutorului Uniunii Sovietice.

Bazându-se pe cerințele legii concordanței obligatorii a relațiilor de producție cu forțele de producție a fost îndeplinită naționalizarea principalelor mijloace de producție. La 11 iunie 1948 a trecut în proprietatea statului socialist principalele întreprinderi industriale, miniere, de transport, bancare și de asigurare, printre care: 28 întreprinderi metalurgice, 112 întreprinderi metalurgice prelucrătoare și șantiere, 20 unități miniere, 25 societăți petrolifere și de gaze, 156 întreprinderi de materiale de construcții, 42 întreprinderi chimice, 151 întreprinderi textile.

Politica de industrializare socialistă a țării în perioada de trecere de la capitalism la socialism promovată cu consecvență de P.M.R. — pe baza creșterii cu precădere a producției mijloacelor de producție, cu pivotul ei, industria constructoare de mașini — este considerată în mod just ca o necesitate obiectivă, generată de condițiile istorice, concrete, de sarcinile creării bazei materiale de producție a socialismului, de legile economiei proprii economiei socialiste.

Dezvoltarea industriei românești în anii puterii populare confirmă întru totul teza elaborată de tovarășul N. S. Hrușciiov la Congresul al XXI-lea extraordinar al P.C.U.S. că „ritmul rapid este o lege generală a socialismului, confirmată în prezent de experiența tuturor țărilor socialiste”. Ritmul vertiginos de creștere a forțelor de producție din industrie ca urmare a transformărilor revoluționare ce a avut loc în economia românească este evident.

Astfel, dacă între 1928—1938 producția globală industrială a României burghezo-moșierești a crescut de 1,4 ori, într-o perioadă egală de timp, 1948—1958, industria socia-

listă a Republicii Populare Române și-a mărit producția globală de 4,6 ori; de la un ritm mediu anual de creștere 3,5% în condițiile capitalismului s-a ajuns la un ritm mediu anual de creștere de 16,5%, deci un ritm de aproape 5 ori mai rapid. La aceeași constatare se ajunge dacă se compară ritmul dezvoltării economiei noastre socialiste cu ritmul dezvoltării lumii capitaliste contemporane. Astfel, în perioada 1948—1957 producția industrială a sistemului capitalist al economiei mondiale a crescut cu 63% în timp ce producția industrială a Republicii Populare Române a crescut de 4,2 ori, și în acești ani, ritmul mediu anual de creștere a producției industriale și a sistemului capitalist al economiei mondiale a fost de 5,6%, deci de 3 ori mai scăzut decât ritmul mediu anual de creștere a producției industriale a R. P. Române în aceeași perioadă.

În anul 1958 producția industrială a României a crescut în comparație cu nivelul antebelic de aproximativ 4 ori; producția industrială a anului 1938 se realizează în 1959 în ramura construcției de mașini în 42 de zile; în ramura energiei electrice în 60 de zile; în subramura produse sode în 75 de zile. Producția industrială pe un singur trimestru al anului 1959 este mai mare decât producția obținută în întreg anul 1938. Prioritatea acordată dezvoltării industriei grele se reflectă în faptul că industria socialistă a țării noastre produce în 1959 de 6 ori mai mult fontă, de aproape 5 ori mai mult oțel, de 3 ori mai multe laminate, de peste 8 ori mai mult cocs, de aproape 8 ori mai mult minereu de fier decât industria capitalistă a României burghezo-moșierești în anul 1938.

În anii puterii populare s-au schimbat proporțiile existente în economia capitalistă între cele două mari subdiviziuni ale producției sociale; dacă în anul 1938, grupa A deținea numai 45,5% din întreaga producție industrială și grupa B 54,5%, în anul 1950 raportul s-a schimbat în favoarea industriei producătoare de mijloace de producție (grupa A 53% și grupa B 47%), iar în anii următori s-a manifestat aceeași tendință (în anul 1958 grupa A deține 58,5%, și grupa B 41,5% din întreaga producție industrială).

În această perioadă s-au petrecut schimbări însemnate și în structura pe ramuri a industriei românești. Greutatea specifică a producției de energie electrică și termică a crescut de la 1,1 în 1938 la 2,5 în 1958, a industriei chimice de la 2,2 la 4,6, a industriei construcțiilor de mașini de la 10,2 la 21,8; în schimb, cu toate că volumul producției industriale combustibilului s-a dublat în 1958 față de 1938, greutatea sa specifică a

scăzut în aceeași perioadă de la 16,8 la 10,1, datorită ritmului mai rapid de dezvoltare al altor ramuri industriale.

Schimbările importante care au avut loc în structura producției industriale — se arată în lucrare — reflectă politica promovată de Partidul Muncitoresc Român de a dezvolta cu prioritate acele ramuri care sînt hotărîtoare pentru construirea bazei materiale a socialismului, de a elimina gravele disproporții din economia moștenită de la economia capitalistă și de a crea noi proporții, corespunzătoare necesităților dezvoltării planificate a economiei socialiste.

Acastă politică și-a găsit expresia în volumul de investiții alocat pentru dezvoltarea industriei; în perioada 1952—1958 s-a alocat pentru dezvoltarea industriei fonduri variind între 53,5%—59,8% din totalul investițiilor capitale pe întreaga economie socialistă. Numai în anii 1956—1959 s-au construit 38 întreprinderi industriale și 40 secții noi și s-au modernizat capacitățile de producție la 125 întreprinderi industriale existente.

Construirea de noi întreprinderi a făcut posibilă creșterea numerică a clasei muncitoare. Numărul salariaților din sectorul socialist al industriei a crescut de la 2 123 000 în 1950, la 2 911 100 în 1958, adică cu 37%, din care, numărul muncitorilor a crescut de la 1 222 900 la peste 2 000 000 în 1958, respectiv cu 64%.

Creșterea volumului producției industriale nu s-a făcut numai pe baza atragerii de noi forțe de muncă în producție, ci și pe seama creșterii productivității muncii; astfel, în ultimii ani, trei sferturi din creșterea volumului producției industriale s-a realizat pe seama creșterii productivității muncii. Pe ansamblul industriei socialiste productivitatea muncii a crescut în perioada 1955—1959 cu 31 la sută, realizându-se un ritm mediu anual de creștere de peste 7 la sută.

Un accent deosebit se pune în lucrare pe problemele reducerii prețului de cost al producției industriale, subliniindu-se importanța economiilor obținute pe această cale în ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii. Pe ansamblul industriei republicane s-a realizat în perioada 1956—1959 o reducere a prețului de cost cu 12 la sută.

Schimbările intervenite în repartizarea teritorială a industriei românești sînt de asemenea analizate în lucrare.

În contrast cu repartizarea teritorială, anarhică a industriei capitaliste, caracterizată prin concentrarea întreprinderilor industriale în capitală și în cîteva orașe și regiuni și o lipsă aproape completă de industrie în

restul țării, în lucrare se arată dezvoltarea armonioasă a tuturor regiunilor în cadrul economiei naționale socialiste, paralel cu o dezvoltare complexă și multilaterală a economiei fiecăreia dintre ele în parte. Ritmul mai rapid de dezvoltare al regiunilor care în trecut erau înapoiate din punct de vedere economic decît al regiunilor industrializate duce la ridicarea nivelului de dezvoltare economică a regiunilor în trecut înapoiate, la nivelul celor mai dezvoltate regiuni ale țării.

În lucrare se arată de nenumărate ori condițiile favorabile create pentru dezvoltarea industriei noastre socialiste de apartenența R.P.R. la sistemul socialist al economiei mondiale precum și marele ajutor acordat de Uniunea Sovietică în industrializarea socialistă a Republicii Populare Romîne. După cum arată tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în expunerea cu privire la lucrările celui de-al XXI-lea Congres extraordinar al P.C.U.S.:

„Succesele obținute de țara noastră, ca și de celelalte țări de democrație populară, sînt înlesnite în mod deosebit de faptul că ne putem sprijini în construirea noii orînduiri sociale pe înaltul nivel de dezvoltare atins în U.R.S.S., pe ajutorul multilateral și frățesc pe care Uniunea Sovietică, îndeplinind cu cinste învățăturile lui Lenin despre rolul primului stat al muncitorilor și țăranilor, îl acordă țărilor lagărului socialist”.

★

Capitolele din lucrare dedicate agriculturii prezintă transformările revoluționare care au avut loc în agricultura Romîniei democrat-populare în perioada 1944—1959, pe calea făuririi economiei socialiste unitare care au făcut posibilă lichidarea exploatării omului de către om în agricultura R. P. R. În lucrare se arată transpunerea în viață a politicii Partidului și Guvernului de transformare socialistă treptată a agriculturii elaborată de către Plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 bazată pe tripla lozincă: „Ne sprijinim pe țăranimea săracă, strîngem alianța cu țăranimea mijlocasă și ducem o luptă neînteruptă împotriva chiaburimii”.

Făurirea și consolidarea alianței clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare, sub conducerea clasei muncitoare — se arată în lucrare — este un model de folosire creatoare a legilor generale ale revoluției socialiste și construcției socialiste în funcție de condițiile istorice concrete din țara noastră. Încă înainte de eliberarea Patriei, P. C. R. a desfășurat o activitate intensă pentru a atrage păături tot mai mari ale țăranimii în lupta pentru pămînt împotriva moșierilor, în lupta împotriva exploatării moșierimii și chiaburimii,

împotriva fascizării țării și a războiului antisovietic. În focul luptei pentru înfăptuirea reformei agrare din 1945 s-a realizat alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare — care s-a consolidat ulterior în lupta pentru creșterea producției agricole și refacerea economiei naționale. Trecînd la etapa a doua a revoluției populare, etapa revoluției socialiste, se acordă un spațiu larg problemelor schimbului de mărfuri dintre industrie și agricultură, dintre oraș și sat, care constituie în perioada de trecere de la capitalism la socialism baza economică a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, subliniindu-se lichidarea „foarfecelui prețurilor” prin mijlocirea căruia în România burghezo-moșierească clasele exploatare jefuiau țărănimea muncitoare.

Apariția și dezvoltarea sectorului socialist în agricultura R.P.R. este prezentată în mod amplu, atît pentru sectorul de stat cît și pentru sectorul cooperatist.

Nivelul scăzut de la care a început acest proces revoluționar al transformării socialiste în agricultura țării noastre scoate și mai mult în evidență succesele realizate în această perioadă. Este suficient de arătat că după o statistică din anii 1939—1940, majoritatea gospodăriilor din grupa sub 3 ha și 27,9% din gospodăriile între 3—5 ha nu dispuneau de nici o vită trăgătoare; în anul 1938 existau în țară numai 4 858 tractoare convenționale deținute de moșieri și chiaburi; la 30 comune revenea un singur inginer agronom. Această situație dezastuoasă a agriculturii românești a fost și mai mult agravată de distrugerile provocate de cel de-al doilea război mondial.

Proprietatea agrară a statului democratic-popular a fost formată inițial din proprietatea agrară a statului burghezo-moșieresc (fostele ferme ale Ministerului Agriculturii și Domeniilor) la care s-a adăugat o parte din terenurile expropriate prin reforma agrară din 1945 și mașinile agricole confiscate de la moșieri; în 1946 aceasta cuprindea peste 880 ferme agricole și stațiuni de mașini, 18 administrații de vii și peste 240 exploataări diverse.

În anul 1948 patrimoniul funciar al fermelor de stat crește prin atribuirea terenurilor expropriate de la rege și familia regală, precum și prin preluarea proprietăților Eforiei spitalelor civile, a proprietăților Așezămintelor Brîncovenesti, ale Epitropiei Sf. Spiridon din Iași etc. — iar în 1949, cu exproprierea ultimelor rămășițe ale proprietății moșierești.

În lucrare se arată mai departe cum pentru realizarea sarcinii trasate de Partid

de a deveni centre puternice de dezvoltare a agriculturii menite să dovedească țăranimii muncitoare superioritatea marii agriculturi socialiste, gospodăriile agricole de stat au fost dotate cu suprafețe din ce în ce mai mari de teren, înzestrate cu cele mai perfecționate mijloace de producție și asigurate cu cadre tehnice calificate. Astfel, suprafața agricolă ocupată de gospodăriile agricole de stat, a crescut de la 715 014 ha în 1949 la 1 328 018 ha în 1958, iar parcul de tractoare a crescut de la 3 481 tractoare convenționale de 15 CP în 1949 la 17 593 tractoare moderne la sfîrșitul anului 1958. Gospodăriile agricole de stat au obținut succese importante în sporirea producției agricole și în creșterea randamentului la ha, totuși — se arată în lucrare — există o oarecare rămînere în urmă a productivității muncii în G.A.S. față de posibilitățile create.

Crearea și dezvoltarea sectorului socialist-cooperatist al agriculturii este amplu tratată, demonstrîndu-se că trecerea milioanelor de mici gospodării țărănești pe calea socialismului este singura soluție pentru rezolvarea definitivă a problemei agrare, pentru lichidarea înăpoyerii de veacuri a țăranimii muncitoare. Acest proces istoric — se subliniază în mod just — nu se desfășoară de la sine, spontan, ci cu sprijinul și sub conducerea Partidului, pe baza respectării cu strictețe a principiului liberului consimțămînt.

Procesul de cooperativizare a agriculturii românești este analizat pe baza dezvoltării principalelor forme ale cooperației agricole de producție. Numărul întovărășirilor agricole și zootehnice a crescut de la 1 834 unități cu o suprafață agricolă de 187 600 ha. și cuprinzînd 83 900 familii în 1952 la 12 848 unități cu o suprafață agricolă de 2 571 400 ha și cuprinzînd 1 399 800 familii în 1958. La sfîrșitul anului 1958 existau 121 cooperative de producție (cu rentă) cuprinzînd 6 599 familii și cu o suprafață agricolă de 19 722 ha. Gospodăriile agricole colective numărau la sfîrșitul anului 1958, 2 906 unități cu o suprafață agricolă de 1 871 500 ha cuprinzînd 461 400 gospodării țărănești. Sectorul socialist-cooperatist al agriculturii cuprindea la sfîrșitul anului 1958, 52,1% din numărul total al gospodăriilor țărănești și 41,8% din suprafața agricolă a țării.

La 1 iulie 1959, numărul unităților din sectorul socialist-cooperatist al agriculturii s-a ridicat la 15 646 (dintre care 3 505 G.A.C. și 12 044 întovărășiri) cuprinzînd 2 465 176 familii, care reprezintă 68,8% din totalul familiilor țărănești și deținînd 5 871 266 ha ceea ce reprezintă 56,3% din suprafața cooperativizabilă a țării.

Crearea și dezvoltarea sectorului socialist-cooperatist în agricultură nu s-a desfășurat într-un ritm uniform în toate regiunile țării. În regiunea Constanța, în 6 raioane din regiunea Timișoara și într-un raion din regiunea Craiova, colectivizarea agriculturii s-a terminat. În 5 raioane din regiunea Iași și în 9 raioane din regiunea București s-a încheiat cooperativizarea agriculturii. La începutul lunii martie 1959 peste 75% din totalul familiilor țărănești din regiunea Craiova, 72% din regiunea Galați, și 56% din regiunea Timișoara au pășit pe drumul agriculturii socialiste. În lucrare se precizează că, deși diferențierile pe regiuni și raioane în ceea ce privește ritmul transformării socialiste a agriculturii sînt inevitabile, ele reflectă totuși într-o mare măsură munca politico-organizatorică desfășurată de organele de partid și de stat.

În continuare se analizează pe larg în lucrare problemele de bază ale întăririi economico-organizatorice ale gospodăriilor agricole colective, relevîndu-se succesele mari obținute în această direcție.

Făurirea unui puternic sector socialist în agricultură, asigurat cu o bază tehnico-materială cu un nivel ridicat — care reprezintă astăzi peste 67 la sută din suprafața arabilă a țării și a ajuns să cuprindă aproape 2 500 000 familii — au creat condițiile favorabile pentru creșterea continuă a producției agricole în anii puterii populare — ceea ce se demonstrează în capitolul despre dezvoltarea producției agricole.

Sporirea producției medii la ha a avut drept consecință faptul că producția totală de cereale realizată în medie pe an în perioada 1955—1959 depășește pe cea din perioada 1934—1938 cu circa 1 200 000 tone anual. Rezultate similare s-au obținut și la celelalte culturi; producția anuală în ultimii ani a fost mai mare decît cea din anii 1934—1938 de peste 5 ori la sfecla de zahăr, de peste 3 ori la legume, de peste 2 ori la cartofi.

Datorită sporirii efectivului de animale cît și ridicării producției medii pe cap de animal a crescut și producția diferitelor produse animale. Producția anuală de produse animale obținută în medie în perioada 1955—1958 depășește la carne, greutate vie, cu 190,9%, la lapte de vacă cu 122,8%, la lînă cu 130,5%, la ouă cu 135,0%, pe cea din anul 1938.

Cu toate că populația țării noastre a crescut față de cea din perioada antebelică, în ultimii ani la majoritatea produselor agricole s-a asigurat o producție mai mare pe cap de locuitor decît în anii dinaintea celui de-al doilea război mondial.

În lucrare se subliniază că rolul hotărîtor în dezvoltarea producției agricole îl are sectorul socialist; rezultatele obținute în producție de gospodăriile agricole de stat și colective sînt mult superioare față de cele obținute de gospodăriile individuale. Astfel, în anul 1958 — an neprielnic pentru agricultură — producția medie de grîu la hectar a fost mai mare cu 47,6% în G.A.S. și cu 26,8% în G.A.C. și de porumb cu 34,0% în G.A.S. și cu 37,1% în G.A.C., față de producția gospodăriilor individuale.

Din dezvoltarea agriculturii românești în anii puterii populare rezultă în mod convingător superioritatea gospodăriilor agricole socialiste asupra gospodăriilor agricole capitaliste și a micilor producători individuali; prezentînd acest proces istoric, lucrarea reușește să demonstreze în mod științific justetea politicii Partidului Muncitoresc Român de transformare socialistă a agriculturii.

★

Prezentarea dezvoltării ramurilor economiei naționale românești în anii puterii populare este întregită cu capitole despre dezvoltarea construcțiilor, a transporturilor și telecomunicațiilor, a comerțului interior și exterior.

Din lucrare reiese caracterul antipopular și antipatriotic al politicii duse în domeniul construcțiilor de guvernele României burghezo-moșierești. Astfel, 59% din orașele țării nu aveau apă potabilă și 73% nu erau canalizate. Dintre drumurile țării, doar 12% puteau fi clasificate ca bune, 27% ca mediocre și 61% erau clasificate rele. Prăbușirea unor construcții era frecventă (clădirea Băncii de Scînt din București, tribuna de la Cotroceni în 1936, blocul Carlton din Capitală cu ocazia cutremurului din 1940). Distrugerile provocate de război au agravat această situație; numai în București au fost distruse aproximativ 10 500 case.

Elanul revoluționar al maselor populare după eliberare a contribuit la refacerea rapidă a distrugerilor războiului. La chemarea Partidului s-au construit prin muncă voluntară conducta de gaze Agnita Botorca, fabrica de confecții „Gh. Gheorghiu-Dej”, linia de cale ferată Bumbesti-Livezeni. Paralel cu marile construcții industriale, în ultimii ani s-au luat măsuri pentru lichidarea rămînelor în urmă a construcțiilor de locuințe; în perioada 1955—1958 au fost construite numai din fondurile de stat, ale organizațiilor cooperatiste și pe bază de credite 58 466 apartamente.

Capitolul despre transporturi și telecomunicații prezintă dezvoltarea diferitelor căi de transport (feroviare, auto, conducte, navale,

maritime și aeriene) a poștelor, a telefoanelor, a radiodifuziunii și televiziunii în perioada 1944—1959, în comparație cu starea transporturilor și telecomunicațiilor înainte de eliberarea patriei.

Este concludent pentru situația dezastruoasă a transporturilor noastre în momentul eliberării, faptul că un sfert din numărul locomotivelor, o treime din numărul vagoanelor de călători și aproape jumătate din numărul vagoanelor de marfă au fost distruse, avariate, pierdute sau trecute peste graniță de către trupele hitleriste. Iată unele date prin care se ilustrează în lucrare marile realizări ale economiei noastre naționale în această ramură. Între anii 1947—1957 s-au construit un număr de peste 300 km linie de cale ferată; în anul 1959 parcul de autovehicule pentru transportul de mărfuri este de 3,5 ori mai mare iar parcul de autobuze pentru transporturile interurbane de călători este de aproape 2,5 ori mai mare decât în 1950; din 1948 pînă în 1953 capacitatea de încărcare a flotei noastre comerciale fluviale a crescut cu 114%, și a celei maritime cu 66%; între anii 1948—1958 s-au instalat de 4 ori mai multe stații de radioemisie decât în timpul regimului burghezo-monșieresc.

În capitolele dedicate comerțului interior și exterior se arată modificarea esențială a conținutului comerțului în condițiile socialismului care este folosit de statul de democrație populară ca o prîghie importantă în dezvoltarea economiei naționale. În cadrul comerțului interior, comerțul socialist cuprinde în întregime încă din anul 1949 comerțul cu ridicata și constituie forma dominantă (în prezent aproximativ 85%) în comerțul cu amănuntul; comerțul exterior constituie monopolul statului încă de la mijlocul anului 1949.

Dezvoltarea comerțului interior în perioada 1954—1959 este arătată de faptul că volumul vânzărilor de mărfuri cu amănuntul prin comerțul socialist — de stat și cooperatist — a crescut an de an, atîngînd cifra de aproximativ 35 miliarde lei în anul 1958, adică de peste 8,8 ori mai mult decât vânzările cu amănuntul realizate în 1948 — iar rețeaua comerțului socialist a depășit în anul 1958 numărul de 50 000 unități, în comparație cu aproximativ 10 400 unități în anul 1948. În cuprinsul capitolului sînt amplu analizate evoluția diferitelor forme de comerț și structura desfacerilor de mărfuri realizate prin comerțul socialist.

Dezvoltarea comerțului exterior al țării noastre în anii puterii populare este caracterizată prin schimbări esențiale în structura exportului și importului. Creșterea ponderii

exportului de produse industriale, pe de-o parte și majorarea importului de materii prime și semifabricate pe de altă parte, reflectă îmbunătățirea structurii comerțului nostru exterior. Repartizarea pe țări a comerțului exterior al R.P.R. este caracterizată de predominanța schimbului de mărfuri cu țările lagărului socialist (aproximativ 3/4, din care U.R.S.S. reprezintă cca 1/2). În lucrare se subliniază că această situație favorabilă comerțului nostru exterior se datorește trăsăturilor noi specifice pieții mondiale socialiste și adîncirii diviziunii internaționale socialiste a muncii, pe baza colaborării frățești și a ajutorului reciproc între țările socialiste.

★

Dezvoltarea economiei românești în perioada 1944—1959 prezentată în lucrarea de față constituie o ripostă viguroasă dată pseudoteoriilor burgheze și revizioniste care încearcă să denatureze și să denigreze posibilitățile și realizările economiei noastre naționale. Trebuie totodată subliniat caracterul combativ al lucrării, în cursul tratării problemelor luîndu-se poziție și demascîndu-se prin date și fapte concrete minciunile și calomniile burgheze și revizioniste asupra diferitelor laturi ale construcției noastre socialiste.

Lucrarea reușește să demonstreze în mod convingător că avîntul economiei românești în anii puterii populare reprezintă o expresie a superiorității socialismului asupra capitalismului — de unde rezultă și inevitabilitatea victoriei socialismului asupra capitalismului în întrecerea economică pașnică între cele două sisteme mondiale — socialist și capitalist.

Este de subliniat că în demonstrarea superiorității socialismului asupra capitalismului, lucrarea nu se mărginește la fenomenul economic, ci își extinde sfera de analiză și asupra domeniului social-cultural. În capitolele despre populație și despre creșterea nivelului material și cultural al populației rezultă deosebirea fundamentală dintre sistemul economic socialist și cel capitalist față de problema satisfacerii nevoilor materiale și culturale ale oamenilor muncii. În timp ce în țările capitaliste cea mai mare parte a venitului național este înșușit de clasele exploatare, în Republica Populară Romînă întregul venit național este repartizat în interesul clasei muncitoare, peste 3/4 din venitul național constituind fondul de consum și restul fiind folosit pentru asigurarea reproducției socialiste lărgite. Sporul net de venituri al oamenilor muncii din R.P.R. în urma aplicării ansamblului de măsuri prevăzute de

Plenara C.C. al P.M.R. din 13—14 iulie 1959 va fi de 4,7 miliarde lei anual.

Un capitol special din lucrare tratează modul cum schimbările structurale din economia națională se reflectă în transformarea radicală a caracterului sistemului financiar și de credit al Republicii Populare Române; dintr-un mijloc de exploatare capitalistă suplimentară a oamenilor muncii, finanțele R.P.R. s-au transformat într-un sistem de formare și folosire planificată a fondurilor bănești în scopul dezvoltării producției și al creșterii nivelului de trai al populației.

În întreaga lucrare cît și în capitolul special dedicat, se evidențiază rolul colaborării economice a României cu celelalte țări din sistemul socialist al economiei mondiale în dezvoltarea economică a țării, subliniindu-se rolul hotărîtor al ajutorului Uniunii Sovietice în cadrul acestei colaborări. În mod just această colaborare este considerată ca o expresie a noului tip de relații economice internaționale în care se manifestă efectiv principiul internaționalismului socialist.

Diferitele forme de colaborare economică dintre țările socialiste sînt pe larg tratate (pentru comerțul exterior rezervîndu-se un capitol special), arătîndu-se continua adîncire și perfecționare a acestora. Este de asemenea reliefat rolul Consiliilor de Ajutor Economic Reciproc în cadrul acestei colaborări.

Este pozitiv în lucrare faptul că nu se limitează la o privire retrospectivă, ci pe baza analizei situației actuale aruncă o privire în viitor, arătînd perspectivele care se deschid dezvoltării economiei românești. După cum a arătat tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej în expunerea făcută cu privire la lucrările celui de-al XXI-lea Congres Extraordinar al P.C.U.S. prin înfăptuirea prevederilor planului de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965 poporul nostru va termina în linii mari construirea socialismului, intrînd într-o nouă etapă — aceea a desăvîrșirii construcției socialiste. Realizarea și depășirea planurilor anterioare de dezvoltare a economiei naționale românești prezentate în lucrarea de față constituie o cheazășie a transpunerii în realitate și a planurilor de viitor,

care tind la ridicarea nivelului de dezvoltare economică și culturală a țării noastre la nivelul țărilor socialiste cele mai înaintate, spre a păși în front comun spre comunism.

★

Lucrarea „Economia României între anii 1944—1959” reprezintă o contribuție valoroasă la dezvoltarea științelor sociale în țara noastră, tratînd la un nivel științific corespunzător dezvoltarea economiei românești într-o perioadă caracterizată prin mari transformări sociale revoluționare. Fără îndoială că interesul pentru studierea lucrării depășește granițele țării noastre, fiind de așteptat și un interes din partea unor cercuri largi de cititori de peste hotare pentru problemele cuprinse în lucrare.

Caracterul accesibil al modului de tratare a problemelor determină ca lucrarea să nu se adreseze unui cerc restrîns de specialiști, ci poate fi consultată cu folos de orice cititor interesat să cunoască succesele realizate de patria noastră pe drumul construirii socialismului.

Lucrarea are și unele lipsuri minore. Inevitabil că, pe de-o parte, dat fiind amploarea și multitudinea problemelor tratate, iar pe de altă parte colectivul mare de autori care au colaborat la elaborarea lucrării, a fost dificil să se asigure o unitate de stil, iar la unele capitole o unitate metodologică; de asemenea s-au strecurat unele repetări. Toate acestea însă nu diminuează cu nimic valoarea științifică de ansamblu a lucrării, o prezentare amplă și documentată a realizărilor economiei noastre naționale în anii puterii populare, o sintetizare științifică a experienței construirii socialismului în patria noastră.

Pentru istoricii din patria noastră, lucrarea prezintă un interes deosebit, deoarece cuprinde principalele aspecte economice ale istoriei contemporane a României în perioada 1944—1959 analizată de pe pozițiile marxist-leninismului și cu o mare bogăție de date și fapte statistice, însoțite de o analiză economică profundă; ea constituie un ajutor prețios în elaborarea tratatului de istorie a R.P.R.

M. Horovitz

Teatrul în România după 23 August 1944

Volum publicat sub îngrijirea acad. George Oprescu. Comitetul de redacție: Simion Alterescu (redactor responsabil), Margareta Bărbuță, A. Costa-Foru, Olga Flegont. Au colaborat: A. M. Pop, L. Nădejde. [București], Editura Academiei R. P. R., 1959.

Institutul de istoria artei al Academiei R.P.R., prin secția sa de istorie a teatrului a realizat cu prilejul celei de-a XV-a aniversări a elibe-

rării țării noastre de sub jugul fascist o importantă lucrare de sinteză asupra drumului parcurs de teatrul din țara noastră în ultimii 15 ani.

Lucrarea atrage pe specialiști prin modul cuprinzător de tratare a tuturor aspectelor problemei, dar și pe nespecialiști — atît prin subiect, care el însuși își are „materialul documentar” în caracterul de masă al mișcării teatrale din România ultimului deceniu și jumătate, cît — mai ales — prin modul de prezentare a problemelor într-un limbaj clar și în același timp științific.

Meritul principal al acestei lucrări consistă, după părerea noastră, în tratarea fenomenului teatral *din punct de vedere istoric*. Este prima lucrare de acest fel scrisă în ultimii ani, fapt ce se impune consemnat cu satisfacție. Coincidența evenimentului jubiliar al întregului nostru popor cu momentul de bilanț amplu al dezvoltării teatrului nostru din ultimii 15 ani — pe care îl reprezintă apariția volumului amintit — contribuie la înțelegerea transformărilor structurale care au redat maselor largi populare una din cele mai iubite instituții de educare și cultură.

Problemele de teorie și de critică teatrală sînt subordonate numeroaselor probleme de istorie a teatrului, care converg în a explica locul teatrului în cadrul revoluției noastre culturale și al noilor realități social-politice din țara noastră. Cauzele succeselor teatrului nostru din ultimii 15 ani sînt găsite de autori pe bună dreptate — în drumul revoluționar parcurs de poporul român, sub conducerea Partidului de avangardă al clasei muncitoare. Abordarea problemelor majore ale teatrului contemporan din țara noastră, criteriul istoric-explicativ care a stat la baza întregii lucrări cît și a părților sale componente, prezentarea lor în lumina materialismului istoric, a esteticii marxist-leniniste, conferă lucrării caracterul științific și unitar indispensabil pretențiilor subiectului, calitate realizată la înălțimea instituției care a patronat lucrarea.

Unul din aspectele dezvoltării artei din țara noastră după 23 August 1944, îl constituie tocmai preocuparea constantă, organizată, încurajată și susținută de statul democratic-popular, de a fundamenta *științific* întreaga noastră mișcare artistică, pentru îndrumarea procesului de creație și de interpretare pe drumul cel mai rodnic. Parte componentă a acestui fenomen — istoria teatrului este un sector cu totul nou de activitate științifică în țara noastră.

★

Lucrarea este împărțită de fapt în trei secțiuni, nemărturisite prin indicație de titlu decît pentru prima și ultima secțiune. Trăind istoria teatrului în strînsă legătură cu istoria social-politică a țării, prima secțiune — căreia îi corespunde capitolul I — privește teatrul

din România în prima etapă a revoluției noastre populare, inclusiv stagiunea 1947/1948 („Teatrul din România în primii ani după eliberare”). A doua secțiune continuă istoria teatrului din România pînă la stagiunea 1958/1959 inclusiv (capitolul II: Dramaturgia originală. Capitolul III: Arta scenică), iar secțiunea a treia face un bilanț, întărind concluziile lucrării cu cele mai semnificative fapte și aspecte ale problemei, încercînd să privească în perspectivă drumul teatrului din țara noastră (capitolul IV: Teatrul contemporan din România — factor al revoluției culturale). Dacă în ceea ce privește periodizarea nu ar fi nimic de reproșat autorilor — care pornind de la periodizarea întregii istorii a țării o aplică în funcție de specificul istoriei teatrului —, în ceea ce privește dozarea materialului — capitolele I și IV sînt mult mai sumare decît partea mediană. Lupta împotriva tendințelor formaliste, din anii 1944—1948 apare uneori doar în enunțări, ceea ce nu contribuie la înțelegerea profundă a saltului calitativ realizat de teatrul din țara noastră o dată cu stagiunea 1948/1949. Binevenită, scurta incursiune în istoria teatrului românesc de pînă la 23 August 1944, ce se face la fiecare capitol, are menirea de a stabili tradițiile progresiste, realiste ale teatrului nostru; se resimte însă caracterul sumar al acestui istoric la capitolul III (Arta scenică, cu subîmpărțirile sale) și lipsa lui, chiar dacă e enunțat — la capitolul I, unde importanța problemei (teatrul în momentele revoluționare din trecut) o cerea în mod deosebit.

Stabilind condițiile istorico-politice și conținutul revoluționar al întregii perioade, lucrarea descrie la începutul primului capitol situația grea a teatrului românesc de la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, caracterul său comercial-speculativ, diversionist, repertoriul retrograd, influențele cosmopolite. Autorii analizează apoi sarcinile trasate de Conferința Națională a Partidului Comunist din România privind dezvoltarea culturii, și a artelor. Munca nouă, de răspundere, a artiștilor a fost ajutată de presa de partid, care a pus încă de atunci în fața oamenilor de teatru progresiști din țara noastră sarcina de a atrage în sălile de spectacole un public nou. Ia ființă mișcarea teatrală de amatori care a contribuit la dezvoltarea întregii noastre arte teatrale; teatrul C.G.M. creat în 1946 este expresia cea mai înaltă a mișcării teatrale amatoare. Teatrul Poporului din București (compus din artiști profesioniști) de sub conducerea lui N. D. Cocea, prin repertoriul său militant, prin echipele volante, prin exemplul său care a dat naștere unor teatre ale poporului și în provincie — a constituit atît din punct de vedere organizatoric

cft și ca orientare — un moment important în istoria teatrului românesc. Autorii trec apoi în revistă înființarea unor teatre noi ca: Teatrul Armatei, Teatrul C.F.R. - Giulești, Teatrele minorităților naționale (Teatrul Maghiar din Cluj, Teatrul Evreesc, Teatrul Secuiesc), care oglindesc democratizarea vieții noastre teatrale.

Lucrarea prezintă în paginile următoare principalele probleme ale repertoriului și artei spectacolului. Pentru orientarea ideologică a teatrului din țara noastră între anii 1945—1948 este caracteristică atenția ce s-a acordat lucrărilor dramatice din literatura clasică rusă (Gogol, A. N. Ostrovski, Turgheniev, Lermontov, Tolstoi) și universală (Goldoni, V. Hugo, Shakespeare, Molière, B. Shaw) —, ca și moștenirii realiste românești (Caragiale, M. Sebastian, Al. Kirițescu) — alese prin prisma tezei leniniste asupra moștenirii culturale. În ceea ce privește literatura dramatică contemporană — au fost prezentate lucrări progresiste ale unor autori ca J. R. Bloch, A. Salacrou, Arthur Miller, F. Garcia Lorca ș.a.; s-a cultivat dramaturgia originală prin reluarea celor mai bune spectacole și prin contribuțiile unor autori ca Victor Eftimiu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Eusebiu Camilar, Lucia Demetrius, M. Davidoglu, Nagy István ș.a. *Cotitura a reprezentat-o însă interpretarea pieselor din dramaturgia sovietică* — cea mai înaintată dramaturgie a epocii. La 9 februarie 1945 pe scena Naționalului din București s-a jucat „Platon Krecet”, urmată apoi de „Ținăra gardă”, „Chestiunea rusă”, „Confruntarea” și alte piese valoroase.

În înnoirea artei spectacolului un rol deosebit a avut presa de partid (Scnteia, Contemporanul, Flacăra). Sprijinul Partidului s-a făcut resimțit în legea teatrelor (iunie 1947) și în lucrările Congresului I al Partidului Muncitoresc Român, ca și în forme organizatorice noi cum ar fi „Consiliul superior al literaturii dramatice și al creației muzicale” (august 1947). Autorii expun învățămintele pe care oamenii de teatru le-au tras din raportul prezentat la Congresul I al P.M.R. de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej din Rezoluția care stabilea politica Partidului față de oamenii de știință și artă. Sarcinile sporite ale frontului ideologic — o dată cu trecerea la a doua etapă a revoluției în țara noastră — cereau oamenilor de artă să se situeze deschis pe poziția clasei muncitoare. Cei mai valoroși oameni de teatru din țara noastră au luptat cu perseverență, răspunzând de pe baricadele revoluției la celebra alternativă „Cu cine sunteți voi maeștri ai culturii?”.

Naționalizarea teatrelor în vara anului 1948 și Hotărârea ședinței plene a Comite-

tului Central al Partidului Muncitoresc Român asupra stimulării activității științifice, literare, artistice (decembrie 1948) — au contribuit la un nou avânt al teatrului din țara noastră. O dată constituite premisele ideologice, teoretice și organizatorice, teatrul a îmbrățișat cauza construirii socialismului, contribuind la formarea unui om nou în țara noastră.

Progresul important realizat în această direcție s-a constatat mai ales în stagiunea 1948 1949; el este — după cum se exprimă autorii lucrării — „rezultatul străduințelor oamenilor de teatru de a promova în arta lor ideologia clasei muncitoare”. Articolul de fond din Scnteia (10 iunie 1949) „Înainte în lupta pentru un teatru al epocii construirii socialismului în R.P.R.” — sublinia saltul calitativ realizat de teatrul nostru, trecerea lui într-o etapă superioară.

Dezvoltării teatrului din țara noastră în această nouă etapă îi sînt consacrate capitolele II și III.

Pentru a deveni o armă de luptă, teatrul trebuia înnoit în temelii. Caracteristica realist-critică a repertoriului de pînă atunci devenise insuficientă. Se cereau piese cu o nouă metodă de investigare și orientare, care să dezvolte pe o treaptă calitativ superioară cele mai bune tradiții ale dramaturgiei realiste românești. Prima piesă de acest fel — Cumpăna — avea în însăși tema ei (naționalizarea) semnificația orientării noi a teatrului nostru. Piese care i-au urmat (Minerul, Iarbă rea, Bălcescu, Ultimul mesaj, Cetatea de foc, Ziua cea mare, Pentru fericirea poporului, Vadul nou, Mielul turbat etc.) au îmbrățișat o mare varietate tematică, de subiecte, genuri și stiluri — care a îmbogățit repertoriul cu lucrări valoroase, apreciate de publicul nou al teatrelor din țara noastră. Aceste piese aduc pe scenă concepția despre lume a clasei muncitoare, contribuind pe plan cultural-educativ la lupta pentru desființarea exploatarei omului de către om. Eroul lor principal e poporul. Apariția în noul teatru românesc a eroului pozitiv, exponent al forțelor sociale celor mai avansate, face sensibil saltul la arta realismului socialist.

Din toate genurile dramatice, dezvoltarea *dramei* este deosebit caracteristică pentru dramaturgia noastră nouă. Prin forța conflictului, care are la bază lupta revoluționară a maselor sub conducerea Partidului — noua dramă ia adeseori proporții de dramă eroică, de tragedie de tip nou — al cărei sens optimist nu se degajează doar din deznodămîntul piesei ci din întreaga ei semnificație (de exemplu: „Pentru fericirea poporului”, „Ultimul mesaj” ș.a.).

Autorii analizează apoi dramele inspirate de tema muncii, de lumea satului și de rolul intelectualului în societate, constatînd că „slăbiciunile dramaturgiei noastre s-au manifestat acolo unde au apărut tendințe de tocire a conflictului de clasă”.

Subdiviziunea următoare a capitolului II prezintă dezvoltarea *comediei satirice* în ultimii 15 ani. Tradiția realistă a comediei românești a fost continuată pe un plan superior de noua dramaturgie care a făcut din ris o armă de temut în lupta pentru afirmarea noilor forțe sociale. Autorii disting comedii inspirate din trecut — care demască putreziciunea societății burghezo-moșierești, și comedia contemporană românească — inspirată din realitatea de azi. Funcția constructiv-ofensivă a noii comedii cere pătrunderea esenței vieții de azi, evitarea temelor minore, a comicului care nu dă de gîndit spectatorului. Autorii afirmă că dezvoltarea comediei noi, se face însă mai încet decît dezvoltarea celorlalte genuri dramatice. Sînt pline de interes analiza elementelor satirice din unele drame ca *Citadela sfărîmată*, *Arcul de triumf*, și altele, sau din prima lucrare dramatică a lui Mihai Beniuc (*Valea Cucului*) despre al cărei personaj Toma Căbulea autorii volumului afirmă că „urcă comedia noastră contemporană pînă departe în timp, la izvoarele populare ale teatrului nostru”.

Ultima subdiviziune a capitolului II tratează problemele *dramei istorice*. Spre deosebire de unele drame istorice din trecut ce trădau o evadare din realitate, un refugiu în istorie — care era prezentată idealist, drama istorică nouă contribuie la cunoașterea sensului social al trecutului. Ea prezintă figuri de personalități din trecut (Bălcescu, de Camil Petrescu — „cel mai de seamă succes al dramaturgiei noastre istorice” cum o califică autorii, Ion Vodă cel Cumplit de L. Fulga, Horia de M. Davidoglu, Cuza-Vodă și Unirea de M. Ștefănescu) dar și lupta maselor populare (Haiducii de V. Eftimiu, Judecata focului de Al. Adamescu) — în lumina materialismului istoric. Autorii critică unele exagerări și lipsuri ale dramei istorice, provenite din insuficienta cunoaștere a trecutului sau a materialismului istoric.

În concluzie, dezvoltarea dramaturgiei originale în ultimii ani reprezintă unul din aspectele cele mai importante ale teatrului românesc contemporan. Deplina libertate de creație artistică din țara noastră a dat naștere unor numeroase piese de valoare care evidențiază superioritatea artei realist-socialiste. Lupta pentru un teatru de înaltă ținută artistică-ideologică este condusă de Partid. Dezvoltarea teatrului nostru se face prin

aprofundarea permanentă a vieții, prin înlăturarea dogmatismului, a vulgarizării, schematismului, a naturalismului — din creația teatrală. În ultimul timp oamenii noștri de teatru răspund revizionismului — care neagă rolul conducător al Partidului în artă — prin stringerea rîndurilor lor în jurul Partidului, căruia i se datorează dezvoltarea teatrului din țara noastră în ultimii 15 ani.

Capitolul III (Arta scenică) tratează — aparent — probleme de specialitate, dar importanța problemei nu poate scăpa nimănui. Înnoirea artei scenice se datorează sistemului preconizat de K. S. Stanislavski și V. I. Nemirovici-Dancenko, influențe binefăcătoare a teatrului sovietic. Autorii expun apoi metodele de înnoire a artei scenice în cele trei părți constitutive ale sale : regie, interpretare, scenografie. Conlucrarea acestor factori în proporție justă, existența unui repertoriu nou, sănătos — constituie cauza succeselor teatrului nou din țara noastră. Rolul creator al regizorului a sporit considerabil, o dată cu exigența față de arta interpretativă a actorului. Scenografia nu mai este azi o anexă neglijabilă dar nici un obiect de cult pentru montări fastuoase, ci se integrează ca parte componentă a spectacolului. La acest capitol atrage îndeosebi prezentarea amănunțită a variatelor probleme ale regiei și interpretării — prin numeroase exemple din piesele jucate pe scenele noastre în ultimii ani, dintre care unele consemnează ca „între în istoria teatrului” — succesele tinerilor regizori, actori, scenografi.

Capitolul IV al lucrării tratează despre „Teatrul românesc contemporan — factor al revoluției culturale”. Acest capitol este deosebit de important prin aceea că prezintă legăturile teatrului nou cu masele populare — din viața cărora se inspiră și cărora li se adresează. Tocmai de aceea în fața oamenilor de teatru stau sarcini sporite, cărora Congresul al II-lea al Partidului, primul Congres al Uniunii Scriitorilor, presa de Partid — le-a acordat o atenție deosebită.

Astăzi funcționează în țara noastră 39 teatre dramatice — multe din ele în provincie, dotate cu clădiri noi, construite în acești ani, — 22 teatre de păpuși și peste 11 000 de ansambluri teatrale de amatori. În anul 1958 au avut loc peste 11 000 reprezentații teatrale la care au participat peste 4 300 000 spectatori. Reprezentațiile cu un număr de sute de spectacoale de la premieră sînt tot mai dese. Componența nouă a publicului și receptivitatea lui — însușesc pe oamenii de teatru în munca lor creatoare. Forme noi de activitate teatrală ca deplasări în întreprinderi și instituții, la sate, spectacole pentru tineret etc. — au de-

venit curente. Valorificarea celor mai bune tradiții realiste ale teatrului românesc ia cu prilejul marilor aniversări (cum a fost centenarul Caragiale) — caracter de sărbătoare culturală a întregului popor.

Răsplătirea oamenilor de teatru valoroși cu înalte titluri și distincții — dovedește încă o dată grija statului democrat-popular față de teatrul nou din țara noastră.

Autorii prezintă apoi învățămîntul teatral din țara noastră, confruntările interne ale valorilor noastre teatrale cu prilejul unor concursuri — devenite tradiționale —, al unor turnee; succesele teatrului din țara noastră peste hotare cu prilejul unor turnee (în Uniunea Sovietică, Franța, Italia, R. P. Ungară etc.), al unor interpretări de piese românești, expoziții etc., au atras aprecierile calde ale străinilor asupra teatrului nostru de azi, ceea ce constă-

tuie încă o mărturie a progreselor realizate în ultimii 15 ani de teatrul din țara noastră.

Autorii subliniază în încheiere, ca principală cauză a acestei dezvoltări — de neconceput în condițiile dinaintea lui 23 August — conducerea de către Partid a întregii noastre vieți teatrale.

Anexele cuprind lista pieselor originale reprezentate în ultimii 15 ani și o listă a ilustrațiilor.

Lucrarea — cu unele inegalități în tratarea problemelor, prezentată de Editura Academiei R.P.R. într-un format și condiții grafice alese, atrage atenția iubitorilor de cultură prin calitățile amintite și constituie un succes al celor care s-au străduit să o dea la lumină.

Al. Porțeanu

Artele plastice în România după 23 August 1944

Volum publicat sub îngrijirea acad. George Oprescu. Comitetul de redacție: Mircea Popescu (redactor responsabil), Radu Bogdan, Eugen Schileru, Ion Frunzetti, Radu Niculescu [București], Editura Academiei R.P.R., 1959.

Prezența Institutului de Istorie a Artei al Academiei R.P.R. cu încă o lucrare de sinteză, privind dezvoltarea artelor plastice în anii regimului democrat-popular, închinată celei de-a XV-a aniversări a eliberării patriei — trebuie subliniată ca dovedind preocupările istoricilor noștri de artă de a generaliza experiența anilor care au fecundat arta noastră nouă, ceea ce întărește satisfacția oamenilor muncii — iubitori întotdeauna ai frumosului autentic — față de aceste succese, deschizătoare a unor perspective largi pentru creația noastră artistică.

Bilanțul și perspectivele unui deceniu și jumătate de creație artistică — constituie obiect și pentru articolul academicianului George Oprescu „Artele plastice, muzica și teatrul în perioada dintre 1944 și 1959” cu care se deschide numărul festiv, editat cu prilejul sărbătorii de la 23 August, al revistei „Studii și cercetări de istoria artei” (1 1959); e o contribuție destinată a sublinia — într-una din secțiunile sale — concluziile lucrării pe care ne propunem a o prezenta.

Autorii volumului amintit, au depus aceeași strădanie lăudabilă a colegilor lor de la secția de istorie a teatrului — îndreptată spre realizarea unei lucrări de *istorie a artei*, strins legată de transformările revoluționare petrecute în toate domeniile de activitate din țara noastră în ultimii 15 ani. Semnificația pozitivă a liniilor mari de dezvoltare a uneia

sau alteia din artele plastice este adîncită prin analiza de detaliu a unor creații care au însemnat momente importante în istoria artei respective, prin istoricul creației celor mai de seamă artiști plastici din țara noastră.

Lucrarea are un valoros capitol introductiv datorat lui Eugen Schileru, cite un capitol consacrat picturii (Radu Bogdan și Eugen Schileru), sculpturii (Mircea Popescu și Ion Frunzetti) și graficii (Ion Frunzetti și Radu Niculescu), un capitol de concluzii („Încheiere”) și cinci anexe cuprinzînd lista expozițiilor colective, a expozițiilor individuale, o valoroasă Bibliografie, un indice de nume de artiști și o listă a ilustrațiilor — care ocupă un volum aproximativ egal celui al întregului studiu.

Spre deosebire de volumul închinat teatrului, autorii istoriei artelor plastice din țara noastră în ultimii 15 ani preferă unei periodizări — avantajate în cazul teatrului de acumulările rampei, palpabile, am zice, seară de seară — urmărirea îndeaproape a transformărilor petrecute în însuși conținutul artelor noastre plastice. Din acest punct de vedere sînt de consemnat ca pozitive eforturile de a analiza critic unele slăbiciuni ale creației plastice din ultimii 15 ani, pentru a putea aprecia la justa valoare roadele artistice ale acestei fertile perioade.

Lucrarea reflectă nivelul dobîndit de istoria artei din țara noastră, ea însăși structural înnoită. Paralelismul relativ dintre perio-

dizarea istoriei în ansamblul ei și periodizarea istoriei artelor — care pentru epoca contemporană este mai strâns, mai accentuat — se cerea totuși consemnat și în aspectul punctelor sale nodale. Atât în privirea generală din capitolul introductiv, cât și cu prilejul istoricului fiecăruia din domeniile plasticii — sînt subliniate transformările care au conferit un conținut nou artelor noastre o dată cu manifestările artistice ale anului 1948, fără a se marca însă cu suficientă greutate caracterul de salt, sensibil la această dată datorită noii etape a vieții noastre social-politice și artistice (avînd în vedere conținutul revoluționar al perioadei, care a adus arta în primele linii ale frontului). Problemele istoricului artei în prima etapă a revoluției noastre populare apar mai dificile pentru istoria teatrului în ceea ce privește consemnarea acumulărilor, iar pentru istoria artelor plastice în ceea ce privește saltul calitativ, chiar dacă sublinierea inversă (salt, respectiv acumulare) se face cu mai multă claritate în cea de-a doua lucrare. Ar mai fi de adăugat că lucrarea prezintă o dozare oarecum, neechilibrată, care face din capitolele referitoare la sculptură și artele grafice — sectoare care au cunoscut o dezvoltare deosebită, caracteristică —, ca și din concluzii, componente ale lucrării de mai mică înțindere.

În general însă, se poate afirma cu bucurie că în Istoria artelor plastice din ultimii 15 ani s-a depășit analiza critică, consemnativă a unor semnificații parțiale; că însăși aspectul de critică al lucrării cultivă ansamblul, într-un limbaj accesibil; rațiunile de istorie predomină evident pe cele de critică. Întreaga experiență de critică artistică a autorilor a fost pusă în slujba scopului principal al lucrării. Întocmirea unei sinteze a artelor plastice din epoca contemporană învederează negarea concepției — perimată, dar nu lipsită de primejdie — datorită căreia misiunea istoricului de artă începe abia după ce vîpaia opereii respective s-a mistuit; arta contemporană este nu numai obiect de critică artistică ci și de istorie.

★

În capitolul introductiv se face o expunere a împrejurărilor care au constituit momentul de plecare a remarcabilului avînt al artelor plastice din țara noastră. Preocupări minore, artificiale, sterile; o orientare egoistă, de salon, destinat unui număr restrîns de oameni care făceau din preocupările lor artistice un mijloc de izolare față de viața din jurul lor,

de evadare — echivalentă cu abdicarea de la tradiția sănătoasă a exemplului înaintașilor; pătrunderea unor influențe decadente, a căror stăvilire la timp a menajat arta noastră și pe iubitorii ei de excesele „originalității” artei burgheze; o politică culturală materializată în condițiile cu totul nesatisfăcătoare în care își desfășurau activitatea cei mai valoroși artiști — iată cîteva din aspectele în care se cereau operate transformări radicale.

Constatarea care se impune din privirea retrospectivă asupra drumului artei noastre în general, este cea a unui aport integrant și activ al artei în cadrul revoluției culturale. Trăsătura esențială a acestei revoluționări este dată de dimensiunile fără precedent ale participării sufletești a milioanele de oameni ai muncii la cauza culturii, parte integrantă a noilor prefaceri. La baza lor stă cucerirea de către clasa noastră muncitoare — prin jertfă și eroism — a dreptului de a cunoaște toate satisfacțiile vieții, inclusiv pe cele spirituale.

Procesul „împresionant și plin de semnificații” — cum îl caracterizează autorii — al primenirii, al împrăștiării și revenirii artei la izvoarele sale firești s-a înfăptuit datorită condițiilor create în special după preluarea deplină a puterii politice de către clasa muncitoare condusă de Partidul ei de avangardă. Avînd un sprijin prețios în tradițiile realiste și progresiste ale artei noastre, procesul a început însă pe un front larg îndat după Eliberare.

Analizînd caracterul artei noastre în perioadă dintre cele două războaie mondiale autorii fac o incursiune în istoria legăturilor artei cu mișcarea muncitorească, a înfrîngerii Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, principala cauză a unor manifestări sănătoase din trecut cum ar fi grafica militantă a deceniului al treilea, picturile unor N. Cristea, Perahim, Kazar, Maxy ș.a.

După 23 August artistul și-a recăpătat demnitatea ce i se cuvine.

Datorită presei de partid centrale și locale, a importanței agitației vizuale — activitatea artiștilor plastici cei mai înaintați a fost vie, operativă, entuziastă; ea a îmbrățișat cauza luptei antihitleriste, a reconstrucției, a reformei agrare, cauza luptei clasei muncitoare și a Partidului. Artă plastică s-a ancorat puternic în realitate, devenind o artă publică, militantă.

Salioanele oficiale, expozițiile din Capitală și provincie, s-au resimțit în bine datorită acestui proces complex. Noile realități social-politice, campania de clarificare ideologică dusă sub îndrumarea Partidului prin U.S.A.Z.,

contactul tot mai strâns cu masele populare — au contribuit la declanșarea procesului.

Expoziția grupului plastic „Flacăra” din 1948 a putut fi caracterizată de *Scnteia* ca o „serioasă și îmbucurătoare cotitură în plastică”, prin ceea ce remarcă atunci scriitorul Marcel Breslașu că avea proprie această expoziție: orientare către om și viață, către mediul muncitoresc.

Fiziionomia artei noi a început să se manifeste datorită adevizii masive a artiștilor la problemele contemporaneității.

Prima Expoziție anuală (cea din 1948), reorganizarea — în același an — a învățământului artistic prin înființarea în afara celor două Institute (București și Cluj) a școlilor medii de artă, înființarea în anul următor a Fondului Plastic și în 1950 a Uniunii Artiștilor Plastici ca organe de stimulare și de îndrumare a creației — au contribuit în a face din artist un creator și un educator, nu numai un practician. Autorii extrag din cuvântarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej rostită la cea de-a doua Conferință pe țară a Uniunii Asociațiilor Studențești din Republica Populară Română — obiectivele principale ale învățământului artistic din țara noastră.

Militând pentru „Mai multă principialitate în tratarea problemelor artei și literaturii”, importantul articol din *Scnteia* (15 iunie 1948) a ajutat substanțial pe artiștii plastici în înțelegerea trăsăturii fundamentale a artei realismului socialist: *partinitatea*, caracterul ei militant, de pe poziția clasei sociale cu menirea istorică revoluționară — clasa muncitoare.

Lucrarea face apoi o importantă apreciere de valoare asupra rolului pe care l-a avut studiul experienței și ajutorul artei plastice sovietice în găsirea de către artiștii noștri a celor mai bune și scurte drumuri către adevărul vieții. Textele de estetică marxistă, studiile, reproducerile, ecourile din viața sovietică — mai ales „U.R.S.S. azi” a lui Alexandru Sahia, care au pătruns la noi în deceniul patru, au avut darul de a trezi interesul pentru o lume pe care burghezia o trecea sub tăcere din interese de clasă. După 23 August iau amploare cercetările privitoare la relațiile artistice româno-ruse, la istoria artei ruse și sovietice, publicarea textelor leniniste, a traducerilor sovietice etc. Expozițiile de artă plastică rusă și sovietică, care au luat forme diferite — de la forma permanentă a sălilor consacrate în întregime artei ruse și sovietice ale Muzeului de Artă al R.P.R. și până la expozițiile volante organizate de A.R.L.U.S.; apoi monografiile, reproducerile, filmele artistice, călătoriile artiștilor noștri în Uniunea Sovietică și vizitele în țara noastră ale artiștilor plastici sovietici —

toate au dat un impuls nou, sănătos, artei noastre plastice în plin proces de nouă devenire, de la extremele burgheze „roz” și „negru” către un echilibru al formei și conținutului, către prețuirea artei monumentale, către simțul contemporaneității, al măreției vremurilor noi.

Dezbatările din cadrul Uniunii, a filialelor și cenaclurilor, consacrate combaterii concepțiilor burgheze antirealiste — a cosmopolitismului, șovinismului, formalismului decorativ-stilizant, obiectivismului, a curentelor decadente —, aprofundării caracterului național și popular al artei realist-socialiste (în care direcție succesele noastre la ultima Expoziție bienală de la Veneția sînt grăitoare), analizării diferitelor lucrări ș.a. — au întărit hotărîrea artiștilor noștri plastici de a merge pe drumul unei arte noi, indicat de vremurile noi.

Legătura cu viața a luat forme organizatorice noi, cum ar fi constituirea unor brigăzi de artiști care au plecat pe șantierul socialismului, participarea artiștilor la culturalizarea maselor și alele.

Reconsiderarea critică a patrimoniului nostru artistic, călăuzită de învățătura leninistă, a putut dovedi limitele realismului critic și necesitatea includerii vieții sociale în preocupările artiștilor plastici. Preluarea tradițiilor s-a putut face astfel, nu atât în imitarea formei cît a atitudinii fundamentale a artiștilor progresiști din trecut. Acțiunea de reconsiderare s-a făcut prin Institutul de Istorie a Artei al Academiei R.P.R. (creat în 1949), prin expoziții retrospective, studii, monografii, reproduceri — editate de E.S.P.L.A. și de alte edituri, sau publicate regulat în paginile revistei „Studii și cercetări de istoria artei”, creată în 1954 ca revistă a Institutului etc.

Autorii subliniază în aceeași direcție funcția nouă pe care o îndeplinesc muzeele în revoluția noastră culturală, prin sarcina — radicală nouă — de educare și formare a publicului. Experiența sovietică întemeiată pe estetica marxist-leninistă s-a resimțit și în acest domeniu prin principiile expunerii cronologice și după conținut, nu după filiațiile adesea subiective și tendențioase ale muzeelor burgheze. A devenit remarcabil în acești ani aportul științific și educativ nu numai al primului muzeu al țării — Muzeul de Artă al R.P.R., cu Galeria sa Națională, Galeria Universală, recenta Secție de Artă feudală românească, cu expozițiile periodice — ci și al unei întregi rețele de muzee și case memoriale, ramificată în numeroase orașe ale țării.

Roadele acestor transformări sînt trecute în revistă cu privire asupra fiecărui sector al artelor plastice, și apoi — în mod special —

în capitolele consacrate picturii, sculpturii, artelor grafice.

Se desprinde astfel interesul sporit pentru arta monumentală — ca o reacție împotriva sentimentelor minore, a artei intimiste dintre cele două războaie —, pentru portret și compoziția tematică, pentru caracterul democrat, mobilizator, agitatoric al artelor grafice. Adâncirea trăsăturilor sufletești în portret și în compoziția tematică inspirată de actualitate, surprinderea germenului viitorului în cea inspirată de luptele pentru libertate din trecut, tratarea în profunzime a temelor monumentale — înlăturarea caracterului lor decorativ-stilistic, iată preocupări de seamă ale artiștilor noștri angajați pe calea unei arte realist-socialiste. Chemarea Partidului către artiști, rostită de tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej la Congresul al II-lea de a prezenta realitatea nouă, eroul pozitiv, a găsit și își găsește un ecou profund și în rîndurile artiștilor plastici.

În încheierea acestui important capitol, autorii expun câteva din excelențele condiții materiale oferite de statul democrat-popular artiștilor plastici, condiții care au lichidat dependența acestora de publicul filistin de altă dată, de exploatarea negustorească. Sînt enumerate în această ordine de idei : creșterea permanentă a volumului comenzilor de stat, crearea Fondului Plastic (cu Combinatul și Galerile sale); acordarea de burse, fonduri pentru documentare, materiale de calitate, pensii; sprijinirea înființării atelierelor individuale, a caselor de creație; Premiile de Stat și ale Academiei R.P.R.; premiarea lucrărilor valoroase cu prilejul unor tot mai frecvente concursuri, în sfîrșit — numeroasele distincții, titluri și decorații cu care poporul muncitor înțelege să răsplătească pe cei mai valoroși artiști ai săi.

Creșterea neîncetată a cerințelor culturale ale maselor, în rîndul cărora operele de artă autentică găsesc un răsunset imens și imediat — obligă pentru viitor pe artiștii noștri la noi eforturi creatoare.

Amploarea mișcării artistice de masă este dată de existența a peste 300 de cercuri de artă plastică de amatori, în numeroase întreprinderi și instituții din țara noastră.

Verificarea progreselor artei noastre realist-socialiste s-a putut face în patria realismului-socialist cu ocazia unor expoziții de artă românească deschise la Moscova în 1949 și 1956, la Moscova și Leningrad în 1957, expoziții a căror valoare a fost apreciată de opinia publică artistică sovietică. Expoziții individuale deschise în țările de democrație populară, cum ar fi cea recentă a Floricăi Cordescu la Budapesta — aduc și ele noi mărturii ale succeselor artelor noastre plastice.

Secția românească a Expoziției de artă plastică a țărilor socialiste din primăvara acestui an, deschisă la Moscova, și-a adus aprecierea deosebit de importantă a cunoscutului pictor sovietic B. V. Ioganson — de a fi „una din cele mai puternice secții ale expoziției”.

Cauzele acestor succese trebuie căutate în victoriile clasei muncitoare, în îndrumarea Partidului, în estetica marxist-leninistă, în metoda realismului socialist.

Capitolul consacrat picturii stabilește în partea introductivă necesitatea care s-a ridicat în fața pictorilor din țara noastră după Eliberare — de a înlătura autonomia esteticului, a senzorialului, de a cuprinde în realitate factorul social, de a modifica tematica.

Saloanele Oficiale dintre anii 1945—1947, expoziția colectivă „Muncă, Artă, Democrație” din 1945, expozițiile individuale (Perahim, Maxy, Ciucurencu, Lucian Grigorescu) cu toată orientarea tematică nouă (la Maxy, Ligia Macovei, D. Ghiață, Perahim) trădau încă o tratare exterioară, căutări febrile, experimente.

Expoziția „Flacăra”, apreciată de presa de partid, a fost centrată pe tema muncii. Tot atunci Alexandru Ciucurencu realiza două compoziții pătrunse de suflu romantic, inspirate de radicala transformare politică a țării prin abolirea monarhiei („Republica” și „30 Decembrie”). Portretele actorilor Sogăia Cluceru (de Ciucurencu) sau „Bălățeanu în rolul lui Don Juan” (de M. N. Maxy) vedeau o orientare nouă a acestui gen.

Precedată de expoziții regionale la Iași, Cluj și Timișoara, prima Expoziție Anuală de Stat a artelor plastice se deosebea fundamental de vechile Saloane, nu numai prin îmbogățirea tematicii cît mai ales prin modificarea viziunii. Imagini tipice transpar din tablourile lui Octavian Angheluță („Schimbarea sapei la o sondă”), Lidia Agricola („În mină”), Gh. Șaru („Spre abataje”).

Renășterea picturii istorice a fost favorizată de centenarul revoluției burghezo-democratice de la 1848, și s-a manifestat în lucrările lui Alexandru Ciucurencu („Ana Ipătescu”), Ștefan Szönyi („Doja”, „Bela Brainer”), Lucian Grigorescu („Nicolae Bălcescu”, „Ecaterina Varga”), Jules Perahim („Horia”), Camil Ressu („Alexandru Ioan Cuza”), I. Iser („Tudor Vladimirescu”) și alții.

Lupta de clasă s-a reflectat în portrete ca „Eroul clasei muncitoare Constantin Ivănuș” de Alex. Ciucurencu sau „Țărancă vorbind la conferința județeană a U.F.D.R.” de Titina Călugăru.

Rodnicia anului de cotitură 1948 s-a datorat noii orientări și metode de creație vădită de expozițiile colective și individuale.

În același an au loc primele expoziții de artiști plastici amatori.

Anul următor aduce noi succese cu ocazia unor expoziții ca cea închinată zilei internaționale a ferrei (8 martie 1949) sau aniversării lui Pușkin (cu care prilej s-au făcut remarcate portretele realizate de Corneliu Baba și Aurel Stoicescu).

Reconsiderarea patrimoniului artistic — prin Expoziția retrospectivă a picturii românești (1949), prin deschiderea unor expoziții retrospective în provincie (Galați, Cluj, Baia Mare) prin seria de retrospective care le-a urmat, a dovedit puternica tradiție realistă a picturii românești.

O importanță deosebită a avut dezbaterea din coloanele revistei *Flacăra*, inițiată în 1951 pentru mai multă viață și eficiență educativă, mobilizatoare, a imaginilor artistice — la care au participat pictori de frunte ai țării ca: Ressu, Steriadi, Șirato, Th. Pallady și alții.

Expozițiile din anii 1950, 1952 și din anii următori au îmbrățișat o tematică variată și abundentă. Luptele pentru libertate conduse de Partid — care au avut suflu de epopee —, industrializarea, transformarea socialistă a agriculturii, tema vieții noi a tineretului și femeii, armata — ca scut de apărare a cuceririlor revoluționare ale poporului, portrete de artiști progresiști din trecut și prezent, aspecte din revoluția culturală etc. — și-au avut locul cuvenit în creația artiștilor noștri plastici.

Aprofundarea universului moral al omului nou a făcut progrese nu numai în portretistică, ci deopotrivă și în compozițiile tematice.

Artiștii au ajuns la înțelegerea că monumentalul autentic nu rezultă din supradimensionare. Pictura de peisaj a dovedit și ea capacitatea de înnoire a artei noi, prin eforturile de dobândire a unei profunzimi filozofice și prin acordare la epoca noastră. Registrul expresiilor cromatice-luministice e tot mai frecvent folosit de artist pentru personalizarea fiecărui fragment de natură, într-o interpretare care oglindește relațiile noi ale contemporanilor cu aceasta, și în imagini de un lirism tonic, caracteristic vremurilor noastre.

Marea varietate de stiluri, maniere și factori personale dovedește personalitatea, originalitatea și libertatea creației de care se bucură pictorii și toți artiștii în ultimii 15 ani. Variantele și recidivele formalismului, naturalismului, academismului, a prezentării neutre sau superficiale la realității, limitarea doar la adevărul fizic — sînt înlăturate tot mai mult de artiștii noștri în creația lor.

Autorii constată unele lipsuri provenite din folosirea cîteodată a unui limbaj artistic

depășit, chiar cînd e vorba de teme noi. Lipsa de cunoaștere a vieții, nivelul ideologic scăzut, interpretarea greșită a metodei realist-socialiste, cunostințele profesionale reduse — sînt cauze care mai treneză în lucrările unor artiști.

Expoziții comemorative (1907, Ștefan cel Mare), dar mai ales Expoziția retrospectivă de artă contemporană de la sfîrșitul anului 1957 — au dovedit că numai partinitatea, caracterul popular și măiestria artistică sînt cheazășia unor reușite artistice.

Picturii de teatru (scenografice) li sînt apoi rezervate constatările de creștere vertiginoasă, datorită unor împrejurări noi cum sînt: existența unei Secții de acest fel la Institutul de Artă Plastică din București, a unei subsecții la Uniune, a unor dezbateri în presă, expoziții etc. Concepțiile lui Stanislavski, realismul socialist în pictură, lupta împotriva autonomizării decorului — au integrat pictura scenografică în spectacol, ca factor constitutiv al acestuia.

Urmează apoi ample și importante caracterizări ale creației pictorilor noștri — adevărate schițe de monografie. Sînt astfel prezentați: Camil Ressu, I. Iser, Jean Al. Steriadi, Teodor Pallady, Fr. Șirato, regretatul Nicolae Dărăscu, Marius Bunescu, Dumitru Ghiață, Lucian Grigorescu, H. Catargi, Corneliu Baba (intr-un amplu studiu), Ciucurencu, M. H. Maxy, Ștefan Szöny, Gabriel Miklossy, Octavian Anghelută, Schweitzer-Cumpăna, Gh. Șaru, Titina Călugăru, A. Bory, Mimi Șaraga-Maxy, Costin Ioanid, Ioan Pacea, și numeroși alți creatori, mulți tineri, a căror listă de creație impune.

Concluziile capitolului subliniază că succesele remarcabile obținute într-un timp scurt se datoresc exigențelor epocii, care au atras pe pictori la metoda fecundă a realismului socialist, cerînd zugrăvirea complexității vieții noastre noi, a vieții spirituale intense pe care o trăiesc oamenii contemporani. Spiritul de partid cere în pictură o capacitate emoțional-agitatorică deosebită a imaginii.

Dragostea cu care poporul înconjură pe pictorii săi, victoriile clasei muncitoare în marea operă de construire a socialismului, îndrumarea Partidului — au fost și vor fi împrejurările cele mai favorabile pentru afirmarea picturii noastre realist-socialiste.

Capitolul consacrat sculpturii subliniază dezvoltarea impetuoasă a acestei arte — pe care autorii o definesc ca „arta gîndurilor mari, a imaginilor reprezentative, a generalizărilor ample” —, dezvoltare ce nu putea avea loc decît într-o perioadă de mari transformări social-economice și politice cum este perioada ultimului deceniu și jumătate din istoria noastră contemporană.

Într-un climat nou, revoluționar, avînd în urma sa o tradiție nu prea bogată — sculptura românească avea de îndeplinit misiuni pe cît de nobile, pe atît de grele. Realizarea în imagini sculpturale a omului nou, a muncitorului eliberat, a țărânului care merge în pas cu vremea, a intelectualului înaintat, a eroismului de tip nou, — trebuia să rupă hotărît cu spiritul formal — decorativ și intimist, cu inerția care a frînat multă vreme dezvoltarea artelor noastre plastice în general. În legătura cu poporul, cu viața și arta sa și-a găsit și sculptura „izvorul ei pururea reîntineritor”.

Dezvoltarea impetuoasă a sculpturii în ultimii 15 ani constituie una din principalele caracteristici ale întregului progres realizat de artele plastice din țara noastră.

Perioada 1945—1947 este caracterizată de autori ca o perioadă de progres lent, în care procesul se declanșase totuși datorită noilor împrejurări social-politice și artistice; noua orientare tematică și tratarea realistă, convingătoare a subiectelor constituie măruri în acest sens. Ca realizări deosebite ale acestei perioade din istoria sculpturii românești, autorii citează operele maestrului Ion Jalea „Țărancă” (1945) și „Miner” (1947), cunoscuta realizare a lui Boris Caragea — „Victoria” (1945), apoi lucrările lui Cornel Medrea („Dunărea”: expoziția de artă plastică romîno-bulgară) și Dorio Lazăr („Grivița Roșie”, 1947). Efectele muncii de clarificare ideologică în rîndul artiștilor plastici, dusă de Partid, s-au resimțit mai ales la expoziția „Flacăra” din 1948 pe care autorii o caracterizează ca „prima manifestare masivă a concepțiilor noi despre artă”; cu toată discrepanța dintre intenții și realizări, se acumulase o importantă experiență.

Și pentru sculptură — sau poate mai ales pentru sculptură — arta sovietică a fost un exemplu convingător.

Autorii citează din lucrările prilejuite de Expozițiile Anuale de stat din 1948—1949 izbînzii ale unor sculptori ca Ion Vlad („Actorul G. Storin”), Gh. Anghel („Nicolae Bălcescu”) și alții. Primele succese deosebite aveau să le aducă Expozițiile Anuale din 1950 (cu opera lui Boris Caragea „Întîlnirea”, de exemplu). Boris Caragea mărturisea atunci: „Partidul ne învață că drumul spre măiestria artistică trece neapărat prin inima caldă și curajoasă a omului nou”. Succese în această direcție au înregistrat în lucrările lor sculptori ca Ion Irimescu, Gheza Vida și alții.

Greutate deosebită ridică portretistica, unde pericolul copierii naturaliste era prezent. Portretizarea în lucrări monumentale a conducătorilor clasei muncitoare („Lenin” — de

Boris Caragea; „Stalin” — de Dumitru Demu) a oferit sculptorilor noștri posibilități ample de manifestare a forței lor creatoare. Progresele realizate în tratarea grupurilor sculpturale (Ștefan Csorvassy: „Partizani coreeni” distins cu Medalia Păcii), tratarea tot mai frecventă a reliefului („Trecerea oștirilor ruse în țara noastră în 1877” de Ion Jalea sau „Eliberarea” de C. Baraschi), succesele portretisticii („Eminescu” — de I. Jalea, „Octav Băncilă” și „Ștefan Luchian” de Constantin Baraschi, „Mama” de Boris Caragea), atestază progresele concepției marxist-leniniste despre lume și artă, partinitatea sporită a creației noastre sculpturale, prin adeziunea fermă la o nouă tematică și tratare a temelor în profunzime.

Autorii capitolului subliniază ca o realizare de seamă a noului regim, crearea de condiții materiale îndestulătoare pentru sculptori ca și pentru ceilalți artiști. Artă a devenit pentru prima dată în istoria țării o problemă de stat.

Semnul cel mai caracteristic al sculpturii românești din zilele noastre este ieșirea ei din cadrul restrîns al expozițiilor, — sporirea eficienței sale educative — prin dezvoltarea fără precedent a sculpturii monumentale. În acest sens comenzile de stat capătă tot mai mult caracterul de plan sistematic. Sînt prezentate apoi realizările de seamă dobîndite în acest domeniu, cum ar fi Monumentul Eroilor Romîni din fața Academiei Militare, și proiectele unor noi opere, Monumentul Eliberării, Monumentul Eroilor Ceferiști, Monumentul Unirii și altele.

Aceiași amplă trecere în revistă a forțelor contemporane se constată și în ceea ce privește sculptura. Concluzia care se desprinde din această trecere în revistă este conlucrarea rodnică a diferitelor generații, pusă în slujba aceluiași ideal artistic superior. Dintre sculptorii a căror operă este prezentată mai amplu sînt: artiștii poporului Ion Jalea — președintele Uniunii Artiștilor Plastici, Cornel Medrea — membru corespondent al Academiei R.P.R. și Constantin Baraschi (cu remarcabilul său Monument al Eroului Sovietic, realizat în 1945); Ion Irimescu, Boris Caragea, Oscar Han, Gh. Anghel, Romulus Ladea, Gheza Vida, Ion Vlasiu, Maximilian Schulmann, Andrei Szobotka, Zoe Băicoianu, Ion Vlad, Lelia Zuaf, Dorio Lazăr, Marius Butunoiu, Ștefan Csorvassy, tineri ca Mircea Ștefănescu și mulți alții.

Sculptura, prin dezvoltarea ei neînăuită de nimeni înainte, a adus o contribuție din cele mai hotărîtoare la avîntul general al artelor plastice din țara noastră în ultimii 15 ani

În capitolul consacrat artelor grafice, antiteza trecut-prezent înfățișează frîna pe care a reprezentat-o disprețuirea acestor arte, tocmai pentru că a însoțit întotdeauna revolta. Neconsiderate înainte vreme ca artă — sau cel mult ca o preocupare minoră, periferică — artele grafice au cunoscut o înflorire deosebită în anii noștri. Afișul a cîștigat neîncetat în calitățile sale specifice: putere de concentrare, inventivitate, dinamism; desenul și caricatura, sprijinite pe o tradiție bogată, au luat un avînt considerabil; ilustrația de carte a devenit cu adevărat un echivalent plastic al textului, ce poate exista și independent de acesta; gravura a încetat a mai fi doar un exercițiu, rupt de preocupările generale ale artiștilor noștri contemporani.

Perioada 1945—1948 a însemnat o angajare deschisă a măestrilor afișului, la problemele luptei antihitleriste, campaniilor electorale, demascării reacțiunii, unificării politice și organizatorice a clasei muncitoare, noua Constituție etc. Deși lipsit de o tradiție artistică, orientarea nouă a genului către mobilizarea conștiințelor la lupta politică a contribuit într-o măsură hotărîtoare la găsirea celor mai bune căi de exprimare artistică. Temele caracteristice etapei a doua, de după 1948 — au fost lupta pentru îndeplinirea și depășirea planului, transformarea socialistă a agriculturii, viața noastră culturală. Afișului i-au fost consacrate expoziția sovietică de afiș din 1945, și expozițiile din 1957 (Grafica de carte, afiș, ambalaj) și 1958 (Afiș și caricatură). Autorii prezintă apoi cunoscutele creații ale unor artiști ca Ion Doru, Nell Cobar, Perahim, Taru, Cîk Damadian, Ligia Macovei și alții.

Nivelul remarcabil al caricaturii — căreia de altfel i se face și un scurt istoric — este consemnat prin analiza contribuțiilor în acest gen ale artiștilor de mai sus, la care se adaugă Rik Auerbach.

Grafica de șevalet — precedată și ea de un scurt istoric — se caracterizează prin recăpătarea rostului firesc al figurii umane în creațiile unor artiști ca: Maxy, Kazar,

A. Jiquidi, Florica Cordescu ș.a. — ale căror lucrări au figurat constant în expozițiile de specialitate.

Spiritul nou al artei noastre plastice și-a găsit expresia și în domeniul gravurii — continuatoare a unor vechi și bogate tradiții. Contribuțiile de seamă a unui Jean Steriadi, Szabo Bela, Gh. Naum — au ridicat și acest gen la înălțimea vremurilor de azi.

În sfîrșit, — succesele ilustrației de carte se datorează unor artiști ca Perahim, Marcela Cordescu, Corneliu Baba (la... „Mitrea Cocor”, de Sadoveanu) și alții. Ilustrarea cărților destinate copiilor, ca și însăși literatura nouă pentru copii — a fost un domeniu în care s-au depus deasemenea eforturi deosebite.

Succesele graficele noastre se datorează tradiției artei românești și universale, dar mai ales orientării către arta nouă a realismului socialist. Participarea românească la manifestările de artă grafică prilejuite de Expoziția internațională a cărții, de la Leipzig, este un exemplu de dată recentă.

Ultimul capitol („Înceiere”) desprinde ca o constatare ce se impune — caracterul viu al unei arte „în plină efervescență creatoare, legată de realitate, capabilă să se ridice la forme majore și reprezentative” cum o definesc autorii volumului.

Datorită îndrumării și sprijinului Partidului, datorită concepției marxist-leniniste, datorită sprijinului artiștilor plastici din celelalte țări socialiste, al artiștilor progresiști de pretutindeni care luptă pentru afirmarea pozițiilor artei realiste — artele noastre plastice au cucerit poziții importante pe drumul realismului socialist. Aceste succese îndreptățesc o exigență crescîndă a publicului artistic nou din zilele noastre față de viitoarele creații plastice.

În ansamblu și în părțile sale constitutive, lucrarea sîrșește un interes legitim al tuturor celor care participă cu satisfacție la succesele artelor noastre plastice. Istoricii găsesc în paginile acesteia un vast material de istorie a culturii noastre noi, socialistă în conținut și națională în formă.

Al. P.

N. CIACHIR - L. LOGHIN, *Frăția de arme romîno-sovietică*

Ed. M. F. A., București, 1959, 163 p.

Cu prilejul aniversării a 15 ani de la eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist, Editura Militară a publicat lucrarea *Frăția de arme romîno-sovietică*. Cartea urmărește să prezinte, așa după cum relevă și autorii în cuvîntul

lor introductiv, cele mai semnificative momente de frăție și colaborare petrecute pe frontul antihitlerist între ostași sovietici și romîni.

După primele două capitole care tratează *Frăția de arme romîno-rusă și întărirea priete-*

niei româno-sovietice în perioada 1917—august 1944, lucrarea propriu-zisă este împărțită în trei capitole care tratează perioada august 1944—mai 1945 și care se referă la frăția de arme româno-sovietică în luptele pentru eliberarea patriei, pentru eliberarea Ungariei și apoi a Cehoslovaciei.

După o trecere în revistă a relațiilor româno-ruse de-a lungul veacurilor, în special în domeniul militar, a ajutorului substanțial pe care l-a acordat Rusia poporului român în scuturarea jugului otoman, autorii trec la prezentarea relațiilor care s-au stabilit între ostașii români și cei ruși după octombrie 1917. După Marea Revoluție Socialistă din Octombrie s-au creat grupuri comuniste în armată care lămurau masele de ostași despre evenimentele din Rusia, îndemnându-i prin manifeste, broșuri, ziare să le urmeze exemplul. În 1917—1918 a avut loc răscoala marinarilor români din Flota Mării Negre, iar în vara lui 1919 marinarii români au încercat din nou să se revolte.

La diferite congrese ale P.C.R. s-au votat moțiuni și s-au adoptat rezoluții de simpatie față de Armata Roșie. Congresul V al P.C.R. a trimis un salut Armatei Roșii în care se arată că clasa muncitoare și țărănimea muncitoare din România conduse de Partidul Comunist vor fi în primele rânduri ale apărătorilor Uniunii Sovietice. Diferite comitete și societăți care au luat ființă în țară, împreună cu elementele progresiste au popularizat realizările din Uniunea Sovietică, informând opinia publică de la noi despre realitățile sovietice.

După atacul împotriva Uniunii Sovietice, unii soldați români venind în contact cu realitățile din Uniunea Sovietică se predau Armatei Roșii, parte din ei luptând în detașamente de partizani sovietici.

La 2 octombrie 1943 guvernul sovietic a satisfăcut cererea unor prizonieri români, permițând înființarea primei divizii românești pe teritoriul sovietic. Astfel a luat naștere divizia I de voluntari români „Tudor Vladimirescu” care s-a organizat și instruit în tabăra de la Selțe cu sprijinul Armatei Sovietice care i-a pus la dispoziție instructori și armament modern.

În capitolul *Frăția de arme româno-sovietică în luptele pentru eliberarea patriei* autorii menționează încă de la început munca intensă depusă de P.C.R. pentru desfășurarea și înfăptuirea insurecției armate. Pregătindu-se să întîmpine cu entuziasm Armata Sovietică, P.C.R. editează broșura „Armata Roșie vine” în care demască caracterul nefast și criminal al războiului dus de clica lui Antonescu.

Ofensiva sovietică începută la 20 august 1944 avea să fie hotărâtoare în ce privește eliberarea unei mari părți din teritoriul țării

noastre. Imediat după lovitura de la Iași-Chișinău unități române, fără a avea legătura cu Marele Stat Major au solicitat să li se permită să lupte sub Comandamentul sovietic împotriva armatelor fasciste, ceea ce constituia expresia sinceră a urii ostașilor români față de fasciști și dragostea lor față de ostașii sovietici.

Ajutorul dat de comandamentul sovietic a fost deosebit de prețios, fiind primit cu multă recunoștință de către ostașii români.

Pe baza unui material de arhivă inedit autorii prezintă cititorilor diverse aspecte ale cooperării în luptă a celor două armate, coordonarea unor acțiuni comune care dădeau în toate cazurile rezultatele așteptate.

După încadrarea Armatei 1 și a 4-a române la 8 septembrie 1944 în Frontul 2 Ucrainean comandat de mareșalul Uniunii Sovietice R. Malinovski, conlucrarea dintre unitățile române și sovietice s-a adâncit și mai mult.

În carte se găsesc numeroase exemple de prietenie și ajutor reciproc în luptă încheiate între ostașii și ofițerii români și sovietici.

Astfel, când în luptele de la Ilieni locotenentul Costea Alexandru a căzut eroic în fruntea companiei sale, locotenentul sovietic Ciumac a luat comanda subunității locotenentului Costea și a continuat atacul pînă la eliberarea orașului Sf. Gheorghe.

În luptele duse pentru eliberarea orașului Oradea prietenia și frăția de arme dintre ostașii sovietici și români s-a consolidat prin sprijinul reciproc în momentele cele mai grele. Alături de locotenentul colonel Bugnariu Ion comandantul regimentului 2 Infanterie panduri, a luptat permanent maiorul sovietic Ivan Sciorba, instructor pe lângă această unitate.

Luptind alături de sergenții sovietici Mihail Zavaleașiu și Ivan Stoianovski, sergentul pandur Vinău Nicolae a distrus, împreună cu aceștia, numeroase tancuri fasciste, fapt pentru care toți trei au fost propuși de Comandamentul sovietic spre decorare. Ostașii români au învins multe, chiar în toiul luptelor, de la bravii ostași sovietici. Soldații panduri Haisan Nicolae și Popescu Ion aflându-se în fața unui contraatac cu tancuri dat de fasciști s-au alăturat grupeii sergentului sovietic Smisciuc și împreună, însușindu-și din experiența acestora și îmbărbătați de curajul și bărbăția lor, au distrus mai multe tancuri, respingînd astfel contraatacul fasciștilor.

Autorii subliniază faptul că în timp ce pe front ostașii români în strînsă cooperare cu ostașii sovietici dădeau lovituri nimicitoare trupelor hitleriste, în interiorul țării P.C.R. conducea masele la lupta pentru sprijinirea frontului, pentru refacerea economiei naționale și pentru cucerirea puterii politice.

La îndemnul partidului numeroși comuniști și uteciști au plecat voluntari pe front. Clasa muncitoare, luptând cu greutate și sabotajele reacțiunii, nu-și precupețea eforturile pentru a produce cele necesare frontului. În felul acesta, ostașii de pe front, sprijiniți intens de masele populare din țară, au obținut rezultate importante în lupta antifascistă.

Un alt aspect al cooperării dintre cele două armate l-a constituit și ajutorul în aprovizionarea cu mijloace de luptă a unităților române. Folosind materialul și tehnica de luptă sovietică, trupele române au reușit să continue lupta cu succes.

Intervenția rapidă a trupelor sovietice în luptele din defileul Mureșului susținute de detașamentul de la Păuliș a fost hotărâtoare, ridicând pe o treaptă superioară frăția de arme romîno-sovietică.

Autorii prezintă în continuare alte manifestări ale prieteniei romîno-sovietice ca acelea dintre ostașii sovietici și populația civilă din țara noastră. În țară ostașii sovietici erau tratați cu dragoste și admirație de către poporul român. În același timp trupele sovietice dislocate în spatele frontului ajutau populației să-și refacă rănille pricinuite de hitleriști.

În luptele pentru curățirea teritoriului de trupele fasciste un rol important l-a avut flotila de Dunăre și Corpul 1 aerian român care au dat numeroase bătălii împotriva hitleriștilor. Prietenia dintre marinarii și aviatorii sovietici și romni s-a încheșat și întărit în cadrul acestor bătălii.

Faptele de arme ale ostașilor și ofițerilor romni au fost apreciate de Comandamentele sovietice. Ziua de 25 octombrie 1944 cînd întreg teritoriul patriei noastre a fost eliberat de fasciști de către trupele sovietice și romne a rămas o zi memorabilă în istoria poporului nostru.

În capitolul *Frăția de arme romîno-sovietică în luptele pentru eliberarea Ungariei* autorii evidențiază aspectele mai pregnante ale colaborării romîno-sovietice pe frontul din Ungaria. Luptele purtate pentru menținerea capului de pod de la Crongrad și Mindzent au deschis șirul faptelor de eroism ale ostașilor romni și sovietici în lupta lor comună pentru eliberarea Ungariei.

După formarea capetelor de pod peste Tisa, văzîndu-și amenințată retragerea, comandamentul germano-fascist a încercat să lichideze forțele sovietice trecute la vest de Tisa. În aceste condiții grele de luptă, în sprijinul trupelor sovietice a intervenit Divizia 19 infanterie romînă, care împreună cu armatele sovietice au respins contraatacurile fasciste. Acțiunea comună a trupelor romne și sovietice la capul de pod de la Mindzent a constituit una

din paginile glorioase ale frăției de arme romîno-sovietice în luptele pentru eliberarea Ungariei.

Curajul și dîrzenia de care au dat dovadă ostașii romni din Divizia 19 infanterie sprijinind divizia 243 infanterie sovietică au fost subliniate de Comandamentele sovietice și romne prin ordine de zi. Autorii dau și în acest capitol numeroase exemple de ajutor reciproc în luptă, de sprijin pînă la sacrificiu și adevărate prietenii încheșate în toiul luptelor între soldații romni și sovietici. A rămas un exemplu demn de urmat de ostașii ambelor armate prietenia dintre caporalul român Stan Alexandru și sergentul sovietic Ivan Kolezov.

În luptele din Ungaria acțiunile cavaleriei romne s-au împletit armonios cu ale infanteriștilor sovietici, obținîndu-se rezultate frumoase în lupta contra fasciștilor. Contactul direct între comandanții romni și sovietici a fost deosebit de util pentru desfășurarea acțiunilor de luptă și a contribuit la întărirea colaborării pe cîmpul de bătălie.

Un aport deosebit l-au adus trupele romne în bătăliile pentru cucerirea localităților Debrețin și Budapeșta. În lupta pentru cucerirea orașului Debrețin pandurii din divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu” au dat dovadă de o abnegație și un eroism deosebit, fapt pentru care i s-a conferit Diviziei 1 infanterie denumirea de Debrețin. Eliberarea unei părți din teritoriul Ungariei și victoriile Armatei Sovietice și Romne au dat posibilitatea poporului maghiar să treacă la schimbări structurale în viața politică a țării. Astfel, la 21 decembrie 1944 în orașul Debrețin a luat ființă Guvernul provizoriu ungar, alcătuit din reprezentanți ai partidelor democratice care a declarat război Germaniei fasciste. Populația maghiară a îngrijit răniții sovietici și romni iar la rîndul ei armata sovietică și romînă a ajutat populației Ungariei — în lupta împotriva fascismului. Forșarea Tisei de către trupele romîno-sovietice a constituit un prilej deosebit pentru afirmarea sentimentelor reciproce de dragoste dintre ostașii romni și sovietici. Fapta de eroism a soldatului Eftimie Croitoru care cu prețul vieții a salvat un pod amenințat de o mină plutitoare a rămas adînc întipărită în memoria camarazilor de arme.

Autorii lucrării enumeră cîteva fapte de arme și ajutor tovarășesc care au avut loc pe frontul din Ungaria între aviatorii romni și sovietici.

Luptele pentru eliberarea orașului Budapeșta au necesitat eforturi deosebit de mari din partea ostașilor romni și sovietici, atît pentru străpungerea centurilor de apărare exterioare cît și în luptele de stradă din Budapeșta. În cursul lunii ianuarie, după ce au

lichidat o mare parte din trupele germano-fasciste din Ungaria, încercuind complet Budapesta trupele sovietice și române au început luptele pentru eliberarea Cehoslovaciei.

În capitolul *Frăția de arme româno-sovietică în luptele pentru eliberarea Cehoslovaciei* autorii prezintă în continuare noi fapte de arme săvârșite în comun de ostași români și sovietici. Populația Cehoslovaciei a primit cu entuziasm trupele sovietice și române eliberatoare. Unitățile cehoslovace organizate și înscrise pe teritoriul Uniunii Sovietice au luptat cot la cot pe frontul antihitlerist cu cele sovietice și române. Trupele sovietice au avut legătura cu numeroasele detașamente de partizani cehoslovaci pe care le aprovizionau cu armament și muniții. Corpul de armată cehoslovac a adus o contribuție deosebită la eliberarea patriei sale de hitleriști.

Condițiile în care trupele române au acționat au fost însă deosebit de grele. Aceasta n-a împiedecat ca ostașii români alături de ostașii sovietici să cucerească prin lupte dirze masivii muntoși ca munții Tatra Mare și Mică, masivul Javorina, Fatra Mare și Mică și Carpații albi. Unitățile române subordonate direct Comandamentului sovietic au căutat ca pe toată durata acțiunilor de luptă să obțină succese cât mai mari pentru a fi la înălțimea încrederii acordate. Sunt enumerate de autori numeroase aspecte ale frăției româno-sovietice în luptele pentru reducerea capului de pod de la Zvolen, în bătălia pentru importantul centru Banská Bystrica, de lângă Praga etc.

În luptele pentru eliberarea Cehoslovaciei o contribuție importantă au adus și tanchiștii

români prin participarea regimentului 2 care de luptă alături de tanchiștii sovietici.

Poporul cehoslovac a cinstit prin ridicarea a numeroase monumente eroismul ostașilor români și sovietici pentru eliberarea sa.

Venirea la putere a guvernului P. Groza și lupta P.C.R. pentru sprijinirea mai intensă a frontului prin chemarea „Totul pentru front totul pentru victorie” a întărit și mai mult elanul în luptă, al armatei române pentru terminarea mai devreme a războiului.

Prietenia care se cimentase de-a lungul anilor de război între poporul sovietic și român își avea la sfârșitul acestuia o bază trainică.

Considerăm că lucrarea ar fi avut de câștigat dacă primele două capitole ar fi fost contopite într-o parte introductivă mai scurtă și mai organic legată de tema propriuzisă a cărții și dacă anumite date ar fi fost mai riguros controlate pentru a nu produce unele confuzii.

Cartea care este un omagiu adus prieteniei româno-sovietice, mai cu seamă în domeniul colaborării militare, se citește cu ușurință și pune la dispoziția cititorilor un material concret, care tratează participarea armatei române alături de glorioasa Armată Sovietică în războiul anti-hitlerist.

Lucrarea are merite în ce privește popularizarea frăției de arme româno-sovietice care s-a cimentat în luptele pentru eliberarea patriei și a popoarelor ungar și cehoslovac.

I. Apostol

Lupta de clasă

nr. 8/1959

În numărul consacrat eliberării țării de sub jugul fascist, *Lupta de clasă* înserează în paginile sale unele articole ce aduc o contribuție însemnată la cunoașterea principalelor evenimente petrecute în istoria poporului nostru în această perioadă.

În editorialul *Pe drumul vieții noi, socialiste* se face bilanțul transformărilor revoluționare survenite în viața poporului nostru în acest răstimp, subliniindu-se contribuția hotărâtoare a maselor populare conduse de partid în făurirea regimului democrat-popular și construirea socialismului în țara noastră.

Insurecția armată de la 23 August 1944, organizată și înfăptuită de P.C.R. în condițiile ofensivei Armatei Sovietice pe teritoriul patriei noastre, a eliberat România de sub jugul fascist.

Prin lupta maselor populare de la orașe și sate conduse de P.C.R. împotriva regimului burghez-moșieresc s-a instaurat la 6 Martie 1945 regimul democrat-popular.

Cea de-a doua etapă a revoluției populare a început la 30 decembrie 1947 când, înlăturând monarhia, clasa muncitoare, sub conducerea P.C.R., a trecut la îndeplinirea sarcinilor revoluției socialiste.

Cucerirea puterii politice și naționalizarea principalelor mijloace de producție au permis partidului să treacă la acțiuni hotărâte privind construirea socialismului în patria noastră. Sub regimul democrat-popular au apărut importante obiective industriale, printre care menționăm: combine chimice, furnale și laminatoare, rafinării, hidro și termocentrale, uzine constructoare de mașini, întreprinderi ce produc bunuri de larg consum etc. S-au creat noi ramuri ale industriei constructoare de mașini: industria de tractoare și mașini agricole,

industria de autocamioane, de utilaj petrolifer și minier, industria de mașini și aparataj electrotehnic etc. Producția industrială a țării noastre numai pe un singur trimestru al anului 1959 este mai mare decât producția obținută în întreg anul 1938.

În ceea ce privește făurirea economiei socialiste la sate, schimbări calitative s-au petrecut în agricultură. Rezultatele politicii de socializare a agriculturii sînt deosebit de importante. Sectorul socialist cuprinde peste 67% din suprafața arabilă, reunind aproape 2 500 000, de familii. De asemenea agricultura socialistă este înzestrată cu peste 45 000 de tractoare, 35 000 semănători cultivate mecanice și combine, 17 700 batoze etc.

Regimul democrat-popular acordă științei, artei și literaturii un sprijin nemîlînit în istoria poporului român. Pentru satisfacerea necesităților social-culturale, regimul socialist numai între anii 1950—1959 a sporit fondurile destinate acestui scop de 3,5 ori, ceea ce reprezintă peste 23% din bugetul țării.

O contribuție însemnată în opera de transformare socialistă a țării o aduce și intelectualitatea patriei noastre, adînc legată de poporul muncitor.

Ca urmare a puternicei dezvoltări a forțelor de producție în țara noastră, nivelul de trai material și cultural al oamenilor muncii crește necontenit. În pas cu dezvoltarea economiei socialiste partidul și guvernul numai între anii 1955—1958 au sporit veniturile oamenilor muncii cu 8,4 miliarde lei. De asemenea, reducerile parțiale de prețuri la produsele de larg consum au adus populației o economie anuală de 500 milioane lei. Totodată, cheltuielile social-culturale sînt o pîrgie importantă în ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii.

Plenara C.C. al P.M.R. din 13—14 iulie 1959 este o nouă expresie a grijii partidului și guvernului pentru bunăstarea poporului. Ridicarea salariului real la toate categoriile de salariați, reducerea impozitului pe salariu, sporirea pensiilor, reducerea prețurilor la peste 2 600 sortimente fac ca veniturile salariaților și pensionarilor să crească cu încă 4,7 miliarde lei anual.

În încheiere, editorialul subliniază rolul conducător al clasei muncitoare condusă de Partidul Muncitoresc Român în viața societății noastre.

N. Crețu în articolul *Partidul Comunist Român — organizatorul și conducătorul insurjecției armate din august 1944* arată că încă de la începutul războiului antisovietic, P.C.R. a luptat consecvent pentru doborârea dictaturii militaro-fasciste și întoarcerea armelor împotriva hitleriștilor. Autorul subliniază că forța de bază în lupta împotriva fascismului și războiului a fost clasa muncitoare.

P.C.R. a organizat în întreprinderi, gări, porturi etc. grupe de sabotaj împotriva mașinii de război hitleristă. În București, la întreprinderile „Lemaitre”, „Ford”, „ACTA”, „Leonida”, muncitorii conduși de comuniști au desfășurat numeroase acțiuni de sabotaj. De asemenea, au fost aruncate în aer depozite de muniții, tancuri petroliere ce se îndreptau spre Germania etc. Acțiuni de sabotaj se semnalează și la Brașov, Ploiești, Clmpia Turzii etc.

Pe front, unde armata în cea mai mare parte era formată din muncitori și țărani, îmbrăcați în haine militare, acțiunea comuniștilor a făcut ca și în rândul soldaților să se întărească spiritul antihitlerist. Acest lucru este dovedit, subliniază autorul, de trecerea soldaților români de partea Armatei Sovietice, de refuzul de a se prezenta la concentrare, de dezertări din armată etc.

Un rol esențial în desfășurarea luptei anti-fasciste în România l-a avut victoriile obținute de Armata Sovietică, îndeosebi cea de la Stalingrad, care a schimbat radical cursul întregului război.

În aceste împrejurări analizând situația politică și militară a României către sfârșitul anului 1943, cadrele de bază ale P.C.R. din închisori, lagăre și din afară, în frunte cu tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, au alcătuit planul insurjecției armate. Obiectivele insurjecției erau: doborârea dictaturii militaro-fasciste, scoaterea României din coaliția antisovietică, întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste și alăturarea României la lupta Armatei Sovietice împotriva Germaniei hitleriste.

Un alt moment de o mare importanță pentru succesul insurjecției a fost înălțarea

elementelor trădătoare din conducerea partidului, în frunte cu Foriș, la 4 aprilie 1944.

La 1 Mai 1944, ca rezultat al activității Partidului Comunist s-a înfăptuit Frontul Unic Muncitoresc, care a întărit capacitatea de luptă a proletariatului, ajutându-l să strângă în jurul său toate forțele antifasciste din România.

În continuare se arată însemnătatea formațiunilor patriotice de luptă, create și înarmate de către partid, precum și a grupelor de partizani, care în primăvara anului 1944, însușite de victoriile armatelor sovietice și-au intensificat acțiunile de luptă împotriva mașinii fasciste de război.

Înaintarea armatei sovietice pe frontul Chișinău-Iași a produs derută în rândul guvernanților fasciști. Partidele burghezo-moșierimii — național-liberal și național-țărănesc — continuau să sprijine pe Antonescu în politica de respingere a armistițiului oferit de Uniunea Sovietică, ducând totodată tratative cu anglo-americanii în vederea debarcării trupelor acestora în sud-estul Europei.

Autorul subliniază însemnătatea consfățuirii organizate de P.C.R. în noaptea de 13—14 iunie 1944 în atragerea armatei de partea acțiunii insurjecționale; la această consfățuire grupul de generali și ofițeri superiori își însușesc planul insurjecției elaborat de P.C.R.

Folosind împrejurările favorabile create de ofensiva Armatei Sovietice pe frontul Iași-Chișinău începută în ziua de 20 August, P.C.R. a trecut la aplicarea planului insurjecțional în ziua de 23 August, când formațiunile patriotice de luptă, conduse de P.C.R., au arestat pe Ion și Mihai Antonescu și ceilalți miniștri fasciști și au trecut la ocuparea principalelor instituții din capitală.

Ca urmare a chemării P.C.R. adresată armatei române, aceasta a întors armele împotriva cotropitorilor hitleriști și împreună cu formațiunile patriotice de luptă au trecut la zdrobirea și capturarea trupelor germane, în ciuda manevrelor forțelor reacționare ce duceau tratative cu generalii hitleriști.

Arestarea lui Antonescu a fost semnalul dezlănțuirii insurjecției armate în întreaga țară. În fruntea acestor lupte a stat clasa muncitoare care la chemarea Partidului a creat comitete de fabrici pentru asigurarea pazei și securității întreprinderilor, pentru continuitatea producției și menținerea ordinii.

Prezența Armatei Sovietice pe teritoriul țării a dat posibilitatea formațiunilor patriotice de luptă și armatei române să lupte cot la cot cu ostașii sovietici pentru curățirea teritoriului patriei de ocupanții hitleriști. Ulterior, armata română, alături de Armata Sovietică a

contribuit la eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei.

În încheiere, autorul subliniază transformările survenite în viața poporului nostru ca urmare a insurecției armate de la 23 August și a instaurării regimului democrat-popular.

În articolul *Industrializarea socialistă temelia dezvoltării economice a Republicii Populare Române* Constantin Scariat menționează mai întâi înapoierea economică a României sub regimul capitalist. Politica antinațională a burgheziei și moșierimii a înlesnit acapararea bogățiilor țării de către capitaliștii occidentali precum și exploatarea crâncenă a poporului nostru. Infiltrându-se în economia românească în preajma celui de-al doilea război mondial, capitalul străin deținea 95% în industria petroliferă, 95% în industria de gaz și electricitate, 74% în industria metalurgică. Foarte slab dezvoltate erau: industria construcțiilor de mașini, industria siderurgică, industria chimică etc. Economia românească înainte de eliberare se mai caracteriza printr-o înegală repartizare a forțelor de producție pe teritoriul țării noastre.

După 23 August Conferința Națională a P.C.R. din octombrie 1945, a trasat principalele direcții pentru refacerea economiei naționale, punând înosebi accent pe dezvoltarea industriei grele, temelia dezvoltării tuturor ramurilor economiei. Naționalizarea principalelor mijloace de producție în iunie 1948, a creat premisele industrializării socialiste.

Pornind de la învățătura leninistă asupra industrializării socialiste, P.M.R. în perioada 1950–1951 a investit în industrie peste 60 miliarde lei, iar în 1958 de aproape trei ori mai mult decât în 1950. Se subliniază în articol că în anul acesta producția industrială este de 4, 5 ori mai mare decât în 1938. Producția de energie electrică depășește de 5,5 ori producția din 1938, iar producția industriei metalurgiei fieroase a depășit de patru ori producția anului 1938. În industria construcțiilor de mașini în acest an producția acestei ramuri va fi de 8,5 ori mai mare decât în 1938; producția industriei chimice va fi de zece ori mai mare ca cea a anului 1938.

Comparativ cu 1938 industria bunurilor de consum a produs în 1938 de 3,4 ori mai multe mărfuri textile, de 3,5 ori mai multă încălțăminte etc.

În încheiere autorul subliniază că dezvoltarea mai departe a industriei noastre socialiste depinde „de acumularea în mîinile statului a fondurilor necesare investițiilor și realizării consecvente a reproducției lărgite”.

Ocupîndu-se de *Politica Partidului Muncitoresc Român de transformare socialistă a*

agriculturii Gh. Ioniță relevă transformările radicale survenite în agricultura țării noastre.

Aplicînd învățătura leninistă cu privire la transformarea socialistă a satului, P.M.R. după Plenara din martie 1949 a trecut la cooperativizarea agriculturii. Pe baza respectării principiului liberului consimțămînt P.M.R. a desfășurat și desfășoară o muncă continuă pentru convingerea țăranimii de superioritatea agriculturii socialiste mecanizate. Ca urmare a acestei politici la sfîrșitul anului 1958 sectorul cooperatist în agricultură deținea 41,8%, din suprafața agricolă a țării.

Principalele forme de cooperatie socialistă sînt întovărășirile agricole și gospodăriile agricole colective. Autorul subliniază că în ultima vreme ritmul de creștere al gospodăriilor agricole colective depășește pe cel al întovărășirilor. Ca rezultat al politicii partidului de cooperativizare a agriculturii, s-a ajuns astăzi ca sectorul socialist să fie preponderent atît ca suprafață cît și ca număr de familii.

Autorul conchide că marea agricultură mecanizată creează posibilități largi pentru folosirea tehnicii și metodelor agrotehnice înaintate precum și pentru obținerea unei producții agricole sporite.

Despre revoluția culturală se ocupă Pavel Țugui în articolul *15 ani de transformări fundamentale în cultură*.

Autorul subliniază că scopul revoluției culturale este de a ridica la lumina științei și culturii milioanele de oameni ai muncii și de a-i educa în spiritul comunismului. În perioada 1944–1947 politica culturală promovată de P.C.R. a constat în răspîndirea largă a marxism-leninismului, combaterea ideologiei fasciste și reacționare, răspîndirea culturii democratice în mase, atragerea vechii intelectualități de partea clasei muncitoare, formarea unei noi intelectualități din rîndul muncitorilor și țăranilor muncitori. În etapa socialistă a revoluției partidul a pus problema făuririi unei culturi noi, socialiste în fond și naționale în formă.

Vorbînd de preluarea critică a moștenirii culturale din trecut autorul arată că adevăratul sens al operelor lui Eminescu, Caragiale, Creangă, Aman, Marinescu, Babeș etc. a fost deslușit abia în zilele noastre.

Regimul democrat-popular într-un termen record a lichidat analfabetismul, iar prin reforma învățămîntului din 1948 a dezvoltat o rețea largă a învățămîntului de toate gradele. Totodată, prin învățămîntul seral și fără frecvență a creat posibilități nemaiîntîlnite pentru ridicarea nivelului cultural și profesional al oamenilor muncii. În 1948 prin reorganizarea vechii Academii și constituirea Acade-

miei Republicii Populare Române partidul a legat dezvoltarea științei de nevoile construcției societății socialiste. Sînt menționate apoi cuceririle regimului nostru pe tărîmul literaturii și artei realist-socialiste. Opere ca „Mitrea Cocor” și „Nicoară Potcoavă” de Mihail Sadoveanu, „Desculț” de Zaharia Stancu, „Bărăgan” de V. M. Galan, „Cronica de familie” de Petru Dumitriu, poeziile lui Beniuc, Deșliu, compozițiile lui Gh. Dumitrescu, Alfred Mendelsohn sînt strîns legate de viața poporului nostru.

În încheiere se subliniază rolul P.M.R. în îndrumarea științei, artei și literaturii.

Occupîndu-se de *Științele naturii și tehnice în slujba construirii socialismului* acad. Șt. Milcu relevă sprijinul material al statului democrat-popular în cercetările științifice, arătînd că numai în cadrul Academiei R.P.R. funcționează 32 institute cu un efectiv de peste 2 000 de cercetători și tehnicieni. Pe baza metodologiei marxist-leniniste savanții noștri au obținut, în toate domeniile, rezultate însemnate în munca lor de creație, cele mai bune lucrări ale unora dintre ei fiind apreciate și traduse și în străinătate. Acad. Șt. Milcu arată că în momentul de față o importanță deosebită trebuie să se acorde cercetărilor în domeniul fizicii nucleare, chimiei macromoleculare, medicinei cardiovasculare etc. Autorul conchide că statul democrat-popular „creează oamenilor de știință cele mai bune condiții pentru a descoperi adevărul științific și a-l pune în slujba omenirii”.

Articolul *Teatrul și actorul în socialism* de Costache Antoniu relevă înainte de toate imensele greutăți, de care s-au izbit slujitorii acestor arte în regimul capitalist.

C. Antoniu subliniază pe bună dreptate că în cei 15 ani, pentru prima oară în istoria sa, teatrul nostru a căpătat condiții de lucru excepționale și a dus peste hotare gloria artei românești.

Tompa Ștefan se ocupă de *Regiunea Cluj în anii puterii populare*, arătînd că în anii regimului democrat-popular industria a crescut de șase ori comparativ cu anul 1948.

Se relevă locul agriculturii în viața economică a regiunii Cluj, în care un rol deosebit îl ocupă dezvoltarea culturilor de cereale și plante tehnice, a pomiculturii, viticulturii și a creșterii animalelor. Tărînimea muncitoare, asuprită și exploatată în trecut, a fost eliberată astăzi de orice exploatare prin socializarea agriculturii.

În încheiere se arată că oamenii muncii, romîni, maghiari, germani, înfrățiți și animați de un fierbinte patriotism, sub conducerea P.M.R. pășesc cu încredere spre desăvîrșirea construcției socialismului.

Constatări interesante se fac în articolul semnat de Dumitru Micu *Evoluția romanului românesc pe făgașul realismului socialist*.

Reținem aprecierea că îndrumarea de către partid a smuls romanul de sub influența concepțiilor burgheze și l-a orientat spre reflectarea realității sociale de pe pozițiile partinității marxist-leniniste. Printre cele mai semnificative opere autorul amintește „Mitrea Cocor”, „Oțel și pline”, „Cumpăna luminilor”, „Pasărea furtunii”, „Bărăgan”, „Rădăcinile sînt amare” etc., unde figura centrală o reprezintă comunistul. De asemenea în cuprinsul articolului se analizează tipuri de eroi ai romanului realist-socialist ca Ion Păvăloaie din „Oțel și pline”, Vasile Frunză din „Teme-lia”, Anton Filip din „Bărăgan”, Ilie Barbu din „Desfășurarea” etc., arătîndu-se totodată măsura în care autorul romanului a reușit sau nu să contureze chipul complex al eroului zilelor noastre.

George Ivașcu în *O politică internațională de pace și colaborare între popoare*, după ce demască caracterul antisovietic al politicii externe a guvernelor burghezo-moșierești dintre cele două războaie mondiale, analizează profunde schimbări survenite în această politică după eliberare.

Autorul amintește că tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală, încheiat între țara noastră și Uniunea Sovietică în februarie 1948 „a devenit piatra unghiulară a întregului sistem de alianțe internaționale ale țării noastre”. Prin apartenența Romîniei la Tratatul de la Varșovia, singura garanție a independenței și integrității noastre naționale, statul nostru adîncește necontenit relațiile cu țările socialiste.

Se subliniază că în raporturile cu celelalte țări, politica externă a R.P.R. se călăuzește după principiul leninist al coexistenței pașnice, luptînd consecvent pentru destindere în relațiile internaționale. De asemenea, țara noastră luptă pentru încetarea înarmării atomice și suspendarea oricăror experiențe cu arme nucleare, pentru relații prietenești și de bună vecinătate între țările balcanice.

Guvernul și poporul romîn acordă o importanță deosebită propunerilor Uniunii Sovietice privind rezolvarea problemei germane de care depinde în bună măsură liniștea popoarelor lumii.

Schimbul de vizite cu țările lagărului socialist ca și vizita delegației guvernamentale romîne condusă de tovarășul Chivu Stoica în șase țări din Asia, participarea țării noastre în numeroase organizații internaționale, mai ales la O.N.U., au întărit considerabil prestigiul R.P.R.

În încheiere autorul arată că statul nostru democrat popular promovează cu perseverență o politică de pace, de colaborare cu toate țările lumii, indiferent de orînduirea lor socială.

Prezentarea realizărilor obținute de poporul nostru sub conducerea Partidului în cei 15 ani de la eliberare în revista „Lupta de clasă” se încheie cu recenzia *Din lupta*

Partidului Comunist Român împotriva fascismului de D. Turcuș. Documentele recenzate sînt o mărturie a luptei consecutive dusă de P.C.R. în ilegalitate împotriva politicii reacționare și antisovietice promovată de cercurile reacționare ale burgheziei și moșierimii din țara noastră între cele două războaie.

A. Stan

Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. an V (1959), nr. 4 (iulie-august).

Cu ocazia aniversării a 15 ani de la eliberarea Romîniei de sub jugul fascist, Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. a dedicat în întregime numărul 4 al revistei sale, problemelor principale ale pregătirii și înfăptuirii insurecției armate dela 23 August 1944 — cel mai mare, eveniment din istoria patriei noastre.

La începutul revistei este publicată expunerea făcută de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — „A XV-a Aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist”, ținută la sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale din 22 august 1959. În prima parte a revistei, la rubricile, *Studii și referate*, *Comunicări și note științifice* sînt tratate la un nivel corespunzător problemele de bază ale modului în care Partidul Comunist Român, pornind de la condițiile obiective ale coacerii crizei revoluționare din primăvara și vara anului 1944, ale înaintării victorioase a Armatei Sovietice pe teritoriul țării noastre, a mobilizat și condus masele populare la insurecția armată de la 23 August 1944.

În studiul *Insurecția armată de la 23 August 1944 — începutul revoluției populare din țara noastră*, semnat de Radu Florian, este analizat felul în care s-au contopit factorii obiectivi cu cei subiectivi care au dus la victoria Insurecției, — începutul revoluției democrat populare în țara noastră — prin prisma celor trei trăsături caracteristice ale unei situații revoluționare definite de V. I. Lenin.

Revoluția în țara noastră a izbucnit ca urmare a ascuțirii la maximum a contradicțiilor antagoniste care măcinau societatea capitalistă. Congresul al V-lea al P.C.R. a făcut o analiză profundă a situației social-economice și politice a Romîniei burghezo-moșierești, ocupîndu-se pe larg de contradicțiile care se ascuțeau în Romînia. El a stabilit că la noi se împloteau formele supe-

rioare ale proprietății și exploatării capitaliste cu formele precapitaliste și cu resturile feudale din agricultură.

Pe baza documentelor de partid și a unui bogat material de arhivă, autorul explică contradicțiile de tot felul care măcinau regimul burghezo-moșieresc de la noi. Contradicția dintre caracterul social al producției și însușirea privat-capitalistă se manifesta puternic în viața economică-socială a țării prin aceea, că imperialiștii obțineau profituri mari, în deosebi din industria antrenată în pregătirea războiului antisovietic, iar masele trăiau într-o mizerie tot mai accentuată. Contradicțiile dintre burghezie și proletariat se îmbinau cu contradicția dintre moșierime și masele țărănimii muncitoare. Rămășițele feudale împiedecau dezvoltarea forțelor de producție și constituiau cauza principală a înăpoyerii economice a țării, a situației foarte grele în care se găsea țărănimia muncitoare. Contradicțiile sociale ale regimului burghezo-moșieresc se împloteau cu cele naționale, între oamenii muncii de diferite naționalități și națiunea dominantă romînă.

Autorul studiului menționează de asemenea că contradicția dintre burghezie și proletariat se împlotea cu cea dintre masele populare de la noi și imperialismul străin, mai ales cel german, care controla economia și politica Romîniei burghezo-moșierești. Masele populare erau în contradicție cu imperialismul străin deoarece burghezia romînească era subordonată capitalului apusean.

Burghezia romînească era imperialistă, întrucît urmărea cucerirea de teritorii și subjugarea altor popoare și în același timp era dependentă de capitalismul apusean. Toate aceste contradicții au făcut ca Romînia să constituie un inel slab în lanțul imperialist, condiție care să favorizeze coacerea crizei revoluționare. Congresul V al P.C.R. arăta

că România se află în fața desăvârșirii revoluției burghezo-democratice.

Autorul articolului relevă că prin adăparea la Germania hitleristă, burghezo-moșierimea din țara noastră urmărea să-și consolideze dominația de clasă, să înfrângă lupta maselor pentru revendicări sociale și naționale. La înfeudarea României Germaniei hitleriste și-au dat adeviziunea capii partidelor burghezo-moșierești. Memoriile și declarațiile lui Maniu și Brătianu adresate lui I. Antonescu sînt concludente în această privință.

Jaful hitlerist și războiul antisovietic în care am fost tirliți și care a costat mult poporul român a intensificat și mai mult contradicția dintre masele populare și forțele fascismului german și a celui din țară care se manifestau sub două aspecte: cel social prin intensificarea exploatarea și înrăutățirea situației economice și aspectul național prin pierderea independenței naționale.

După o analiză amănunțită a situației tuturor claselor sociale, suferințele și privațiunile de tot felul cu care a trebuit să lupte clasa muncitoare, jaful îndurat de țărănimea muncitoare și jertfele date în războiul nedrept, impozitele tot mai mari și prețurile maxime care loveau mica burghezie, subjugarea minorităților naționale din țară etc. autorul trece la luptele duse de poporul nostru împotriva fascismului prin greve, demonstrații și luptă cu arma în mână. Lupta poporului nostru împotriva dictaturii militar-fasciste s-a desfășurat în condițiile existenței unei mari puteri de stat socialiste, Uniunea Sovietică, care a fost forța fundamentală a zdrobirii imperialismului hitlerist. Victoria de la Stalingrad a dat un nou impuls luptei forțelor patriotice din țară împotriva nemților.

Lupta clasei muncitoare împotriva războiului antisovietic cunoaște o amploare deosebită în primăvara anului 1944. În vara anului 1944 — masele clocoteau de ură contra regimului fascist. Semnificative în această privință erau dezertările tot mai dese pe front, conflictele dintre militarii nemți și români, faptul că armata refuza să mai lupte pentru Antonescu.

Descompunerea aparatului de stat, haosul care se generalizează, sînt simptome sigure ale crizei politice prin care trecea țara. Încercarea de a schimba vechile metode de dominație cu altele noi, nu au dus la rezultatele scontate.

Dezorganizarea vieții economice, uriașul deficit bugetar, scăderea catastrofală a încasărilor statului reprezentau în același timp manifestări semnificative pe plan economic ale descompunerii regimului fascist.

Toate încercările partidelor burghezo-moșierești, de a mai salva dominația lor de clasă de nemulțumirea maselor, prin adoptarea variantei Churchill, încercarea de a prelua puterea în mod pașnic de la Antonescu, refuzul de a colabora cu P.C.R. nu și-au atins scopul. Munca de lămurire a maselor, măsurile organizatorice întreprinse de P.C.R. au avut un mare rol în pregătirea și organizarea insurecției armate. Eliberarea unei părți din nordul Moldoviei, încă de la 2 aprilie 1944, de către Armata Sovietică, a dat un avînt mai mare luptei maselor populare din țară.

Înlăturarea elementelor lașe și trădătoare din conducerea partidului, crearea la 1 Mai a F.U.M., munca intensă de clarificare dusă în rîndul soldaților și ofițerilor, organizarea grupelor de partizani și a formațiunilor de luptă patriotice, crearea Comitetului militar au constituit etape în pregătirea și organizarea victoriei de la 23 August 1944.

Aplicînd în mod creator la condițiile concrete istorice ale țării noastre indicațiile leniniste cu privire la insurecție, P.C.R. a dus masele populare din România la răsturnarea regimului de dictatură fascistă, la succesul insurecției armate.

Participarea armatei romine la războiul antihitlerist este titlul studiului generalului de armată Iacob Teclu. Sînt prezentate pe etape luptele desfășurate de Armata Română în colaborare cu Armata Sovietică pentru eliberarea teritoriului țării, apoi campaniile din Ungaria și Cehoslovacia.

Partidul Comunist Român a dus o susținută muncă de lămurire în rîndul ostașilor și ofițerilor, arătîndu-le caracterul nedrept al războiului antisovietic, faptul că adevăratul dușman al poporului nostru este imperialismul german. Luînd contact cu realitățile sovietice, soldații și ofițerii au înțeles o dată mai mult că singura cale pentru salvarea poporului român de la dezastrul național era lupta cu arma în mână împotriva fascismului. Cu ajutorul guvernului sovietic se constituie în Uniunea Sovietică Divizia de voluntari români „Tudor Vladimirescu” care începe să participe la luptă încă din primăvara anului 1944. Victoriile Armatei Sovietice în cursul anului 1943, înfrîngerile zdrobitoare ale trupelor hitleriste și ale celorlalte trupe fasciste, au pus cermania hitleristă și pe toți aliații ei în fața Catastrofei, au avut ca urmare începerea destrămării coaliției fasciste.

După eliberarea Iașului la 20 august, înaintarea victorioasă a Armatei Sovietice alături de care lupta și Armata Română a trecut treptat la lichidarea trupelor hitleriste din regiunile Bacău, Focșani, Buzău etc.

La eliberarea teritoriului țării noastre de trupele hitleriste a participat întreaga armată română, Corpul I aerian și flota de Dunăre. În toate luptele desfășurate la Băneasa-Otopeni-Pipera, în Valea Prahovei, în Dobrogea, Oltenia și Banat, în Transilvania, trupele române au luptat cu abnegație și eroism, acoperindu-se de glorie. În armată s-au înscris ca voluntari mulți comuniști și U.T.C.-iști. Trupele române au luptat alături de formațiunile patriotice de lupte, de gărzile muncitorești care apărau uzinele și fabricile, de masele populare de la orașe și sate. Trecerea armatei de partea poporului a constituit germele viitoarei armate populare. La începutul lunii septembrie, trupele armatei 1 și a 4-a române intră în componența frontului II Ucrainean condus de mareșalul R. Malinovski.

Trupele române care au luptat cot la cot cu glorioasele armate sovietice s-au acoperit de glorie în bătăliile pentru curățirea Transilvaniei, Banatului, fiind primite cu entuziasm de populația orașelor eliberate ca : Sf. Gheorghe Tg. Mureș, Arad, Cluj, Oradea etc. O dată cu eliberarea completă a teritoriului țării noastre la 25 octombrie 1944, s-au creat noi posibilități luptei poporului condus de partid pentru independența socială și națională. Poporul român a rămas recunoscător Armatei Sovietice pentru singele vărsat în eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist.

În luptele pentru eliberarea Debreținului și Budapestei trupele române au adus o contribuție importantă. Participarea României la războiul antihitlerist se încadrează în procesul revoluționar început la 23 August 1944. Autorii relevă în articol sprijinul permanent pe care spatele frontului l-a primit în deosebi prin lupta desfășurată de P.C.R. în țară prin lozincă „Totul pentru front, totul pentru victorie”, prin Proiectul de program F.N.D. care prevedea ca sarcină principală sprijinirea efortului de război, cît și prin atitudinea fermă pe care a avut-o P.C.R. demascînd guvernele cu majoritate reacționară ce căutau să saboteze creșterea producției și frontul antifascist. Partidul comunist a dus o muncă intensă pentru ca ostașii să primească presa pe front, și să fie informați de cele petrecute în țară.

Cucerirea Debreținului a însemnat prăbușirea întregii apărări a inamicului de la est de Tisa. Divizia Tudor Vladimirescu s-a remarcat în luptele pentru curățirea orașului de trupele fasciste. Trupele române s-au evidențiat în luptele pentru cucerirea Budapestei unde au luptat pas cu pas, zi și noapte pe străzile orașului. Autorul redă numeroase exemple de cooperare a trupelor Sovietice cu cele românești, de prietenie din partea Armatei Sovietice, care s-a manifestat pînă la sfîrșitul

războiului. Ostașii armatei noastre și-au însușit în permanență din bogata experiență a Armatei Sovietice, au primit cu admirație și dragoste vitejia și eroismul sovietic.

Autorii remarcă în continuare aportul adus de către trupele române în condiții atmosferice grele, ducînd uneori lipsă de armament la eliberarea Cehoslovaciei. Armata 1 și a 4-a română au participat în luptele de la Banska-Bistrița, munții Javorina, Tatra Mică, la forțarea Gronului, cît și la înfrîngerea ultimelor rezistențe inamice după 8 mai 1945 de lângă Praga.

Armata Română a adus alături de Armata Sovietică o contribuție însemnată la eliberarea poporului maghiar și cehoslovac, grăbind în felul acesta sfîrșitul războiului. Caracterul drept al războiului antihitlerist a însuflețit masele de ostași și ofițeri români în lupta contra fascismului german.

La rubrica *Studii și Referate* mai relevăm articolul M. Covaci *Contribuția muncitorilor din Valea Prahovei sub conducerea P.C.R. la lupta pentru răsturnarea dictaturii fasciste și zdrobirea trupelor hitleriste din România în timpul celui de al II-lea război mondial.*

Congresul al V-lea al P.C.R. a arătat că muncitorii petroliști constituie un detașament înaintat al clasei muncitoare din România. Valea Prahovei prezenta o situație deosebită pentru trupele hitleriste din țară. Muncitorii duceau o viață grea, salariile erau mici, munca avea mai mult un caracter forțat; se lucra sub supravegherea specialiștilor germani și a trupelor hitleriste care erau foarte numeroase în regiunea petroliferă.

Autoarea subliniază că pe baza direcțivelor și instrucțiunilor C.C al P.C.R., Comitetul Regional de Partid Prahova a sprijinit și condus lupta muncitorilor din Valea Prahovei, lansînd chemări și lozinci, împrăștiînd manifeste și ducînd o vie agitație și propagandă de la om la om pentru a sabota mașina de război nazistă. S-a dus o intensă muncă de agitație în armată în rîndul tineretului, a fost activizat U.T.C. etc. Încă înainte de declanșarea insurecției, în regiunea Ploiești s-au pregătit și s-au instruit muncitori pe lângă fabrici și întreprinderi cu scopul de a lupta în viitoarele formațiuni patriotice de luptă. Planul elaborat de P.C.R. pentru Valea Prahovei avea drept obiective înarmarea muncitorilor și zădărnicierea operațiilor militare hitleriste, bararea șoselei București-Ploiești cu scopul izolării regiunii petrolifere Ploiești. În Valea Prahovei acționa de asemenea grupul de partizani „Carpați”.

Vestea arestării guvernului Antonescu a găsit un larg ecou la Ploiești. Muncitorii au izgonit gărzile hitleriste și au pus în locul lor

echipe muncitorești. Între 24—28 august gărzile muncitorești erau stăpâne pe întreprinderile petrolifere. S-au purtat lupte alături de armată la Moreni, Țuicani, Pleașa. Bătălia pentru cucerirea aerodromului de la Tirgușor Nou — Ploești, a fost grea și a necesitat multe jertfe.

Victoria obținută de muncitori și armată în zona petroliferă a fost asigurată deoarece a fost organizată și condusă de Partidul Comunist.

Articolul lui F. Pircălab și Gh. Timofi, *Din lupta muncitorilor din Cluj și împrejurimi sub conducerea comuniștilor pentru apărarea de distrugere și evacuarea de către fasciști a întreprinderilor și a instituțiilor în perioada 23 August — 12 octombrie 1944*, aduce la cunoștința cititorilor date noi în legătură cu lupta muncitorimii din Cluj împotriva măsurilor luate de autoritățile fascisto-hortiste.

Sub conducerea comuniștilor, muncitorii din Cluj și împrejurimi s-au opus ordinelor de evacuare a instalațiilor fabricilor și a oamenilor în Vest. Comuniștii îndemneau pe muncitori să nu se lase înșelați de autorități, ci să stea să-și apere uzinele și fabricile. Autorii arată că s-au format gărzile muncitorești și un comandament pe oraș cu scopul de a apăra uzinele, fabricile și instituțiile. Comuniștii au găsit forme adecuate de luptă ca ordinele de evacuare să nu fie executate. Concomitent în armata hortistă aveau loc dezertări tot mai numeroase. Muncitorii au deminat atelierele C.F. Cluj, au apărât cu armele luate chiar de la depozitele militare, uzinele, fabricile și instituțiile, ducând lupta pentru salvarea hidrocentralei de pe Someșul Rece ce aprovizionează Clujul cu curent de înaltă tensiune, a uzinei electrice de la Aghireș etc. Salvate de la distrugere fabricile, clinicile și instituțiile au fost imediat puse la dispoziția armatei sovietice și române pentru a lupta cu succes împotriva hitleriștilor.

Articolul *Din contribuția tineretului din țara noastră în frunte cu uteciștii la lupta P.C.R. pentru victoria insurecției armate de la 23 August 1944* de Gh. Moț și V. Ștefănescu completează în revistă tabloul luptei pentru pregătirea și înfăptuirea insurecției armate, cu aportul adus de tineret în bătălia pentru instaurarea unui nou regim în țara noastră.

P.C.R. a îndrumat și condus în permanență U.T.C. în lupta antihitleristă. Tineretul din țara noastră în timpul dictaturii fasciste, cu salarii foarte mici, cu multe ore de muncă, trăia în condiții grele. Conform indicațiile date de partid tineretul a trecut la rezistență, a sabotat producția de armament, mulți refuzând să plece pe front mai ales în ultima perioadă a războiului antisovietic. Este bine cunoscută fapta eroică a lui Filimon Sirbu și

ale altor U.T.C.-iști. Tinerii uteciști, alături de comuniști, au lipit afișe, au luat parte la demonstrații, au scris lozinci, au dus campanii de clarificare a tineretului în licee, școli, facultăți, au luptat în grupele de partizani și în formațiunile patriotice de lupte, dând numeroase jertfe în lupta antifascistă.

După 23 August 1944 tinerii îndrumați de comuniști participă cu mult entuziasm la lupta de pe front și din țară.

La sfârșitul lunii august 1944 s-a încheiat F.U.M. al tineretului. Pe baza proiectului platformei din septembrie 1944 a P.C.R., U.T.C., a elaborat un proiect de platformă cu revendicări pentru tineret. Tinerii au participat cu elan la înlăturarea primarilor și prefecților reacționari, au sprijinit alegerea organelor democratice în fabrici și uzine, alungind elementele fasciste, au contribuit la înfăptuirea reformei agrare. Tineretul condus de partid a manifestat împotriva guvernului Rădescu, aducând o contribuție importantă la înlăturarea lui și sprijinind apoi guvernul Petru Groza. Revista mai publică *Unele documente privind starea de spirit și acțiuni ale maselor populare din țara noastră în perioada premergătoare insurecției armate de la 23 August 1944*. Documentele oglindesc modul în care P.C.R. a pregătit și înfăptuit insurecția armată. La rubrica *Critică și bibliografie*, cititorul găsește prezentările unor cărți nu demult apărute.

Revista se încheie cu date calendaristice din mișcarea muncitorească pe septembrie—octombrie. Numărul 4/1959 al revistei Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. prezintă un interes deosebit atât pentru istorici, lucrători pe frontul ideologic cât și pentru masele largi de cititori, întrucât aduce o serie de date noi legate de perioada pregătirii și înfăptuirii insurecției armate.

Tratate la un nivel științific și ideologic corespunzător, studiile și notele științifice publicate în revistă completează lacune ale perioadei cercetate. Deși nu tratează toate aspectele perioadei care precede 23 August 1944 și mai ales ale etapei următoare care consolidează insurecția armată marcând începutul revoluției democrat-populare, problema alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, modul cum au fost confirmate justețea tezelor Congresului V al P.C.R. legate de strategia și tactica partidului în această perioadă, despre desăvârșirea revoluției burghezo-democratice, de caracterul primei etape a revoluției democrat-populare — partea I a revistei aduce o contribuție valoroasă la aprofundarea unor probleme care pot folosi la îmbunătățirea macheții manualului de istorie al P.M.R.

I.A.

Cercetări filozofice

nr. 4, 1959, Ed. Academiei R.P.R., Buc., 282 p.

Profundele transformări revoluționare înfăptuite de poporul nostru, sub conducerea partidului clasei muncitoare, în procesul construirii socialismului sînt oglindite în nr. 4/1959 al revistei „Cercetări filozofice” care apare sub îndrumarea Institutului de filozofie al Academiei R.P.R.

Tema fundamentală a numărului festiv al acestei reviste o constituie bilanțul realizărilor poporului nostru în decurs de 15 ani de la eliberare. În articolul *15 ani de mari realizări ale poporului nostru* semnat de acad. Mihai Ralea, lupta poporului muncitor din țara noastră și realizările obținute în diferite domenii de activitate pe drumul construirii socialismului sînt tratate pe larg cu exemplificări și generalizări interesante. Aici sînt dezbătute problemele teoretice și practice ale revoluției populare, modul în care au fost ele rezolvate de către Partidul clasei muncitoare, în focul revoluției și construcției socialiste și felul în care acesta, călăuzindu-se neabătut după învățătura marxist-leninistă, a aplicat-o potrivit specificului țării noastre, putîndu-se astfel obține succese pe care niciodată în istoria sa poporul nostru nu le-a putut obține. Datorită muncii continue de îndrumare și conducere, partidul clasei muncitoare și guvernul democrat-popular au dus clasa muncitoare aliată cu țărănimea muncitoare la lupta pentru construirea socialismului în care a obținut remarcabile succese cu care împlinesc aniversarea celor cincisprezece ani de la eliberarea țării de sub jugul fascist. Acționînd cu fermitate pe calea socialismului — arată autorul articolului — poporul nostru a obținut realizări de seamă în dezvoltarea industriei socialiste, în valorificarea rezervelor materiale și financiare, în procesul de transformare socialistă a agriculturii, în domeniul științei, artei și culturii.

Autorul articolului arată că desfășurarea revoluției populare din țara noastră, transformările economice și culturale sînt rezultatul unui proces istoric obiectiv avînd rădăcini în dezvoltarea economică a țării, în lupta revoluționară a maselor populare conduse de clasa muncitoare în frunte cu partidul său. Statul democrat-popular, principalul instrument al construcției socialiste, își întemeiază forța sa pe devotamentul maselor populare pe continua activizare a oamenilor muncii în toate domeniile vieții obștești, în construcția

economică și culturală. Ajutorul multilateral acordat de Uniunea Sovietică și relațiile de prietenie și colaborare stabilite cu toate țările lagărului socialist au însemnat o înlesnire pentru opera de construcție socialistă și o accelerare a ritmului de dezvoltare a forțelor de producție în întregul lagăr socialist, precum și o folosire maximă a posibilităților de dezvoltare a fiecărui stat socialist în parte. Statul nostru a subliniat legătura necesară între opera de construire a economiei socialiste și revoluția culturală, asigurînd o înflorire fără precedent a științei și culturii noastre naționale. În procesul revoluției culturale și îndeosebi în procesul de formare a conștiinței socialiste a oamenilor muncii, științele sociale îndeplinesc un rol deosebit de important, contribuind activ sub îndrumarea partidului, la desfășurarea activității de educare comunistă a maselor, la combaterea oricărei forme de manifestare a ideologiei burgheze, la triumful ideologiei socialiste și consolidarea continuă a cuceririlor revoluționare ale poporului nostru.

În domeniul filozofiei, orientarea justă, marxist-leninistă a muncii desfășurate de activiștii frontului filozofic a fost asigurată în mod permanent prin conducerea de către partid a întregii activități ideologice, prin îndrumarea ei spre problemele de bază ale construcției socialiste. Autorul face un bilanț al principalelor realizări din domeniul filozofiei în anii puterii populare, arătînd drumul parcurs de la primele începuturi de combatere și demascare a ideologiei burgheze, la analiza științifică marxist-leninistă a situației social-economice din țara noastră și la generalizarea experienței practice de construire a socialismului. În analiza multilaterală pe care autorul o face realizărilor din țara noastră, este subliniată importanța hotărîrilor luate de partid și guvern în diferitele perioade ale luptei poporului nostru pentru socialism, arătîndu-se că dezvoltarea continuă a țării noastre pe această cale, sub conducerea înțeleaptă a partidului clasei muncitoare, constituie cheazășia îmbunătățirii continue a condițiilor de trai ale oamenilor muncii.

Pe linia tezelor conținute în acest articol se încadrează și articolul intitulat *Partidul Muncitoresc Român, forță conducătoare a revoluției și construcției socialiste în țara noastră* semnat de C. Vlad și S. Puni, care scoate în evidență faptul că cheia tuturor succesorilor

obținute de masele populare în activitatea lor practică, constructivă, este conducerea lor de către partid, așa cum tăria și forța de neînvins a partidului este la rîndul său, legătura indestructibilă pe care partidul o are cu clasa muncitoare și cu masele de oameni ai muncii. Autorii articolului arată cu claritate că întărirea rolului conducător al Partidului Muncitoresc Român este o condiție esențială a victoriei construcției socialiste. Clasa muncitoare din țara noastră condusă de partidul său de avangardă a știut să se situeze în fruntea tuturor celor ce muncesc și să acționeze ca exponentă a necesității obiective, sfărîmînd puterea burheziei și instaurînd dictatura proletariatului. Numai datorită conducerii ferme a clasei muncitoare de către partid ea a putut să ajungă la înțelegerea științifică a necesității istorice, la conștiința socialistă. Călăuzit de teoria marxist-leninistă, partidul a dezvoltat obiectivele fundamentale, cerințele dezvoltării istorice și a acționat în conformitate cu ele. Avînd ca punct de plecare unitatea dintre necesitatea istorică și interesele clasei muncitoare, Partidul a elaborat programul profund științific al revoluției și construcției socialismului în țara noastră. Analizînd sarcinile revoluției în strînsă legătură cu diferitele etape ale luptei revoluționare, cu sarcinile revoluției, raporturile de clasă, poziția și tendințele claselor aflate în luptă, el a elaborat strategia și tactica, dînd linia politică pe care trebuia s-o urmeze clasa muncitoare. Partidul a înarmat clasa muncitoare cu conștiința menirii sale și a făcut-o să înțeleagă cerințele sociale dînd totodată și sarcinile îndeplinirii acestor cerințe, organizînd-o și mobilizînd-o la îndeplinirea lor. Datorită tuturor acestor fapte — se arată în articol — partidul clasei muncitoare a activat ca exponent conștient al necesității istorice obiective și, urmărind un țel clar, pe deplin înțeles din punct de vedere științific, a făcut ca dezvoltarea socială să devină o dezvoltare conștientă, liberă, iar socialismul pentru care a luptat și luptă întreaga clasă muncitoare din țara noastră să fie opera oamenilor conștienți de rolul lor în îndeplinirea acestei opere.

Succesele remarcabile pe care poporul nostru le-a avut în dezvoltarea economiei naționale, pe baza cărora crește neîncetat nivelul său de trai, sînt rezultatul politicii științifice a partidului, a fidelității sale față de învățătura marxist-leninistă, a traducerii acestei politici în viață de către clasa muncitoare și ceilalți oameni ai muncii care văd în politica partidului propria lor politică.

Problemei revoluției din țara noastră îi este consacrat articolul lui Radu Florian *Revoluția populară din țara noastră — confirmare deplină a teoriei marxist-leniniste a revoluției*. Autorul arată că revoluția din România este una din verigile șirului de revoluții ce au avut loc în țările de democrație populară și care confirmă tezele lui Lenin în legătură cu trăsăturile fundamentale ale revoluției. Autorul arată că punctul de plecare al politicii P.C.R. în pregătirea și îndeplinirea revoluției l-a constituit stabilirea caracterului revoluției în fața căreia se găsea țara noastră. Situația obiectivă din acea perioadă, contradicțiile sociale care trebuiau rezolvate în primul rînd, au determinat caracterul agrar, antifeudal și antiimperialist al primei etape a revoluției în țara noastră. Aprecierea făcută de Congresul al V-lea al P.C.R., după care revoluția trebuie să desăvîrșească transformările burhezo-democratice, să rezolve problema agrară, fiind prin aceasta, după conținutul ei, o revoluție agrară țărănească, care se împletește cu lupta pentru zdrobirea naționalităților oprite, a rămas valabilă în perioada pregătirii și desfășurării revoluției din 1944. Lichidarea rămășițelor semifeudale din economie, a moșierimii ca clasă, era și în noua situație istorică o sarcină primordială a revoluției, fără de îndeplinirea căreia nu se putea asigura dezvoltarea democratică a țării. După 23 August 1944, forțele revoluționare din țara noastră, conduse de P.C.R., au dus o luptă susținută pentru rezolvarea problemei hotărîtoare a revoluției: doborîrea regimului burhezo-moșieresc și instaurarea unei noi puteri de stat. Politica P.C.R., linia sa strategică și tactică, elaborată pe baza cunoașterii raportului forțelor de clasă și a contradicțiilor sociale, a jucat un rol de seamă în făurirea armatei revoluționare, în ridicarea maselor la luptă și în victoria revoluției. Cunoașterea antagonismului dintre masele largi populare și forțele sociale reacționare a stat la baza politicii dusă de P.C.R. pentru organizarea luptei maselor împotriva forțelor interne și externe. Alianța dintre clasa muncitoare și masele țărănești, dintre muncitori și masele de oameni ai muncii de la orașe s-a încheiat în focul luptei pentru îndeplinirea reformei agrare, pentru sfărîmarea aparatului de stat burhezo-moșieresc și instaurarea noii puteri de stat.

Participarea maselor largi populare sub conducerea clasei muncitoare, în frunte cu Partidul Comunist, la revoluția populară și succesele înregistrate încă înainte de 6 Martie 1945, în acțiunea de sfărîmare a vechiului aparat de stat exploatator a dus — nota autorul — la apariția în țara noastră a em-

brionului noii puteri de stat, la creșterea inițiativei și combativității maselor. Cu toate că până la 6 Martie 1945 la putere s-au perindat guverne cu majoritate reacționară, sfera de acțiune a elementelor exponente ale claselor exploatoare era din ce în ce mai restrinsă, deoarece puterii elementelor burghezo-moșierești i se opunea, într-o măsură tot mai mare, puterea revoluționară a maselor muncitoare.

Noua putere de stat, instaurată la 6 Martie 1945, reflecta prin conținutul ei de clasă caracterul etapei revoluționare din țara noastră, direcția ei obiectivă de dezvoltare. Ea era un stat democrat-popular, o formă a dictaturii revoluționar-democratice a proletariatului și țărănimii în care clasa muncitoare, în frunte cu P.C.R., deținea rolul conducător. Desfășurarea revoluției după 6 Martie 1945 se caracterizează prin aceea că puterea de stat este în mâinile forțelor revoluționare, că proletariatul în frunte cu P.C.R. deține principalele pîrghii ale puterii politice și au rolul conducător în stat. Această a permis clasei muncitoare, condusă de partidul său, să inițieze și să traducă în viață, cu sprijinul maselor populare, măsuri și reforme care aveau să ducă la transformări revoluționare menite să deschidă drumul instaurării dictaturii proletariatului. Concomitent cu măsurile luate pentru a lovi în puterea economică a burgheziei, s-a dus o luptă susținută pentru democratizarea aparatului de stat și crearea noului aparat prin sfărîmarea celui vechi. O dată cu instaurarea dictaturii proletariatului — conchide articolul — începe în țara noastră etapa revoluției socialiste, etapă în care masele populare, sub conducerea P. C. R., au trecut la rezolvarea sarcinilor construcției socialiste.

Problema funcțiilor și sarcinilor îndeplinite de statul nostru democrat-popular în perioada de trecere este tratată în articolul *Funcțiile statului nostru democrat-popular în perioada de trecere de la capitalism la socialism*, semnat de I. Ceterchi care arată că aceste funcții se deosebesc în mod radical de cele ale statului bazat pe exploatare și sînt determinate în mod obiectiv de cerințele transformărilor revoluționare ale societății, de condițiile social-economice în care au loc aceste transformări și de raportul forțelor de clasă pe plan intern și extern.

Caracterizînd statul nostru democrat-popular din perioada de trecere ca un stat ale cărui funcții sînt determinate de sarcinile sale din această perioadă, autorul arată că el îndeplinește pe plan intern funcția de re-

primare a oricărei împotriviri a rămășițelor claselor exploatoare și a uneltelor lor, funcția de organizare a economiei socialiste și funcția cultural-educativă, iar pe plan extern funcția de apărare a țării printr-o politică de pace și colaborare cu toate statele, pe baza principiului coexistenței pașnice și funcția de întărire a prieteniei și colaborării cu statele socialiste, în scopul consolidării sistemului mondial socialist.

Analizînd în parte fiecare din aceste funcții, autorul arată că metodele de realizare a funcției de reprimare sînt determinate de caracterul condițiilor concrete din fiecare țară, de raportul forțelor de clasă, de formele de împotrivire ale exploatareilor și de raporturile de forțe pe plan internațional. În cazul în care puterea populară nu întîmpină împotrivirea violentă a burgheziei răsturnate, ea nu recurge niciodată din proprie inițiativă la represii violente. Reprimarea acțiunilor ostile puterii populare duce la apărarea cuceririlor oamenilor muncii, a drepturilor și intereselor lor legale, la menținerea legalității socialiste. Paralel cu reprimarea unei minorități dușmănoase construcției socialismului, statul nostru asigură participarea activă și multiplă a maselor de oameni ai muncii la conducerea treburilor obștești.

Funcția de organizare a economiei socialiste exprimă în mod deosebit rolul activ și creator al statului nostru în construirea bazei economice socialiste. În felul acesta puterea populară organizează și dezvoltă planificat economia și cultura, asigură ordinea și disciplina, ajută la creșterea productivității muncii prin ținerea evidenței și controlului. Această funcție a statului democrat-popular indică rolul său care este determinat de condițiile obiective ale dezvoltării și construirii socialismului, de cerințele legii obiective ale trecerii de la modul de producție capitalist la cel socialist, precum și de cerințele legilor economice obiective ale socialismului.

Ca urmare a traducerii în viață a politicii economice a partidului și statului democrat-popular, s-au obținut succese uriașe în ceea ce privește construirea bazei economice a socialismului, înclt sectorul socialist cuprinde în întregime industria, sistemul bancar, financiar și de asigurări, precum și comerțul exterior. El cuprinde de asemenea peste 90% din transporturi, peste 80% din comerțul interior și peste 60% din totalul suprafeței agricole a țării.

Alături de funcția economică organizatorică statul democrat-popular desfășoară larg funcția sa cultural-educativă care de asemenea reflectă rolul nou, creator, al statului nostru. Activitatea sa cultural-educativă are ca scop de a lichida ideologia capitalistă și a transforma ideologia socialistă în ideologie dominantă și atotcuprinzătoare, de a desfășura pe larg revoluția culturală, făurirea culturii noi, socialiste, și a face educația în spirit nou a oamenilor muncii.

Acastă funcție are un rol cu atât mai important, cu cât existența în condițiile țării noastre a unor rămășițe ale claselor exploatare, ca și existența lumii capitaliste, constituie un izvor permanent de influențe ale ideologiei burgheze. Tocmai de aceea — spune autorul — activitatea pe tărîm ideologic a organelor de stat și a activiștilor pe frontul ideologic trebuie să aibă un caracter combativ și intransigent față de vechea ideologie. Partidul și statul nostru, cu sprijinul diferitelor organizații obștești urmăresc ca învățămîntul, cercetarea științifică, arta și literatura să stea ferm pe pozițiile ideologiei clasei muncitoare, să servească construcției socialiste, să educe pe oamenii muncii în spiritul disciplinei față de muncă, față de îndatoririle lor și față de avutul obștesc, să respecte regulile și normele de conviețuire socialistă, să-i educe în spiritul patriotismului și internaționalismului proletar.

Funcția de apărare a statului, de luptă pentru pace și colaborare cu toate statele. pe baza principiului coexistenței pașnice între state cu sisteme social-politice diferite, se exercită deosebi în politica pe care o duce statul nostru față de statele capitaliste în unele organizații internaționale ca O. N. U. și altele. Ea reflectă pe de o parte relațiile internaționale între statele socialiste, iar pe de altă parte relațiile cu statele capitaliste. Statul nostru participă efectiv la traducerea în viață a relațiilor internaționale de tip nou, socialist, la dezvoltarea relațiilor frățesti, de colaborare cu toate statele socialiste, la întărirea lagărului socialist.

În concluzie, autorul arată că analiza rolului și importanței funcțiilor statului nostru democrat-popular ne duce implicit la necesitatea obiectivă a existenței și consolidării continue a statului dictaturii proletarietului, a creșterii rolului și importanței sale pe măsura dezvoltării construcției socialiste, ca fiind principalul instrument al acesteia.

Studiul lui M. Breazu este intitulat *Politica leninistă a partidului clasei muncitoare din România în problemele construcției*

culturală și analizează principiile leniniste care au stat la baza politicii partidului nostru în problemele culturii.

În prima parte a articolului se dă o imagine a obscurantismului practicat de burghezie și moșierimea românească, în care acestea se străduiau să mențină masele muncitoare, și sînt demascate tezele reacționare ale unor „teoreticieni” burghezi ai culturii ca Lucian Blaga, Nae Ionescu și Nichifor Crainic care urmăreau să îndepărteze masele populare de la cunoașterea realității. Arătînd că chiar în acele condiții partidul marxist, înfruntînd teroarea exercitată de burghezie și moșierime, a dus o intensă activitate împotriva obscurantismului și pentru ridicarea poporului spre lumină și cultură, autorul relevă rolul pe care l-a avut partidul în propagarea adevăratei culturi din care și-a făcut o armă în lupta sa revoluționară pentru doborîrea exploataării.

După eliberarea țării noastre de sub jugul fascist, partidul a militat neobosit pentru înfăptuirea revoluției culturale, parte integrantă a revoluției socialiste. În condițiile noi create, în care clasa muncitoare capătă rolul de clasă dominantă, a devenit nu numai posibilă, dar și necesară făurirea unei culturi noi călăuzite de concepția marxist-leninistă. Oamenii muncii, participînd activ la conducerea treburilor obștești, au căpătat posibilitatea să-și desfășoare în aceste condiții întreaga lor energie creatoare și în lupta dusă împotriva ideologiei burgheze s-a dezvoltat sub conducerea înțeleaptă a partidului o cultură nouă, socialistă în conținut și națională în formă. Partidul clasei muncitoare a îndrumat, odată cu lupta politică și economică a clasei muncitoare și lupta ideologică, ca una din armele de seamă ale luptei de clasă, necesară unui popor care își construiește în mod conștient istoria sa. Partidul imprimă învățămîntului, cercetării științifice, creației literare și artistice acele trăsături care conturează conștiința nouă, socialistă, izvorită din dezvoltarea obiectivă a noii baze economice.

În continuare autorul articolului demască falsitatea și perfidia teoriilor spontaneității, care duc la negarea rolului conducător al partidului în creația culturală, arătînd că în dosul acestor „teorii” se ascund manevrele agenților imperialismului. El arată că ceea ce este cu adevărat însemnat din punct de vedere social în creația culturală, este *funcția socială* pe care o îndeplinește știința, arta, literatura, filozofia și nu simple declarații sau chiar eventualele bune intenții subiective ale unor publiciști savanți sau artiști.

Analizând realizările înfăptuite în cei cincisprezece ani care au trecut de la 23 August 1944 autorul arată că lichidarea plăgii rușinoase a analfabetismului, răspîndirea cunoștințelor științifice în rândurile muncitorilor și țăranilor muncitori, punerea în viață a întregului pe baze noi, realist-științifice, făurirea unei intelectualități provenite din sinul muncitorimii, strîngerea intelectualilor în jurul partidului, pentru a crea o artă și literatură realist-socialistă și a lega cercetarea de practica construcției socialiste au dus la un avînt al culturii pe care nu l-a cunoscut niciodată în trecut țara noastră. Autorul arată că toate acestea au făcut ca, astăzi, cultura să devină un fenomen de masă în R.P.R. și țara noastră să se poată număra printre țările cele mai înaintate din punct de vedere cultural în fruntea cărora pășește Uniunea Sovietică.

Bilanțul prefacerilor survenite în structura de clasă a țării noastre după 23 August 1944 este făcut în articolul lui Gh. Chepeș *Cu privire la schimbarea structurii de clasă în țara noastră în anii puterii populare*. Autorul arată că prefacerile revoluționare care au avut loc în țara noastră sînt rezultatul unor legi obiective și în primul rînd al luptei de clasă. Subliniind însemnătatea industrializării socialiste, care a dus la creșterea numerică și sporirea ponderii numerice a muncitorilor în ansamblul populației, autorul arată că repartitia teritorială mai rațională și crearea unor noi detașamente ale muncitorimii, mărirea greutății specifice a muncitorilor din industria grea și chimică au constituit cauze esențiale ale modificărilor survenite în structura de clasă din această perioadă. Regimul democrat-popular a inaugurat o linie de dezvoltare cu desăvîrșire nouă și în regrupările de clasă din mediul rural, unde procesul de naștere și dezvoltare a țăranimii colectiviste face ca fizionomia sa dobîndită pe baza noilor prefaceri, să fie cu totul alta. Pe măsura împlinirii operei de colectivizare a agriculturii, alianța muncitorească - țărănească — arată autorul studiului — se ridică pe o treaptă superioară și capătă un caracter socialist, reprezentînd astfel întruchiparea unității moral-politice în formare a întregului popor. Studiul acordă o atenție deosebită însemnătății pe care o are Decretul din 28 martie a.c. dat de Marca Adunare Națională cu privire la înălțarea exploatării la sate. În partea a treia a studiului, se subliniază schimbările intervenite în componența și orientarea, în rolul și situația intelectualității.

Unul din aspectele multiplelor realizări pe tărîmul social și cultural îl constituie

și tema articolului semnat de Dr. C. Gh. Dimitriu sub titlul *Orientarea materialist-dialectică a științelor medicale și biologice în R.P.R.*, în care sînt arătate pe larg condițiile favorabile puse la îndemîna oamenilor de știință de către Partid și Guvern pentru a-și desfășura în mod favorabil munca științifică de cercetare. După ce autorul prezintă tabloul sumbru al condițiilor lipsite de orice urmă de ajutor și înțelegere în care își desfășurau activitatea oamenii de știință din trecut ca Babeș, Voinov, Marinescu și alții, el arată modul în care oamenii de știință sînt ajutați și îndrumați astăzi în permanență de forurile de conducere ale statului nostru de democrație populară.

Datorită ajutorului și grijii permanente pe care Guvernul și Partidul le acordă oamenilor de știință, muncii lor de cercetare și mijloacele perfecționate puse la îndemîna, ei au obținut realizări cu care se poate mîndri azi poporul nostru. Legarea cercetărilor de activitatea practică, punerea lor în slujba omului descătușat de lanțurile robiei și orientarea științei din țara noastră, ca și a cercetărilor științifice, de principii marxism-leninismului, au constituit elementele esențiale care au determinat progresul lor, datorită, în special, îndrumării permanente a partidului în întreaga perioadă de la 23 August 1944 încoace. Pe linia acestor realizări, înregistrate de activitatea științifică în țara noastră, autorul arată importanța pe care a avut-o orientarea materialist-dialectică a științelor medicale și biologice pentru dezvoltarea lor în scopul folosirii lor într-o măsură tot mai mare și al punerii rezultatelor acestora în folosul binelui întregii omeniri.

În afară de aceste probleme, pe care numai în mod cu totul sumar le-am enumerat în nr. 4 1959 al revistei „Cercetări filozofice” sînt cuprinse numeroase probleme legate de aspectele luptei poporului nostru pentru construirea socialismului, de lupta împotriva ideologiei burgheze precum și informații cu privire la mișcarea filozofică din țară și de peste hotare.

Rubricile „Critică și bibliografie”, „Viața științifică”, „Mișcarea filozofică de peste hotare” etc. sînt bogat ilustrate cu materiale legate de realizările noastre sociale și culturale, indicînd neconținută creșterea a nivelului științific și ideologic al materialelor pe care le cuprind. Garanția succesului în munca de cercetare științifică în domeniul filozofiei este — așa cum au arătat lucrările Congresului al II-lea al partidului — ridicarea continuă a nivelului teoretic, asigurarea unei legături strînsă între activitatea teoretică și

sarcinile concrete ale construcției socialiste și, în primul rând, conducerea de către partid a întregii activități ideologice. Revista „Cercetări filozofice”, alături de celelalte publicații ale frontului nostru ideologic,

constituie, prin conținutul său, o mărturie a progreselor înregistrate de poporul nostru în perioada de la 23 August 1944 până astăzi.

I. E.

Probleme economice

nr. 8/1959

În cinstea celei de-a 15-a aniversări a eliberării țării noastre de sub jugul fascist și a victoriei insurecției armate care a constituit o cotitură istorică în viața poporului nostru, nr. 8 al revistei *Probleme economice* publică articole care oglindesc profunde transformări economice și politice și realizările de însemnătate istorică obținute de clasa muncitoare sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, în perioada celor 15 ani scurți de la 23 August 1944.

După ce în articolul intitulat „Sub conducerea P.M.R. pe drumul luminos al socialismului”, semnat de I. Rachmuth, membru corespondent al Academiei R.P.R. și Fl. Balaure, se trec în revistă principalele realizări obținute în domeniul politicii economice, în urma aplicării create de către partidul nostru a învățăturii marxist-leniniste de construirea socialismului, se analizează pe rând probleme ca: aspecte ale politicii economice a Partidului Comunist Român în prima etapă a revoluției populare, în articolul cu același nume semnat de V. Rausser, problema industrializării socialiste a țării în „Industrializarea socialistă a R.P.R.” de Roman Moldovan. Această ultimă problemă este reluată și în articolele: „Industria siderurgică în plin avânt” semnat de C-tin Tuzu, „Industria construcțiilor de mașini — creația regimului democrat-popular” de Virgil Actarian și în articolul „Însemnătatea industriei construcțiilor pentru dezvoltarea economiei naționale” semnat de Mihai Suder.

Apariția relațiilor de producție socialiste în agricultură, lupta P.M.R. pentru colectivizarea agriculturii, cît și dezvoltarea agriculturii socialiste sînt tratate în articolele: „Lupta P.M.R. pentru rezolvarea problemei agrare” semnat de Acad. Vasile Malinschi și în articolul lui Eugen Alexe „Îmbunătățirea structurii pe ramuri a producției agricole”.

Uriașele schimbări petrecute în structura de clasă a populației din țara noastră în această perioadă de 15 ani, sînt ogindite în articolul „Schimbarea structurii de clasă a

societății în anii regimului democrat-popular” semnat de I. Adam și M. Gheorghiu.

Tot în acest număr al revistei sînt publicate articole care tratează probleme ale „Rolului maselor în elaborarea și înlăptuirea planurilor de stat” semnat de Mircea Nicolaescu, „Pregătirea cadrelor necesare construirii socialismului” semnat de Ștefan Balan, membru corespondent al Academiei R.P.R.

Ridicarea permanentă a nivelului material și cultural al oamenilor muncii din patria noastră este ogîndită în articolele semnate de Simion Zeigher „Creșterea continuă a bunăstării materiale și a nivelului cultural al oamenilor muncii” și de Ion Craiu: „Finanțarea acțiunilor social-culturale de către stat”.

În antiteză cu situația înfloritoare a economiei din țara noastră ogîndită în articolele enumerate, sînt redată greutatea în care se zbate clasa muncitoare din țările capitaliste în articolul „Șomajul — însoțitor inevitabil al capitalismului” semnat de Emilian Dobrescu.

★

În articolul „Sub conducerea P.M.R. pe drumul luminos al socialismului” se scoate în evidență rolul hotărîtor al partidului în conducerea clasei muncitoare și a țărănimii muncitoare, de instaurare a regimului democrat-popular, formă a dictaturii revoluționar-democratice a proletariatului și țărănimii. Cunoscînd și folosind în mod conștient legile obiective de dezvoltare ale societății, partidul a condus clasa muncitoare și țărănimea muncitoare din victorie în victorie în opera de construire a socialismului. El a studiat cu atenție și a ținut seama de toate condițiile, în care poporul nostru construiește noua societate și a stabilit de fiecare dată în mod just, proporțiile și ritmul de dezvoltare a economiei noastre naționale. Sarcinile, metodele și mijloacele de construire a unei economii socialiste au fost determinate în mod științific — fapt care a dus poporul nostru la mari succese.

Politica consecventă pe care a dus-o și o duce partidul nostru în industrializarea socialistă a țării în reorganizarea agriculturii pe baze socialiste, în organizarea schimbului între oraș și sat etc., se bazează pe învățătura leninistă.

Analizând realizările uriașe înfăptuite de poporul nostru sub conducerea partidului în toate domeniile, autorii articolului combat totodată concepțiile revizioniste cu privire la instaurarea regimului de dictatură a proletariatului, arătând că acesta este opera poporului — adevăratul făuritor al istoriei și nu rezultatul unui pretins „export de revoluție” cum susțin calomniiatorii orînduirii noastre democrat-populare.

Autorii articolului combat de asemenea concepțiile revizionistilor contemporani care se ridică împotriva conducerii planificate a economiei și care susțin „jocul spontan al forțelor economice”. Adevărul este că aceste teorii, afirmă autorii articolului — care propovăduesc renunțarea la conducerea centralizată a economiei și abandonarea ei la cheremul forțelor oarbe ale pieței, propovăduesc în fond renunțarea la construirea socialismului și comunismului”.

În articolul „Industrializarea socialistă a Republicii Populare Române”, autorul arată că România, de la o țară înapoiată în care predomina ca ramură agricultura cu rămășițe semif feudale (ponderea acesteia reprezenta în structura veniturii național 54,9% în timp ce industria doar 19,9%) a ajuns ca în 15 ani de dezvoltare a industriei socialiste în condițiile regimului democrat popular să se transforme într-o țară în care industria și construcțiile să aibă o preponderență față de agricultură în crearea venitului național. Acestea au ajuns ca în anul 1957 să reprezinte 46,7% față de 40,1% cît reprezenta agricultura și silvicultura.

Progresele industrializării socialiste se reflectă și în structura producției globale industriale pe grupele A și B. Dacă în 1948 grupa A reprezintă 45,5%, în 1958 acesta a crescut la 58,5% iar grupa B de la 54,5% reprezenta în 1938 la 41,5% în 1958.

Autorul subliniază rolul hotărîtor al industrializării socialiste în lichidarea grelei moșteniri a trecutului, în ridicarea economică și culturală a unor regiuni ale țării ca Moldova, Oltenia, Dobrogea, R.A.M. care au fost lăsate de regimul burghez-moșieresc în părăsire.

O expresie directă a progreselor realizate în domeniul industrializării țării, arată autorul, este gradul crescînd al mecanizării lucrărilor agricole din sectorul socialist al agriculturii și a tuturor ramurilor industriale. Autorul exemplifică prin date acest fapt. Progresele realizate

pe calea industrializării socialiste a țării noastre au avut o mare influență asupra creșterii productivității muncii, a sporirii producției unor produse pe cap de locuitor și asupra creșterii numerice a clasei muncitoare, fapt care constituie o întărire a bazei dictaturii proletariatului în țara noastră.

Opera de industrializare socialistă a țării arată autorul, se înfăptuiește de către poporul nostru sub conducerea P.M.R.

Ea constituie factorul hotărîtor în dezvoltarea neîntreruptă a economiei noastre naționale și a ridicării neconținute a nivelului de trai al tuturor oamenilor muncii.

Pornind de la visurile nerealizate de veacuri de către țărănimea noastră, cu toată zburciata istorie de lupte prin care a trecut, autorul articolului „Lupta P.M.R. pentru rezolvarea problemei agrare” arată că singurul partid care a luptat neîncetat pentru satisfacerea intereselor țărănimii și care „a luat de la început asupra-și sarcina istorică de a realiza alianța dintre proletariat și țărănime, pentru apărarea țărănimii împotriva exploatarea moșierești și capitaliste, pentru smulgerea pămîntului din minile moșierimii și trecerea lui în minile celor ce-l muncesc”¹, a fost Partidul Comunist din România.

P.C.R. a desfășurat o intensă muncă pentru organizarea luptelor țărănești și a demascată cu intransigență toate mistificările ideologice ale claselor exploatare de felul „teoriei statului țărănesc”.

După ieșirea sa din ilegalitate P.C.R. a pus problema înfăptuirii imediate a unei radicale reforme agrare. Numai datorită activității sale s-a putut înfăptui reforma agrară revoluționară din 1945, în urma căreia s-a lichidat moșierimea ca clasă, au fost înlăturate resturile relațiilor feudale din agricultură, și s-au împroprietărit fără despăgubire 918 000 țărani săraci.

Conducîndu-se după învățătura marxist-leninistă și aplicînd-o în mod creator P.M.R. arată că socialismul nu se poate construi numai la orașe; sarcina construirii socialismului și a înlăturării exploatarea se pune și la sate.

Aplicînd creator planul cooperatist al lui V. I. Lenin, Ședința Plenară a C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 a elaborat un vast program menit să ducă la trecerea treptată a gospodăriilor individuale țărănești pe făgașul socialismului.

Autorul analizează în cuprinsul articolului înfăptuirea sarcinilor puse la această plenară și de celelalte documente de partid

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., Buc., p. 182.

sarcini ce au dus la ridicarea continuă a nivelului de trai material și cultural al țărănimii.

În articolul „Unele aspecte ale politicii economice a Partidului Comunist Român în prima etapă a revoluției populare”, se analizează problema cuceririlor politice și economice ale clasei muncitoare sub conducerea partidului.

După insurecția armată de la 23 August 1944, aducerea la putere la 6 Martie 1945 a unui guvern democrat-popular impus de masele populare mobilizate de partid, guvern în care clasa muncitoare avea un rol precumpănitor, a constituit un moment deosebit de important în lupta pentru putere.

Succesele obținute însă în domeniul politic impuneau cucerirea puterii și în domeniul economic, întrucât aici principalele posturi de comandă se aflau încă în minile burgheziei care căuta să submineze opera de refacere a economiei distruse de război, dezorganizând industria și comerțul, umflând prețurile, devalorizând bancnotele etc. Autorul dă o serie de date din care reiese activitatea de sabotare a producției de către burghezie în principalele ramuri industriale și transporturi (p. 61—63).

Măsurile luate de Partid în aceste condiții au fost îndreptate spre eliminarea haosului economic de după război, limitarea activității capitaliștilor. Acestea s-au făcut prin introducerea controlului muncitoresc, reunirea obligatorie a capitaliștilor în oficii industriale, înființarea sovromurilor, etatizarea Băncii Naționale, stabilirea programelor de producție pentru industrie și subordonarea activității capitaliștilor rolului regulator al statului; reforma monetară din 1947, introducerea cotelor obligatorii etc. Toate aceste măsuri au avut menirea să refacă economia țării și să pregătească condițiile pentru naționalizarea principalelor mijloace de producție. Ele au contribuit de asemenea la intensificarea rolului conducător al clasei muncitoare și a Partidului Comunist în lupta pentru apărarea și lărgirea cuceririlor revoluției populare. Abolirea monarhiei în decembrie 1947, ca ultim act al primei etape a revoluției, a deschis larg calea spre socialism în țara noastră.

Proprietatea socialistă asupra principalelor mijloace de producție și acțiunea legilor economice ale socialismului, constituie o puternică bază obiectivă a participării maselor la conducerea economiei socialiste. Despre această problemă se tratează în articolul intitulat „Rolul maselor în elaborarea și înfăptuirea planurilor de stat”. Autorul subliniază faptul că democrația socialistă, se îmbină organic cu conducerea unică centralizată a întregii economii naționale. Întărind permanent legătura

sa cu masele, partidul le organizează și le mobilizează în vederea dezbaterii largi a proiectelor și planurilor, în întreprinderi industriale, unități socialiste ale agriculturii etc. Autorul subliniază de asemenea că procesul participării active a maselor la conducerea vieții economice, la elaborarea și îndeplinirea planului este în continuă dezvoltare. Numeroase documente de partid ocupându-se de această problemă, au trasat sarcini și au arătat metodele care trebuie folosite pentru creșterea permanentă a rolului maselor în conducerea economiei.

Autorul se ocupă în cuprinsul articolului de formele concrete de participare ale maselor la elaborarea și realizarea planului.

Combătând concepțiile revizioniste care opun centralismului democratic în conducerea economiei principiul conducerii fărâmițate a acesteia pe baza unor comunități teritoriale a așa-ziselor „Consilii muncitorești”, autorul arată că aceste teze antimarxiste constituie de fapt o negare a necesității obiective a conducerii planificate a economiei naționale—necesitate izvorâtă din proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție.

Transformările adânc revoluționare care au avut și au loc în toate ramurile economiei noastre naționale, au dus la modificări substanțiale ale structurii de clasă. Aceste modificări sînt oglindite în articolul „Schimbarea structurii de clasă a societății în anii regimului democrat-popular”. Autorii articolului scot în evidență procesele economice esențiale care au dus la eliminarea claselor exploatare ca clase dominante în trecut. Tabloul structurii de clasă a populației după cei 15 ani de regim democrat-popular, este cu totul altul decît cel din trecut. Principalele clase ale societății sînt clasa muncitoare clasă conducătoare în stat și aliatul său țărănimea colectivistă, alături de care mai există țărănimea individuală, singura pătură socială mai largă care mai amintește de sensul formei private de proprietate asupra pămîntului și uneltelor de producție. Noua intelectualitate este legată de popor și lucrează cu abnegație pentru realizarea economiei socialiste unitare.

Uriașele succese obținute de către țara noastră în drumul său spre socialism, nu ar fi putut fi obținute fără ajutorul neprecupețit și cu adevărat frătesc din partea Uniunii Sovietice. Subliniind deosebirea esențială între relațiile dintre țările lagărului socialist și cele ale lagărului capitalist, autorii articolului „Ajutorul frătesc al Uniunii Sovietice factor important pentru dezvoltarea economiei noastre naționale”, arată trăsăturile caracteristice ale diviziunii internaționale a muncii în cadrul celor două sisteme. Pornind de la date concrete,

autorii arată amploarea și semnificația ajutorului frătesc multilateral dat de către U.R.S.S. țării noastre în construirea noii societăți, în creșterea rapidă a potențialului ei economic.

Făcnd o comparație între principalii indici ai nivelului de trai material și cultural al maselor în condițiile României burghezo-feudale și în condițiile dezvoltării economiei socialiste în articolul „*Creșterea continuă a bunăstării materiale și a nivelului cultural al oamenilor muncii*”, autorul arată că bunăstarea materială și dezvoltarea culturală a poporului constituie o sarcină programatică a partidului nostru care stă în centrul politicii sale. Autorul dă o serie de date care reflectă creșterea bunăstării materiale a populației orășenești și sătești.

O serie de articole tratează probleme ale economiei de ramură. În articolul „*Industria siderurgică în plin avânt*”, autorul arată că Partidul și Guvernul au acordat o atenție deosebită dezvoltării cu prioritate industriei siderurgice care este capabilă să asigure cele mai mari necesități în metal ale industriei constructoare de mașini. Datorită unui important volum de investiții acordat acestei ramuri numai în perioada anilor 1951—1958, s-au putut construi numeroase și importante obiective ale industriei siderurgice. Autorul exemplifică prin date, realizările obținute în această ramură și subliniază importanța ajutorului Uniunii Sovietice în dezvoltarea ei.

De asemenea în articolul „*Industria construcțiilor de mașini — creație a regimului democrat-popular*”, se arată că pe baza teoriei marxist-leniniste cu privire la industrializarea socialistă Partidul a acordat o atenție deosebită dezvoltării cu prioritate a industriei grele cu pivotul său, industria constructoare de mașini.

Făcnd o comparație cu situația din trecut a țării noastre în această privință, autorul scoate în evidență, uriașele succese obținute în acest domeniu în anii regimului democrat-popular. În articol se subliniază de asemenea importanța deosebită a ajutorului Uniunii Sovietice în crearea și dezvoltarea acestei ramuri.

Amploarea deosebită pe care a luat-o în anii de democrație populară industria construcțiilor, este redată în articolul „*Însemnătatea industriei construcțiilor pentru dezvoltarea economiei naționale*”. Autorul articolului scoate în evidență situația grea a construcțiilor din țara noastră în timpul regimului burghezomoșleresc și subliniază contribuția acesteia la înfăptuirea procesului de industrializare socialistă, a transformării socialiste a agriculturii.

Realizările deosebite obținute de oamenii muncii de la sate în ceea ce privește schim-

barea structurii ramurilor agricole snt redată în articolul „*Îmbunătățirea structurii pe ramuri a producției agricole*”. Autorul arată că aceste schimbări snt strns legate de politica partidului nostru, de dezvoltarea agriculturii socialiste, de cerințele și dezvoltarea întregii economii naționale. În articol se arată succesele obținute în creșterea suprafeței terenurilor agricole, a suprafeței arabile cultivate în extinderea culturilor cerealiere, în extinderea culturilor de legume, viță de vie, pomi fructiferi, în schimbarea structurii efectivului de animale etc.

Autorul subliniază faptul că dezvoltarea și consolidarea agriculturii socialiste va permite o îmbunătățire și mai mare în structura cerealelor și a ramurilor agricole.

Sistemul socialist pretinde nu numai o bază tehnică și materială superioară celei capitaliste, dar și oameni capabili și instruiți care să conducă tehnica nouă. Pentru aceasta statul nostru de democrație populară a luat o serie de măsuri care au avut drept scop formarea de cadre noi necesare construirii economiei socialiste. Preocuparea deosebită a Partidului și Guvernului și realizările obținute în această privință snt redată în articolul „*Pregătirea cadrelor necesare construirii socialismului*”.

Satisfacerea tot mai deplină a nevoilor sociale și culturale ale populației snt redată în articolul „*Finanțarea acțiunilor social culturale de către stat*” care înfățișează cheltuielile bugetare pe categorii de acțiuni sociale și importanța lor.

În comparație cu îmbunătățirea necontenită a vieții materiale și culturale a poporului nostru, cu grija statului democrat-popular pentru satisfacerea tot mai deplină a acestor nevoi, în articolul „*Șomajul însoțitor inevitabil al capitalismului*” se arată că în țările capitaliste șomajul este menținut la un nivel ridicat, că în aceste țări are loc o creștere permanentă a costului vieții, că lupta muncitorilor contra dominației capitalului se intensifică continuu, numărul grevelor și al participanților la grevă crește mereu. Deși lupta maselor muncitoare obligă burghezia în unele cazuri să cedeze presiunilor și să satisfacă unele revendicări sociale și economice, totuși, șomajul, mizeria, foametea snt însoțitori inevitabili ai capitalismului și ei nu pot fi înlăturați decât desființnd baza care îi generează.

★

Luete în totalitatea lor, articolele cuprinse în acest număr al revistei, constituie o sinteză a politicii duse de partidul nostru de construire a noii societăți. Ele redau destul de complet uriașele realizări obținute de poporul nostru

sub conducerea partidului, în cei 15 ani de profunde transformări economice și politice.

Articolele publicate tratează problemele la un înalt nivel teoretic, îmbinat cu problemele practice ale construirii socialismului în țara noastră.

Prezentarea comparativă a situației României în timpul regimului burghezo-moșieresc și în anii regimului de democrație populară, aduce un aport însemnat la îmbogățirea

cunoștințelor noastre în domeniul istoriei economice naționale.

Articolele se mai caracterizează prin combaterea diferitelor teze revizioniste contemporane.

Privite în ansamblu, problemele tratate în acest număr al revistei sînt deosebit de interesante și folositoare economiștilor, istoricilor și tuturor lucrătorilor de pe frontul ideologic.

M. Stănescu

Studii și cercetări juridice

an. IV (1959), nr. 1, Buc., Ed. Academiei R.P.R., 252 p.

Numărul 1/1959 al revistei *Studii și cercetări juridice*, organ al Institutului de cercetări juridice al Academiei R.P.R., este închinat celei de-a cincisprezecea aniversări a eliberării patriei noastre. Materialele prezentate oglindesc atît succesele înregistrate în anii puterii populare în munca de cercetare pe tărîmul științelor juridice, cît și rolul activ avut de suprastructura politică și juridică în formarea și dezvoltarea bazei economice a socialismului în Republica Populară Romînă. Este vorba deci nu numai de un bilanț, ci și de o prezentare teoretică, privind multiplele probleme pe care le pune marea operă de construire a noii societăți.

Editorialul *Cincisprezece ani de dezvoltare revoluționară a dreptului democrat-popular* cuprinde o trecere în revistă a celor mai de seamă realizări în diferite ramuri ale dreptului în anii care au trecut de la eliberarea țării noastre de sub jugul fascist. Privirea retrospectivă e legată de cele două etape istorice pe care le-a parcurs țara noastră în drumul victorios pe calea socialismului și care formează un singur proces revoluționar neîntrerupt: etapa de desăvîrșire a sarcinilor revoluției burghezo-democratice și etapa revoluției socialiste.

Acțiunea dreptului democrat-popular în sprijinirea desăvîrșirii sarcinilor revoluției burghezo-democratice se oglindește în primul rînd în actele normative ce s-au apărut în acea perioadă și care reflectă lupta aprigă pe care a dat-o proletariatul condus de Partidul său și aliat cu masele muncitoare pentru cîștigarea pas cu pas a pozițiilor politice și economice. Au fost desființate lagărele de internare, au fost abrogate toate măsurile legislative antivrești, au fost dizolvate asociațiile fasciste, ca de pildă cea a grupului etnic ger-

man din Romînia, au fost puși sub urmărire criminalii și profitorii de război, precum și cei vinovați de dezastrul țării, s-a început purificarea aparatului de stat prin înlăturarea elementelor fasciste și reacționare. Pe de altă parte, după o luptă înverșunată, s-a recunoscut dreptul muncitorilor și funcționarilor de a se uni în sindicate, s-a consacrat prin *Statutul naționalităților* egalitatea în drepturi a minorităților naționale cu poporul romîn etc.

Dreptul democrat-popular a pus la îndeplinna Guvernului mijlocul juridic eficace — legiferarea reformei agrare — care a dus la lichidarea rămășițelor feudale la sate și la desființarea moșierimii ca clasă. Dar dreptul democrat-popular a fost folosit și pentru pregătirea zdrobirii complete a forțelor burgheziei și a rămășițelor moșierești. Întrucît însă în prima etapă nu erau coapte condițiile obiective pentru desființarea proprietății capitaliste asupra principalelor mijloace de producție nu s-a trecut încă la exproprierea ei.

Deocamdată justiția a fost folosită ca instrument de îngrădire și limitare a puterii economice și politice de care burghezia mai dispunea pînă la zdrobirea ei definitivă ce urma să se realizeze după eliminarea din guvern a ultimilor reprezentanți ai burgheziei, înlăturarea monarhiei și proclamarea republicii ceea ce duce la instaurarea dictaturii proletarietului.

Aceste transformări revoluționare — se arată în continuare în editorial — au dus pe de o parte la o dezvoltare neconținută a dreptului nou, socialist, iar pe de altă parte la o folosire din ce în ce mai efectivă a lui în slujba organizării statului democrat-popular și a îndeplinirii funcțiilor acestui stat. În această etapă, statul democrat-popular exer-

cită, pe plan intern, funcția represivă și cea de apărare a proprietății socialiste, funcția economico-organizatorică și cultural-educativă, iar pe plan extern funcția de apărare a țării împotriva atacurilor din afară, precum și înfrăjurarea și colaborarea cu statele socialiste. Aceste funcții sînt exercitate pentru făurirea unei economii și culturi socialiste, avînd la bază proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, pentru apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului muncitor.

Transformările intervenite ca urmare a trecerii la cea de-a doua etapă, etapa revoluției socialiste, se oglindesc în primul rînd în legile fundamentale ale statului — Constituția din 13 aprilie 1948 și Constituția din 24 septembrie 1952 — ce consacră cuceririle poporului muncitor pe calea construirii socialismului.

Prin aceste legi fundamentale se consfînesc principiile de organizare a statului democrat-popular, principii caracterizate de democratismul socialist, de asigurare a participării maselor la conducerea statului, de transformare dintr-o unealtă a minorității exploatare într-un instrument pus în slujba majorității poporului, a oamenilor muncii, într-un instrument principal al construirii socialismului.

În această perioadă, dintre normele de drept civil mai importante care își aduc contribuția la dezvoltarea și organizarea sectorului socialist în industrie trebuie menționate în principal cele privind planificarea economiei naționale, normele de drept civil privind organizarea și funcționarea organizațiilor economice socialiste de stat pe bază de gospodărire socialistă, raporturile economice dintre diferitele întreprinderi, organizarea producției și îmbunătățirea calității produselor, personalitatea juridică și realizarea la timp a drepturilor întreprinderilor socialiste, controlul asupra respectării legilor, a organizării gospodăririi socialiste și a încadrării personalului în întreprinderile și organizațiile economice, organizarea realizării disciplinei de plan și rezolvarea litigiilor dintre organizațiile socialiste cu ajutorul unor organe special create în acest scop — în primul rînd prin arbitrajul de stat, organ specific orînduirii de stat socialiste.

La acestea se adaugă și diferite măsuri pe linia legislației muncii privind salarizarea, stimularea creșterii productivității muncii, protecția muncii ș.a., care contribuie și ele la dezvoltarea neîntrepută a sectorului socialist în industrie. De asemenea apărarea acestui sector prin acțiunea educativă a dreptului muncitoresc și prin acțiunea preventivă,

represivă și educativă a dreptului penal învederează toate împreună rolul important al dreptului democrat-popular în formarea, dezvoltarea și apărarea sectorului socialist în industrie.

Ca instrument al alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, sub conducerea clasei muncitoare, dreptul democrat-popular — și anume dreptul cooperatist-colectivist — a contribuit de asemenea și la formarea proprietății cooperatist-colectiviste în agricultură, ca cea de-a doua formă a proprietății socialiste. Acțiunea dreptului se exercită în acest domeniu prin reglementarea statutului juridic al unităților cooperatiste din agricultură și pe linia consolidării și dezvoltării lor, ca și prin reglementarea statutului juridic și a măsurilor pentru continua consolidare și dezvoltare a unităților agricole de stat. În privința desființării proprietății bazate pe exploatare și a lărgirii sferei sectorului socialist în agricultură, trebuie menționat Decretul nr. 115 din 30 martie 1959 pentru lichidarea rămășițelor oricărei forme de exploatare a omului de către om în agricultură în scopul ridicării continue a nivelului de trai material și cultural al țărănimii muncitoare și a dezvoltării construcției socialiste.

Drepturile și libertățile cetățenești își găsesc în anii puterii populare o garantare eficace în primul rînd în democratismul orînduirii noastre de stat și a sistemului organelor sale prin punerea la dispoziția celor ce muncesc a mijloacelor necesare pentru exercitarea lor (tipografia, presa, radioul, localurile pentru organizațiile obștești etc.) precum și garanțiile cuprinse în legile noastre.

Codul familiei din 1954, adîncind și desăvîrșind opera legislativă începută de la instaurarea în țara noastră a puterii democrat-populare, a pus capăt regimului de inegalitate și de exploatare în care fusese menținută femeia în cadrul familiei în capitalism. În concordanță cu noile condiții obiective în care se dezvoltă viața și activitatea oamenilor muncii, în perioada de trecere a societății noastre la socialism, viața de familie are la bază deplina egalitate de drepturi și obligații a ambilor soți.

Dreptul penal își îndreaptă ascuțișul, în etapa revoluției socialiste, împotriva rămășițelor claselor exploatare și a agenților, spionilor și diversioniștilor aflați în slujba cercurilor imperialiste agresive care comit infracțiuni contra securității statului, împotriva foștilor exploatare, împotriva sabotajului care încearcă să submineze economia socialistă, împotriva acelor care atentează la regulile socialiste de conviețuire.

Articolul Rolul statului democrat-popular în desăvârșirea sarcinilor revoluției burghezo-democratice și pregătirii condițiilor trecerii la revoluția socialistă din România, de L. Lărinz privește în mod special rolul activ al suprastructurii politice în formarea și dezvoltarea regimului democrat-popular în țara noastră în perioada 6 Martie 1945 — 30 Decembrie 1947.

În prima parte a studiului, este analizată esența de clasă, forma, funcțiile statului democrat-popular, caracterul democrației realizate în prima etapă a revoluției populare ce a avut ca principal conținut desăvârșirea sarcinilor revoluției burghezo-democratice. Autorul ajunge la concluzia că în această etapă a existat o formă de trecere spre dictatura proletariatului, formă aflată într-o perpetuă schimbare și dezvoltare ascendentă. Statul democrat-popular în această perioadă a avut de rezolvat atât sarcina lichidării rămășițelor feudalismului în viața politică și economică a țării, cât și pregătirea condițiilor trecerii la revoluția socialistă.

Schimbarea calitativă intervenită în conținutul puterii prin instaurarea guvernului democrat la 6 Martie 1945 a fost rezultatul firesc al întăririi forțelor democratice, urmarea largirii și adâncirii revoluției populare începută la 23 August 1944. Instaurarea puterii populare — precizează autorul — a reflectat raportul real al forței claselor aflate în luptă.

Puterea de stat democrat-populară instaurată la 6 Martie 1945 se baza pe alianța clasei muncitoare cu țărănimea, alianță în care rolul conducător aparține clasei muncitoare. După părerea autorului dictatura celor două clase nu a fost însă deplină: în exercitarea puterii de stat au participat vremelnice și unele grupări ale burgheziei, precum și monarhul. Esența puterii de stat caracterizată prin dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii nu a fost însă alterată prin aceasta. Participarea unor grupări ale burgheziei la exercitarea puterii de stat — deși a acționat ca o frână — în condițiile istorice concrete de atunci a lărgit baza socială a puterii și a permis forțelor democratice să zdrobească moșierimea, să izoleze principalele forțe și ulterior întreaga burghezie. Puterea populară a conținut germenii ai dictaturii proletariatului încă din prima fază a dezvoltării sale, în activitatea ei manifestându-se din ce în ce mai puternic acele elemente care întreceau cadrul unei democratizări ce a dus în mod evident spre etapa superioară a revoluției, etapa socialistă.

Dictatura revoluționară a proletariatului și a țărănimii nu se realizează în mod obli-

gatoriu într-o anumită formă de stat. Ca atare — precizează autorul — schimbarea formei de guvernământ nu a fost nici în țara noastră o condiție indispensabilă a instaurării regimului democrat-popular.

Cucerirea și instaurarea puterii la 6 Martie 1945 nu au fost urmate de schimbarea corespunzătoare a formei de stat. Puterea populară a păstrat vremelnice ca formă de guvernământ monarhia parlamentară constituțională; de asemenea a rămas în vigoare vechea împărțire administrativă. Forma de stat a suferit totuși însemnate modificări în cele trei componente ale sale: forma de guvernământ, forma de organizare și regimul politic.

Printre schimbările importante ale formei de stat pot fi amintite modificările intervenite în relațiile dintre organele centrale ale puterii de stat — guvern-monarh-parlament — schimbările din relațiile dintre organele centrale ale puterii și masele populare: guvernul și masele populare, parlamentul și masele populare. De asemenea trebuie amintite numeroasele schimbări parțiale produse în structura organizatorică a diferitelor organe ale aparatului de stat (desființarea senatului, organizarea pe baze noi, democratice, a parlamentului).

Schimbarea produsă în caracterul puterii, în esența statului în urma instaurării regimului democrat-popular a adus cu sine modificări fundamentale în conținutul funcțiilor statului. Statul democrat-popular având în acea etapă ca esență dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și țărănimii, a avut o linie politică și sarcini diametral opuse esenței, direcției politice, sarcinilor și funcțiilor statului burghezo-moșieresc.

Activitatea economică a statului democrat-popular s-a despărțit cu timpul din ce în ce mai mult de activitatea de reprimare. În condițiile predominării relațiilor de producție capitaliste în economic, această activitate nu se putea întregi într-o funcție de sine stătătoare. Dar amploarea, adâncirea conținutului și accentuarea trăsăturilor ei anticapitaliste îi conferă treptat caracteristicile unei funcții: în a doua jumătate a anului 1947 activitatea economică a statului democrat-popular se conturează ca funcție economico-organizatorică în devenire.

Statul nostru democrat-popular în prima sa etapă — precizează autorul — a fost instrumentul principal în mâinile celor ce muncesc, care, sub conducerea clasei muncitoare în frunte cu partidul său revoluționar, l-au folosit cu pricepere la desăvârșirea sarcinilor revoluției burghezo-democratice, la pregătirea condițiilor instaurării dictaturii proletariatului.

A doua parte a studiului este consacrată analizei pe baza unui material faptic bogat a activității multilaterale a statului democrat-popular în sectorul agrar, precum și în sectorul industriei, comerțului și finanțelor.

Sarcinile concrete din domeniul economic care au stat în fața puterii populare în prima etapă a dezvoltării sale, conform liniei trasate de Conferința Națională a P.C.R. din 1945 au fost următoarele: 1. În sectorul agrar: lichidarea rămășițelor feudale, prin legiferarea și desăvârșirea reformei agrare începute de țărani prin inițiativa P.C.R., încă înainte de cucerirea puterii, asigurarea producției agricole necesare acoperirii nevoilor țării; 2. În sectorul industriei, comerțului și finanțelor: reconstrucția și dezvoltarea economiei țării, îngrădirea relațiilor de exploatare.

Legiferarea reformei agrare a avut o importanță deosebită pentru alianța clasei muncitoare cu țărănimea și consolidarea noului regim. Actul „illegal” al confiscării pământurilor moșierești și improprietărea țărănilor fără pământ sau cu pământ puțin — realizat de țărani înșiși pe cale revoluționară trecând peste împotrivirea guvernului cu majoritate reacționară și a aparatului de stat — a devenit acum un act cu totul legal, fundamentat juridiceste. Legea a dat indicații precise cu privire la aplicarea consecvență și unitară pe întreaga țară a desăvârșirii reformei, a generalizat experiența dobândită de comitetele țărănești în acest domeniu. Aplicarea întocmai a prevederilor legii a fost asigurată de puterea de stat democrat-populară care a acordat un ajutor multilateral desăvârșirii reformei agrare, pentru înfrângerea rezistenței moșierimii și a elementelor dușmanoase, reacționare.

Activitatea economică a statului democrat-popular în prima etapă a revoluției populare demonstrează că proletariatul condus de partidul său revoluționar marxist-leninist, în alianță cu țărănimea muncitoare, a reușit să folosească cu succes puterea de stat în domeniul economic în vederea pregătirii trecerii la etapa socialistă a revoluției și instaurării dictaturii proletariatului.

În a treia parte a studiului se analizează democratizarea vieții politice și de stat. În condițiile existenței monarhiei, a unor puternice rămășițe ale relațiilor economice feudale în agricultură și după o perioadă îndelungată de dictatură milițaro-fascistă, democratizarea era o condiție indispensabilă însăși progresului social. Democratizarea — precizează autorul — era chemată să genereze acel climat politic propice atragerii și participării maselor populare la viața politică și acțiunii forțelor sociale în stare să cucerească puterea

de stat și să o folosească în realizarea scopurilor lor. Democratizarea vieții politice și de stat a avut menirea să asigure condițiile necesare luptei clasei muncitoare în vederea realizării sarcinilor specifice ale luptei pentru socialism, în cadrul și prin lupta pentru sarcinile general-democratice ale revoluției populare în prima sa etapă.

Forțele democratice, conduse de Partid, și-au concentrat eforturile în primul rând asupra rezolvării problemei fundamentale a revoluției — cucerirea puterii. Problema aparatului de stat, în ceea ce privește schimbarea conținutului său de clasă, a formei sale organizatorice și a metodelor de activitate a fost rezolvată ulterior, treptat, pe calea democratizării. Trebuie subliniat în mod deosebit faptul că menținerea vremelnică a vechiului aparat de stat și folosirea lui în noile condiții a fost posibilă datorită capacității puterii populare de a impune diferitelor verigi ale acestui aparat o activitate corespunzătoare politicii noului regim.

Trecerea pe cale revoluționară a puterii din mâinile claselor exploatatoare în mâinile clasei muncitoare și a țărănimii sub forma unei schimbări de guvern a fost posibilă — precizează autorul — și datorită poziției ocupate de guvern în sistemul aparatului de stat din acel moment, stare de fapt încetățenită și permanentizată de vechiul regim. Guvernul — organ central al puterii de stat — era situat în regimul burghezo-moșieresc în vârful piramidei unui aparat de stat uriaș organizat pe baza principiului centralismului birocratic. Contrar prevederilor constituției din 1923, care proclama formal falsa teorie burgheză a separării puterilor în stat, puterea executivă — administrația de stat în frunte cu guvernul — a deținut, între cele două războaie mondiale, un rol preponderent în conducerea statului român.

Prin poziția sa centrală și prin atribuțiile sale largi, guvernul instaurat la 6 Martie 1945, ajutat de organizațiile politice și obștești, democratice, imprimă linia sa întregii activități a aparatului de stat, impunându-i o activitate corespunzătoare intereselor forțelor democratice.

Caracterul relativ pașnic al revoluției populare a determinat — precizează autorul — ca o serie de schimbări revoluționare — să se desfășoare în cadrul parlamentarismului constituțional existent, cu menținerea unei părți însemnate a legislației vechi. În felul acesta, cucerirea puterii de către masele populare conduse de P.C.R. s-a înfăptuit sub forma unei schimbări de guvern, eliminarea reprezentanților burgheziei din guvern făcându-se

de asemenea cu respectarea normelor juridice în vigoare.

Aparența unei căi „constituționale” a revoluției se datorește faptului că în țara noastră au fost păstrate și folosite de către puterea populară, vremelnice, constituția din 1923 și unele acte normative vechi, edictate în perioada regimului burghezo-moșieresc. Această situație a decurs în mod firesc din instaurarea relativ pașnică, fără război civil, a puterii populare, din preluarea și folosirea vremelnice a aparatului de stat vechi. Puterea populară a reușit însă, să dea un nou conținut atît activității diferitelor verigi ale aparatului de stat, cît și actelor normative rămase vremelnice în vigoare. Pe de altă parte, puterea de stat a modificat legislația veche, înlăturînd treptat acele acte normative care contraziceau în mod flagrant interesele sale.

Calea „constituțională” a desfășurării revoluției populare în prima sa etapă a servit intereselor clasei muncitoare. Păstrarea și folosirea vremelnice a legislației vechi nu a împiedicat realizarea nici uneia din sarcinile fundamentale ale revoluției. Venirea la putere a guvernului democrat la 6 Martie 1945 a fost impusă de masele populare și s-a efectuat prin înfrîngerea împotrivirii claselor exploatare și a regelui. Așa-zisa „grevă regală” (refuzul regelui de a semna actele legislative propuse de guvern, încercînd a da astfel activității guvernului un caracter neconstituțional, în scopul de a-l răsturna) poate servi de asemenea ca exemplu în acest sens. Și în acest caz — ca și în cazul îndepărtării reprezentanților burgheziei din guvern — autorul precizează că problema „constituționalității” a fost determinată de situația reală a forței claselor aflate în luptă și nu de litera constituției.

Statul democrat-popular și-a realizat cu succes sarcinile sale în desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și pregătirea condițiilor trecerii la revoluția socialistă datorită rolului conducător al P.M.R. în conducerea de stat.

Partidul a fost conducătorul și îndrumătorul întregii activități revoluționare a maselor, forța conducătoare în stat, dînd o orientare justă, științifică desfășurării întregii revoluții.

Articolul *Probleme ale statului în perioada construcției desfășurate a comunismului în lumina documentelor Congresului al XXI-lea Extraordinar al P.C.U.S.*, de A. Năschitz cuprinde o analiză deosebit de interesantă a problemelor organizării politice a societății socialiste. Teoria marxist-leninistă a statului socialist s-a îmbogățit cu ocazia acestui Congres cu teze teoretice noi cu privire la fazele de dezvoltare a statului socialist, la funcțiile sale în diferitele faze, la mecanismul său, la forma sa etc.

Articolul *Considerații asupra personalității juridice a organelor locale de stat, cu specială privire asupra personalității juridice a comitetelor executive*, de I. Vîntu, este o contribuție la studiul personalității juridice a sfaturilor populare, a comitetelor executive ale sfaturilor populare și a secțiunilor de resort a acestora din urmă, ca și a organelor locale ale puterii și administrației de stat din țara noastră. Modificările pe care Legea nr. 6/1957 le-a adus organizării și funcționării sfaturilor populare prezintă un interes special în această problemă.

O importanță deosebită prezintă și articolul *Unele aspecte ale poziției internaționale a țărilor române în perioada Unirii* de G. G. Florescu, care aduce o serie de precizări și lămuriri în ceea ce privește: forma de stat a țărilor române stabilită prin Convenția de la Paris, raporturile țărilor române unite cu Poarta otomană și cu puterile garante, îndoita alegere din 5 și 24 ianuarie 1859 în lumina dispozițiilor prevăzute de Convenție, precum și poziția marilor puteri.

În afară de aceste materiale, numărul 1/1959 al revistei „Studii și cercetări juridice” mai cuprinde și un vast material critic, documentar și bibliografic și anume analiza unor cursuri și manuale universitare, recenzii asupra unor cărți juridice din R. P. R. și U. R. S. S., revista revistelor din țările socialiste, bibliografie. Prin înfățișarea unor multiple aspecte ale cercetării științifice și ale vieții juridice, revista constituie un bogat izvor pentru orientarea, documentarea și informarea juriștilor noștri.

L. P. M.

15 ani de la eliberarea Romîniei de sub jugul fascist în presa și publicațiile din țara noastră (Din contribuția presei la istoria contemporană a Romîniei)

Sărbătorirea a 15 ani de la eliberarea țării noastre de sub jugul fascist a făcut ca presa și publicațiile centrale, culturale,

locale, tehnice și de specialitate din țara noastră, să publice o mare varietate de materiale — în toate genurile presei, de la

studiul științific pînă la reportaj și portretul literar — privind evenimentele de la 23 August 1944 și marile realizări politice, economice, social-culturale ale regimului de democrație populară, atît pe plan general cît și pe plan local.

Publicarea regulată a unor astfel de materiale s-a intensificat după apariția Hotărîrii Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român și a Consiliului de Miniștri cu privire la cea de-a XV-a aniversare a eliberării Romîniei de sub jugul fascist (14 iunie), căreia i-au fost consacrate apoi articole de fond de către întreaga noastră presă.

Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la ședința plenară lărgită a C.C. al P.M.R. din 13—14 iulie 1959 cu privire la realizarea sarcinilor trasate de Congresul al II-lea al Partidului în domeniul dezvoltării economiei naționale și al creșterii bunăstării oamenilor muncii, precum și Hotărîrea aceleiași Plene a Comitetului Central al Partidului privind noile măsuri pentru ridicarea nivelului de trai al poporului muncitor — publicate și comentate pe larg de presă — au fost primite de oamenii muncii cu mare entuziasm, ca o nouă victorie pe drumul deschis acum 15 ani prin eliberarea țării de sub jugul fascist.

Presa din 19—21 iulie a publicat apoi Chemările Comitetului Central cu prilejul celei de-a XV-a aniversări a eliberării Patriei de sub jugul fascist și articole de fond pe marginea Hotărîrii Plenei din 13—14 iulie și a Chemărilor.

Evocarea trecutului de luptă al poporului și bilanțul marilor realizări obținute de poporul nostru pe drumul construirii socialismului sub conducerea încercată și fermă a Partidului — au primit o atenție deosebită din partea presei și a publicațiilor din țara noastră în ultimele două-trei luni, cu prilejul aniversării unor eroi ai clasei muncitoare (ca Filimon Sîrbu și alții), și al unor sărbători ca : unsprezece ani de la naționalizarea principalelor mijloace de producție, Ziua Învățătorului, zece ani de la înființarea primelor gospodării agricole colective din țara noastră, Ziua Marinei R.P. Romîne, treizeci de ani de la luptele minerilor din Valea Jiului și Ziua Minerului.

O mare popularizare cotidiană s-a acordat în acest rîstimp angajamentelor și realizărilor oamenilor muncii din industrie, agricultură, transporturi, succesele oamenilor de știință, artă și cultură obținute în cinstea glorioasei aniversări a Eliberării, ca și pregătirilor organizatorice și cultural-artistice ce s-au făcut pentru ca anul acesta, ziua de 23 August să primească o strălucire deosebită. Uzine și întreprinderi a căror faimă a trecut de mult granițele țării, sau care sînt în curs de con-

strucție, localități care au cunoscut un avînt deosebit în anii regimului democrat-popular, oameni noi ai vremurilor noastre — s-au bucurat de o atenție deosebită în coloanele presei noastre din ultimul timp.

Ziarele care au apărut în ziua de 23 August 1959 au publicat integral expunerea făcută de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale, consacrată celei de-a XV-a aniversări a eliberării Romîniei de sub jugul fascist.

Toate ziarele și publicațiile din țara noastră au publicat în preajma mării sărbători (21—22 august) articole de fond în care au sintetizat mărețele victorii dobîndite pe drumul construirii socialismului în cei cincisprezece ani, de poporul român în frunte cu eroica clasă muncitorească, sub conducerea înțeleaptă a Partidului.

În funcție de apariția lor (cotidiană sau periodică), ziarele și publicațiile din țara noastră au realizat ultimul lor număr dinaintea mării sărbători în pagini sporite pînă la dublare, în mai multe culori și în condițiuni grafice deosebite, avînd în conținutul și în forma lor un caracter festiv, consacrat în întregime bilanțului pe care poporul nostru l-a făcut cu ocazia împlinirii a 15 ani de la eliberarea sa de sub jugul fascist și de sub jugul exploatareii.

Presa din 25 august a relatat pe mari spații desfășurarea plină de entuziasm a parăzii militare și a demonstrației oamenilor muncii din Capitală, a celor din țară ca și asupra manifestărilor care au avut loc în străinătate cu prilejul zilei de 23 August.

În cele ce urmează ne propunem să desprindem din această masivă participare a presei noastre la sărbătorirea zilei de 23 August în anul acesta — materialele care prezintă un interes deosebit pentru istoria ultimilor 15 ani, istorie determinată de insurecția armată de la 23 August 1944. Gruparea lor încearcă să îmbine prezentarea cronologică cu aceea pe probleme : documente, mărturii, studii și materiale despre „Ceea ce nu se poate uita” — cum sintetizează *Scnteia* viața grea a oamenilor muncii înainte de Eliberare; despre pregătirea și înfăptuirea insurecției de la 23 August 1944, și apoi despre perioada de reconstrucție și de mari înfăptuiri în toate domeniile ce a urmat timp de 15 ani. Realizările dobîndite de poporul nostru sub conducerea Partidului în acești 15 ani sînt grupate pe sectoare și probleme, astfel : realizări politice și economice; dezvoltarea învățămîntului, științei, literaturii, artelor; realizări social-culturale (creșterea nivelului de trai al poporului); dezvoltarea regiunilor țării. Urmează apoi cîteva spicuri din literatura beletristică recentă a

lui 23 August, avînd ca temă evocarea însușirii sau victoriile pe drumul socialismului; vom mai prezenta articole importante care reprezintă priviri de ansamblu asupra victoriilor din cei 15 ani; în sfîrșit — concluzii asupra acestor victorii și asupra ogîndirii lor în presa din preajma zilei de 23 August a anului acesta.

Documente, mărturii și materiale despre exploatarea muncitorimii și despre înapoierea economică și politică a Romîniei înainte de 23 August 1944

Presa și publicațiile din țara noastră au rezervat însemnate spații mărturiilor și articolelor consacrate sublinierii prin antiteză a importanței victoriilor realizate de poporul nostru în opera de construire a socialismului.

Astfel, *Scnteia* din 11 iulie publică sub semnătura lui Eugen Mandric, articolul intitulat: „Pe vremea cînd aveam onoarea de a fi numiți «Belgia Orientului»”. V. Sebastian își intitulează articolul publicat în *Scnteia* din 26 iulie: „Cu 15 ani înainte de eliberare. Pe vremea cînd se „stabiliza” mizeria”; pe baza unor mărturii din presa vremii, autorul prezintă situația grea a maselor muncitoare din anul 1929.

La rubrica „Ceea ce nu se uită”, *Scnteia* a publicat extrase din presa anterioară lui 23 August 1944 — privitoare la exploatarea clasei muncitoare —, articole ale unor muncitori și intelectuali care au trăit acele vremuri grele. Dintre acestea amintim pe cel al lăcătușului Nicolae Zaharia — „Mizeria din uzina patroulului” (de la uzinele „Steaua roșie” din București, 7 iulie); al forjorului Cornel Horincar de la uzinele „Boleslaw Bierut” din București — „Anii cînd n-aveam în casă o pîine” (17 iulie); al muncitoarei Paraschiva Tincu — „Cum se muncea la fosta A.P.A.C.A.” (4 august); al profesorului universitar Tudor Popescu — „Studentia de altă dată” (4 august), și al doctorului Dumitru Manea — „Cînd mii de vieți se stingeau cu zile” (9 iulie).

Ziarul central în limba maghiară *Előre* a publicat astfel de documente și materiale la rubrica sa din pagina a doua intitulată „Ceea ce nu se poate uita” (numerele din 19, 22, 25, 29 iulie, 6 august etc.). *Viața militară* (nr. 8/1959) grupează cîteva documente semnificative asupra exploatării poporului nostru în trecut de către capitaliștii din țară și din străinătate — într-o rubrică intitulată sugestiv „Nu vom uita niciodată”. Ziarele regionale au organizat și ele asemenea rubrici; astfel ziarul *Viața nouă* din Galați publică în numărul său din 30 iulie la rubrica „Muncitorii despre trecut” articolul intitulat „Nu putem uita”

al muncitorului Ilie Tănăsache. „Ce nu poate fi uitat” — se intitulează o rubrică asemănătoare pe care a realizat-o ziarul regional *Drapelul Roșu* din Timișoara, în numărul său din 12 august.

Contemporanul din 31 iulie publică studiul lui N. N. Constantinescu despre exploatarea crîncenă a maselor muncitoare sub jugul dictaturii fascisto-legionare („File din trecutul întunecat”).

Pe marginea recentelor Hotărîri ale Partidului și Guvernului privitoare la creșterea nivelului de trai al oamenilor muncii, C. N. Constantiniu în articolul „Față-n față” (*Contemporanul*, 7 august) face o antiteză între trecut și prezent în ceea ce privește nivelul de trai al minerilor și învățătorilor.

O grupă compactă de materiale privitoare la viața grea a minerilor din trecut o formează materialele publicate de majoritatea ziarelor din țară cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la luptele minerilor din Valea Jiului și a zilei Minerului. Dintre acestea amintim aici pe cele din *Scnteia* (V. Sebastian: „Lupeni, 1929 — gloanțe în loc de pîine”, numărul din 9 august); *Drumul Socialismului* — ziarul regional de la Deva („Lupeni 1929—1959”, numărul din 4 august); *Luceafărul* (Nicolae Deleanu: „După treizeci de ani...” numărul din 1 august); *Crișana* — ziarul regional de la Oradea (V. Pantea: „Acum 30 de ani. Greva minerilor de la Lupeni”, numărul din 5 august); *Drum nou* — Orașul Stalin (Nicolae Madar: „Minerii — detașament de frunte al clasei muncitoare”, numărul din 6 august); „Cum a fost ieri” își intitulează scriitorul Al. Mirodan articolul din *Contemporanul* (14 august), în care descrie, pe baza unor mărturii autentice viața de odinioară, plină de mizerii, a minerilor de la Vulcan.

Spicuri din presa vremii mai publică ziarele *Apărarea Patriei* într-un articol semnat de L. Tarco în numărul din 21 iulie („De atunci, de acum”), *Flacăra roșie* din Arad („Mărturii din anii grei”, numărul din 29 iulie) etc.

Sub semnătura lui I. Văduva, *Munca* din 7 iulie prezintă „Două documente” ilustrative pentru saltul de la viața de ieri la cea de azi a muncitorilor de la fabrica de încălțăminte „Ianoș Herbac” din Cluj, fostă „Dermata”.

Scnteia tineretului din 26 iulie și 6 august publică două ample fotoreportaje, cu comentarii succinte dar edificatoare: „De la trecutul întunecat la prezentul luminos”. „Anii primilor pași în viață” și „Vîrsta de aur”

— în care contrastul dintre viața grea a copiilor și a tineretului din trecut și largile posibilități de creștere și afirmare de astăzi, apare deosebit de pregnant datorită imaginilor care persistă nu numai pe retina tînărului de azi, ci și a tînărului de ieri.

Viața din trecut și din prezent a școlii și a slujitorilor ei este publicată sub forma comentariilor făcute de Alice Mihalcea pe marginea jurnalului învățătoarei Irina Fulgeanu din perioada iulie 1939 — mai 1957 (*România liberă*, 23 iulie) sau a mărturiilor învățătorului Vasile Jerghiută (*Flacăra Iașului*, 1 august).

Acestea sînt numai cîteva din documentele și materialele publicate în presa noastră, care aruncă o lumină plină de acuzare asupra trecutului.

Aspecte din pregătirea și înfăptuirea insurecției armate de la 23 August 1944.

Sub titlul „Din lupta Partidului pentru eliberarea țării de sub jugul fascist”, *Scnteia* din 5 august publică în pagina a treia fotocopii după manifeste din anul 1942 ale Partidului Comunist din România, după ziarul ilegal al forțelor patriotice „România liberă”, după manifeste ale comitetelor patriotice de la Atelierele Grivița C.F.R. și de la „Lemaitre”, și după o notă a Inspectoratului General al Jandarmeriei care conținea știri despre aruncarea în aer de către partizani a unui transport de carburanți pentru Germania fascistă, între Comarnic și Valea Largă. Tot ziarul *Scnteia* publică la 14 august documente și articole ca: Eroul (utecist) Nicolae Bancă, Trei voluntari (clujeni) — de V. Blrză. Fasciștii au simțit mînia noastră — de Nicolae Pop, țăran întovărășit din Salva, raionul Năsăud, apoi reproducerea unui raport din 4 august 1944 care reflectă panica poliției antonesciene în fața curajoasei activități a comuniștilor, și o fotografie care ilustrează sprijinirea de către populația civilă, a războiului antihitlerist.

În numărul din 12 august al *Scnteii* găsim fotocopia manifestului Partidului „Către poporul român” (1 mai 1944), articolul lui Gheorghe Ceamburu — maestru la Atelierele Grivița Roșie — care evocă luptele de la Băneasa, o hartă a operațiunilor de nimicire a hitleriștilor din Capitală și împrejurimi, fragmente din articolele publicate de „România liberă” și prezentarea eroilor Filimon Sîrbu și Ștefan Plavăț.

La 18 august, *Scnteia* a publicat o fotocopie după ediția specială a „Romniei libere” în care cetățenii Capitalei erau chemați la arme pentru zdrobirea hitleriștilor; o fotografie a unui grup de patrioți înarmați urmărind pe fasciști; un facsimil care reflectă

panica autorităților fascisto-antonesciene; articolul lui Dragoș Vicol — „Lovind în mașina de război hitleristă” — care evocă crimpele din acțiunile de sabotare a războiului criminal antisovietic — la uzinele „Astra” din Brașov.

Steagul roșu (București) din 12 august reproduce și el în fotocopii astfel de documente: fotografia adăpostului din Muntele Piatra al partizanilor din grupul „Carpați”; un document referitor la partizanii din munții Banatului; fotografia tipografiei ilegale din str. Școala Floreasca (București) a Partidului Comunist din România; manifestul din mai 1944 al Comitetului Unirii Patrioților de la uzinele „Malaxa”; „Buletinul Capitalei” din 7 iunie 1944 care relatează despre acțiunile antihitleriste ale țăranilor din comunele Alexeni și Țigănești.

Steagul roșu (București) din 16 august a mai publicat documente care ilustrează organizarea și conducerea de către Partid a luptei maselor pentru eliberare de sub jugul fascist; documente referitoare la greva minerilor din aprilie 1941, la acțiunile în rândurile armatei, țăranimii, la lupta tineretului comunist ș. a.

Scnteia tineretului din 14 august publică în facsimile: un manifest de la 1 mai 1944 al Frontului Unic Muncitoresc; fragmente din două manifeste ale Comitetelor Patriotice, adresate muncitorilor de la S.E.T. și ceferiștilor; un alt fragment, dintr-un raport al siguranței antonesciene în care e vorba despre acțiunile de partizani; o adresă din 20 iulie 1944 a Președinției Consiliului de Miniștri către Direcția Generală a Jandarmeriei, prin care se cere luarea grabnică a unor măsuri represive și de prevedere în fața intensificării acțiunilor de partizani.

La 19 august, *Scnteia tineretului* publică studiul lui Boris Bălțeanu — „Din lupta P.C.R. pentru pregătirea insurecției armate de la 23 August 1944”, însoțit de numeroase documente.

Apărarea Patriei din 19 august a publicat, între altele, două note ale legionilor de jandarmi din București și Țirnavă-Mare (iulie 1944) referitoare la aruncarea în aer a unor trenuri care transportau benzină pentru Germania fascistă. Același ziar a mai publicat, în numerele din 20 și 22 august, alte documente din lupta maselor populare conduse de Partid, împotriva criminalului război antisovietic. *Neuer Weg* din 16 august redă și el cîteva astfel de „momente din luptele pentru libertate”.

Ziarul *Înainte* din Craiova publică la 16 august astfel de documente, dintre care atrage atenția în special un material în care se vorbește despre grupele de partizani care își desfășurau activitatea la Caracal și Corabia.

Astfel de pagini sau rubrici au mai apărut în *Elöre* (14 august) și *Drapelul roșu* Timișoara (idem).

Elöre din 20 august a publicat un tablou cu titlurile manifestelor și ziarelor răspândite în țară de comuniști între 1 aprilie 1942 și 1 aprilie 1943. Marin Neacșu, frezor la Uzinele Mao-Tze-Dun evocă aspecte din luptele pentru eliberarea Bucureștiului, la care a participat.

În numărul din 25 iulie, *Scnteia* publică sub titlul „Muncitorii petroliști și-au apărut instalațiile”, articolul unor participanți la luptele dintre 24–31 august 1944 din zona petroliferă Moreni-Băicoi, actualmente muncitori la Uzina mecanică din Moreni (focarul Mihai Oprișana, mecanicii Vasile Condrea, Popa Radu, Ștefan Ionaș, strungarul Petre Culcer).

Vasile Vorobiov evocă în *Munca* din 14 august — orașul Constanța din ziua de neuitat a lui 23 August 1944.

V. Băran descrie alte aspecte din luptele de la 23 August în *Scnteia tineretului* de la 22 august („Bătrnul muncitor povestește”, iar *Viața militară*, în numărul pe luna august 1959, publică o „cronică a insurecției”. *Steagul roșu* București (7 august) consemnează cele mai importante fapte din perioada 23–31 august 1944.

Luptele din Valea Prahovei sînt evocate de Vasile Nicorovici în *Scnteia* din 15 august. Generalul de armată în rezervă C. Vasiliu-Rășcanu descrie „Momente din luptele pentru izgonirea hitleriștilor din zona petroliferă” — în *Flamura Prahovei* din 19 august. *Apărarea Patriei* a publicat materiale interesante referitoare la acțiunile muncitorilor pentru salvarea termocentralei de la Aghireș (de maior Ion Costea, 12 august), la acțiunile moșilor de pe valea Arieșului (aceiași autor, 18 august), la apărarea de către muncitori a uzinelor Dermata (idem, 15 august) și la luptele din jurul Jimboliei (de L. Tarco, 16 august). Același ziar a mai publicat materiale despre acțiunile militare din jurul orașelor Tr.-Severin (de maior V. Ungureanu, 14 august), Brașov (câp. Tr. Bucurenciu, 13 august) și Cenad (L. Tarco, 13 august: „Înfrățirea dintre populația civilă locală și Armata Sovietică eliberatoare”).

Munca din 7 august publică articolul lt. colonelului G. Traian, intitulat „Armata și muncitorii ajutați de trupele sovietice, salvează de la distrugere Reșița și Anina”, iar *Scnteia tineretului* din aceeași zi descrie lupta eroică a muncitorilor și țăranilor pentru apărarea hidrocentralei Someșul Rece — septembrie 1944 („Să învățăm din faptele lor eroice”).

Făclia (Cluj) din 31 iulie publică sub semnătura lui Lucian Sîmboan articolul cu titlul „Conștiința muncitorilor de la actuala fabrică de hirtie „Bernath Andrei” din Prundul Bîrgăului pentru salvarea fabricii de cherestea de la Bistricioara, incendiată de hitleriști în disperarea lor pricinuită de ofensiva victorioasă a Armatei Sovietice pe linia Dorna-Cîrlibaba. *Dobrogea nouă* publică evocarea intitulată „Muniția” — semnată de A. Alexandru, muncitor în portul Constanța — în care se arată contribuția docherilor din portul Constanța la lupta antihitleristă din toamna anului 1944.

Apărarea Patriei consacră o pagină întreagă a numărului din 7 august unor „Eroi utești căzuți în lupta împotriva fascismului”.

V. Petrișor publică în *Viața militară* (nr. 7/1959) un articol despre Filimon Sîrbu, iar Ion Băieșu evocă alte figuri de eroi utești, căzuți în lupta antifascistă (*Scnteia tineretului* din 22 august: „Să ne amintim...”).

Scriitorul Demostene Botez descrie în *Scnteia* (1 august) înfrînirea și primirea caldă făcută Armatei Sovietice într-un sat de pe Bărăgan.

Desprindem apoi o serie de materiale care privesc acțiunile militare îndreptate spre zdrobirea rezistenței fasciste de după 23 August 1944, ca cele semnate de tov. general-colonel Ion Tutoveanu, adjunct al ministrului Forțelor Armate ale R.P.R. („Participarea României la războiul antihitlerist — o pagină glorioasă în istoria poporului nostru”: *România liberă* din 21 august), de generalul-maior Ioniță Ion în *Scnteia tineretului* (21 august), de Oprenia Ion în *Elöre* (aceeași dată), și articolul generalului-colonel în rezervă Ilie I. Crețulescu („Cînd armata română a învins armele împotriva fasciștilor”), publicat în *Scnteia* din 13 august. În *Steagul roșu* București (6 august), câp. de rang III Mihale Dan descrie una din acțiunile pentru oprirea retragerii fasciștilor pe Dunăre; iar lt. col. Ilie Șt. Nicolae (14 august) — aspecte din eroismul ostașilor romîni în luptele purtate pînă în Cehoslovacia. Locotenent-colonelul în rezervă Ion Pană publică în *Roumanie d'aujourd'hui* (nr. 8/1959) articolul intitulat „260 de zile în prima linie”.

Colonelul I. Sandu evocă „Pagini de eroism ale ostașilor romîni în luptele de la Rojniava” în același ziar, la 21 august, iar N. Popescu-Bogdănești descrie cunoscuta acțiune eroică a elevilor școlii de ofițeri de rezervă în infanterie de la Radna, în regiunea Păuliș-Ghioc-Cuvin, dintre 14–20 septembrie 1944 (*Apărarea Patriei* din 20 august).

V. Birză a prezentat figuri de eroi ai luptelor de pe frontul antihitlerist — în zia-

rele *Munca* și *Steagul roșu*, București din 19 august.

Viața militară (nr. 5/1959) publică sub semnătura lt.-colonelului Traian Grozea articolul despre „Luptele de la Academia Militară”. Luptelor din Capitală — după cum se știe, de o intensitate deosebită — le sînt consacrate și articolele lui Eugen Teodoru din revista *Pentru Patrie* (nr. 5/1959), în care se prezintă acțiunile din zilele de 23—25 august; de asemenea, un alt articol al lt. col. Traian Grozea, despre „Nimicirea cuibului de corbi de la sediul misiunii hitleriste pentru aviație” (*Steagul roșu*, București, 5 august).

Același autor descrie în *Informația Bucureștilui* (15 august) luptele de la bariera Rahovei. *Apărarea Patriei* a evocat „Momente din timpul insurecției în Capitală” (de P. Constantin, 11 august) și lupta unei baterii anti-aeriene din preajma aeroportului Băneasa (de lt. col. D. Oculescu, 16 august); luptele de la Băneasa au mai fost evocate de Andrei Dan în *Informația Bucureștilui* (18 august), iar cele de la Sărindeanca — de maiorul L. Loghin în același număr al ziarului. *Lucașfăur* din 15 august descrie „Orașul insurecției armate, București — 1944”.

Nina Cassian evocă momentul istoric al intrării și primirii pline de entuziasm făcută Armatei Sovietice în București (*Contemporanul* din 21 august), iar muncitorul Nicolae Maftei — de la Uzinele „Nicolae Cristea” din Galați — descrie primirea pe care populația din vechiul oraș dunărean a făcut-o Armatei Sovietice eliberatoare.

Despre frăția de arme romîno-sovietică în luptele pentru zdrobirea fascismului, au apărut articolele generalului de armată în rezervă C. Vasiliu-Rășcanu (*Scnteia*, 19 august), generalului-maior Gh. Zaharia („Rolul istoric al Armatei Sovietice în eliberarea Romîniei de sub jugul fascist”: *Apărarea Patriei* din 19 august), lt. col. în rezervă Ion Gh. Pană (*România liberă*, 19 august: evocare) și Traian Caraciuc (*Apărarea Patriei*, 15 august: aspecte din lupta ostașilor sovietici pentru eliberarea Romîniei). Fapte din ajutorul pe care poporul sovietic l-a dat țării noastre pentru eliberarea ei de sub jugul fascist, mai sînt descrise în *Scnteia* din 16 august (Pop Simion: despre sprijinul partizanilor sovietici dat luptei antihitleriste a țăranilor maramureșeni), *Apărarea Patriei* din 14 august (maior L. Loghin: acțiunile marinarilor romîni și sovietici pentru forțarea Dunării și grăbirea eliberării Iugoslaviei) și *Steagul roșu* București din 15 august („File de viteză”, după reportajele de front apărute în ziarul Diviziei „Tudor Vladimirescu” — „Înainte”).

Florica Șelmaru — corespondentul *Scnteii* la Moscova — a publicat în numărul din 22 august corespondența intitulată „Băieții lui Serghei Razumov”. Făcînd o vizită în orașul kirghiz Djalai-Abad, celui amintit în titlu, autoarea redă eroismul celor doi fii ai lui Razumov — căzuți în luptele de la Iași și Focșani.

Generalul-colonel sovietic, în rezervă, F. Jmacenko, a scris pentru *Scnteia tineretului* articolul „Zile de neuitat” (publicat la 22 august) în care evocă luptele pentru eliberarea Romîniei, la care a participat.

Ziarul *Apărarea Patriei* din 21 august publică, cu citate din ziarele sovietice, „Fapte de arme ale ostașilor sovietici pe pămîntul patriei noastre”.

Nicolae Tăutu descrie în *Steagul roșu*, București (22 august) — o emoționantă „Întîlnire cu un frate sovietic”; aflîndu-se la Harkov cu prilejul unui spectacol al Ansamblului artistic M.F.A., colonelul sovietic în rezervă Marcenko i-a împărtășit impresii și amintiri despre luptele la care a participat pe teritoriul țării noastre.

Locotenent-colonelul Traian Uba a evocat alte fapte din frăția de arme romîno-sovietică, în *Steagul roșu*, București, din 20 august.

Generalul maior Spiren Stănescu a publicat în *Contemporanul* din 21 august articolul intitulat „Umăr la umăr cu Armata Sovietică în războiul antihitlerist”, în care împletește evocarea faptelor celor mai importante din colaborarea militară romîno-sovietică pe frontul antihitlerist — cu studiul concis al acestei colaborări, privită în ansamblu.

I. Toacă și maiorul Aurel Petri tratează în *Apărarea Patriei* din 16 august despre „Activitatea desfășurată de P.C.R. în rîndurile armatei în timpul regimului burghezomoșieresc, pentru atragerea maselor de militari în lupta democratică și antifascistă a poporului”.

Ziarele din provincie au publicat și ele astfel de materiale.

Flacăra Sibiului din 12 august publică articolul lt. col. David Nicolae despre „Contribuția armatei romîne la zdrobirea fascismului”, și cel al căpitanului Gh. Răbăcel intitulat „Rolul internaționalist eliberator al Uniunii Sovietice” (15 august); iar *Făclia* Cluj din 13 august — un articol despre luptele de pe valea Someșului, pe baza însemnărilor din jurnalul de front al unui participant la aceste lupte. Același ziar evocă în numărul din 18 august înverșunatele lupte pentru orașul Sf. Gheorghe. *Drapelul roșu*, Timișoara (19 august) descrie „Momente din lupta pentru apărarea Banatului”, iar *Zori noi* Suceava (18 august) publică amintirile

unui participant la războiul antihitlerist. *Steaua roșie* Alba Iulia a publicat la 7 august o evocare a luptelor din sectorul Coșlariu, semnată de N. Giurgiu. Căpitanul de rangul III Dan Mihale evocă una din paginile de eroism ale armatei române, în lupta antihitleristă; iscusința, curajul și patriotismul unei grupe de ostași români care a biruit două companii nemțești într-un punct situat pe malul Dunării („La piatra de pe malul Dunării”, în *Dobrogea nouă*, 6 august). Trebuie să remarcăm contribuția deosebită a ziarului *Milcovul* de la Focșani, care a publicat astfel de contribuții la istoria luptelor antihitleriste, ca cele semnate de Nicolae N. Băluță în numărul din 25 iulie („Compania a învins”) — cu date despre luptele regimentului 11 dorobanți „Siret”; A. Aurelian („N-a curs sânge în zădar”, 29 iulie — cu date despre acțiunile regimentului 10 infanterie „Putna”; un alt articol al aceluiași, în numărul din 5 august), Gh. Gheorghiu (12 august; informații despre acțiunile primului batalion al regimentului 1 infanterie din cadrul Diviziei „Tudor Vladimirescu”), Petre Teica („Printre zidurile Budapestei” 1 august) și Gheorghe Georgescu („Neuitate vor rămâne jertfele tinerilor panduri”, 5 august).

O importantă grupă care cuprinde amănunte despre contribuția marinarilor români la luptele pentru alungarea și nimicirea hitleriștilor — o formează articolele publicate în ziarele din 2 august cu prilejul Zilei Marinei R.P. Române. Le amintim pe acelea care cuprind importante date în acest sens; e vorba de articolele semnate de contra-amiralul Florea Diaconu, în *Scnteia*, contra-amiralul Tudor Simion, în *Scnteia tineretului*, căpitanul-locotenent N. Birdeanu, în *Apărarea Patriei* (din 1 august), căpitani de rangul I Victor Bogdan în *România liberă* și Pricop Iosif în *Munca*, Gheorghe Popa în *Steagul roșu* (București), căpitanul de rangul III Dan Mihale în *Dobrogea nouă* și articolul redacțional din *Viața nouă* (Galați).

Urmează apoi articole ca cel din ziarul *Înainte*, Craiova (8 august), despre „Tezele Congresului al V-lea al P.C.R., călăuză a poporului nostru în lupta pentru doborârea regimului burghezo-moșieresc”, de Barbu Constantin, și articolul din revista *Pentru Apărarea Patriei*, a Asociației Voluntare pentru Sprijinirea Apărării Patriei (numărul din iulie) — intitulat „Din lupta maselor împotriva pregătirii criminalului război antisovietic”, de I. Toacă. Mai semnalăm articolul maiorului Vasile Anescu intitulat „Efortul economic al poporului român în războiul antihitlerist” (*Apărarea Patriei* din 15 august) și articole de sinteză: „Lupta Partidului

Comunist din România pentru scoaterea României din războiul antisovietic și pentru răsturnarea dictaturii antonesciene” (*Dobrogea nouă* din 23 iulie), articolul lui Lucian Craioveanu publicat în *Dobrogea nouă* din 30 iulie: „P.C.R. — organizatorul și conducătorul insurecției populare de la 23 August 1944”, și articole având același titlu publicate de ziarele *Înainte*, Craiova (12 august de Constanța Ciontu), *Înainte*, Brăila (7 august, de Bratu Aurel), *Milcovul*, Focșani (15 august, de V. Blca) și *Viața Buzăului* la 12 iulie.

Candidatul în științe istorice Ion M. Oprea semnează în nr. 7/1959 al revistei *Viața studențească* un articol de priviri generale intitulat „Glorioasa insurecție”.

După prezentarea perioadei dinaintea lui 23 August și a aspectelor insurecției de la 23 August 1944, presa a publicat un mare număr de articole și materiale referitoare la realizările obținute de poporul nostru muncitor sub conducerea Partidului pe drumul construirii socialismului. Le vom prezenta în ordinea anunțată mai sus.

Realizările politice și economice

La această categorie importantă de materiale consacrate bilanțului măreț al construcției socialiste se impun în primul rând articolele care tratează despre „Alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare — izvorul forței și trăiniciei puterii populare”, cum își intitulează N. Rădulescu articolul publicat în *Scnteia* din 11 iulie.

Mihai Chioreanu tratează aceeași problemă în articolul „Alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare — temelia regimului nostru democrat-popular”, publicat în *Elôre* din 28 iulie și în *Steagul roșu* (București) din 2 august împreună cu M. Pandrea.

Flacăra roșie din Arad (7 august) publică un important material intitulat „Cine conduce în trecut și cine conduce azi treburile țării”.

În coloanele numărului din 20 august al ziarului *Înainte*, Craiova, a apărut articolul intitulat „Regimul democrat-popular, rezultat al activității revoluționare a maselor populare”. Despre „Profundul caracter democrat al ordinii democrat-populare” a publicat un material ziarul *Milcovul* din Focșani, la 15 august.

Dobrogea nouă (Constanța) în numărul din 14 iunie a publicat articolul lui I. Manoliu „Partidul — conducătorul încercat al poporului”.

Rezolvarea leninistă a problemei naționale în țara noastră — înfăptuire de seamă, datorită politicii înțelepte a Partidului clasei muncitoare — este tratată în *Scnteia* din 23 iulie

sub. titlul „O măreață realizare a regimului democrat-popular”. Același articol a fost apoi reprodus — datorită importanței sale — de ziarul central în limba germană *Neuer Weg* (25 iulie) și de o serie de ziare din provincie: *Steaua roșie* din Tîrgu Mureș (29 iulie), *Făclia*, Cluj (28, 29 iulie), *Flacăra roșie*, Arad (25 iulie) și altele.

Aceeași realizare remarcabilă a regimului democrat-popular este prezentată de Molnár Sándor în articolul intitulat „Egalitatea în drepturi și unitatea frățească dintre poporul român și minoritățile naționale”, publicat în *Előre* la 1 august, și de M. Mihut în *Roumanie d'aujourd'hui* (nr. 8/1959).

Despre largile libertăți democratice existente azi în țara noastră datorită cuceririi puterii politice de către cea mai revoluționară și consecventă forță socială și politică — clasa muncitoare, — *Scnteia* publică sub semnătura lui Eugen Mandric, în numărul din 2 august, articolul „Ce vîrstă are democrația”, care evocă aspecte din viața politică de odinioară (alegerile ș.a.), comparîndu-le prin contrast cu realitatea de astăzi, datorită căroră democrația și-a căpătat un conținut real în țara noastră.

Scriitorul Demostene Botez a publicat în *România liberă* din 22 august un articol intitulat „De la parlamentul de ieri — la Marea Adunare Națională de astăzi”, în care subliniază profunda deosebire dintre parlamentele burgheze moșierești — instrumente politice pentru legiferarea și înăsprirea exploatarei maselor populare — și Marea noastră Adunare Națională, organul suprem al puterii politice, care prin componența și activitatea sa exprimă caracterul nou, reprezentativ al întregii noastre vieți politice, la care participă activ milioanele de oameni ai muncii.

Contemporanul din 21 august a publicat, sub titlul „Patriotismul Socialist”, ultima parte a comunicării ținută de tov. academician Athanase Joja, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, ministrul Învățămîntului și Culturii — la Sesiunea științifică dintre 14—18 august a Școlii Superioare de Partid „Ștefan Gheorghiu”, Institutului de Istorie a Partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., institutelor de Științe Sociale ale Academiei R.P.R. și Academiei Militare generale, închinată aniversării a 15 ani de la eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist (titlul comunicării este „Patriotismul socialist, forță motrice a construirii socialismului în țara noastră”).

Transformarea și profilul moral nou al omului din țara noastră — care se datoresc marilor realizări economice și social-politice înfăptuite în cei 15 ani de la eliberare, dobîndite sub conducerea Partidului — constituie preocuparea lt. colonelului Gh. Bejancu în

articolul său publicat de *Apărarea Patriei* (11 iunie) cu titlul „Lupta P.M.R. pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii din patria noastră”. Același problemă mai formează obiectul articolului publicat în *Előre* (5 august) de Fodor Géza („Dezvoltarea conștiinței socialiste a poporului muncitor”).

Munca din 16 august publică două pagini intitulate: „În România burghezo-moșierească, Munca — un chin și o povară; În Republica Populară Română, Munca — o chestiune de onoare, glorie și eroism”.

Același ziar a publicat la 20 august articolul semnat de L. Miller, șeful sectorului de drept muncitoresc de la Institutul de cercetări juridice al Academiei R.P.R., care se intitulează „Legislația muncii ieri și azi”. *Flamura Brahovei* din 16 august a publicat un material despre „Asigurarea dreptului la muncă în Republica Populară Română”.

Despre „Armata noastră Populară, creată și condusă de Partid, scut al cuceririlor revoluționare ale poporului muncitor” — a apărut articolul semnat de generalul-maior I. Ioniță în *Apărarea Patriei* din 20 august.

Prof. univ. Tudor Popescu tratează despre „Politica externă a R.P.R., factor activ în lupta pentru pace” (*Steagul roșu*, București, 22 august).

Trebuie remarcat la această grupă bilanțul publicat în *Apărarea Patriei* din 5 august sub semnătura lui B. Dulgheru — „Ce a dat puterea populară tineretului”. Același subiect este dezvoltat de Ștefan Florea în ziarul *Înainte*, Craiova, din 7 august.

Scriitoarea Lucia Demetrius publică în *Scnteia* din 11 august un articol în care prezintă grija deosebită pentru mamă și copil în România democrat-populară.

Despre egalitatea în drepturi a femeilor față de bărbați, despre viața nouă a femeilor din patria noastră — au apărut materiale în *Dobrogea nouă* la 12 august (o pagină întreagă), în *Flacăra Iașului* din 13 august și în alte ziare.

Presă din țara noastră a publicat numeroase și importante materiale de sinteză asupra construirii bazei economice a socialismului în țara noastră.

O privire generală asupra înfăptuirilor din domeniul industrializării țării întîlnim în articolul lui N. N. Constantinescu publicat la rubrica „15 ani de izbînză pe drumul construirii socialismului” a *Scnteii tineretului*, în numărul din 8 august, sub titlul „Industria noastră socialistă în impetuoasă dezvoltare”. Articolul capătă importanță datorită prezentării comparative a înapoierii economice a României dinainte de 23 August 1944 — cu marile realizări obținute în ultimii 15 ani, datorită tra-

ducerii ferme în viață de către Partidul Muncitoresc Român a politicii leniniste de industrializare, chează și dezvoltării și a independenței economice și politice a țării.

Mihai Păraluță tratează în coloanele ziarului *Apărarea Patriei* din 13 august — problema „Industrializării socialiste — verigă principală a politicii economice a P.M.R.”, iar M. Gh. Belu (*Știința tineretului*, 19 august) despre creșterea venitului național.

Constantin Danciu publică în *Contemporanul* din 7 august un articol asemănător („Industria noastră”) în care contrastul dintre România „eminamente agricolă” de odinioară și România în plin proces de industrializare este cercetat în ramurile economice hotărtoare (industria siderurgică, chimică, minieră, electrificarea). Autorul subliniază faptul că dezvoltarea impetuoasă și armonioasă a industriei românești se resimte de către masele populare în creșterea neîntreruptă a nivelului de trai. *Steagul roșu*, București, a publicat și el un articol despre „Industrializarea socialistă, chează și avântului întregii economii naționale”, de I. Vasilescu (19 august). Petru Năvodaru face o „sinteză a succeselor” (*Contemporanul* din 14 august) pe marginea datelor publicate de Anuarul Statistic al R.P.R. de anul acesta, iar Virgil Dănciulescu (*România liberă* din 21 august) comentează aceleași date („Răsfoind o carte”), evidențiind principalele realizări economice din ultimii 15 ani.

Unul din aspectele politicii economice profund științifice a Partidului Muncitoresc Român este tratat de tov. Alexandru Pinte, — vicepreședintele Băncii de Investiții — în articolul său intitulat „Politica investițiilor”, din *Contemporanul* (10 iulie). Autorul demonstrează cu date grăitoare atenția deosebită pe care Partidul și Guvernul au acordat-o ramurilor economice conducătoare în economia națională.

Roadele bogate ale colaborării și într-ajutorării frățești a țărilor din lagărul socialist și sprijinul economic al Uniunii Sovietice — care au contribuit la avântul industrial al țării noastre în cei 15 ani scurși de la Eliberare — sînt prezentate de C. Dropu în *Flacăra Iașului* din 28 iulie.

Munca din 22 august realizează o pagină întregă intitulată „Sub semnul într-ajutorării frățești”, iar *Steagul roșu*, București, publică la 20 august articolul semnat de C. Bărbulescu, despre „Ajutorul frățesc și multilateral al U.R.S.S., acordat țării noastre în opera de construire a socialismului”.

Acad. Petre Constantinescu-Iași a publicat în *Veac nou* din 21 august un articol intitulat „Roadele marii prietenii” în care face un bi-

lanț asupra sprijinului acordat poporului nostru de către Uniunea Sovietică, în toate domeniile construcției socialiste.

Despre progresele mari ale tehnicii din țara noastră în ultimii 15 ani au apărut articolele semnate de ing. Gh. Peteu (*Viața românească* nr. 7/1959) și de prof. A. Domșa (*Tribuna*, 22 august). *Viața românească* a mai publicat în nr. 8 articolul intitulat „Automatizarea producției, expresie a progresului tehnic în R.P.R.”, de S. Schächter, R. Lazăr și F. Munteanu.

După aceste priviri de ansamblu urmează o grupă care cuprinde materiale privitoare la dezvoltarea principalelor ramuri industriale și o altă grupă care prezintă mari obiective industriale ale țării.

Tov. ing. Carol Loncear — ministrul Industriei Grele — tratează în *Știința* din 18 august despre dezvoltarea în țara noastră a unei puternice industrii constructoare de mașini, iar tov. ing. Virgil Actarian — ministru adjunct al Industriei Grele — publică în *România liberă* din 1 august articolul despre „Dezvoltarea industriei construcțiilor de mașini în anii puterii populare”. *Munca* din 14 august a rezervat o pagină întreagă problemei industriei grele — „Pivotul industrializării socialiste a țării”, iar *Apărarea Patriei* din 18 august — o altă pagină, intitulată „R. P. Română — țară exportatoare de mașini și utilaje”. Sprijinul acordat de industria socialistă agriculturii noastre este prezentat de ing. Petre Orănescu — directorul Direcției de Utilaj Agricol din Ministerul Industriei Grele — în articolul intitulat „Industria constructoare de mașini în sprijinul agriculturii socialiste” (*România liberă* din 24 iulie). Aceași problemă o tratează Sipos Béla în ziarul *Előre* din 5 august, privind în special unul din marile succese ale industriei noastre: crearea și dezvoltarea industriei de tractoare românești (articolul se intitulează „Tractorul și plinea”).

În ciclul său intitulat „Progresul continuu al economiei naționale”, *Tehnica nouă* — organul Asociației Științifice a Inginerilor și Tehnicienilor din R.P. Română — publică în numărul din 8 iulie articolul semnat de P. Ianculescu: „Dezvoltarea industriei siderurgice”, cu o privire specială asupra uzinelor „Oțelul roșu”.

La rubrica „Anul XV în cifre și fapte”, *Contemporanul* din 7 august publică articolul lui P. Iosub intitulat „Metalurgia”. Autorul remarcă faptul că de unde industria metalurgică din România acoperea în 1938 doar 5% din necesarul de mijloace de producție, ea a ajuns în 1958 să atingă procentul de 85%, iar dezvoltarea neîntreruptă a acestei importante ramuri industriale contribuie tot mai

mult la avîntul general al economiei noastre naţionale.

Prof. R. Răduleş, membru corespondent al Academiei R.P.R., directorul Institutului de energetică, publică în *Contemporanul* din 28 august, articolul intitulat „Energetica”.

Apărarea Patriei din 21 august a publicat articolul intitulat „Dezvoltarea industriei energetice a ţării noastre în cei 15 ani de la eliberare”.

Ing. A. Săndulescu publică în *Scnteia* din 25 iulie la rubrica „În anii puterii populare” un articol despre alt aspect de bază al politicii economice a Partidului: electricizarea ţării. Acelaşi aspect este prezentat de Filip Geltz (*Elöre* din 20 august), Petre Dumitriu (*Contemporanul* din 21 august), prof. ing. C. Dinculescu (*Magazin-ul* din 22 august), Ştefan Iureş în *Scnteia tineretului* din 14 august („Lumina”) şi de Gh. Răzvan în *România liberă* din 18 august.

Dezvoltarea industriei noastre carbonifere este prezentată de M. Demetrescu în *Tehnica nouă* din 5 august.

„Industria de petrol — mîndrie a ţării noastre” îşi intitulează articolul tov. ing. Iancu Horaţiu, secretar general al Ministerului Industriei, Petrolului şi Chimiei (*România liberă* din 12 august). Despre dezvoltarea industriei chimice în R.P.R. a apărut articolul ing. V. Mitrofanovici, din *Apărarea Patriei* (26 mai).

Alexandru Vernescu, preşedinte al C.C. al Sindicatului muncitorilor din industria petroliferă, chimică şi de gaz metan, a prezentat „industria de petrol-chimie în anii regimului democrat-popular” — în ziarul *Munca* din 20 august. Alt articol despre dezvoltarea industriei chimice, este cel semnat, de ing. Ion Deleanu — secretar general al Ministerului Industriei Petrolului şi Chimiei — în *România liberă* din 21 august. Dezvoltarea industriei de utilaj petrolifer şi a celei petrochimice a fost prezentată de ing. Bulgacov Sergui — directorul Direcţiei Utilaj Petrolifer din M.I.G. — şi de ing. Vasile Şerbănescu — directorul Centrului de documentare al Ministerului Industriei Petrolului şi Chimiei — în *Steagul roşu*, Bucureşti (13 august) şi — respectiv — *Munca* (12 august).

Flamura Prahovei — ziarul regional de la Ploieşti — a publicat în numerele sale din 2, 5, 6 şi 11 august patru materiale privind — „Puternicul avînt al industriei chimice a ţării noastre”, „Dezvoltarea industriei petrochimice în anii regimului democrat-popular”, „Dezvoltarea industriei de utilaj petrolifer în anii regimului democrat-popular”, şi „Dezvoltarea industriei petrolifere”. *Flacăra roşie*, Arad, a prezentat pe o pagină întreagă a numă-

rului său din 15 august — „Puternicul avînt al industriei chimice” din ţara noastră.

Tov. Alexandru Sencovici — ministrul Industriei Bunurilor de Consum — a publicat în *Scnteia* din 20 august articolul intitulat „Bilanţ rodnic în dezvoltarea industriei bunurilor de consum”.

Apărarea Patriei din 12 august a prezentat industria de mase plastice, industria bunurilor de consum şi unităţi ca uzinele „Teba” din Arad sau Institutul de cercetări textile.

Altor realizări de seamă ale industriei noastre socialiste le sînt consacrate articolele lui Dinu Lăzărescu din *Informaţia Bucureştiului* privitoare la construirea — pentru prima dată în ţara noastră — a autobuzelor, troleibuzelor (23 iulie) şi radio-receptoarelor româneşti (13 iulie).

Dezvoltarea sectorului forestier este tratată de ing. Mircea Ocheană — ministru adjunct al Construcţiilor, Materialelor de Construcţie şi Industriei Lemnului — în *România liberă* din 14 august („Lemnul, o mare bogăţie a ţării noastre”), de Harap Adalbert — secretar general al aceluiaşi minister — în *Apărarea Patriei* din 19 august, de ing. Gh. Lazăr („15 ani de progres în sectorul industrializării lemnului”, *Constructorul* din 15 iulie) şi de ing. P. Bradoschi („Proiectarea forestieră în anii de democraţie populară”, *Muncitorul forestier* din 29 iulie).

Semnălm apoi materialele privitoare la *marile obiective industriale ale ţării*. Hunedoara a atras în mod deosebit pe ziarişti şi scriitori. Astfel, Ştefan Zidăriţă publică în *Scnteia* din 26 iulie un amplu material intitulat „Pe calea industrializării socialiste a ţării. Hunedoara”; iar Dragoş Vicol, în *Scnteia tineretului* din 28 iunie — o prezentare a Hunedoarei de ieri şi de azi. Un reportaj despre aceeaşi mare cetate a industriei noastre mai publică *Munca* din 1 august sub semnătura lui Gh. Pantazi şi A. Mitrofan („Pagini de monografie. Hunedoara”). Gh. Lipovanu semnează în *Magazinul* din 15 august reportajul intitulat „Izvoarele oţelului”. O pagină întreagă consacră ziarul regional *Drumul Socialismului* din Deva, Combinatului Siderurgic Hunedorea — „Mîndrie a industriei noastre socialiste” (15 iulie). Acelaşi ziar publică la 1 august sub semnătura lui A. Jurcă o prezentare a sectorului chimic al marelui combinat hunedorean.

„Cetatea de foc” (Reşiţa) este prezentată de *Drapelul roşu* din Timişoara la 7 august.

Hidrocentrala „V. I. Lenin” de la Bicaz este prezentată de Toma George Maiorescu în *Contemporanul* din 31 iulie şi de L. Voicu în *Steagul roşu* (Bacău) din 21 iulie, sub titlul „Bicaz, inima electrică a Moldovei”.

Radu Apostol prezintă în *România liberă* din 14 august — „Uzinele ce poartă numele lui 23 August”. Aceeași mare uzină bucu-reșteană este prezentată și de Maria Onea în *Tribuna* din 15 august.

Marele laminor construit la Roman formează obiectul articolului lui R. Ionescu din *Apărarea Patriei* (25 iulie).

Marele complex industrial din valea Tro-tușului este prezentat în *Apărarea Patriei* (11 august, de Gh. Bejancu și R. Stănescu) și în *Sleagul roșu* București (14 august, de ing. Anton Moldoveanu, director general al Com-binatului de cauciuc sintetic și produse petro-chimice de la Borzești).

Combinatul de celuloză pe baza valorifi-cării stufului din Delta Dunării — bogăție complet ignorată în trecut — este prezentat de Mihai Dragomir în *Sctnleia* din 12 iulie („Chișcani”) și de ziarul *Înainte* din Brăila, pe o pagină întreagă a numărului din 6 august. Acestea sînt numai o parte din realizările industriale cu care se mîndrește poporul nostru.

Contemporanul publică în numărul său festiv din 21 august, pe două pagini, zece „fișe pentru anul XV” intitulate „România în haine de lucru”, pe care le semnează Victor Vîntu. Autorul prezintă avîntul creator al constructorilor socialismului din diferite puncte ale țării: Valea Jiului, Hunedoara, Reșița, Valea Prahovei, Bicăz, Borzești, Deltă; reali-zările din Țara Moșilor, a Oașului, a Hațe-gului; tînăra industrie a Regiunii Autonome Maghiare; agricultura înfloritoare a Bărăga-nului de azi.

Dezvoltarea agriculturii pe drumul con-struirii socialismului este și ea dezbătută în bilanțuri edificatoare.

Astfel, *Contemporanul* din 31 iulie publică articolul tov. prof. univ. Bucur Șchiopu — ministru adjunct al Agriculturii și Silviculturii — și al ing. Eugen Jianu despre „Creș-terea productivității muncii în agricultură”. Sprijinul acordat de către clasa muncitoare țărănimii noastre muncitoare, pentru dezvoltarea agriculturii — exprimat în opera de mecanizare a agriculturii, investiții etc. — este tratat de ing. Eugen Jianu sub titlul „Roade ale politicii noastre agrare” în *Contemporanul* din 17 iulie. Autorul subliniază în prima parte a articolului înăpoierea agriculturii romnești înainte de 23 August 1914 — caracterizată ca o agricultură extensivă și rudimentară, cu o producție la hectar și pe cap de vită productivă sub media producției europene, și sub media țărilor vecine. Sporirea considerabilă a pro-ductivității agricole în ultimii 15 ani constituie un succes al politicii Partidului și statului democrat-popular.

Creșterea permanentă a nivelului de meca-nizare a agriculturii noastre este tratată de ing. P. Moldovan — director general în Mi-nisterul Agriculturii și Silviculturii — în *România liberă* din 7 august, de ing. Chiriac Vasiliu — director tehnic în Ministerul Agri-culturii și Silviculturii — în articolul publicat de *Munca* la 26 iulie și de M. Demetrescu în *Tehnica nouă* din 29 iulie („Înzestrarea tehnică a agriculturii”, din ciclul „Progresul continuu al economiei naționale”).

Ștefan Luca a publicat în *Sctnleia* din 20 august articolul intitulat „De la plugul de lemn la cei 900.000 cai putere”. Un articol asemănător a mai apărut în *Drapelul roșu* din Timișoara, la 14 august.

O altă realizare a regimului democrat-popular în domeniul agriculturii este prezen-tată în articolul intitulat „Chimia în sprijinul agriculturii” de ing. Anton Constantinescu — ministru adjunct al Petrolului și Chimiei — în *Sleagul roșu* (București) din 1 iulie. Aceași problemă este tratată de prof. D. Davidescu — prorector al Institutului agronomic „Nicolae Bălcescu” din București, în *Munca* din 6 august.

Prof. dr. N. Teodoreanu tratează despre „Realizări de seamă în domeniul creșterii animalelor”, în numărul din 4 august al zia-rului *Agricultura nouă*.

Dezvoltarea gospodăriilor agricole de stat în anii puterii populare este prezentată de tov. Bucur Șchiopu în *Agricultura nouă* din 14 august.

Despre „Rolul creditului în dezvoltarea agriculturii socialiste în R.P.R.” a apărut articolul tov. C. Niculceanu, președintele Băncii Agricole, în *Gazeta finanțelor* din 17 august.

Gh. Ioniță și Em. Rucăr publică în *Sctnleia tineretului* din 18 august articolul intitulat „Agricultura R.P.R. în plin avînt pe drumul socialismului”.

Ștefan Luca a publicat în *Roumanie d'aujourd'hui* (nr. 8/1959) articolul intitulat „Țăranul devine agrotehnician”.

Un prilej deosebit pentru prezentarea suc-ceselor pe drumul transformării socialiste a agriculturii l-a constituit aniversarea a 10 ani de la înființarea primelor gospodării agricole colective. Ample articole, reportaje, dări de seamă cu cifre grăitoare pentru viața îmbelșu-gată a țărănimii noastre muncitoare care a pășit pe calea revoluționară a socialismului — sînt publicate pe pagini întregi de o serie de ziare centrale și locale, dintre care amintim: *România liberă* (26 iulie), *Apărarea Patriei* (28 iulie), *Dobrogea nouă* (31 iulie) — ziarul celei dintîi regiuni cu agricultura colectivizată în întregime —, *Viața nouă*, Galați (24 iulie),

Steagul roșu București (26 iulie), *Drum nou* Orașul Stalin (25 iulie), *Făclia* Cluj (24 iulie), și altele. *Sclntieia tineretului* din 12 august prezintă pe o pagină întreaga aspecte din „Satul de ieri și satul de azi”.

Legate de dezvoltarea industriei și agriculturii, presa a mai publicat materiale referitoare la dezvoltarea transporturilor și comerțului exterior. Astfel, *Drum nou* (28 iulie) publică articolul lui Dumitru Lucaci privind „Transporturile și telecomunicațiile în anii puterii populare”, iar *Steagul roșu* București — articolul lui Crăciun Ionescu despre „Podul Prieteniei” care leagă astăzi peste Dunăre țara noastră de Bulgaria vecină și prietenă (20 iunie).

Dezvoltarea comerțului socialist este prezentată de tov. Gogu Rădulescu în *Sclntieia* din 19 august.

Contemporanul din 3 iulie a publicat articolul tov. Gogu Rădulescu — ministrul Comerțului — despre „Comerțul exterior al R.P. Romne. În pas cu dezvoltarea economiei naționale”. Aceeași problemă este dezbătută în coloanele ziarului *Apărarea Patriei* din 29 iulie („Dezvoltarea Comerțului exterior în anii regimului democrat-popular”) și *Gazeta finanțelor* (4 august). Toma George Maiorescu prezintă dezvoltarea portului Constanța în ultimii 15 ani și balanța activă a comerțului nostru exterior, datorită monopolului de stat asupra comerțului exterior și corelării lui juste cu problemele economiei („Vase românești pe oceanele lumii”, în *Contemporanul* din 7 august).

Dezvoltarea învățământului, științei, literaturii și artelor în anii regimului de democrație populară

O bogată categorie de articole și materiale publicate de presa din țara noastră, în preajma celei de-a XV-a aniversări a Eliberării de sub jugul fascist, cuprinde pe cele ce se referă la revoluția culturală înfăptuită în acești ani. Cultura a devenit un bun al maselor în sensul cel mai complet al cuvântului.

Despre unele din aspectele cele mai grăitoare ale acestei revoluții, cum ar fi lichidarea analfabetismului și pătrunderea științei la sate, punerea culturii — a cărții, învățământului, artei — la îndemâna maselor populare, va fi vorba în mod special la capitolul care va cuprinde articolele și materialele referitoare la realizările social-culturale ale regimului de democrație populară.

Aici amintim în această ordine de idei materialele care prezintă *creșterea activității editoriale*. Sub titlul semnificativ de „Cucerirea culturii” ziarul *Neuer Weg* din 8 august

aduce date despre sporirea permanentă a tirajelor, inclusiv ale cărților și publicațiilor destinate naționalităților conlocuitoare; acestui aspect al problemei îi consacră și *România liberă* (26 iunie) un material. Despre „Creșterea tipăriturilor din literatura beletristică în anii de după eliberarea patriei” publică un material ziarul *Steagul roșu* din Bacău (15 iulie); *Contemporanul*, sub semnătura lui Ion Roman, aduce și el date despre „Clasicii în tiraje de masă” (24 iulie) — la rubrica „Anul XV în cifre și fapte”. Producția industriei noastre poligrafice este prezentată cu cifre elocvente de P. Iosub în *Contemporanul* din 14 august.

Dezvoltarea învățământului în anii de democrație populară, comparată cu situația dinaintea lui 23 August — este tratată de Al. Popescu în *Sclntieia* din 24 iunie sub titlul: „Minutul de adevăr de ieri și realitățile de azi”, Tov. N. Sipoș — director general în Ministerul Învățământului și Culturii — tratează despre „Dezvoltarea învățământului din R.P.R. în cei 15 ani de la eliberarea Patriei” — în *Apărarea Patriei* din 14 august. *Sclntieia tineretului* din 13 august publică articolul tov. prof. univ. Ștefan Bălan — adjunct al ministrului Învățământului și Culturii — „Învățământul superior după 15 ani” și o pagină întreagă intitulată „Universitatea în R.P.R.”. *Viața Studențească* (nr. 7/1959) consacră și ea aceluiași subiect o pagină în care semnează prof. ing. C. Dinculescu — membru corespondent al Academiei R.P.R., rectorul Institutului Politehnic din București (Învățământul superior politehnic, acad. dr. A. Moga — rectorul Institutului Medico-Farmaceutic din Cluj (Învățământul medical), prof. ing. E. Roșu — rectorul Institutului agronomic „Ion Ionescu de la Brad” din Iași — (Învățământul agricol) și Al. Ionescu („Politica universitară burgheză a obscurantismului”).

Viața nouă, Galați, a publicat la 11 august articolul intitulat „Școala și slujitorii ei”, în care prezintă în comparație situația dinaintea lui 23 August și pe cea de azi.

Se desprind apoi o serie de articole care ilustrează *avntul creator al științei românești* din ultimii 15 ani.

Acad. Șt. Milcu — secretar prim al Academiei R.P.R. — a publicat în *Contemporanul* din 21 august un amplu articol intitulat „Politica Partidului în dezvoltarea științei”, iar în *România liberă* din 22 august — un alt articol despre „Științele naturii la 15 ani de la eliberare”.

Despre colaborarea romno-sovietică în domeniul științei, au apărut articolele din *Veac nou* (21 august), semnate de acad. Horia Hulubei și acad. Șt. Milcu.

N. Scărlătescu publică în *Apărarea Patriei* din 20 august articolul intitulat „Știința în slujba producției, a omului”.

Cercetărilor de fizică nucleară — domeniu nou al științei românești — le sînt consacrate articolele semnate de acad. Horia Hulubei — directorul Institutului de Fizică Atomică al Academiei R.P.R. (*Știința* din 13 august și *Contemporanul* din 7 august), L. Leahu (*Contemporanul*, 10 iulie) și convorbirea cu prof. Florin Ciorăscu — director adjunct al Institutului de fizică atomică — despre activitatea acestui important institut. („La școala izotopilor radioactivi”. *Steagul roșu*, București, 16 mai).

Știința tinerețului a inițiat o interesantă anchetă pe tema „Ce a însemnat 23 August pentru știința românească”, la care au răspuns savanți de seamă ai țării. Astfel, academicianul Eugen Bădărău, directorul Institutului de fizică al Academiei R.P.R. — tratează în numărul din 10 iulie și în *Contemporanul* din 14 august despre avîntul creator al fizicii românești, iar acad. Miron Nicolescu despre amploarea luată de cercetările matematice în ultimii 15 ani (*Știința tinerețului* din 12 iunie).

Contemporanul din 24 iulie prezintă sub semnătura lui C. Adrian mașinile electronice de calcul românești ca o mare realizare a științei noastre.

Acad. prof. C. Nenițescu semnează în *Știința* din 31 iulie articolul despre „Cercetările științifice în sprijinul dezvoltării industriei chimice”, iar în *Contemporanul* din aceeași dată — un alt articol, intitulat „Potențialul creator al chimiei românești”.

Sub titlul sugestiv „Dacă ar mai trăi Petru Poni...”, *Magazinul* din 22 august prezintă dezvoltarea științei și industriei chimice românești din ultimii 15 ani.

Succesele biochimiei românești sînt prezentate de acad. Eugen Macovschi, directorul Institutului de biochimie al Academiei R.P.R., în cadrul anchetei amintite a *Științei tinerețului* (numărul din 19 iunie).

Magazinul din 22 august a mai prezentat dezvoltarea științei și culturii românești de după 23 August prin academicienii Simion Stoilov, Arthur Kreindler, Tudor Vianu și Nic. Petrulian — membru corespondent.

Științelor medicale le sînt consacrate numeroase materiale, ca acelea despre realizările neurologiei (acad. Arthur Kreindler, directorul Institutului de neurologie al Academiei R.P.R., în *Știința tinerețului* din 5 iulie), inframicrobiologiei (acad. Șt. S. Nicolau, directorul Institutului de specialitate din cadrul Academiei, în cadrul anchetei aceleiași ziar, numărul din 26 iunie și

A. Costa în *Contemporanul* din 17 iulie), despre cercetările din domeniul oncologiei (de P. Iosub, *Contemporanul*, 31 iulie), oftalmologiei (prof. dr. P. Vancea, *Muncitorul sanitar* din 15 august), ortopediei și traumatologiei (acad. prof. dr. Al. Rădulescu și dr. Andrei Voinea, *Muncitorul sanitar* din 1 august), despre institute ca cel de igienă și sănătate publică (V. Urum, *Steagul roșu*, București, 21 iunie), Institutul de balneologie și fizioterapie (prof. dr. Traian Dinculescu, directorul Institutului, *Steagul roșu*, București, 14 iunie) ș.a.

Aspecte ale dezvoltării cercetărilor științifice în celelalte orașe ale țării — prezintă *Știința tinerețului* din 31 iulie pe o pagină întreagă consacrată avîntului creației științifice clujene; despre dezvoltarea învățămîntului medical clujean a apărut articolul prof. dr. Traian Vasulescu în *Făclia Cluj* (15 iulie). Alte pagini întregi a consacrat *Știința tinerețului* științei ieșene (24 iulie) și timișorene (7 august); în cea dintîi găsim articole ca cele semnate de: acad. Octav Mayer — locuitor al președintelui Filialei Iași a Academiei R.P.R.; acad. J. Nițulescu (medicina ieșeană); prof. Cr. Simionescu — membru corespondent al Academiei R.P.R. — rectorul Institutului politehnic din Iași (ridicarea cadrelor de tineri chimiști); prof. C. Sandu-Ville — membru corespondent al Academiei R.P.R. (agronomia ieșeană), scriitorul Ion Istrati (condițiile optime de învățătură și trai create azi studenților ieșeni), și o rubrică care concentrează „Pe scurt” datele cele mai semnificative. Dezvoltarea învățămîntului superior ieșean în anii puterii populare este prezentată de acad. J. Nițulescu în *Flacăra Iașului* din 31 iulie, iar realizările fizicienilor ieșeni de către prof. univ. Teofil Vescan în același ziar, la 5 august.

Savanți ca acad. Raluca Ripan-președinte al Filialei Cluj a Academiei R.P.R., acad. C. Daicoviciu, acad. E. Petrovici, acad. E. I. Nyárády, conf. ing. L. Némethi și Rudolf Palocsay — vorbesc despre dezvoltarea creației științifice clujene, iar despre centrul timișorean de cercetări științifice — acad. C. Mikoși, prof. ing. A. Bărgăzanu și prof. dr. C. Drăgulescu — membri corespondenți ai Academiei R.P.R., prof. dr. Gh. Cădariu — medic emerit al R.P.R. —, prof. dr. C. V. Oprea și ing. V. Dobîndă.

Știința tinerețului din 14 august consacră pagina a doua în întregime, unor „Noi centre ale cercetării științifice — pe harta patriei”. Acad. prof. dr. D. Miskolczy — directorul Bazei de cercetări științifice din Tg. Mureș a Academiei R.P.R. — semnează în această pagină un articol în care prezintă „Tînărul șantier de cercetări medicale de la...

Tg. Mureș”; candidatul în științe tehnice, ing. Nic. Jugăreanu — directorul Centrului de cercetări pentru protecția muncii din Petroșani — își intitulează articolul său „Știința alături de oamenii cărbunelui”; inginerul Gh. Aldea — director al Institutului de cercetări pentru foraj-extracție din Cămpina — prezintă pe „Cercetătorii din micul oraș prahovean”, iar rectorul Institutului politehnic din Galați, I. Egri, tratează despre „Tehnica în vechiul port dunărean”.

Luceafărul din 1 august publică articolul semnat de Gh. Bulgăr: „Înflorirea științelor filologice”, iar *Tribuna* din 15 august — articolul conf. univ. I. Pătru despre „Dezvoltarea lingvisticii românești”.

Dezvoltarea muzeelor, a etnografiei și a folclorului este prezentată de *Contemporanul* din 17 iulie (muzee), *Făclia* Cluj din 18 iulie (etnografie și artă populară, semnează prof. Nicolae Dunăre, vicepreședinte al Filialei Cluj a Societății de Științe istorice și filologice) și *Luceafărul* din 1 august („Realizările folcloristicii noastre”, de Mihai Pop).

Literatura noastră nouă este tratată în priviri de ansamblu de către Geo Șerban în *Gazeta literară* din 6 august („23 August și drumul nou al literaturii”), de Mihai Novicov în *Luceafărul* din 15 august („Pe drumul realismului socialist”) și de către *Contemporanul* în cadrul anchetei — inițiată mai de mult — privind „Clasa muncitoare în literatură”, la care în ultimul timp au participat scriitorii: M. Davidoglu, Nicuță Tănase (17 iulie), Al. Mirodan, Sütő András (24 iulie), Petru Dumitriu (31 iulie), Aurel Baranga, Titus Popovici, Anton Breitenhoffer (7 august) și Mihai Beniuc (21 august: Concluzii). Aceeași problemă este dezbătută și de Radu Enescu în *Tribuna* din 15 august („Romanul muncitoresc”). Titus Popovici a publicat în *Contemporanul* din 21 august articolul intitulat „Eroul nostru — omul viitorului”, iar Mihail Petroveanu face un bilanț asupra poeziei noastre de după 23 August (*Gazeta literară* din 20 august). Miron Dragu a scris un articol despre avântul creator al tinerei generații scriitoricești, în *Flamura Prahovei* din 9 august. Treceți în revistă asupra literaturii noastre de după 23 August se mai fac în articole ca acelea ale lui Ov. S. Crohmălniceanu (*Viața Românească*, nr. 7/1959), Dumitru Micu din *Contemporanul* (10 iulie: „Marele poem epic”), Mihai Gafița (idem, 14 august), Căliman Călin (24 iulie: „Temele satului nou în dramaturgie”), Horia Bratu (10 iulie: „Adîncimea retrospectivă”; despre literatura lui 23 August) și în ciclul de studii axat pe tema „15 ani de literatură” publicat în numărul 6 al revistei *Viața românească* (B. Elvin: Erou

și colectivitate, Eugenia Tudor: Poemul de largă respirație — o expresie a poeziei revoluționare, Al. Oprca; Proza „scurtă” și pasiunea scriitorului comunist). În numărul 7 al revistei mai semnează în cadrul acestui ciclu criticii Silvian Iosifescu și Lucian Raicu. Numărul 8 al *Vieții românești* aduce în ciclul amintit, studiile semnate de acad. Tudor Vianu (Moștenirea culturală), Ov. S. Crohmălniceanu (Ce a dat Partidul scriitorilor noștri), N. Tertulian (Bazele estetice ale criticii noastre literare) și D. Micu.

În același număr, revista a întreprins o anchetă pe tema „23 August, moment de cotitură în viața intelectualilor români”, care a înmănușiat articole scrise de intelectuali — oameni de știință, cultură și artă — dintre cei mai reprezentativi. Toate aceste studii și articole relevă importanța îndrumării de către Partid a literaturii noastre de după 23 August.

Szász János prezintă în *Luceafărul* din 15 august „Înflorirea literaturii minorităților naționale”.

România liberă a publicat sub semnătura lui B. Buzilă prezentarea scriitorului Dan Deșliu (28 iunie), iar sub cea a lui H. Zalis — prezentarea lui Titus Popovici (21 iunie), Al. Mirodan (9 august) și Teodor Mazilu (12 iulie). *Gazeta literară* a prezentat și ea scriitorii ca Maria Banuș (de Radu Lupan: 18 iunie), Titus Popovici (de Mihai Gafița: 25 iunie) și a publicat articole în care se împletesc aspectele particulare ale operelor unor scriitori cu avîntul general a întregii noastre literaturi: „Condiția socială a scriitorului” de Al. Philippide (9 iulie) și articolul despre însemnătatea îndrumării de către Partid a literaturii, de Demostene Botez (16 iulie). Sculptorul Corneliu Medrea, artist al poporului, în articolul său „Recunoștință Partidului” (2 iulie) subliniază o dată mai mult meritele Partidului în făurirea unei arte noi. Scriitoarea Lucia Demetrius și regizorul Horea Popescu publică două articole pe care *Contemporanul* (28 august) le reunește sub titlul „Mărturii” (Dezvoltarea literaturii și a teatrului.)

Dezvoltarea teatrului este prezentată în articole ca acelea al lui A. Pop Marțian („Trecut și prezent în teatrul românesc”, *Contemporanul* din 17 iulie) sau Horia Deleanu („Tema revoluționară și spectacolul contemporan”, *Contemporanul*, 10 iulie). Artistul poporului Ion Finteșteanu a publicat în *Scnteia tineretului* din 21 august articolul intitulat „Noul teatru românesc”, iar Aurel Baranga, în *România liberă* din 22 august un alt articol, care citează în titlul său („O țară în care actorii sînt oameni”), impresiile unui bătrîn actor american despre teatrul din țara

noastră. *Informația Bucureștiului* din 22 august a publicat și ea un articol asupra dezvoltării teatrului, semnat de Simion Alterescu, iar revista *Teatru* (numărul 8) a publicat ample articole, studii și materiale de sinteză, ca cele semnate de acad. Mihai Beniuc, și de frunții artei actoricești, regizorale, scenografice — la rubrica intitulată „Creația mea în acești 15 ani”. Teatrele naționalităților conlocuitoare — aspect al revoluției culturale, al înfloririi culturii și artei naționale în formă și socialistă în conținut — sînt prezentate în materialul din *România liberă* (1 iulie), în articolul lui Johann Szeckler intitulat „Rod al culturii noastre socialiste” care vorbește despre Teatrul german de stat din Timișoara (*România liberă* din 8 iulie) și în cel al artistei emerite Köszegy Margit („Gînduri ce se cer împărtășite”, *România liberă* din 12 iulie).

Avîntul învățămîntului artistic, în anii puterii populare este prezentat de Gheorghe Dem. Loghin — decanul facultății de teatru de la Institutul de artă teatrală și cinematografică „Ion Luca Caragiale” — în *Sctnteia tinerețului* din 20 august și de C. Paraschivescu, în *Contemporanul* din 17 iulie (articolul despre „Institutul de artă teatrală și cinematografică”) Ana Maria Narti în aceeași revistă (10 iulie) publică articolul despre „Studiourile de la Buftea”. Unul din domeniile cinematografiei noastre care a înregistrat însemnate succese peste hotarele țării (desenul animat) este prezentat în *Contemporanul* din 24 iulie de principalul său realizator: Ion Popescu-Gopo.

Dezvoltarea muzicii românești de după 23 August este tratată de maestrul emerit al artei Ion Dumitrescu, prim secretar al Uniunii Compozitorilor din R.P.R., în articolul său din *Sctnteia* (14 august), de Alfred Mendelsohn — maestru emerit al artei, secretar al Uniunii Compozitorilor — (*Steagul roșu*, București, 13 august), de Viorel Coșma (*Apărarea Patriei* din 21 august), de Ilie Balea (*Tribuna* din 22 august) și de *Sctnteia tinerețului* din 7 iunie (Opera românească) și 14 iunie (Filarmonica „George Enescu”).

Petre Brîncuș semnează în *Contemporanul* din 28 august articolul despre „15 ani creatori în muzica vocal-simfonică”.

Realizărilor din domeniul *artelor plastice* le sînt rezervate articolul lui Ion Jalea — artist al poporului, președintele Uniunii Artiștilor Plastici — publicat în *Sctnteia* din 19 august, și cele ale lui Petru Comarnescu; „Tema industrializării în plastică” (*Contemporanul* din 24 iulie), „15 ani de plastică” (*Tribuna*, 22 august), ca și articolul în care pictorul Anastase Anastasiu își împărtășește impresiile asupra

artei noastre monumentale (*Informația Bucureștiului* din 15 iulie).

Eugen Schileru prezintă dezvoltarea graficii de carte în *Contemporanul* din 28 august.

Roumanie d'aujourd'hui (nr. 8/1959) publică o anchetă asupra dezvoltării artei românești în ultimii 15 ani, la care au răspuns acad. Mihai Beniuc, președintele Uniunii scriitorilor din R.P.R., scriitorii Maria Banuș și Aurel Mihale, artiștii plastici Ion Jalea și Alexandru Ciucurencu, compozitorii Ion Dumitrescu și Alfred Mendelsohn.

Dezvoltarea artei din țara noastră este exprimată sinoptic de *Contemporanul* din 7 august printr-o hartă a instituțiilor artistice din țară — teatre dramatice, de păpuși, opere, teatre muzicale și de estradă, filarmonici, orchestre populare, ansambluri — care compară situația din 1938 cu cea de azi: atunci existau doar 19 instituții artistice în întreaga țară, iar astăzi există 126; în acest răstimp numărul spectatorilor a crescut de șase ori.

Remarcăm apoi o serie de articole care subliniază, ca pe o mărturie de nedezmințit a dezvoltării artelor din România ultimilor 15 ani, succesele artei noastre peste hotare: articolul lui Demostene Botez publicat în *Veac nou* din 7 august („Prețuirea culturii noastre; succesele ei în Uniunea Sovietică”), articolele lui Radu Beligan, Margareta Niculescu și Nicolae Tompa despre „Teatrul nostru peste hotare” (*Contemporanul* din 31 iulie) și articolul lui Mircea Popescu publicat în *Contemporanul* din 7 august („Prezența artei românești peste hotare: succesele artelor plastice”).

Despre prestigiul internațional al culturii românești — datorat marilor prefaceri social-economice și politice din anii regimului democrat-popular — au mai apărut articolele semnate de Octav Livezeanu, vicepreședintele Institutului Român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea (*Luceafărul* din 15 august) și de scriitorul Petru Dumitriu („Prezența poporului român”: *Sctnteia* din 18 august).

Concluziile care se impun din cercetarea dezvoltării fără precedent a învățămîntului, științei, literaturii, artelor și a culturii în general — sînt expuse de Miron Florian în articolul intitulat „Construcția socialistă: Baza revoluției culturale”, publicat de revista *Viața studentăască* în numărul său din luna iunie. În zilele „Decadei culturii din R.P.R.” presa a publicat articole de ansamblu ca cel al tov. Virgil Florea — director general al artelor din Ministerul Învățămîntului și Culturii — „Înflorște cultura socialistă în patria noastră” (*Sctnteia tinerețului* din 13

august), sau al lui Andrei Băleanu, „Dreptul la cultură” (*Scnteia* din 13 august). Alt articol asemănător a mai publicat *România liberă* din aceeași zi.

Creșterii nivelului de trai al oamenilor muncii din țara noastră îi sînt consacrate articolul semnat de M. Levente în *Contemporanul* din 15 mai, dar mai ales articolul tov. Manea Mănescu, membru corespondent al Academiei R. P. R., : „Drumul socialismului — drumul bunăstării poporului muncitor”, publicat în *Contemporanul* din 24 iulie. Vorbind despre măsurile plenei C.C. al P.M.R. din 13—14 iulie 1959 privitoare la creșterea nivelului de trai, autorul subliniază că „la baza măsurilor luate de partid stau rezultatele obținute de masele largi ale poporului muncitor, care luptă cu abnegație pentru traducerea în viață a liniei partidului, pentru dezvoltarea neîntreruptă a economiei și culturii în țara noastră”. Autorul analizează apoi procesul de transformare a României dintr-o țară agrară înapoiată într-o țară industrial-agrară în plină dezvoltare, proces care este o urmare a politicii promovate de Partidul Muncitoresc Român și a eforturilor poporului muncitor în frunte cu clasa muncitoare. *Steagul roșu*, București, a publicat și el, la 21 august, articolul intitulat „Creșterea continuă a bunăstării oamenilor muncii”, de P. Tănase.

Ziarul *Munca* din 18 iulie a publicat pe două pagini — cu titlul care rezumă realitățile de ieri și pe cele de azi : „În România burghezo-moșierească — *Profilul* în centrul atenției. În R.P. Română — *Omul* în centrul atenției” — articole, reportaje, cifre și fapte despre mizeria și șomajul din trecut, despre salarii, asigurări sociale, pensii, îngrijirea copiilor, odihna oamenilor muncii, în trecut și prezent.

Aurel Baranga (*Gazeta literară*, 13 august) relevă importanța cotiturii de la 23 August în ruperea definitivă cu trecutul plin de suferințe, sărăcie și mizerie, pe care regimurile burghezo-moșierești îl rezervaseră poporului român.

Scnteia din 7 august a publicat articolul tov. dr. Voinea Marinescu — Ministrul Sănătății și Prevederilor Sociale — intitulat „Grija pentru ocrotirea sănătății poporului”. Un articol asemănător a publicat prof. dr. I. Țurui — secretar general al celuiiași ministru — în *Steagul roșu*, București, din 19 august. Despre asigurările sociale, care stau astăzi la îndemîna tuturor oamenilor muncii indiferent de sex, rasă sau naționalitate, a apărut articolul semnat de Mihai Mujic, secretar al Consiliului Central al Sindicatelor, în *Roumanie d'aujourd'hui* (nr. 8/1959).

Despre asigurarea dreptului la odihnă al oamenilor muncii din țara noastră — zierele publică cu regularitate reportaje și articole; dintre ele amintim pe cel semnat de M. Rizac în *Munca* din 2 iulie („Curier balnear”).

Unul din rezultatele griii regimului democrat-popular din țara noastră pentru sănătatea oamenilor muncii îl constituie creșterea cu 21 de ani a duratei medii a vieții umane — de la 42 de ani în 1933 la 63 de ani în 1958. Acestei mari realizări îi consacră o pagină întreagă ziarul *Neuer Weg* din 5 august, iar *Steagul roșu*, București (28 iunie), publică articolul lui D. Turtureanu, intitulat „De la 42 la 63...”. Ștefan Iureș publică în *Scnteia tineretului* din 20 august articolul intitulat „Trăim cu 21 de ani mai mult...”.

Un alt aspect al realizărilor social-culturale îl constituie amploarea construcțiilor de locuințe pentru oamenii muncii. Aceste probleme îi sînt consacrate editorialul numărului 2/1959 al revistei *Arhitectura R.P.R.*, semnat de prof. arh. M. Locar și de arh. T. Evolveanu („Reconstrucția socialistă a orașelor din Republica Populară Română”), articolul arhitectului Anton Moiescu — secretar al Uniunii Arhitecților din R.P.R. — „Dezvoltarea urbanismului în țara noastră” (*Contemporanul* din 14 august) și o serie de reportaje pe care le întîlnim zilnic în coloanele presei; dintre ele amintim pagina întreagă publicată de *Contemporanul* din 17 iulie sub titlul „Construim” — consacrată construcției de locuințe dela Hunedoara, Oradea, Ploiești, Timișoara, Cluj, Bacău — și reportajul intitulat „Întineresc bătrîne meleaguri”, publicat de *Apărarea Patriei* din 8 august, despre construcțiile de la Timișoara, Suceava și Galați.

Schimbările demografice petrecute în țara noastră datorită regimului democrat-popular — schimbări exprimate de creșterea populației urbane, de apariția unor orașe noi pe harta țării, de scăderea mortalității și creșterea duratei medii a vieții — sînt tratate de prof. univ. M. Biji în *Contemporanul* din 26 iunie.

Munca din 13 august consacră două pagini întregi prezentării prin contrast a dreptului la cultură al maselor populare în România burghezo-moșierească și în cea de azi, dînd date edificatoare asupra lichidării analfabetismului, dezvoltării învățămîntului de toate gradele, rețelei de instituții culturale-artistice etc.

Valeriu Rîpeanu publică în *Luceafărul* din 15 august un articol despre „Revoluția culturală în cifre și fapte”. *Scnteia tineretului* din 15 august publică o pagină întreagă intitulată „Poporul eliberat — făurar de frumos”.

Pe o altă pagină întreagă a aceluiași ziar, la 18 august, Tudor Vornicu prezintă dezvoltarea mișcării de cultură fizică și sport în țara noastră în ultimii 15 ani. Caracterul de masă al acestei mișcări este dat de grăitorul fapt că la fiecare opt locuitori ai țării, unul este sportiv.

Culturalizarea maselor de oameni ai muncii este prezentată de ziarul *Făclia* din Cluj (1 iulie) într-unul din aspectele sale fundamentale: „Cartea, un bun de preț al oamenilor muncii”; de *Luceafărul* din 1 august („Muncitori în lojă”), de *Constructorul* (18 iulie) ș.a.

„Largi posibilități de învățătură create tineretului și oamenilor muncii din țara noastră” — își intitulează ziarul *Steagul roșu* din Bacău articolul publicat la 31 iulie.

Viața nouă a satelor noastre este prezentată de N. Stoian în articolul despre „Lichidarea neștiinței de carte, o mare realizare a regimului democrat popular”, publicat în *Flamura Prahovei* din 2 august; N. Popescu-Bogdănești („Satul și știința”) în *Contemporanul* din 7 august, Valeriu Buduru (despre electrificarea satelor) în *Agricultura nouă* din 7 august și de scriitorul Eusebiu Camilar, care în articolul intitulat „Singurul drum”, publicat de *Scnteia* la 25 iulie, compară mizeria de odinioară cu dezvoltarea și belșugul care caracterizează tot mai mult satul nostru contemporan. Constantin Prisnea (*Contemporanul* din 14 august) subliniază rolul Partidului în viața nouă a țării, pe marginea unor strălucite manifestări recente ale artei noastre populare. *Contemporanul* din 28 august, publică o pagină întreagă intitulată „Comorile artei populare”, prilejuită de manifestările finalei celui de al V-lea concurs al artiștilor amatori de la orașe și sate.

Dezvoltarea regiunilor țării

Marile realizări obținute de poporul nostru muncitor sub conducerea Partidului în toate domeniile construcției socialiste — sînt oglinzite de presa și publicațiile din preajma lui 23 August și în ceea ce privește dezvoltarea armonioasă a regiunilor țării, multe dintre ele aflate într-o stare de accentuată înapoiere pînă la 23 August.

Vom prezenta în cele ce urmează materialele mai importante referitoare la această problemă, începînd cu orașul București, și apoi cu fiecare regiune a țării, în ordinea alfabetică.

Informația Bucureștiului a publicat pe o pagină a numărului său din 11 iulie, un amplu reportaj — intitulat „Dîmbovița traversează orașul”, care prezintă realizările industriale

și economice, edilitare, construcțiile noi etc., care dau un nou aspect capitalei țării. Același ziar a realizat o pagină întreagă în numărul festiv din 22 august, intitulată „Înflorește Capitala noastră dragă”.

Victor Bîrlădeanu, într-o interesantă pagină „din istoria unei organizații de partid” prezintă lupta comuniștilor de la fosta A.S.A.M. (azi — marea fabrică de mașini electrice „Dinamo”) în perioada dinaintea și din preajma lui 23 August 1944, și munca lor însuflețită de azi pusă în slujba construirii socialismului (*Scnteia* din 15 august).

La rubrica sa „Pagini de monografie”, ziarul *Munca* din 30 iulie și 6 august prezintă mari unități industriale ale capitalei: uzinele „Semănătoarea” și respectiv „Timpuri noi”. Despre „Noua față a capitalei noastre” scriitorul Demostene Botez publică un articol în *Steagul roșu* din 19 iunie, iar Nicolae Jianu, un amplu reportaj în *Tribuna* din Cluj (4 iulie). *Informația Bucureștiului* mai consacră o pagină la 1 august, pe care o intitulează „La margine de București. Reportaj din periferiile de altă dată”; este de fapt o suită de reportaje „după 15 ani pe aceleași meleaguri”, realizate de T. Caranfil și Cornelia Strbu.

Regiunea Bacău este prezentată pe cîte o pagină de *Scnteia* din 11 iulie, de *Munca* din 4 august (Vasile Acatrinei, „Bacăul — puternic centru industrial”) și de *Magazinul* din 25 iulie (Nichita Bistriceanu, „Pe valea Bistriței”). *Steagul roșu* din Bacău reproduce la 14 august articolul semnat de A. Calimandric și Gh. Ungurașu — „Dezvoltarea regiunii Bacău în anii puterii populare, publicat în numărul 7/1959 al revistei *Lupta de clasă*; *Scnteia tineretului* din 20 august a publicat o pagină întreagă intitulată „Înflorește bătrîna Moldovă”, în care prezintă mari realizări ale regimului democrat-popular în regiunile Bacău, Iași și Suceava. Raioanele și localitățile mai importante ale regiunii sînt descrise de Paul Marian în *Magazinul* din 18 iulie („Orașul între patru ape: Onești”), în *Steagul roșu*, Bacău, din 6 august (raionul Tg. Ocna), 23 iulie („Realizările din domeniul sanitar în raionul și orașul Buhuși”), 4 iulie (C. Jalbă, „Adjudul”) și în *Steagul roșu* din București (7 iunie: Lucian Măgureanu, „Slănic — perla Moldovei”).

Inspectoarea școlară Curcă Silvia prezintă în ziarul raional *Flacăra* din Piatra Neamț, dezvoltarea învățămîntului și culturii din acest raion (12 august).

Regiunea Baia Mare este prezentată în aspectele caracteristice de azi: dezvoltarea orașului Baia Mare (Horia Liman, în *Scnteia* din 28 iunie și 1 iulie; Virgil Dănciulescu,

în *România liberă* din 1 iulie, pagina întreagă a ziarului regional *Pentru Socialism*, Baia Mare, din 16 august), viața nouă a mine-rilor maramureșeni (N. Wieze : „Părerile unui miner”. *Pentru socialism*, Baia Mare, 1 iulie), dezvoltarea exploatărilor forestiere din această regiune (Horia Liman, în *Sctn-teia* din 10 iulie; Ion Mîndru, în *Pentru Socialism* din 24 iulie), revoluția culturală în țara Oașului (Octavian Lutaș, în *Pentru Socialism* din 24 iunie), viața nouă a cefe-riștilor (Luiza Gheșă, în *Pentru Socialism* din 12 iulie : cu ocazia împlinirii a 75 de ani de la inaugurarea liniei ferate Baia Mare—Satu Mare), dezvoltarea unor localități ca Baia-Spie (N. Szobel, în *Pentru Socialism* din 14 iulie), Vișeu de Sus (Ioan Nan, în *Pentru Socialism* din 28 iulie); apoi prezentarea unor comune cunoscute, ca Berveni (Szabó Gyula, în *Tribuna*, Cluj, din 18 iulie), sau Seini (N. Szobel, în *Pentru Socialism* din 16 iulie). Ziarul regional *Pentru Socialism* publică regulat scrisori din regiune (vezi de exemplu la 10 și 22 iulie) despre realizările regimului democrat-popular în această parte a țării. Raionul Vișeu este prezentat în numărul din 19 august al aceleiași ziar.

Despre regiunea București s-au scris articole referitoare la dezvoltarea agriculturii (de Vasile Mateescu, președintele Comitetului executiv al Statului popular regional : *Steagul roșu*, 22 august), la dezvoltarea învățămîntului și culturii din această regiune (de Stelian Păun, *Steagul roșu*, 13 august) la orașe ca Giurgiu (Tr. Popescu, în *Steagul roșu*, București, din 12 august), la Atelierele navale din acest oraș (M. Leoveanu, idem, 18 iunie), apoi la Șantierul naval din Oltenița (Horia Oprescu, în *Lucașărul* din 26 iulie). *Steagul roșu* din 9, 12 și — respectiv — 1 august a prezentat raioanele Călărași (pe o pagină întreagă) și Lehliu (de Pavel Marin), aspecte ale Sloboziei de azi (pagină întreagă), iar în numerele din 16, 18 și 20 august — raioanele Urziceni (de Emil Vlaicu), Alexandria și Turnu Măgurele. *România liberă* din 12 august a prezentat, prin ing. Th. Marcarov, Ciulnița de azi, cu înfloritoare ei gospodărie agricolă de stat. *Steagul roșu* a mai publicat în mod regulat articole și reportaje privind viața nouă a sîtelor din regiunea București (vezi de exemplu la 3, 5, 22 și 24 iulie).

Regiunea Cluj. Unul din aspectele cele mai edificatoare pentru dezvoltarea regiunilor înapoiate în trecut : Țara Moșilor — este descrisă în reportajul lui V. Căbulea din ciclul „Cîntarea Romîniei” publicat sub titlul „Călătoria în țara de piatră” de *Lucașărul* la 15 iulie (pe două pagini); în pagina întreagă — „Țara Moșilor în trecut și azi”, a *Făcliei*,

Cluj, la 15 august, în articolul lui Nicolae Vereș despre Albacul de ieri și de azi din *Făclia*, Cluj (23 iulie) și articolul semnat de Leahu Ioan („15 ani de realizări în domeniul învățămîntului și culturii”) în ziarul raional *Viața nouă* din Cîmpeni.

Ziarul regional *Făclia* a prezentat pe cîte o pagină întreagă industria (18 august) și agricultura (19 august) regiunii Cluj.

Raionul Bistrița este prezentat pe o pagină a numărului din 5 august, de către ziarul *Făclia*, și de ziarul raional *Avîntul* din Bistrița, în unele aspecte caracteristice : dezvoltarea agriculturii (8 august), înfăptuirile din sectorul forestier (de V. Simionca, 18 iulie), industria locală (D. Bîrleanu, 1 august), realizările din domeniul ocrotirii sănătății publice (dr. Vianu Vasile, 11 iulie). Ziarul *Făclia* din Cluj a mai prezentat pe pagini întregi raioanele Dej și Gherla (29 iulie), Jibou și Zalău (1 august), Aiud și Luduș (8 august), Năsăud (14 august), Huedin (de Pop Vasile, 19 august), orașul Turda (23 iulie), Cîmpia-Turzii și Ocna Mureș, două orașe noi pe harta regiunii (12 august), complexul feroviar din Dej (de Lucian Simboan, la 16, 18 și 23 iulie; același subiect și la Ioan Todereanu, *Someșul* din Dej, 1 august). Uzina „Carbochim” din Cluj este prezentată de Szabo Iosif în *Făclia* la 15 august; creația muzicală clujeană din ultimii 15 ani — de Romeo Ghircioașiu (12 august), iar Biblioteca Centrală Universitară din Cluj — de Eleonora Pampu (13 august). Alte aspecte din regiunea Cluj au mai prezentat Virgil Singereanu în *Tribuna* din 25 iulie (uzinele sodice de la Ocna-Mureș), Gheorghe Ștefan în *Turda nouă* din 24 iulie (Ceanul Mare) și Ion Marian în *Făclia* din 28 iunie (complexul balnear de la Singeorz-băi).

Regiunea Constanța este prezentată de Alecu Ivan Ghilia în *Sctn-teia* din 8 august („Noul în Dobrogea”), apoi de *Apărarea Patriei* din 4 august și de *Steagul roșu* din Bacău (26 iulie). *Lucașărul* din 15 iunie prezintă sub forma unei convorbiri cu tov. V. Vlăcu — primul secretar al Comitetului Regional de Partid Constanța — rezultatele grăitoare ale transformării socialiste a agriculturii din regiunea Constanța. V. Stancu prezintă același subiect, în *Munca* din 12 august. I. Cîmpeanu prezintă „Realizările regimului democrat-popular pe plan cultural” din regiune — în *Dobrogea nouă* din 11 iunie. Același ziar consacră o pagină la 5 august prezentării orașului „Constanța după 15 ani de viață nouă”.

Despre activitatea intensă a portului Constanța și viața nouă a muncitorilor din port au apărut articole în *România liberă* din

18 iunie (de N. Sîmion și Gh. Brătescu) și 21 iunie (de Maria Arsene), și în *Munca* din 25 iunie.

Traian Coșovei descrie în ale sale „Peisaje dobrogene” (*Scnteia* din 14 august), combinul chimic de la Năvodari și splendoarea litoralului.

Despre combinatul de îngrășăminte fosfatice de la Năvodari, care „hrănește Bărăganul”, a scris Helmut Kamilli în *Neuer Weg* din 1 iulie; iar despre noua fabrică de semiceluloză de la Palas — căpitanul V. Teodorescu, în *Apărarea Patriei* din 24 iulie.

Raioanele Hîrșova, Tulcea, Negru Vodă și Medgidia sînt prezentate de *Dobrogea nouă* din 9, 13, 16 și 19 august.

Viața fericită a colectiviștilor din Comana este descrisă de Petru Vinilă în *Scnteia tineretului* din 14 august („Simplicitas?...”).

Marile construcții înfăptuite în ultimul an pe litoralul Mării Negre — sînt descrise de Ion Marin Sadoveanu (*România liberă* din 12 iulie), de Paul Marian (aceiași ziar, din 5, 6 și 7 iunie), de Franz Storch în *Neuer Weg* din 10 iulie („Din o mie și una de nopți?”), apoi de *Gazeta finanțelor* din 28 iulie (pe o pagină) și de *Dobrogea nouă* din 15 iulie (I. Cîmpeanu).

O altă regiune care a fost ținută într-o înăpoiere accentuată în vremea regimurilor burghezo-moșierești, regiunea *Craiova* este prezentată în *Munca* din 15 iulie (de Ștefan Dina) și în *Apărarea Patriei* din 30 iulie. Despre exploatarea petroliere din Oltenia au apărut articole în *Tribuna*, Cluj, din 27 iunie (reportaj de Miko Ervin) și în ziarul regional *Înainte*, Craiova, din 29 iulie (o pagină realizată de Iulia Șerban și Emil Trifan).

„Simbol al Olteniei industriale” își intitulează Șt. Chiriță articolul publicat de revista *Viața militară* (numărul 6/1959), în care prezintă marea uzină „Electroputere” din Craiova, construită în anii regimului democrat-popular. Despre aceeași realizare scrie și Romulus Rusan în *Tribuna*, Cluj, din 11 iulie. Ziarul *Înainte* din Craiova a mai publicat articole despre satul oltenesc în cei 15 ani (20 august), despre orașul și raionul Turnu-Severin (18 august), despre fabrica de zahăr și ulei Livezi-Podari (de I. Șerban, la 8 iulie), despre pătrunderea științei și culturii în satele regiunii (la 11 iulie), despre creșterea nivelului de trai în regiunea Craiova (5 august, pagină realizată de Cornel Constantinescu și Constantin Gheorghe), despre orașul Craiova de ieri și de azi (Romeo Popescu, la 16 și 28 iulie; apoi pagina din 19 iulie).

Regiunea *Galați* este prezentată de *România liberă* din 15 august, de *Apărarea Patriei* din 6 august și de ziarul *Înainte* din Brăila (1 august). Despre dezvoltarea in-

dustrială a acestei regiuni a apărut articolul din ziarul regional *Viața nouă* (19 august), semnat de Carol Boroș — secretar al Comitetului regional de Partid. Galațiul de azi este descris de Manole Auneanu („Temelia orașului șantier”: *Tribuna* din 8 august), de Camil Baci în *Flacăra* din 20 iunie și în pagina numărului din 28 iulie al ziarului regional *Viața nouă* din Galați; dezvoltarea construcțiilor de nave de la Șantierul Naval de Galați este prezentată de ing. Marinescu în *Viața nouă* din Galați, la 12 iulie, iar „Cultura în Galații de azi” este prezentată pe o pagină întreagă de *Contemporanul* din 8 mai.

Orașul Brăila — în neîntrerupt proces de dezvoltare — este prezentat de *Munca* din 7 august, de I. Alexandrescu, iar uzinele metalurgice „Progresul” din acest oraș (fost „Franco-Romina”) — de M. Adrian, sub sugestivul titlu „Dacă ați vedea domnilor!” — în ziarul *Înainte* din Brăila (25 iulie). La rubrica „Ce ne-a adus 23 August”, ziarul brăilean publică materiale despre viața nouă a ceferiștilor și a țăranilor colectivști, despre electrificarea satelor, amenajarea drumurilor și șoselelor etc. (24, 25 iulie și altele).

Ziarul regional *Viața nouă* a prezentat raioanele Bujor (1 august), Măcin (5 august), Focșani (15 august), Filimon Sîrbu (16 august), viața nouă din Munții Vrancei (12 august), — pe pagini întregi — și raionul Liești (30 iulie) iar *Avîntul* Tecuci a prezentat în numărul din 16 august raionul Tecuci (de Ioan Bujor).

Regiunea *Hunedoara* este prezentată de *Apărarea Patriei* din 31 iulie și de *Comerțul socialist* din 26 iulie (pe o pagină). Valea Jiului de ieri și de azi este subiectul materialelor publicate de ziare ca *Scnteia tineretului* din 9 august („De la valea plîngerii la valea bucuriei” — pagină întreagă), *Steagul roșu*, București (de Al. Ștefănescu, 9 august), *Drumul Socialismului* din Deva (16 și 26 iulie), *Steagul roșu* din Petroșani (23 iulie, pe o pagină) și de revista *Magazin* din 8 august (Gh. Dumitrescu, *Viața nouă* în valea cărbunelui). Victor Bădău tratează despre „Avîntul învățămîntului și culturii în ultimii 15 ani — urmare firească a politicii înțelepte a Partidului”, în *Steagul oșu* Petroșani (30 iulie), cu date edificatoare privind Valea Jiului.

Marile centre industriale din această importantă regiune a țării sînt prezentate amplu de presa noastră. Lupenii sînt descriși de Mihai Moraru în *Scnteia* din 5 iulie, de I. Dobrogeanu în *Munca* din 9 iulie, apoi de ziarul regional *Drapelul roșu* de la Timișoara (6 august) și de *Steagul roșu* din Petroșani (5 august); „Calanul — centru important al industriei noastre siderurgice” este intitulată

pagina a treia a ziarului *Drumul Socialismului* din Deva (29 iulie); Vulcanul este prezentat de C. Cucu în *Apărarea Patriei* din 8 august, pe pagina a treia a ziarului *Drumul Socialismului* din 25 iulie și de *Steagul roșu* Petroșani (28 iulie : „Vulcan — mărturie a marilor prefaceri”); Uricanii — oraș nou pe harta patriei, este descris de M. Coruț în *Apărarea Patriei* din 22 iulie și de N. Andronache în *Drumul Socialismului* din 10 iulie; același autor prezintă în același ziar, la 19 iulie, orașul ceferiștilor — Simeria.

Dezvoltarea raionului Alba-Iulia este tratată pe o pagină de ziarul raional *Steaua roșie* (24 iulie).

În sfârșit — despre viața nouă care a înflorit în ultimii 15 ani pentru țărănimia muncitoare din munții Trascăului — vorbește Gh. Stoicovici în *Drumul Socialismului* din 2 iulie.

Regiunea Iași este prezentată de *România liberă* din 1 august, pe o pagină, realizată de filiala Iași a Uniunii Scriitorilor; semnează Dumitru Ignea despre „Industria — tinerețea Iașului”, Ion Istrati („Itinerar rural”), Grigore Botez — directorul Palatului Culturii din Iași („Semnificația unui palat”). Realizările pe plan regional în domeniul ocrotirii sănătății sînt prezentate de dr. I. Manta în *Flacăra Iașului* din 5 august, iar cele din orașul Iași de Dr. Gh. Timosca, în același ziar, la 23 iulie; realizările din domeniul învățămîntului sînt prezentate de A. Lupșa, la 29 iulie. Raioanele Vaslui și Tg. Frumos sînt prezentate pe cîte o pagină în *Flacăra Iașului* din 22 iulie și — respectiv — 2 august, iar raioanele Hîrlău, Negrești, Pașcani sînt prezentate de același ziar la 8, 12 și 14 august.

Orașul și raionul Huși sînt prezentate în articolul lui Ștefan Ovac — primul secretar al Comitetului raional de Partid — publicat în *Flacăra Iașului* din 19 august.

Orașului Iași de azi îi consacră ziarul *Flacăra Iașului* o pagină semnată de Al. Tănase sub titlul „Itinerar turistic ieșean” (18 iulie).

„Tinerețea bătrînului oraș” este descrisă de Ion Istrati în *Scnteia* din 19 august și de Dumitru Ignea în *Lucafăra* din 1 august, iar George Vintilă — directorul Filarmonicii „Moldova” — prezintă aspecte din dezvoltarea acestei instituții, în *Flacăra Iașului* din 9 august.

Construcțiilor de la Bîrlad le este consacrat articolul lui Nicolae Chirea din *Munca* (29 iulie), iar dezvoltările culturale a aceluiași oraș — pagina a doua a *Contemporanului* din 22 mai. Scriitorul Ion Istrati, descrie în ale sale „Acuarele bîrlădene” publicate de *Flacăra Iașului* la 9, 11 și 16 iulie, — Bîrladul de odinioară în contrast cu cel de astăzi, dominat de fabrica de rulmenți.

Același Ion Istrati prezintă la rubrica „File din cronica zilelor noastre” a numărului din 25 iulie al ziarului regional *Flacăra Iașului* — orașul Tîrgu-Frumos („În tîrgul poetului Neculuță”). Ziarul ieșean publică și alte note de drum prin regiune ale lui Ion Istrati — privind viața nouă a țărănimii, și alte aspecte din regiunea Iași.

Regiunea Oradea este prezentată de *România liberă* din 25 iulie („Azi în țara Crișurilor” : o pagină întreagă) și de Minerva Velniciuc în *Crișana* din 7 iulie. Realizările social-culturale din această regiune sînt prezentate de aceeași autoare în ziarul *Crișana* din 19 iulie, iar dezvoltarea culturii fizice și sportului în regiunea Oradea — de St. Trandafirescu, în *Munca* din 8 iulie. Trebuie subliniat că ziarul *Sportul popular* a publicat cu mare regularitate, începînd cu data de 9 mai — pagini întregi despre înflorirea sportului din patria noastră în ultimii 15 ani, ocupîndu-se sistematic, de fiecare regiune a țării, între care și regiunea Oradea. *Crișana* a prezentat raioane ale regiunii cum ar fi Lunca Vascăului (26 iulie), Șimleu (6 august), Marghita (15 august) sau raionul Criș (2 august) — pe pagini întregi. Despre uzinele metalurgice „Înfrățirea” din Oradea a publicat Al. Parnic un reportaj în *Munca* din 21 iulie („Semnificația unei denumiri”). Fabrica „Refractar” de la Aștileu este prezentată pe o pagină întreagă de *Crișana* din 24 iulie, iar „Fabrica Sinteza pe drumul automatizării” este prezentată de M. Suciu în același număr. *Crișana* din 21 iulie, sub titlul „Mîndria tuturor”, publică articolul lui I. Popa despre viața nouă a colectivităților din Sălard.

Despre regiunea Pitești a apărut articolul semnat de Matei Ștefan în *Scnteia* din 16 august — care prezintă dezvoltarea acestei regiuni în anii regimului democratic — și alte materiale ca cele sembrate de Ion Frățilă în *Munca* din 21 iulie : „Dezvoltarea industriei petrolifere în regiunea Pitești”, Dieter Roth în *Neuer Weg* din 28 iulie („Cealaltă Govoră” — despre uzina de produse sodice); Mircea Cherecheș în *Munca* din 12 iulie (întreprinderea de poduri metalice și prefabricate din beton — Pitești), sau ing. Dumitru Ivănescu și ing. Ion Sîrbescu în *Munca* din 15 august („Din viața de ieri și de azi a muncitorilor forestieri piteșteni”).

Raionul Muscel este prezentat în *Secera și Ciocanul* din 16 august, iar raionul Drăgănești-Olt — în același ziar, la 18 august.

N. Oanță publică în ziarul regional *Secera și Ciocanul* din Pitești (25 iulie) un articol despre gospodăria agricolă din Ștefănești, raionul Drăgășani. Orașul Rîmniceu-Vilcea este prezentat de Camil Baci în *Flacăra* din 27

iuñe sub titlul : „Se numea oraşul pensionarilor”.

B. Dan prezintă apoi în *Secera şi Ciocanul* (8 iulie) spitalul înfiinţat în aceşti ani la Schitu-Goleşti, pentru îngrijirea sănătăţii minerilor din acest bazin carbonifer, („Oameni în halate albe” : grija deosebită a personalului medical faţă de oamenii muncii) — pe care îl ridică la importanţă de simbol pentru viaţa nouă care a înflorit şi în acest colţ al ţării, în comparaţie cu situaţia de altădată descrisă de cunoscutul doctor Gh. Ulieru.

Regiunea Ploieşti este prezentată de tov. Dumitru Balalia — primul secretar al Comitetului Regional de Partid Ploieşti — în *Scnteia* din 29 iulie (articol republicat de *Flamura Prahovei* din 30 iulie). Despre mecanizarea agriculturii din regiunea Ploieşti tratează articolul publicat de P. Gheorghe în *Flamura Prahovei* din 8 iulie („De la plugul de lemn la tractorul 27 Universal”).

Flamura Prahovei a prezentat apoi realităţile din regiune pe plan sanitar (12 august, de dr. Gabriel Mihalache) şi pe cele culturale (15 august, o pagină întreagă). Acelaşi ziar a publicat apoi prezentarea unor raioane : Cîmpina (5 august, de Gh. Duţu), Cislău (31 iulie de Gh. Duţu şi Maria Constantinescu), Buzău (26 iulie, pagină întreagă), Rîmnicu Sărat (23 iulie, de Gh. Duţu), Teleajen (13 august); prezentarea oraşului Ploieşti s-a făcut în coloanele ziarelor *Munca* (25 iulie) şi *Construcorul* (1 august, pagină întreagă). *Muncitorul sanitar* din 20 iunie publică articolul lui B. Mochi despre asistenţa medicală la Uzinele „1 Mai” din Ploieşti.

Scriitorul Alexandru Andreiţoiu evocă în *România liberă* din 22 august „Nimic nu se mai ia uşor” Ploieştiul de odinioară — oraşul popasurilor lui Ţaragiale şi Gherea, oraşul în care se întâlneau interesele marilor trusturi imperialiste ale petrolului — şi descrie apoi realităţile noi ale acestui oraş, care cunoaşte o dezvoltare intensă de 15 ani încoace.

Ziarul *Flamura Prahovei* din 18 august a rezervat o pagină întreagă prezentării unor aspecte caracteristice ale Ploieştiului de azi.

Alte oraşe şi localităţi ale regiunii sînt prezentate de *Flamura Prahovei* : Tîrgovişte (24 iunie, de Gh. Duţu), Cîmpina (2 iulie, de L. Băcîncu), Moreni (24 iulie, de Gh. Duţu), Slănic (3 iulie, de acelaşi) — şi de *Munca* (11 iulie, Vălenii de Munte) sau *Steagul roşu* din Bucureşti (24 iulie, Sinaia — de Lucian Măgureanu).

Munca mai publică, la 23 iulie, un articol care ilustrează grija pentru om a regimului democrat-popular : „Contractul colectiv în acţiune. Schela petrolieră Boldeşti”, iar

Flamura Prahovei (16 iulie) articolul lui Paul Gioranu despre mina Filipeştii de Pădure.

Remarcăm aici faptul că ziarul *Flamura Prahovei* a acordat o atenţie deosebită prezentaării unor întreprinderi, localităţi, sate — dar mai ales oameni noi — din regiunea Ploieşti.

Regiunea Stalin este prezentată şi ea în articolul tov. Maxim Bergheanu-primul secretar al Comitetului Regional de Partid — publicat în *Scnteia* din 12 august, şi într-o întreagă pagină de *România liberă* din 18 iulie, *Gazeta Finanţelor* din 17 august (sub semnătura lui Nicolae Iorga — preşedintele Comitetului executiv al Sfatului Popular regional — şi a lui Nic. Munteanu), şi *Neuer Weg* din 15 august prezintă de asemeni regiunea Stalin, iar *Drum Nou* din Oraşul Stalin publică două materiale despre dezvoltarea industriei constructoare de maşini de Traian Catinescu şi a celei chimice din regiune, la 7 şi 11 august. „Oraşul Stalin — oraş al marilor realizări” îşi intitulează Pavel Moldovan articolul publicat în *Drum nou* din Oraşul Stalin, la 6 august, iar Romulus Rusan prezintă în paginile *Tribunei* din 1 august — Uzinele de tractoare „Ernst Thälmann” din Oraşul Stalin.

Haralamb Zincă prezintă noul oraş al ţării — Victoria — (Apărarea Patriei din 18 iulie) iar ziarul *Flacăra Sibiului* din 25 iulie publică articolul lui P. Bud despre uzinele „Independenţa” din Sibiu. Dezvoltarea artei populare din regiunea Stalin este prezentată de *Drum nou* din 29 iulie, cu prilejul concursului formaţiunilor artistice de amatori. Ziarul a publicat la rubrica „Regiunea noastră în anii puterii populare” corespondenţe pe această temă, în cadrul unui concurs. Tot *Drum nou* a prezentat raioane ca : Tîrnăveni (24 iulie), Codlea (21 iulie), Mediaş (15 iulie), Făgăraş (2 august), Sighişoara (6 august), Agnita (8 august), Sibiu (12 august) — fiecare din ele pe cîte o pagină întreagă.

Despre viaţa nouă a femeilor din regiunea Stalin, *Drum nou* a realizat o pagină întreagă, în numărul său din 2 iulie. Realizările obţinute în domeniul ocrotirii sănătăţii în oraşul Sibiu sînt prezentate în *Flacăra Sibiului* din 1 august.

Regiunea Suceava a fost prezentată în cadrul unui amplu reportaj semnat de Virgil Dănciulescu în *România liberă* din 11 iulie („Drumuri sucevene” : o pagină întreagă), de Horia Liman — în *Scnteia* din 18 iulie („Călătorie pe tărîmuri nevăzute” : de la Vatra Dornei, pe valea Bistriţei) şi în parte de G. Martiniuc în ziarul regional de la Suceava — *Zori noi* (25 iulie : „Mesaş din Ţara Dornelor” : o pagină întreagă). Acelaşi ziar, în numărul

din 31 iulie publică articolul lui Dumitru Țambric despre „Dezvoltarea economică și social-culturală a raionului Cîmpulung în anii puterii populare” — iar în cel din 24 iulie, despre ocrotirea sănătății în raionul Darabani (de N. Cîntec). Raionul Rădăuți este prezentat în numărul din 13 august. Viața nouă a minerilor din bazinul carbonifer al Dornei este prezentată de ziarul *Zori noi* în numerele din 22 iulie și 4 august.

Regiunea Timișoara este descrisă de *Scnteia* (5 august) în articolul semnat de tov. Isac Martin — primul secretar al Comitetului regional de Partid Timișoara, de pagina intitulată „Pe plaiuri bănățene” în *România liberă* din 8 august și de *Magazinel* din 1 august (de Mircea Șerbănescu). *Neuer Weg* din 18 august descrie de asemenea această regiune.

Flacăra roșie din Arad (16 august) a publicat un material despre „Dezvoltarea industriei din regiunea Timișoara în anii puterii populare”.

Orașul Timișoara este prezentat ca puternic centru industrial și cultural de Teodor Haș în *Drapelul roșu* din 15 august, iar ca centru universitar de *Flacăra roșie* Arad din 12 august.

Cîteva din marile unități industriale ale Banatului de azi prezintă *Drapelul roșu*: Nădragul (de I. Chiujdea, la 19 iulie), fabrica „Iosif Ranghet” din Arad (de V. Mureșan, la 25 iulie), Electromotor — Timișoara („La nivelul tehnicii mondiale”, de ing. I. Ieran — în numărul din 23 iulie), uzinele textile „30 Decembrie” din Arad (12 august) și *Flacăra roșie* din Arad (Uzinele de vagoane, „Gheorghe Dimitrov” din Arad, la 24 iulie, de L. Popa).

Contemporanul din 7 august publică articolul semnat de Ion Beldean — președintele Comitetului Executiv al Sfatului Popular Regional Timișoara — cu titlul „15 ani de teatru în regiunea Timișoara”. De unde acum 15 ani nu exista în Banat nici un teatru de stat, astăzi există 5 teatre dramatice (dintre care unul german și unul maghiar), o operă, două teatre de păpuși, două filarmonici, două orchestre de muzică populară, un ansamblu sîrbesc de stat.

Alte realizări social-culturale din regiunea Timișoara prezintă *Flacăra roșie*, Arad, la 23 iulie.

Ziarul regional *Drapelul roșu*, Timișoara, a prezentat raioanele Moldova Nouă (19 august) și Ciocova (18 august), de Mihai Mișcov, secretar al Comitetului raional de Partid). Raionul Jimbolia și raionul Oravița sînt prezentate pe cîte o pagină în *Drapelul roșu* din 26 iulie și — respectiv — 2 august; raionul Arad este prezentat de același ziar, în nu-

mărul din 14 august, iar dezvoltarea băilor Herculane în ultimii 15 ani este descrisă de E. Roc în *Apărarea Patriei* din 21 iulie.

În sfîrșit, *Regiunea Autonomă Maghiară* — expresie a politicii naționale juste a Partidului și Guvernului nostru — este amplu prezentată de *Scnteia* din 2 august, pe o pagină întregă în care atrage atenția în special articolul semnat de Szöverfi Zoltán, secretar al Comitetului Regional de Partid Tg. Mureș, intitulat „Sîrîns uniți în jurul Partidului”. Același autor publică în ziarul regional care apare în limba romînă la Tg. Mureș, *Steaua roșie* (25 iulie), articolul intitulat „Transformări adînci în viața culturală a regiunii noastre”. Ziarul *Steaua roșie* prezintă apoi în mod permanent raioanele acestei regiuni, dintre care amintim: Sîngeorgiu de Pădure (25 iulie), Reghin (22 iulie), Gheorghieni (29 iulie), Tg. Secuiesc (1 august), Toplița (5 august), Ciuc (8 august), Odorhei (12 august), Sf. Gheorghe (15 august), — fiecare pe cîte o pagină întregă.

Despre fabrica de mobilă „Simo Gêza” din Tg. Mureș a apărut articolul lui Ion Pop din *Făclia*, Cluj (24 iulie).

Materialele citate pentru a ilustra dezvoltarea regiunilor țării în anii regimului de democrație populară reprezintă numai o parte din ceea ce s-a publicat. Despre acest subiect, presa noastră de toate categoriile publică cotidian articole, reportaje etc. — care completează și îmbogățesc imaginea asupra dezvoltării armonioase a întregii țări spre socialism.

★

Prezentăm în continuare cîteva spiculri din literatura beletristică recentă — avînd ca teme evocarea insurecției sau victoriile obținute de poporul nostru pe drumul construirii socialismului — și unele articole mai importante care caută să redea o sinteză asupra perioadei ultimului deceniu și jumătate.

Astfel acad. G. Călinescu, la *Cronica optimistului* (*Contemporanul* din 26 iunie) ne împărtășește „Gînduri spre 23 August”, în care omul muncii constructor al socialismului este personificat ca zidar.

Scriitorul Alexandru Andrițoiu publică în coloanele ziarului *Înainte* din Brăila (31 iulie) lucrarea intitulată „O nouă Romînie pitorească”, în care — evocînd atracția pe care o exercita asupra lui, în copilărie, capodopera lui Alexandru Vlahuță — trece în revistă marile înfăptuiri ale regimului de democrație populară, ce se pot întîlni în fiecare colț din țară.

Petru Vintilă publică în *Contemporanul* din 31 iulie („Memoria reporterului”. Carnet pentru 23 August) un articol în care evocă

clteva împrejurări mai importante din activitatea sa gazetărească — semnificative pentru întreaga dezvoltare a țării, iar în *Luceafărul* din 1 august o prezentare literară a României de ieri și a celei de azi („Cântarea României”).

Din realizările recente ale literaturii noastre care evocă perioada din preajma lui 23 August 1944, semnalăm fragmentele de romane — unele scrise în cinstea celei de-a XV-a aniversări a Eliberării — ca: „Șoseaua Nordului” de Eugen Barbu (*Scnteia tineretului* din 26 iulie), „Nopti Infrigurate” de Aurel Mihale (*Scnteia* din 27 iunie), „Bariera” de Teodor Mazilu (*Scnteia* din 25 iulie).

Prezentarea a numeroase creații literare și artistice recente, închinată lui 23 August — ocupă un loc însemnat în coloanele presei noastre. În ele se pot urmări alte realizări din domeniul literaturii, teatrului, muzicii, artelor plastice, pe care nu le enumerăm.

Priviri de ansamblu asupra drumului parcurs de poporul nostru pe calea construirii socialismului, sub conducerea Partidului — întâlnim în articolele semnate de acad. Mihai Beniuc („Așezăminte de viață nouă”: *Luceafărul* din 15 august), acad. Zaharia Stancu („Tinerete fără bătrânețe”: *Scnteia tineretului* din 22 august, și „23 August”: *Gazeta literară* din 20 august), Cezar Petrescu („Numai în cincisprezece ani”: *Scnteia* din 21 august), acad. G. Călinescu („Cea mai mare sărbătoare”: *Contemporanul* din 21 august), Geo Bogza („Unde te aflai?”: *Scnteia* din 22 august), Nagy Istvan („Să ne uităm împreună pe înținsul patriei”: idem), Dan Deșliu („Lumini pe noua hartă a țării”: idem), George Ivașcu („Chipul României azi”: *Contemporanul* din 21 august), Eugen Jebeleanu („Martor și participant”: *Scnteia tineretului* din 22 august).

Mai semnalăm aici scrisorile din Geneva ale lui Tudor Arghezi, publicate în *Scnteia* din 22 august și în *Contemporanul* din 21 august.

Apărarea Patriei din 22 august publică în pagina a patra articolul de sinteză al colonelului C. Antip, intitulat „23 August”.

Contemporanul din 21 august consacră două pagini intitulate „Raportăm poporului” — unor articole semnate de personalități de frunte ale vieții noastre economice, științifice și culturale, care prezintă realizările din domeniile respective.

Scnteia tineretului din 22 august evocă „Treptele victoriei”, de la 23 August 1944 și pînă în vara acestui an.

Munca din 19 august publică o pagină întreagă intitulată „Construcțiile patriei — mîndria poporului muncitor” (realizările din București, Onești, Lucăcești, Bicz etc.).

Numărul festiv din 22 august al aceiași ziare consacră în întregime două pagini prezentării unor aspecte din perioada „1944—1959: cincisprezece ani de mărețe realizări”; în aceste pagini găsim articole despre luptele pentru apărarea instalațiilor petroliere din zona Morenilor — în zilele de după 23 August (de sondorii Ion Mircea și P. Moise), despre izgonirea fostului patron de la actualele uzine textile „30 Decembrie” din Arad (de Emeric Barjac), despre planul decenal de electrificare (de N. Gheorghiu, adjunct al ministrului Industriei Grele) și altele.

Presa și publicațiile din țara noastră au publicat scrisori ale oamenilor muncii din diferitele domenii ale construcției socialiste, în care aceștia vorbesc despre munca și lupta pe care întregul nostru popor muncitor o desfășoară pentru victoria socialismului în Patria noastră.

Trebuie de asemenea semnalate materialele publicate de presa noastră în paginile și rubricile intitulate „Prezențe românești peste hotare”, „Mesaje de peste hotare” etc. — care aduc stima și prețuirea de care se bucură tot mai mult poporul nostru, datorită activității lui creatoare și pașnice — din partea altor popoare, indiferent de depărtarea la care sînt ele situate pe glob față de țara noastră.

★

Datorită cotiturii înfăptuite la 23 August sub conducerea Partidului Comunist și a marilor realizări care au urmat, apoi — România a devenit o țară industrial-agrară în plină dezvoltare. Viața muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, aceea a femeilor și tineretului — s-a schimbat radical în acești ani. Presa noastră publică regulat declarații și impresii ale unor oaspeți străini — veniți din țările socialiste frățesti sau din țările capitaliste — care recunosc și subliniază realizările din țara noastră pe drumul construcției socialiste. Despre creșterea prestigiului internațional al țării noastre vorbesc — între altele — și manifestările care au avut loc în străinătate cu ocazia zilei de 23 August din anul acesta, manifestări despre care presa din țară a publicat informații ample.

Bogăția materialelor (bilanțuri asupra ultimilor 15 ani în diferite domenii, mărturisite sau nu prin indicații de titlu, rubrică, ciclu, anchetă ș.a.) — apărute în presa și publicațiile din țara noastră cu prilejul celei de-a XV-a aniversări a Eliberării — dovedește importanța deosebită pe care presa a acordat-o acestei mari sărbători a poporului nostru.

AI. P.

LOGHIN L., *Acțiunile de luptă ale armatei române între Nitra și Vah*. Editura militară a Ministerului Forțelor Armate ale R.P.R., București, 85 p. + 4 anexe.

Este o monografie cu caracter istorico-militar, referitoare la participarea armatei române în războiul antihitlerist pentru eliberarea Cehoslovaciei în luna aprilie 1945. Alegând această temă, autorul a urmărit să sublinieze importanța acestor operații militare la care a participat aproape întreaga armată română aflată în Cehoslovacia (14 din cele 15 divizii) și de reușita căreia a depins înaintarea trupelor sovietice și române spre centrul Boemiei și în direcția Viena. Cu prilejul acestor operații au fost cucerite masivele Carpaților Albi și ale munților Tatra Mică.

În introducere (p. 3–8) se fac câteva considerații generale asupra configurației terenului din regiunea Nitra și Vah pentru a scoate în evidență mai ales greutatea pe care a trebuit să le înlăture în timpul luptelor soldații și ofițerii armatei române. Lucrarea cuprinde trei părți deosebite: a) luptele armatei române (p. 9–43); b) operația ofensivă a armatei a IV-a între Nitra și Vah (p. 44–74); c) luptele regimentului 2 tancuri între Nitra și Vah pentru dezblocarea ofensivei spre Bratislava (p. 75–86).

În prima parte sînt prezentate luptele de la est de Nitra, forțarea râului și formarea capului de pod la vest de Nitra (p. 9–27), nimicirea trupelor fasciste dintre Nitra și Vah (p. 27–36), crearea capului de pod de la Piestany și ducerea acțiunilor de lichidare a inamicului de pe malul de vest al Vahului (p. 36–43).

A doua parte cuprinde nimicirea inamicului de pe Valea Turiecului și cucerirea orașului Turc. Sv. Martin (p. 45–66), ofensiva armatei a IV-a române pentru străpungerea Munților Tatra Mică (p. 66–69), lupta

pentru crearea capetelor de pod de la vest de Vah (p. 70–74).

A treia parte a lucrării scoate în evidență acțiunile la care a participat regimentul 2 tancuri al armatei române subordonat brigăzii 27 de gardă sovietică, care a sprijinit cu succes unitățile sovietice pentru nimicirea inamicului (p. 75–80).

În concluzie (p. 80–86) se fac unele observații cu caracter tehnico-militar referitoare la desfășurarea acestor operații militare în Cehoslovacia, se menționează cooperarea perfectă a unităților române cu trupele sovietice care a cimentat în focul luptelor prietenia de nezdrunțat dintre armata română și glorioasa armată sovietică și a contribuit în mod efectiv la distrugerea fascismului, la scurtarea războiului și la eliberarea popoarelor Republicii Cehoslovace, dîndu-le posibilitatea să construiască o viață cu adevărat liberă. Autorul folosește material documentar inedit aflat în jurnalele de operație din Arhiva M.F.A. și însoțește lucrarea cu 4 crochiuri care prezintă situația armatelor I și a IV-a române în perioada luptelor mai sus amintite. Ar fi fost util să se fi întocmit și un indice de locuri și persoane. În redarea numelor geografice — alît în text cît și în anexe — autorul a folosit transcrierea în limba cehă.

C. Ș.

GH. ȚUȚUI și E. CIMPONERIU, *Aspecte ale activității formațiilor de luptă patriotice din Banat (23 August 1944 – 6 Martie 1945)*, în *Analele Institutului de istorie a partidului de pe lingă C. C. al P.M.R.*, nr. 2, martie-aprilie 1958, Ed. Știința, Buc.

Formațiile de luptă patriotice din Banat, făurite și conduse de Partidul Comunist din România au corespuns sarcinilor tactice care stăteau în fața partidului, aducînd o contri-

buţie însemnată la stringerea într-un torent revoluţionar a tuturor forţelor interesate în eliberarea ţării de sub jugul fascist şi pentru săvârşirea transformărilor revoluţionare începute la 23 August 1944.

Autorii expun activitatea acestor formaţiuni de luptă patriotice în Banat care au luptat în condiţiuni diferite decât în restul ţării, datorită faptului că după 11 septembrie 1944 trupele hitleristo-horthyste au cotoplit Banatul, au încercuit Timişoara şi s-au infiltrat adânc în defileul Dunării şi pe văile Nerei, Carasului şi Bîrzavei. Pînă la sfîrşitul lunii septembrie, unităţile Armatei Sovietice, împreună cu cele româneşti, au curăţat Banatul de hitlerişti. La aceste acţiuni au participat şi un număr mare de muncitori, care răspunzînd chemării partidului au apărut cu arma în mînă întreprinderile, au făcut servicii de pază şi patrulare şi au stabilit legătura cu primele unităţi sovietice.

Este înfăţişată apoi structura organizatorică a formaţiunilor de luptă patriotice, repartizarea lor teritorială şi felul cum îşi duceau activitatea, deoarece marea majoritate a membrilor formaţiunilor de luptă patriotică activau în cadrul organizaţiei după terminarea lucrului.

Una din sarcinile formaţiunilor de luptă patriotice din Banat a fost aceea de a descoperi şi anihila activitatea numeroşilor ofiţeri şi soldaţi hitlerişti, a organizaţiilor subversive legionare şi fasciste rămase şi care aveau ca scop slăbirea spatelui frontului armatelor sovieto-române şi sabotarea acţiunilor forţelor democratice. Lupta antifascistă a fost desfăşurată mai ales în oraşele Timişoara, Lugoj, Caransebeş, Reşiţa, Anina, Oraviţa.

Formaţiunile de luptă patriotice asigurau securitatea oamenilor muncii, vegheau la respectarea legalităţii, luptau împotriva speculanţilor. Ele au desfăşurat o susţinută şi variată activitate pentru ridicarea maselor la lupta antifascistă şi împotriva reacţiunii interne.

Este expusă în acest articol încercarea partidelor reacţionare de a frîna activitatea, sau de a încerca să desfiinţeze formaţiunile de luptă patriotice. Metodele şi iniţiativele miniştrilor din guvernele reacţionare au fost însă zădărnice de P.C.R., care a luptat cu hotărîre pentru menţinerea şi întărirea activităţii formaţiunilor de luptă patriotice.

În încheiere se arată aprecierea făcută de tov. Gh. Gheorghiu-Dej cu privire la elementele noi puteri democrat-populare în perioada 23 August 1944 — 6 Martie 1945 care şi-au desfăşurat activitatea lovind cu putere în burghezie şi moşierime.

L. Şt.

M. LUNGEANU şi S. CUTIŞTEANU, *Unele aspecte ale luptei P.C.R. pentru izolarea partidelor reacţionare de masele largi ale ţărănimii în procesul ocupării pămînturilor moşiereşti* (23 August 1944 — 6 Martie 1945), în *Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.*, nr. 3, mai—iunie 1956, E.S.P.L.P., Buc.

Pentru victoria revoluţiei populare, Partidul Comunist din România a dus o luptă susţinută pentru atragerea maselor de bază ale ţărănimii cu scopul de a le scoate de sub influenţa burgheziei şi a le transforma în aliatul său direct.

Congresul al V-lea al P.C.R., pe baza învăţăturii marxist-leniniste, a clarificat în mod ştiinţific politica Partidului Comunist faţă de ţărănime, menţionînd ca sarcină strategică de mare importanţă, crearea alianţei de luptă a muncitorilor şi ţăranilor sub hegemonia proletariatului. Alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare care s-a făurit după 23 August 1944 în focul luptei pentru reforma agrară a asigurat forţa capabilă să înfrîngă rezistenţa claselor dominante.

Colaborarea partidelor burghezo-moşiereşti cu dictatura fascistă antonesciană a compromis în mare măsură aceste partide în faţa maselor populare. Pierderile suferite într-un război nedrept, distrugerile provocate de bombardamente, mizeria tot mai accentuată a maselor, efect al unei politici falimentare, toate acestea au creat o criză politică. P.C.R. a organizat lupta pentru izolarea partidelor burghezo-moşiereşti de masele ţărăneşti. După publicarea platformei-program a F.N.D. din septembrie 1944 care cuprindea, printre alte puncte, şi exproprierea moşiilor şi împărţirea lor ţăranilor fără pămînt şi cu pămînt puţin, masele de bază ale ţărănimii s-au convins tot mai mult de justeţea politicii partidului, de faptul că locul lor este alături de proletariat în lupta pe care el o duce pentru democratizarea ţării şi reforma agrară.

Au fost dejucate manevrele guvernelor cu majoritate reacţionară care căutau să inducă în eroare masele ţărăneşti prin crearea unei comisii, care să „studieze” aplicarea reformei agrare. P.C.R. a demascat în faţa ţărănimii muncitoare diferitele „teorii” fluturate de partidele istorice despre incapacitatea de a cultiva singuri pămîntul, despre aşa-zisa lipsă de pămînt ş.a. De asemenea, la împotrivirea făţişă a reacţiunii, masele ţărăneşti sub conducerea partidului au acţionat prompt, apărîndu-şi drepturile asupra pămînturilor ocupate. În unele cazuri, ţăranii constatînd că P.N.L. şi P.N.Ţ. se opun reformei agrare, îşi dau demisia din aceste partide.

Masele țărănești se arătau tot mai hotărâte să lupte pentru aplicarea în practică a punctelor prevăzute în platforma-program a F.N.D. și în deosebi a punctului V care prevedea reforma agrară. În articol sînt date numeroase exemple de ocupare a pămîntului moșieresc de către țărani muncitori din majoritatea regiunilor țării. Muncitorii de la orașe au dat un sprijin efectiv țărănimii muncitoare prin echipele care s-au deplasat la sate pentru repararea unctelor și pregătirea campaniei agricole de primăvară.

Adunările și manifestațiile tot mai numeroase atît la sate cît și la orașe, la care participau țărani muncitori, dovedeau hotărîrea lor de a urma calea pe care le-o arăta partidul.

Înfăptuirea de jos a reformei agrare de către masele țărănești ajutate de clasa muncitoare în frunte cu Partidul Comunist și legiferarea ei la 22 martie 1945 au constituit o înfrîngere zdrobitoare pentru partidele burghezo-moșierești din țară. Această înfrîngere a însemnat un pas important în izolarea partidelor reacționare de masele largi ale țărănimii și făurirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în lupta pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă.

I. A.

M. I. SEMIRIEAGA (Harcov), Победа народного вооруженного восстания 23 Августа 1944 года в Румынии, în *Новая и новейшая история*, nr. 4, 1958.

În paginile revistelor de specialitate sovietice apar tot mai frecvent studii și articole de istorie care oglindesc în mod veridic diferite evenimente și probleme din istoria poporului român. Scrise de autori sovietici sau români, asemenea studii și articole informează într-o măsură din ce în ce mai largă pe cititorul sovietic asupra trecutului plin de frămîntări al poporului nostru.

Ele oferă posibilitatea maselor largi de cititori să cunoască îndeaproape și să înțeleagă just și profund atît lupta grea a clasei muncitoare în România pentru eliberare de sub jugul apăsător al exploatării, cît și munca sa eroică depusă pentru construirea orînduirii socialiste.

Printre articolele consacrate în cea mai mare parte unor probleme cardinale din istoria patriei noastre și care s-au impus atenției cititorilor este și acela al tovarăsei M. I. Semirieaga intitulat „Victoria insurecției populare armate din 23 August 1944 în

România”, publicat în nr. 4 1958 al revistei *Istoria modernă și contemporană*.

În articolul menționat autoarea încearcă pe baza unui bogat material documentar cules în cea mai mare parte din izvoarele sovietice și românești, să analizeze cîteva aspecte ale uneia din cele mai importante probleme din istoria țării noastre și anume problema insurecției armate din 23 August 1944.

După o scurtă prezentare a situației economice, politice și militare a României în perioada războiului antisovietic, autoarea se oprește mai amănunțit asupra luptei duse de masele populare în frunte cu clasa muncitoare condusă de Partidul Comunist Român împotriva regimului militar-fascist antonescian.

Cauzele care au determinat poporul român să se ridice la luptă împotriva acestui regim de exploatare și teroare au fost sărăcia oamenilor muncii care duceau pe umerii lor povara războiului, înrobirea României de către hitleriști, ca și nenumăratele jertfe aduse de armata română pe front.

Sub influența victoriilor repurtate de Armata Sovietică, rezistența maselor populare din România împotriva reacțiunii interne și a ocupanților hitleriști s-a manifestat nu numai sub forma grevelor, sabotajelor și diversivelor, ci și sub forma luptelor de partizani.

Paralel cu urmărirea procesului de organizare și consolidare a forțelor patriotice din România, autoarea întemeindu-se pe o serie de date concludente, relictează deruta care cuprinsese cercurile reacționare din țara noastră, neputința acestora de a mai conduce și în general șubrezenia regimului militar-fascist antonescian.

În continuare articolul se ocupă de organizarea și înfăptuirea insurecției populare armate, subliniind în mod deosebit rolul hotărîtor al Partidului Comunist Român atît în pregătirea, cît și în săvîrșirea insurecției armate.

Analizînd problema insurecției armate, autorul aduce o serie de date interesante care ilustrează momentele principale ale pregătirii insurecției, precum și condițiile în care ea a fost declanșată.

O ultimă problemă asupra căreia autoarea insistă cu precădere este desfășurarea victorioasă a insurecției armate în București ca și în restul țării. Cu acest prilej sînt relevate luptele eroice duse de forțele patriotice și în special de gărzile muncitorești în colaborare cu unitățile militare române și sovietice pentru dezarmarea și zdrobirea trupelor hitleriste.

I. O.

Documente privitoare la lupta maselor muncitoare sub conducerea P.C.R., împotriva războiului antisovietic și a ocupației hitleriste și pentru pregătirea condițiilor care au dus la înfăptuirea actului revoluționar de la 23 August 1944, în Revista Arhivelor, organ al Direcției Generale a Arhivelor Statului din R.P.R., anul II, nr. 1, Buc., 1959.

Prezentînd un număr de 24 documente, inedite, din perioada aprilie 1940 – august 1944, Revista Arhivelor aduce prețioase informații cu privire la lupta oamenilor muncii din patria noastră sub conducerea Partidului Comunist din România, pentru sabotarea criminalului război antisovietic, pentru scoaterea României din război și întoarcerea armelor împotriva hitleriștilor. Documentele se găsesc în original la Arhivele Statului din București, în fondul Președenției Consiliului de Miniștri (1940–1944) și în cea mai mare parte, sînt note informative, buletine și sintezele organelor de informații ale aparatului de stat al dictaturii militaro-fasciste.

Documentul publicat ca anexa nr. 11, aflat în pach. 218, dos. 371, f. 367–369, fondul Președenției Consiliului de Miniștri, este copia manifestului difuzat de Comitetul Sectorului Albastru al Partidului Comunist din România, la 31 oct. 1941. În manifest se arată că sărăcia și foametea, scumpetea, lipsurile și mizeria se datoresc... „războiului criminal dezlănțuit de Hitler contra popoarelor libere și fericite din țara Sovietelor. Hitler se trădătorul Antonescu ne-au luat pîinea de la gura copiilor și acum ei ne cer sîngele și viața părinților și fraților noștri. Sute de mii de romîni și-au dat sîngele și viața în războiul criminal al lui Hitler”. Manifestul îndeamnă la organizare pentru a porni lupta de eliberare națională, pentru pace, pentru pîine, pentru o Romînie liberă și independentă.

În documentul nr. 13 este arătată acțiunea de sabotare a mașinei de război hitleristă, de către oamenii muncii din țara noastră conduși de partid. La Buzău, în ziua de 12 iulie 1942, sînt aruncate în aer cea mai mare parte a magaziiilor de muniții, circa 200 vagoane muniții, precum și depozitul de carburanți care conținea cîteva sute de vagoane de benzină pentru avioane.

Munca de propagandă desfășurată de partid în ciuda condițiilor grele ale cruntei ilegalități și a teroarei dezlănțuită de agenții Gestapoului și ai Siguranței, este oglindită în documentul nr. 15. În această „Dare de seamă” a Siguranței sînt arătate localitățile în care între 1 aprilie 1942 – 1 aprilie 1943,

Partidul Comunist a răspîndit: manifeste, etichete, ziare, buletine și broșuri prin care poporul este chemat la luptă împotriva dictaturii militare fasciste și pentru alungarea hitleriștilor din țară. În principalele orașe: București, Iași, Timișoara, Constanța, Craiova, Arad, Brașov, cît și în centrele muncitorești: Lupeni, Lugoj, sînt răspîndite prin cele mai felurite mijloace chemările la luptă ale partidului. La Arad sînt răspîndite cca 400 de manifeste în limbile romînă și ungară, chemînd la luptă împotriva fasciștilor pe tema scumpetei, speculei, lipsurilor și pentru înctarea războiului cu U.R.S.S.

Documentele nr. 16 și 17 din primăvara și vara anului 1944, înfățișează situația grea, de lipsuri insuportabile și silnicii, în care se găseau muncitorimea și țărănimia jefuite de patroni, moșieri și chiaburi.

În documentul nr. 23 – un ordin circular al Jandarmeriei din Vaslui – este arătată acțiunea C.C. al U.T.C. care a lansat și răspîndit un manifest adresat tineretului din întreaga țară. Se arată că în manifest era adresat un apel mobilizator către întregul tineret pentru a înmulți acțiunile de sabotare a producției în întreprinderile industriei de armament, de a distruge căile ferate, șoselele, firele telefonice și telegrafice care deservesc armata germană, pentru constituirea în grupe de partizani și organizarea manifestațiilor de stradă și greve împotriva continuării războiului. Se subliniază că Uniunea Tineretului Comunist din România cerea membrilor ei și întregului tineret ca aceste acțiuni să fie întreprinse între 3–10 august 1944.

Reproducerea acestor documente, cuvîntul introductiv de prezentare a lor, precum și angajamentul de a publica în continuare documente privitoare la istoria contemporană a patriei noastre și în special la lupta clasei muncitoare sub conducerea Partidului Comunist, în perioada celui de-al doilea război mondial, constituie un aport însemnat pe care Revista Arhivelor îl aduce în împlinirea celei de a XV-a aniversări a eliberării patriei noastre.

L. Șt.

A. I. EREMENKO, mareșal al Uniunii Sovietice, *Împotriva falsificării istoriei celui de-al doilea război mondial*, Ed. politică, 1959, 134 p.

În Editura politică a apărut de curînd lucrarea Mareșalului A. I. Eremenko care demască încercările propagandei imperialiste și îndeosebi a imperialismului german de a

ascunde și falsifica adevărul istoric cu privire la cel de-al doilea război mondial.

Caracteristic pentru toate cărțile pe care le critică și combate mareșalul Eremenko este propovăduirea militarismului și a spiritului de revanșă, tendința de a pregăti ideologicește războiul pe care-l doresc generalii revanșarzi vest germani și stăpînii lor. În vederea acestui scop ei denaturează adevăruri stabilite pe bază de fapte, în legătură cu cel de-al doilea război mondial.

În toate aceste lucrări — și aceasta este o altă principală caracteristică — generalii învinși se ocupă mult de bătălia care a provocat o cotitură hotărîtoare în mersul războiului, de bătălia de la Stalingrad, în ciuda faptului că nu o consideră hotărîtoare. Autorul cărții scoate în evidență această paradoxală situație: preocuparea excesivă a generalilor Wehrmacht-ului fascist față de ceea ce neagă, față de uriașa însemnătate a frontului de est și a bătăliei de la Stalingrad.

Broșura are trei capitole. În prima parte, autorul se ocupă de restabilirea unor adevăruri falsificate de cartea fostului general-colonel H. Guderian *Amintirile unui soldat*. Guderian, principal creator și promotor al războiului de tancuri ca element esențial al războiului fulger, promotor al ideii că lovitura principală trebuia dată spre Moscova, (în preajma căreia a și suferit cele mai amare înfrîngerii) a scris această carte izvorîtă din ură și spirit de revanșă cu scopul de a-și ridica valoarea în fața noilor stăpîni, imperialiștii americani și a incita la declanșarea unui nou război.

În a doua parte, autorul se ocupă de cartea fostului feldmareșal al Wehrmachtului hitlerist, von Manstein, „Victorii pierdute”. Titlul — semnificativ nu numai pentru conținutul cărții lui von Manstein, dar și pentru toate lucrările militaristilor germani, — vrea să dea vina înfrîngerilor pe seama unui singur om, pe seama lui Hitler. Mareșalul Eremenko demonstrează cu fapte incontestabile inconsistența lăudăroșeniei lui von Manstein, care urmărește să arate că el, genial strateg, și tehnician a avut parte numai de victorii dar care n-au putut fi exploatate din cauza greșelilor grosolane, făptuite de Hitler. Mareșalul Eremenko arată care e substratul negării importanței considerabile a bătăliei de la Stalingrad de către von Manstein, care afirmă că după chiar înfrîngerea de la Stalingrad, inițiativa strategică a mai fost încă în mâinile armatei fasciste și că în campania din iarna 1942—1943 aceștia i-au revenit „laurii victoriei”.

Supunînd unei critici ascuțite aceste curioase afirmații ale unui feldmareșal bătut pe cîmpul de luptă, mareșalul Eremenko demască științific, cu cifre și fapte, această încercare de a denatura adevărul istoric.

În partea a treia — și ultima — a lucrării mareșalul Eremenko se ocupă de o serie de alte lucrări menite să falsifice adevărul despre cel de-al doilea război mondial, lucrări scrise de militari mai mici în grad decît precedenții. Sînt aici nimicite afirmațiile false ale generalului Hans Doen („Campania împotriva Stalingradului”) generalului Fr. W. von Nellenkin („Bătăliile de tancuri din anii 1939—1943”) și ale altor generali și ofițeri ale căror articole au apărut în culegerile „Bilanțul celui de-al doilea război mondial” și „Războiul mondial din anii 1939—1945”.

În esență, afirmațiile acestora nu se deosebesc de ale celorlalți de dinainte și mareșalul Eremenko arată acest lucru.

În general, mersul istoriei în concepția tuturor acestor viteji de după război se bazează pe accidental. Cauzele tuturor înfrîngerilor sînt de ordin pur subiectiv și o mare vină ar avea-o condițiile climaterice iar cauzele succeselor efemere s-ar datora prezenței lor „vitejești” în fruntea acțiunilor.

Zdrobindu-i cu argumente incontestabile, mareșalul Eremenko atrage atenția asupra necesității unei critici cuprinzătoare a tuturor cărților și articolelor revanșarzilor germani care, vor să pregătească ideologic un nou război mondial.

Mareșalul Eremenko, consideră cartea sa un modest început al unei largi campanii de demascare a denaturărilor adevărului istoric, a cauzelor și scopurilor cărora sînt subordonate aceste denaturări.

Lucrarea mareșalului Eremenko este de o importanță deosebită din acest punct de vedere.

Gh. R.

Figuri de eroi utocești voluntari din războiul antihitlerist (23 August 1944 — 9 Mai 1945) în Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., nr. 4 (iulie—august), 1957 Ed. E.S.P.L.A. Buc.

U.T.C.-Iștii, răspunzînd la chemarea Partidului Comunist Român, au adus o contribuție deosebită la înfrîngerea fascismului în războiul antihitlerist, luptînd cu eroism alături de Armata Sovietică. Unii dintre aceștia ca: Constantin Godeanu, Alexandru Rusu, Ion Purcaru și alții, plecînd voluntar pe front,

și-au dat viața luptând împotriva celui mai violent dușman al omenirii, fascismul german.

Născut în comuna Pietroasele din fostul județ Buzău în 1919, Constantin Godeanu a lucrat din 1934 ca ucenic la Atelierele C.F.R. Grivița, unde a întâlnit comuniști, care i-au arătat calea luptei revoluționare. El și-a închinat întreaga activitate cauzei proletarietului devenind membru al U.T.C.

Desfășurând o activitate revoluționară susținută – citind literatură de partid, răspundând și lipind manifeste, participând la mitinguri, împărțind muncitorilor *Scinteia* ilegală, Godeanu a fost urmărit, arestat de poliție și purtat apoi prin închisorile regimului hurghezo-moșieresc. A căzut la datorie ca un erou în războiul antihitlerist la asaltul cotei 568, lovit mortal de un proiectil dușman.

Alexandru Rusu, secretarul celulei U.T.C. de la I.A.R.-Brașov, a înțeles să răspundă chemării partidului înscriindu-se ca voluntar în Divizia „Tudor Vladimirescu”. Născut în 1923 în cătunul Gavrilești de la poalele muntelui Găina din Țara Moșilor, Rusu a cunoscut de mic copil asprimea vieții din inima țării de piatră. După absolvirea gimnaziului din Baia de Criș, s-a angajat ca lăcătuș la I.A.R.-Brașov, unde datorită activității revoluționare a devenit membru al Biroului județean U.T.C. Brașov. Alexandru Rusu s-a jertfit pentru eliberarea Cehoslovaciei în martie 1945, reușind să lichideze focul ucigător al unui cuib de mitraliere inamic.

În posturile înaintate de pe front Ion Purcaru, la 20 de ani se luptă cu fașciștii, răzbuinând tot trecutul de sărăcie și mizerie

petrecut în anii copilăriei ca argat la moșier, apoi ca textilist la fabrica de postav Buhuși. Devenind membru U.T.C. după 23 August 1944, s-a înscris voluntar, hotărât să lupte cu dușmanul până la ultimul glonte. Rănit grav într-o bătălie și luat prizonier, nu și-a trădat tovarăși și patria, sfidând până în ultimele clipe ale vieții dușmanul perfid.

Egri Zoltán care nu avea mai mult de 20 de ani s-a prezentat singur la Comitetul județean de partid Brașov, cerînd să lucreze pentru partid. Orfan de mic copil, suferind rigorile legilor fasciste față de muncitori, Zoltán clocotea de mînie împotriva regimului fascist. Imediat s-a înscris în U.T.C. al cărui membru devotat a rămas pînă la sfîrșitul vieții, dedicîndu-și tot timpul sarcinilor încreditate de partid. Ca militar pe front, se oferea voluntar în cele mai grele misiuni, fără teamă de primejdie. Egri Zoltán a căzut ca un erou în martie 1945 în lupta împotriva fașciștilor.

Fiu de petrolist din Tîrgoviște, deși avea numai 15 ani, Petre Vișcu s-a înscris în toamna lui 1944 în U.T.C. A participat activ la înlocuirea prefectului reacționar din Tîrgoviște cu un prefect democrat. S-a înscris ca voluntar în divizia „Tudor Vladimirescu”, cu care a luptat pînă la crestele împădurite ale munților Tatra împotriva fașciștilor, unde a căzut eroic cu cîteva zile înainte de a împlini vîrsta de 16 ani.

Așa au înțeles să lupte, pînă la sacrificiul vieții, uteciștii educați de partid pentru a asigura patriei și tineretului țării noastre viitorul luminos pe care-l trăim astăzi.

I.A.

Rubrica „Însemnări bibliografice” a fost alcătuită de:
C. Șerban, Gh. Rădulescu, L. Ștefănescu, I. Apostol, I. Oprea.

СО Д Е Р Ж А Н И Е

15 ЛЕТ СО ДНЯ ОСВОБОЖДЕНИЯ РУМЫНИИ ОТ ФАШИСТСКОГО ИГА

	<u>Стр.</u>
Г. ГЕОРГИУ-ДЕЖ, Пятнадцатая годовщина освобождения Румынии от фашистского ига	5
★	
П. КОНСТАНТИНЕСКУ-ЯШЬ, Освобождение Румынии от фашистского ига и его историческое значение	21
А. ОЦЕТЯ, Развитие румынской исторической науки после 23 августа 1944 года	35
М. МЭНЕСКУ и И. ИЦИКОВИЧ, Развитие экономики Румынии за 15 лет со дня освобождения	49
★	
В. ЛИВЯНУ, Из борьбы Румынской Коммунистической партии за единство рабочего класса	71
Г. МАТЕЙ и Б. БЭЛТЯНУ, Из борьбы Румынской Коммунистической партии за подготовку и проведение вооруженного восстания 23 августа 1944 года	119
Н. МУНТЯНУ, Массовые движения, руководимые Румынской Коммунистической партией в период подготовки вооруженного восстания	145
Н. БЫРДЯНУ, О борьбе народных масс Турну-Северина за свержение военно-фашистской диктатуры и победа вооруженного восстания	173
★	
Н. ЧАКИР и Л. ЛЮГИН, Румыно-советское боевое содружество на антигитлеровском фронте	189
В. АТАНАСИУ, О боях I Румынской Армии на территории Чехословакии	205
ИОН ЛЕОНИДА, Героический эпизод из антигитлеровской войны. Бой в Паулише	225
★	
Т. УДРЯ, Роль крестьянских комитетов в Деле создания союза рабочего класса и крестьянства под руководством Румынской Коммунистической партии	237
Т. НЕКША, Борьба за установление местных демократических властей	281
И. ЧИКАЛЭ и А. ЭГИЕД, Борьба трудящихся под руководством Румынской Коммунистической партии за экономическое восстановление Клужской области и оказание поддержки антигитлеровскому фронту (октябрь 1944 — май 1945)	303
★	
Г. КИРИЦЭ, К хронологии первого этапа народной революции в Румынии	325

S O M M A I R E

À QUINZE ANS DE LA LIBÉRATION DE LA ROUMANIE DU JOUG FASCISTE

	<u>Page</u>
GH. GHEORGHIU-DEJ, Le XV ^e anniversaire de la libération de la Roumanie du joug fasciste	5
★	
P. CONSTANTINESCU-IAȘI, La libération de la Roumanie du joug fasciste et son importance historique	21

A. OȚETEA, L'essor de la science historique roumaine après le 23 Août 1944	35
M. MĂNESCU et I. IȚICOVICI, L'essor économique de la Roumanie au cours des quinze années qui se sont écoulées depuis la libération.	49

★

V. LIVEANU, Moments de la lutte du Parti Communiste Roumain pour l'unité de la classe ouvrière	71
GH. MATEI et B. BĂLTEANU, Moments de la lutte du Parti Communiste Roumain pour la préparation et la réalisation de l'insurrection armée du 23 Août 1944	119
N. MUNTEANU, Actions de masses, dirigées par le Parti Communiste Roumain pendant la période préparatoire de l'insurrection armée	145
N. BÎRDEANU, Quelques aspects de la lutte des masses populaires de Turnu Severin pour le renversement de la dictature militaire fasciste et pour la victoire de l'insurrection armée	173

★

N. CIACHIR et L. LOGHIN, Quelques aspects de la fraternité d'armes roumano-soviétique sur le front antinazi	189
V. ATANASIU, Combats livrés par la 1 ^{re} Armée roumaine sur le territoire de la Tchécoslovaquie	205
ION LEONIDA, Un épisode héroïque de la guerre antinazie. Le combat de Păuliș	225

★

T. UDREA, Le rôle des Comités paysans dans l'œuvre de réalisation de l'alliance de la classe ouvrière avec la paysannerie sous la direction du Parti Communiste Roumain	237
T. NECȘA, Quelques aspects de la lutte menée pour installer des autorités locales démocratiques	281
I. GICALĂ et A. EGYED, La lutte des travailleurs, sous la direction du Parti Communiste Roumain, pour la reconstruction économique de la région de Cluj et l'appui du front antinazi (octobre 1944 — mai 1945)	303

★

GR. CHIRIȚĂ, Contribution à la chronologie de la première étape de la révolution populaire en Roumanie	325
--	-----

Intreprinderea poligrafică nr. 2, str. Brezoianu nr. 23—25, București

www.dacoromanica.ro

ÎNȚEPRÎNDEREA
POLIGRAFICĂ nr. 3
BUCUREȘTI
